

سُنَنِ ابْنِ مَاجَهَ

به کوردی

لِلْإِمَامِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ مُحَمَّدِ بْنِ يَزِيدَ ابْنِ مَاجَةَ الْقَزْوِينِيِّ
منتدی اقرأ الثقافی

به رگی په کهم

www.iqra.ahlamontada.com

وه رگیترانی

محمد احمد کرده شینخالی

حوکمی فه رموده کان وه رگیراوه له

الشیخ محمد مصححی بن حسن خلاق

سُنُّ ابْنِ مَاجَهَ
بِه كوردی

پروژهی پیت

بو وه رگیترانی سه رجه م کتیبه کانی فه رمووده

رینکراوی پیت

بو په روه رده و نوئیزینه وهی زانستی

سُننُ ابنِ ماجه

به کوردی

نووسینی: الإمام أبي عبد الله محمد بن يزيد ابن ماجه القزويني

وه رگیترانی : محمد أحمد گرده شیخالی

دیزاینی ناوه وه : ستافی پیت

خه تی به رگ : ستافی پیت

چاپی یه که م : ۱۴۴۴ ک - ۲۰۲۲ ز

۵۹۰ لاپه ره

۱۷ × ۲۴ سم

بابه ت : ئایینی

له به رپوه به رایه تی گشتی کتیبخانه گشتیه کان - هه ریمی کوردستان

ژماره سپاردنی (۱۱۵) ی سالی ۲۰۲۲ پیدراوه

سُننُ ابْنِ مَاجَهَ بِه كوردی

نووسینی

الإمام أبي عبد الله محمد بن يزيد ابن ماجه القزويني
(209 هـ - 273 هـ)

وه‌رگيران

محمد أحمد گرده شتخالی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

پیشهکی وەرگنیر

الحمد لله رب العالمين، والصلاة والسلام على خير خلقه محمد وآله وصحبه أجمعين.

بىگومان بۆ كردنه وهى قفلى هەر ده رگايه ك، بۆ كه سىك خواستى چوونه ژووره وهى هه بىت له و ده رگايه و بيه وىت به رىنگاي سهره كيدا و به سه لامه تى بجىته ژووره وه، له هه مان كاتدا ده سه به رى كردنه وه و پاراستنى ده رگا و رىنگا بىت، ئەو كه سه چه نده ئاتاجه و پىوستى به كليله بۆ كردنه وهى ئەو ده رگايه، ئەو اباباى هوشيار و هه ستيار و راستويست و ژيريار بۆ تىگه يشتن له دوا په يامى ئيلاهى كه قورئانه زۆر زياتر و حه تمىتر ئاتاجه و پىوستى به كليله بۆ كردنه وهى ده رگاي وه حى، بىگومان ئەو كليله ش كه ده سه به رى راسته پرى كردن و به ره و راستى بردنى ئەو كه سه يه ته نها و ته نها فه رمووده گه وهه ريه كانى سه روه ر و ئازى زمانه ﷺ.

چۆن وا نه بىت؟! له كاتى كدا خواى گه و ره و كار له جى له هه قيدا ده فه رمو بىت:
 ﴿لَقَدْ مَنَّ اللَّهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ إِذْ بَعَثَ فِيهِمْ رَسُولًا مِّنْ أَنفُسِهِمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ
 وَرُزُقِهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِسْمَةَ وَإِنْ كَانُوا مِن قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ﴾
 آل عمران.

ئاخر چۆن وا نه بىت؟! له كاتى كدا ته واوى گوفتار و كردار و هه لسوكه وت و ژيانى برىتبه له ته فسبرى قورئان به كرده يى، ده ي بۆيه هه ر خوى ئەو راستى به مان تبه ده گه يه نىت كه بىر كردنه وه له تىگه يشتنى قورئان به بى زانىن و شاره زا بوون و ئاگا دار بوون له سونه تى ئەو، له خه يالىك زياتر هيجى دىكه نيه، خاوه نى ئەو خه يالش له كو تايدا ته نها شوين و شتىك كه سه رى لئوه ده رده چىت نه زانىن و لادان و خوون كردن و هه لديرانه.

هه ر ليره وه ش گه و ره يى و گرنگى هه بوون و ناردنى پىغه مبه رانمان ﷺ بۆ ده رده كه وىت، به جو رىك كه دابه زىنى وه حى و پىوستى بوونى پىغه مبه ران ﷺ

دوو شتی لیک دانه پراون، نهک هر ته و نه دنده به لکو به بی بوون و پښتوینی ته وان
 زیان پارچه یه که له تاریکی، هه لډیریکه له که ناری دوزه خی سته می سته مکاران و
 خوبه خوازنانان، بو پشتگیری ته و راستیه به سه که خوا ﷺ دهره قی پیغه مبه ران ﷺ
 ده فهرموت: ﴿لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ
 النَّاسُ بِالْقِسْطِ...﴾ (٢٥) الحديد.

چه نده جوانه که پیغه مبه ر ﷺ ده فهرموت: «أَلَا إِنِّي أُوتِيتُ الْكِتَابَ وَمِثْلَهُ مَعَهُ، أَلَا إِنِّي أُوتِيتُ
 الْقُرْآنَ وَمِثْلَهُ مَعَهُ...»^(١).

جه نابی نالی ده لیبی لیکدانه وهی بو تم فهرمووده یه کرده که ده لی:

موحه ممه د، نه حمه دی مورسه ل، مونیری مینه ر و مه حفهل

به شیري تاخیر و ته ووه ل، نه زیري خویش و بیگانه

له سایه ی نه مر و نه هی، حق و باتیل بوو به دوو فیرقه

به میسلی فهرقی پوژ و شه و که فاریق نووری ثیمانه

له سر بنه مای ته و راستیانه ی سه ره وه، پر کرده وهی که لینی خالی کتیبخانه ی
 کوردی له فهرمووده کانی سه روه رمان ﷺ به زمانی پارای کوردی ته و په پری شانازییه،
 بو یه جیبی خوبه تی که ری کخرای پیت هه ست به و شانازییه بکات که خوی گوره
 لوتفی له گه ل نواندوون و ته و شانازییه ی بی به خشيون، پیوسته ته و هه و له یان به رز
 بنرخیتری و دوعای به ره که تیبان بو بکری له کاری پر خیریاندا.

شیوازی کار کردنم له وه رگپرانی تم کتیبه موباره که دا بریتیه له:

١- وه رگپرانی ده قی فهرمووده کان.

٢- روونکرده وهی هه ندیک وشه و زاراوه، که پیوستیبان به روونکرده وه بووبیت.

٣- پاراستنی ته و په پری هاوسه نگی له و شوینانه ی که جیگه ی راجیبین.

سوپاس و پیزانین

به پیوستی ده زانم له ناخی دلمه وه سوپاس و پیزانینی خۆم ئاراسته ی برایانی دلسۆز و ماندوونه ناسم بکهم له ریکخراوی (پیت)، که به و کاره پیروژه هه لسان، ئەم ستافه ماندوونه ناسه لیبراوانه دهستیان داوه ته پرۆژه یه ک که له میژووی نووسین و وه رگیرانی کوردیدا و ننه ی نه بووه، کۆششی ئەوان له پیداجوونه وه و هه له چنن و به چاپگه یانندی ئەم په رتووکه زۆر بهرز ده نرخیتم به تایبته برایانی به پیزم: ئەندازیار بریار حسین هیرویی و مامۆستا ئاکۆ جهلیل، داواکارم له خوای پهروه رده گار که پیت و به ره که تی زیاتر بخاته کار و پرۆژه کانی ستافی (پیت) ه وه.

له کۆتاییدا داواکارم له خوای به به زهیی که بۆمان بکاته تویشووی دواپۆژ و به گه ورهیی خۆی لیمان قبول بفرموی، له ژیر ئالای پیغه مبهری سهروه رمان ﷺ کۆمان بکاته وه، له دوای خیری خوینه رانی تازیز بۆ خۆمان و دایک و باوکمان بیه شهان نه کات.

محمد أحمد گرده شیخالی

قه لادزی

۲۷-۷-۲۰۲۲ز، چوارشه ممه

ژياننامه‌ی پيشه‌وا ئېبن ماجه

ناسنامه‌ی ته‌واوی ئيمام‌ی ئېبن ماجه:

ناوی ته‌واوی: ناوی ته‌واوی نه‌و شاخه به‌رزهی زانست بریتیه له موحه‌ممه‌دی کورپی به‌زیدی قه‌زوینی ئېبنو ماجه‌ی ربیع‌ی.

کونیه‌که‌ی: «نه‌بو عه‌بدوآللا» به.

به‌ناوبانگه به: ئېبن ماجه.

ئیمامی فه‌یروز ئابادی گوتویه‌تی: «ماجه» نازناوی باوکی موحه‌ممه‌دی کورپی به‌زیدی قه‌زوینییه که خاوه‌نی سونه‌نه، نه‌ک ناوی باپیری بیت.

رافیعیش به هه‌مان شیوه ده‌لی: «ماجه» نازناوی به‌زیده، ناوکی فارسییه، هه‌ندی‌کیش ده‌لین: موحه‌ممه‌دی کورپی به‌زیدی کورپی ماجه، (واته: ماجه ده‌که‌ن به ناوی باپیری نه‌ک نازناو بو باوکی)، به‌لام به‌که‌میان راستره.

وه بو‌چووتیکی دیکه‌ش هه‌یه ده‌لی: ماجه ناوی دایکیه‌تی.

نیسه‌به‌ته‌که‌ی: «قه‌زوینی» به، که ناوچه‌یه‌کی به‌ناوبانگه له نه‌صفه‌هان.

سالی له‌دایکبوونی: ئیمامی ئېبن ماجه له سالی (۲۰۹) سی کوچی له‌دایکبووه.

گه‌شته زانستییه‌کانی: ئیمامی ئېبن ماجه وه‌ک هه‌ر زاناییکی بالا، خو‌ر ئاسا به‌ده‌وری جیهاندا سو‌راوه‌ته‌وه، بو‌ته‌وه‌ی تیشکی زانسته‌که‌ی گشت سنوریک بېریت، بو‌ته‌و مه‌به‌سته‌ش چۆته عیراق و به‌صرا و کوفه و به‌غدا و مه‌ککه و شام و میصر و حیجاز و ره‌ی، بو‌فیربوون و نووسینه‌وه‌ی فه‌رمووده‌کانی پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ.

مامۆستاکانی:

به دنیایی هیچ که سیک نییه زانستی ره سهن و توکمه به دههست بئیتت حه تمهن ده بی له خزمهت زانایانی ده ریا ئاسا چۆک دا بدات و کهشتی زانسته که ی له نگه ر نه دات تا گشت ئه و مرواریانه ی بوونیان هه یه له و ده ریا به بئینانه ده ری ده کات و ده یخاته بهر چاوی کپیرانی ئه و زانسته، جا ئیامی ئیین ماجه ش یه کیک له و زانایانه بووه که له خزمهتی چهنده ها زانای شاره زا و عاریف خوتندوو یه تی، وهک ئه مانه ی خواره وه:

۱- علی بن محمد الطنّاسی.	۲- جبارة بن المغلس.
۳- مصعب بن عبد الله الزبیری.	۴- سويد بن سعيد.
۵- عبد الله بن معاوية الجمحي.	۶- محمد بن رمح.
۷- إبراهيم بن المنذر الحزامي.	۸- محمد بن عبد الله بن نمیر.
۹- أبو بكر بن أبي شيبة.	۱۰- هشام بن عمار.
۱۱- يزيد بن عبد الله اليمامي.	۱۲- أبو مصعب الزهري.
۱۳- بشر بن معاذ العقدي.	۱۴- حميد بن مسعدة.
۱۵- أبو حذافه السهمي.	۱۶- داود بن رشيد.
۱۷- أبو خيثمة.	۱۸- عبد الله بن ذكوان المقرئ.
۱۹- عبد الله بن عامر بن برّاد.	۲۰- أبو سعيد الأشج.
۲۱- عبد الرحمن بن إبراهيم دحيم.	۲۲- عبد السلام بن عاصم الهسنجاني.
۲۳- عثمان بن أبي شيبة.	

قوتابییه‌کانی:

ئیهمی ئیبن ماجه دوای ئه‌وه‌ی ئه‌و هموو ده‌ریایه‌ی زانستی پزژانده نیو ده‌ریاکه‌ی خۆی، بوو به زه‌ریایه‌ک هموو فیرخوازیک خه‌ونی بوو بگات به دیداری، چ‌جای ئه‌وه‌ی بیته قوتابی و چۆک دا بدات له خزمه‌تی، بۆیه له گشت لاییک فیرخوازن و قوتابیانی فهرمووده ده‌شت و کتیویان ده‌بری بۆ گه‌یشتن به زانسته‌که‌ی، که ئه‌مانه به‌شیکن له قوتابییه‌کانی:

- ۱- ابراهیم بن دینار الحوشبی الهمذانی.
 - ۲- أحمد بن ابراهیم القزونی.
 - ۳- أبو الطیب أحمد بن روح البغدادي الشعرائی.
 - ۴- أبو عمرو أحمد بن محمد بن حکیم المدینی الأصبهانی.
 - ۵- إسحاق بن محمد القزونی.
 - ۶- جعفر بن إدريس.
 - ۷- الحسين بن علي بن یزدانیار.
 - ۸- سلیمان بن یزید القزونی.
 - ۹- أبو الحسن علي بن ابراهیم بن سلمة القزونی القطان.
 - ۱۰- علی بن سعید بن عبد الله العسکری.
 - ۱۱- محمد بن عیسی الصفار.
- زۆریکی دیکه‌ش ...

پەرتووکه کانی:

۱- سنن ابن ماجه.

۲- التفسیر، که زۆر گهوره بووه، به لام به داخه وه نه ماوه.

۳- التاريخ، که پەرتووکیکی میژوویی زۆر چاک بووه میژوویی نووسیوه ته وه له سه رده می هاوه لانی پیغه مبه ری خوا ﷺ تا سه رده می خۆی، به لام به داخه وه نه ماوه.

ده رباره می پەرتووکه که می «سونه می ئیبن ماجه»:

سونه می ئیبن ماجه له پله می شه شه م دیت دوی: سه حی می بوخاری و سه حی می موسلیم و سونه می نسائی و سونه می تیرمی و سونه می ئەبو داود، ئەوه ش له بهر به هیزی و چاک می و پیک می و جوان دارشتنی پەرتووکه که می، به به راورد له گه ل پەرتووکه کانی دیکه می فه مووده، که ژماره یان ئیجگار زۆره، ئەوه ش فه زلیکی گه و ره می خوی پەروهر دگاره که پەرتووکه که می به یه کیک له پەرتووکه هه ره گرینگه کانی ئیسلام ئەژمار کراوه، بۆیه پیویسته موسولمانان زۆر گرنگی بی بدن.

کوچی دوی کردنی:

ئەو خۆره مه زنه دوی جیهیشتنی پەرتووکه مانگ ئاساکه می له سالی (۲۷۳) می کوچی له په مه زاندا که هه شت پۆزی ما بوو ته واو بی له پۆزی دوو شه ممه کوچی دوی کرد و پۆزی سی شه ممه نیژرا.

جا موحه ممه دی کوری ئەسوه دی قه زوینی له تاوان به م شیعره پیایدا هه لگوت:

لقد أوهی دعائم عرش علم وضع رکنه فقد ابن ماجه

واته: کورسی زانست پیچکه کانی لاواز بوون و پایه کانی که وتن به له ده ستدانی ئیبن ماجه.

هه‌زاران هه‌زار په‌حمه‌ت له‌و زانایه‌ی خواناس و لیوان لیو له‌ زانسته‌ که پرشنگی روناکیه‌ که‌ی ئه‌وه‌تا ده‌که‌وێته‌ هه‌موو مائیکی شه‌رع دۆست، خوای په‌روه‌ردگار پاداشتی بی برانه‌وه‌ی پی بیه‌خشی - آمین یا مجیب السائلین -.

وته‌ی زانیان ده‌رباره‌ی:

ئیامی ئیبن که‌ثیر ده‌فه‌رمووی: «موحه‌مه‌دی کوری یه‌زیدی کوری ماجه‌ خاوه‌نی په‌رتووکی سونه‌نی به‌ناوبانگه‌، که‌ به‌لگه‌یه‌ له‌سه‌ر کردار و زانست و پۆچوون له‌ ده‌ریای زانست و ناگاداربوونی له‌ زانست و شوێنکه‌وته‌یی بۆ سونه‌ت و ریبازی پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ له‌ ئوصول و فروعدا، که‌ سی و دوو په‌رتووکی له‌خۆگرتووه‌، وه‌ هه‌روه‌ها هه‌زار و پینج سه‌د بابه‌ت و چوار هه‌زار فه‌رمووده‌ له‌خۆی ده‌گری، هه‌مووی فه‌رمووده‌ی چاکن ته‌نها که‌میکیان نه‌بیت».

ئیامی ئیبن خه‌له‌کان ده‌فه‌رموویت: «ئیامه‌ له‌ فه‌رمووده‌ و شاره‌زایه‌ به‌ زانسته‌کانی و گشت ئه‌وه‌ی په‌یوه‌سته‌ پییه‌وه».

ئیامی زه‌هه‌بی ده‌فه‌رموویت: «ئیبن ماجه‌ حافیز و ره‌خنه‌گر و راستگۆ بوو، زانست فراوان بوو...».

ئیبن ناصر الدین ده‌فه‌رموویت: «موحه‌مه‌دی کوری یه‌زیدی کوری ماجه‌ یه‌کیکه‌ له‌ پیسه‌وايه‌ به‌ناوبانگ و دیاره‌کان، وه‌ خاوه‌نی سونه‌نه‌، که‌ یه‌کیکه‌ له‌ په‌رتووکه‌کانی ئیسلام، حافیزیکی جیی متانه‌ی گه‌وره‌یه».

وه‌ ئه‌بو یه‌علا خه‌لیلی کوری عه‌بدوڵلای خه‌لیلی قه‌زوینی ده‌فه‌رموویت: «ئیبن ماجه‌ زانییکی جیی متانه‌ی گه‌وره‌یه‌، کۆده‌نگی له‌سه‌ره‌، به‌لگه‌ی پی ده‌هیندریته‌وه‌، خاوه‌نی شاره‌زایی و حیفزه‌، زانایه‌ له‌ بواری فه‌رمووده‌، خاوه‌نی چه‌ندین په‌رتووکه».

پہرتووکی

پیشہ کی

بابهٔ: هاندان له‌سەر شوین کهوتنی پیغمبر ﷺ

۱- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَا أَمَرْتُكُمْ بِهِ فَعُدُّوهُ، وَمَا نَهَيْتُكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا»^(۱).

واته: ئەبو ھورەیرە رضي الله عنه دەلی: پیغمبەری خوا ﷺ فەرموویەتی: فەرمانم بە ھەر شتیک پیکردن (بە پێی توانا) جێبەجێ بکەن، وە ھەر شتیکیشم لێ قەدەغە کردن، وازی لێبینن.

۲- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «دَرُونِي مَا تَرَكْتُمْ، فَإِنَّمَا هَلَكَ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ بِسُؤَالِهِمْ وَاخْتِلَافِهِمْ عَلَى أَنْبِيَائِهِمْ، فَإِذَا أَمَرْتُكُمْ بِشَيْءٍ فَعُدُّوا مِنْهُ مَا اسْتَطَعْتُمْ، وَإِذَا نَهَيْتُكُمْ عَنْ شَيْءٍ فَانْتَهُوا»^(۲).

واته: ئەبو ھورەیرە رضي الله عنه دەلی: پیغمبەری خوا ﷺ فەرموویەتی: وازم لێ بینن لەوەی وازم لێھێناوە بۆتان، چونکە بیگومان ئەوانەیی پیش ئیوە بە ھۆی زۆر پرسیار کردن و جیاوازیی لەگەڵ پیغمبەرەکانیان لەناوچوون (بە گویان نەدەکردن و لە فەرمانەکانیان دەردەچوون)، جا فەرمانم بە ھەر شتیک پیکردن، بە پێی تواناتان جێبەجێ بکەن، وە ھەر شتیکیشم لێ قەدەغە کردن، وازی لێبینن.

۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ أَطَاعَنِي فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ، وَمَنْ عَصَانِي فَقَدْ عَصَى اللَّهَ»^(۳).

واته: ئەبو ھورەیرە رضي الله عنه دەلی: پیغمبەری خوا ﷺ فەرموویەتی: ھەر کەسێک گوپرایەلی (فەرمانەکانم) بکات، ئەو فەرمان بەرداریی خوای کردووە، وە ھەر کەسێکیش سەرپیچی (فەرمانەکانم) بکات، ئەو سەرپیچی خوای کردووە.

(۱) صحیح. انظر البخاري: ۷۲۸، ومسلم: ۱۳۳۷.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۷۲۸، ومسلم: ۱۳۳۷، وبيئير ۲۳۵۷، والترمذي: ۲۶۷۹، والنسائي: ۱۱۰/۵ و ۱۱۱.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۹۵۷، ومسلم: ۱۸۳۵، والنسائي: ۱۵۴/۷ و ۲۷۶/۸.

سهرنج: ئەم فەرمووده‌یه به‌لگه‌یه له‌سه‌ر ئەوه‌ی که هه‌روه‌ک چۆن قورئان واجبه‌ کارى پێبکه‌ین و فەرمانه‌کانى جێبه‌جێ بکه‌ین، به‌هه‌مان شتیه‌ فەرمووده‌ سه‌حیحه‌کانى پێغه‌مبه‌رى خوا ﷺ ده‌بێ وهر بگرین و واجبه‌ فەرمانه‌کانى جێبه‌جێ بکه‌ین.

ئەوه‌ش پێکه‌ له‌گه‌ڵ ئەو ئایه‌ته‌ی که ده‌فهرموی: ﴿مَنْ يُطِيعِ الرَّسُولَ فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ﴾ (٨٠) النساء. واته‌: هه‌ر که‌سێک گوێپرایه‌لى پێغه‌مبه‌ر ﷺ بکات ئەوه به‌پراستی گوێپرایه‌لى خواى کردوه، وه هه‌روه‌ها له‌گه‌ڵ ئایه‌ته‌ی: ﴿وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَىٰ﴾ (٢) النجم. وه له‌هه‌وا وه‌وه‌سه‌وه‌ قسه‌ ناکات (که قورئان ده‌خوینیت).

٤- عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام، قَالَ: كَانَ ابْنُ عُمَرَ رضي الله عنه «إِذَا سَمِعَ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم حَدِيثًا لَمْ يَعْذُهُ، وَلَمْ يَقْصُرْ دُونَهُ»^(١).

واته‌: ئەبو جه‌عفر عليه السلام ده‌لى: کاتیک ئیبنو عومەر رضي الله عنه، فەرمووده‌یه‌کى ده‌بیست له‌ پێغه‌مبه‌رى خوا ﷺ هه‌یج زیادو که‌مه‌ی به‌ فەرمووده‌که نه‌ده‌کرد (وه‌ک خۆی ده‌یگێرایه‌وه‌و کارى پێده‌کرد).

سهرنج: ئەوه‌مان پێده‌لى که هه‌واوه‌لان په‌زای خوايان لیبی به‌ ئەوه‌په‌رى ئەمانه‌ته‌وه‌ فەرمووده‌کانیان به‌ ئیمه‌ گه‌یاندوه‌وه‌، وه‌ فیری ئەده‌بى فەرمووده‌ گێرانه‌وه‌مان ده‌کات.

٥- عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ رضي الله عنه، قَالَ: خَرَجَ عَلَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، وَنَحْنُ نَذْكُرُ الْفَقْرَ وَتَتَخَوَّفُهُ، فَقَالَ: «الْفَقْرُ تَخَافُونَ؟ وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ، لَتُصَبَّنَّ عَلَيْكُمُ الدُّنْيَا صَبًّا، حَتَّى لَا يُزِيغَ قَلْبَ أَحَدِكُمْ إِزَاعَةً إِلَّا هَيْهَ، وَإِنَّمِ اللَّهُ، لَقَدْ تَرَكْتُكُمْ عَلَىٰ مِثْلِ الْبَيْضَاءِ، لَيْلُهَا وَنَهَارُهَا سَوَاءٌ»^(٢) لِح قَالَ أَبُو الدَّرْدَاءِ: صَدَقَ وَاللَّهِ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «تَرَكَنَا وَاللَّهِ عَلَىٰ مِثْلِ الْبَيْضَاءِ، لَيْلُهَا وَنَهَارُهَا سَوَاءٌ»^(٢).

واته‌: ئەبو ده‌رداء رضي الله عنه ده‌لى: پێغه‌مبه‌رى خوا ﷺ هاته‌ لامان له‌وکاته‌دا باسى هه‌زاریمان ده‌کردو ده‌ترساین (تووشان بپیت)، ئەوه‌یش فەرمووی: له‌ هه‌ژاری ده‌ترسین؟ سویند به‌وه‌ی گیانی منى به‌ ده‌سته‌، دونیا به‌ سه‌رتاندا ده‌په‌ژى، به‌ جوړیک که دلتان لای دونیا بێ، ته‌نها داواى زیاترو زیاتر بکات، وه سویند به‌ خوا له‌سه‌ر په‌وشنایی و په‌ووناکییه‌ک جیم هه‌شتون، که شه‌و و په‌وه‌ی وه‌ک یه‌که

(١) صحیح.

(٢) حسن.

(هیچ شتیک نه ماوه روون و ناشکرا نه بیج بو تان). نه بو دهرداء ﷺ ده لی: سویند به خوا پیغهمبهری خوا ﷺ راستی فہرموو، وه سویند به خوا له سہر پو شنایی و رووناکیه ک جیی هینشتین، که شهو و پوژی وه ک یه ک وایه.

6- عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ قُرَّةَ، عَنْ أَبِيهِ ﷺ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَا تَزَالُ طَائِفَةٌ مِنْ أُمَّتِي مَنْصُورِينَ، لَا يَضُرُّهُمْ مَنْ خَذَلَهُمْ حَتَّى تَقُومَ السَّاعَةُ»^(۱).

واته: مو عاویہ ی کوری قورپه له باوکی ﷺ ده گپرتته وه، که گوتوو یه تی: پیغهمبهری خوا ﷺ فہرموو یه تی: به رده وام (تا کوتایی دنیا) کومه له که سانیک له نوممه تی من به سہر کوتوو یی ده میننه وه (له سہر هه ق)، نه وانہ ی که یارمه تی یان نادن (یان دزایه تی یان ده کهن) ناتوانن هیچ زہرہ ریکیان پی بگہ یه نن، تا هانتی پوژی دوا یی.

7- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ﷺ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «لَا تَزَالُ طَائِفَةٌ مِنْ أُمَّتِي قَوَّامَةً عَلَى أَمْرِ اللَّهِ، لَا يَضُرُّهَا مَنْ خَالَفَهَا»^(۲).

واته: نه بو هورہ پرہ ﷺ ده گپرتته وه، که پیغهمبهری خوا ﷺ فہرموو یه تی: به به رده وامی کومه لیک ده بن له نوممه تی من که فہرمانه کانی خوا راده گرن (وه ک خو یان ده یان پاریزن و جیبه جییان ده کهن و بهرگریان لئده کهن)، هہر که سیک دزایه تیشیان بکات، ناتوانی زیانیان لی بدات.

سہرنجیک: له سہر فہرموو ده ی (6 و 7)، نه و دوو فہرموو ده یه له لایه ک موزده به به خشن بو نیمه ی مسولمان، له لایه کی تریش به تامازہ نه وه مان پئده لئین: که هہر ده م به دوا ی گہر اندابین تا کو نه و کومه له یه ده بینینه وه که نزیکترین له شه ریعہ تی خوا ی میہرہ بان، وه زانایان نه و فہرموو ده یه و هاوشیوه کانی به به لگہ دیننه وه له سہر نه وه ی که هہر میسه تا کوتایی دنیا نه هلی ئیجتههاد و مو جته هید هہر ده مینن.

8- عَنْ بَكْرِ بْنِ زُرْعَةَ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا عَبْدَةَ الْخَوْلَانِيَّ ﷺ، وَكَانَ قَدْ صَلَّى الْقِبْلَتَيْنِ، مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «لَا يَزَالُ اللَّهُ يَغْرِسُ فِي هَذَا الدِّينِ غَرْسًا يَسْتَعْمِلُهُمْ فِي طَاعَتِهِ»^(۳).

(۱) صحیح. أخرجه الترمذي: ۲۱۹۲.

(۲) حسن صحیح.

(۳) حسن.

واته: به کری کوری زورعه ده لئ: گویم له ئه بو عینه به ی خه ولانی ﷺ بو، که پرووه و هردوو قبیله نوژی له گه ل پیغه مبهری خوا ﷺ کردوه، (جا ئه بو عینه ب) ده لئ: گویم له پیغه مبهری خوا ﷺ بو ده یفه رموو: بهرده وام خوا که ساتیک دامه زراوو جیگیر ده کات لهو دینه دا (هۆکاره کانی فرمانبهرداریان بو ئاسان و فراهه م ده کات)، که به کاریان ده هینیت له گوپرایه لی و فرمانبهرداری خویدا.

۹- عَنْ عَمْرٍو بْنِ شَعْبِی، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: قَامَ مُعَاوِيَةُ ﷺ، حَطِيبًا فَقَالَ: أَيْنَ عِلْمَاؤُكُمْ؟ أَيْنَ عِلْمَاؤُكُمْ؟ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «لَا تَقُومُ السَّاعَةُ إِلَّا وَطَائِفَةٌ مِنْ أُمَّتِي ظَاهِرِينَ عَلَى النَّاسِ، لَا يَبَالُونَ مَنْ خَذَلَهُمْ وَلَا مَنْ نَصَرَهُمْ»^(۱).

واته: عه پری کوری شوعه یب له باوکی ده گپریته وه که گوتویه تی: موعاویه ﷺ وتاریکدا هه ستا و گوتی: کوا زاناکانتان؟ کوا زاناکانتان؟ (بو ئه وه ی پشتگیری قسه که ی بکه ن)، گویم له پیغه مبهری خوا ﷺ بوو ده یفه رموو: قیامه بهرپا نابج (تا ئه و پرۆزه ی) کومه لیک له ئوممه تی من هه ر به سه ره رزی (له سه ر هه ق و راسته ری) ده مین له ناو خه لکدا، گوی ناده ن به نه یاره کانیان و ئه وانیه دژایه تییان ده که ن، وه ئه وانیه که هاوکاری و یارمه تیشیان ده ده ن (له بهر به هیزی و دامه زراویان له سه ر ئه و راسته رییه).

۱۰- عَنْ ثُوْبَانَ ﷺ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «لَا يَزَالُ طَائِفَةٌ مِنْ أُمَّتِي عَلَى الْحَقِّ مَنْصُورِينَ، لَا يَضُرُّهُمْ مَنْ خَالَفَهُمْ، حَتَّى يَأْتِيَ أَمْرُ اللَّهِ ﷻ»^(۲).

واته: سه وبان ﷺ ده گپریته وه، پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموو یه تی: بهرده وام و هه میشه کومه لیک له ئوممه تی من له سه ر هه ق و راستی به سهرکه وتوو یی ده مین، هه ر که سیکیش دژایه تییان بکات ناتوانی زیانیان پی بگه یه نی، تا (ئه و پرۆزه ی) فهرمانی خوا ﷻ جیه جی ده بی (که کوتایی دونیا یه).

(۱) صحیح انظر البخاری: ۷۱ و ۳۱۱۶ و ۳۶۴۱ و ۷۴۶۰، ومسلم: ۱۰۳۷.

(۲) صحیح. أخرجه مسلم: ۱۹۲۰، وأبو داود: ۴۲۵۲، والترمذی: ۲۲۲۹.

۱۱- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رضي الله عنه، قَالَ: كُنَّا عِنْدَ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم فَحَطَّ حَطًّا، وَحَطَّ حَطَّيْنِ عَنِ يَمِينِهِ، وَحَطَّ حَطَّيْنِ عَنِ يَسَارِهِ، ثُمَّ وَضَعَ يَدَهُ فِي الْخَطِّ الْأَوْسَطِ، فَقَالَ: «هَذَا سَبِيلُ اللَّهِ» ثُمَّ تَلَا هَذِهِ الْآيَةَ: ﴿وَأَنَّ هَذَا صِرَاطِي مُسْتَقِيمًا فَاتَّبِعُوهُ وَلَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَن سَبِيلِهِ﴾ سورة الأنعام (۱۵۳).

واته: جابری کوری عه بدوللا رضي الله عنه ده لئ: له خزمهت پیغه مبه صلى الله عليه وسلم بووین، راسته هیلیکی کیشا، وه دوو راسته هیلی تری کیشا له لای راستی (راسته هیله که)، وه دوو راسته هیلی دیکه ی کیشا له لای چه پی (راسته هیله که)، پاشان دهستی له سهر راسته هیله که ی ناوه راست داناو فهرمووی: نه وه راسته رنی خوایه، پاشان نه و نایه ته ی خوینده وه: ﴿وَأَنَّ هَذَا صِرَاطِي مُسْتَقِيمًا فَاتَّبِعُوهُ وَلَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَن سَبِيلِهِ﴾ سورة الأنعام (۱۵۳) واته: (فهرمانی داوه که) بیگومان نه مه ریگای راستی منه که راست و دروسته که واته شوینی بکه ون و شوینی کویره ریگا و ریچکه کانی تر مه که ون چونکه دوورتان ده خه نه وه و لاتان ده دن له ریگه ی خوا.

سهرنج: نه م فهرمووده یه جگه له مانا و مه به سته که ی، نه وه شان فیر ده کات که ده کری شیوازی جورا و جور به کارینین بو فیرکردن و فیربوون، ههروه ک چون پیغه مبه صلى الله عليه وسلم له رنی وینه و نه خشه کیشانه وه، هاوه له کانی فیرکردوه و شتی بو روون کردونه وه.

بابهت: به گوره دانانی فهرمووده کانی

پیغه مبه ری خوا صلى الله عليه وسلم و، هه ره شه ی توند له سهر نه وانه ی

که رووبه رووی فهرمووده کان ده وه ستنه وه

۱۲- عَنِ الْمُقَدَّامِ بْنِ مَعْدٍ يَكْرِبُ الْكِنْدِيِّ رضي الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم قَالَ: «يُوشِكُ الرَّجُلُ مُتَّكِنًا عَلَى أَرِيكَتَيْهِ، يُحَدِّثُ بِحَدِيثٍ مِنْ حَدِيثِي، فَيَقُولُ: بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ كِتَابُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، فَمَا وَجَدْنَا فِيهِ مِنْ حَلَالٍ اسْتَحْلَلْنَاهُ، وَمَا وَجَدْنَا فِيهِ مِنْ حَرَامٍ حَرَّمْنَاهُ، إِلَّا وَإِنْ مَا حَرَّمَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم مِثْلَ مَا حَرَّمَ اللَّهُ» (۱).

(۱) صحیح.

(۲) صحیح. أخرجه الترمذي: ۲۶۶۴، وانظر أبو داود: ۴۶۰۴.

واته: میقدامى كورى مهعدى يه كرىبى كىندىي ﷺ ده گىرپىتهوه، پىغهمبهرى خوا ﷺ فەرموويه تى: نزيكه (رۆژىك بى) كه پياوونك پال بكهوئى له سەر جىگه كهى خوى، وه فەرموودهيه كى بۆ باس بكرئى له فەرمووده كانى من، پاشان (وهك ره تكدردنه وهى فەرمووده كه) بلى: له نيوان ئيمه و ئيوه دا قورئانى خوا ﷺ هه يه، هەر شتىكان بينى له قورئاندا هه لال كرابوو، ئيمهش به هه لالى ده زانين، وه هەر شتىكان بينى له قورئاندا هه پرام و قه دهغه كرابوو، به هه پرامى داده نيين، (پىغهمبهر ﷺ فەرمووى): ئاگادار بن! هەر شتىك پىغهمبهرى خوا ﷺ هه پرامى كردبى، وهك ئه وه وايه كه خوا هه پرامى كردبى.

سه رنج: له وه فەرمووده يه دا هه والى ئه وانهمان پىده دات كه فەرمووده ي پىغهمبهر ﷺ ره ت ده كه نه وه، كه ئه و كوومه لهش له دواى پىغهمبهر ﷺ په يدا بوون و، ئىستاش له رۆژگارى ئيمه دا هه ن، هەر له وه فەرمووده يه دا پىغهمبهر ﷺ به توندى وه لاميان ده داته وه و، ئه وه مان بى ده فەرموئى كه هىچ جياوازيه ك نيه له نيوان قورئان و فەرمووده ي سه حىحدا، چونكه پىغهمبهر ﷺ فەرمانه كانى خواى گه ياندووه و له خۆيه وه هىچى نه فەرمووه.

١٣- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي رَافِعٍ، عَنْ أَبِيهِ ﷺ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «لَا أَلْفِينَ أَحَدَكُمْ مُتَكِنًا عَلَى أَرِيكْتِهِ، يَأْتِيهِ الْأَمْرُ مِمَّا أَمَرْتُ بِهِ، أَوْ نَهَيْتُ عَنْهُ، فَيَقُولُ: لَا أَدْرِي، مَا وَجَدْنَا فِي كِتَابِ اللَّهِ اتَّبَعْنَاهُ»^(١).

واته: عوبه يدوللاى كورى ئه بو رافيع له باوكى ﷺ ده گىرپىتهوه، كه پىغهمبهرى خوا ﷺ فەرموويه تى: هىچ يه كىنك له ئيوه نه بينم له سەر جىگه كهى خوى پال بكهوئى و فەرمانىك له فەرمانه كانى منى بى بگات، يان قه دهغه كراونك له و شتانه ي كه من لىم قه دهغه كردوه، پاشان بلى: نازانم و ئاگام لى نيه (بۆ نكوولى كردنى فەرمووده كه و بلى: ته نها) ئه وهى كه بينيومانه له قورئانى خوا هه يه شوئى ده كه وين.

١٤- عَنْ عَائِشَةَ ﷺ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «مَنْ أَحَدَّثَ فِي أَمْرِنَا هَذَا مَا لَيْسَ مِنْهُ فَهُوَ رَدٌّ»^(٢).

(١) صحيح. أخرجه أبو داود: ٤٦٠٥، والترمذي: ٢٦٦٣.

(٢) صحيح. أخرجه البخاري: ٢٦٩٧، ومسلم: ١٧١٨، وأبو داود: ٤٦٠٦.

واته: عائیشە رضی اللہ عنہا دەگێڕیتەوه: پێغه مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فەرموو یەتی: هەر کەسێک شتیکی نەبوو زیاد بکات لەو دینەداو هیچ بەلگە یەکی لەسەر نەبێ، ئەووە پەت دەکێتەوه (بە پرووی خاوەنە کە ی دادەدرتەوهو، پێویستە لەسەر هەر تاکێک کە نکوولی بکات و بەرگری لە سوننەت بکات).

سەرئێج: لەو فەرموودە یەدا ئەووەمان بۆ دەردە کەوێ کە ناکرێ و نابێ هیچ شتیکی لە دیندا زیاد بکری ئەگەر بنچینە یەکی شەرعی نەبێت، بەلام ئەگەر لە شەرعدا بنچینە یەکی هەبێ ئەووە بەر ئەو فەرموودە یە ناکەوێ.

وہ بە ئاماژە ئەووەمان پێ دەلێ: کە بە پیتی توانا پووبە پرووی ئەو کەسانە بێنەوه کە شت گەلی زیاد دەکەن کە لە شەرعدا جیگایان نابێتەوه، ئەووەش بەووە دەکری کە شارەزاییەکی تەواومان هەبێ بە زانستە شەرعییەکان و بەلگەکانی، ئەگەر نا ناکری بە هەوا و ئارەزوو شت زیاد بکەین یان پەتی بکەینەوه.

١٥- عَنْ عُرْوَةَ بْنِ الزُّبَيْرِ رضی اللہ عنہا، أَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ الزُّبَيْرِ، حَدَّثَهُ: أَنَّ رَجُلًا مِنَ الْأَنْصَارِ خَاصَمَ الزُّبَيْرَ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم، فِي شِرَاحِ الْحَرَّةِ الَّتِي يَسْقُونَ بِهَا النَّخْلَ، فَقَالَ الْأَنْصَارِيُّ: سَرَحَ الْمَاءَ يَمْزُ، فَأَبَى عَلَيْهِ، فَاخْتَصَمَا عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم فَقَالَ: رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: «اسْقِ يَا زُبَيْرُ، ثُمَّ أَرْسِلِ الْمَاءَ إِلَى جَارِكَ» فَغَضِبَ الْأَنْصَارِيُّ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَنْ كَانَ ابْنُ عَمَّتِكَ؟ فَتَلَوْنَ وَجْهَ رَسُولِ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم، ثُمَّ قَالَ: «يَا زُبَيْرُ، اسْقِ، ثُمَّ احْبِسِ الْمَاءَ حَتَّى يَرْجِعَ إِلَى الْجَدْرِ» قَالَ: فَقَالَ الزُّبَيْرُ: وَاللَّهِ، إِنِّي لَأَحْسِبُ هَذِهِ الْآيَةَ، نَزَلَتْ فِي ذَلِكَ: ﴿فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّى يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنْفُسِهِمْ حَرَجًا مِمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا سَلِيمًا﴾ ﴿٦٥﴾ النساء (١).

واته: عوروهی کورپی زوبهیر رضی اللہ عنہ دەگێڕیتەوه: عەبدوللای کورپی زوبهیر رضی اللہ عنہ بۆی گێراوه تەوه کە پیاویک لە ئەنصار لە گەل زوبهیر لیبان بوو بە کیشە لە لای پێغه مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم لەسەر ئاوهرو (جوگا) ی ئاو داشتنی باغی خورما، ئەنصارییە کە گوتی: (لێ گەرێ) با ئاوه کە پروات، (زوبهیریش) رازی نەبوو، بۆیە کیشە کە یان برده لای پێغه مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم، پێغه مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فەرموو ی: ئە ی زوبهیر ئاو داشتتە کەت تەواو بکەو، دواتر ئاوه کە بەردەوه بۆ دراوسێیە کەت (لێی گەرێ) و پرایبەستەو

(١) صحیح. أخرجه البخاري: ٢٣٦٠، ومسلم: ٢٣٥٧، وأبو داود: ٣٦٢٧، والترمذي: ١٣٦٣ و ٣٠٢٧، والنسائي: ٥٤٠٧ و

بەرى پىن مەگرە)، ئەنصارىيە كە (بەو بېرىارە) توورە بوو، گوتى: ئەى پىغەمبەرى خوا ﷺ، چونكە كورپى پورته ئاوا بېرىارتدا؟ (پىنى وابووه دژى بەرژەوهندى ئەو بېرىارى داوہ!! نەيزانى كە بېرىارە كەى پىغەمبەر ﷺ زياتر لە بەرژەوهندى ئەو داىە، نەوہ ك زوبەىر)، بۆيە پىغەمبەرى خوا ﷺ پەنگى گۆرا (لە تورەى دا) پاشان فەرمووى: ئەى زوبەىر ئاو داشتە كەت بكەو، پاشان ئاوە كە گل بەدوہ، تاوہ كو بگەرپتەوہ بۆ پەنگى درەختە كان (يان تاوہ كو دەگەرپتەوہ بۆ ئەو شوورە و بەربەستەى كە لە باغە كە داىە، چونكە ئەوہ هەقى زوبەىر بوو، بېرىارى يە كەمجار بە چاو پۆشى و لى بوردەى بوو، بەلام ئەنصارىيە كە پازى نەبوو!) (راوى) دەلى: زوبەىر گوتى: سوئند بە خوا من وا دەزانم كە ئەو ئايەتە لە بەر ئەو ھۆكارە دا بەزى: ﴿فَلَا وَرَيْكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّىٰ يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنفُسِهِمْ حَرَجًا مِّمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا سَلِيمًا﴾ (النساء، ۶۵) واتە: نەخىر (وانىە كە خۆيان بە باوہردار نىشان دەدەن) سوئند بە پەروەردگارت بېروادار نىن تا تو نەكەنە دادوہر لە ھەر ئاژاوہو دووبەرە كىە كى نىوانيان دا لە پاشان ھەست نەكەن لە دەرونياندا بەھىچ بىزارىيە ك لەو بېرىارەى تو داوتەو مل كەچ نەبن بەمەلكە چىە كى تەواو

شراج: جۇگا، ئەو شوئىنەى ئاوى پىدا دەروات بۆ ناو زەوى و باغ.

حرة: زەوى بەردەلان.

۱۶- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضي الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «لَا تَمْنَعُوا إِمَاءَ اللَّهِ أَنْ يُصَلِّيَنَّ فِي الْمَسْجِدِ» فَقَالَ ابْنُ لَهُ: إِنَّا لَنَمْنَعُهُنَّ، فَقَالَ: فَغَضِبَ غَضَبًا شَدِيدًا، وَقَالَ: أَحَدْتُكَ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَتَقُولُ: إِنَّا لَنَمْنَعُهُنَّ؟^(۱)

واتە: ئىبنو عومەر رضي الله عنه دەگەرپتەوہ كە پىغەمبەرى خوا ﷺ فەرموويەتى: پى بە ئافەرەتان مەگرن بۆ ئەوہى نوئز لە مزگەوت بكەن، (لەو كاتەدا) يەكئ لە كورپەكانى (ئىبن عومەر رضي الله عنه) گوتى: ئىمە پىيان لى دەگرىن (بۆ مزگەوت)، عەبدوللا زۆر بەتوندى تورە بوو (بەو قسەيە) و گوتى: من لە پىغەمبەرى خواوہ رضي الله عنه فەرموودەت بۆ دەگىرمەوہ، كە چى تو دەلىنى: ئىمە پىگايان پى نادەين؟

(۱) صحيح. أخرجه البخاري: ۸۶۵، ومسلم: ۴۴۲، وأبو داود: ۵۶۸، والترمذي: ۵۷۰، والنسائي: ۴۲/۲.

سه رنج: نهو فرموده یه به لگه یه له سهر نهوه ی که ده بیج نهو پهری نه ده بمان هه بی له به رانبهر حوکمیک که له لایه ن پیغه مبهروه ﷺ ده رچووه، واته: نابج مشت و مرو ده مه ده منی نه شیواو بکه بن.

۱۷- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُعْقَلٍ رضي الله عنه، أَنَّهُ كَانَ جَالِسًا إِلَى جَنْبِهِ ابْنُ أَخٍ لَهُ، فَحَدَفَ، فَتَهَاهُ، وَقَالَ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وآله نَهَى عَنْهَا وَقَالَ: «إِنَّهَا لَا تَصِيدُ صَيْدًا، وَلَا تَنَكِّي عَدُوًّا، وَإِنَّهَا تَكْسِرُ السِّنَّ، وَتَفْقَأُ الْعَيْنَ» قَالَ: فَعَادَ ابْنُ أَخِيهِ يَخْذِفُ فَقَالَ: أَحَدْتُكَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وآله نَهَى عَنْهَا، ثُمَّ عُدْتَ تَخْذِفُ، لَا أَكَلْمَكَ أَبَدًا^(۱).

واته: عهبدو لالی کوری موغه ففهل ﷺ ده گپرتته وه: که برازاکه ی له ته نیشتی دانیشتبوو، وه به په نجه کانی (په نجه ی شایه تمان له دهستی راست و هه مان په نجه ی به رانبهری له دهستی چه پی) به ردی ده خسته ناویان و به رده که ی ده هاویشت، عهبدو لالی ریگری لی کردو گوتی: پیغه مبهری خوا ﷺ قه ده غه ی کردوه و فرموده ی تی: (نهو جوړه به رد هاویشتنه) هیچ نیچیریک پراو ناکات، وه نازار به دوژمن ناگه یه نی، (به لکو) نهو کاره ده بیته هو ی ددان شکاندن و کویر کردنی چاو، سه عید ده لی: دوا ی نه وه جار نکیتر برازاکه ی هه مان په فتاری نه نجام دایه وه! عهبدو لالی پی گوت: من ده لیم پیغه مبهری خوا ﷺ نهو کاره ی قه ده غه کردوه، که چی تو دووباره ت کرده وه؟ که واته هه رگیز قسه ت له گه لدا ناکه مه وه.

۱۸- عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ قَبِيصَةَ، عَنْ أَبِيهِ، أَنَّ عُبَادَةَ بْنَ الصَّامِتِ الْأَنْصَارِيَّ النَّقِيبَ رضي الله عنه، صَاحِبَ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وآله، عَزَا مَعَ مُعَاوِيَةَ رضي الله عنه أَرْضَ الرُّومِ، فَتَنَظَرَ إِلَى النَّاسِ وَهُمْ يَتَّبِعُونَ كِسْرَ الذَّهَبِ بِالدَّنَانِيرِ، وَكِسْرَ الْفِضَّةِ بِالدَّرَاهِمِ، فَقَالَ: يَا أَيُّهَا النَّاسُ، إِنَّكُمْ تَأْكُلُونَ الرِّبَا، سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وآله يَقُولُ: «لَا تَبْتَاعُوا الذَّهَبَ بِالذَّهَبِ، إِلَّا مِثْلًا بِمِثْلٍ، لَا زِيَادَةَ بَيْنَهُمَا وَلَا نِظْرَةَ» فَقَالَ: لَهُ مُعَاوِيَةُ يَا أَبَا الْوَلِيدِ، لَا أَرَى الرِّبَا فِي هَذَا، إِلَّا مَا كَانَ مِنْ نِظْرَةٍ، فَقَالَ عُبَادَةُ: أَحَدْتُكَ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وآله، وَتَحَدَّثَنِي عَنْ رَأْيِكَ لَئِنْ أَخْرَجَنِي اللَّهُ لَا أَسَاكِنُكَ بِأَرْضٍ لَكَ عَلَيَّ فِيهَا أَمْرَةٌ، فَلَمَّا قَفَلَ لِحَقٍّ بِالْمَدِينَةِ، فَقَالَ لَهُ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ: مَا أَقْدَمَكَ يَا أَبَا الْوَلِيدِ؟ فَقَضَّ عَلَيْهِ الْقِصَّةَ، وَمَا قَالَ مِنْ مُسَاكِنَتِهِ، فَقَالَ: ارْجِعْ يَا أَبَا الْوَلِيدِ إِلَى أَرْضِكَ، فَقَبَحَ اللَّهُ أَرْضًا لَسْتَ فِيهَا وَأَمْثَالِكَ، وَكَتَبَ إِلَى مُعَاوِيَةَ: لَا أَمْرَةٌ لَكَ عَلَيْهِ، وَاحْمِلِ النَّاسَ عَلَى مَا قَالَ، فَإِنَّهُ هُوَ الْأَمْرُ^(۲).

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۴۸۴۱ و ۵۴۷۹ و ۶۲۲۰، ومسلم: ۱۹۵۴ وانظر: ۳۲۲۷، وأبو داود: ۵۲۷۰، والنسائي: ۴۷/۸.

(۲) صحیح. انظر مسلم: ۱۵۸۷.

واتە: ئىسحاقى كورپى قەبىصە لە باوكى دەگىرپتەوۋە كە عوبادەى كورپى سامىتى ئەنصارى نەقىب ﷺ ھاورپى پىغەمبەرى ﷺ لەگەل موعاويە ﷺ لە جەنگدا بوو لە خاكى رۇم، تەماشاي كورد خەلكى زىرى شكاوو نوقسان دەگۆرنەوۋە بە دىنار، وە زىوى شكاوو نوقسانىش بە درھەم (واتە: بە زىادە دەيان گۆرپىيەوۋە)، عوبادەش گوتى: ئەى خەلكىنە ئىوۋە (بەو كارەتان) رىبا دەخۆن، گوئم لە پىغەمبەرى ﷺ خوا ﷺ بوو دەيفەرموو: زىر بە زىر مەفرۇشن (مەگۆرنەوۋە)، مەگەر وەك يەك بن، نابى زىادەيان لە بەيندا ھەبى و، نابى بە قەرزىش بى (واتە: دەست بە دەست و بى زىادو كەم)، موعاويەش پىي گوت: ئەى باوكى وەلىد پىم وانىە ئەو كارە رىبا بىت، مەگەر قەرزى تىبىكەوئى، عوبادەش گوتى: من فەرمانى پىغەمبەرى ﷺ خوا ﷺ بۇ تۇ باس دەكەم، تۇش راي خۆتم پى دەلىي؟ ئەگەر خوا كوردى لىرە دەرچووين، ھەرگىز لە خاكىكدا دانانىشم فەرمانى تۇ بە سەرمەوۋە بى، جا كاتىك گەرانەوۋە (عوبادە) رۇبىشت بۇ مەدىنە، عومەرى كورپى خەتتاب پىي گوت: چى توى ھىناوۋە بۇ ئىرە ئەى باوكى وەلىد؟ ئەوئىش چىرۆكەكەى بۇ گىرايەوۋە و باسى ئەوۋەشى بۇ كورد، كە (گوتوويەتى بە موعاويە) لەگەل تۇ لە خاكىكدا دانانىشم، عومەرىش گوتى: بگەرپتوۋە بۇ نىشتانەكەت، خوا بەرەكەت لە خاكىك ھەلگىرئى، كە تۇو وئىنەى توى تىدا نەبى (بۇ بەرگى لە سوننەت)، وە (عومەر) نوسراوئىكى نوسى بۇ موعاويە: ھىچ فەرمان و وىلايەتتىك نىە بەسەر عوبادەدا، وە خەلكى ھەلبنى لەسەر ئەو (حوكم) بىرپارەى كە عوبادە گوتوويەتى، (چونكە) ئەوۋە بىرپارە راستەكەيە.

۱۹- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: إِذَا حَدَّثْتُكُمْ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَظَنُّوا بِرَسُولِ اللَّهِ ﷺ، الَّذِي هُوَ أَهْنَاهُ، وَأَهْدَاهُ، وَأَتَّقَاهُ^(۱).

واتە: عەبدوللاى كورپى مەسعوود ﷺ گوتوويەتى: ھەر كاتىك لە پىغەمبەرى ﷺ خواوۋە ﷺ فەرموودەم بۇتان گىرايەوۋە، بە جۆرىك وەرى بگرن و رافەى بگەن كە شاىستەى پىغەمبەرى ﷺ خوايە ﷺ (واتە: ئەگەر فەرموودەكە چەند مانايەكى ھەلدەگرت) ئەو مانايەى لىوۋەبگرن كە لە دلدا قبوولتەرەو لە بەلگەدا بەھىزترەو لە ھەق نىزىكتەرە.

سهرنج: له و فرمايشته ئه وه فترده بين كه ههردهم ئاسانكار و مزده به خش بين و،
 نهوپهري هه ولبده بين به شيوازيك نه و دینه بگهيه نين كه هه موو كه سيك بتواني
 خوئی به خاوه نی بزانی و له سه ری قورس و گران نه كه ين.

۲۰- عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام، قَالَ: إِذَا حَدَّثْتُكُمْ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم حَدِيثًا، فَظَنُّوا بِهِ الَّذِي هُوَ
 أَهْنَاهُ، وَأَهْدَاهُ، وَأَتَقَاهُ^(۱).

واته: عه لی کوری نه بو تالیب عليه السلام گو توویه تی: هه ر کاتیك له پیغه مبه ری خواوه صلى الله عليه وسلم
 فهرمووده یه کم بو تان گپراوه، به جوړیک وه ری بگرن كه شایسته ی پیغه مبه ره صلى الله عليه وسلم
 (واته: نه گه ر فهرمووده كه چه ند مانایه کی هه لده گرت)، نه و مانایه ی لیوه ربگرن كه
 له دلدا قبول تره و له به لگه دا به هیز تره و له هه ق نزیک تره.

۲۱- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم أَنَّهُ قَالَ: لَا أَعْرِفَنَّ مَا يُحَدَّثُ أَحَدُكُمْ عَنِّي الْحَدِيثَ وَهُوَ
 مُتَكَيِّ عَلَى أَرِيكَّتِهِ، فَيَقُولُ: اقْرَأْ قُرْآنًا، مَا قِيلَ مِنْ قَوْلٍ حَسَنٍ فَأَنَا قُلْتُهُ^(۲).

واته: نه بو هوړه پره رضي الله عنه ده گپړیته وه، پیغه مبه ر صلى الله عليه وسلم فهرموویه تی: نه بینم و نه زانم كه سيك
 له ئیوه فهرمووده ی منی پیبگات و، نه ویش (به خو به زل زاینه وه) له سه ر جیگا که ی
 یال بکه وئ و، (به نکو ولیکردنه وه) بلئی: قورئان بخوینه وه، (واته: فهرمووده كه په ت
 ده کاته وه و ده لی: نه وه ی له قورئاندا یه به سه انه و فهرمووده كه وه رنا گری، جا یان له
 نه زاینه، یان به نه نقه ست و مه به سه ت)، پیغه مبه ر صلى الله عليه وسلم (بو په دی نه وانه) ده فهرموئ:
 نه وه ی قسه و ته ی جوان بی (وه له من بگپړدریته وه)، نه وه من گو تومه.

(لا أعرفن): وه ک (لا ألفین) وایه، بو نه وه به کار دی وه ک نه وه ی له لای خو مان بلئی:
 شتی ئاواتان لی نه بینم، یان کاریکی ئاوا نه که ن.

سهرنج: واته به هیه چ شیوه یه ک و به هیه چ به هانه یه کی نار ه و ا دروست نیه فهرمووده
 په ت بکهینه وه، له فهرمووده که دا ئما ژه به وه ده کات كه پشت کردن له فهرمووده ی
 سه حی پیغه مبه ر صلى الله عليه وسلم پشت کردن له قورئان، وه به ناراسته وخو هه په شه له وانه
 ده کات كه به رانه ر به فهرمووده لووت به رزی ده نوینن.

(۱) صحیح.

(۲) منکر.

۲۲- عَنْ أَبِي سَلَمَةَ رضي الله عنه، أَنَّ أَبَا هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ لِرَجُلٍ: يَا ابْنَ أَخِي، إِذَا حَدَّثْتُكَ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم حَدِيثًا، فَلَا تَضْرِبْ لَهُ الْأَمْثَالَ ^(۱).

واته: نه بو سه له مه رضي الله عنه ده گېرېته وه که نه بو هور په پره رضي الله عنه به پياوړکی گوت: نه ی برازاکم کاتیک فهرمووده په کی پیغهمبه ری خوا صلى الله عليه وسلم ده گېرمه وه بوت، نمونه ونه ی (نابه جینی) بو مه هینه وه.

بابه ت: پاريزکردن له گيرانه وه ی

فهرمووده له پیغهمبه ری خوا صلى الله عليه وسلم

۲۳- عَنْ عَمْرِو بْنِ مَيْمُونٍ رضي الله عنه، قَالَ: مَا أَخْطَأَنِي ابْنُ مَسْعُودٍ عَشِيَّةَ حَمِيسٍ إِلَّا أَتَيْتُهُ فِيهِ، قَالَ: فَمَا سَمِعْتُهُ يَقُولُ لِسُنِّيٍّ قَطُّ، قَالَ: رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، فَلَمَّا كَانَ ذَاتَ عَشِيَّةٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، قَالَ: فَتَكْسٍ، قَالَ: «فَنظَرْتُ إِلَيْهِ، فَهُوَ قَائِمٌ مُحَلَّلَةٌ، أُرْزَارُ قَمِيصِهِ، قَدْ اغْرُورَقَتْ عَيْنَاهُ، وَانْتَفَخَتْ أَوْدَاجُهُ» قَالَ: أَوْ دُونَ ذَلِكَ، أَوْ فَوْقَ ذَلِكَ، أَوْ قَرِيبًا مِنْ ذَلِكَ، أَوْ شَبِيهَا بِذَلِكَ ^(۲).

واته: عه مری کوری مه یمونه رضي الله عنه ده لی: هیچ نیواړه په کی پینج شه ممه نه بو وه (به سه رمدا تینه په ریوه)، که نه چوومه لای نیبو مه سعود، ده لی: هر گیز گویم لی نه بو وه بو شتیک (که باسی کردبی) بل ی: پیغهمبه ری خوا صلى الله عليه وسلم وای فهرمووه، به لام نیواړه په ک گوتی: پیغهمبه ری خوا صلى الله عليه وسلم فهرمووی (واته: فهرمووده په کی له پیغهمبه ری صلى الله عليه وسلم گپراهه وه)، عه م ده لی: (نیبو مه سعود) سه ری داخستبو، ده لی: ته ماشام کرد به پیوه بو، قردیله (قویچه) سی کراسه که ی کرابویه وه، چاوه کانی پر بیوون له فرمیسک، وه ده ماره کانی ملی گرژ بوو بوون، (بو نه وه ی پاریز بکات له فهرمووده ی پیغهمبه ری صلى الله عليه وسلم)، نیبو مسعود گوتی: پیغهمبه ری صلى الله عليه وسلم (ئاوای فهرموو) یان غه ری نه وه، یان له سه رووی نه وه، یان نریک له وه، یان له ونه ی نه وه. (واته: راسته وخو فهرمووده که ی نه دایه پال پیغهمبه ری صلى الله عليه وسلم نه بادا وشه په کی له بیر کردبی، یان هه له ی کردبی، نه وه ش نه و په ری ریزگرته له پیغهمبه ری صلى الله عليه وسلم وه له فهرماشته کانی).

(۱) حسن.

(۲) صحیح.

سەرئىچ: لە کاتى گىرپانەوھى فەرموودەدا، دەبى زۆر ئاگادارىين و وریابىن ھەلە نە کەین، چونکە فەرموودە گىرپانەوھى لە پىغەمبەرەوھى ﷺ نەقل کردنى وەھىیە، ھەلە کردنىش لە گىرپانەوھى وەھىیدا باجە کەى قورسە و ھەرەشەى توندى لەسەرە.

۲۴- عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِيرِينَ رضي الله عنه، قَالَ: كَانَ أَنَسُ بْنُ مَالِكٍ، إِذَا حَدَّثَ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ حَدِيثًا فَفَرَعَ مِنْهُ قَالَ: أَوْ كَمَا قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ ^(۱).

واتە: موھەممەدى كورپى سىرىن رضي الله عنه دەلى: ئەنەسى كورپى مالىك رضي الله عنه ھەر كاتىك فەرموودەيە كى لە پىغەمبەرى خواوھى ﷺ دە گىرپانەوھى تەواو دەبوو، دەيگوت: (ئاواى فەرموو) يان بەو جۆرەى كە پىغەمبەرى خوا ﷺ فەرموو بەتى. (ئەوھش بەلگەيە لەسەر ئەوھ كە دەگونجى فەرموودە كەى بە مانا گىرپانەوھى، واتە: نەوھك وەكو دەق).

۲۵- عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي لَيْلَى رضي الله عنه، قَالَ: قُلْنَا لِرَيْدِ بْنِ أَرْقَمَ: حَدَّثْنَا عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، قَالَ: «كَبْرْنَا وَنَسِينَا، وَالْحَدِيثُ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ شَدِيدٌ» ^(۲).

واتە: عەبدوڕەھمانى كورپى ئەبو لەيلا رضي الله عنه دەلى: بە زەيدى كورپى ئەرقەھمان گوت: لە پىغەمبەرى خواوھى ﷺ فەرموودەمان بو بگىرەوھى، ئەویش گوتى: بە تەمەندا چووین و شتەن بىر دەچىتەوھى، فەرموودە گىرپانەوھى لە پىغەمبەرى خوا ﷺ كارىكى قورس و گرانە.

سەرئىچ: ھەندى لە زانايان دەلین: كە مروف گەبىشتە ئەو تەمەنەى كە شتى بىردەچىتەوھى نابى فەرموودە بگىرپانەوھى و ئەگەر گىرپانەوھى لى وەرناگىرى، نەبادا ھەلە بكات.

۲۶- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي السَّفَرِ، قَالَ: سَمِعْتُ الشَّعْبِيَّ يَقُولُ: «جَالَسْتُ ابْنَ عُمَرَ سَنَةً، فَمَا سَمِعْتُهُ يُحَدِّثُ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ شَيْئًا» ^(۳).

واتە: عەبدووللاى كورپى ئەبو سەفەر دەلى: گویم لە شەعبى بوو دەيگوت: سالتىك ھاوئىنى ئىبنو عومەر بووم، لىم نەبىست ھىچ شتىك لە پىغەمبەرى خوا ﷺ بگىرپانەوھى.

(۱) صحیح.

(۲) صحیح.

(۳) صحیح. انظر البخاري: ۷۲۶۷، ومسلم: ۱۹۴۴.

۲۷- عَنِ ابْنِ طَاوُسٍ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: سَمِعْتُ ابْنَ عَبَّاسٍ رضي الله عنهما، يَقُولُ: «إِنَّا كُنَّا نَحْفَظُ الْحَدِيثَ، وَالْحَدِيثُ يُحْفَظُ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، فَأَمَّا إِذَا رَكِبْتُمُ الصَّعْبَ وَالذَّلُولَ، فَهَيْهَاتَ»^(۱).

واته: ئیبنو تاوس له باوکی ده گپریته وه گوتوویه تی: گویم له ئیبنو عبباس رضي الله عنهما بو ده یگوت: ئیمه کاتی خوئی فهرمووده مان وه رده گرت و له بهرمان ده کرد (له که سانیک که راستگو بوون)، وه فهرمووده ش له خودی پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم وه رده گیری (بویه جینی خوویه تی که زور گرنگی پی بدریت)، به لام ئیوه که له ههر کهس وه رده گرن (گوئی نادهن به وهی که نه و کهسه شایه نی لئوه رگرتنه یان نا!)، نه وه زور دووره ئیمه لیتان وه رگرین، (یان واته: نه وانه دوورن له وهی که فهرمووده یان لئوه رگیری).

سه رنج: له و فهرماشته وه نه وه ده زانین که ههر له سه ره تاوه پارتزگاری له فهرمووده کراوه و له که سیک وه رنه گراوه که جینی متانه نه بوو بیت.

۲۸- عَنْ قَرظَةَ بْنِ كَعْبٍ رضي الله عنه، قَالَ: بَعَثْنَا عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ إِلَى الْكُوفَةِ وَشَيْعَتَنَا، فَمَشَى مَعَنَا إِلَى مَوْضِعٍ يُقَالُ لَهُ صِرَارٌ، فَقَالَ: «أَتَذْرُونَ لِمَ مَشَيْتُمْ مَعَكُمْ؟» قَالَ: قُلْنَا: لِحَقِّ صُحْبَةِ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، وَلِحَقِّ الْأَنْصَارِ، قَالَ: لَكِنِّي مَشَيْتُ مَعَكُمْ لِحَدِيثِ آرَدْتُ أَنْ أَحَدِّثْكُمْ بِهِ، فَأَرَدْتُ أَنْ تَحْفَظُوهُ لِمَمَشَايَ مَعَكُمْ، إِنَّكُمْ تَقْدُمُونَ عَلَى قَوْمٍ لِلْقُرْآنِ فِي صُدُورِهِمْ هَزِيزٌ كَهَزِيزِ الْمِرْجَلِ، فَإِذَا رَأَوْكُمْ مَدُّوا إِلَيْكُمْ أَعْتَاقَهُمْ، وَقَالُوا: أَصْحَابُ مُحَمَّدٍ، فَأَقْلُوا الرِّوَايَةَ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، ثُمَّ أَنَا شَرِيكُكُمْ»^(۲).

واته: قه رزه ی کوری که عب رضي الله عنه ده لئ: عومهری کوری خه تتاب ئیمه ی نارد بو کوفه و هات له گه لئان تاوه کو به پریان بکات، له گه لئان هات تاوه کو شوئینیک پی ده لئین: صیرار (شوئینیکه له نزیک مه دینه)، جا گوتی: ئایا ده زانن بوچی له گه لئان هاتووم؟ ده لئ گوتمان: له بهر خاتری نه و هاوړییه تیه ی هه مان بووه بو پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم وه له بهر خاتری نه نصار، عومهر گوتی: به لام بو نه وه له گه لئان هاتووم که ده مه وی قسه یه کتان بو باسبکه م، وه ویستم که له بهری بکه ن و له بیرتان پی به هوی نه و هاتنه ی من له گه لئان، ئیوه ده چنه ناو قه ومیک که سنگیان وه ک مه نجه لی سه ر

(۱) صحیح، أخرجه مسلم: المقدمة ۱۳/۱.

(۲) صحیح.

ئاگر دەكۆلئى و دەنگى گزە گزى (كۆلئىنى) دىئ بۆ قورئان (زۆر دىيان لاي قورئانە)،
 وە كاتىكىش ئىو دەبىنن گەردىيان درىژ دەكەن بۆ لاتان (بۆ ئەوھى فەرموودە تان لى
 بېستىن)، وە دەلئىن ئەوانە ھاوھەلەكانى موھەممەدن ﷺ، بۆيە كەمترىن فەرموودە
 پىغەمبەرى خوا ﷺ بگىپنەو، (چونكە فەرموودە گىپرانەوھ لە پىغەمبەر ﷺ كارىكى
 گورەو گرانە سادە نى، يان لەبەر ئەوھى لەراددە بەدەر سەرقالايان نەكەن بە فەرموودە،
 بە شىوھىەك لە قورئان بىئى ئاگابن)، پاشان منىش ھاوبەشتانم (لە چاكە و پاداشت).

سەرنج: ئەوھى لەو فەرمائىشتە وەردەگىرىئ ئەوھىە كە زۆر سەرقال بوونمان بە
 فەرموودەو قورئانمان بىر نەباتەو، وە ھەرۇھە بە ئەندازەى پىويست فەرموودە
 بگىپنەوھ نەك لە ھەموو شوئىن و بۆ ھەموو كەس وەك يەك فەرموودە بگىپنەوھ.

۲۹- عَنِ السَّائِبِ بْنِ يَزِيدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: «صَحِبْتُ سَعْدَ بْنَ مَالِكٍ مِنَ الْمَدِينَةِ إِلَى مَكَّةَ، فَمَا سَمِعْتُهُ
 يُحَدِّثُ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ بِحَدِيثٍ وَاحِدٍ»^(۱).

واتە: سائىبى كورى يەزىد رەزىدەللىھو ئەنھو: ھاوړپىتەتى سەعدى كورى مالىكم كرد لە مەدىنەوھ
 بۆ مەككە، تەنانت فەرموودەيەكم لى نەبىست كە لە پىغەمبەر ﷺ بىگىپنەوھ.

سەرنج: كۆى ئەو ھەوالانەى كە لە ھاوھەلان و زانايان ھاتووھ لەسەر توندگىرى
 بۆ گىپرانەوھى فەرموودە، بۆ ئەوھ دەگەپتەوھ كە زۆر پىويست نەبوو، وە ياخود
 بۆ كەسى مەتانە پىكراو نەبوو، فەرموودەيان نەگىپراو تەوھ، نەك ئەوھى بلىئى
 ھەر فەرموودەيان نەگىپراو تەوھ!! ئەى ئەگەر وابى، ئەو فەرموودانەى گەبىشتون
 بەدەستى ئىمە لە كوئوھ ھاتون!!

بابەت: ھەرەشەى توند لەسەر ئەوانەى كە بە ئەنقەست درۆ بە دەم پىغەمبەرەوھ ﷺ ھەلەدەبەستن

۳۰- عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ، عَنْ أَبِيهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ
 كَذَبَ عَلَيَّ مُتَعَمِّدًا، فَلْيَتَّبِعُوا مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ»^(۲).

(۱) صحيح. انظر البخاري: ۲۸۲۴.

(۲) صحيح متواتر. أخرجه الترمذي: ۲۲۵۷ مطولاً ۲۶۵۹.

واته: عه بدوره حمانى كورى عه بدوللاى كورى مه سعوود له باوكيه وه ﷺ ده گيريته وه گوتويه تى: پيغه مبهرى خوا ﷺ فهرموويه تى: ههر كه سينك به نه نقه ست (به ههر مه به ستيك) به زمانى منه وه درؤ هه لبه ستي، با شوين و جيگاي خوى ديارى بكات له ناگردا.

سه رنج: زانايان ده فهرموون كه ثم فهرمووده يه به وشه و واتاوه موته واتيره.

۳۱- عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَا تَكْذِبُوا عَلَيَّ، فَإِنَّ الْكَذِبَ عَلَيَّ يُولِجُ النَّارَ»^(۱).

واته: عه لى ﷺ ده لى: پيغه مبهرى خوا ﷺ فهرموويه تى: درؤ به زمانى منه وه مه كه ن، (چونكه) درؤ كردن به زمانى منه وه (ده بيته هوى نه وه ي خاوه نه كه ي) بجيته ناو ناگر.

۳۲- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ كَذَبَ عَلَيَّ - حَسْبُهُ قَالَ مُتَعَمِّدًا - فَلْيَتَّبِعُوا مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ»^(۲).

واته: نه نه سى كورى ماليك ﷺ ده لى: پيغه مبهرى خوا ﷺ فهرموويه تى: ههر كه سينك (به ههر مه به ستيك) به زمانى منه وه درؤ هه لبه ستي - وا گومان ده به م فهرمووى به نه نقه ست - با شوين و جيگاي خوى ديارى بكات له ناگردا.

۳۳- عَنْ جَابِرِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ كَذَبَ عَلَيَّ مُتَعَمِّدًا، فَلْيَتَّبِعُوا مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ»^(۳).

واته: جابير ﷺ ده لى: پيغه مبهرى خوا ﷺ فهرموويه تى: ههر كه سينك به نه نقه ست (به ههر مه به ستيك) به زمانى منه وه درؤ هه لبه ستي، با شوين و جيگاي خوى ديارى بكات له ناگردا.

۳۴- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ تَقَوَّلَ عَلَيَّ مَا لَمْ أَقُلْ، فَلْيَتَّبِعُوا مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ»^(۴).

(۱) صحيح. أخرجه البخاري: ۱۰۶، ومسلم: المقدمة ۱، والترمذي: ۲۶۶۰.

(۲) صحيح. أخرجه البخاري: ۱۰۸، ومسلم: المقدمة ۱/۱، والترمذي: ۲۶۶۱.

(۳) صحيح.

(۴) صحيح. أخرجه البخاري: ۱۱۰، ومسلم: المقدمة ۱/۱.

واته: نه بو هوړه پره ﷺ ده لى: پيغه مبهري خوا ﷺ فهرموويه تى: ههر كه سيك به زمانى منه وه قسه هه لبه ستي (به نه نقههست)، وه منيش نه وه قسه يه م نه كړد بى، با شوين و جيگاي خوئ ديارى بكات له ناگردا.

۳۵- عَنْ أَبِي قَتَادَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ عَلَى هَذَا الْمِنْبَرِ: «إِنَّا كُنْمُ وَكَثْرَةُ الْحَدِيثِ عَنِّي، فَمَنْ قَالَ عَلَيَّ، فَلْيَقُلْ حَقًّا أَوْ صِدْقًا، وَمَنْ تَقَوَّلَ عَلَيَّ مَا لَمْ أَقُلْ، فَلْيَتَّبِعُوا مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ»^(۱).

واته: نه بو قه تاده ﷺ ده لى: گويم لى بوو پيغه مبهري خوا ﷺ له سهر نه و مينه به ده يه فرموو: ناگادار بن! له وهى كه زور فهرمووده م لى ده گيړنه وه، ههر كه سى به زمانى منه وه قسه ده كات (له من ده گيړته وه)، با ته نها قسه ي دروست و هق، يان قسه ي راست بلئ (جگه له وه دووره له و زاته به رزه ﷺ)، وه ههر كه سى به زمان منه وه قسه هه لبه ستي (به نه نقههست)، وه منيش نه وه قسه يه م نه كړد بى، با شوين و جيگاي خوئ ديارى بكات له ناگردا.

۳۶- عَنْ عَامِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الزُّبَيْرِ، عَنْ أَبِيهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قُلْتُ: لِلزُّبَيْرِ بْنِ الْعَوَّامِ، مَا لِي لَا أَسْمَعُكَ تَحَدُّثُ عَنِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ كَمَا أَسْمَعُ ابْنَ مَسْعُودٍ، وَفُلَانًا وَفُلَانًا؟ قَالَ: أَمَا إِنِّي لَمْ أَقَارِفُهُ مُنْذُ أَسْلَمْتُ، وَلَكِنِّي سَمِعْتُ مِنْهُ كَلِمَةً، يَقُولُ: «مَنْ كَذَبَ عَلَيَّ مُتَعَمِّدًا، فَلْيَتَّبِعُوا مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ»^(۲).

واته: عاميرى كورى عه بدوللاى كورى زوبه ير له باوكييه وه ﷺ ده گيړته وه ده لى: به زوبه يري كورى عه وامم گوت: بو فهرمووده ي پيغه مبهري خوا ﷺ له تو نايستم وه ك له ئينو مه سهوودو فلان و فلان ده بيبستم؟ (نه ويش) گوتى: من ههر گيز له پيغه مبهري خوا ﷺ جيا نه بوومه وه له و كاته وه كه مسولان بووم، به لام فهرمووده يه كم لى بيستوه (بو يه فهرمووده ناگيړمه وه) ده يه فرموو: ههر كه سيك به نه نقههست (به ههر مه به ستيك) به زمانى منه وه درو هه لبه ستي، با شويني خوئ ديارى بكات له ناگر.

۳۷- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ كَذَبَ عَلَيَّ مُتَعَمِّدًا، فَلْيَتَّبِعُوا مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ»^(۳).

(۱) حسن.

(۲) صحيح. أخرجه البخاري: ۱۰۷، وأبو داود: ۳۶۵۱.

(۳) صحيح. أخرجه مسلم: ۳۰۰۴.

واته: ئه بو سه عید ﷺ ده لى: پيغه مبه ر ﷺ فه رموويه تى: ههر كه سيك به ئه نه قه ست (به ههر مه به ستىك) به زمانى منه وه درۆ هه لبه ستى، با شوئى خۆى ديارى بكات له ئاگردا.

بابهت: حوكمى ئه و كه سهى كه له پيغه مبه ر ﷺ ده گيرتته وه و ده شزانى كه ئه وهى ده يگيرتته وه درۆيه وه لبه ستراوه

۳۸- عَنْ عَلِيٍّ ؓ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «مَنْ حَدَّثَ عَنِّي حَدِيثًا وَهُوَ يَرَى أَنَّهُ كَذِبٌ، فَهُوَ أَحَدُ الْكَاذِبِينَ»^(۱).

واته: عه لى ﷺ ده گيرتته وه: پيغه مبه رى خوا ﷺ فه رموويه تى: ههر كه سى فه رمووده يه ك له منه وه بگيرتته وه، بزاني كه درۆيه (من نه موتوه)، ئه وه ئه و كه سه ش يه كيكه له دوو درۆزنه كه (واته: ئه و كه سهى قسه كه ده گيرتته وه هاويه شه و وه ك ئه و كه سه تاوانباره وايه، كه يه كه م جار قسه كهى به زمان پيغه مبه رى خواوه ﷺ هه لبه ستووه).

۳۹- عَنْ سَمُرَةَ بِنِ جُنْدَبٍ ؓ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «مَنْ حَدَّثَ عَنِّي حَدِيثًا وَهُوَ يَرَى أَنَّهُ كَذِبٌ، فَهُوَ أَحَدُ الْكَاذِبِينَ»^(۲).

واته: سه موربهى كورى جونده ب ﷺ ده گيرتته وه: پيغه مبه ر ﷺ فه رموويه تى: ههر كه سيك فه رمووده يه ك له منه وه بگيرتته وه، وه بزاني كه درۆيه (من نه موتوه)، ئه وه ئه و كه سه ش يه كيكه له دوو درۆزنه كه.

۴۰- عَنْ عَلِيٍّ ؓ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «مَنْ رَوَى عَنِّي حَدِيثًا وَهُوَ يَرَى أَنَّهُ كَذِبٌ، فَهُوَ أَحَدُ الْكَاذِبِينَ»^(۳).

واته: عه لى ﷺ ده گيرتته وه: پيغه مبه ر ﷺ فه رموويه تى: ههر كه سى فه رمووده يه ك له منه وه بگيرتته وه، وه بزاني كه درۆيه (من نه موتوه)، ئه وه ئه و كه سه ش يه كيكه له دوو درۆزنه كه.

(۱) صحيح. أخرجه البخاري: ۱۰۶، ومسلم: المقدمة ۱، والترمذي: ۲۶۶۰.

(۲) صحيح. أخرجه مسلم: المقدمة ۹/۱، الترمذي: بائر ۲۶۶۲.

(۳) صحيح. أخرجه البخاري: ۱۰۶، ومسلم: المقدمة ۱، والترمذي: ۲۶۶۰.

سهرنج: ئەو فەرمووده له گەڵ فەرموودهى ژماره (٣٨) مه‌تنه‌كه‌ى دووباره‌يه، به‌لام ئيسناده‌كه‌يان جياوازى تىدايه، بۆ زياتر زانىارى بگه‌رپۆه بۆ سه‌رچاوه‌ى په‌رتووكه‌كه‌.

٤١- عَنِ الْمُغِيرَةَ بْنِ شُعْبَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ حَدَّثَ عَنِّي بِحَدِيثٍ وَهُوَ يَرَى أَنَّهُ كَذِبٌ، فَهُوَ أَحَدُ الْكَاذِبِينَ»^(١).

واته: موغیره‌ى کورێ شوعبه رضي الله عنه ده‌لى: پىغه‌مبه‌رى خوا ﷺ فەرموویه‌تى: هه‌ر كه‌سێك فەرمووده‌یه‌ك له‌ منه‌وه‌ بگه‌رپۆته‌وه‌، وه‌ بزانی كه‌ درۆیه‌ (من نه‌موتوه‌)، ئەوه‌ ئەو كه‌سه‌ش به‌كه‌كه‌ له‌ دوو درۆزنه‌كه‌.

سهرنجێك: له‌سه‌ر ئەو دوو باسه‌ى سه‌ره‌وه‌: كۆى فەرمووده‌كانى ئەو دوو باسه‌ به‌لگه‌ن له‌سه‌ر ئەوه‌ى كه‌ درۆكردن به‌ زمانى پىغه‌مبه‌ره‌وه‌ ﷺ له‌ گوناوه‌ هه‌ره‌ گه‌وره‌كانه‌ و، خاوه‌نه‌كه‌ى ده‌چیته‌ دۆزه‌خ، جگه‌ له‌و كه‌سه‌ى كه‌ درۆكه‌ هه‌لده‌به‌ستى، ئەو كه‌سه‌ش كه‌ ده‌یگه‌رپۆته‌وه‌ و ده‌زانى هه‌لبه‌ستراوه‌، هه‌مان حوكمى كه‌سى به‌كه‌مى هه‌یه‌، مه‌گه‌ر گه‌رانه‌وه‌كه‌ بۆ ئەوه‌ بێ كه‌ خه‌لكى لێ ئاگادار بگه‌رپۆته‌وه‌ كه‌ هه‌لبه‌ستراو و درۆیه‌، ئەوكاته‌ دروسته‌ بۆ ئەوه‌ى خه‌لكى لێ به‌ ئاگابى و بىناسیته‌وه‌.

بابه‌ت: شوێن كه‌ وتنى جێنشینه‌ سه‌ر راست و شاره‌زاكان

٤٢- عَنِ الْعَرِيَّاصِ بْنِ سَارِيَةَ رضي الله عنه، يَقُولُ: قَامَ فِيْنَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ ذَاتَ يَوْمٍ، فَوَعظَنَا مَوْعِظَةً بَلِيغَةً، وَجِلَّتْ مِنْهَا الْقُلُوبُ، وَذَرَفَتْ مِنْهَا الْعَيْونُ، فَقِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ: وَعَظْتَنَا مَوْعِظَةً مُودِعٍ، فَأَعْهَدُ إِلَيْنَا بَعْدَ ذَلِكَ، فَقَالَ: «عَلَيْكُمْ بِتَقْوَى اللَّهِ، وَالسَّمْعِ وَالطَّاعَةِ، وَإِنْ عَبْدًا حَبَشِيًّا، وَسَرَّوْنَ مِنْ بَعْدِي اخْتِلَافًا شَدِيدًا، فَعَلَيْكُمْ بِسُنَّتِي، وَسُنَّةِ الْخُلَفَاءِ الرَّاشِدِينَ الْمَهْدِيِّينَ، عَضُّوا عَلَيْهَا بِالنَّوَاجِدِ، وَإِيَّاكُمْ وَالْأُمُورَ الْمُحَدَّثَاتِ، فَإِنَّ كُلَّ بِدْعَةٍ ضَلَالَةٌ»^(٢).

واته: عه‌ربازى ساره‌يه رضي الله عنه ده‌لى: پۆرێك پىغه‌مبه‌رى خوا ﷺ له‌ نىوماندا هه‌ستاو ئامۆژگارى كرده‌ن به‌ ئامۆژگارىيه‌كى به‌هه‌يزو له‌جى، كه‌ ده‌لكانى ئەله‌رزاندو چاوه‌كان فرمىسكيان لێ ده‌هات، پىيان گوت: ئەى پىغه‌مبه‌رى خوا ﷺ به‌ جوړێك ئامۆژگارىت

(١) صحيح. أخرجه البخاري: ١٢٩١، ومسلم: في المقدمة ٤، الترمذي: ٢٦٦٢.

(٢) صحيح لغيره. أخرجه أبو داود: ٤٦٠٧، والترمذي: ٢٦٧٦.

کردین، وه‌ک ئه‌وه‌ی شتی‌کمان پین بسپی‌ری بو دواى خۆت، (فه‌رموو) وه‌سبه‌ته‌که‌تمان پین بگه‌یه‌نه، (پینغه‌مبه‌ریش ﷺ) فه‌رمووی: ته‌قواى خوا بکه‌ن و، له‌سه‌ر گوپ‌رایه‌لى و فه‌رمانبه‌ردارى بن، با ئه‌و که‌سه‌ی فه‌رمانتان پیده‌کات به‌نده‌یه‌کى حه‌به‌شیش پین (مادام هه‌لبژێردراوى خۆتانه)، وه‌ له‌ دواى من پاجیایه‌کى زۆر ده‌بینن (جیاوازی له‌ تیگه‌شتن بو دین و لی‌کدانه‌وه‌ی ده‌قه‌کان)، بۆیه له‌وکاته‌دا ده‌ست بگرن به‌ سوننه‌ت و رینگا (پاسته‌که‌ی) من و، جینشینه‌ سه‌ر راسته‌کانم، (ئه‌و پێبازو سوننه‌ته) به‌ ددانه‌کانتان بگرن، وه‌ خۆتان دوور بگرن له‌ شتی داهینراوو پین بنه‌ما، چونکه‌ پینگومان هه‌موو داهینراویکی (پین بنه‌ما) له‌ دیندا گوپ‌رایه‌.

٤٣- عَنِ الْعِرْبَاصِ بْنِ سَارِيَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، يَقُولُ: وَعَظَنَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مَوْعِظَةً ذَرَفَتْ مِنْهَا الْعُيُونُ، وَوَجِلَتْ مِنْهَا الْقُلُوبُ، فَقُلْنَا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّ هَذِهِ لَمَوْعِظَةٌ مُودِعٌ، فَمَاذَا تَعْهَدُ لَنَا؟ قَالَ: «قَدْ تَرَكْتُكُمْ عَلَى الْبَيْضَاءِ لَيْلَهَا كُنْهَارُهَا، لَا يَزِيغُ عَنْهَا بَعْدِي إِلَّا هَالِكٌ، مَنْ يَعِشْ مِنْكُمْ فَسِرِّي اخْتِلَافًا كَثِيرًا، فَعَلَيْكُمْ بِمَا عَرَفْتُمْ مِنْ سُنَّتِي، وَسُنَّةِ الْخُلَفَاءِ الرَّاشِدِينَ الْمَهْدِيِّينَ، عَضُوا عَلَيْهَا بِالنَّوَاجِدِ، وَعَلَيْكُمْ بِالطَّاعَةِ، وَإِنْ عَبْدًا حَبَشِيًّا، فَإِنَّمَا الْمُؤْمِنُ كَالْجَمَلِ الْأَنْفِ، حَيْثُمَا قِيدَ انْقَادًا»^(١).

واته: عیربازی کوری ساریه ﷺ ده‌لى: پینغه‌مبه‌ری خوا ﷺ ئامۆزگاری کردین به‌ ئامۆزگاریه‌ک که فرمی‌سکی له‌ چاوه‌کان ده‌هیناو دل‌ه‌کانی ئه‌له‌رزاند، تیمه‌ش گوتمان: ئه‌ی پینغه‌مبه‌ری خوا ﷺ، ئه‌و ئامۆزگاریه‌ت به‌ ئامۆزگاریه‌ک ده‌چی، که‌ بته‌وی پاسباره‌یه‌کمان پین پاسپی‌ری بو دواى خۆت، که‌واته‌ چیمان پین پاده‌سپی‌ری؟ (پینغه‌مبه‌ریش ﷺ) فه‌رمووی: به‌راستی له‌سه‌ر پۆشنایی و پووناکیه‌ک جیم هیشتون که‌ شه‌و و پۆزی وه‌کو یه‌که‌ (هه‌موو شتی‌ک پوون و ئاشکرایه)، وه‌ هه‌یج که‌س لئی لاناداو تووشی گومان و دوودلی نابین له‌ دواى من، ته‌نها ئه‌وانه‌ نه‌بن که‌ به‌ هیلاک چوون و ده‌چن، هه‌ر یه‌کی‌ک له‌ ئیوه‌ بژییت (له‌مه‌ودوا) پاجیایی زۆر ده‌بینی، جا (بۆیه له‌وکاته‌دا) پابه‌ندی ئه‌و پێبازه‌ بن که‌ ده‌یزانن له‌ سوننه‌ت و پێبازی من و، جینشینه‌ سه‌ر راسته‌کانم، (ئه‌و پێبازه) به‌ ددانه‌کانتان بگرن (واته: زۆر سووربن له‌سه‌ر سوننه‌تی من و ئه‌وان)، وه‌ پابه‌ندن به‌ فه‌رمانبه‌رداری (برا گه‌وره‌تان)، ئه‌گه‌ر به‌نده‌یه‌کى حه‌به‌شیش پین، (چونکه‌) پینگومان ئیماندار گوپ‌رایه‌ل و فه‌رمانبه‌رداره‌.

(١) صحیح لغیره. أخرجه أبو داود: ٤٦٠٧، والترمذی: ٢٦٧٦.

۴۴- عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَمْرٍو السُّلَمِيِّ رضي الله عنه، أَنَّهُ سَمِعَ الْعُرْبَاضَ بْنَ سَارِيَةَ يَقُولُ: صَلَّى بِنَا رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم صَلَاةَ الصُّبْحِ ثُمَّ أَقْبَلَ عَلَيْنَا بِوَجْهِهِ فَوَعظَنَا مَوْعِظَةً بَلِيغَةً فَذَكَرَ نَحْوَهُ^(۱).

واته: عه بدوره چاهانی کوری عه مری سوله می رضي الله عنه ده گپریته وه، که گوی له عیربازی کوری ساریه بووه ده یگوت: پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم نوژی به یانی بو کردین، پاشان پرووی تیکردین و ناموژگارییه کی کاریگهر و له جی کردین، نهوجار وه ک فهرموده ی پیشوو بو مان ده گپریته وه.

بابهت: دوورکه تنه وه له داهینانی شتی بت بنه ما له دیندا و دوورکه وتنه وه له ده مه ده مهت (ده مه قالیت)

۴۵- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رضي الله عنه، قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: إِذَا خَطَبَ اخْمَرَتْ عَيْنَاهُ، وَعَلَا صَوْتُهُ، وَاشْتَدَّ غَضَبُهُ، كَأَنَّهُ مُنْدِرُ جَيْشٍ يَقُولُ: «صَبَّحَكُمْ مَسَاكُمُ» وَيَقُولُ: «بُعِثْتُ أَنَا وَالسَّاعَةَ كَهَاتَيْنِ، وَيَقْرُنُ بَيْنَ إِصْبَعَيْهِ السَّبَابِيَةِ وَالْوُسْطَى» ثُمَّ يَقُولُ: «أَمَّا بَعْدُ، فَإِنَّ خَيْرَ الْأُمُورِ كِتَابُ اللَّهِ، وَخَيْرُ الْهَدْيِ هَدْيُ مُحَمَّدٍ، وَسَرُّ الْأُمُورِ مُحَدَّثَاتُهَا، وَكُلُّ بِدْعَةٍ ضَلَالَةٌ» وَكَانَ يَقُولُ: «مَنْ تَرَكَ مَالًا فَلَأَهْلِهِ، وَمَنْ تَرَكَ دِينًا أَوْ صِيَاعًا، فَعَلَيَّْ وَإِلَيَّ»^(۲).

واته: جابیری کوری عه بدوللا رضي الله عنه ده لی: کاتیک که پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم وتاری ده دا چاوه کانی سوور ده بوونه وه وه، ده نگه بهرز ده کردوه، توره بیه که ی توند ده بوو، وه ک نه وه ی که سوپایه ک ناگادار بکات و بلج: به یانی یان ئیواره (دوژمن به سه رتاندا ده دات)، وه ده یفه رموو: هانتی من و روژی دوا یی وه ک نه وه دووانه وایه، په نجه ی شایه تمان و نیوه راستی هینانه لای یه کتر، پاشان فهرمووی: له دوا ی نه وه باشترین شتیک (که له ناوتاندا یه و باشترینه بو کار پیگردن) کتیبه که ی خوا یه (قورئان)، وه باشترین ریگاش ریگا راست و دروسته که ی موحه ممه ده (پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم)، وه خراپترین شتیش شته زیادکراوه کائن، وه هه موو داهینراوئیک گو مراییه، وه ده یفه رموو: ههر که سیک مال و سامانیک ی به جیه شت، نه وه (له دوا ی خو ی) بو مال و منداله که یه تی، وه ههر که س قهرزی له دوا به جیا، یان مال و منالی نه دار بوون، نه وه قهرزه که ی له سه ر منه (بو ی ده ده مه وه)، وه بژیوی مال و مندالیسی له سه ر منه.

(۱) صحیح لغیره. أخرجه أبو داود: ۴۶۰۷، والترمذی: ۲۶۷۶.

(۲) صحیح. أخرجه مسلم: ۸۶۷، وأبو داود: ۲۹۵۴ و ۲۹۵۶، والنسائی: ۱۵۷۸.

۴۶- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ رضی اللہ عنہ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «إِمَّا هُمَا اثْنَتَانِ، الْكَلَامُ وَالْهَدْيُ، فَأَحْسَنُ الْكَلَامِ كَلَامُ اللَّهِ، وَأَحْسَنُ الْهَدْيِ هَدْيُ مُحَمَّدٍ، أَلَا وَإِيَّاكُمْ وَمُحَدَّثَاتِ الْأُمُورِ، فَإِنَّ شَرَّ الْأُمُورِ مُحَدَّثَاتُهَا، وَكُلُّ مُحَدَّثَةٍ بِدْعَةٌ، وَكُلُّ بِدْعَةٍ ضَلَالَةٌ، أَلَا لَا يَطْوُلَنَّ عَلَيْكُمْ الْأَمَدُ، فَتَقْسُو قُلُوبُكُمْ، أَلَا إِنَّ مَا هُوَ آتٍ قَرِيبٌ، وَإِمَّا الْبَعِيدُ مَا لَيْسَ بِآتٍ، أَلَا إِمَّا الشَّقِيُّ مَنْ شَقِيَ فِي بَطْنِ أُمَّهِ، وَالسَّعِيدُ مَنْ وَعِظَ بِغَيْرِهِ، أَلَا إِنَّ قِتَالَ الْمُؤْمِنِ كُفْرًا وَسَبَابُهُ فُسُوقٌ، وَلَا يَحِلُّ لِمُسْلِمٍ أَنْ يَهْجَرَ أَخَاهُ فَوْقَ ثَلَاثٍ، أَلَا وَإِيَّاكُمْ وَالْكَذِبَ، فَإِنَّ الْكَذِبَ لَا يَصْلُحُ بِالْجِدِّ وَلَا بِالْهَزْلِ، وَلَا يَعْدُ الرَّجُلُ صَبِيهَةً ثُمَّ لَا يَفِي لَهُ، فَإِنَّ الْكَذِبَ يَهْدِي إِلَى الْفُجُورِ، وَإِنَّ الْفُجُورَ يَهْدِي إِلَى النَّارِ، وَإِنَّ الصَّادِقَ يَهْدِي إِلَى الْبِرِّ، وَإِنَّ الْبِرَّ يَهْدِي إِلَى الْجَنَّةِ، وَإِنَّهُ يُقَالُ لِلصَّادِقِ: صَدَقَ وَبَرَّ، وَيُقَالُ لِلْكَاذِبِ: كَذَبَ وَفَجَرَ، أَلَا وَإِنَّ الْعَبْدَ يَكْذِبُ حَتَّى يُكْتَبَ عِنْدَ اللَّهِ كَذَّابًا»^(۱).

واته: عه بدوللای کوری مه سعود رضی اللہ عنہ ده گپریته وه: که پیغه مبهری خوا رضی اللہ عنہ فه رموویه تی: بناغهی کاره کان دوو شتن، قورئان و سوننهت، باشتین فه رمایشته فه رمایشتی خواهیه (بوئوهی که شایه ن بیت بو کارپیگردن)، وه باشتین و شایه نترین ریگاش (که شایه نی شوین که وتن بی) ریبازی موحه ممه ده (پیغه مبهری خواهیه رضی اللہ عنہ)، ناگادارین و خوئان بیاریزن و (دوور بکه ونه وه) له شته داهینراوه کان (له دیندا)، چونکه خراپترینی شته کان تهو شتانه ن که (به بی هیچ به لگه یه ک) له دیندا زیاد ده کرین، وه هه موو زیاد کردنیک (که بنه مایه کی نه بی له دیندا) داهینراوه، وه هه موو داهینراویکیش سر ده کیشتی بو گومرایی، ناگادارین، خوژگه خواستن به زور مانه وهو ژیان له دونیا له دلتاندا جیگیر نه بی، که به هویه وه دل رهق و بیبه زه بی بن (و دلتان رهق بی له به رانبه ر ههق)، وه بزانه ن هوهی هاتووه نریکه لیتانه وهو نه وهشی که نه هاتووه دووره لیتان (که واته: هیوا بوون به زور ژیان فریوتان نه دات)، وه بزانه ن هوهی که به دبه خت بیت نه وه هر له سکی دایکیه وه به دبه خته (مادام خوا له چاره ی نویسیب)، وه به خته وه ریش تهو که سه یه که پند له غهیری خوئی وه رده گریت، وه ناگادارین کوشتنی مسولمان کوفره و جنیو پیدانی فاسیق بوون و سنوری خوا به زاننده، وه بوئیاندار دروست نیه زیاد له سی پوژ ده نگی دابیری له برای مسولمانی، وه ناگادارو وریابن له دروکردن، چونکه درو نه به راست و نه به گالته دروست نیه (گونجاو نیه بو مسولمان)، (وه کو

(۱) ضعیف. انظر البخاري: ۶۰۹۴، ومسلم: ۲۶۰۶ و ۲۶۰۷، وأبو داود: ۴۹۸۹، والترمذي: ۱۹۱۷.

نمونه) با پياو په بيان نه دات به منداله کهى مادام جيبه جيبى ناکات (واته: با دروى له گه ل نه کات)، چونکه به پراستى درو مروف به ره و خراپه کارى په لکتيش ده کات، وه له راستيدا خراپه کاريش مروف به ره و دوزه خ په لکتيش ده کات، بيگومان پراستگويى له مروف به ره و چاکه کارى پرتيايى ده کات، وه چاکه کاريش مروف به ره و به هه شت پرتيايى ده کات، وه هه ميشه به پراستگو ده گوتري: پراستى گوت و چاکى ويست، وه به دروزن ده گوتري: دروى کردو خراپه ي کرد، وه ناگاداربن به نده ي دروزن نه وه نده درو ده کات تا کو له لای خواى بالاده ست به دروزن ده نووسرى (کذاب: واته: زور دروزن).

٤٧- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: تَلَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ هَذِهِ الْآيَةَ: ﴿هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ مِنْهُ آيَاتٌ مُحْكَمَاتٌ هُنَّ أُمُّ الْكِتَابِ وَأُخَرُ مُتَشَابِهَاتٌ﴾ إِلَى قَوْلِهِ: ﴿وَمَا يَذَّكَّرُ إِلَّا أُولُو الْأَلْبَابِ﴾ آل عمران، فَقَالَ: «يَا عَائِشَةُ، إِذَا رَأَيْتُمُ الَّذِينَ يُجَادِلُونَ فِيهِ، فَهُمُ الَّذِينَ عَنَاهُمُ اللَّهُ، فَاحْذَرُوهُمْ»^(١).

واته: عائشه رضى الله عنها: ده لى: پينغه مبهرى خوا ﷺ نه و نايه ته ي خوينده وه: ﴿هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ مِنْهُ آيَاتٌ مُحْكَمَاتٌ هُنَّ أُمُّ الْكِتَابِ وَأُخَرُ مُتَشَابِهَاتٌ﴾، واته: نه و خوايه نار دوويه تى يه خواره وه بوت قورثان هه نديكى له نايه ته كانى (مه به سته كانيان) روشن نه و نايه تانه بنه رته تى قورثانن وه نه وانى تر (كومه له نايه تيكن كه مه به سته كانيان) روشن نين، هه تا گه يشته: ﴿وَمَا يَذَّكَّرُ إِلَّا أُولُو الْأَلْبَابِ﴾ آل عمران. واته: ته نها خاوه نانى ژيرى و بيرو هوش نه بيت، ياشان فرمووى: نه ي عائشه! نه گهر له و جوړه كه سانه ت بينى كه ده مه ده مى و موناقه شه ده كه ن ده رباره ي نه م نايه تانه وه، نه وه بزانه كه مه به ست پي نه و جوړه كه سانه ن، بويه وريابه لبيان.

٤٨- عَنْ أَبِي أُمَامَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَا ضَلَّ قَوْمٌ بَعْدَ هُدًى كَانُوا عَلَيْهِ إِلَّا أَوْتُوا الْجِدَالَ» ثُمَّ تَلَا هَذِهِ الْآيَةَ: ﴿بَلْ هُمْ قَوْمٌ خَصِمُونَ﴾ الزخرف^(٢).

(١) صحيح. أخرجه البخاري: ٤٥٤٧، ومسلم: ٢٦٦٥، وأبو داود: ٤٥٩٨، والترمذي: ٢٩٩٣ و ٢٩٩٤.

(٢) حسن. أخرجه الترمذي: ٣٢٥٣.

واته: نه بو ئومامه ﷺ ده لئى: پيغه مبهري خوا ﷺ فه رمويه تى: هيچ كومه ليك گومرا نه بوونه له دواى نه وهى كه له سهر هيدايت و راسته رى بوون، جگه له وانهى مونا قه شهيان بووه، پاشان نهو ثابته تى خوينده وه: ﴿بَلْ هُمْ قَوْمٌ خَبِيثُونَ﴾ (۸۸) الزخرف، واته: به لكو نهوانه گه ليكى زور دهمه قالى كارن.

۴۹- عَنْ حُدَيْفَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَا يَقْبَلُ اللَّهُ لِصَاحِبِ بِدْعَةٍ صَوْمًا، وَلَا صَلَاةً، وَلَا صَدَقَةً، وَلَا حَجًّا، وَلَا عُمْرَةً، وَلَا جِهَادًا، وَلَا صَرْفًا، وَلَا عَدْلًا، يَخْرُجُ مِنَ الْإِسْلَامِ كَمَا تَخْرُجُ الشَّعْرَةُ مِنَ الْعَجِينِ»^(۱).

واته: حوزه يفه ﷺ ده لئى: پيغه مبهري خوا ﷺ فه رمويه تى: خوا پوژوو و نوژوو چاكو و خيرو حج و عومره و جيهادو ته و بهو فيديه قه بول ناكات له كه سى كه بيدعه چى بى و شتى زياد له ديندا دا بينى (كه بنچينه به كى شه رعى نه بيت، تاوه كو ته و به له بيدعه كهى نه كاو وازى لئى نه هينى، به به لگه ي فه رمووده كهى دواتر)، وه له ئيسلام دهرده چى ههروه كو چون موويه ك له هه وير دهرده هينرى.

۵۰- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «أَبَى اللَّهُ أَنْ يَقْبَلَ عَمَلَ صَاحِبِ بِدْعَةٍ حَتَّى يَدَعَ بِدْعَتَهُ»^(۲).

واته: عه بدوللاى كورى عه عباس رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا ده لئى: پيغه مبهري خوا ﷺ فه رمويه تى: خوا قه ده غه ي كردوه له خوى كه كرده وهى خاوهن بيدعه وه ربگرى هه تا واز له بيدعه كهى دينى.

سه رنج: به پيى زاراهى زانايان بى مه به ست لهو بيدعه به ي لهم فه رمووده يه دا باسكراوه بريتيه له داهيتا نيك كه له بيرو پروا (عه قيده) دا بى، چونكه نهو كه سه ي كه داهيتان ده كات له عه قيده دا پيى ده گوترى: «المبتدع»، به لام نه وهى داهيتان له كرده وه كاندا (العمل) بكات پيى ده گوترى: «الفاسق».

(۱) موضوع.

(۲) ضعيف.

۵۱- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ تَرَكَ الْكُذْبَ وَهُوَ بَاطِلٌ، بُنِيَ لَهُ قَصْرٌ فِي رَبِضِ الْجَنَّةِ، وَمَنْ تَرَكَ الْمِرَاءَ وَهُوَ مُحِقٌّ، بُنِيَ لَهُ فِي وَسْطِهَا، وَمَنْ حَسَّنَ خُلُقَهُ، بُنِيَ لَهُ فِي أَعْلَاهَا»^(۱).

واتە: ئەنەسى كۆرى مالىك رضي الله عنه دەلى: پىغەمبەرى خوا ﷺ فەرموویەتى: ھەر كەسىك واز لە درۆ بىنى كە بنەماكەى پوچە، ئەو كۆشكىكى بۆ دروست دەكرى لە كەنارى بەهەشت (واتە: لە نىو بەهەشت بەلام كەنارەكانى، نەك دەرهوئى بەهەشت)، وە ھەر كەسىك واز لە موناھەشە بىنى ئەگەر لەسەر ھەقىش بى، ئەو كۆشكىكى بۆ دروست دەكرى لە ناوھراستى بەهەشت، وە ھەر كەس پەوشتى جوان بى، ئەو كۆشكىكى بۆ دروست دەكرى لە سەرۋى سەرھوئى بەهەشت.

سەرئىچ: ئەم فەرموودە بە ئەو ناگەيەنى كە مەروئى مسولمان ھىچ كات موناھەشە نەكات، داواى ھەقى خۆى نەكات، بەلكو مەبەست ئەوئە كە بزانى موناھەشە كە سوودى نىو، سەردە كىشى بۆ شتى خراپتر، ئەوكات وازلەھىتەنى باشترە.

بابەت: دووركەوتنەو لە فەتوادان

بە رەئى و قىياس و پىوانەى بېنەما و بە ئارەزوو

۵۲- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ الْعَاصِ رضي الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «إِنَّ اللَّهَ لَا يَقْبِضُ الْعِلْمَ انْتِزَاعًا يَنْتَزِعُهُ مِنَ النَّاسِ، وَلَكِنْ يَقْبِضُ الْعِلْمَ بِقَبْضِ الْعُلَمَاءِ، فَإِذَا لَمْ يَبْقِ عَالِمًا اتَّخَذَ النَّاسُ رُءُوسًا جُهَالًا، فَسُئِلُوا فَأَفْتَوْا بِغَيْرِ عِلْمٍ، فَضَلُّوا وَأَضَلُّوا»^(۲).

واتە: عەبدوللاى كۆرى عەمىرى كۆرى عەاص رضي الله عنه دەگىریتەوئە: كە پىغەمبەرى خوا ﷺ فەرموویەتى: خوا زانست دانارنى بە جۆرىك كە لە نىو (دل و عەقلى) خەلك دەرى بىنیتەوئە، بەلكو بە جۆرىك زانست ناھىلى و ھەلیدەگىریتەوئە كە كەسە زاناكان نامىنن و كاتىكىش ھىچ زانایەك نەما (خەلك شوئى بکەوئى)، ئەو خەلكى شوئى كەسانىك دەكەون و دەیانكەن بە سەرکردە كە ھىچ لە دىن نازانن و نەزانن، ئەو

(۱) ضعيف بهذا اللفظ. أخرجه الترمذي: ۱۹۹۳.

(۲) صحيح. أخرجه البخاري: ۱۰۰، ومسلم: ۲۶۷۳، والترمذي: ۲۶۵۲.

کاتیش ئەو سەرکرده نەزنانە پرسیاریان لێدهکری ئەوانیش بە نەزانی فەتوا دەدەن، ئەو کاتیش خۆیان و خەڵکیش گومرا دەکەن.

سەرئنج: ئەو فەرموودهیه ئاماژەیه بۆ ئەوانەهی که بەبێ هیچ بنه‌مایه‌کی زانستی فەتوا دەدەن، وه به ئاماژه پێمان دەلێ که هه‌میشه بۆ فەتوا به دوا‌ی خاوه‌ن زانست و شایسته‌کان بگه‌ڕێین، ئەگه‌رنا له ئەنجامی فەتوای نەزانه‌کان سەرمان له گومرایی دەرده‌چی.

٥٣- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ أُفْتِيَ بِفُتْيَا غَيْرَ تَبَّتْ، فَإِنَّمَا إِثْمُهُ عَلَى مَنْ أَفْتَاهُ»^(١).

واته: ئەبو هوریره رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ده‌لێ: پێغه‌مبهری خوا ﷺ فەرموویه‌تی: هەر که‌سیک فەتوا بدات له کاتیکدا که هیچ زانستیکى نیه‌و، د‌لنیا نیه‌ له‌وه‌ی که ده‌بێ، ئەوه به‌پراستی تاوانی ئەو فەتوایه‌ له‌سەر ئەو که‌سه‌یه که فەتواکه‌ی داوه‌.

سەرئنج: له‌و فەرمووده‌یه‌ ئەوه‌ وه‌رده‌گیرێ که ئەگه‌ر داوا له‌ که‌سیک بکه‌ی و بزانی که ئەو که‌سه‌ ته‌هلی فەتوا نیه‌، ئەوه‌ گونا‌هی فەتوا دانه‌که‌ بۆ پرسیارکاره‌که‌ ده‌گه‌رێته‌وه‌، چونکه‌ بۆته‌ هۆی ئەوه‌ی که ئەو فەتوا هه‌له‌یه‌ی پێ بدات، هه‌روه‌ک به‌ پێچه‌وانه‌وه‌ که‌سیک بزانی که‌ خۆی ته‌هلی فەتوا نیه‌ به‌لام فەتوا بدات، ئەوه‌ گونا‌هی ئەو که‌سه‌شی که‌ کار به‌ فەتواکه‌ی ده‌کات له‌ ته‌ستوی ئەوه‌. هەر له‌بهر ئەوه‌ پێویست و واجبه‌ بابای پرسیارکار که به‌ ئەوه‌په‌ری تواناوه‌ بگه‌ڕێ به‌دوا‌ی که‌سی شیاو بۆ پرسیاره‌که‌، چونکه‌ خوا ده‌فهرموی: ﴿فَتَسَلُّوا أَهْلَ الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ﴾ ٧ الأنبياء، واته: ده‌ی پرسیار بکه‌ن له‌ خاوه‌نی کتێبه‌کانی (پێشوو له‌ زانایانی گاورو جوله‌که‌) ئەگه‌ر ئێوه‌ نازانن.

٥٤- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «الْعِلْمُ ثَلَاثَةٌ، فَمَا وَرَاءَ ذَلِكَ فَهُوَ فَضْلٌ: آيَةٌ مُحْكَمَةٌ، أَوْ سُنَّةٌ قَائِمَةٌ، أَوْ فَرِيضَةٌ عَادِلَةٌ»^(٢).

(١) حسن. أخرجه أبو داود: 3657.

(٢) ضعيف. أخرجه أبو داود: ٢٨٨٥.

واته: عهبدووللای کوری عه مپر ﷺ ده لئ: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: سی زانست بنچینه، جگه له و سیه زیاده زانستن و زهروور نین، (ئه و سینه بریتین له زانینی) ئایه ته مانا پوئشه کان، سونه ته راست و کار پیکراوه کان، زانستی میرات و دابه شکردن به دادگه ری.

فريضة عادلة: هه ندیک له زانایان ده لئین: مه به ست پئی هه ر شتیکه که ئیش پیکردنی واجب بی.

سه رنج: واته: ئه م سی زانسته ی که ئاماژه ی پیکردوه پیوستن و ده بی بزانی، به لام ئه وانی تر وه ک ئه و سیه پیوست نین، نه ک مه به ستی ئه وه بیت که ئه وانیتر زیاده ن و ئیشیان پیناکری و پیوست نیه بزانی.

۵۵- عَنْ مُعَاذُ بْنُ جَبَلٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: لَمَّا بَعَثَنِي رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِلَى الْيَمَنِ قَالَ: «لَا تَقْضِينَ وَلَا تَقْضِلَنَّ إِلَّا بِمَا تَعْلَمُ، وَإِنْ أَشْكَلَ عَلَيْكَ أَمْرٌ، فَخَفِّ حَتَّى تَبَيَّنَهُ أَوْ تَكْتُبَ إِلَيَّ فِيهِ»^(۱).

واته: موغازی کوری جه به ل ﷺ ده لئ: کاتیک پیغه مبهری خوا ﷺ منی نارد بو یه مهن فهرمووی: هیچ بریار و حوکمیک مه ده مه گه ر کاتیک باش لئی بزانی و دلنایی، خو ئه گه ر له کاریک گومانته بو دروست بو، ئه وه بوهسته و بریاری له سه ر مه ده تاوه کو حوکمه که ت بو پوون ده بیته وه، یان به نوسراونک بو منی ده نیری له باره ی ئه و کیشه یه.

۵۶- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ الْعَاصِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «لَمْ يَزَلْ أَمْرُ بَنِي إِسْرَائِيلَ مُعْتَدِلًا حَتَّى نَشَأَ فِيهِمُ الْمُؤَلَّدُونَ، أَبْنَاءُ سَبَايَا الْأُمَمِ، فَقَالُوا بِالرَّأْيِ، فَضَلُّوا وَأَضَلُّوا»^(۲).

واته: عهبدووللای کوری عه مپی کوری عاص ﷺ ده لئ: گویم له پیغه مبهری خوا ﷺ بوو ده یفه رموو: کارو باری به نو ئیسراییل به رده وام بوو له سه ر پئی خوئی وه ستابوو، تاوه کو موه لله دون و سه بایا ده ستیان له کاروبار وه ردا، ئیتر ئه وانه هه واه ئاره زووی خویان تیکه لی کاروبار کرد، بویه هه م خویان و هه م خه لکیشیان گو مپا کرد.

(۱) موضوع.

(۲) ضعیف.

المولدون: نهو مندالانهن که له ناو گه‌لێک له دایک ده‌بن که خاوه‌نی نه‌ریت و باوی خۆیان نین.

سبایا: نهو مندالانهن که له کاتی جه‌نگدا وه‌کو ده‌سته‌که‌وتی جه‌نگ ده‌گیرین، یان نهو مندالانه‌ی که له‌و ژنانه‌ له دایک بوون که له کاتی جه‌نگ وه‌کو که‌نیزه‌ک ده‌ستیان به‌سه‌ردا گیراوه.

بابه‌ت: بروا (ئیمان)

۵۷- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «الْإِيمَانُ بِضْعٌ وَسِتُّونَ أَوْ سَبْعُونَ بَابًا، أَدْنَاهَا إِمَاطَةُ الْأَذَى عَنِ الطَّرِيقِ، وَأَرْفَعُهَا قَوْلُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَالْحَيَاءُ شُعْبَةٌ مِنَ الْإِيمَانِ»^(۱).

واته: نه‌بو هوره‌یره رضي الله عنه ده‌لێ: پی‌غه‌مه‌ری خوا صلى الله عليه وسلم فه‌رمووه‌تی: ئیمان بریتیه له شه‌ست و نه‌وه‌نده، یان چه‌فتا و نه‌وه‌نده به‌شه، که‌مترین (پله) بریتیه له لابر‌دی هه‌ر ئازاریک له‌سه‌ر رینگا، وه‌ به‌رزترین (پله) بریتیه له وشه‌ی: هیچ په‌رستراویک نیه به‌هه‌ق جگه له خوا، وه‌ شه‌رم و چه‌یا به‌شیکه له ئیمان.

سه‌رنج: نه‌م فه‌رمووده‌یه به‌لگه‌یه له‌سه‌ر نه‌وه‌ی که ئیمان پله‌پله‌یه‌و، زیاد و که‌م ده‌کات.

۵۷م- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو خَالِدٍ الْأَحْمَرُ، عَنِ ابْنِ عَجَلَانَ، ح وَحَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ رَافِعٍ قَالَ: حَدَّثَنَا جَرِيرٌ، عَنْ سُهَيْلٍ، جَمِيعًا عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ دِينَارٍ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم، نَحْوَهُ^(۲).

واته: نه‌بو هوره‌یره رضي الله عنه به‌هه‌مان شیوه له پی‌غه‌مه‌ری صلى الله عليه وسلم گیراوه‌ته‌وه.

۵۸- عَنْ سَالِمٍ، عَنْ أَبِيهِ رضي الله عنه، قَالَ: سَمِعَ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم رَجُلًا يَعْظُ أَخَاهُ فِي الْحَيَاءِ، فَقَالَ: «إِنَّ الْحَيَاءَ شُعْبَةٌ مِنَ الْإِيمَانِ»^(۳).

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۹، ومسلم: ۳۵، وأبو داود: ۴۶۷۶، والترمذي: ۲۶۱۴، والنسائي: ۵۰۰۴ و ۵۰۰۵.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۹، ومسلم: ۳۵، وأبو داود: ۴۶۷۶، والترمذي: ۲۶۱۴، والنسائي: ۵۰۰۴ و ۵۰۰۵.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۴، ومسلم: ۳۶، وأبو داود: ۴۷۹۵، والترمذي: ۲۶۱۵، والنسائي: ۵۰۳۳.

واته: سالم له باوکیه وه ﷺ ده گیریتته وه، گوتوو یه تی: پیغهمبهر ﷺ گوئی له پیاویک بوو که باسی شهرم و حه یای بو برایه که ی ده کرد، (پیغهمبهری خوا ﷺ) فه رمووی: به پراستی شهرم و حه یا به شیکه له نیمان.

۵۹- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ ﷺ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ مَنْ كَانَ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ مِنْ خَزْدَلٍ مِنْ كِبَرٍ، وَلَا يَدْخُلُ النَّارَ مَنْ كَانَ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالُ حَبَّةٍ مِنْ خَزْدَلٍ مِنْ إِيمَانٍ»^(۱).

واته: عه بدوللا ﷺ ده لی: پیغهمبهری خوا ﷺ فه رمووی یه تی: ههر که سیک به نه ندازه ی ده نکه خه رده لیک خو به گه وره زانین (کبر- تکبر) سی له دلدا هه بی، ناچیتته به هه شت، ههر که سیکیش به نه ندازه ی ده نکه خه رده لیک نیمان له دلیدا هه بی، ناچیتته تاگره وه.

سه رنج: ئەم فه رموو ده یه به لگه یه له سه ر نه وه ی، که مروف هه رچه ند گوناھی گه وره ی هه بی، (جگه له هاوه لدانان بو خوا)، نه وه له کوتاییدا (یان به نه ندازه ی گوناهاه کانی توله ی له سه ر وه رده گری یان خوا لی خوش ده بی) ههر ده چیتته به هه شت مادام که مترین نیمانی له دلدا هه بیت، وه نه وه ی لی فیرده بین که کافرکردن و بیبه ش کردنی خه لک له ره حمه تی خوا هه روا ئاسان نیه، نه وه تا خوا ده بیاته به هه شت مادام که مترین نیمانی له دلدا هه بی.

۶۰- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ ﷺ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِذَا خَلَصَ اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ مِنَ النَّارِ وَأَمِنُوا، فَمَا مُجَادَلُهُ أَحَدِكُمْ لِصَاحِبِهِ فِي الْحَقِّ يَكُونُ لَهُ فِي الدُّنْيَا، أَشَدَّ مُجَادَلَةً مِنَ الْمُؤْمِنِينَ لِرَبِّهِمْ فِي إِخْوَانِهِمُ الدِّينِ أَدْخِلُوا النَّارَ، قَالَ: يَقُولُونَ: رَبَّنَا، إِخْوَانُنَا، كَانُوا يُصَلُّونَ مَعَنَا، وَيَصُومُونَ مَعَنَا، وَيَحُجُّونَ مَعَنَا، فَأَدْخَلْتَهُمُ النَّارَ، فَيَقُولُ: أَذْهَبُوا، فَأَخْرِجُوا مَنْ عَرَفْتُمْ مِنْهُمْ، فَيَأْتُونَهُمْ، فَيَعْرِفُونَهُمْ بِصُورِهِمْ، لَا تَأْكُلُ النَّارُ صُورَهُمْ، فَمِنْهُمْ مَنْ أَخَذَتْهُ النَّارُ إِلَى أَنْصَافِ سَاقِيهِ، وَمِنْهُمْ مَنْ أَخَذَتْهُ إِلَى كَعْبِيهِ، فَيَخْرِجُونَهُمْ، فَيَقُولُونَ: رَبَّنَا، أَخْرَجْنَا مَنْ قَدْ أَمَرْتَنَا، ثُمَّ يَقُولُ: أَخْرِجُوا مَنْ كَانَ فِي قَلْبِهِ وَزُنُّ دِينَارٍ مِنَ الْإِيمَانِ، ثُمَّ مَنْ كَانَ فِي قَلْبِهِ وَزُنُّ نِصْفِ دِينَارٍ، ثُمَّ مَنْ كَانَ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالُ حَبَّةٍ مِنْ خَزْدَلٍ» قَالَ أَبُو سَعِيدٍ: فَمَنْ لَمْ يُصَدِّقْ هَذَا، فَلْيَقْرَأْ ﴿إِنْ اللَّهَ لَا يَظْلِمُ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ وَإِنْ تَكَ حَسَنَةً يَضَعُهَا وَيُؤْتِ مِنْ لَدُنْهُ أَجْرًا عَظِيمًا﴾ ﴿١٠﴾ النساء^(۲).

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۹۱، وأبو داود: ۴۰۹۱، والترمذي: ۱۹۹۸ و ۱۹۹۹.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۲، ومسلم: ۱۸۳ مطوّلًا ۱۸۴، والترمذي: ۲۵۹۸، والنسائي: ۵۰۱۰.

واته: نه بو سه عیدی خودریی ﷺ ده لئی: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: کاتیک خوا پرواداران پزگار ده کات له ناگری دۆزه خ و دلنیا ده بن، له و کاته دا هیچ یه کیک له ئیوه له دنیا بهرگری نه کردوه له هاوړیکه ی له سهر هه ق، به ئەندازه ی نه و بهرگریه توند و به هیز بی، که پرواداران ده یکه ن لای پهروه ردگاریان له و برایانه یان که چونه ته نیو ناگر، پیغه مبهر ﷺ فهرمووی: ده لئین: پهروه ردگارا براکانمان له گه ل ئیمه نوژیان ده کرد (له دنیا) وه له گه ل ئیمه به پۆزوو ده بوون، وه له گه ل ئیمه حه جیان ده کرد، به لام خستوتنه نیو ناگر! جا خوا ده فهرمووی: پرون نه وه ی ئیوه ده یناسنه وه له نیو ناگر ده ریان بینن، جا نه وانیش دین بو لایان و به روخساریان ده یانسانه وه، ناگر شیوه ی روخساریان ناشیوتنی (له بهر شوینه واری ده ستووتن)، جا هه یانه ناگر تاوه کو نیوه ی لاق (لولاک، یان به له ک) سی هاتووه و گرتوویه تی، هه شیانه تاوه کو گۆزینگه پی، ئنجا ده ریان دینن، جا ده لئین: پهروه ردگارا نه وه ی فرمانت پیمان کردبوو هه موومان ده رکرد، پاشان خوا ده فهرمووی: هه ر که سیک به ئەندازه ی کیشی دیناریک پروا له دلیدایه ده ربینن، پاشان هه رچی به ئەندازه ی نیوه دینار (پروا) له دلیدایه ده ربینن، پاشان هه رچی به ئەندازه ی کیشی ده نکه خه رده لیک (پروا) له دلیدایه ده ربینن، نه بو سه عید ﷺ گوتوویه تی: هه ر که س پروا ناکات با (بو دلنیا بوون و وه ک به لگه) نه و نایه ته بخویتیته وه: ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَظْلِمُ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ وَإِنْ تَكَ حَسَنَةً يُّضْعِفْهَا وَيُؤْتِ مِنْ لَدُنْهُ أَجْرًا عَظِيمًا﴾ النساء، واته: به راستی خوا به ئەندازه ی گه ردیله یه ک سته م ناکات وه نه گه ر چاکه یه ک هه بیته (خودا) پاداشته که ی چه ندجاره ده کاته وه و ده بیه خشیت له لایه ن خو یه وه پاداشتیکی گه وره.

سه رنج: نه وه ی که زور جیگای سه رنجه له م فهرمووده یه دا نه وه یه که ئیانداران له قیامه تیشدا بهرگری له برا ئیانداره کانیا ن ده کهن و، هه ولی پزگار کردنیا ن ده دهن له دۆزه خ، وه نه وه مان فیر ده کات که ده بی به و سیفه ته به رزه بناسرینه وه له م دنیا یه ش پیشی قیامه ت.

٦١- عَنْ جُنْدُبِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: كُنَّا مَعَ النَّبِيِّ ﷺ وَنَحْنُ فِتْيَانٌ حَزَاوِرَةٌ، فَتَعَلَّمْنَا الْإِيمَانَ قَبْلَ أَنْ نَتَعَلَّمَ الْقُرْآنَ، ثُمَّ تَعَلَّمْنَا الْقُرْآنَ فَأَرَدْنَا بِهِ إِيْمَانًا^(١).

واته: جوندوبی کوری عه بدوللا ﷺ، گوتوویه تی: ئیمه له گه ل پێغه مبه ر ﷺ بووین، له و کاته ی که گهنجی تازه پێگه شتوو (نهوجه وان) بووین، ئیمه خو مان فیری ئیان و پروا ده کرد، پێش نه وه ی خو مان فیری قورئان بکه ین، له پاشان خو مان فیری قورئان ده کرد، جا (به فیربوونی قورئان) پروا مان زیاد ی ده کرد (دامه زراوتر ده بووین).

۶۲- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «صِنْفَانِ مِنَ هَذِهِ الْأُمَّةِ لَيْسَ لَهُمَا فِي الْإِسْلَامِ نَصِيبٌ: الْمُرْجِيئَةُ وَالْقَدَرِيَّةُ»^(۱).

واته: ئیبنو عه عباس ﷺ ده گێر نه وه، گوتوویه تی: پێغه مبه ری خوا ﷺ فه رموویه تی: دوو دهسته له ئوممه تی من به شیان به ئیسلامه وه نیه: مورجیه کان و قه ده ریه کان.

سه رنج: (مورجیه کان) کۆمه لێکن ده لێن: نه گه ر پروات ته واو بی، ئیتر هه یج گونا هو تاوانیک زیانت یه ناگه یه نی، که می ناکات، ههروه ک چۆن له گه ل کوفرو بیهروایدا هه یج کرده وه یه کی باش وه رنا گه یی.

سه رنج: (قه ده ریه کان) کۆمه لێکن که نکوولی له قه ده ر ده که ن^(۲).

۶۳- عَنْ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: كُنَّا جُلُوسًا عِنْدَ النَّبِيِّ ﷺ: فَجَاءَ رَجُلٌ شَدِيدُ بَيَاضِ الثِّيَابِ، شَدِيدُ سَوَادِ شَعْرِ الرَّأْسِ، لَا يُرَى عَلَيْهِ أَثَرٌ سَفَرٍ، وَلَا يَعْرِفُهُ مِنَّا أَحَدٌ، قَالَ: فَجَلَسَ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ، فَأَسَدَ رُكْبَتَهُ إِلَى رُكْبَتِهِ، وَوَضَعَ يَدَيْهِ عَلَى فَخْذَيْهِ، ثُمَّ قَالَ: يَا مُحَمَّدُ، مَا الْإِسْلَامُ؟ قَالَ: «شَهَادَةٌ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَنَّ رَسُولَ اللَّهِ، وَإِقَامُ الصَّلَاةِ، وَإِيتَاءُ الزَّكَاةِ، وَصَوْمُ رَمَضَانَ، وَحُجُّ الْبَيْتِ» قَالَ: صَدَقْتَ، فَعَجِبْنَا مِنْهُ، يَسْأَلُهُ وَيُصَدِّقُهُ، ثُمَّ قَالَ: يَا مُحَمَّدُ، مَا الْإِيمَانُ؟ قَالَ: «أَنْ تُؤْمِنَ بِاللَّهِ، وَمَلَائِكَتِهِ، وَرُسُلِهِ، وَكُتُبِهِ، وَالْيَوْمِ الْآخِرِ، وَالْقَدَرِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ» قَالَ: صَدَقْتَ، فَعَجِبْنَا مِنْهُ، يَسْأَلُهُ وَيُصَدِّقُهُ، ثُمَّ قَالَ: يَا مُحَمَّدُ، مَا الْإِحْسَانُ؟ قَالَ: «أَنْ تَعْبُدَ اللَّهَ كَأَنَّكَ تَرَاهُ، فَإِنَّكَ إِنْ لَا تَرَاهُ فَإِنَّهُ يَرَاكَ» قَالَ: فَمَتَى السَّاعَةُ؟ قَالَ: «مَا الْمَسْئُولُ عَنْهَا بِأَعْلَمَ مِنَ السَّائِلِ» قَالَ: فَمَا أَمَارَتُهَا؟ قَالَ: «أَنَّ تَلِدَ الْأُمَّةُ رَبَّتَهَا» - قَالَ: وَكَيْفَ: يَعْنِي تَلِدُ الْعَجَمَ الْعَرَبَ- «وَأَنْ تَرَى الْحُقَاةَ الْعُرَاةَ الْعَالَةَ رِعَاءَ الشَّاءِ يَتَطَاوُلُونَ فِي

(۱) ضعيف. أخرجه الترمذي: ۲۱۴۹.

(۲) پێشیار ده که م: خوێنه ری به ریز که ویستت هه ر کۆمه ل و گروپێک بناسی، ئه ونه ی مورجیه و قه ده ری که له م فه رموودانه ناویان هاتوو، نه وه بکه رێوه بو سه رچاوه کانی خو یان، پێش نه وه ی سه رچاوه و بو چوونی به رانه ره کانیان بزانی، تا کو به ئیسا فه وه به ریار به دیت و بکه یته راستیه کان وه کو خو ی.

الْبِنَاءِ» قَالَ: ثُمَّ قَالَ: فَلَقِيَنِي النَّبِيُّ ﷺ بَعْدَ ثَلَاثِ، فَقَالَ: «أَتَدْرِي مَنِ الرَّجُلُ؟» قُلْتُ: اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ، قَالَ: «ذَاكَ جِبْرِيلُ، أَتَاكُمْ يُعَلِّمُكُمْ مَعَالِمَ دِينِكُمْ»^(۱).

واته: عومەر ﷺ ده لئی: ئیمه له لای پیغهمبهری خوا ﷺ دانیشتبووین، جا له و کاته دا پیاوئیک هات که پۆشاکه کانی زۆر سپی بوون، وه مووی سهری زۆر رهش بوون، شوئینه واری سه فهری پتوه دیار نه بوو، هیچ یه کیک له ئیمه نهیده ناسی، ده لئی: له لای پیغهمبهری خوا ﷺ دانیشت و نهژتو کانی نوساند به نهژتو کانی پیغهمبهره وه ﷺ، وه دهسته کانی له سه رپانی خۆی دانا، پاشان گوتی: ئەی موحه ممه د ئیسلام چیه؟ فهرمووی: گه واهی دانه به وهی که هیچ په رستراوئیکی به هه ق نیه جگه له خوا (الله)، وه (گه واهی دانه به وهی که) من نیردراوم له لایهن خواوه، وه (ههروه ها) نوئژ به رپا کردن، وه زه کات دان، وه پۆژووگرتنی مانگی په مه زان، وه هه ج کردن، ئەویش (پیاوه غه ریه که) گوتی: راست ده که ی! ئیمه ش پیمان سه ر بوو سه رمان لئی سوورما، پرسیار ده کات و ده شلئی راست ده که ی! پاشان گوتی: ئەی موحه ممه د ئیمان چیه؟ (پیغهمبهریش ﷺ) فهرمووی: ئیمان بریتیه له وهی که پروات به (بوونی) خوا هه بی، وه (پروات هه بی) به فریشته کانی و پیغهمبهره کانی و کتیبه کانی و پۆژی دوایی و قه ده ریش جا چاک بی یان خراپ، گوتی: راست ده که ی! پیمان سه ر بوو، ده پرسئی و ده شلئی راست ده که ی! پاشان گوتی: ئەی موحه ممه د ئیحسان چیه؟ فهرمووی: ئیحسان ئەوه یه که به جوړیک خوا بیه رستی، ههروه ک ئەوه ی بیبینی، خۆ ئەگه ر تۆش ئەو نه بینی بنگومان ئەو تو ده بینی، گوتی: ئەی پۆژی دوایی که ی دی؟ فهرمووی: پرسیار لیکراو (که مه بهستی خۆیه تی) به نه ندازه ی پرسیاکار له باره یه وه نازانی، گوتی: ئەی نیشانه کانی چین؟ فهرمووی: ئەوه یه که کچ بیته گه وره ی دایکی «وه کیع ده لئی: مانای ئەوه یه که له عه جه م (غه ریه عه ره ب) عه ره ب له دایک بیی»، وه (پیغهمبهر ﷺ) فهرمووی نیشانه یه کیتر) ئەوه یه که بینی خه لکانی هه ژارو شوانی مه ر بیناو باله خانه ی به رزو دوورو درئژ دروست بکه ن، عومەر ﷺ ده لئی: دوای سئ شه و (له پاش ئەم گفتوگۆیه) پیغهمبهری خوا ﷺ به من گه یشت و فهرمووی: ئایا ده زانی ئەو پیاوه کئی بوو؟ عومەر ﷺ ده لئی: گوتم: خواو پیغهمبهره که ی ﷺ زاناترن، جا فهرمووی: ئەوه جیبریل ﷺ بوو، هاتبوو که بابه ته کانی دینه که تان فیربکات.

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۸، وأبو داود: ۴۶۹۰، والترمذی: ۲۶۱۰، والنسائی: ۴۹۹۰.

حَقَاة - حَافِي: واته: پيخواس، نهوهی که پيلاوی له پيدا نيه.

عَرَاة - عَار: واته: پرووت، نهوی که پوشاکی له بهردانيه.

رِعَا - رَاعِي: واته: شوان (مه بهست له وانه به خه لکی هه ژار و که م ده رامه ته).

له م فهرمووده به چه ند خالیکی زور گرنگ وهرده گیرین:

۱- نه دهب و شیوازی پرسیار کردن و، چۆنیه تی فیرکردنی نه وانیتربو شیوازی پرسیار کردن.

۲- کاتیک پرسیار ده که بیت و وه لامة که ش جی دنیاییه، پیویسته بروای پیبکه بیت و ده رپیری که قه ناعه تت هاتوه.

۳- کاتیک پرسیاریکت لیده کری و دنیایی که نایزانی زور به ناسایی وه رپگره و، بلن: له تو باشتی لی نازانم.

۴- ده گونجی که سیک که زانیاریشی هه بی له سه شتیک پرسیار بکات له که سیکتر به ئامانجی نه وهی که ئاماده بووان به راسته وخو، یان ناراسته وخو تیبکه به نی و فیریان بکات.

۵- ههروه ها پیویسته پرسیار کردن به شیوازی یک بی که پرسیاریکت کرد تا وه لامة که ی وهرنه گری پرسیاریکتر نه که ی.

۶۴- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يَوْمًا بَارِزًا لِلنَّاسِ، فَأَتَاهُ رَجُلٌ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، مَا الْإِيْمَانُ؟ قَالَ: «أَنْ تُؤْمِنَ بِاللَّهِ، وَمَلَائِكَتِهِ، وَكُتُبِهِ، وَرُسُلِهِ، وَلِقَائِهِ، وَتُؤْمِنَ بِالْبَعْثِ الْآخِرِ» قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، مَا الْإِسْلَامُ؟ قَالَ: «أَنْ تَعْبُدَ اللَّهَ، وَلَا تُشْرِكَ بِهِ شَيْئًا، وَتُقِيمَ الصَّلَاةَ الْمَكْتُوبَةَ، وَتُؤَدِّيَ الزَّكَاةَ الْمَفْرُوضَةَ، وَتَصُومَ رَمَضَانَ» قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، مَا الْإِحْسَانُ؟ قَالَ: «أَنْ تَعْبُدَ اللَّهَ كَأَنَّكَ تَرَاهُ، فَإِنَّكَ إِنْ لَا تَرَاهُ فَإِنَّهُ يَرَاكَ» قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، مَتَى السَّاعَةُ؟ قَالَ: «مَا الْمَسْئُولُ عَنْهَا بِأَعْلَمَ مِنَ السَّائِلِ، وَلَكِنْ سَأَحَدْتُكَ عَنْ أَشْرَاطِهَا، إِذَا وَلَدَتِ الْأُمَّةُ رَبَّتَهَا، فَذَلِكَ مِنْ أَشْرَاطِهَا، وَإِذَا تَطَاوَلَ رِعَاءُ الْعَنَمِ فِي الْبُنْيَانِ، فَذَلِكَ مِنْ أَشْرَاطِهَا، فِي حَمْسٍ لَا يَعْلَمُهُنَّ إِلَّا اللَّهُ» فَتَلَا رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: ﴿إِنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ، عِلْمُ السَّاعَةِ وَيُنزِلُ الْعَنَبَ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْأَرْحَامِ وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ مَادَا تَكْسِبُ غَدًا وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ بِأَيِّ أَرْضٍ تَمُوتُ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ﴾ ﴿٢٤﴾ لقمان^(١).

(١) صحيح. أخرجه البخاري: ٥٠ و ٤٧٧، ومسلم: ٩ و ١٠، وأبو داود: ٤٦٩٨، والنسائي: ١٠١/٨.

واته: ئەبو هورهیره رضی اللہ عنہ دەلی: رۆژیک پیغمبەری خوا ﷺ له نێو خەلک دەرکەوت، پیاویک هات بۆ خزمەتی، گوتی: ئەی پیغمبەری خوا ﷺ ئێمان چیه؟ ئەویش فەرمووی: ئێمان ئەوەیه که پروات هەبێ بە خواو بە فریشتەکانی و بە کتیبەکانی و بە پیغمبەرەکانی، بە پینگەبشتنی بۆ لێرسینەووە پاداشتی، وە پروات هەبێ بە زیندوو بوونەووەی رۆژی دوایی، (پیاوێک) گوتی: ئەی پیغمبەری خوا ﷺ ئیسلام چیه؟ فەرمووی: (ئیسلام) ئەوەیه که خوا بپەرستی و هیچ هاوبەشی بۆ پریار نەدە، وە نوێژە فەرزەکان بکە، و، ئەو زەکاتە لە مالت فەرز کراوە بێدە، وە رۆژووی مانگی پەمزان بگری، (پیاوێک) گوتی: ئەی پیغمبەری خوا ﷺ ئیحسان چیه؟ فەرمووی: ئەوەیه که بە جۆریک خوا بپەرستی وەک ئەوەی که تۆ بپینی، خۆ ئەگەر تۆش ئەو نەبینی ئەو تۆ دەبینی، (پیاوێک) گوتی: ئەی پیغمبەری خوا ﷺ رۆژی دوایی کهی دیت؟ فەرمووی: پرسیار لێکراویش له پرسیارکار زیاتری لێ نازانی، بەلام نیشانە کانت پێدەلێم: هەر کاتیک دایک سەرپەرشتیاری خۆی لێ له دایک بوو (کچ بوو بە گەورە دایکی)، ئەو له نیشانەکانی رۆژی دواییه، وە هەر کاتیک شوانی مەرۆمالات بیناو بالەخانە بەرزیان دروست کرد، ئەو له نیشانەکانیەتی، (وہ کاتی هاتنی رۆژی دوایی) لەو پینج شتانەیه که تەنها خوا دەیانزانی، پاشان پیغمبەر ﷺ (ئەو ئایەتە) خویندەوہ: ﴿إِنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ وَيُنزِلُ الْغَيْثَ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْأَرْحَامِ وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ مَّاذَا تَكْسِبُ غَدًا وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ بِأَيِّ أَرْضٍ تَمُوتُ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ ﴿۳۱﴾ لقمان، واته: بەراستی تەنها لای خوا یە زانیاری (کاتی هاتنی) رۆژی دوایی وە هەر خوا باران دەبارینیت تەنها خوا دەزانێ بەوہی له منالدانی (دایکان) دایە وە هیچ کەس نازانی سەبەبێ (لە داها توودا) چی دەکات وە هیچ کەس نازانیت لە چ شوێن و زەویە کدا دەمریت بەراستی خوا زانا و ناگادارە.

65- عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «الْإِيمَانُ مَعْرِفَةٌ بِالْقَلْبِ، وَقَوْلٌ بِاللِّسَانِ، وَعَمَلٌ بِالْأَرْكَانِ» قَالَ: أَبُو الصَّلْتِ: لَوْ قُرِيَ هَذَا الْإِسْنَادُ عَلَى مَجْنُونٍ لَبَرَأَ^(۱).

واته: عه لی کورې ته بو تالیب عليه السلام گوتوویه تی: پیغه مبهری خوا عليه السلام فهرموویه تی: ئیمان ناسینی خوایه به دل، وه دهر پرینه به زمان، وه کرده وهیه به نه دنامه کان. نه بو سه لت (که راوی فهرمووده که یه)، گوتوویه تی: نه گهر نه و (فهرمووده) به و سه نه ده، له سه ر که سیکې شیت بخویر یته وه، له شیتیه که ی چاک ده بیته وه.

۶۶- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضي الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم قَالَ: «لَا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّىٰ يُحِبَّ لِأَخِيهِ - أَوْ قَالَ لِبَارِهِ - مَا يُحِبُّ لِنَفْسِهِ»^(۱).

واته: نه نه سی کورې مالیک رضي الله عنه ده گپ یرته وه، پیغه مبهری خوا عليه السلام فهرموویه تی: هیچ یه کیک له ئیوه پروای (ته واو) نابې تاوه کو نه و شته ی بو خوی پیخو شه، بو برا که شی - یان فهرمووی: بو دراوسیکه ی - پئی خوش نه بی.

سه رنج: نه و فهرمووده یه نامازه یه بو نه وه ی که نه خلاق و ره وشت به رزی مرؤفی پروادار له وه دهر ده که وی که تا چند له گه ل نه و انیتر ره وشته جوانه که ی ره نگ ده داته وه. که واته: ئیسلام دینیک نیه که تنها په یوه ندی به تا که وه هه بی، به پیچه وانه وه نه گهر نه و ئیمان و ره نگدانه وه ی نه بی له ناو کو مه لگه دا نه سلنه هر قه بولیش ناکری له خاوه نه که ی.

۶۷- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «لَا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّىٰ أَكُونَ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِنْ وَاَلِدِهِ، وَوَالِدِهِ، وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ»^(۲).

واته: نه نه سی کورې مالیک رضي الله عنه ده لی: پیغه مبهری خوا عليه السلام فهرموویه تی: هیچ یه کیک له ئیوه پروا (ئیمان) ته واو نابې تاوه کو منی له لا خوشه ویستر نه بی له مناله کانی و باوکی و دایکی و هه موو خه لکی تر به گشتی.

سه رنج: له و فهرمووده یه وه دهر ده که وی که خوشه ویستیمان بو پیغه مبهری خوا عليه السلام به وه ده بی که شوین په یامه که ی بکه وین و کاری پیبکه یین و به کرده وه بیسه لمینین، دنا قسه فه قیره هه موو که س پییده و یرئ.

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۳، ومسلم: ۴۵، والترمذي: ۲۵۱۵، والنسائي: ۵۰۱۶ و ۵۰۱۷ و ۵۰۳۹.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۵، ومسلم: ۴۴، والنسائي: ۵۰۱۳ و ۵۰۱۴.

٦٨- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ، لَا تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ حَتَّى تُؤْمِنُوا، وَلَا تُؤْمِنُوا حَتَّى تَحَابُّوا، أَوْلَا أَدُلُّكُمْ عَلَى شَيْءٍ إِذَا فَعَلْتُمُوهُ تَحَابَبْتُمْ؟ أَفْشُوا السَّلَامَ بَيْنَكُمْ»^(١).

واته: نه بو هوره پره رضي الله عنه ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: سویند به و که سه ی گیانی منی به دهسته ناچنه به هه شته وه (واته: له سه ره تا وه و بی لی پرسینه وه) تا وه کو ئیمان نه هینن، وه ئیانیس ناهینن هه تا یه کترتان خوشده وی، ئایا رینباییتان نه که م بو شتیک که نه نجامی بدن به هویه وه یه کترتان خوشده وی؟ له نپو خوتان سلوا بلاو بکه نه وه.

سه رنج: له م فهرمووده یه دا گوره یی و گرنگی سه لام کردنمان بو دهرده که وی، چونکه سه ره تای کرانه وه یه به پرووی نه وانی دیکه داو، سه ره تا که شی به وشه ی ناشتی و پریز دهست پیده کات.

٦٩- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ رضي الله عنه قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «سَبَابُ الْمُسْلِمِ فُسُوقٌ، وَقِتَالُهُ كُفْرٌ»^(٢).

واته: عه بدوللا رضي الله عنه ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: جنتودان به مسولمان دهرچوونه له فهرمانی خواو، جهنگانی کوفره.

٧٠- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ فَارَقَ الدُّنْيَا عَلَى الْإِخْلَاصِ لِلَّهِ وَحْدَهُ، وَعِبَادَتِهِ لَا شَرِيكَ لَهُ، وَإِقَامِ الصَّلَاةِ، وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ، مَاتَ وَاللَّهُ عَنْهُ رَاضٍ»، قَالَ أَنَسٌ رضي الله عنه: وَهُوَ دِينَ اللَّهِ الَّذِي جَاءَتْ بِهِ الرُّسُلُ، وَبَلَّغُوهُ عَنْ رَبِّهِمْ قَبْلَ هَرَجِ الْأَحَادِيثِ، وَاخْتِلَافِ الْأَهْوَاءِ، وَتَصْدِيقِ ذَلِكَ فِي كِتَابِ اللَّهِ، فِي آخِرِ مَا نَزَلَ، يَقُولُ اللَّهُ: ﴿فَإِنْ تَابُوا ^(٥)﴾ التَّوْبَةَ، قَالَ: خَلَعَ الْأَوْثَانَ وَعِبَادَتِهَا ﴿وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَءَاتَوْا الزَّكَاةَ ^(٦)﴾ الْبَقْرَةَ، وَقَالَ فِي آيَةِ أُخْرَى: ﴿فَإِنْ تَابُوا وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَءَاتَوْا الزَّكَاةَ فَإِخْوَانَكُمْ فِي الدِّينِ ^(٧)﴾ التَّوْبَةَ^(٣).

واته: نه نه سی کوری مالیک رضي الله عنه ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: ههر که سیک دونیای به جی هیشته و مرد له سه ر دلسوژی (و یه کلابوونه وه) بو خوا ی

(١) صحیح. أخرجه مسلم: ٥٤، وأبو داود: ٥١٩٣، والترمذي: ٣٦٨٨.

(٢) صحیح. أخرجه البخاري: ٤٨، ومسلم: ٦٤، والترمذي: ١٩٨٣ و ٣٦٣٤ و ٣٦٣٥، والنسائي: ٤١٠٥-٤١١٣.

(٣) ضعيف.

تاک و ته نیاو، پرستشیکی بی هاوبهش دانانی نه جامداو، نویژی کردو زه کاتی دا، نه وه له سهر حاله تیک مردووه که خوا لئی رازییه، نه نه س ﷺ گوتی: نه وه نه دینه ی خوییه که پیغه مبهران هیناویانه، بهو شیوه یهش گه یاندوویانه به خه لک له پهروه ردگار یانه وه پیش نه وه ی گپرانه وه ی فهرمووده تیکه ل و پیکه ل بکری و هه واو تاره زووی جیاوازی له گه ل که وی، وه به لگهش له سهر راستی نه مه نه و نایه ته یه، که له کو تاییه کاندایه دابه زی، که خوا ده فهرموی: ﴿فَإِنْ تَابُوا﴾ (۵) التوبه، واته: جا نه گهر په شیمان بوونه وه، نه نه س گوتی: (واته:) واز هینان له بته رستی و عیادهت بو کردنیان: ﴿وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ﴾ (۲۷۷) البقره، واته: وه نویژیان به هوش و بیره وه کردوه وه زه کاتیان داوه، وه له نایه تیکی دیکه دا ده فهرموی: ﴿فَإِنْ تَابُوا﴾ (۱۱) التوبه، واته: نه مجا نه گهر په شیمان بوونه وه و نویژیان به جی هینا وه زه کاتیاندا نه وه براتانن له ناییندا.

سهرنج: له م فهرمووده به دا بنه رته تی دین و پیناسه ی مسولانی ته واومان بو دهرده که وی، ههروه ها پیمان ده لی: که رازی کردنی خوا کاریکی نه وهنده گران نیه که نه توانین نه نجامی بده ی، به لکو ته کلیفه که به جوریکه که هه موو که سیک له بارانی دایه نه گهر خوی بیه وه ی، له لایه کی تریش نه وه ده سه لینی که دین له خه لکی نه وهنده قورس و نالوز نه که ی که سهریان لی بشیوی، ههروه ها نه وه مان پیده لی: که هه همیشه به چاوی ره حمهت و به زه یی ته ماشای یه کتر بکه ی، نه وه تا خوا به و که مه کرده وه یه لیان رازییه، نیمه چین تا کو نه رکی زیاترو قورستر به سهر که سیکدا بده ی که له توانایدا نه بیت!!

۷۱- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «أَمَرْتُ أَنْ أُقَاتِلَ النَّاسَ حَتَّى يَشْهَدُوا أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَنَّي رَسُولُ اللَّهِ، وَيُقِيمُوا الصَّلَاةَ، وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ» (۱).

واته: نه بو هوره یه ﷺ ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: فرمانم پیکراوه که بجه نگم له گه ل نه و خه لکه دا هه تا شایه دیی ده دن که هیچ په رستراویکی به هه ق نیه جگه له خواو، منیش پیغه مبهری خواو و، نویژ ده کهن و زه کات ده دن.

۷۲- عَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «أَمَرْتُ أَنْ أَقَاتِلَ النَّاسَ حَتَّى يَشْهَدُوا أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَنَّي رَسُولُ اللَّهِ، وَيُقِيمُوا الصَّلَاةَ، وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ»^(۱).

واته: موعازی کوری جه بهل ﷺ ده لئ: پیغه مبهری خوا ﷺ فرموویه تی: فرمانم پیکراوه که بجه نگم له گه ل نه و خه لکه دا هه تا شایه دیی ده دهن که هیچ په رستراوئیکی به هق نیه جگه له خواو، منیش پیغه مبهری خوام و، نوئز ده کهن و زه کات ده دهن.

سه رنج: ئەم دوو فرمووده یه نابئ ته نها به پوآلت لئیک بدرئنه وه، مه به ست له جه نگ کردن، لهم فرمووده دا جه نگ کردن نیه به په هایئ و به بی هوکار!! به لکو لیره دا مه به ست یان نه وه یه که شهر هه لگیرسا، ده بی به رده وام بی تاوه کو نه و مه به سته دئته جئ، یان مه به ستی بی له وانیه که به یاسای سه رانه پازی نین، یانیش ده بی هوکاری هاتنی نه و فرمووده بزاین که ناخو نه و که سانه کی بوون که پیغه مبهر ﷺ له به رانه ریاندا ناوای بریار ده رکردوه.

به هر حال لئیکدانه وه ی نه و جوړه فرموودانه ئیشی هه موو که س نیه، تاییه ته بو نه و که سانه ی که تاییه تمه ندییان هه یه له لئیکدانه وه و پافه کردنی فرمووده دا، که زیاتر په یوه سته به سیاسه تی شهرعییه وه.

۷۳- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، وَعَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «صِنْفَانِ مِنْ أُمَّتِي لَيْسَ لَهُمَا فِي الْإِسْلَامِ نَصِيبٌ: أَهْلُ الْأَرْجَاءِ، وَأَهْلُ الْقَدَرِ»^(۲).

واته: ئینو عه بیاس و جابیری کوری عه بدوللا ﷺ ده لئین: پیغه مبهری خوا ﷺ فرموویه تی: دوو کو مه ل هه ن له ئوممه تی من که هیچ به شئیکیان نیه له ئیسلامدا، نه وانیش: مورجئته کان و قه ده ریه کانن.

سه رنج: له فرمووده ی ژماره (۶۲) دا ئەم دوو کو مه له، ئاماژه یان پیکراوه، هه ر له وئش پووونکردنه وه یه کی کورتیان له سه ر نوسراوه.

(۱) صحیح متواتر. انفرده به ابن ماجه. وانظر الحدیث: ۳۹۲۷.

(۲) ضعیف.

۷۴- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، وَابْنِ عَبَّاسٍ رضي الله عنهما قَالَا: «الْإِيمَانُ يَزِيدُ وَيَنْقُصُ»^(۱).

واتە: ئەبو ھورەيرە و ئىبنو عەبباس رضي الله عنهما گوتتويانە: ئيمان زيادو كەم دەكات.

سەرنج: زانايان ھەموو يەك دەنگن لەسەر ئەوھى كە ئيمان زياد دەكات، كەواتە ھەر شتېكىش زياد بىكات لە باراندايە كە كەميش بىكات، بۆيە گونجاوھ لەسەر ئەو بىنەمايە كە بلىين: ئيمان زيادو كەم دەكات، بە ھۆى بەلگەى بەھىزو بەرچاوپروونى زياترو تىرامانى زياتر ئيمان زياد دەكات.

۷۵- عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ رضي الله عنه، قَالَ: «الْإِيمَانُ يَزْدَادُ وَيَنْقُصُ»^(۲).

واتە: ئەبو دەرداء رضي الله عنه دەلىن: ئيمان زيادو كەم دەكات.

بابەت: قەدەر

۷۶- عَنْ زَيْدِ بْنِ وَهَبٍ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ: عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مَسْعُودٍ رضي الله عنه، حَدَّثَنَا رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم وَهُوَ الصَّادِقُ الْمَصْدُوقُ أَنَّهُ: «يُجْمَعُ خَلْقُ أَحَدِكُمْ فِي بَطْنِ أُمِّهِ أَرْبَعِينَ يَوْمًا، ثُمَّ يَكُونُ عَلاقَةً مِثْلَ ذَلِكَ، ثُمَّ يَكُونُ مُضْغَةً مِثْلَ ذَلِكَ، ثُمَّ يَبْعَثُ اللَّهُ إِلَيْهِ الْمَلَكَ، فَيُؤَمِّرُ بِأَرْبَعِ كَلِمَاتٍ، فَيَقُولُ: اكْتُبْ عَمَلَهُ، وَأَجَلَهُ، وَرِزْقَهُ، وَشَقِيئِي، أَمْ سَعِيدِي، فَوَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ، إِنْ أَحَدَكُمْ لَيَعْمَلُ بِعَمَلِ أَهْلِ الْجَنَّةِ، حَتَّى مَا يَكُونُ بَيْنَهُ وَبَيْنَهَا إِلَّا ذِرَاعٌ، فَيَسْبِقُ عَلَيْهِ الْكِتَابُ، فَيَعْمَلُ بِعَمَلِ أَهْلِ النَّارِ فَيَدْخُلُهَا، وَإِنْ أَحَدَكُمْ لَيَعْمَلُ بِعَمَلِ أَهْلِ النَّارِ، حَتَّى مَا يَكُونُ بَيْنَهُ وَبَيْنَهَا إِلَّا ذِرَاعٌ، فَيَسْبِقُ عَلَيْهِ الْكِتَابُ، فَيَعْمَلُ بِعَمَلِ أَهْلِ الْجَنَّةِ فَيَدْخُلُهَا»^(۳).

واتە: زەيدى كورى وەھب رضي الله عنه دەلىن: عەبدوللاى كورى مەسعوود رضي الله عنه گوتى: بىنەمبەرى خوا صلى الله عليه وسلم قسەى بۆ كردىن، كە ئەو راستبىژى متمانە پىكراوھ، فەرمووى: پىكھاتەى دروستبوونى ھەر يە كىكتان كۆدە كرىتەوھ لە نىو سكى (پەحمى) داىكىدا لە ماوھى چل پۆژدا، دواتر بە ماوھى چل پۆژ دەگۆرى بۆ خوین، دواتر بە ماوھى چل پۆژى تر دەگۆرى بۆ پارچە گۆشتىك كە قەبارەكەى بە ئەندازەى پارووبەكە،

(۱) ضعيف جداً.

(۲) ضعيف.

(۳) صحيح. أخرجه البخاري: ۳۲۰۸ و ۷۴۵۴، ومسلم: ۲۶۴۳، وأبو داود: ۴۷۰۸، والترمذي: ۲۱۳۷.

(وہ دواى ئەوہى شىۋەيە كى بنەپەرتى مرۆف وەر دەگرى) خوا فرىشتەيە كى بۆ دە نىرى، وە فەرمانى پىدە كات بە چوارشت، وە دە فەرموى: كارو كرده وەى و كاتى مردنى و ئەو بژئويەى بۆى ديارىكراوہ بنوسە، وە بنوسە كە ئايا بەدبەختە، يا خود خۆشبەختە، وە سوپند بەو كەسەى گيانى منى بە دەستە، كەسى وا ھەيە كرده وەى بە ھەشتيانى لى دەپشكويتتەوہ، ھەتاوہ كو لە نىوان ئەو و بە ھەشتدا ئەندازەى يەك بال دەمىنى، لەوكاتەدا نوسراوہ كە (ئەوہى كە فرىشتە كە نوسىويەتى) پىشى پىدە گریت، ئنجا كرده وەى دۆزەخيانى لى دەپشكويتتەوہ و دەچىتە ناوى، وە بە دلنئايىيەوہ كەسى وا ھەيە كرده وەى دۆزەخيانى لى دەپشكويتتەوہ، ھەتاوہ كو لە نىوان ئەو و دۆزە خدا ئەندازەى يەك بال ئەمىنى، لەوكاتەدا نوسراوہ كە پىشى پىدە گریت، ئنجا كرده وەى بە ھەشتيانى لى دەپشكويتتەوہ و دەچىتە ناوى.

سەرنج: ئەو فەرموودەيە ئاگادارمان دەكاتەوہ كە ھەموو كار و كرده وەيە كەمان و، ژيان و مردنمان و، سەرەنجامان لە ژىر وىستى خواى دادگەر و كاربەجى داىە، بەلام ئەمە ئەوہ ناگەيەنى كە ئىمە ھىچ سەرىشك بوونىكەمان نەبى لەو ژيانەدا، بەلكو بە پىچەوانەوہ، ئىمە خۆمان رىگاي خۆمان ديارى دەكەين بە كرده وە كانمان كە كام رىگە ھەلدە بژئىرىن، چونكە خواى خاوەن دەسەلات، خۆى ئەو سەرىشك بوونەى پىداوين بۆ تاقىكردنەوہمان، بەلام ئەوہى لەم فەرموودەيە ئاماژەى پىكراوہ مەبەست ئەوہيە كە خواى زانا بە ھەموو شتىك زانا و ئاگادارە بە سەرەتاو كۆتايى ژيانى، ھەر مرۆفكىك كە چۆن ئەو مرۆفە ژيانى خۆى دەنەخشىنى و كام رىگا ھەلدە بژئىرى، كەواتە: خوا دەزانى كە ئەو مرۆفە چۆن دەژى و چى دەكات، نەك بە زۆر پى بكات.

ھەر وەھا ئەو فەرموودەيە بە ئاگامان دىنئىتتەوہ كە باباي پروادار و كرده وە باش، ھەمىشە ورياي خۆى بىت و لەخۆبايى نەبى، پى وانەبى كە ئىتر ھەموو شتى تەواوہ، بە پەرسش و چاكە كانى نەنازى، چونكە گرىنگ كۆتايى تەمەنە كە مرۆف لەسەر چ رىگايەك دەمىنى، كەواتە: دەبى ھەمىشە مرۆفى پروادار و چاكە كار لە بەينى ئومىد و ترسدا بى، ھەمىشە دوعاى سەرەنجام چاكى بكات. وە لە بەرانبەرىشدا نابى زوو پىريار لەسەر كەسىك بدرى بەوہى كە ئەھلى دۆزەخەو، ئىتر مائە لەسەرى،

چونکه زۆر نزیکه کارێک بکات له کوتای تهمه نیدا، پێی بچیته بهههشت و له دۆزهخ
 رزگاری بێ. کهواته: سههره نجامی کوتایی ژيانی مروف بریار له سههر جینگای قیامه تی
 ده دات، وه تيمه بۆمان نیه بریار له سههر کهس بده بن.

۷۷- عَنِ ابْنِ الدَّيْلَمِيِّ رضی اللہ عنہ، قَالَ: وَقَعَ فِي نَفْسِي شَيْءٌ مِنْ هَذَا الْقَدْرِ، حَشِيتُ أَنْ يُفْسِدَ عَلَيَّ دِينِي
 وَأَمْرِي، فَأَتَيْتُ أَبِي بْنَ كَعْبٍ رضی اللہ عنہ، فَقُلْتُ: أَبَا الْمُنْذِرِ، إِنَّهُ قَدْ وَقَعَ فِي نَفْسِي شَيْءٌ مِنْ هَذَا الْقَدْرِ،
 فَحَشِيتُ عَلَيَّ دِينِي وَأَمْرِي، فَحَدَّثَنِي مِنْ ذَلِكَ بِشَيْءٍ، لَعَلَّ اللَّهَ أَنْ يَنْفَعَنِي بِهِ، فَقَالَ: «لَوْ أَنَّ
 اللَّهَ عَذَّبَ أَهْلَ سَمَاوَاتِهِ وَأَهْلَ أَرْضِهِ، لَعَذَّبَهُمْ وَهُوَ غَيْرُ ظَالِمٍ لَهُمْ، وَلَوْ رَحِمَهُمْ لَكَانَتْ رَحْمَتُهُ
 خَيْرًا لَهُمْ مِنْ أَعْمَالِهِمْ، وَلَوْ كَانَ لَكَ مِثْلُ جَبَلٍ أُحُدٍ ذَهَبًا، أَوْ مِثْلُ جَبَلٍ أُحُدٍ تَنْفِقُهُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ،
 مَا قُبِلَ مِنْكَ حَتَّى تُؤْمِنَ بِالْقَدْرِ، فَتَعْلَمَ أَنَّ مَا أَصَابَكَ لَمْ يَكُنْ لِيُخْطِئَكَ، وَأَنَّ مَا أَخْطَأَكَ لَمْ يَكُنْ
 لِيُصِيبَكَ، وَأَنَّكَ إِنْ مِتَّ عَلَى غَيْرِ هَذَا دَخَلْتَ النَّارَ» وَلَا عَلَيْكَ أَنْ تَأْتِيَ أَخِي عَبْدَ اللَّهِ بْنَ مَسْعُودٍ،
 فَتَسْأَلَهُ، فَأَتَيْتُ عَبْدَ اللَّهِ، فَسَأَلْتُهُ، فَذَكَرَ مِثْلَ مَا قَالَ أَبِي وَقَالَ لِي: وَلَا عَلَيْكَ أَنْ تَأْتِيَ حُدَيْفَةَ،
 فَأَتَيْتُ حُدَيْفَةَ، فَسَأَلْتُهُ، فَقَالَ مِثْلَ مَا قَالَ، وَقَالَ: ابْنُ زَيْدٍ بَنُ ثَابِتٍ، فَاسْأَلْهُ، فَأَتَيْتُ زَيْدَ بْنَ
 ثَابِتٍ، فَسَأَلْتُهُ، فَقَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم يَقُولُ: «لَوْ أَنَّ اللَّهَ عَذَّبَ أَهْلَ سَمَاوَاتِهِ وَأَهْلَ أَرْضِهِ،
 لَعَذَّبَهُمْ وَهُوَ غَيْرُ ظَالِمٍ لَهُمْ، وَلَوْ رَحِمَهُمْ لَكَانَتْ رَحْمَتُهُ خَيْرًا لَهُمْ مِنْ أَعْمَالِهِمْ، وَلَوْ كَانَ لَكَ مِثْلُ
 أُحُدٍ ذَهَبًا، أَوْ مِثْلُ جَبَلٍ أُحُدٍ ذَهَبًا تَنْفِقُهُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ، مَا قَبِلَهُ مِنْكَ حَتَّى تُؤْمِنَ بِالْقَدْرِ كُلِّهِ،
 فَتَعْلَمَ أَنَّ مَا أَصَابَكَ لَمْ يَكُنْ لِيُخْطِئَكَ، وَمَا أَخْطَأَكَ لَمْ يَكُنْ لِيُصِيبَكَ، وَأَنَّكَ إِنْ مِتَّ عَلَى غَيْرِ هَذَا
 دَخَلْتَ النَّارَ»^(۱).

واته: ئیبنو دهیله می رضی اللہ عنہ ده لێ: شتیکی له دلێم دروست بوو ده رباره ی قهدهر (مه بهست
 پێی پروابوون به قهدهره)، ترسام که دین و دونیام تیکبdat، جا چووم بۆ لای ئوبه ی
 کوری که عب رضی اللہ عنہ، گوتم: ئەبو مونزیر، به راستی شتیکی له دلما دروست بووه
 ده رباره ی قهدهر، وه ترسام دین و دونیام تیکبdat، بویه ده رباره ی ئەوه شتیکی پێیلێ،
 به لکو خوا به هۆیه وه سودم پێبگه یه نێ، ئەویش گوتی: ئەگەر خوا خه لکی ئاسانه کان
 و زهوی سزا بدات، ئەوه سزایان ده دات و به هیچ جوړنیک سته می لینه کردوون، وه
 ئەگەر به زهوی پێیاندا بێته وه (سزایان له سههر لابdat) ئەوه سوۆزو به زهویه که ی باشر
 و چاکتره بۆیان له کرده وه کانیا، وه ئەگەر به وینه ی چیا ی ئوحوود زیرت هه بیت،

ياخود بە وئەنى چىاي ئوحد بېخشى لە پىناوى خوادا، هيجيت لئوهرناگيرى تاوه كو پروات بە قەدەر نەبىت، وه بزانه ئەو شتەى كه دىتەرپىت، نەدەبوو لابدرايە و نەهاتايەتە رىت، وه ئەو شتەش كه نايەتە رىت هەرگىز نايىت بىتەرپىت، وه بىگومان ئەگەر تو لەسەر غەيرى ئەم بيروپروايە بمرى، ئەو دەچىە دۆزەخەو، وه هيج زىانىشى نە ئەگەر بچى بو لاي براكەم عەبدوللاى كورى مەسعوود، وه لەویش پىرسى، منىش چووم بو لاي عەبدوللا و پىسىارم لىكرد، هەمان ئەو شتەى بو باسكردم كه ئوبەى بو باسكردبووم، وه پىي گوتم: هيج زەرەرىك ناكەى ئەگەر بچى بو لاي حوزەيفە، منىش چووم بو لاي حوزەيفە و پىسىارم لىكرد، هەمان ئەو شتەى پىگوتم كه ئوبەى و عەبدوللا پىيان گوتبووم، وه گوتى: برؤ بو لاي زەيدى كورى سايبىت و پىسىار لەویش بكە، منىش چووم بو لاي زەيدى كورى سايبىت و پىسىارم لىكرد، ئەویش گوتى: گويم لى بوو پىغەمبەرى خوا ﷺ دەيفەرموو: ئەگەر خوا خەلكى ئاسانەكان و زەوى سزا بدات، ئەو سزاىان دەدات و بە هيج جۆرىك ستمى لىنە كردوون، وه ئەگەر بەزەبى پىيان دابىتەو (سزاىان لەسەر لابدات) ئەو سۆز و بەزەبىەكەى باشتەر و چاكتەر بۆيان لە كردهوكانيان، وه ئەگەر بە وئەنى چىاي ئوحد زىرت هەبىت، ياخود بە وئەنى چىاي ئوحد بېخشى لە پىناوى خوادا، هيجيت لئوهرناگيرى تاوه كو پروات بە قەدەر نەبىت، بزانه ئەو شتەى كه دىتەرپىت، نەدەبوو لابدرايە و نەهاتايەتە رىت و، ئەو شتەش كه نايەتە رىت هەرگىز نايىت بىتەرپىت، وه بىگومان ئەگەر تو لەسەر غەيرى ئەم بيروپروايە بمرى، ئەو دەچىە ناو دۆزەخەو.

سەرنج: لەو فەرموودەيەدا تەئكىد لەسەر ئەو دەكاتەو كه پروابوون بە قەدەر واجبەو بە بىپروابوون بە قەدەر ئىيان كامل و تەواو نايىت، هەر وەها ئەو هەمان پىدەلى: كه ئەوپەرى مەتەنەمان هەبى بە قەزاو قەدەر، چونكە مەگەر وىستى خوا دەنا هيج شتىك ناتوانى رەتى بكاتەو. هەر وەها تەئكىد لەو دەكاتەو كه خاوەنى ئەم كەون و كائىناتە تەنها خوايە، بۆيە هەرچۆنىك وىستى لەسەر بى ئاوا تەصەرووف دەكات و كەس ناتوانى بە ستم لىكى بداتەو، لەگەل ئەو شدا چوونە بەهەشت و لىخۆشبوونى خوا لە بەندەكانى رەحمەت و سۆزو بەزەبى خۆيەتى، نەك كردهوى مرؤفەكان بتوانىت بارتهقاي ئەو لىخۆشبوونە گەورەيە بىت.

۷۸- عَنْ عَلِيٍّ عليه السلام، قَالَ: كُنَّا جُلُوسًا عِنْدَ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم وَبِيَدِهِ عُوْدٌ، فَتَكَتَ فِي الْأَرْضِ، ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ، فَقَالَ: «مَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ إِلَّا وَقَدْ كُتِبَ مَقْعَدُهُ مِنَ الْجَنَّةِ، وَمَقْعَدُهُ مِنَ النَّارِ» قِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَفَلَا تَتَكَلَّمُ؟ قَالَ: «لَا، أَعْمَلُوا وَلَا تَتَكَلَّمُوا، فَكُلُّ مُبَسِّرٍ لِمَا خُلِقَ لَهُ» ثُمَّ قَرَأَ ﴿فَأَمَّا مَنْ أَعْطَى وَاتَّقَى ﴿٥﴾ وَصَدَّقَ بِالْحُسْنِ ﴿٦﴾ فَسَنِيْرُهُ لِلْيُسْرَى ﴿٧﴾ وَأَمَّا مَنْ بَخِلَ وَاسْتَغْنَى ﴿٨﴾ وَكَذَّبَ بِالْحُسْنِ ﴿٩﴾ فَسَنِيْرُهُ لِلْعُسْرَى ﴿١٠﴾﴾ الليل: (١)

واته: عهلی عليه السلام ده لی: ئیمه دانیشتبووین له لای پیغه مبهه صلى الله عليه وسلم چیلکه داریکی به دهسته وه بوو، له زه ویدا چه قاندى، پاشان سه ری به رز کرده وه و فه رمووی: بیگومان هه ری کیک له ئیوه شوینه که ی له به هه شت نوسراوه (دیاریکراوه)، یان شوینه که ی له دوزه خ نوسراوه، گوترا: ئه ی پیغه مبهه ری خوا صلى الله عليه وسلم، ئایا پشت به وه نه به ستین؟ فه رمووی: نه خیر، کار و کرده وه بکه ن و پشت به وه مه به ستن، له بهر ئه وه ی هه ر که سیک ئاسانکاری بو ده کری بو ئه وه ی که بوی دروستکراوه. پاشان ئه مه ی خوینده وه: ﴿فَأَمَّا مَنْ أَعْطَى وَاتَّقَى ﴿٥﴾ وَصَدَّقَ بِالْحُسْنِ ﴿٦﴾ فَسَنِيْرُهُ لِلْيُسْرَى ﴿٧﴾ وَأَمَّا مَنْ بَخِلَ وَاسْتَغْنَى ﴿٨﴾ وَكَذَّبَ بِالْحُسْنِ ﴿٩﴾ فَسَنِيْرُهُ لِلْعُسْرَى ﴿١٠﴾﴾ الليل، واته: ئه مجا ئه و که سه ی (مال) بیه خشیت و له خوا بترسیت و پاریزکاریت ﴿٥﴾ وه پروای بییت به وه ی زورچاکه به (لا إله إلا الله) یان به (به هه شت) ﴿٦﴾ ئه وه بیگومان یارمه تی ده ده یین بو ری ئاسان (که چاکه یه) ﴿٧﴾ وه ئه و که سه ی رژی بکات (له مال به خشین) و خوی بی نیاز بزانتیت (له پاداشتی پهروه ردگاری) ﴿٨﴾ وه پروای نه بی به چاکه (که لا إله إلا الله یه یان به هه شت) ﴿٩﴾ ئه وه بیگومان ری سه ختی بو ئاسان ده که یین ﴿١٠﴾.

سه رنج: ئه و فه رمووده یه ته ئکید له وه ده کاته وه که ده بی مرؤف کرده وه ی باش بکات و هه ولی چاکه کاری بدات، نه ک به ته مای قهزا و قه ده ر پشتینی لیبیکاته وه، که واته: ده بی ته رازو راگری له به نی هۆکاره کان و پشت به ستن به خوا، چونکه خوا خوی کار ئاسانی ده کات بو به نده کانی بو ئه وه ی به ره و قه ده ری خویان بچن.

۷۹- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «الْمُؤْمِنُ الْقَوِيُّ خَيْرٌ وَأَحَبُّ إِلَى اللَّهِ مِنَ الْمُؤْمِنِ الضَّعِيفِ، وَفِي كُلِّ خَيْرٍ، احْرَضَ عَلَى مَا يَنْفَعُكَ، وَاسْتَعَانَ بِاللَّهِ وَلَا تَعْجَزْ، فَإِنْ أَصَابَكَ شَيْءٌ، فَلَا تَقُلْ: لَوْ أَنِّي فَعَلْتُ كَذَا وَكَذَا، وَلَكِنْ قُلْ: قَدَّرَ اللَّهُ، وَمَا شَاءَ فَعَلَ، فَإِنْ لَوْ تَفْتَحَ عَمَلَ الشَّيْطَانِ»^(۱).

واته: نه‌بو هورپه‌پره رضي الله عنه ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رمووی: برواداری به‌هیز باشترو خوشه‌ویستتره له لای خوا له برواداری بیه‌یز، وه هه‌ردووکیان خیری خویان هه‌به، سووربه له‌سه‌ر نه‌وه‌ی سودت پیده‌گه‌به‌نی، وه داوای یارمه‌تی له خوا بکه‌و دل‌گران مه‌به، وه نه‌گه‌ر شتیکی ناخوشت توش بوو، مه‌لی: نه‌گه‌ر (خوزگه) ناوا و ناوام کردبا، به‌لکو بلی: فه‌ده‌ری خوایه، وه هه‌ر شتیک بیه‌وی ده‌یکات، چونکه به‌راستی وشه‌ی نه‌گه‌ر ده‌رگای کرده‌وه‌ی شه‌یتان ده‌کاته‌وه.

۸۰- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «اِحْتَجَّ آدَمُ وَمُوسَى، فَقَالَ لَهُ مُوسَى: يَا آدَمُ، أَنْتَ أَبُونَا خَيْبَتْنَا وَأَخْرَجْتَنَا مِنَ الْجَنَّةِ بِذَنْبِكَ، فَقَالَ لَهُ آدَمُ: يَا مُوسَى، اضْطَفَاكَ اللَّهُ بِكَلَامِهِ، وَحَطَّ لَكَ التَّوْرَةَ بِيَدِهِ، أَتَلُومُنِي عَلَى أَمْرِ قَدَّرَهُ اللَّهُ عَلَيَّ قَبْلَ أَنْ يَخْلُقَنِي بِأَرْبَعِينَ سَنَةً، فَحَجَّ آدَمُ مُوسَى، فَحَجَّ آدَمُ مُوسَى، فَحَجَّ آدَمُ مُوسَى، ثَلَاثًا»^(۲).

واته: نه‌بو هورپه‌پره رضي الله عنه ده‌گپ‌رته‌وه، پیغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رموویه‌تی: گفتوگو که‌وته نیوان ئاده‌م و موسا، موسا پیی وت: نه‌ی ئاده‌م، تو باوکی (یه‌که‌می) ئیمه‌ی زه‌ره‌مه‌ندت کردین، به‌هوی گونا‌هه‌که‌ته‌وه له به‌هه‌شت وه‌ده‌رتناین، جا ئاده‌م پیی گوت: نه‌ی موسا، خوا هه‌لی‌بژاردووی (له نیو پیغه‌مبه‌راندای) به‌وه‌ی که (راسته‌وخو) قسه‌ی له‌گه‌لدا کردی، وه به‌ده‌ستی خو‌ی ته‌وراتی بو نوسیویه‌وه، ئایا سه‌رزه‌نشتم ده‌که‌ی له‌سه‌ر شتیک که‌خوا له‌سه‌ری نوسیوم (له لوح‌المحفوظ‌دا) چل سال پیش نه‌وه‌ی دروستم بکا، ئنجا ئاده‌م زال بوو به‌سه‌ر موسادا، ئنجا ئاده‌م زال بوو به‌سه‌ر موسادا، ئنجا ئاده‌م زال بوو به‌سه‌ر موسادا، سنج جار.

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۲۶۶۳.

(۲) صحیح. أخرجه البخاری: ۳۴۰۹ و ۶۶۱۴، ومسلم: ۲۶۵۲، وأبو داود: ۴۷۰۱، والترمذی: ۲۱۳۴.

سه رنج: نه و فهرموده يه بنه ماهه كي گرنكي گفتوگو و دانوستانمان فير ده كات كه برتيه له وه لامدانه وه به به لگه وه، وه ته سليم بوون بو به رانه ر كه به لگه كه ي به هيزو گونجاو بوو.

۸۱- عَنْ عَلِيٍّ عليه السلام، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «لَا يُؤْمِنُ عَبْدٌ حَتَّى يُؤْمِنَ بِأَرْبَعٍ: بِاللَّهِ وَخَدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، وَأَنَّ رَسُولَ اللَّهِ، وَبِالْبُعْثِ بَعْدَ الْمَوْتِ، وَالْقَدَرِ»^(۱).

واته: عه لي عليه السلام ده لي: ينگه مبهري خوا صلى الله عليه وسلم فهرموده تي: هيچ به نده يه ك نابيته پرواداري ته واو تاوه كو پروا به چوار شت نه هيني: به تاك و ته نيابي خوا كه هيچ هاوبه شي نيه، به من كه تير دراوي خوا، به زيندوو بونه وي دواي مردن، به قه زاو قه دهر.

۸۲- عَنْ عَائِشَةَ أُمِّ الْمُؤْمِنِينَ رضي الله عنها، قَالَتْ: دُعِيَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم إِلَى جِنَازَةِ غُلَامٍ مِنَ الْأَنْصَارِ، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، طُوبَى لِهَذَا، عُصْفُورٌ مِنْ عَصَافِيرِ الْجَنَّةِ، لَمْ يَعْمَلِ السُّوءَ، وَلَمْ يُذْرِكْهُ، قَالَ: أَوْعَيْزُ ذَلِكَ يَا عَائِشَةُ، «إِنَّ اللَّهَ خَلَقَ لِلْجَنَّةِ أَهْلًا، خَلَقَهُمْ لَهَا وَهُمْ فِي أَصْلَابِ آبَائِهِمْ، وَخَلَقَ لِلنَّارِ أَهْلًا، خَلَقَهُمْ لَهَا وَهُمْ فِي أَصْلَابِ آبَائِهِمْ»^(۲).

واته: دا يكي پرواداران عائشه رضي الله عنها ده لي: ينگه مبهري خوا صلى الله عليه وسلم بانگ كرا بو سه ر جه نازه ي كور يكي نه نصاري، وه من وتم: نه ي ينگه مبهري خوا صلى الله عليه وسلم، خوشي بو خوي، چوله كه يه كه له چوله كه كاني به هه شت، هيچ كرده وه يه كي خرابي نه كرده، ته نانه ت نه گه يشتو ته ته مه ني بالغ بوونيش، فهرمودي: به لكو ده كرى شتيكي تر بيت نه ي عائشه، بيگومان خوا كه سانيكي دروست كرده بو به هه شت، له وكاته وه دروستي كرده وون كه له بربره ي پستي باو بايرانيان دابوون، وه كه سانيكيشي دروست كرده بو دوزه خ، له وكاته وه دروستي كرده وون كه له بربره ي پستي باو بايرانيان دابوون.

۸۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: جَاءَ مُشْرِكُو قُرَيْشٍ يُخَاصِمُونَ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم فِي الْقَدَرِ، فَنَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ: ﴿يَوْمَ يُسْحَبُونَ فِي النَّارِ عَلَىٰ وُجُوهِهِمْ ذُوقُوا مَسَّ سَقَرَ﴾^(۳) إِنَّا كُلَّ شَيْءٍ خَلَقْتَهُ بِقَدَرٍ ﴿۱۹﴾ ﴿۲۰﴾

(۱) صحيح، أخرجه الترمذي: ۲۱۴۵.

(۲) صحيح، أخرجه مسلم: ۲۶۶۲، وأبو داود: ۴۷۱۳، والنسائي: ۱۹۴۷.

(۳) صحيح، أخرجه مسلم: ۲۶۵۶، والترمذي: ۲۱۵۷ و ۲۲۹۰.

واته: ئەبو هوریره رضی اللہ عنہ دەلین: هاوبه شدانه رانی قورەیش هاتن بو خزمت پیغه مبهه رضی اللہ عنہ و مونا قه شه یان له گه لی کرد ده رباره ی قه ده ر، ئنجا ئەو ئایه ته دابه زی: ﴿يَوْمَ يُسْحَبُونَ فِي النَّارِ عَلَىٰ وُجُوهِهِمْ ذُوقُوا مَسَّ سَقَرَ﴾ (٤٨) إِنَّا كُلَّ شَيْءٍ خَلَقْتَهُ بِقَدَرٍ ﴿٤٩﴾ القمر، واته: ئەو پوژیه ی که له ناگری دۆزه خدا به سه ر رو خسار یاندا راده کیش رین (پیان ده لین) بجیزن ئازاری دۆزه خ ﴿٤٨﴾ بیگومان ئیمه هه موو شتیگان به ئەندازه دروست کردوه ﴿٤٩﴾.

سه رنج: لهم فه رمووده یه دا ئەوه ده رده که وی که زیاد پوچوون و زور قولبوونه وه له مه سه له ی قه زاو قه ده ردا په سند نیه و، بگره نزیک ده بیته وه له چه رام. به لکو به ئەندازه ی دامه زرانی ئیان له سه ر قه زا و قه ده ر ده بی باس بکری و لیکولینه وه ی بو بکری، نه ک زیده پووی تیدا بکری. (فه رمووده ی ژماره (٨٤) و (٨٥) یش هه مان مه فهومیان لئوه رده گیری).

٨٤- عَنْ يَحْيَىٰ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي مُلَيْكَةَ، عَنْ أَبِيهِ رضی اللہ عنہ، أَنَّهُ دَخَلَ عَلَىٰ عَائِشَةَ، فَذَكَرَ لَهَا شَيْئًا مِنَ الْقَدَرِ، فَقَالَتْ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «مَنْ تَكَلَّمَ فِي شَيْءٍ مِنَ الْقَدَرِ سُلِّ عَنْهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَمَنْ لَمْ يَتَكَلَّمْ فِيهِ لَمْ يُسَأَلْ عَنْهُ»^(١).

واته: یه حیای کوری عه بدوللای کوری ئەبو موله یکه له باوکییه وه رضی اللہ عنہ ده گیریته وه که چوو بو لای عائشه رضی اللہ عنہا، وه شتیکی بو باس کرد ده رباره ی قه ده ر، ئەویش گوتی: له پیغه مبهه ری خواوه رضی اللہ عنہ گویم لیبوو فه رموویه تی: هه ر که سیک باسی شتی بکات ده رباره ی قه ده ر له پوژی دوایدا لیپرسینه وه ی له گه ل ده کری له سه ری، وه هه ر که سیکیش باسی نه کات (زور به دوا ی نه که وی) لیپرسینه وه ی له گه لدا ناکری له سه ری.

٨٥- عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ رضی اللہ عنہ، قَالَ: خَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَلَىٰ أَصْحَابِهِ، وَهُمْ يَخْتَصِمُونَ فِي الْقَدَرِ، فَكَأَمَّا يُفْقَأُ فِي وَجْهِهِ، حَبُّ الرُّمَانِ مِنَ الْعَضْبِ، فَقَالَ: «بِهَذَا أُمِرْتُمْ، أَوْ لِهَذَا خُلِقْتُمْ، تَضْرِبُونَ الْقُرْآنَ بَعْضُهُ بِبَعْضٍ، بِهَذَا هَلَكَتِ الْأُمَّمُ قَبْلَكُمْ» قَالَ: فَقَالَ: عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَمْرٍو، مَا عَبَطْتُ نَفْسِي مِمَّا تَخَلَّفْتُ فِيهِ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، مَا عَبَطْتُ نَفْسِي بِذَلِكَ الْمَجْلِسِ وَتَخَلَّفِي عَنْهُ^(٢).

(١) ضعيف.

(٢) صحيح.

واته: عه مری کوری شوعه یب له باوکی، له باپیره وه ﷺ ده گپریته وه، گوتوویه تی: پیغه مبهری خوا ﷺ چوو بو لای هاوه له کانی، وه نه وان کیشمه کیشیان بوو دهر باره ی قه دهر، پیغه مبه ریش ﷺ وه ک نه وه ی که هه نارنک پروو به روخساری بگوشری (ئاوا روخساری سور هه لگه را) له بهر توره بوون، جا فه رمووی: ئا به وه فه رمانتان پیکراوه، یا خود بو نه وه دروستکراون، کتیبی خوا هه ندیکی به هه ندیکی داده ن، گه لانی پیش ئیوه به هوی نه وه وه له ناوچوون، (پاوی ده لی: عه بدوللای کوری عه مری وتی: هیچ کات خۆزگه م نه خواستوه که له کورنکی پیغه مبهری خوا ﷺ دوا بکهوم به نه ندازه ی نه وه ی که خۆزگه م خواست له و کوره ی ئاماده نه بووبام.

۸۶- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَا عَذْوَى وَلَا طِيْرَةَ، وَلَا هَامَةَ» فَقَامَ إِلَيْهِ رَجُلٌ أَعْرَابِيٌّ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَرَأَيْتَ الْبَعِيْرَ يَكُوْنُ بِهِ الْجَرْبِ، فَيَجْرِبُ الْإِبِلَ كُلَّهَا؟ قَالَ: «ذَلِكُمْ الْقَدْرُ، فَمَنْ أَجْرَبَ الْأَوَّلَ؟!»^(۱).

واته: ئیبنو عومەر رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ فه رموویه تی: ته نینه وه ی نه خووشی (بلاوبونه وه ی نه خووشی له که سیککی توش بووه وه بو که سیککی توش نه بوو) بوونی نیه، ههروه ها رهش بینو و نوقلانه لیدان بوونی نیه، ههروه ها رهش بینو به هوی (بینینی بالنده ی) هاممه وه (که بالنده یه کی دیاری کراو بووه له سه رده می خویدا) بوونی نیه، پیاویکی ده شته کی هه لسا یه وه گوتی: نه ی پیغه مبهری خوا ﷺ نه ی نه و حوشترانه چی که تووشی نه خووشی گه پری (گولی) ده بن، پاشان حوشتره کانی دیکه ش توشی هه مان نه خووشی ده که ن؟ فه رمووی: ئا نه وه بریتیه له: قه دهر، نه ی کی هی یه که می توشی نه و نه خووشیه کرد؟!

۸۷- عَنِ الشَّعْبِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: لَمَّا قَدِمَ عَدِيُّ بْنُ حَاتِمٍ الْكُوفَةَ، أَتَيْتَاهُ فِي نَقْرِ مِنْ فُقَهَاءِ أَهْلِ الْكُوفَةِ، فَقُلْنَا لَهُ: حَدِّثْنَا مَا سَمِعْتَ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، فَقَالَ: أَتَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ فَقَالَ: «يَا عَدِيُّ بْنُ حَاتِمٍ، أَسْلِمْتَ تَسْلَمَ» قُلْتُ: وَمَا الْإِسْلَامُ؟ فَقَالَ: «تَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَنَّ رَسُولَ اللَّهِ، وَتُؤْمِنُ بِالْأَقْدَارِ كُلِّهَا، خَيْرَهَا وَشَرَّهَا، حُلُوهَا وَمُرَّهَا»^(۲).

(۱) صحیح دون قوله «ذَلِكُمْ الْقَدْرُ».

(۲) ضعیف جداً.

واتە: شەعبی رضی اللہ عنہ دەلی: کاتیک عەدی کوری حاتیم رضی اللہ عنہ هاته کوفه، من و کۆمه لێک له فیهزانانی کوفه چووینه خزمەتی، ئنجا پێمان گوت: پێمان بلێ چیت بیستوووه له پێغه مبهری خوا صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم، گوتی: چووم بۆ خزمەت پێغه مبهر صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم، وه فەرمووی: ئەی عەدی کوری حاتیم، مسۆڵمان بە، سەلامەت دەبی (له مانهوه له ئاگر به هه میسه یی)، منیش گوتم: ئیسلام چیه؟ ئەویش فەرمووی: شایه تی بدە ی که هیچ پەرستراویکی به هه ق بوونی نیه جگه له خوا، وه من نێردراوی خوام، وه پر وایینی به هه موو به شه کانی قەزاو قەدەر، به چاک و خراییه وه، به شیرین و تالیه وه.

۸۸- عَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم: «مَثَلُ الْقَلْبِ مَثَلُ الرِّيشَةِ تَقْلِبُهَا الرِّيحُ بِقَلَاةٍ»^(۱).

واتە: ئەبو موسای ئەشعەری رضی اللہ عنہ دەلی: پێغه مبهری خوا صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم فەرموویەتی: نموونە ی دڵ وه کو پەری بالندە یه، با ئەمدی و ئەودیوی پێدە کات له شوێنیکی چۆلدا (که ئاوه دانی نه بی).

۸۹- عَنْ جَابِرٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ مِنَ الْأَنْصَارِ إِلَى النَّبِيِّ صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّ لِي جَارِيَةً، أَعْزِلُ عَنْهَا؟ قَالَ: «سَيَأْتِيهَا مَا قُدِّرَ لَهَا» فَأَتَاهُ بَعْدَ ذَلِكَ، فَقَالَ: قَدْ حَمَلَتِ الْجَارِيَةَ فَقَالَ النَّبِيُّ صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم: «مَا قُدِّرَ لِنَفْسٍ شَيْءٌ إِلَّا هِيَ كَائِنَةٌ»^(۲).

واتە: جابیر رضی اللہ عنہ دەلی: پیاویک له ئەنصاریه کان هاته خزمەت پێغه مبهر صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم و، گوتی: ئەی پێغه مبهری خوا صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم که نێزه کێکم هه یه، ئایا دە کری رێگری مندال بوون بکه م لێی؟ فەرمووی: له قەدەردا چ شتیکی بۆ نوسراوه هەر ئەوه ی بۆ دیتە پیش، پاش ماوه یه ک کابرایه که هاته وه خزمەت پێغه مبهر صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم و گوتی: که نێزه که که دوو گیان بووه، پێغه مبه ریش صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم فەرمووی: هەر نه فسێک هەر شتیکی بۆ نوسرا بیت بێگومان هەر دیتە جی.

سەرئنج: عەزل: واتە دەر هێنانه وه ی ئەندامی نێرینه له ناو داوینی ئا فرەت له کاتی ئاوه اتنه وه دا.

(۱) صحیح.

(۲) صحیح. مسلم: ۱۴۴/۱۴۳ و ۲۱۷۳.

۹۰- عَنْ ثَوْبَانَ رضی الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَا يَزِيدُ فِي الْعُمْرِ إِلَّا الْبِرُّ، وَلَا يَزِيدُ الْقَدَرَ إِلَّا الدُّعَاءُ، وَإِنَّ الرَّجُلَ لَيُحْرَمُ الرِّزْقَ بِخَطِيئَةٍ يَعْمَلُهَا»^(۱).

واته: سهوبان رضی الله عنه ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ فرموویه تی: ته من زیاد ناکات ته نها به چاکه کاری نه بیت، وه قه دهر ته نیا به یارانه وه رت ده بیته وه، وه به راستی پیاو (مرؤف) به هوی هه له و گونا هه وه که ده یکات بژیوی لی ده گیرته وه و ته نگ ده کرته وه.

۹۱- عَنْ سُرَاقَةَ بْنِ جُعْشَمٍ رضی الله عنه، قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، الْعَمَلُ فِيمَا جَفَّ بِهِ الْقَلَمُ، وَجَرَّتْ بِهِ الْمَقَادِيرُ، أَمْ فِي أَمْرِ مُسْتَقْبَلٍ؟ قَالَ: «بَلْ فِيمَا جَفَّ بِهِ الْقَلَمُ، وَجَرَّتْ بِهِ الْمَقَادِيرُ، وَكُلُّ مُيسَّرٍ لِمَا خُلِقَ لَهُ»^(۲).

واته: سوراقه ی کوری جو عشوم رضی الله عنه ده لی: گوتم: نه ی پیغه مبهری خوا، کارو کرده وه ی مرؤف به گویره ی نه وه یه که له قه دهر دا نوسراوه و قه له می خوی به سه ردا هاتووه، یان به گویره ی شتیکی داهاتوویه؟ فرمووی: به لکو به گویره ی نه وه یه که له قه دهر دا نوسراوه و قه له می خوی به سه ردا هاتووه، وه هه موو که سیک ناسانکاری بو ده کری بو نه وه ی که بوی دروستکراوه.

۹۲- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رضی الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّ مَجُوسَ هَذِهِ الْأُمَّةِ الْمُكذَّبُونَ بِأَقْدَارِ اللَّهِ، إِنْ مَرَضُوا فَلَا تَعُودُوهُمْ، وَإِنْ مَاتُوا فَلَا تَشْهَدُوهُمْ، وَإِنْ لَقِيْتُمُوهُمْ فَلَا تُسَلِّمُوا عَلَيْهِمْ»^(۳).

واته: جابیری کوری عه بدوللا رضی الله عنه ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ فرموویه تی: به راستی ناگر په رستانی نه م نوممه ته نه واننن که قه زاو قه دهره کانی خوا به درو ده خه نه وه، جا بویه نه گهر نه خوش که وتن سه ردانیان مه کهن، وه نه گهر مردن به شداری به خاک سپاردنه که یان مه کهن، وه نه گهر پینان گه یشتن سلاویان لی مه کهن.

(۱) حسن دون قوله «وَإِنَّ الرَّجُلَ لَيُحْرَمُ الرِّزْقَ بِخَطِيئَةٍ يَعْمَلُهَا».

(۲) صحیح.

(۳) حسن دون جملة التسليم.

بابه ت: ريز و گهوره يي هاوه لاني پيغه مبهري خوا ﷺ

ريز و گهوره يي نه بو به کري صديق ﷺ

۹۳- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ ﷺ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «أَلَا إِنِّي أَبْرَأُ إِلَى كُلِّ خَلِيلٍ مِنْ خُلَّتِهِ، وَلَوْ كُنْتُ مُتَّخِذًا خَلِيلًا، لَاتَّخَذْتُ أَبَا بَكْرٍ خَلِيلًا، إِنَّ صَاحِبَكُمْ خَلِيلُ اللَّهِ» قَالَ وَكَيْعٌ: يَعْنِي نَفْسَهُ^(۱).

واته: عه بدوللا ﷺ ده لئ: پيغه مبهري خوا ﷺ فهرموويه تي: من به ريتم له هر هاوريه ک که يي و ابي کردوومه به هاوريي خوم، خو نه گهر نه و کاره م بکردبا نه و نه بو به کرم ده کرد به هاوريي گياني به گياني، چونکه بيگومان هاوريه که تان (واته: خوي) خوشه ويستي خوايه. وه کيع ده لئ: مه به ستي پيغه مبهري ﷺ له (صاحبکم) خودي خويه تي.

الخليل: به دوست و هاوريي گياني به گياني ده گوتري.

۹۴- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ﷺ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَا نَفَعَنِي مَالٌ قَطُّ، مَا نَفَعَنِي مَالٌ أَبِي بَكْرٍ» قَالَ: فَبَكَى أَبُو بَكْرٍ، وَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، هَلْ أَنَا وَمَالِي إِلَّا لَكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ^(۲).

واته: نه بو هوره يره ﷺ ده لئ: پيغه مبهري خوا ﷺ فهرموويه تي: هر گيز هيچ سه روه ت و سامانتيک سوودي پينه گه ياندووم، به نه ندازه ي نه وه ي که سه روه ت و ساماني نه بو به کرم سوودي پينگه ياندووم، وتي: نجا نه بو به کرم گرياو وتي: نه ي پيغه مبهري خوا ﷺ، تايا خوم و سه روه ت و سامانه کم هر به ته نيا بو تو نين نه ي پيغه مبهري خوا ﷺ.

۹۵- عَنْ عَلِيٍّ ﷺ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «أَبُو بَكْرٍ وَعَمْرٌ سَيِّدَا كُهُولِ أَهْلِ الْجَنَّةِ مِنَ الْأَوَّلِينَ وَالْآخِرِينَ، إِلَّا النَّبِيَّ وَالْمُرْسَلِينَ، لَا تُخْبِرُهُمَا يَا عَلِيُّ مَا دَامَا حَيِّينَ»^(۳).

(۱) صحيح. مسلم: ۲۲۸۲، والترمذي: ۳۶۵۵.

(۲) صحيح. أخرجه الترمذي: ۳۶۶۱ مطولاً.

(۳) صحيح. أخرجه الترمذي: ۳۶۶۵ و ۳۶۶۶.

واتە: عەلی ع دەلی: پێغەمبەری خوا ﷺ فەرمووی: ئەبو بەکرو عومەر سەرورە و سەرداری بە تەمەنەکانی ^(۱) بەهەشتن لەوانە ی سەرەتا و کۆتاییش، تەنھا پێغەمبەران و نێردراوان نەبیت، ئە ی عەلی ئەو هەواڵەیان پێ مەدە تاوێ کو ئەوان زیندووین (واتە: هەرگیز بێیان مەلی، ئەگەرنا دوای مردن ناتوانی هەواڵیان پێبدری).

۹۶- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ ع، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّ أَهْلَ الدَّرَجَاتِ الْعُلَى يَرَاهُمْ مَنْ أَسْفَلَ مِنْهُمْ كَمَا يُرَى الْكَوْكَبُ الطَّالِعُ فِي الْأَفْقِ مِنَ آفَاقِ السَّمَاءِ، وَإِنَّ أَبَا بَكْرٍ وَعَمْرٌ مِنْهُمْ وَأَنْعَمًا» ^(۲).

واتە: ئەبو سەعیدی خودری ع دەلی: پێغەمبەری خوا ﷺ فەرموویەتی: بێگومان ئەوانە ی خاوەن پلە ی بەرز (لە بەهەشتدا) ئەوانە ی خوار خویان بە جوړیک تەماشایان دەکەن و دەیان بینن هەرۆک چۆن (لە لایەن خەلکی سەر زەویبەو) ئەستێرە ی کی درەوشاوە لە بەرزاییەکانی ئاسمان دەبینی، وە بێگومان ئەبو بەکرو عومەر لەو خاوەن پلە و پایانەن وە زیاتریش، یان دەچنە ناو ئەو نازو نێعمەتەو.

۹۷- عَنْ حُدَيْفَةَ بْنِ الْيَمَانِ ع، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنِّي لَا أَدْرِي مَا قَدْرُ بَقَائِي فِيكُمْ، فَاقْتَدُوا بِاللَّذِينَ مِنْ بَعْدِي» وَأَشَارَ إِلَى أَبِي بَكْرٍ وَعَمْرٍ ^(۳).

واتە: حوزەیفە ی کوری یەمان ع دەلی: پێغەمبەری خوا ﷺ فەرموویەتی: من نازانم تاکو کە ی (زۆر یان کەم) لە نێوتاندا دەمێنمەو، بۆیە لە دوای من شوینی ئەو دووانە بکەون، وە ئاماژە ی کرد بۆ ئەبو بەکرو عومەر.

سەرئنج: ئەم فەرموودە ی ئاماژە ی کی تێدایە لەسەر جێنشینایەتی ئەم دوو بەرێزە لە دوای پێغەمبەر ﷺ.

(۱) کھول - کھل: واتە: ئەوانە ی لە تەمەنی (۳۰-۴۰) سالیان، لێرەدا مەبەست سەرەتا و چوونە ناو تەمەنی پیری، بەلام مەبەست لە فەرموودە کەدا بە مانای ئەو ی: سەرور و سەرداری ئەوانەن کە لە تەمەنی پیریدا مردوون، چونکە لە بەهەشتدا پیری نیە.

(۲) صحیح لغیرە. البخاری: ۳۲۵۶، ومسلم: ۲۸۳۱، وأبو داود: ۳۹۸۷، والترمذی: ۳۶۵۸.

(۳) صحیح. أخرجه الترمذی: ۳۶۶۲ و ۳۶۶۳ و بیئر ۳۷۹۹.

۹۸- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہما، يَقُولُ: لَمَّا وُضِعَ عُمَرُ عَلَى سَرِيرِهِ، اِكْتَنَفَهُ النَّاسُ يَدْعُونَ وَيُصَلُّونَ - أَوْ قَالَ يُثْنُونَ وَيُصَلُّونَ - عَلَيْهِ قَبْلَ أَنْ يُرْفَعَ، وَأَنَا فِيهِمْ، فَلَمْ يَرُعْنِي إِلَّا رَجُلٌ قَدْ رَحِمَنِي، وَأَخَذَ مِنِّي، فَالْتَمَعْتُ فَإِذَا عَلِيٌّ بِنُ أَبِي طَالِبٍ، فَتَرَحَّمَ عَلَيَّ عُمَرُ، ثُمَّ قَالَ: مَا خَلَفْتُ أَحَدًا أَحَبَّ إِلَيَّ أَنْ أَلْقَى اللَّهَ مِثْلَ عَمَلِهِ مِنِّي، وَإِيْمُ اللَّهِ، إِنْ كُنْتُ لِأَطْنُ لِيَجْعَلَنَّكَ اللَّهُ ﷻ مَعَ صَاحِبَيْكَ، وَذَلِكَ أَنِّي كُنْتُ أَكْثَرُ أَنْ أَسْمَعَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «ذَهَبْتُ أَنَا وَأَبُو بَكْرٍ وَعُمَرُ، وَدَخَلْتُ أَنَا وَأَبُو بَكْرٍ وَعُمَرُ، وَخَرَجْتُ أَنَا وَأَبُو بَكْرٍ وَعُمَرُ» فَكُنْتُ أَطْنُ لِيَجْعَلَنَّكَ اللَّهُ مَعَ صَاحِبَيْكَ ^(۱).

واتہ: تینو عہ بیاس رضی اللہ عنہما دہ لی: کاتیک کہ عومہر لہ سہر جیگا کہی دانرا، خہ لک دہورہ یانداو، دو عایان بو دہ کرد، یان گوتی: ستایشیان دہ کردو دو عایان بو ی دہ کرد پیش تہ وہی ہہ لیبگرن، وہ منیش لہ نیویاندا بووم، لہ ناکاو پیاونک ہاتہ سہر سہرم شانی گرتم، منیش ناورم داوہ بینیم عہ لی کوری تہ بو تالیبہ، ئنجا رہ حمہ تی بو عومہر نارد، پاشان گوتی: ہیچ کہ سیکت دوا ی خوت بہ جی نہ ہنشتوہ کہ من یم خوش بیت بہ کردہ وہیہ ک وہ ک کردہ وہی تہو بہ خوا بگم، جگہ لہ خوت، وہ سوئند بہ خوا من گومانم دہ بہم کہ خوا لہ گہ ل دوو ہاورپیہ کہت بخات (پیغہ مہر ﷺ و تہو بہ کر)، تہو ہش بہ وہی کہ زور جار لہ پیغہ مہری خوا ﷺ دہ میست کہ دہ یفہ رموو: (لہ ژیانی دونیادا) رویشتم لہ گہ ل تہو بہ کرو عومہر، وہ چووین من و تہو بہ کرو عومہر، وہ دہر چووین من و تہو بہ کرو عومہر، جا من گومان دہ بہم کہ خوا بتخاتہ گہ ل دوو ہاورپیہ کہت.

۹۹- عَنْ ابْنِ عُمَرَ رضی اللہ عنہما، قَالَ: خَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بَيْنَ أَبِي بَكْرٍ وَعُمَرَ، فَقَالَ: «هَكَذَا تُبْعَثُ» ^(۲).

واتہ: تینو عومہر رضی اللہ عنہما دہ لی: پیغہ مہری خوا ﷺ چووہ نیوان تہو بہ کرو عومہر، تہو جار فہرموو ی: نا بہو شتوہیہ (بہ یہ کہ وہ) زیندوو دہ کریئنہ وہ (لہ قیامہ تدا).

۱۰۰- عَنْ عَوْنِ بْنِ أَبِي جُحَيْفَةَ، عَنْ أَبِيهِ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «أَبُو بَكْرٍ وَعُمَرُ سَيِّدَا كَهُولِ أَهْلِ الْجَنَّةِ مِنَ الْأَوَّلِينَ وَالْآخِرِينَ، إِلَّا النَّبِيَّ وَالْمُرْسَلِينَ» ^(۳).

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۳۶۷، ومسلم: ۲۳۸۹.

(۲) ضعيف. أخرجه الترمذي: ۳۶۶۹.

(۳) صحیح.

واته: عهونى كورى نه بو جو حه يفه له باوكيه وه ﷺ ده گير يته وه، گوتوويه تى: پيغه مبهرى خوا ﷺ فهرموويه تى: نه بو به كرو عومهر سهروهرو سهردارى به ته مه نه كانى به هه شتن له وانهى سه ره تاو كوتايش (له گه لانى پيشوو)، ته نها پيغه مبهران و نير دراوان نه بيت.

۱۰۱- عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَيُّ النَّاسِ أَحَبُّ إِلَيْكَ؟ قَالَ: «عَائِشَةُ» قِيلَ: مَنْ الرُّجَالِ؟ قَالَ: «أَبُوهَا»^(۱).

واته: نه نه س ﷺ ده لى: گوترا: نهى پيغه مبهرى خوا، خو شه ويستترين كه س لاي تو كيه؟ فهرمووى: عايشه، گوترا: نهى له پياوان؟ فهرمووى: باوكى عايشه (واته: نه بو به كر ﷺ).

ريز و گه وره يى عومهر ﷺ

۱۰۲- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ شَقِيقٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قُلْتُ لِعَائِشَةَ: أَيُّ أَصْحَابِهِ كَانَ أَحَبَّ إِلَيْهِ؟ قَالَتْ: «أَبُو بَكْرٍ» قُلْتُ: ثُمَّ أَيُّهُمْ؟ قَالَتْ: «عُمَرُ» قُلْتُ: ثُمَّ أَيُّهُمْ؟ قَالَتْ: «أَبُو عُبَيْدَةَ»^(۲).

واته: عه بدوللاى كورى شه قيق ﷺ ده لى: به داىكى ئيمانداران عايشه م وت: كام له هاوه له كانى له لاي خو شه ويستتر بو، وتى: نه بو به كر، وتم: نهى دواى نهو؟ وتى: عومهر، وتم: نهى دواى نهو؟ وتى: نه بو عوبه يده.

۱۰۳- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، قَالَ: «لَمَّا أَسْلَمَ عُمَرُ، نَزَلَ جَبْرِيْلُ فَقَالَ: يَا مُحَمَّدُ، لَقَدْ اسْتَبَشَرَ أَهْلُ السَّمَاءِ بِإِسْلَامِ عُمَرَ»^(۳).

واته: ئيبنو عه عباس ﷺ ده لى: كاتيک عومهر مسولمان بو، جيبريل هاته خواره وه وه فهرمووى: نهى موحه ممهد ﷺ، به راستى دانىشتوانى ئاسمان موژده يان پيدراوه به مسولمان بوونى عومهر.

۱۰۴- عَنْ أَبِي بِنِ كَعْبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «أَوَّلُ مَنْ يُصَافِحُهُ الْحَقُّ عُمَرُ، وَأَوَّلُ مَنْ يُسَلِّمُ عَلَيْهِ، وَأَوَّلُ مَنْ يَأْخُذُ بِيَدِهِ فَيُدْخِلُهُ الْجَنَّةَ»^(۴).

(۱) صحيح. أخرجه الترمذي: ۳۸۹۰.

(۲) صحيح. الترمذي: ۳۶۵۷.

(۳) ضعيف جداً.

(۴) منكر جداً.

واته: ثوبه ی کوری که عب رضی الله عنه ده لی: پیغمبهری خوا رضی الله عنه فهرموویه تی: یه که م که س که ته و قه له گه ل هه قدا ده کات (هه قی بو ئاشکرا ده بی پیش نه وانیتر) عومه ره، وه هه ر نه و یه که م که سه که بو هه ق ملکه چ ده بی، وه هه ر نه و یه که م که سه که ده سته ده گری و ده بیاته به هه شته وه.

۱۰۵- عَنْ عَائِشَةَ رضی الله عنها، قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: «اللَّهُمَّ أَعِزَّ الْإِسْلَامَ بِعَمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ خَاصَّةً»^(۱).

واته: عائشه رضی الله عنها ده لی: پیغمبهری خوا رضی الله عنه فهرموویه تی: خواجه گیان نایینی نیسلام به هیز بکه به تاییه تی به (مسولمان بوونی) عومه ری کوری خه تتاب.

۱۰۶- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سَلَمَةَ رضی الله عنه، قَالَ: سَمِعْتُ عَلِيًّا، يَقُولُ: «خَيْرُ النَّاسِ بَعْدَ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله أَبُو بَكْرٍ، وَخَيْرُ النَّاسِ بَعْدَ أَبِي بَكْرٍ عُمَرُ»^(۲).

واته: عه بدوللای کوری سه له مه رضی الله عنه ده لی: گویم له عه لی بوو، ده یگوت: باشترین که س له دوا ی پیغمبهری خوا رضی الله عنه نه بو به کره، وه باشترین که س له دوا ی نه بو به کر عومه ره.

۱۰۷- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی الله عنه، قَالَ: كُنَّا جُلُوسًا عِنْدَ النَّبِيِّ صلی الله علیه و آله قَالَ: «بَيْنَا أَنَا نَائِمٌ، رَأَيْتُنِي فِي الْجَنَّةِ، فَإِذَا أَنَا بِامْرَأَةٍ تَتَوَضَّأُ إِلَى جَنْبِ قَصِيٍّ، فَقُلْتُ: لِمَنْ هَذَا الْقَصْرُ؟ فَقَالَتْ: لِعَمَرَ، فَذَكَرْتُ غَيْرَتَهُ، فَوَلَّيْتُ مُدْبِرًا» قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ: فَبَكَى عُمَرُ، فَقَالَ: أَعَلَيْكَ، يَا أَبِي وَأُمِّي، يَا رَسُولَ اللَّهِ أَغَارُ؟^(۳)

واته: نه بو هورهیره رضی الله عنه ده لی: نیمه له خزمهت پیغمبهر صلی الله علیه و آله دانیشتبووین، نه ویش فهرمووی: کاتیک من خه وتبووم، خوم بینی له نیو به هه شتم، جا ئافره تیکم بینی له نه نیشت کوشکیکدا ده ستویژی ده گرت، گوتم: نه و کوشکه بو کییه؟ (ئافره ته که) وتی: بو عومه ره، منیش غیره ی عومه رم بیرکه وته وه، بو یه گه پامه وه و پشتم تیکرد، نه بو هورهیره رضی الله عنه ده لی: ئنجا عومه ر گریاو وتی: به دایک و باو کمه وه فیداتیم نه ی پیغمبهری خوا صلی الله علیه و آله، نایا من غیره له تو ده که م؟

(۱) صحیح دون قوله «خَاصَّةً». أخرجه الترمذي: ۳۶۸۱.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۳۶۷۱، بنحوه أبو داود: ۴۶۲۹.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۳۲۴۲، ومسلم: ۲۳۹۵، والترمذي معلقاً بإثر: ۳۶۸۹.

۱۰۸- عَنْ أَبِي ذَرٍّ رضي الله عنه، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يَقُولُ: «إِنَّ اللَّهَ وَضَعَ الْحَقَّ عَلَى لِسَانِ عُمَرَ يَقُولُ بِهِ»^(۱).

واتە: ئەبو زەر رضي الله عنه دەئى: گویم لە پیغەمبەری خوا صلى الله عليه وسلم بوو دەیفەرموو: بێگومان خوا هەقى خستۆتە سەر زمانى عومەر، ئەویش دەرى دەپرى.

رێز و گەورەیی عوسمان رضي الله عنه

۱۰۹- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم قَالَ: «لِكُلِّ نَبِيٍّ رَفِيقٌ فِي الْجَنَّةِ، وَرَفِيقِي فِيهَا عُثْمَانُ بْنُ عَفَّانٍ»^(۲).

واتە: ئەبو ھورەیرە رضي الله عنه دەگپرتەو، پیغەمبەری خوا صلى الله عليه وسلم فەرموو یەتی: هەموو پیغەمبەریک ھاوڕێیەکی هەیه لە بەهەشتدا، وە ھاوڕێی من لە بەهەشتدا عوسمانی کوری عەففانە.

۱۱۰- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم لَقِيَ عُثْمَانَ عِنْدَ بَابِ الْمَسْجِدِ، فَقَالَ: «يَا عُمَانُ، هَذَا جَبْرِيْلُ أَخْبَرَنِي أَنَّ اللَّهَ قَدْ زَوَّجَكَ أُمَّ كَلْثُومٍ مِّمَّنْ صَدَقَ رَقِيَّةً، عَلَى مِثْلِ صُحْبَتِهَا»^(۳).

واتە: ئەبو ھورەیرە رضي الله عنه دەگپرتەو، پیغەمبەر صلى الله عليه وسلم لەبەر دەرگای مزگەوت گەشت بە عوسمان، جا فەرمووی: ئەی عوسمان، ئەو جیبرییل بوو ھەوآلی پێدام، کە خوا ئوممو کولسومی لێ ماره کردووی بە ھەمان مارەیی روقیە، وە بە ھەمان شیوہی ئەو ھەلسوکەوت و مامەلە یە کە لە گەل روقیە ھەتبوو.

۱۱۱- عَنْ كَعْبِ بْنِ عُجْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: ذَكَرَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم فِتْنَةً فَفَرَّبَهَا، فَمَرَّ رَجُلٌ مُقَنَّعٌ رَأْسَهُ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «هَذَا يَوْمٌ عَلَى الْهُدَى» فَوَثَّبْتُ، فَأَخَذْتُ بِضَبْعِي عُثْمَانَ، ثُمَّ اسْتَقْبَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم فَقُلْتُ: هَذَا؟ قَالَ: «هَذَا»^(۴).

(۱) صحیح. أخرجه أبو داود: ۲۹۶۲.

(۲) ضعیف.

(۳) ضعیف.

(۴) صحیح.

واته: که عیبی کوری عوجره ﷺ ده لئ: پیغهمبهری خوا ﷺ باسی فیتنه ی کردوو زور
 نزیکی کرده وه، له و کاته دا پیاونیک رابرد که سه ری داپوشرابوو، پیغهمبهری خوا ﷺ
 فهرمووی: له و روزه دا نه و پیاوه له سهر هه قه و له سهر راسته ریبه، منیش هه لسام، قوئی
 عوسمان گرت، پاشان پروم کرده پیغهمبهری خوا ﷺ جا گوتم: نا نه وه؟ فهرمووی: نا
 نه وه.

۱۱۲- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «يَا عُمَانُ، إِنَّ وِلَاكَ اللَّهُ هَذَا الْأَمْرَ يَوْمًا، فَأَرَادَكَ الْمُنَافِقُونَ أَنْ تَخْلَعَ فَمِصَكَ الَّذِي قَمَصَكَ اللَّهُ، فَلَا تَخْلَعْهُ» يَقُولُ: ذَلِكَ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، قَالَ النُّعْمَانُ: فَقُلْتُ لِعَائِشَةَ: مَا مَعَكَ أَنْ تُعَلِّمِي النَّاسَ بِهَذَا؟ قَالَتْ: أُنْسِيئُهُ^(۱).

واته: عایشه ﷺ ده لئ: پیغهمبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: نه ی عوسمان، نه گهر روزه نیک
 خوا کاروباری خسته ژیر دهستی تو، وه دوو پرووه کانیش ویستیان نه و کراسه (ی
 خه لافه ت) له بهر داپرنن که خوا به بهریدا کردوو، نه وه دایمه رنه، سی جار نه وه ی
 فهرموو، نویمان ده لئ: به عایشه م گوت: چ شتیک ریگری لیکردی که نه وه وه و آله به
 خه لکی بلئی؟ گوتی: له بیرم چوو بووه.

۱۱۳- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فِي مَرَضِهِ: «وَدِدْتُ أَنْ عِنْدِي بَعْضُ أَصْحَابِي» قُلْنَا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَلَا نَدْعُو لَكَ أَبَا بَكْرٍ؟ فَسَكَتَ، قُلْنَا: أَلَا نَدْعُو لَكَ عُمَرَ؟ فَسَكَتَ قُلْنَا: أَلَا نَدْعُو لَكَ عُمَانَ؟ قَالَ: «نَعَمْ» فَجَاءَ، فَخَلَا بِهِ، فَجَعَلَ النَّبِيُّ ﷺ يُكَلِّمُهُ، وَوَجَّهَ عُمَانُ يَتَغَيَّرُ قَالَ: قَيْسُ، فَحَدَّثَنِي أَبُو سَهْلَةَ مَوْلَى عُمَانَ، أَنَّ عُمَانَ بْنَ عَفَّانَ، قَالَ يَوْمَ الدَّارِ: «إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ عَهْدَ إِلَيَّ عَهْدًا، فَأَنَا صَائِرٌ إِلَيْهِ» وَقَالَ عَلِيٌّ فِي حَدِيثِهِ: «وَأَنَا صَابِرٌ عَلَيْهِ» قَالَ قَيْسُ: فَكَانُوا يُرْوَنَهُ ذَلِكَ الْيَوْمَ^(۲).

واته: عایشه ﷺ ده لئ: پیغهمبهری خوا ﷺ له نه خووشیبه کهیدا فهرمووی: پیم خوش
 بوو هه ندیک له هاوریکانم له لا بوایه، گوتمان: نه ی پیغهمبهری خوا ﷺ بۆت بانگی
 نه بو به کر نه کهین؟ نه ویش بیده نگ بوو، گوتمان: نه ی بۆت بانگی عومه ر نه کهین؟
 نه ویش بیده نگ بوو، گوتمان: نه ی بۆت بانگی عوسمان نه کهین؟ فهرمووی: به لئ،

(۱) صحیح. أخرجه الترمذي: ۳۷۰۵.

(۲) صحیح. أخرجه الترمذي: ۳۷۱۱.

جا عوسان هات و به تهنیا به یه که وه مانه وه، تنجا پیغه مبهری خوا ﷺ قسه ی له که لدا کردو، وروخساری عوسان ده گورا، قه یس ده لی: نه بو سه هله مه ولای عوسان بوی گپرامه وه که عوسانی کوری عه فغان له رۆژی که مارودانه که ی له ماله که یدا گوتی: پیغه مبهری خوا ﷺ په بیان و هه والی پیداو، منیش خوراگر ده بم له سهر نه و په یانه، عه لی له گپرانه وه که یدا ده لی: عوسان گوتی: منیش نارام ده گرم له سهر نه و په یانه، قه یس ده لی: جا هاوه لان زانیان که نه وه نه و رۆژه یه که پیغه مبهری ﷺ نامازه ی پیکردوه.

رێز و گهوره یی عه لی کوری نه بو تالیب ﷺ

۱۱۴- عَنْ عَلِيٍّ عَلَيْهِ السَّلَامُ، قَالَ: عَهْدَ إِلَيَّ النَّبِيُّ الْأُمِّيُّ ﷺ: «أَنْتَ لَا يُحِبُّنِي إِلَّا مُؤْمِنٌ، وَلَا يُبْغِضُنِي إِلَّا مُنَافِقٌ»^(۱).

واته: عه لی ﷺ ده لی: پیغه مبهری نه خوینده وار ﷺ په یانی پیداو فهرمووی: منی خوشناوی جگه له بروادار، وه هیچ که س رقی لیم نابیتته وه جگه له که سی دوو پروو.

۱۱۵- عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ، يُحَدِّثُ عَنْ أَبِيهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ أَنَّهُ قَالَ لِعَلِيِّ: «أَلَا تَرْضَى أَنْ تَكُونَ مِنِّي بِمَنْزِلَةِ هَارُونَ مِنْ مُوسَى»^(۲).

واته: ئیبراهیمی کوری سه عدی کوری نه بو وه قاص له باوکی ﷺ ده گپریته وه، نه ویش له پیغه مبهره وه ﷺ گپراویه تیه وه که به عه لی فهرمووه: ئایا رازی نیت به وه ی که تو بو من له جیگه و پیگه ی هاروون بیت بو موسا.

۱۱۶- عَنِ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ، قَالَ: أَقْبَلْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فِي حَجَّتِهِ الَّتِي حَجَّ، فَنَزَلَ فِي بَعْضِ الطَّرِيقِ، فَأَمَرَ الصَّلَاةَ جَامِعَةً، فَأَخَذَ بِيَدِ عَلِيٍّ، فَقَالَ: «أَلَسْتُ أَوْلَى بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنْفُسِهِمْ؟» قَالُوا: بَلَى، قَالَ: «أَلَسْتُ أَوْلَى بِكُلِّ مُؤْمِنٍ مِنْ نَفْسِهِ؟» قَالُوا: بَلَى، قَالَ: «فَهَذَا وَلِيٌّ مِنْ أَنَا مَوْلَاهُ، اللَّهُمَّ وَالِ مَنْ وَالَاهُ، اللَّهُمَّ عَادِ مَنْ عَادَاهُ»^(۳).

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۷۸، والترمذي: ۲۷۳۶، والنسائي: ۵۰۱۸ و ۵۰۲۲.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۷۰۶، ومسلم: ۲۴۰۴، والترمذي: ۲۷۲۴ و ۲۷۳۱.

(۳) صحیح.

واته: به پرائی کوری عازیب ﷺ ده لئی: به پیغهمبهری خوا ﷺ گه یشتین له و چه جهی که کردی، جا له هه ندیک شوین له ریگا دابهزی و فهرمانی کرد به نوژی جه ماعت، نجا دهستی عهلی گرت و فهرمووی: ئایا من له پیشترنیم بو پرواداران له نه فسی خویان؟ گوتیان: به لئی وایه، فهرمووی: ئایا من له پیشترنیم بو ههر پرواداریک له نه فسی خوی؟ گوتیان: به لئی وایه، فهرمووی: که واته ئا ئه وه (عهلی) خوشه ویستی ئه و که سه یه که منی خوشده ویت، خودایه ئه و که سه ی عهلی خوشده وئی توش خوشت بو، خودایه ئه و که سه شی رقی لییه تی و دزایه تی ده کات بیوغزینه و رقت لئی بی.

۱۱۷- عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي لَيْلَى رضي الله عنه، قَالَ: كَانَ أَبُو لَيْلَى يَسْمُرُ مَعَ عَلِيٍّ رضي الله عنه، فَكَانَ يَلْبَسُ ثِيَابَ الصَّيْفِ فِي الشِّتَاءِ، وَثِيَابَ الشِّتَاءِ فِي الصَّيْفِ، فَقُلْنَا: لَوْ سَأَلْتَهُ، فَقَالَ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم بَعَثَ إِلَيَّ وَأَنَا أَرْمُدُ الْعَيْنَ يَوْمَ خَيْبَرَ، قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنِّي أَرْمُدُ الْعَيْنَ، فَتَقَلَّ فِي عَيْنِي، ثُمَّ قَالَ: «اللَّهُمَّ أَذْهَبْ عَنْهُ الْحَرَّ وَالْبُرْدَ» قَالَ: فَمَا وَجَدْتُ حَرًّا وَلَا بَرْدًا بَعْدَ يَوْمَيْدِي، وَقَالَ: «لَأَبْعَثَنَّ رَجُلًا يُحِبُّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ، وَيُحِبُّهُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ، لَيْسَ بِفَرَارٍ» فَتَشَرَّفَ لَهُ النَّاسُ، فَبَعَثَ إِلَيَّ عَلِيًّا، فَأَعْطَاهَا إِيَّاهُ^(۱).

واته: عهبدوهره حمانی کوری ئه بو له یلا ﷺ ده لئی: ئه بو له یلا شهوان له گه ل عهلی ﷺ ده مایه وه (دوای نوژی خهوتنان)، وه (عهلی) پوشاکی هاوینانی به زستانان ده پووشی و هی زستانانی به هاوینان ده پووشی، ئیمهش گوتمان (به ئه بو له یلا): ئه گه ر لیت پرسبیا هوکاره که ی چیه؟ ئه ویش (عهلی) وتی: پیغهمبهری خوا ﷺ له دووی ناردم له رۆژی خه به ردا له کاتیکدا که چاوه کانم لیل بیون (کز بیون)، منیش وتم: ئه ی پیغهمبهری خوا ﷺ چاوه کانم لیل بیون، ئه ویش (پیغهمبهری ﷺ) تفی کرده چاوه کانم و فهرمووی: خوایه کاریگهری سه رماو گه رما لئ دووربخه وه، ده گینه وه که گوتوو یه تی: له و رۆژه وه ههستم به گه رما و سه رما نه کرده، وه (پیغهمبهری ﷺ) فهرمووی: به بنگومان که سیک ده نیرم (بو خه بیه ر) که ئه و که سه خواو پیغهمبهری خوا ﷺ خوشده وئی، وه خوا و پیغهمبهری خواش ﷺ ئه ویان خوشده وئی، وه ئه و که سه (له جه نگدا) هه لئایهت، جا هه موو خه لک چاوه رپی ئه و که سه یان ده کردو، هه مووان چه زیان ده کرد ئه و که سه بو خوی بیت، (پاشان) پیغهمبهری خوا ﷺ به دوای عه لیدا ناردو ئالا که ی دایه دهستی ئه و.

۱۱۸- عَنِ ابْنِ عَمَرَ رضی اللہ عنہما، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «الْحَسَنُ وَالْحُسَيْنُ سَيِّدَا شَبَابِ أَهْلِ الْجَنَّةِ، وَأَبُوهُمَا خَيْرٌ مِنْهُمَا»^(۱).

واته: ئیبنو عومەر رضی اللہ عنہما، ده‌لی: پیغه‌مبهری خوا ﷺ فهرمووی: حه‌سن و حوسه‌ین گه‌وره‌و سه‌رداری گه‌نجانی خه‌لکی به‌هه‌شتن، وه باوکیشیان له‌ خو‌یان باشتره.

۱۱۹- عَنْ حُبَيْبِ بْنِ جُنَادَةَ رضی اللہ عنہ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «عَلِيٌّ مِنِّي وَأَنَا مِنْهُ، وَلَا يُؤَدِّي عَنِّي إِلَّا عَلِيٌّ»^(۲).

واته: حوبشی کوری جوناده رضی اللہ عنہ، ده‌لی: گویم له‌ پیغه‌مبهری خوا ﷺ بوو ده‌یفه‌رموو: عه‌لی له‌ منه‌و، منیش له‌ ئه‌وم (واته: نزیکیان هه‌یه‌)، وه ته‌نها عه‌لی له‌ جیاتی من کاروبار رایى ده‌کات.

۱۲۰- عَنْ عَبَّادِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ عَلِيٌّ: «أَنَا عَبْدُ اللَّهِ وَأَخُو رَسُولِهِ ﷺ، وَأَنَا الصَّدِيقُ الْأَكْبَرُ، لَا يَقُولُهَا بَعْدِي إِلَّا كَذَّابٌ، صَلَّيْتُ قَبْلَ النَّاسِ لِسَبْعِ سِنِينَ»^(۳).

واته: عه‌بیادی کوری عه‌بدوللا رضی اللہ عنہ، ده‌لی: عه‌لی گوتوو‌یه‌تی: من به‌نده‌ی خو‌ام و برای پیغه‌مبهره‌که‌یم ﷺ، وه من (صدیق‌الاکبر)م، (واته: له‌ پیش ئه‌بو به‌کریش بروام هیناوه‌، وه به‌که‌م که‌س بووم)، وه ه‌یج که‌س‌یک ئه‌و قسه‌یه‌ ناکات له‌ دوای من ته‌نها ئه‌و که‌سه‌ نه‌بی که‌ زور دروژنه‌، حه‌وت سال پیش خه‌لک (مه‌به‌ستی هاوته‌مه‌نه‌کانی خو‌یه‌تی) نو‌یزم کردوه‌.

۱۲۱- عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَدِمَ مَعَاوِيَةُ فِي بَعْضِ حَجَّاتِهِ، فَدَخَلَ عَلَيْهِ سَعْدٌ، فَذَكَرُوا عَلِيًّا، فَنَالَ مِنْهُ، فَغَضِبَ سَعْدٌ، وَقَالَ: تَقُولُ هَذَا لِرَجُلٍ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «مَنْ كُنْتُ مَوْلَاهُ فَعَلِيٌّ مَوْلَاهُ» وَسَمِعْتُهُ يَقُولُ: «أَنْتَ مِنِّي بِمَنْزِلَةِ هَارُونَ مِنْ مُوسَى، إِلَّا أَنَّهُ لَا نَبِيَّ بَعْدِي» وَسَمِعْتُهُ يَقُولُ: «لَأُعْطِيَنَّ الرَّايَةَ الْيَوْمَ رَجُلًا يُحِبُّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ»^(۴).

(۱) صحیح.

(۲) حسن لغیره. أخرجه الترمذي: ۳۷۱۹.

(۳) باطل.

(۴) صحیح. أخرجه البخاري: ۳۷۰۶، ومسلم: ۲۴۰۴، والترمذي: ۳۷۲۴ و ۳۷۳۱.

واته: سه عدی کوری نه بو وه قاص ﷺ ده لئی: موعاویه ﷺ هات له یه کیک له حه جه کان و سه عد چوو بۆ لای، جا باسی عه لی ﷺ کرا، موعاویه ش به خرابی باسی عه لی کرد، سه عدیش تورپه بو و، گوتی: ئاوا به پیاوئیک ده لئی که گویم له پیغه مبهری خوا ﷺ بوو ده یفه رموو: ههر کهس من به خوشه ویست و پشتیوانی خوی بزانی عه لی به هه مان شیوه خوشه ویستیه تی، وه گویم لئی بوو ده یفه رموو: تو (عه لی) بۆ من له شوین هاروون وای بۆ موسا، ته نها ئه وه هه یه که له دوای من پیغه مبهریکی تر نایه ت، وه گویم لیبوو ده یفه رموو: ئه مرۆ (له فه تحی خه یبه ردا) ئالا که ده ده مه ده ست پیاوئیک که خوا و پیغه مبه ره که ی ﷺ خوشده وئ.

رێز و گه وره یی زوبه یر ﷺ

۱۲۲- عَنْ جَابِرٍ ﷺ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَوْمَ فُرَيْظَةَ «مَنْ يَأْتِينَا بِخَبْرِ الْقَوْمِ؟» فَقَالَ الرُّبَيْزُ: أَنَا، فَقَالَ: «مَنْ يَأْتِينَا بِخَبْرِ الْقَوْمِ؟» قَالَ الرُّبَيْزُ: أَنَا ثَلَاثًا، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «لِكُلِّ نَبِيٍّ حَوَارِيٌّ، وَإِنَّ حَوَارِيَّ الرُّبَيْزِ»^(۱).

واته: جابیر ﷺ ده لئی: پیغه مبهری خوا ﷺ له رۆژی قوره یزه دا فه رمووی: کئ هه وایی ئه و کومه له مان بۆ دینی؟ جا زوبه یر گوتی: من، (دوو باره پیغه مبه ر ﷺ) فه رمووی: کئ هه وایی ئه و کومه له مان بۆ دینی؟ زوبه یریش سئ جار گوتی: من، ئنجا پیغه مبه ر ﷺ فه رمووی: هه موو پیغه مبه ریکی دلسۆزو پشتیوان و خه لکی تایبه تی خوی هه بووه، وه بیگومان دلسۆزو پشتیوانی منیش زوبه یره.

۱۲۳- عَنِ الرُّبَيْزِ ﷺ، قَالَ: «لَقَدْ جَمَعَ لِي رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَبَوَيْهِ يَوْمَ أُحُدٍ»^(۲).

واته: زوبه یر ﷺ ده لئی: پیغه مبهری خوا ﷺ له رۆژی ئو حوددا ناوی دایک و باوکی کۆکرده وه بۆ من. (واته: فه رمووی: به دایک و باوکه وه، ئه وه ش بۆ ریزو به گه وره زاینه، وه ئه وه شی لئ ده خوئنه رته وه که مه دحی به ره و روو دروسته بۆ که سیک که شایسته بیته).

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۸۴۶، ومسلم: ۲۴۱۵، والترمذي: ۳۷۴۵.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۳۷۲۰، ومسلم: ۲۴۱۶، والترمذي: ۳۷۴۲.

۱۲۴- عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ رضي الله عنه، عَنْ أَبِيهِ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَتْ لِي عَائِشَةُ، «يَا عُرْوَةُ كَانَ أَبَوَاكَ مِنَ الَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِلَّهِ وَالرَّسُولِ مِنْ بَعْدِ مَا أَصَابَهُمُ الْقَرْحُ (۱۳۲)» آل عمران: أَبُو بَكْرٍ، وَالزُّبَيْرُ (۱).

واته: هیشامی کوری عوروه له باوکی رضي الله عنه ده گپړتته وه، گوتوویه تی: عائشه پتی گوتم: نهی عوروه باوانت ته بو به کر و زوبهیر له واننه که نه و نایه ته بیان له سهر دابه زی: (الَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِلَّهِ وَالرَّسُولِ مِنْ بَعْدِ مَا أَصَابَهُمُ الْقَرْحُ (۱۳۲)) آل عمران، واته: نه واننه ی که وه لامي خواو پیغه مبهریان رضي الله عنه دایه وه له پاش نه وه ی که (له نوحوددا) تووشی برینداری بوون.

أبواک: مبهست پتی باپیرانی بووه له دایک و باوکیه وه که نه بو به کرو زوبهیر بوون رضي الله عنه.

رېز و گوره یی ته لحه ی کوری عوبه یدوآلا رضي الله عنه

۱۲۵- عَنْ جَابِرٍ رضي الله عنه، أَنَّ طَلْحَةَ مَرَّ عَلَى النَّبِيِّ ﷺ فَقَالَ: «شَهِيدٌ يَمْشِي عَلَى وَجْهِ الْأَرْضِ» (۲).
واته: جابیر رضي الله عنه ده گپړتته وه که ته لحه به لای پیغه مبهردا رضي الله عنه تیه پری، (پیغه مبه ریش رضي الله عنه) فهرمووی: (ته لحه) شه هیدیکه به سهر زه ویدا ده روات.

۱۲۶- عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ أَبِي سُفْيَانَ رضي الله عنه، قَالَ: نَظَرَ النَّبِيُّ ﷺ إِلَى طَلْحَةَ، فَقَالَ: «هَذَا مِمَّنْ قَضَى نَحْبَهُ» (۳).

واته: موعاویه ی کوری نه بو سو فیان رضي الله عنه ده لی: پیغه مبه ر رضي الله عنه ته ماشای ته لحه ی کردو، فهرمووی: نا نه وه له واننه یه که: (قَضَى نَحْبَهُ)، واته: نه واننه ی که وه فادار بوون به به لئین و په بیانته که یان و، جه نگان له پیناو خوادا تا کو شه هید بوون.

۱۲۷- عَنْ مُوسَى بْنِ طَلْحَةَ رضي الله عنه، قَالَ: كُنَّا عِنْدَ مُعَاوِيَةَ، فَقَالَ: أَشْهَدُ لَسَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «طَلْحَةَ مِمَّنْ قَضَى نَحْبَهُ» (۴).

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۴۰۷۷، ومسلم: ۲۴۱۸.

(۲) صحیح بطريقه وشواهد. أخرجه الترمذي: ۳۷۳۹ و ۳۷۴۸.

(۳) حسن. أخرجه الترمذي: ۳۲۰۲ و ۳۷۴۰.

(۴) حسن. أخرجه الترمذي: ۳۲۰۲ و ۳۷۴۰.

واته: موسای کوری ته لحه ﷺ ده لئ: ئیمه له لای موعاویه ﷺ بووین، (موعاویه ﷺ) گوتی: شایه دیی دده دم که گوئم له پیغه مبهری خوا ﷺ بوو ده بفرموو: ته لحه له وانه یه که وه فادار بوون به به لئنه که یان تا کو مردن.

۱۲۸- عَنْ قَيْسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: رَأَيْتُ يَدَ طَلْحَةَ سَلَاءً، وَقَفَى بِهَا رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَوْمَ أُحُدٍ^(۱).

واته: قه یس ﷺ ده لئ: له پوژی جهنگی ئو خوددا بینیم دهستی ته لحه وشک (رهق) ببوو، پیغه مبهری خوا ﷺ پی ده پاراست.

رِيز و گه وره یی سعدی کوری ئه بو وه قاص ﷺ

۱۲۹- عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: مَا رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ جَمَعَ أَبَوَيْهِ لِأَحَدٍ غَيْرِ سَعْدِ بْنِ مَالِكٍ، فَإِنَّهُ قَالَ لَهُ يَوْمَ أُحُدٍ: «ارْمِ سَعْدُ، فِدَاكَ أَبِي وَأُمِّي»^(۲).

واته: عه لی ﷺ ده لئ: نه مبینوه پیغه مبهری خوا ﷺ (ناوی) دایک و باوکی کوبکاته وه بو هیچ کهس ته نها بو سه عدی کوری مالیک نه بی، له پوژی ئو خوددا پیغه مبهری خوا پئی فرموو: (تیر) بهاویژه ئه ی سه عد دایک و باوکم فیدات بن.

۱۳۰- عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، يَقُولُ: لَقَدْ جَمَعَ لِي رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَوْمَ أُحُدٍ أَبَوَيْهِ، فَقَالَ: «ارْمِ سَعْدُ، فِدَاكَ أَبِي وَأُمِّي»^(۳).

واته: سه عدی کوری ئه بو وه قاص ﷺ گوتوو یه تی: پیغه مبهری خوا ﷺ له پوژی ئو خوددا ناوی دایک و باوکی بو من کو کردنه وه و، فرمووی: (تیر) بهاویژه ئه ی سه عد، باوک و دایکم فیدات بن.

۱۳۱- عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، يَقُولُ: «إِنِّي لَأَوَّلُ الْعَرَبِ رَمَى بِسَهْمٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ»^(۴).

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۳۷۲۴.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۹۰۵، ومسلم: ۲۴۱۱، والترمذي: ۲۸۲۸ و ۳۷۵۳ و ۳۷۵۵.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۳۷۲۵، ومسلم: ۲۴۱۲، والترمذي بائر: ۲۸۲۹ و ۲۸۳۰ و ۳۷۵۴.

(۴) صحیح. أخرجه البخاري: ۳۷۲۸، ومسلم: ۲۹۶۶، والترمذي: ۲۳۶۵.

واته: سه عدی کوری نه بو وه قاص رضی الله عنه گوتوویه تی: من یه کهم کهس بووم له عه رب که تیری له پیناو خوادا هاویشتی.

۱۳۲- عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ رضی الله عنه: «مَا أَسْلَمَ أَحَدٌ فِي الْيَوْمِ الَّذِي أَسْلَمْتُ فِيهِ، وَلَقَدْ مَكَثْتُ سَبْعَةَ أَيَّامٍ وَإِنِّي لَثَلُثُ الْإِسْلَامَ»^(۱).

واته: له سه عدی کوری وه قاصه وه رضی الله عنه ده گپړنه وه (که گوتوویه تی: له و پوژوی که من تیايدا مسولمان بووم کهسی تر مسولمان نه بوو، وه حهوت پوژ مامه وه و سئ یه کی (یه ک له سهر سئ) نه هلی ئیسلام بووم.

سهرنج: دياره به پتی زانیاری خوی قسه ی کردوه، که دياره نه زانیوه پش خوی خه لکی دیکه مسولمان بووه، وه ک: خاتو خه دیکه، نه بو به کر، علی...، چونکه نه و کاته مسولمانان ئیسلامه تیه که یان ده شاردوه له بهر دوزمن.

رېز و گوره یی ده (مژده پیدراوه کان) رضی الله عنه

۱۳۳- عَنْ سَعِيدِ بْنِ زَيْدِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ نُفَيْلٍ رضی الله عنه، يَقُولُ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم عَاشِرَ عَشْرَةٍ، فَقَالَ: «أَبُو بَكْرٍ فِي الْجَنَّةِ، وَعُمَرُ فِي الْجَنَّةِ، وَعُثْمَانُ فِي الْجَنَّةِ، وَعَلِيٌّ فِي الْجَنَّةِ، وَطَلْحَةُ فِي الْجَنَّةِ، وَالزُّبَيْرُ فِي الْجَنَّةِ، وَسَعْدُ فِي الْجَنَّةِ، وَعَبْدُ الرَّحْمَنِ فِي الْجَنَّةِ» فَقِيلَ لَهُ: مَنْ التَّاسِعُ؟ قَالَ: «أَنَا»^(۲).

واته: سه عیدی کوری زهیدی کوری عه مری کوری نوهیل رضی الله عنه گوتوویه تی: پیغه مبهری خوا رضی الله عنه ده یه می یه که مه کان بوو، فه رموی: نه بو به کر له به هه شته و، عومر له به هه شته و، عوسمان له به هه شته و، علی له به هه شته و، ته لحه له به هه شته و، زوبه یر له به هه شته و، سه عد له به هه شته و، عه بدورپه حمان له به هه شته، به سه عیدیان گوت: کی نویه م بوو؟ گوتی: من.

۱۳۴- عَنْ سَعِيدِ بْنِ زَيْدٍ رضی الله عنه، قَالَ: أَشْهَدُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم أَنِّي سَمِعْتُهُ يَقُولُ: «اُتْبَتْ حِرَاءُ، فَمَا عَلَيْكَ إِلَّا نَبِيٌّ، أَوْ صَدِيقٌ، أَوْ شَهِيدٌ» وَعَدَّهُمْ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «أَبُو بَكْرٍ، وَعُمَرُ، وَعُثْمَانُ، وَعَلِيٌّ، وَطَلْحَةُ، وَالزُّبَيْرُ، وَسَعْدُ، وَابْنُ عَوْفٍ، وَسَعِيدُ بْنُ زَيْدٍ»^(۳).

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۳۷۲۶ و ۳۷۲۷ و ۳۸۵۸.

(۲) صحیح. أخرجه أبو داود: ۴۶۴۹.

(۳) صحیح. أخرجه أبو داود: ۴۶۴۸ و ۴۶۵۰، والترمذي: ۳۷۵۷.

واته: سه عیدی کوری زهید ﷺ ده لئ: شایه دبی ددهم له سهر ئه وهی که له پیغه مبهری خوا ﷺ گویم لیوو ده یفه رموو: ئه ی (حراء) (کیوئکه سی میل له مه که وه دووره) هیمن به، هیچ کهس له سهرت نیه، جگه له پیغه مبهریک و راستگۆیه ک و شه هیدیک نه بئ، وه پیغه مبهری خوا ﷺ ژماردنی: ئه بو به کرو عومه رو عوسمان و عه لی و ته لحه و زوبه یرو سه عدو ئینو عه وف و سه عیدی کوری زهید.

ریز و گه وره یی ئه بو عوبه یده ی کوری جه راح ﷺ

۱۳۵- عَنْ حُدَيْفَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ لِأَهْلِ نَجْرَانَ: «سَأَبَعْتُ مَعَكُمْ رَجُلًا أَمِينًا حَقَّ أَمِينٍ» قَالَ: فَتَشَرَّفَ لَهُ النَّاسُ، فَبَعَثَ أَبَا عُبَيْدَةَ بْنَ الْجَرَّاحِ^(۱).

واته: حوزه یفه ﷺ ده گپ یته وه، که پیغه مبهری خوا ﷺ به ئه هلی نه چرانی فه رموو: پیاوئکی ئه میتان له گه لدا ده نیرم که له ئه و په پری ده ست پاکی و ئه مینداریدایه، گوتی: خه لکی ئاماده بوو هه موو چاوه پری ئه وه بوون بزائن ئه و که سه کئیه خاوه نی ئه و سیفه ته به رزه یه (واته: هه مووان چاوه پری بوون پیغه مبهری خوا ﷺ روو له و بکات له بهر خاتری ئه و سیفه ته که باسی کرد)، ئنجا (پیغه مبهری ﷺ) ئه بو عوبه یده ی کوری جه راحی له گه لدا ناردن.

۱۳۶- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ لِأَبِي عُبَيْدَةَ بْنِ الْجَرَّاحِ: «هَذَا أَمِينٌ هَذِهِ الْأُمَّةُ»^(۲).
واته: عه بدو للاوه ﷺ ده گپ یته وه که پیغه مبهری خوا ﷺ به ئه بو عوبه یده ی کوری جه راحی فه رموو: ئه وه ئه مینداری ئه و ئوممه ته یه.

ریز و گه وره یی عه بدو لالی کوری مه سهوود ﷺ

۱۳۷- عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَوْ كُنْتُ مُسْتَخْلِفًا أَحَدًا عَنْ غَيْرِ مَشُورَةٍ، لَأَسْتَخْلَفْتُ ابْنَ أُمِّ عَبْدِ»^(۳).

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۳۷۴۵، ومسلم: ۲۴۲۰، والترمذي: ۳۷۹۶.

(۲) صحیح.

(۳) ضعيف. أخرجه الترمذي: ۳۸۰۸ و ۳۸۰۹.

واته: عه‌لی علیه السلام ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا علیه السلام فه‌رموویه‌تی: نه‌گه‌ر که‌سیکم له‌ جیگای خۆم دانابا به‌بی‌ راویژ، نه‌وه‌ کوری ئوممو عه‌بدم داده‌نا (واته: عه‌بدوللای کوری مه‌سه‌وود).

۱۳۸- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ رضی الله عنه، أَنَّ أَبَا بَكْرٍ، وَعُمَرَ، بَشَّرَاهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله قَالَ: «مَنْ أَحَبَّ أَنْ يقرأَ الْقُرْآنَ غَضًا كَمَا أَنْزَلَ، فَلْيقرأهُ عَلَيَّ قِرَاءَةَ ابْنِ أُمِّ عَبْدِ رضی الله عنه»^(۱).

واته: عه‌بدوللای کوری مه‌سه‌وود رضی الله عنه ده‌گپ‌رته‌وه‌ که‌ نه‌بو به‌کرو عومه‌ر رضی الله عنه مزده‌یان پیداوه‌ که‌ پیغه‌مبه‌ری خوا علیه السلام فه‌رموویه‌تی: هه‌ر که‌سیک پئی خۆشه‌ قورئان به‌ جوانترین شیوه‌ وه‌ک نه‌وه‌ی دابه‌زیوه‌ بیخوینی، با به‌ خویندنه‌وه‌ی کوری ئوممو عه‌بد بیخوینته‌وه‌.

۱۳۹- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ رضی الله عنه، قَالَ: قَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: «إِذْ نَكَ عَلِيٌّ أَنْ تَرَفَعَ الْحِجَابَ، وَأَنْ تَسْمَعَ سَوَادِي، حَتَّى أَنْهَاكَ»^(۲).

واته: عه‌بدوللا رضی الله عنه گوتوویه‌تی: پیغه‌مبه‌ری خوا علیه السلام پئی فه‌رمووم: تو له‌ لایه‌ن منه‌وه‌ رینگا پیدراوی که‌ په‌رده‌ لابه‌دی و، گویت له‌ نه‌هینیه‌ کانم بی، هه‌تا نه‌وکاته‌ی لیت قه‌ده‌غه‌ ده‌که‌م.

رێژ و گه‌وره‌یی عه‌بباسی کوری عه‌بدولموته‌لایب رضی الله عنه

۱۴۰- عَنِ الْعَبَّاسِ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ رضی الله عنه، قَالَ: كُنَّا نَلْقَى النَّفَرَ مِنْ قُرَيْشٍ وَهُمْ يَتَحَدَّثُونَ فَيَقْطَعُونَ حَدِيثَهُمْ، فَذَكَّرْنَا ذَلِكَ لِرَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فَقَالَ: «مَا بَالُ أَقْوَامٍ يَتَحَدَّثُونَ، فَإِذَا رَأَوْا الرَّجُلَ مِنْ أَهْلِ بَيْتِي قَطَعُوا حَدِيثَهُمْ، وَاللَّهِ لَا يَدْخُلُ قَلْبَ رَجُلٍ الْإِيمَانُ حَتَّى يُحِبَّهُمْ لِلَّهِ وَلِقَرَابَتِهِمْ مِنِّي»^(۳).

واته: عه‌بباسی کوری عه‌بدولموته‌لایب رضی الله عنه ده‌لی: ئیمه‌ کاتیک ده‌گه‌یشتین به‌ خه‌لکانیک له‌ قوره‌یش و خۆبه‌خۆ قسه‌یان ده‌کردو قسه‌کانیان ده‌پری (بو نه‌وه‌ی قسه‌کانیان نه‌بیستین نه‌ک له‌به‌ر نه‌وه‌ی که‌ نه‌هینی بی، چونکه‌ نه‌گه‌ر نه‌هینی بووایه

(۱) صحیح.

(۲) صحیح. أخرجه مسلم: ۲۱۶۹.

(۳) ضعيف.

کیشه نه ده بوو)، جا ئیمه ش ئه وه مان لای پیغه مبهری خوا ﷺ باسکرد، ئه ویش فەرمووی: هۆی چیه خه لکانیک قسه ی خو به خو ده که ن، کاتیکیش پیاوی له ئال و به یتی من ده بینن قسه کانیا ن ده برن؟ سویند به خوا ئیا ن ناچیته دلّی هیچ پیاوئیک (که سیک) تا کو ئال و به یتی منیا ن له بهر خوا و له بهر نزیکیا ن له من خو ش نه ویت.

۱۴۱- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّ اللَّهَ اتَّخَذَنِي خَلِيلًا كَمَا اتَّخَذَ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلًا، فَمَنْزِلِي وَمَنْزِلُ إِبْرَاهِيمَ فِي الْجَنَّةِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ تُجَاهَيْنِ، وَالْعَبَّاسُ بَيْنَنَا مُؤْمِنٌ بَيْنَ خَلِيلَيْنِ»^(۱).

واته: عه بدوللای کوری عه مر ﷺ ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ فەرمووی ته تی: بێگومان خوا منی به خو شه ویستی خۆی دانا وه، هه ر وه ک چۆن ئیبرا هیمی به خو شه ویستی خۆی دانا وه، جیگا و پیگه یی من و ئیبرا هیم له به هه شتدا له پوژی قیامه تدا پروو به پرووی به کن، وه عه بیاسیش له به ینان دایه، برواداریک له نیوان دوو خو شه ویستدا.

رێز و گهوره یی حه سه ن و حوسه ی ن

کوره کانی عه لی کوری ئه بو تالیب ﷺ

۱۴۲- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ لِلْحَسَنِ: «اللَّهُمَّ إِنِّي أُحِبُّهُ فَأَحِبَّهُ، وَأَحِبَّ مَنْ يُحِبُّهُ» قَالَ: وَصَّمَهُ إِلَى صَدْرِهِ^(۲).

واته: ئه بو هوره پره ﷺ ده گپری ته وه، پیغه مبه ر ﷺ به حه سه نی ﷺ فەرمو وه: خودایه من حه سه نم خو شه وی تو ش خو شت بو ی، وه ئه وه ی ئه ویشی خو شه وی خو شت بو ی، (ئه بو هوره پره ﷺ) ده لی: وه پیغه مبه ر ﷺ حه سه نی گوش ی به سنگیه وه.

۱۴۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ أَحَبَّ الْحَسَنَ وَالْحُسَيْنَ فَقَدْ أَحَبَّنِي، وَمَنْ أَبْغَضَهُمَا فَقَدْ أَبْغَضَنِي»^(۳).

(۱) موضوع.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۱۲۲ و ۵۸۸۴، ومسلم: ۲۴۲۱.

(۳) حسن.

واته: نه بو هورپه پره ﷺ ده لئ: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: ههر که س حه سه ن و حوسه ینی خوښ بویت، نه وه منی خوښو یستووه، وه ههر که س رقی لیان بی، نه وه رقی له منیشه.

۱۴۴- عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي رَاشِدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ يَعْلَى بْنَ مُرَّةَ، حَدَّثَهُمْ أَنَّهُمْ خَرَجُوا مَعَ النَّبِيِّ ﷺ إِلَى طَعَامٍ دُعُوا لَهُ، فَإِذَا حُسَيْنٌ يَلْعَبُ فِي السُّكَّةِ، قَالَ: فَتَقَدَّمَ النَّبِيُّ ﷺ أَمَامَ الْقَوْمِ، وَبَسَطَ يَدَيْهِ، فَجَعَلَ الْغَلَامُ يَفْرُ هَاهُنَا وَهَاهُنَا، وَيُضَاحِكُهُ النَّبِيُّ ﷺ حَتَّى أَخَذَهُ، فَجَعَلَ إِحْدَى يَدَيْهِ تَحْتَ ذَقْنِهِ، وَالْأُخْرَى فِي فَاسِ رَأْسِهِ فَقَبَّلَهُ وَقَالَ: «حُسَيْنٌ مِنِّي، وَأَنَا مِنْ حُسَيْنٍ، أَحَبَّ اللَّهُ مَنْ أَحَبَّ حُسَيْنًا، حُسَيْنٌ سَبَطُ مِنَ الْأَسْبَاطِ»^(۱).

واته: له سه عیدی کوری نه بو راشیده وه ﷺ ده گپرنه وه، که یه علای کوری مورپه بوی گپراونه وه که نه وان له گه ل پیغه مبهر ﷺ ده رچوون که بو ده عوه تی بانگ کرابوون، له وکاته دا حوسه ین له سهر ریگا که یاری ده کرد، ده لئ: جا پیغه مبهر ﷺ هاته پیشی خه لکه که وه ده سته کانی کرده وه (بو نه وه ی یاری له گه ل بکات و بیگریت)، ئنجا منداله که (حوسه ین) له وئ بو نه وئ پرایده کرد (وه کو عاده تی مندالان کاتیک که ده ته وئ بیگری)، وه پیغه مبهر ﷺ له گه لیدا پیده که نی، تا کو گرتی، ئنجا ده سستیکی خسته ژیر چه ناگه یی و ده سستیکی خسته پشته سهری و ماچی کرد، وه فهرمووی: حوسه ین له منه و منیش له حوسه ینم، خوا نه و که سه ی خوښده وئ و خوښه ویستی ده کات که حوسه ینی خوښده وئ، حوسه ین یه کیکه له نه وه کان (بو دلنیا کردنه وه و ته نکید کردنه وه له وه ی که فهرمووی: حوسه ین له منه).

۱۴۵- عَنْ زَيْدِ بْنِ أَرْقَمٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لَعَلِّي، وَقَاطِمَةَ، وَالْحَسَنَ، وَالْحُسَيْنَ: «أَنَا سَلَّمَ لِمَنْ سَأَلْتُمْ، وَحَرَبٌ لِمَنْ حَارَبْتُمْ»^(۲).

واته: زهیدی کوری نه رقه م ﷺ ده لئ: پیغه مبهری خوا ﷺ به علی و فاطمه و حه سه ن و حوسه ینی فهرموو: من ناشتی و سه لاهه تی و چاکه م بو نه وان هی ناشتی و سه لاهه تی تیوه یان ده وئ، وه شه رده که م و دژی نه وانهم که دژتانن و شه پرتان له گه ل ده که ن.

(۱) حسن. أخرجه الترمذي: ۳۷۷۵.

(۲) ضعيف. أخرجه الترمذي: ۳۸۷۰.

رېز و گوره يي عه ماري کورې ياسر ﷺ

۱۴۶- عَنْ عَلِيٍّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ رضي الله عنه، قَالَ: كُنْتُ جَالِسًا عِنْدَ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم: فَاسْتَأْذَنَ عَمَارُ بْنُ يَاسِرٍ، فَقَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم: «اُدْنُوا لَهُ، مَرْحَبًا بِالطَّيِّبِ الْمُطَيَّبِ»^(۱).

واته: عه لي کورې نه بو تالېب رضي الله عنه ده لي: له لاي پيغه مبهري صلى الله عليه وسلم دانيشتبوم له وکاته دا عه ماري کورې ياسر مؤله تي هاتني خواست، پيغه مبهريش صلى الله عليه وسلم فهرمووي: ريگاي پيبدن، به خير بيئي نه ي پاكي پاکه وه بوو (مه به ست له م ستايش کردنه نه وه يه: که له زاتي خویدا پاکه و به کرده وه و خوړاگريش پاکتر و باستر بووه).

۱۴۷- عَنْ هَانِئِ بْنِ هَانِئٍ رضي الله عنه، قَالَ: دَخَلَ عَمَارٌ رضي الله عنه عَلَى عَلِيٍّ رضي الله عنه، فَقَالَ: مَرْحَبًا بِالطَّيِّبِ الْمُطَيَّبِ، سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يَقُولُ: «مُلِيَ عَمَارٌ إِيمَانًا إِلَى مُشَاشِهِ»^(۲).

واته: هانيئي کورې هانيئي رضي الله عنه ده لي: عه ماري رضي الله عنه هاته لاي عه لي رضي الله عنه، نه ويش گوتي: به خير بيئي پاكي پاکه وه بوو، گويم له پيغه مبهري خوا صلى الله عليه وسلم بووه که ده يفهرموو: عه ماري تا سهر تيسقاني پر بووه له نيمان.

مشاش: واته: سهری تيسقان، وه کو نانشک و شان.

۱۴۸- عَنْ عَائِشَةَ رضي الله عنها، قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «عَمَارٌ مَا عَرِضَ عَلَيْهِ أَمْرَانِ إِلَّا اخْتَارَ الْأَرْشَدَ مِنْهُمَا»^(۳).

واته: عائشه رضي الله عنها ده لي: پيغه مبهري خوا صلى الله عليه وسلم فهرموويه تي: هيچ کات نه بووه دوو فهران (يان دوو شت) خرابي ته به رده م عه ماري، نه وه ته نها راسترينه که ياني هه لېژاردووه.

(۱) صحيح. أخرجه الترمذي: ۳۷۹۸.

(۲) صحيح.

(۳) صحيح. أخرجه الترمذي: ۳۷۹۹.

رَبِّز و گورهی سەلمان، وه ئەبو زەر، وه میقداد رضی اللہ عنہم

۱۴۹- عَنِ ابْنِ بَرِيْدَةَ، عَنِ أَبِيهِ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّ اللَّهَ أَمَرَنِي بِحُبِّ أَرْبَعَةٍ، وَأَخْبَرَنِي أَنَّهُ يُحِبُّهُمْ» قِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، مَنْ هُمْ؟ قَالَ: «عَلِيٌّ، مِنْهُمْ» يَقُولُ ذَلِكَ ثَلَاثًا: «وَأَبُو ذَرٍّ، وَسَلْمَانُ، وَالْمِقْدَادُ»^(۱).

واته: ئیبنو بوریده له باوکیه وه رضی اللہ عنہ ده گبیریتته وه، ده لی: پیغه مبهری خوا رضی اللہ عنہ فهرموویه تی: بیگومان خوا فهرمانی پیکردووم چوار که سم خوشبوین و، پیشی راگه یاندووم که بو خوشی خوشیده وین، گوترا: ئەوی پیغه مبهری خوا رضی اللہ عنہ ئەوانه کین؟ فهرمووی: عەلی لهوانه، سنج جار ئەوهی فهرموو، وه ئەبو زەر، وه سەلمان، وه میقداد.

۱۵۰- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: «كَانَ أَوَّلَ مَنْ أَظْهَرَ إِسْلَامَهُ سَبْعَةٌ: رَسُولُ اللَّهِ ﷺ، وَأَبُو بَكْرٍ، وَعَمَّارٌ، وَأُمُّهُ سَمِيَّةُ، وَصُهَيْبٌ، وَبِلَالٌ، وَالْمِقْدَادُ، فَأَمَّا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فَمَنْعَهُ اللَّهُ بِعَمِّهِ أَبِي طَالِبٍ، وَأَمَّا أَبُو بَكْرٍ فَمَنْعَهُ اللَّهُ بِقَوْمِهِ، وَأَمَّا سَائِرُهُمْ فَأَخَذَهُمُ الْمُشْرِكُونَ، وَالْأَبْسُوهُمْ أَدْرَاعَ الْحَدِيدِ، وَصَهْرُوهُمْ فِي الشَّمْسِ، فَمَا مِنْهُمْ مِنْ أَحَدٍ إِلَّا وَقَدَّ وَاتَاهُمْ عَلَى مَا أَرَادُوا، إِلَّا بِلَالًا، فَإِنَّهُ هَانَتْ عَلَيْهِ نَفْسُهُ فِي اللَّهِ، وَهَانَ عَلَى قَوْمِهِ، فَأَخَذُوهُ فَأَعطَوْهُ الْوِلْدَانَ، فَجَعَلُوا يَطْوُفُونَ بِهِ فِي شِعَابِ مَكَّةَ، وَهُوَ يَقُولُ: أَحَدٌ أَحَدٌ»^(۲).

واته: عەبدوللای کوری مەسعوود رضی اللہ عنہ ده لی: ئەوانه ی که یه که م که س بوون ئیسلامه تی خویان ئاشکرا کرد ههوت که س بوون: پیغه مبهری خوا رضی اللہ عنہ، وه ئەبو به کرو، عه مپارو سومه بیهی دایکی عه مپارو، سوهیب و بیلال و میقداد بوون، جا پیغه مبهری خوا رضی اللہ عنہ به هوی مامیه وه (ئەبو تالیب) پاریزراو بوو (له دهستی قورەیش)، وه ئەبو به کریش به هوی هۆزه که ی خوی پاریزراو بوو، به لام ئەوانیتر هاوبه شدانه ران گرتیانن و پۆشاکێ ئاسنینیان له بهرکردن و له بهر خۆر رایان ده گرتن، ههچ یه کێک لهوانه نه بوو (که ئەزه تیان ده دان) که هه رچی هاوبه شدانه ران بیانویستبایه ئەوان ده یانکرد و ده یانگوت (تا رزگار یان ببی)، جگه له بیلال، به راستی بیلال خوی زۆر به بچووک ده زانی له چاو دینی خوادا (خوی ده کرده قوربانی)، وه هۆزه که شی به که م ده زانی،

(۱) ضعیف. أخرجه الترمذي: ۳۷۱۸.

(۲) حسن.

بویه ده یانگرت و ده یاندایه دست مندالان و نه وانیش به کولانه کانی مه که که دا ده یانگرتراو (نه زیه تیان ده دا) نه ویش (بیلال) هر ده یگوت: (أَحَدٌ أَحَدٌ)، واته: خودا تاکه و هاوبه شی نیه.

۱۵۱- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: «لَقَدْ أُودِيْتُ فِي اللَّهِ وَمَا يُؤْدَى أَحَدٌ، وَلَقَدْ أُخِفْتُ فِي اللَّهِ وَمَا يُخَافُ أَحَدٌ، وَلَقَدْ أَتَتْ عَلَيَّ ثَالِثَةٌ وَمَا لِي وَبِلَيْلٍ طَعَامٌ يَأْكُلُهُ ذُو كَيْدٍ، إِلَّا مَا وَارَى إِبْطُ بِلَالٍ»^(۱).

واته: نه نه سی کوری مالیک رضی اللہ عنہ ده لی: پیغه مبهری خوا رضی اللہ عنہ فه رموویه تی: به راستی له پیناو دینی خوادا نه وهنده نازار دراوم که هیچ که سیک نه وهنده نازار نه دراوه، وه به راستی نه وهنده ترسینراوم له پیناو دینی خوادا که هیچ که س هینده نه ترسینراوه، جار هه بووه سی شهو به سه رمدا تیپه ریوه من و بیلال هیچ خوار دنیکان نه بووه که رووح له بهر بیخوات، ته نها نه وهنده نه بی که له ژیر بالی بیلالدا جینی ده بووه.

رِيز و گوره یی بیلال

۱۵۲- عَنْ سَالِمٍ رضی اللہ عنہ، أَنَّ شَاعِرًا مَدَحَ بِلَالَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ، فَقَالَ: بِلَالُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ خَيْرُ بِلَالٍ، فَقَالَ ابْنُ عُمَرَ: «كَذَبْتَ، لَا، بَلْ بِلَالُ رَسُولِ اللَّهِ خَيْرُ بِلَالٍ»^(۲).

واته: سالیم رضی اللہ عنہ ده گیریته وه که شاعیریک به بیلالی کوری عه بدوللادا هه لیده داو ده یگوت: بیلالی کوری عه بدوللا باشترین بیلاله، ئنجا ئینو عومه ر گوتی: دروت کرد، نه خیر، به لکو بیلالی پیغه مبهری خوا رضی اللہ عنہ باشترین بیلاله.

رِيز و گوره یی خه باب

۱۵۳- عَنْ أَبِي لَيْلَى الْكِنْدِيِّ رضی اللہ عنہ، قَالَ: جَاءَ خَبَابٌ: إِلَى عُمَرَ فَقَالَ: «ادُنْ، فَمَا أَحَدٌ أَحَقُّ بِهَذَا الْمَجْلِسِ مِنْكَ إِلَّا عَمَارٌ، فَجَعَلَ خَبَابٌ: يُرِيهِ آثَارًا بَظْهَرِهِ مِمَّا عَدَبَهُ الْمَشْرِكُونَ»^(۳).

(۱) صحیح. أخرجه الترمذي: ۲۴۷۲.

(۲) ضعیف.

(۳) صحیح.

واته: ئەبو له يلاى كيندى ﷺ ده لى: خه بباب هات بۆ لاي عومهر، عومهرىش گوتى: نزيك به ره وه، هيچ كه سيك له تو شايسته تر نيه به و كور و مه جليسه جگه له عه مپار، خه ببايش شوينه وارى ئەشكه نجه داني هاوبه شدانه راني نيشان ده دا كه به پشتييه وه بوون.

ريز و گوره يى زه يدى كورى سا بيت

۱۵۴- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «أَرْحَمَ أُمَّتِي بِأُمَّتِي أَبُو بَكْرٍ، وَأَشَدَّهُمْ فِي دِينِ اللَّهِ عُمَرُ، وَأَصْدَقُهُمْ حَيَاءً عَثْمَانُ، وَأَفْضَاهُمْ عَلِيٌّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ، وَأَقْرَبُهُمْ لِكِتَابِ اللَّهِ أَبِي بَنْ كَعْبٍ، وَأَعْلَمُهُمْ بِالْحَلَالِ وَالْحَرَامِ مُعَاذُ بْنُ جَبَلٍ، وَأَفْرَضُهُمْ زَيْدُ بْنُ ثَابِتٍ، أَلَا وَإِنَّ لِكُلِّ أُمَّةٍ أَمِينًا، وَأَمِينُ هَذِهِ الْأُمَّةِ أَبُو عُبَيْدَةَ بْنُ الْجَرَّاحِ»^(۱).

واته: ئەنه سى كورى ماليك ﷺ ده گيرپه وه، پيغه مبهري خوا ﷺ فهرمويه تى: به به زه بيترين كه س له ئوموته كه م بۆ ئوموته كه م ئەبو به كره، وه توندترين كه س بۆ دىنى خوا (بۆ پاراستنى و ده ست پتوه گرتنى) عومهره، وه راستگوترينيان له حه ياو شهردا عوسانه، وه سه رراسترييان له حوكم و قه زادا عه لى كورى ئەبو تالييه، وه شاره زاترييان له خوئندنه وهى قورئان ئوبه ي كورى كه عبه، وه زاناترييان له حه لال و حه رامدا موعازى كورى جه به له، وه شاره زاترييان له ميراتدا زه يدى كورى سا بيته، ئاگاداربن به راستى هه موو ئومه تيك ئەمىندارنكى هه يه، وه ئەمىندارى ئەو ئومه ته ئەبو عوبه يده ي جه راحه.

۱۵۵- عَنْ ابْنِ قُدَامَةَ، غَيْرَ أَنَّهُ يَقُولُ: فِي حَقِّ زَيْدٍ «وَأَعْلَمُهُمْ بِالْفَرَائِضِ»^(۲).

واته: له ئيبن قودامه وه (گيردراوه ته وه، به هه مان شيوه ي فهرمووده كه ي پيشتر) جگه له وهى كه ده رباره ي زه يد فهرمويه تى: زاناترييان به ميرات (يان به فه رز و واجباته كان).

(۱) صحيح. أخرجه البخاري: ۳۷۴۴، ومسلم: ۲۴۱۹ فضل أبي عبيدة فقط، والترمذي: ۳۷۹۰ و ۳۷۹۱.

(۲) صحيح. أخرجه البخاري: ۳۷۴۴، ومسلم: ۲۴۱۹ فضل أبي عبيدة فقط، والترمذي: ۳۷۹۰ و ۳۷۹۱.

رَبِّز و گورهیی نه بو زهر

۱۵۶- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو رضي الله عنه، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يَقُولُ: «مَا أَقَلَّتِ الْعَبْرَاءُ، وَلَا أَظَلَّتِ الْخَضْرَاءُ، مِنْ رَجُلٍ أَصْدَقَ لَهْجَةً مِنْ أَبِي ذَرٍّ»^(۱).

واته: عه بدوللای کوری عه مر رضي الله عنه ده لئ: گویم له پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم بوو ده یفه رموو: له سهر زهوی و له ژبر ناساندا، هیچ پیاوینک نیه که له نه بو زهر زمانی راستگوتر بن.

رَبِّز و گورهیی سه عدی کوری مه عاز

۱۵۷- عَنِ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ رضي الله عنه، قَالَ: أُهْدِيَ لِرَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم سَرْقَةٌ مِنْ حَرِيرٍ، فَجَعَلَ الْقَوْمُ يَتَدَاوُلُونَهَا بَيْنَهُمْ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «أَتَعْجَبُونَ مِنْ هَذَا؟» فَقَالُوا لَهُ: نَعَمْ يَا رَسُولَ اللَّهِ، فَقَالَ: «وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ، لَمَتَادِيلُ سَعْدِ بْنِ مُعَاذٍ فِي الْجَنَّةِ خَيْرٌ مِنْ هَذَا»^(۲).

واته: به پرائی کوری عازیب رضي الله عنه ده لئ: پارچه قوماشیکی ناوریشم به دیاری هینرا بو پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم، خه لکیش له نیوان خویندا ده ستا و ده ستیان پیده کردو (ته ماشایان ده کرد)، نجا پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم فه رموو: نایا سه رسام بوون (له جوانی نهو پارچه یه)؟ نه وانیش گوتیان: به لئ نهی پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم، پیغه مبهریش صلى الله عليه وسلم فه رموو: سویند بهو که سهی که گیانی منی به ده سته، نهو مه ندیله ی سه عدی کوری مه عاز له به هه شتدا باشتره لهو پارچه قوماشه.

۱۵۸- عَنْ جَابِرٍ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «أَهْتَزَّ عَرْشُ الرَّحْمَنِ صلى الله عليه وسلم لِمَوْتِ سَعْدِ بْنِ مُعَاذٍ»^(۳).
واته: جابیر رضي الله عنه ده لئ: پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم فه رموو یه تی: عه رشی خوی به به زهیی صلى الله عليه وسلم بو مردنی سه عدی کوری موعاز هه ژاو له رزی.

(۱) صحیح. أخرجه الترمذي: ۲۸۰۱.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۳۲۴۹، ومسلم: ۲۴۶۸، والترمذي: ۳۸۴۷.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۳۸۰۳، ومسلم: ۲۴۶۶، والترمذي: ۳۸۴۸.

رَبِّز و گهروهی جهریری کوری عهبدوللای بهجهلی

۱۵۹- عَنْ جَرِيرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْبَجَلِيِّ رضي الله عنه، قَالَ: مَا حَجَبَنِي رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم مُنْذُ أَسْلَمْتُ، وَلَا رَأَيْتُ إِلَّا تَبَسَّمَ فِي وَجْهِي، وَلَقَدْ شَكَّوْتُ إِلَيْهِ أَنِّي لَا أَتُبُّتُ عَلَى الْخَيْلِ، فَضَرَبَ بِيَدِهِ فِي صَدْرِي، فَقَالَ: «اللَّهُمَّ تَبَّتْهُ وَاجْعَلْهُ هَادِيًا مَهْدِيًّا»^(۱).

واته: جهریری کوری عهبدوللای بهجهلی رضي الله عنه ده لئ: لهو کاتهوهی مسولمان بووم، هیچ کاتیک پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم دهستی به پرووه وه نه ناوم (هیچ داواکاریه کی پهت نه کردوومه وه)، وه هیچ جاریک منی نه بینوه، مه گهر به پروومدا زهرده خه نهی کردوه، وه من سکالای نه وهم له لا کرد که ناتوانم له سهر ئه سپ خوم رابگرم، ئه ویش به دهستی خوی دهستی له سنگمداو فهرمووی: خویه خوراگری بکه و، بیگیپه له وانیه که هیدایتیان وهرگرتووه و، بیکه به هیدایه تدهر.

رَبِّز و گهروهی نههلی بهدر

۱۶۰- عَنْ جَدِّهِ رَافِعِ بْنِ خَدِيجٍ رضي الله عنه، قَالَ: جَاءَ جَبْرِيلُ أَوْ مَلَكٌ إِلَى النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم فَقَالَ: «مَا تَعْدُونَ مَنْ شَهَدَ بَدْرًا فِيكُمْ؟» قَالُوا: خِيَارَنَا، قَالَ: «كَذَلِكَ هُمْ عِنْدَنَا خِيَارُ الْمَلَائِكَةِ»^(۲).

واته: رافیعی کوری خه دیج رضي الله عنه ده لئ: جبیریل، یان فریشته یه ک هات بو لای پیغه مبه صلى الله عليه وسلم گوتی: نه وانیه له بهدر ئاماده بوون چون حیسابیان بو ده کهن له نیو خوتاندا؟ (پیغه مبه ریش صلى الله عليه وسلم) فهرمووی: باشرینان، (واته: نه وان باشرینی نه وانیه بوون که ئاماده نه بوون له وکاته دا)، گوتی: به هه مان شیوه لای ئیمهش (نه و فریشتانه ی که ئاماده بوون ئه وکات) باشرینی فریشته کانمان.

۱۶۱- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «لَا تَسُبُّوا أَصْحَابِي، فَوَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ، لَوْ أَنَّ أَحَدَكُمْ أَنْفَقَ مِثْلَ أُحُدٍ ذَهَبًا مَا أَدْرَكَ مُدَّ أَحَدِهِمْ، وَلَا نَصِيفَهُ»^(۳).

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۳۰۳۵، ومسلم: ۲۴۷۵، والترمذي: ۳۸۲۰ و ۳۸۲۱.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۳۹۹۲.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۳۶۷۳، ومسلم: ۲۵۴۱، وأبو داود: ۴۶۵۸، والترمذي: ۳۸۶۱.

واته: نه بو هوره‌یره علیه السلام ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا علیه السلام فه‌رموویه‌تی: جنیو به هاوه‌لانم مه‌دهن، سویند به و که‌سه‌ی گیانی منی به ده‌سته، نه‌گه‌ر به کیک له ئیوه به نه‌ندازه‌ی کیوی ئوحد زپر بیه‌خشیتته‌وه، ناکاته مستیکی (مشتیکی) به کیک له هاوه‌لانم، وه ناکاته نیوه‌ی مشتیکی نه‌وانیش.

۱۶۲- عَنْ ابْنِ عُمَرَ رضی الله عنهما، يَقُولُ: «لَا تَسُبُّوا أَصْحَابَ مُحَمَّدٍ صلی الله علیه و آله، فَلَمَقَامَ أَحَدِهِمْ سَاعَةً، خَيْرٌ مِنْ عَمَلٍ أَحَدِكُمْ عُمْرَةً»^(۱).

واته: ئینو عومر رضی الله عنهما گووتویه‌تی: جنیو به هاوه‌لانی موحه‌مه‌د صلی الله علیه و آله مه‌دهن، به‌راستی پله و پیگه‌ی سه‌عاتیکی نه‌وان، باشته‌ر له کرده‌وه‌ی ته‌واوی ته‌مه‌نی هه‌ر به کیک له ئیوه.

ریز و گه‌وره‌یی پشتیوانان

۱۶۳- عَنِ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ رضی الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: «مَنْ أَحَبَّ الْأَنْصَارَ أَحَبَّهُ اللَّهُ، وَمَنْ أَبْغَضَ الْأَنْصَارَ أَبْغَضَهُ اللَّهُ» قَالَ شُعْبَةُ: قُلْتُ لِعَدِيِّ: أَسَمِعْتَهُ مِنَ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ؟ قَالَ: إِيَّايَ حَدَّثَ^(۲).

واته: به‌رائی کوری عازیب رضی الله عنه ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا صلی الله علیه و آله فه‌رموویه‌تی: هه‌ر که‌س نه‌نصارپی خو‌شبو‌ی، نه‌وه خوا خو‌شیده‌وی، وه هه‌ر که‌سیش رقی له نه‌نصار بن، نه‌وه خوا رقی لئیته‌تی، شو‌عه‌ ده‌لی: به‌عه‌دیم گو‌ت: تو له به‌رائی کوری عازیبیت بیستوهه؟ گو‌تی: بو خودی منی گنیرایه‌وه.

۱۶۴- عَنْ عَبْدِ الْمُطَّهِمِ بْنِ عَبَّاسِ بْنِ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ صلی الله علیه و آله، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله قَالَ: «الْأَنْصَارُ شِعَارُ، وَالنَّاسُ دِتَارُ، وَلَوْ أَنَّ النَّاسَ اسْتَقْبَلُوا وَادِيًا أَوْ شِعْبًا، وَاسْتَقْبَلَتِ الْأَنْصَارُ وَادِيًا، لَسَلَكْتُ وَادِي الْأَنْصَارِ، وَلَوْلَا الْهَجْرَةُ لَكُنْتُ أَمْرًا مِنَ الْأَنْصَارِ»^(۳).

(۱) حسن.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۳۷۸۳، ومسلم: ۷۵، والترمذي: ۳۹۰۰.

(۳) صحیح. تخريجه انفراد به ابن ماجه. (البخاري: ۴۳۳۰ و ۷۲۴۵، ومسلم: ۱۰۶۱ من حديث عبد الله بن زيد).

واتە: عەبدولمۇھەممىنى كۆرى عەبباسى كۆرى سەھلى كۆرى سەعد لە باوكىەوھ لە باپىرىەوھ ﷺ دەگىرپىتەوھ، كە پىغەمبەرى خوا ﷺ فەرموویەتى: ئەنصارەكان تايبەتمەندى خۇيان ھەيەو، لە خەلكى تر بە گىشتى لە پىشتەرن، خۇ ئەگەر ھەموو خەلكى ۱۰۰ لە شىۋىك، يان دۆلىك بەكن و ئەنصارىش بە تەنيا ۱۰۰ لە شىۋىكى تر بەكن، ئەوھ مەنىش شىۋىن ۱۰۰ ئەنصار دەكەوم، وھ خۇ ئەگەر كۆچ (ھىجرەت) نەبووايە، ئەوھ مەن يەككىك دەبووم لە ئەنصار.

تەيىنى: (واتە: ئەگەر ھىجرەت و كۆچكەرن ئەو پلەو پايە نەبووايە كە ھەيەتى، ئەوھ خۇم لە گەل ئەنصار ھەژمار دەكرد، مەبەستى لەوھە كە بفرموى: پلەو پىگەى ئەنصار لە دوای ئەوانەى كۆچيان كەردوھ لە مەككەوھ بۇ مەدینە، ئەوھ پلەى ئەوان لە ھى ھەموو كەسىكى تر گەورەترە، نەك مەبەستى كۆرىنى نەسەب و پەچەلەك بى، چونكە ئەوھ ھەرەمە لە شەرعدا، وھ ئەنصار تايبەتمەندى زياتريان ھەيە لە چاۋ خەلك بە گىشتى، لەبەر ئەو رىز و قەدرەى كە لىيان گىراوھ، ئەوان لەدوای كۆچبەران (موھاجىرەكان) لە ھەموو كەس لە پىشتەرن لە پاداشت، بۇيەش پىغەمبەر ﷺ دەفرموى: ئەگەر گەورەى كۆچ (ھىجرەت) نەبووايە ئەوا خۇم بە ئەنصار ھىساب دەكرد).

شعار: ئەو پۇشاكەيە كە لەسەر لاشەوھ لەبەر دەكرى.

دەئار: ئەو پۇشاكەيە كە لە دوای پۇشاكى يەكەم لەبەر دەكرى.

۱۶۵- عَنْ كَثِيرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ عَوْفٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ ﷺ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «رَحِمَ اللَّهُ الْأَنْصَارَ، وَأَبْنَاءَ الْأَنْصَارِ، وَأَبْنَاءَ الْأَنْصَارِ»^(۱).

واتە: كەسىرى كۆرى عەبدوللای كۆرى عەمرى كۆرى عەوف لە باوكىەوھ، لە باپىرىەوھ ﷺ دەگىرپىتەوھ، كە گوتوویەتى: پىغەمبەرى خوا ﷺ فەرموویەتى: پەحمەت و سۆزو بەزەى خاۋ لە ئەنصارو مندالى ئەنصارو مندالى ئەنصار بىت.

(۱) ضعيف بهذا اللفظ، صحيح بلفظ: اللهم اغفر للأَنْصَار. تخريجہ انفراد بە ابن ماجہ. (البخاري: ۴۹۰۶، ومسلم: ۲۵۰۶ من حديث زيد بن أرقم).

رِيز و گه‌وره‌يي ئيبنو عبّاس

۱۶۶- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رضي الله عنه، قَالَ: صَمَّنِي رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله إِلَيْهِ وَقَالَ: «اللَّهُمَّ عَلِّمَهُ الْحِكْمَةَ، وَتَأْوِيلَ الْكِتَابِ»^(۱).

واته: ئيبنو عبّاس رضي الله عنه ده‌لئ: پيغه‌مبه‌ري خوا صلى الله عليه وآله به خو‌يه‌وه گوشيم و فه‌رمووي: ئەي په‌روه‌ردگار فيري دانايي و لي‌کدانه‌وه‌ي ته‌فسيري قورثاني بکه.

باسيک ده‌بارهي خه‌واريح

۱۶۷- عَنْ عَيْبِدَةَ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ رضي الله عنه، قَالَ: وَذَكَرَ الْخَوَارِجَ، فَقَالَ: «فِيهِمْ رَجُلٌ مُخَدِّجُ الْيَدِ، أَوْ مُودِنُ الْيَدِ، أَوْ مَثْدُونُ الْيَدِ، وَلَوْلَا أَنْ تَبَطَّرُوا لَحَدَّثْتُكُمْ مِمَّا وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ يَقْتُلُونَهُمْ عَلَى لِسَانِ مُحَمَّدٍ صلى الله عليه وآله»: قُلْتُ: أَنْتَ سَمِعْتَهُ مِنْ مُحَمَّدٍ صلى الله عليه وآله? قَالَ: «إِي وَرَبِّ الْكَعْبَةِ» ثَلَاثَ مَرَّاتٍ^(۲).

واته: عه‌بيده ده‌گيږي‌ته‌وه، له‌ه‌ه‌لي کورې ئەبو تاليب رضي الله عنه که باسي خه‌واريحی کرد، ئەويش گوتي: پياوښکيان تيدايه که ده‌ستي نو‌قسانه‌و ده‌ستي بچووکه، خو ئە‌گه‌ر له‌به‌ر ئە‌وه نه‌بي توشي غروري و سه‌رکه‌شي بين، ئە‌وه هه‌والي ئە‌و په‌بيان و به‌لئين و پاداشته‌م پي‌ده‌دان که خوا داويه‌تي به‌وانه‌ي شه‌ريان له‌گه‌لدا ده‌که‌ن له‌سه‌ر زمانې مو‌حه‌مه‌د صلى الله عليه وآله، ده‌لئ منيش گوتم: تايا تو ئە‌وه‌ت له (پيغه‌مبه‌ر) مو‌حه‌مه‌د صلى الله عليه وآله بيستووه؟ سي جار گوتي: به‌لئ، سو‌يند به په‌روه‌ردگاري که‌عه‌.

۱۶۸- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله: «يَخْرُجُ فِي آخِرِ الزَّمَانِ قَوْمٌ أَحْدَاثُ الْأَسْتَانِ، سُفَهَاءُ الْأَحْلَامِ، يَقُولُونَ مِنْ خَيْرِ قَوْلِ النَّاسِ، يَقْرَأُونَ الْقُرْآنَ لَا يُجَاوِزُ تَرَاقِيهِمْ، يَمْرُقُونَ مِنَ الْإِسْلَامِ كَمَا يَمْرُقُ السَّهْمُ مِنَ الرَّمِيَةِ، فَمَنْ لَقِيَهُمْ فَلْيَقْتُلْهُمْ، فَإِنَّ قَتْلَهُمْ أَجْرٌ عِنْدَ اللَّهِ لِمَنْ قَتَلَهُمْ»^(۳).

(۱) صحيح. أخرجه البخاري: ۳۷۵۶، ومسلم: ۲۴۷۷، والترمذي: ۲۸۲۴.

(۲) صحيح. أخرجه مسلم: ۱۰۶۶، وأبو داود: ۴۷۶۳.

(۳) حسن. أخرجه الترمذي: ۲۱۸۸.

واتە: عەبدوللای کورپی مەسعوود ر.ه. دەلی: پیغەمبەری خوا ﷺ فەرموویەتی: لە کۆتایی زەماندا کۆمەڵیک پەیدادەبن لە تەمەندا مندالن، لە عەقڵدا لاوازن (عەقڵ سوکن)، قەسەکانیان قەسە ی باشن وەک هی خەلک، (بەلام پیچەوانە ی رەفتاریانە)، قورئان دەخوینن، بەلام لە گەروریان تیناپەری (واتە: لیان قبول ناکری، یان لە گەروریان ناچیتە خوارووە بۆ نیو دلیان)، لە ئیسلام دەر دەچن وەک چۆن تیر (لە نیچیر) دەر دەچی، هەر کەس پێیان گەیشت با بیانکوژی، چونکە کوشتنیان پاداشتی لەسەرە لە لایەن خواوە.

۱۶۹- عَنْ أَبِي سَلَمَةَ ر.ه. قَالَ: قُلْتُ لِأبي سَعِيدِ الْخُدْرِيِّ، هَلْ سَمِعْتَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَذْكُرُ فِي الْحَرُورِيَّةِ شَيْئًا؟ فَقَالَ: سَمِعْتُهُ يَذْكُرُ «قَوْمًا يَتَعَبَّدُونَ، يَخْفَرُ أَحَدُكُمْ صَلَاتَهُ مَعَ صَلَاتِهِمْ، وَصَوْمَهُ مَعَ صَوْمِهِمْ، يَمْرُقُونَ مِنَ الدِّينِ كَمَا يَمْرُقُ السَّهْمُ مِنَ الرِّمِيَّةِ، أَخَذَ سَهْمَهُ فَنَظَرَ فِي نَصْلِهِ، فَلَمْ يَرَ شَيْئًا، فَنَظَرَ فِي رِصَافِهِ فَلَمْ يَرَ شَيْئًا، فَنَظَرَ فِي قِدْحِهِ فَلَمْ يَرَ شَيْئًا، فَنَظَرَ فِي الْقُدْذِ فَمَارَى، هَلْ يَرَى شَيْئًا أَمْ لَا»^(۱).

واتە: ئەبو سەلەمە ر.ه. دەلی: بە ئەبو سەعیدی خودریم گوت: ئایا هیچ شتیکت دەر بارە ی حەرورییە (واتە: خەواریج) لە پیغەمبەری خواوە ﷺ بیستوو؟ ئەویش گوتی: لێم بیستوو کە باسی کۆمەڵیکی دە کرد کە پەرستش و عیبادهت دە کەن، هەر یەکیک لە ئیو نوێژە کە ی خۆی لە چاو ئەو نوێژە ی کە ئەوان دەیکەن بە کەم دەزانن، وە پۆژوووە کە ی لە چاو پۆژوووە کانی ئەوان هەر وای، ئەوان لە دین دەر دەچن هەر وە کو چۆن تیر (لە نیچیر) دەر دەچی، جا کاتێ (پراوچی) تیرە کە هەل دە گرتە وەو تە ماشای سەری تیرە کە دە کات هیچ شتیکی پێو نایینن، تە ماشای دوا ی ئەو دە کات هیچ نایینن، تە ماشای کلکی تیرە کە دە کات هەر هیچی پێو نایینن (لە شوینە واری نیچیرە کە) ئنجا تە ماشای پەرە کە ی دە کات ئاخۆ شتیکی (لە شوینە واری نیچیرە کە) دە بینن، یان نا (لە بەر خیرایی دەر چوونی تیرە کە لە نیچیرە کە).

کەواتە: چۆن تیرە کە بە تیری و خیرایی لە نیچیرە کە دەر دەچی و هیچ شتیکی لە نیچیرە کە نابات و پێو نایینن، بە هەمان شیوێش ئەو کۆمەڵە ی کە پیغەمبەر ﷺ باسی کردوون، دە فەرمووی: هیچ شوینە واری عیبادهتە کە یان لە سەر رەنگ ناداتە وە.

(۱) صحیح البخاری: ۳۳۴۴، ومسلم: ۱۰۶۴، وأبو داود بنحوه: ۴۷۶۴، والنسائی: ۲۵۷۸ و ۴۱۰۱.

۱۷۰- عَنْ أَبِي ذَرٍّ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّ بَعْدِي مِنْ أُمَّتِي، أَوْ سَيَكُونُ بَعْدِي مِنْ أُمَّتِي قَوْمٌ، يَفْرَءُونَ الْقُرْآنَ لَا يُجَاوِزُ خُلُوقَهُمْ، يَمْرُقُونَ مِنَ الدِّينِ كَمَا يَمْرُقُ السَّهْمُ مِنَ الرَّمِيَّةِ، ثُمَّ لَا يَعُودُونَ فِيهِ، هُمْ شَرَارُ الْخَلْقِ وَالْخَلِيقَةِ» قَالَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ الصَّامِتِ: فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لِرَافِعِ بْنِ عَمْرٍو، أَخِي الْحَكَمِ بْنِ عَمْرٍو الْغِفَارِيِّ، فَقَالَ: وَأَنَا أَيْضًا قَدْ سَمِعْتُهُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ ^(۱).

واته: ئەبو زەر رضی اللہ عنہ دە‌لێ: پێ‌غه‌مبەری خوا ﷺ فەر‌موویە‌تی: بێ‌گومان لە‌ دوای من هە‌ندیک لە‌ ئوممە‌تە‌که‌م یان (فەر‌مووی:) لە‌ دوای من خە‌ڵکانێ‌ک لە‌ ئوممە‌تە‌که‌م پە‌یدادە‌بن قورئان دە‌خوێ‌نن، بە‌لام لە‌ گەر‌وویان ناچێ‌تە‌ خوار، لە‌ دین دە‌ردە‌چن وە‌کو چۆ‌ن تیر (لە‌ نی‌چیر) دە‌ردە‌چێ‌، وە‌ دوای ئە‌و‌ه‌ش نایێ‌نە‌وه‌ نی‌و ئی‌سلام، ئە‌وانە‌ خراپ‌ترینی دروست‌کرا‌وه‌کانن، عە‌بدوللای کوری صامیت دە‌لێ: ئە‌و‌ه‌م بۆ‌ رافیعی کوری عە‌م‌ر باس‌کرد، ئە‌و‌یش گوتی: منیش بە‌ هە‌مان شێ‌وه‌ بی‌ستوومه‌ لە‌ پێ‌غه‌مبەری خوا ﷺ.

۱۷۱- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہما، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَيَقْرَأَنَّ الْقُرْآنَ نَاسٌ مِنْ أُمَّتِي، يَمْرُقُونَ مِنَ الْإِسْلَامِ كَمَا يَمْرُقُ السَّهْمُ مِنَ الرَّمِيَّةِ» ^(۲).

واته: ئی‌بنو عە‌باس رضی اللہ عنہما دە‌لێ: پێ‌غه‌مبەری خوا ﷺ فەر‌موویە‌تی: خە‌ڵکانێ‌ک لە‌ ئوممە‌تی من قورئان دە‌خوێ‌نن، (لە‌ حالێ‌کدا) کە‌ لە‌ ئی‌سلام دە‌ردە‌چن هە‌روه‌ک چۆ‌ن تیر (لە‌ نی‌چیر) دە‌ردە‌چێ‌.

۱۷۲- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رضی اللہ عنہ، قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: بِالْجِعْرَانَةِ وَهُوَ يَقْسِمُ الثَّبَرَ وَالْعَنَائِمَ، وَهُوَ فِي جَبْرِ بِلَالٍ، فَقَالَ رَجُلٌ: اَعْدِلْ يَا مُحَمَّدُ فَإِنَّكَ لَمْ تَعْدِلْ، فَقَالَ: «وَيْلَكَ، وَمَنْ يَعْدِلُ بَعْدِي إِذَا لَمْ أَعْدِلْ؟» فَقَالَ عُمَرُ: دَعْنِي يَا رَسُولَ اللَّهِ حَتَّى أَضْرِبَ عُنُقَ هَذَا الْمُنَافِقِ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّ هَذَا فِي أَصْحَابٍ، أَوْ أَصْحَابٍ لَهُ، يَفْرَءُونَ الْقُرْآنَ لَا يُجَاوِزُ تَرَاقِيهِمْ، يَمْرُقُونَ مِنَ الدِّينِ كَمَا يَمْرُقُ السَّهْمُ مِنَ الرَّمِيَّةِ» ^(۳).

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۱۰۶۷.

(۲) صحیح.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۳۱۳۸، ومسلم: ۱۰۶۳.

واته: جابیری کوری عهبدوڻلا ﷺ ده لئى: پيغه مبهري خوا ﷺ له جيعرانه بوو، نه ویش زپرو زيوو ده سته وتی جهنگی دابهش ده کرد، که له زير چاوديری و پاريزگاری بيلالدا بوو، نجا پياوئک، گوتی: نهی موحه ممد، دادگه ربه، تو دادگه ریت نه کرد، پيغه مبهريش ﷺ فهرمووی: هاوار بو تو، نه گهر من دادگه ر نه يم نهی کئ له دواي من دادگه ر ده بی؟ نجا عومهر گوتی: نهی پيغه مبهري خوا ﷺ ليمگه ری (موله تم بده) با له گه ر دنی نه و دووړووه بده م، پيغه مبهريش ﷺ فهرمووی: بيگومان (نه وه ته نها نيه) هاوړی دیکه ی هه ن، يان چه ند هاوړیيه کی که من، که قورئان ده خوئتن له گه روويان تيناپه ری (بو تيو دليان)، له دين ده رده چن وه کو چو ن تير (له نيچير) ده رده چي.

۱۷۳- عَنِ ابْنِ أَبِي أَوْفَى رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «الْخَوَارِجُ كِلَابُ النَّارِ»^(۱).

واته: ئينو نه بو نه وفا ﷺ ده لئى: پيغه مبهري خوا ﷺ فهرموويه تی: خه واريچ سه گه کانی ناگرن (دوزه خن).

۱۷۴- عَنِ ابْنِ عَمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «يَنْشَأُ نَشْءٌ يَفْرَعُونَ الْقُرْآنَ لَا يُجَاوِزُ تَرَاقِيهِمْ، كُلَّمَا خَرَجَ قَرْنٌ قُطِعَ» قَالَ ابْنُ عَمَرَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «كُلَّمَا خَرَجَ قَرْنٌ قُطِعَ، أَكْثَرَ مِنْ عَشْرِينَ مَرَّةً، حَتَّى يَخْرُجَ فِي عِرَاضِهِمُ الدَّجَالُ»^(۲).

واته: ئينو عومهر ﷺ ده گيرته وه، پيغه مبهري خوا ﷺ فهرموويه تی: کومه لئیک لاهو په يدا ده بن (که پيشتر نه بوون) قورئان ده خوئتن و له گه روويان ناوا نابي، جا هه رچه ند جارئیک کومه لئیک له وان سه ره لئینن ده بردرينه وه (کو تايان پيدئ)، ئينو عومهر ده لئى: گويم له پيغه مبهري خوا ﷺ بوو که ده يفهرموو: هه ر چه ند جارئیک سه ره لئینن ده بردرينه وه زياتر له بيست جار (واته: بيست جار سه ره لده ده ن، يان بيست جار نه هلی هه ق له گه لئان ده جه نگن، يان بيست جار له پيغه مبهري خوا ﷺ بيستوه)، هه تا له کو تاييدا له وه چه ی نه وان ده جال په يدا ده بيت.

(۱) صحيح.

(۲) حسن.

۱۷۵- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «يَخْرُجُ قَوْمٌ فِي آخِرِ الزَّمَانِ، أَوْ فِي هَذِهِ الْأُمَّةِ، يَفْرَءُونَ الْقُرْآنَ لَا يُجَاوِزُ تَرَاقِيهِمْ، أَوْ حُلُوقَهُمْ، سِيَمَاهُمْ التَّخْلِيْقُ، إِذَا رَأَيْتُمُوهُمْ، أَوْ إِذَا لَقَيْتُمُوهُمْ فَاقْتُلُوهُمْ»^(۱).

واته: نه نه سي کوري مالیک رضي الله عنه ده لئ: پیغه مبهري خوا ﷺ فه رموويه تی: له کوتایي رپوژگاردا کومه لئیک ده رده که ون، یان (فه رمووی): له ناو نه و نوممه ته دا، که قورئان ده خونین (به لام) له گه روویان تیپه پناکات، نیشانه یان نه ویه که سه ریان ده تاشن، کاتی بینیتانن، یان پییان گه یشتن بیانکوژن.

۱۷۶- عَنْ أَبِي غَالِبٍ، عَنْ أَبِي أَمَامَةَ رضي الله عنه، يَقُولُ: «سَرُّ قَتْلِي فُتُلُوا تَحْتَ أَدِيمِ السَّمَاءِ، وَخَيْرُ قَتِيلٍ مَنْ قَتَلُوا، كِلَابَ أَهْلِ النَّارِ، قَدْ كَانَ هَؤُلَاءِ مُسْلِمِينَ فَصَارُوا كُفَّارًا» قُلْتُ: يَا أَبَا أَمَامَةَ، هَذَا شَيْءٌ تَقُولُهُ؟ قَالَ: بَلْ سَمِعْتُهُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ^(۲).

واته: نه بو غالب، له نه بو نومامه وه رضي الله عنه ده گپرتته وه که (کاتیک سه رانی خه واریجی بینیه) گوتوويه تی: خراپترین کوژراو نه وانه ن له ژیر نه و ناسانه، وه باشتین کوژراو نه وانه ن که نه وان (واته: خه واریج) ده یانکوژن، سه گ گه لی دوزه خن، نه وانه جاران مسولمان بوون دواتر بیروابوونه وه، (نه بو غالب) ده لئ: گوتم: نه ی نه بو نومامه، نه وه قسه ی خوته ده یلئی؟ نه ویش گوتی: به لکو من له پیغه مبهري خوا ﷺ بیستومه.

بابه ت: نه و شتانه ی که جه مییه کان نکولی لیده که ن

۱۷۷- عَنْ جَرِيرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رضي الله عنه، قَالَ: كُنَّا جُلُوسًا عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ: فَنَظَرَ إِلَى الْقَمَرِ لَيْلَةَ الْبَدْرِ، قَالَ: «إِنَّكُمْ سَرَوْنَ رَبِّكُمْ كَمَا تَرَوْنَ هَذَا الْقَمَرَ، لَا تَصَامُونَ فِي رُؤْيِيهِ، فَإِنْ اسْتَطَعْتُمْ أَنْ لَا تُغْلَبُوا عَلَى صَلَاةِ قَبْلِ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَقَبْلِ غُرُوبِهَا فَافْعَلُوا» ثُمَّ قَرَأَ: ﴿وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ الْغُرُوبِ﴾ (۳).

(۱) صحیح. أخرجه أبو داود: ۴۷۶۶ شطره الأخير..

(۲) حسن. أخرجه الترمذي: ۳۰۰۰.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۵۵۴، ومسلم: ۶۳۳، وأبو داود: ۴۷۲۹، والترمذي: ۲۵۵۱.

واتە: جەرىرى كورى عەبدوللا ﷺ دەلى: ئىمە لە خزمەت پىغەمبەرى خوا ﷺ دانىشتىبويىن، ئەوئىش تەماشاي مانگى كرد (مانگى چوارده)، فەرمووى: ئىو پەروەردگارتان دەبىنن ھەروھە كو چۆن ئەم مانگە دەبىنن، ھىچتان بېشەش نابن لە بىنىنى لەبەر پالەپەستو قەرەبالغى، تا دەتوانن ئاگادارى نوئىرى بەيانى و عەصر بن (ئەو ھۆكارانەى كە بىئاگاتان دەكات لەو دوو نوئىرە مەيانھىلن)، پاشان ئەم ئايەتەى خوئىندەوھ: ﴿ وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ الْغُرُوبِ ﴾ (۲۹) ق، واتە: بەستايىشى پەروەردگارت تەسبىحات بکە پىش ھەلھاتنى خۆرو پىش ئاوا بوونىشى.

۱۷۸- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «تَضَامُونَ فِي رُؤْيَةِ الْقَمَرِ لَيْلَةَ الْبَدْرِ؟» قَالُوا: لَا، قَالَ: «فَكَذَلِكَ لَا تَضَامُونَ فِي رُؤْيَةِ رَبِّكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ»^(۱).

واتە: ئەبو ھورەپرە ﷺ دەلى: پىغەمبەرى خوا ﷺ فەرموويەتى: ئايا لە بىنىنى مانگى چوارده توشى پالەپەستو و نارەھەتى دەبن؟ وتیان: نەخىر، فەرمووى: بە ھەمان شىوھ توشى نارەھەتى نابن، بە ھۆى پالەپەستو و قەرەبالغى لە رۆژى دوايدا بۆى بىنىنى پەروەردگارتان.

۱۷۹- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قُلْنَا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَنْزَى رَبَّنَا؟ قَالَ: «تَضَامُونَ فِي رُؤْيَةِ الشَّمْسِ فِي الظَّهِيرَةِ فِي غَيْرِ سَحَابٍ؟» قُلْنَا: لَا، قَالَ: «فَتَضَارُونَ فِي رُؤْيَةِ الْقَمَرِ لَيْلَةَ الْبَدْرِ فِي غَيْرِ سَحَابٍ؟» قَالُوا: لَا، قَالَ: «إِنَّكُمْ لَا تَضَارُونَ فِي رُؤْيَتِهِ، إِلَّا كَمَا تَضَارُونَ فِي رُؤْيَيْهِمَا»^(۲).

واتە: ئەبو سەئىد ﷺ دەلى: گوتمان: ئەى پىغەمبەرى خوا، ئايا ئىمە پەروەردگارمان دەبىنن؟ فەرمووى: ئايا كاتى نىوەرۆ كە ھەور لە ئاساندا نەبى توشى ھىچ نارەھەتییەك دەبن لە بىنىنى خۆردا؟ وتمان: نەخىر، فەرمووى: ئايا توشى ھىچ نارەھەتییەك دەبن لە بىنىنى مانگى شەوى چوارده كاتى ھەور نەبى؟ وتیان: نەخىر، فەرمووى: بىگومان ئىوھ دەبىنن و توشى ھىچ نارەھەتییەكەش نابن، ھەروھەك چۆن بە ھۆى بىنىنى مانگ و خۆر توشى نارەھەتى نابن.

(۱) صحيح. أخرجه البخاري: ۸۰۶، ومسلم: ۱۸۲ و ۲۹۶۸ كليهما بنحوه مطولاً، وأبو داود: ۴۷۳۰، والترمذي: ۲۵۵۴.

(۲) صحيح. أخرجه البخاري: ۴۵۸۱ و ۷۴۳۹، ومسلم: ۱۸۳ في أول حديثهما.

۱۸۰- عَنْ أَبِي رَزِينٍ رضي الله عنه، قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أُنْتَرَى اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ؟ وَمَا آيَةُ ذَلِكَ فِي خَلْقِهِ؟ قَالَ: «يَا أَبَا رَزِينٍ، أَلَيْسَ كُلُّكُمْ يَرَى الْقَمَرَ مُخْلِطًا بِهِ» قَالَ، قُلْتُ: بَلَى، قَالَ: «فَاللَّهُ أَعْظَمُ، وَذَلِكَ آيَةٌ فِي خَلْقِهِ»^(۱).

واته: ئەبو رەزین رضي الله عنه دەلێ: گوتم: ئەی پێغه مبهری خوا ﷺ ئایا تێمه خوا دەبینین له پوژی دوایدا؟ نیشانهی ئەوه چیه له دروستکراوه کانیدا؟ فەرمووی: ئەی ئەبو رەزین، ئایا هەر یه کێک له ئێوه سەر به خۆ و (بێ کێشه) مانگ نابینی؟ دەلێ: گوتم: با، فەرمووی: خوا زۆر له وه گه وره تره (که له بینینی هیچ نارهحه تیبه ک توشی پروادار بێ)، وه ئەوهش نیشانهیه که له دروستکراوه کانی (که مانگه).

۱۸۱- عَنْ أَبِي رَزِينٍ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «صَحَّكَ رَبُّنَا مِنْ قُنُوطِ عِبَادِهِ، وَقُرْبِ غَيْرِهِ» قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَوْ يَضْحَكُ الرَّبُّ، قَالَ: «نَعَمْ» قُلْتُ: لَنْ نَعْدَمَ مِنْ رَبِّ يَضْحَكُ خَيْرًا^(۲).

واته: ئەبو رەزین رضي الله عنه دەلێ: پێغه مبهری خوا ﷺ فەرموویه تی: پەروەردگارمان پێکه نی به نائومیدبوونی بە نده کانی (له کاتی کدا که مترین نارهحه تی توشیان دیت)، له گه ل ئەوهی که بهو نزیکانه خوا ئەو حاله یان بو ده گوێی به چاکه، (ئەبو رەزین) دەلێ: منیش گوتم: ئەی پێغه مبهری خوا ﷺ، ئایا پەروەردگار پێده که نی؟ پێغه مبه ریش ﷺ فەرمووی: بەلێ، منیش گوتم: که واته: هیچ کات چاکه و په حمه تی ئەو خوایه مان لێ بزر نابێ که یه کێک له سیفه ته کانی پێکه نینه (چونکه پێکه نین نیشانهی رەزامه ندیه).

۱۸۲- عَنْ أَبِي رَزِينٍ رضي الله عنه، قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَيَنْ كَانَ رَبُّنَا قَبْلَ أَنْ يَخْلُقَ خَلْقَهُ؟ قَالَ: «كَانَ فِي عَمَاءٍ، مَا تَحْتَهُ هَوَاءٌ، وَمَا فَوْقَهُ هَوَاءٌ، وَمَا تَمَّ خَلْقٌ، عَرْشُهُ عَلَى الْمَاءِ»^(۳).

واته: ئەبو رەزین رضي الله عنه دەلێ: گوتم: ئەی پێغه مبهری خوا، پێش ئەوهی که خوا ئەم دروستکراوانه دروست بکات له کوی بوو؟ ئەویش فەرمووی: له (عماء) بوو، (واته: ئەو کاته هیچ شتیک نه بوو له گه ل خوا)، له خوار و سه رووی ههوا نه بوو (ئەوه جه ختکردنه وهیه بو ئەوهی که هیچ شتیک نه بووه)، وه هیچ دروستکراویک نه بوو، وه عه رشه که ی له سه ر ئاو بوو.

(۱) حسن. أخرجه أبو داود: ۴۷۳۱.

(۲) ضعيف.

(۳) ضعيف. أخرجه الترمذي: ۳۱۰۹.

۱۸۳- عَنْ صَفْوَانَ بْنِ مُحَرَّرِ الْمَازِنِيِّ رضي الله عنه، قَالَ: بَيْنَمَا نَحْنُ مَعَ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رضي الله عنه، وَهُوَ يَطُوفُ بِالْبَيْتِ، إِذْ عَرَضَ لَهُ رَجُلٌ، فَقَالَ: يَا ابْنَ عُمَرَ، كَيْفَ سَمِعْتَ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: يَذْكُرُ فِي النَّجْوَى؟ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يَقُولُ: «يُذْنِي الْمُؤْمِنُ مِنْ رَبِّهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، حَتَّى يَضَعَ عَلَيْهِ كَنَفَهُ، ثُمَّ يَقَرُّهُ بِذُنُوبِهِ، فَيَقُولُ: هَلْ تَعْرِفُ؟ فَيَقُولُ: يَا رَبُّ، أَعْرِفُ، حَتَّى إِذَا بَلَغَ مِنْهُ مَا شَاءَ اللَّهُ أَنْ يَبْلُغَ، قَالَ: إِنِّي سَتَرْتُهَا عَلَيْكَ فِي الدُّنْيَا، وَأَنَا أَعْفِرُهَا لَكَ الْيَوْمَ، قَالَ: ثُمَّ يُعْطَى صَحِيفَةً حَسَنَاتِهِ أَوْ كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ، قَالَ: وَأَمَّا الْكَافِرُ أَوْ الْمُتَافِقُ، فَيُنَادَى عَلَى رُءُوسِ الْأَشْهَادِ، قَالَ خَالِدٌ: فِي «الْأَشْهَادِ» شَيْءٌ مِنْ انْقِطَاعٍ: ﴿هُنَالَهُ الَّذِينَ كَذَبُوا عَلَى رَبِّهِمْ أَلَا لَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الظَّالِمِينَ﴾ (۱۸) هود»^(۱).

واته: صه فوانی کوپی موحریزی مازینی رضي الله عنه ده لئی: له کاتی کدا که نیمه له گهل عه بدوللای کوپی عومهر رضي الله عنه بووین، که نهو ته وافی ده کرد به ده وری که عبه دا، پیاویکی لئی په یدا بوو و پئی گوت: نهی کوپی عومهر چون چونی له پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم بیستوته که باسی نایه تی «النجوی» ی ده کرد؟ (عه بدوللا) گوتی: له پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم بیستومه که ده یفه رموو: نیاندار له پهروه ردگاری نریک ده بیته وه له پوژی دوایدا به جوړنیک هه تا خوا په رده یه ک دها به سهر گف توگوئی نیوانیان بو نه وه ی که س گوئی لئی نه بی، پاشان خوا گونا هه کانی بو دهرده خوا ده فهرموی: نایا ده زانی (که نه وه ت کردوه)؟ ده لئی: نهی پهروه ردگارم ده زانم، تا کو نهو شوینه ی که خوا بیهوی پئی بلئی پئی ده لئی، (خوا) ده فهرموی: من له دونیادا دامپوشیوه، وه نه مپروش لیت ده بوورم، (پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم) ده فهرموی: پاشان په راوی، یان کتیبی چاکه کانی به دهستی راست پنده درپته وه، (پیغه مبهری صلى الله عليه وسلم) فهرموی: به لام بیپروا و دووروو به بهرچاوی ناماده بووانه وه بانگ ده کری. خالد ده لئی: له «فی الأشهاد» وه پچراننیک (انقطاع) هه یه (که نهو نایه ته یه): ﴿هُنَالَهُ الَّذِينَ كَذَبُوا عَلَى رَبِّهِمْ أَلَا لَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الظَّالِمِينَ﴾ (۱۸) هود، نائنه وانه نهو که سانه ن (له دونیادا) درویان هه لده به ست به دهم پهروه ردگاریانه وه بیدارین نه فره تی خوا بو سته مکارانه.

۱۸۴- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: بَيْنَا أَهْلُ الْجَنَّةِ فِي نَعِيمِهِمْ، إِذْ سَطَعَ لَهُمْ نُورٌ، فَرَفَعُوا رُءُوسَهُمْ، فَإِذَا الرَّبُّ قَدْ أَشْرَفَ عَلَيْهِمْ مِنْ فَوْقِهِمْ، فَقَالَ: السَّلَامُ عَلَيْكُمْ يَا أَهْلَ الْجَنَّةِ قَالَ: وَذَلِكَ قَوْلُ اللَّهِ: ﴿سَلِّمْ قَوْلًا مِّن رَّبِّ رَحِيمٍ﴾ (٥٨) يس، قَالَ فَيَنْظُرُ إِلَيْهِمْ، وَيَنْظُرُونَ إِلَيْهِ، فَلَا يَلْتَفِتُونَ إِلَى شَيْءٍ مِنَ النِّعَمِ، مَا دَامُوا يَنْظُرُونَ إِلَيْهِ، حَتَّى يَخْتَجِبَ عَنْهُمْ، وَيَبْقَى نُورُهُ وَبَرَكَتُهُ عَلَيْهِمْ فِي دِيَارِهِمْ ^(١).

واتہ: جابری کوری عہدوللا رضي الله عنه دہلی: پیغہمبہری خوا ﷺ فہرموویہ تی: لہ کاتیکدا کہ ٹہہلی بہہشت لہ ناو نازو نیعمہ تہ کانی بہہشتن، نووریک لہ سہروویانہ وہ دہردہ کہوی، ٹہوانیش سہریان بہرزدہ کہ نہ وہ، جا کاتیک دہبین ٹہ وہ خوی پہروہردگار لہ سہرووی خویان خوی نشان داوون، جا (خوی گہورہ) دہ فہرمووی: سہلامتان لہ سہر بی ٹہی ٹہہلی بہہشت، فہرمووی: ٹہوہیہ فہرماشتی خوا کہ دہ فہرمووی: ﴿سَلِّمْ قَوْلًا مِّن رَّبِّ رَحِيمٍ﴾ (٥٨) يس، واتہ: سہلام (یان لی دہ کریت) بہووتہیک لہ لایہن پہروہردگاری میہرہ بانہ وہ. فہرمووی: خوا تہ ماشای ٹہوان دہکات وہ ٹہوانیش تہ ماشای خوا دہ کھن، ٹاوپر نادہ نہ وہ بو ہیچ یہ کیک لہ ناز و نیعمہ تہ کانی تری بہہشت، تا ٹہو کاتہی کہ تہ ماشای خوا دہ کھن، تا ٹہو کاتہی کہ خوا خوی لیان نادیار (غیب) دہکات، بہ لام نور و بہرہ کہ تہ کہی خوا لہ سہریان دہمینی لہ مالہ کانیاندا.

۱۸۵- عَنْ عَدِيِّ بْنِ حَاتِمٍ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ إِلَّا سَيَكَلِّمُهُ رَبُّهُ، لَيْسَ بَيْنَهُ وَبَيْنَهُ تَرْجَمَانٌ، فَيَنْظُرُ مِنْ عَنِّ أَيْمَنَ مِنْهُ فَلَا يَرَى إِلَّا شَيْئًا قَدَّمَهُ، ثُمَّ يَنْظُرُ مِنْ عَنِّ أَيْسَرَ مِنْهُ فَلَا يَرَى إِلَّا شَيْئًا قَدَّمَهُ، ثُمَّ يَنْظُرُ أَمَامَهُ فَتَسْتَقْبِلُهُ النَّارُ، فَمَنْ اسْتَطَاعَ مِنْكُمْ أَنْ يَتَّقِيَ النَّارَ وَلَوْ بِشِقِّ مَرَّةٍ فَلْيَفْعَلْ» ^(٢).

واتہ: عہدی کوری حاتم رضي الله عنه دہلی: پیغہمبہری خوا ﷺ فہرموویہ تی: ہیچ یہ کیک لہ ٹیوہ نہ بووہو نایت کہ پہروہردگاری راستہ و خو قسہی لہ گہل نہ کات، لہوکاتہدا لہ نیوان خواو بہندہدا ہیچ وہرگپرنیک نیہ، جا (بہندہ) تہ ماشای لای راست و چہبی

(۱) ضعیف.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۷۵۱۲، ومسلم: ۱۰۱۶/۶۷، والترمذي: ۲۴۱۵، والنسائي: ۲۵۵۲ مختصراً.

خوی ده کات، به لام هیچ شتیکی نابینی (که فریادرسی بن له وکاته دا) ته نهها نهو کرده وانه نه بی که پیش خوی ناردوونی، پاشان ته ماشای پیش خوی ده کات ده بینی که وا ناگری دوزه خ له پیشیه وهیه تی، بویه هر به کیکی له تیوه تا ده توانی با خوی له ناگری دوزه خ بیارزی، نه گهر به به خشینی نیو ده نکه خورماش بی با بیکات.

۱۸۶- عَنْ أَبِي بَكْرٍ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ قَيْسِ الْأَشْعَرِيِّ رضی اللہ عنہ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: «جَنَّتَانِ مِنْ فَضَّةٍ، آتَيْتُهُمَا وَمَا فِيهِمَا، وَجَنَّتَانِ مِنْ ذَهَبٍ، آتَيْتُهُمَا وَمَا فِيهِمَا، وَمَا بَيْنَ الْقَوْمِ وَبَيْنَ أَنْ يَنْظُرُوا إِلَى رَبِّهِمْ تَبَارَكَ وَتَعَالَى إِلَّا رِذَاءَ الْكِبْرِيَاءِ عَلَى وَجْهِهِ فِي جَنَّةِ عَدْنٍ»^(۱).

واته: نه بو به کری کوری عه بدوللای کوری قه یسی نه شعهری صلی اللہ علیہ وسلم له باوکی ده گپریته وه، که گوتوویه تی: پیغه مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فهرموویه تی: هه موو خوا پیداوی له ناو به هشتدا دوو به هشتی هه یه، که قاپ و قاچاخ و شتومه کی ناویان هه مووی له زیون، وه دوو به هشتیشیان هه یه که قاپ و قاچاخ و شتومه کی ناویان له زپرن، به هشتیه کان له ناو به هشتی عه دن دان، که له نیوان نه وان و بینی خوای بهرز و مهزندا ته نهها بهرده ی گه وره یی و شکومه ندی هه یه.

۱۸۷- عَنْ صُهَيْبٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: تَلَا رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم هَذِهِ الْآيَةَ: ﴿لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا الْحُسْنَىٰ وَزِيَادَةٌ﴾ (۲۱) يونس، وَقَالَ: «إِذَا دَخَلَ أَهْلُ الْجَنَّةِ الْجَنَّةَ، وَأَهْلُ النَّارِ النَّارَ، نَادَى مُنَادٍ يَا أَهْلَ الْجَنَّةِ إِنَّ لَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ مَوْعِدًا يُرِيدُ أَنْ يُنَجِّزَ كُمُوهُ، فَيَقُولُونَ: وَمَا هُوَ؟ أَلَمْ يُثَقِّلِ اللَّهُ مَوَازِينَنَا، وَيُبَيِّضْ وَجُوهَنَا، وَيُدْخِلْنَا الْجَنَّةَ، وَيُنْجِتَنَا مِنَ النَّارِ؟ قَالَ: فَيَكْشِفُ الْحِجَابَ، فَيَنْظُرُونَ إِلَيْهِ، فَوَاللَّهِ مَا أَعْطَاهُمْ اللَّهُ شَيْئًا أَحَبَّ إِلَيْهِمْ مِنَ النَّظَرِ - يَعْنِي إِلَيْهِ - وَلَا أَقْرَّ لِأَعْيُنِهِمْ»^(۲).

واته: سوهه یب رضی اللہ عنہ ده لی: پیغه مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم نهو نایه ته ی خوینده وه: ﴿لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا الْحُسْنَىٰ وَزِيَادَةٌ﴾ (۲۱) یونس، واته: بو نه وانه ی چاکه یان کرده پاداشتی چاکتر (به هشت) و زیاتریان هه یه (که بینی خوایه)، وه فهرمووی: هر کاتیک نه هلی به هشت چوونه به هشت و نه هلی دوزه خ چوونه ناو دوزه خ، نه وه بانگه وازکارنک بانگه واز ده کات: نه ی نه هلی به هشت تیوه له لای خوا مه وعید و په یانیکتان هه بوو

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۴۸۷۸، ومسلم: ۱۸۰، والترمذي: ۲۵۲۸.

(۲) صحیح. أخرجه مسلم: ۱۸۱، والترمذي: ۲۵۵۲ و ۳۱۰۵.

ئىستاش خوا ده يه وي که نهو به لینه جیبه جی بکات، نهو انیش ده لین: نهو به لینه چیه؟
 ئایا خوا ته رازووی چاکه کانمانی قورس نه کرد، وه پوو خساری سپی نه کردینه وه؟
 وه نه بیردینه به ههشت؟ وه له ئاگری دوزهخ تیمه ی رزگار نه کرد؟ فهرمووی: جا
 په رده که لاده درئ (په رده ی تیوان خوا له گه ل به نده کانی) ئنجا ته ماشای (خوای
 پهروه ردگاریان ده که ن)، سویند به خوا هیچ شتیک هینده ی نهو ته ماشا کردنه له لایان
 خوشه ویست و جیگای ئوقره یی و رووناکی چاوه کانیان نیه.

۱۸۸- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: «الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي وَسِعَ سَمْعَهُ الْأَصْوَاتَ، لَقَدْ جَاءَتِ الْمُجَادِلَةَ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَأَنَا فِي نَاحِيَةِ الْبَيْتِ، تَشْكُو زَوْجَهَا، وَمَا أَسْمَعُ مَا تَقُولُ، فَأَنْزَلَ اللَّهُ: ﴿قَدْ سَمِعَ اللَّهُ قَوْلَ الَّتِي تُجَادِلُكَ فِي زَوْجِهَا ۖ﴾ (المجادلة)»^(۱).

واته: عائشه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ده لی: سو پاس و ستایش بو نهو خوا یه ی که ده نگه ی هه موو شتیک
 ده بیستی، بیگومان نهو ئافره ته ی که گفتوگوی له گه ل پیغه مبه ر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ کرد (که خه وله ی
 کچی سه عله به ی نه نصاری بوو) هاته خزمه ت پیغه مبه ر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ منیش له گوشه به کی
 ماله که بووم، سکالای له میرده که ی ده کرد له لای پیغه مبه ر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وه گویم له نهوه
 نه بوو که چی ده یگوت، خوا نه م ئایه ته ی نارده خواره وه: ﴿قَدْ سَمِعَ اللَّهُ قَوْلَ الَّتِي تُجَادِلُكَ
 فِي زَوْجِهَا ۖ﴾ (المجادلة، واته: به راستی خوا بیستی ووته ی نهو ژنه ی که له باره ی
 میرده که به وه گفتوگوی له گه ل نه کردی.

۱۸۹- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: كَتَبَ رَبُّكُمْ عَلَى نَفْسِهِ بِيدِهِ قَبْلَ أَنْ يَخْلُقَ الْخَلْقَ: رَحْمَتِي سَبَقَتْ غَضَبِي^(۲).

واته: نه بو هوره پره رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ده لی: پیغه مبه ری خوا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فهرموویه تی: پهروه ردگارتان بو
 خو ی له سه ر زاتی خو ی نویسه پیش نهوه ی هیچ دروستکراوئک دروست بکات
 که: به زه بیم پیش توره بیم که وتوو.

(۱) صحیح. أخرجه البخاري تعليقاً باب (۹) قول الله تعالى: ﴿وَكَانَ اللَّهُ سَمِيماً بَصِيراً﴾ (۱۳) يس، والنسائي: ۳۴۶۰.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۳۱۹۴، ومسلم: ۲۷۵۱، والترمذي: ۳۵۴۳.

۱۹۰- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رضي الله عنه، يَقُولُ: لَمَّا قُتِلَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَمْرِو بْنِ حَرَامٍ يَوْمَ أُحُدٍ، لَقِيَنِي رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فَقَالَ: «يَا جَابِرُ، أَلَا أُخْبِرُكَ مَا قَالَ اللَّهُ لِأَبِيكَ؟» وَقَالَ: يَحْيَى فِي حَدِيثِهِ، فَقَالَ: «يَا جَابِرُ، مَا لِي أَبَاكَ مُنْكَسِرًا؟» قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، اسْتَشْهَدَ أَبِي، وَتَرَكَ عِيَالًا وَوَدَيْتًا، قَالَ: «أَفَلَا أُبَشِّرُكَ، بِمَا لَقِيَ اللَّهُ بِهِ أَبَاكَ؟» قَالَ: بَلَى: يَا رَسُولَ اللَّهِ، قَالَ: مَا كَلَّمَ اللَّهُ أَحَدًا قَطُّ إِلَّا مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ، وَكَلَّمَ أَبَاكَ كِفَاحًا، فَقَالَ: يَا عَنَدِي، مَمَّنَّ عَلَيَّ أُعْطِكَ، قَالَ: يَا رَبِّ تُحْسِنِي، فَأَقْتُلْ فِيكَ ثَانِيَةً، فَقَالَ الرَّبُّ سُبْحَانَهُ: إِنَّهُ سَبَقَ مِنِّي أَنَّهُمْ إِلَيْهَا لَا يَرْجِعُونَ، قَالَ: يَا رَبِّ، فَأَبْلُغْ مَنْ وَرَائِي، قَالَ: فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى: ﴿وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتًا بَلْ أَحْيَاءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرْزَقُونَ﴾ آل عمران (۱۶۱).

واته: جابیری کورپی عەبدوڵلا رضي الله عنه دەیگوت: کاتیکی عەبدوڵلای کورپی عەمپی کورپی حەپام (باوکی عەبدوڵلا) کوژرا لە پۆزی جەنگی ئوحووددا، پیغەمبەری خوا ﷺ پێمگەشت و فەرمووی: ئەی جابیر نایا هەوالت پێبەم خوا چی فەرموو بە باوکت؟ یەحیا لە فەرموودە کەیدا دەلی: جا فەرمووی: ئەی جابیر بۆ ئاوا بە شکاوی و شپرزەیی دەتبینم؟ دەلی: منیش گوتم: ئەی پیغەمبەری خوا ﷺ باوکت شەهید بوو، و خێزانیکی بە جی هێشتوو لە گەڵ قەرزدا، ئەویش فەرمووی: مژدەت پێنەدەم کە باوکت چۆن بە دیداری خوا گەشت؟ ئەویش (واته: جابیر) وتی: بەلی پێم بەلی ئەی پیغەمبەری خوا ﷺ، ئەویش فەرمووی: خوا هەرگیز لە گەڵ هیچ کەسێک قەسە نەکردووە تەنھا لە پێشت پەردەووە نەبێ، بەلام قەسە لە گەڵ باوکت کرد پووبەر بەبێ پەردە، وە خوا فەرمووی: ئەی بەندە کەم چ خۆزگە یەکت هەیه بیخووزە تا پێت ببەخشم، (عەبدوڵلا) گوتی: ئەی پەرورەدگارم زیندوووم بکەیتەو، ئنجا جاریکی تر لە پێناو تودا بکوژریمەو، خوای پەرورەدگاریش فەرمووی: بپارم داوێ کە هیچ نەفسێک ناگەریتەو دویا، (عەبدوڵلا) گوتی: ئەی پەرورەدگار هەوالم بە ئەوانەیی دواوی خۆم رابگەینە، ئنجا خوای بەرز ئەم ئایەتە دابەزاند: ﴿وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتًا بَلْ أَحْيَاءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرْزَقُونَ﴾ آل عمران، واته: هەرگیز وا گومان مەبەن ئەوانەیی کە کوژران لە پێی خوادا مردوون (نەخیر وانیه) بەلکو ئەوانە زیندوون لای پەرورەدگاریان پۆزی دەدرین.

۱۹۱- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّ اللَّهَ يَضْحَكُ إِلَى رَجُلَيْنِ يَقْتُلُ أَحَدَهُمَا الْآخَرَ، كِلَاهُمَا دَخَلَ الْجَنَّةَ، يُقَاتِلُ هَذَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَيُسْتَشْهِدُ، ثُمَّ يَتُوبُ اللَّهُ عَلَى قَاتِلِهِ فَيَسْلِمُ، فَيُقَاتِلُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَيُسْتَشْهِدُ»^(۱).

واته: ئەبو ھورەیرە رضی اللہ عنہ دەلی: پینغەمبەری خوا ﷺ فەرموویەتی: خوا بە رووی دوو بیاودا پیندە کەنی، یە کیکیان ئەو تیری کوشتوو، ھەردوو کیشیان دەچنە بە ھەشت، ئەویان لە پینا و خوادا جەنگاوە و شەھید بوو، پاشان خوا تۆبە لە بکوژە کە وەر دەگری و مسولمان دەبی، ئەویش لە رینگای خوادا جەنگ دەکات و شەھید دەبی.

۱۹۲- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، كَانَ يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «يَقْبِضُ اللَّهُ الْأَرْضَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَيَطْوِي السَّمَاءَ بِيَمِينِهِ، ثُمَّ يَقُولُ: أَنَا الْمَلِكُ، أَيُّنَ مُلُوكِ الْأَرْضِ؟»^(۲).

واته: ئەبو ھورەیرە رضی اللہ عنہ دەیگوت: پینغەمبەری خوا ﷺ فەرموویەتی: لە رۆژی قیامەتدا خوا زەوی بە دەستی دەگری و ئاسمان دەپنجیتەو بە دەستی راستی (ئەو تەنھا بۆ شکۆ و گەورەییە دەنا ھەردوو دەستی خوا راستەن، وە تەفسیر کردنی ئەو سیفەتە تەنھا خوا خۆی دەیزانی و لە توانای ئەقلى مروقدانییە)، پاشان دەفەر موی: تەنھا من پادشام، کوا پادشا کانی سەر زەوی لە کۆین؟!

۱۹۳- عَنِ الْعَبَّاسِ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ رضی اللہ عنہ، قَالَ: كُنْتُ بِالْبَطْحَاءِ فِي عِصَابَةٍ، وَفِيهِمْ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ، فَمَرَّتْ بِهِ سَحَابَةٌ فَنظَرَ إِلَيْهَا، فَقَالَ: «مَا تَسْمُونَ هَذِهِ؟» قَالُوا: السَّحَابُ، قَالَ: «وَالْمُرْنُ» قَالُوا: وَالْمُرْنُ، قَالَ: «وَالْعَنَانُ» قَالَ أَبُو بَكْرٍ: قَالُوا: وَالْعَنَانُ، قَالَ: «كَمْ تَرَوْنَ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَ السَّمَاءِ؟» قَالُوا: لَا نَدْرِي، قَالَ: «فَإِنَّ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهَا إِمَّا وَاحِدًا، أَوْ اثْنَيْنِ، أَوْ ثَلَاثًا وَسَبْعِينَ سَنَةً، وَالسَّمَاءُ فَوْقَهَا كَذَلِكَ» حَتَّى عَدَّ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ، «ثُمَّ فَوْقَ السَّمَاءِ السَّابِعَةِ بَحْرٌ، بَيْنَ أَعْلَاهُ وَأَسْفَلِهِ كَمَا بَيْنَ سَمَاءٍ إِلَى سَمَاءٍ، ثُمَّ فَوْقَ ذَلِكَ مَمَانِيَةٌ أَوْعَالٍ، بَيْنَ أَظْلَافِهِنَّ وَرُكْبِهِنَّ كَمَا بَيْنَ سَمَاءٍ إِلَى سَمَاءٍ، ثُمَّ عَلَى ظُهُورِهِنَّ الْعَرْشُ، بَيْنَ أَعْلَاهُ وَأَسْفَلِهِ كَمَا بَيْنَ سَمَاءٍ إِلَى سَمَاءٍ، ثُمَّ اللَّهُ فَوْقَ ذَلِكَ، تَبَارَكَ وَتَعَالَى»^(۳).

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۸۲۶، ومسلم: ۱۸۹۰، والنسائي: ۳۱۶۵ و ۳۱۶۶.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۴۸۱۲ و ۷۳۸۲ و ۷۴۱۳، ومسلم: ۲۷۸۷.

(۳) ضعيف. أخرجه أبو داود: ۴۷۲۳ و ۴۷۲۵، والترمذي: ۳۳۲۰.

واته: عەبباسی کۆری عەبدولموتەلەب ﷺ دەلی: لەگەڵ کومەلە کەسێک لە «البطحاء» بووم، وە پیغەمبەری خواش ﷺ لە نێویاندا بوو، پەلە هەوڕیک تێپەری، ئەویش تەماشای کردو فەرمووی: چی بەو شتە دەلێن؟ گوتیان: هەور، فەرمووی: ئەدی «المزن»؟ گوتیان: «المزن» یشی پێدەلێن، واتە: هەوڕی باراناوی، فەرمووی: ئەدی «العنان»؟ ئەبو بەکر گوتی: گوتیان: «العنان» یشی پێدەلێن، واتە: پەلە هەور، فەرمووی: پێتان وایە نێوانی ئێوە و ئاسمان چەندە؟ گوتیان: نازانین، فەرمووی: لە راستیدا نێوانی ئێوە و ئاسمان چەفتا و یەک، یان دوو، یان سێ سألە پێیە («سبعین») لێرە بۆ زۆری بەکارهاتوو، نەک بۆ سنوردار کردن، چونکە لە عادیەتی عەرەب و ابوووە کە ئەو ژمارەیان بە گریانەیی زۆری بەکارهێناوە، وە ئەو ئاسمانەیی سەرروی ئەویش بە هەمان شێوە، هەتا حەوت ئاسمانی ژمارد، پاشان لە سەرروی ئاسمانی حەوتەمەووە دەریایەکی هەیە کە نێوانی سەر و خوارووی ئەو دەریایە بە ئەندازەی نێوانی ئاسمانی بۆ ئاسمانی تر، پاشان لە سەرروی ئەو هەشت وەعل هەیە (واتە: هەشت مەلائیکە)، کە بەینی پێیەکانیان لەگەڵ ئەژنۆکانیان بە ئەندازەی نێوانی ئاسمانی بۆ ئاسمانی تر، پاشان لەسەر پستی ئەوان عەریش هەیە، کە نێوانی سەر و خوارووی بە ئەندازەی نێوانی ئاسمانی بۆ ئاسمانی تر، پاشان خوا (تَبَارَكَ وَتَعَالَى) لەسەرروی ئەو شەو هەیە.

١٩٤- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: إِذَا قَضَى اللَّهُ أَمْرًا فِي السَّمَاءِ، صَرَبَتِ الْمَلَائِكَةُ أَجْنِحَتَهَا خُضْعَانًا لِقَوْلِهِ، كَأَنَّهُ سَلْسَلَةٌ عَلَى صَفْوَانٍ، ﴿٢٣﴾ إِذَا فُرِعَ عَنْ قُلُوبِهِمْ قَالُوا مَاذَا قَالَ رَبُّكُمْ قَالُوا الْحَقُّ وَهُوَ الْعِلْمُ الْكَبِيرُ ﴿٢٣﴾ سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا يُشْرِكُونَ، قَالَ: فَيَسْمَعُهَا مُسْتَرْقُونَ السَّمْعَ بَعْضُهُمْ فَوْقَ بَعْضٍ، فَيَسْمَعُ الْكَلِمَةَ فَيُلْقِيهَا إِلَى مَنْ تَحْتَهُ، فَرُبَّمَا أَدْرَكَهُ الشَّهَابُ قَبْلَ أَنْ يُلْقِيَهَا إِلَى الَّذِي تَحْتَهُ، فَيُلْقِيهَا عَلَى لِسَانِ الْكَاهِنِ، أَوْ السَّاحِرِ، فَرُبَّمَا لَمْ يَدْرِكْ حَتَّى يُلْقِيَهَا، فَيَكْذِبُ مَعَهَا مِائَةَ كَذِبَةٍ، فَتَصْدُقُ تِلْكَ الْكَلِمَةُ الَّتِي سَمِعَتْ مِنَ السَّمَاءِ^(١).

واته: ئەبو هورەیره رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ دەگێڕێتەووە کە پیغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: کاتیک خوا لە ئاسمان بێراریک دەفەرموێ، فریشتەکان بەلیان لێک دەدەن، وەک ملکه چی بۆ فەرماشته کە، دەنگی ئەو فەرماشته وەکو ئەو زنجیره وایە کە بەسەر تاشە بەردێکدا

(١) صحیح. أخرجه البخاري: ٤٧٠١، وأبو داود: ٣٩٨٩، والترمذي: ٣٢٢٣.

بکه وی، ﴿إِذَا فُزِعَ عَنْ قُلُوبِهِمْ قَالُوا مَاذَا قَالَ رَبُّكُمْ قَالُوا الْحَقُّ وَهُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ﴾ (۲۲) ﴿سبأ،
 واته: کاتیک ترس و بیم له دلی (تکا کاران) لاده بری (به هوی ریگه پیدانی شه فاعهت)
 (به به کتر) ده لئین: پهروه دگارتان چ بریار یکی فهرموو ده لئین: وته راسته که ی فهرموو
 (که ریگه دانه به تکا کردن) وه ته نها (خوا) بهرزو بلندو گوره به، فهرمووی: تهو
 (شه یثانانهای) کهوا گوی هه لده خه ی بؤ قسه ی فریشته کان، تهو فهرمایشته ی تهوان
 له فریشته کانه وه گویان لیبوو ده پرفینن، تهوه ی سهروه ده ریگه به نی به تهوه ی خوار
 خوی و ده ماو ده م له به کدی وهرده گرن، جاریش هه به که ههر له ناسان به نه یزه کی
 ده کریمه نامنج و ناگات بهوه ی خوار خوی، دواتر (که گه یشته سه ر زهوی)
 شه یثانیک ده یادت به گوی کاهین و جادوو گه ریکدا، تهویش سه د دروی بؤ زیاد
 ده کات، دواتر ته نها تهو وشه یه ی که له ناسانه وه بیستویه تی راست دهرده چی.

۱۹۵- عَنْ أَبِي مُوسَى رضی الله عنه، قَالَ: قَامَ فِينَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بِخَمْسِ كَلِمَاتٍ، فَقَالَ: «إِنَّ اللَّهَ لَا يَنَامُ، وَلَا
 يَنبَغِي لَهُ أَنْ يَنَامَ، يَخْفِضُ الْقِسْطَ وَيَرْفَعُهُ، يُرْفَعُ إِلَيْهِ عَمَلُ اللَّيْلِ قَبْلَ عَمَلِ النَّهَارِ، وَعَمَلُ النَّهَارِ
 قَبْلَ عَمَلِ اللَّيْلِ، حِجَابُهُ النُّورُ، لَوْ كَشَفَهُ لَأَحْرَقَتْ سُبْحَاتُ وَجْهِهِ مَا أَنْتَهَى إِلَيْهِ بَصَرُهُ مِنْ خَلْقِهِ»^(۱).

واته: ته بو موسا رضی الله عنه ده لی: پیغه مبه ری خوا ﷺ له نیوماندا هه نساو له وتار یکیدا پینج
 وشه ی بیرخستینه وهو فهرمووی: بیگومان ههرگیز خوا ناخه وی، وه ناشگونجی که
 بخه وی (چونکه هیج پیوستیه کی به خه و نیه)، ته رازووی کرده وه کان بهرزو و نرم
 ده کات، کرده وه ی شه وانه بؤ لای تهو بهرزده بنه وه پیش تهوه ی (به نده) ده ست
 بکات به کاری پوژانه ی، وه کرده وه ی پوژانه بؤ لای تهو بهرزده بنه وه پیش تهوه ی
 (به نده) ده ست بکات به کاری شه وانه ی، په رده ی (نیوان خواو به نده کانی) نوره،
 خو ته گه ر تهو په رده به لایده ات تهوه نوری رووی خوا ههرچی دروستکراو هه به
 خوی بؤ ناگری و ده یسوتینی.

۱۹۶- عَنْ أَبِي مُوسَى رضی الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّ اللَّهَ لَا يَنَامُ، وَلَا يَنبَغِي لَهُ أَنْ يَنَامَ، يَخْفِضُ
 الْقِسْطَ وَيَرْفَعُهُ، حِجَابُهُ النُّورُ، لَوْ كَشَفَهَا لَأَحْرَقَتْ سُبْحَاتُ وَجْهِهِ كُلَّ شَيْءٍ أَدْرَكَهُ بَصَرُهُ» ثُمَّ قَرَأَ
 أَبُو عُبَيْدَةَ، ﴿أَنْ بُرِكَ مَنْ فِي النَّارِ وَمَنْ حَوْلَهَا وَسُبْحَانَ اللَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ (۸) ﴿النمل﴾^(۲).

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۱۷۹. وانظر ما بعده

(۲) صحیح. أخرجه مسلم: ۱۷۹. وانظر ما قبله.

واته: ئەبو موسا رضي الله عنه ده ئى: پىغەمبەرى خوا صلى الله عليه وسلم له نىوماندا هەلساو له وتارىكىدا پىنج وشەى بىرخستىنەو و فەرمووى: بىگومان هەرگىز خوا ناخەوئى، وە ناشگونجى كە بخەوئى (چونكە هىچ پىوستىيە كى بە خەو نىه)، تەرازووى كرده وە كان بەرز و نزم دەكات، پەردەى (نىوان خوا و بەندە كانى) نوره، خو ئه گەر ئه و پەردەى لابات ئه وە نورى پرووى خوا هەرچى دروستكرا و هەىه خوئى بو ناگرئى و دەيسوتىنى. پاشان ئەبو عوبەيدە ئەم ئايەتەى خوئىندەو: ﴿أَنْ بُرِكَ مَنْ فِي النَّارِ وَمَنْ حَوْلَهَا وَسُبْحَانَ اللَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ النمل، واته: كە پىرۆز بوو ئەو كەسەى لەناو ئاگرە كە (پرووناكە كە) دايە و ئەو هەش بە دەوریدايە وە پاك و بىگەردە خواى پەو وەردگارى جیهانىان.

۱۹۷- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم قَالَ: «يَمِينُ اللَّهِ مَلَأَى، لَا يَغِيضُهَا شَيْءٌ، سَحَاءُ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ، وَبِيَدِهِ الْأُخْرَى الْمِيزَانُ، يَرْفَعُ الْقِسْطَ وَيَخْفِضُ، قَالَ: أَرَأَيْتَ مَا أَنْفَقَ مُنْذُ خَلَقَ اللَّهُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ؟ فَإِنَّهُ لَمْ يَنْقُصْ مِمَّا فِي يَدَيْهِ شَيْئًا»^(۱).

واته: ئەبو هورەیره رضي الله عنه دە گىریتەو، كە پىغەمبەر صلى الله عليه وسلم فەرموویەتى: دەستى راستى خوا پره و، هىچ شتىك نیه كەمى بكات له بەخشینه زۆره كانى شهوانه و پوژانهى، وە بە دەسته كەى دیکه یه وە تەرازووى (دادگەریه بە حیکمه تى خوئى) بەرزى و نزمى پیدەكات (یه كىك پوژى بو زیاد دەكات و یه كىك كەم وە هەروەها....)، فەرمووى: ئایا بینوتە كە لە و كاتەو كە خوا ئاسانە كان و زهوى دروست كرده بەردەوام رزق و پوژى دەدات؟ وە هەرگىز ئەو هەى كە لە دەستى خوادايە هىچ كەمى نە كردو.

۱۹۸- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو رضي الله عنه، أَنَّهُ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم وَهُوَ عَلَى الْمِنْبَرِ يَقُولُ: «يَأْخُذُ الْجَبَّارُ سَمَاوَاتِهِ وَأَرْضَهُ بِيَدِهِ، وَقَبَضَ بِيَدِهِ فَجَعَلَ يَقْبِضُهَا وَيَبْسُطُهَا» ثُمَّ يَقُولُ: «أَنَا الْجَبَّارُ، أَيْنَ الْجَبَّارُونَ؟ أَيْنَ الْمُتَكَبِّرُونَ؟» قَالَ: وَيَتَمَيَّلُ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم عَنْ يَمِينِهِ وَعَنْ يَسَارِهِ، حَتَّى نَظَرْتُ إِلَى الْمِنْبَرِ يَتَحَرَّكُ مِنْ أَسْفَلِ شَيْءٍ مِنْهُ، حَتَّى إِنِّي أَقُولُ: أَسَاقِطُ هُوَ بِرَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم^(۲).

(۱) صحيح. أخرجه البخاري: ۴۶۸۴ و ۷۴۱۱، ومسلم: ۹۹۳، والترمذي: ۳۰۴۵.

(۲) صحيح. أخرجه البخاري: ۷۴۱۲، ومسلم: ۲۷۸۸، وانظر أبو داود: ۴۷۳۲.

واته: عهبدوڻلاى کورى عومەر ﷺ گوتوويه تی: گویم له پڻغه مبهرى خوا ﷺ بوو له کاتیکدا له سهر مینه ره که ی ده یفه رموو: خوی به دهسه لات ناسانه کان و زهوی به دهستی گرت، وه پڻغه مبه ریش ﷺ دهستی ده نوقاند و ده یکرده وه (بو نه وه ی به رانبه ره که ی تیبگه یه نی)، پاشان (خوا) ده فهرموی: من خاوه ن دهسه لاتى بی کوتاییم، له کوین دهسه لاتداره کانی دونیا؟ له کوین نه وانهی خویان به زل ده زانی؟ (ئینو عومەر) ده لئی: پڻغه مبه رى خوا ﷺ له کاتى قسه کردنه که دا به لای راست و چه پدا لار ده بووه، به جوړیک که ته ماشای مینه ره که م کرد له ژیره وه ده جولاً، به جوړیک که ده مگوت: به جو له ی مینه ره که پڻغه مبه رى خوا ﷺ ده که ویتته خواری.

۱۹۹- عَنْ النَّوَّاسِ بْنِ سَمْعَانَ الْكِلَابِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «مَا مِنْ قَلْبٍ إِلَّا بَيْنَ إِضْبَعَيْنِ مِنْ أَصَابِعِ الرَّحْمَنِ، إِنْ شَاءَ أَقَامَهُ، وَإِنْ شَاءَ أَرَاغَهُ» وَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «يَا مُثَبَّتِ الْقُلُوبِ، ثَبَّتْ قُلُوبَنَا عَلَى دِينِكَ. قَالَ: وَالْمِيزَانُ بِيَدِ الرَّحْمَنِ، يَرْفَعُ أَقْوَامًا وَيَخْفِضُ آخَرِينَ، إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ»^(۱).

واته: نه واسی کورى سه معانى کیلابی ﷺ ده لئی: گویم له پڻغه مبه رى خوا ﷺ بوو ده یفه رموو: هه موو دلنیک له نیوان دوو په نجه له په نجه کانی خوی به به زه یی دایه، نه گهر بیه وئ له سهر هق ده یانیه یلته وهو، نه گهریش نه بیه وئ نه وه پرویان بی وهرده گپری له هق و راستی، وه پڻغه مبه رى خوا ﷺ ده یفه رموو: نه ی جینگیر کارى دلّه کان، دلّه کانمان جینگیر بکه له سهر دینه که ت، فه رموی: وه ته رازوو (ی خیر و دادگه رى) به ده ست خوی به به زه ییه، کومه لیکى بی به رز ده کاته وهو، کومه لیکى بی نزم ده کاته وه تا کو روژی دوا یی.

۲۰۰- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّ اللَّهَ لَيَضْحَكُ إِلَى ثَلَاثَةٍ: لِلصَّفِّ فِي الصَّلَاةِ، وَلِلرَّجُلِ يُصَلِّي فِي جَوْفِ اللَّيْلِ، وَلِلرَّجُلِ يُقَاتِلُ، أَرَاهُ قَالَ: خَلْفَ الْكَتِيبَةِ»^(۲).

(۱) صحیح.

(۲) ضعیف.

واته: ئەبو سه عیدی خودری ﷺ ده لئ: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: بهراستی خوا به رووی سئ (جوره کهس) پیده که نئ: بو ریزی نوئز، وه بو پیاوئیک که له قولایی شهودا شهونوئز ده کات، وه بو پیاوئیک که ده جهنگی، (راوی ده لئ) پیموایی فهرمووی: له دوای که تیبه کانی شه.

۲۰۱- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَعْرِضُ نَفْسَهُ عَلَى النَّاسِ فِي الْمَوْسِمِ، فَيَقُولُ: «أَلَا رَجُلٌ يَحْمِلُنِي إِلَى قَوْمِهِ، فَإِنَّ قُرَيْشًا قَدْ مَنَعُونِي أَنْ أُبَلِّغَ كَلَامَ رَبِّي»^(۱).

واته: جابیری کوری عهبدوللا ﷺ ده لئ: پیغه مبهری خوا ﷺ له کاتی مهراسیم و بونهی چه جدا خوی نیشانی خه لکی ده داو ده یه فرموو: ئایا پیاوئیک نیه بمبات بو تیو هۆزه که ی (په نام بدات)، چونکه بهراستی قوره ییش رینگریان لی کردووم له وهی په یامی په روهردگار میان بی بگه یه نم و بلاوی بکه مه وه.

۲۰۲- عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى: ﴿كُلَّ يَوْمٍ هُوَ فِي شَأْنٍ﴾ (الرحمن، قَالَ: «مِنْ شَأْنِهِ أَنْ يَغْفِرَ ذَنْبًا، وَيُفْرِجَ كَرْبًا، وَيَرْفَعَ قَوْمًا، وَيَخْفِضَ آخَرِينَ»^(۲).

واته: ئەبو دهرداء ﷺ ده گپرتته وه، که پیغه مبهری خوا ﷺ ده رباره ی (تهفسیری) ئەو فهرمایشته ی خوا: ﴿كُلَّ يَوْمٍ هُوَ فِي شَأْنٍ﴾ (الرحمن، واته: هه موو روژی خوا له (به نهجام گه یاندنی) کارئیکی (گشتی بوونه وه) دایه (یه ک ده مرئیت، یه ک له دایک ده بیئ، یه کئیک سه رده خات ویه کئیکی تر ده شکئیت، هتد). فهرمووی: مه بهست ئەوه یه خوا گوناھئیک ده سپرتته وه و له (خاوه نه که ی) خوشده بی، وه ناخوشییه ک (له سه ر بهنده که ی) لاده بات، وه کومه لئیک بهرز ده کات و کومه لئیکیش نزم ده کات.

بابهت: ئەو که سه ی که رچکه یه کی چاک یان خراپ داده یئیت

۲۰۳- عَنِ الْمُؤَدِّرِ بْنِ جَرِيرٍ، عَنِ أَبِيهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ سَنَّ سُنَّةً حَسَنَةً فَعَمِلَ بِهَا، كَانَ لَهُ أَجْرُهَا وَمِثْلُ أَجْرِ مَنْ عَمِلَ بِهَا، لَا يَنْقُصُ مِنْ أَجْرِهِمْ شَيْئًا، وَمَنْ سَنَّ سُنَّةً سَيِّئَةً فَعَمِلَ بِهَا، كَانَ عَلَيْهِ وَزْرُهَا وَوِزْرُ مَنْ عَمِلَ بِهَا، لَا يَنْقُصُ مِنْ أَوْزَارِهِمْ شَيْئًا»^(۳).

(۱) صحیح. اخرجه ابو داود: ۴۷۳۴، و الترمذی: ۲۹۲۵.

(۲) حسن.

(۳) صحیح. اخرجه مسلم: ۱۰۱۷، و الترمذی: ۲۶۷۵، و النسائی: ۲۵۵۴.

واته: مونزیری کوری جهریر له باوکی ﷺ ده گنریتته‌وه، که گوتوو به‌تی: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فهرموویه‌تی: ههر که‌سیک ریبارزکی چاک بگریته‌به‌رو خه‌لکیش کاری پیبکه‌ن، نه‌وه پاداشت وه‌رده‌گریت و به‌نه‌ندازه‌ی نه‌وه که‌سانه‌ش که شوینی ده‌که‌ون پاداشتی هه‌یه، بی‌نه‌وه‌ی له پاداشتی نه‌وان که‌م بگریته‌وه، وه ههر که‌سیک ریبارزکی خراب بگریته‌به‌رو خه‌لکیش کاری پی‌بکه‌ن، نه‌وه گونا‌هی نه‌وه کرده‌وه‌یه‌ی له‌سه‌روه، گونا‌هی نه‌وه که‌سه‌ش که شوینی ده‌که‌وی له‌وه کاره خراپه، بی‌نه‌وه‌ی له گونا‌هی نه‌وان که‌م بیته‌وه.

۲۰۴- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ: فَحَثَّ عَلَيْهِ، فَقَالَ رَجُلٌ، عِنْدِي كَذَا وَكَذَا، قَالَ، فَمَا بَقِيَ فِي الْمَجْلِسِ رَجُلٌ إِلَّا تَصَدَّقَ عَلَيْهِ بِمَا قَلَّ أَوْ كَثُرَ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ اسْتَنَّ خَيْرًا فَاسْتَنَّ بِهِ، كَانَ لَهُ أَجْرُهُ كَامِلًا، وَمَنْ أُجُورَ مِنْ اسْتَنَّ بِهِ، وَلَا يَنْقُصُ مِنْ أُجُورِهِمْ شَيْئًا، وَمَنْ اسْتَنَّ سُنَّةَ سَيِّئَةٍ فَاسْتَنَّ بِهِ، فَعَلَيْهِ وِزْرُهُ كَامِلًا، وَمَنْ أَوْزَارَ الَّذِي اسْتَنَّ بِهِ، وَلَا يَنْقُصُ مِنْ أَوْزَارِهِمْ شَيْئًا»^(۱).

واته: نه‌بو هوریه‌یره ﷺ ده‌لی: پیاوکی هه‌زار هات بو خزمه‌ت پیغه‌مبه‌ر ﷺ، (پیغه‌مبه‌ریش ﷺ) ناماده‌بووانی هاندا بو یارمه‌تیدانی، جا پیاوکی له‌وانه‌ی ناماده‌بوون، گوتی: من نه‌وه و نه‌وه‌م هه‌یه (واته: هه‌لسا به یارمه‌تی دانی نه‌وه هه‌زاره)، ئنجا دوا‌ی نه‌وه ههر یه‌کیک له‌وانه‌ی له‌کوره‌که‌دا ناماده‌بوون یارمه‌تی کابرایاندا، به‌که‌م یان به‌زور (به‌پیی توانا)، جا پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فهرمووی: ههر که‌سیک یه‌که‌م جار رینگایه‌ک بگریته‌به‌ر که جینی په‌زامه‌ندی خوا بی‌و کاری پیبکری، نه‌وه پاداشتی نه‌وه کرده‌وه‌یه‌ی به‌ته‌واوی بو هه‌یه، وه (به‌نه‌ندازه‌ی) نه‌وه که‌سه‌ش که دوا‌ی نه‌وه کاری پیده‌کات پاداشتی بو هه‌یه، بی‌نه‌وه‌ی له پاداشتی هیچیان که‌م بیته‌وه، وه ههر که‌سیکیش رینگایه‌کی خراب دایینی و کاری پیبکری، نه‌وه گونا‌هی نه‌وه کاره‌ی بو هه‌یه به‌ته‌واوی، وه به‌نه‌ندازه‌ی گونا‌هی نه‌وه که‌سه‌ش که به‌هوی نه‌وه‌وه نه‌وه رینگایه‌ده‌گریته‌به‌ر گونا‌هی بو هه‌یه، بی‌نه‌وه‌ی له گونا‌هی هیچیان که‌م بیته‌وه.

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۲۶۷۴، وأبو داود: ۴۶۰۹، والترمذی: ۲۶۷۴.

۲۰۵- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضي الله عنه، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ: أَنَّهُ قَالَ: «أَيُّمَا دَاعٍ دَعَا إِلَى ضَلَالَةٍ فَاتَّبِعَ، فَإِنَّ لَهُ مِثْلَ أُوزَارٍ مَنِ اتَّبَعَهُ، وَلَا يَنْقُصُ مِنْ أُوزَارِهِمْ شَيْئًا، وَأَيُّمَا دَعَا إِلَى هُدًى فَاتَّبِعَ، فَإِنَّ لَهُ مِثْلَ أُجُورٍ مَنِ اتَّبَعَهُ، وَلَا يَنْقُصُ مِنْ أُجُورِهِمْ شَيْئًا»^(۱).

واته: ئەنەسی کۆری مالیک رضي الله عنه، دە گێڕێتەووە که پێغه مبهری خوا ﷺ فەرموویەتی: هەر یەکیک لەوانە ی که بانگەشە بۆ گومرایی دە کەن، پاشان خەلکی شوینیان دە کەون، ئەووە ئەو کەسە بە ئەندازە ی شوینکە و تووانی گوناھی بۆ هەیه، بێ ئەووە ی لە گوناھی هیچیان کەم بکریتەووە، وە هەر بانگخواریک بانگەشە بکات بۆ ڕینگای پراست و ڕینگای هیدایەت، پاشان خەلکی بە شوینی بانگەوازه کە یەووە بچن، ئەووە بە ئەندازە ی شوینکە و تەکانی پاداشتی بۆ هەیه، بێ ئەووە ی لە پاداشتی هیچیان کەم بکریتەووە.

۲۰۶- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «مَنْ دَعَا إِلَى هُدًى، كَانَ لَهُ مِنَ الْأَجْرِ مِثْلُ أُجُورٍ مَنِ اتَّبَعَهُ، لَا يَنْقُصُ ذَلِكَ مِنْ أُجُورِهِمْ شَيْئًا، وَمَنْ دَعَا إِلَى ضَلَالَةٍ، فَعَلَيْهِ مِنَ الْإِثْمِ مِثْلُ آثَامِ مَنِ اتَّبَعَهُ، لَا يَنْقُصُ ذَلِكَ مِنْ آثَامِهِمْ شَيْئًا»^(۲).

واته: ئەبو هورەیره رضي الله عنه دە گێڕێتەووە که پێغه مبهری خوا ﷺ فەرموویەتی: هەر کەسیک بانگەشە بکات بۆ ڕینگایە ک که جێی رەزامەندی خوا بێت، ئەووە بە ئەندازە ی پاداشتی ئەوانە ی که شوینی دە کەون پاداشتی بۆ هەیه، بێ ئەووە ی لە پاداشتی هیچیان کەم بکریتەووە، وە هەر کەسیک بانگەشە ی گومرایی بکات بە ئەندازە ی گوناھی ئەوانە ی که شوینی دە کەون گوناھی بۆ دەنوسری، بێ ئەووە ی لە گوناھی هیچیان کەم بکریتەووە.

۲۰۷- عَنْ أَبِي جَحِيفَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ سَنَّ سُنَّةً حَسَنَةً فَعَمِلَ بِهَا بَعْدَهُ، كَانَ لَهُ أَجْرُهُ وَمِثْلُ أُجُورِهِمْ، مِنْ غَيْرِ أَنْ يَنْقُصَ مِنْ أُجُورِهِمْ شَيْئًا، وَمَنْ سَنَّ سُنَّةً سَيِّئَةً فَعَمِلَ بِهَا بَعْدَهُ، كَانَ عَلَيْهِ وِزْرُهُ وَمِثْلُ أُوزَارِهِمْ، مِنْ غَيْرِ أَنْ يَنْقُصَ مِنْ أُوزَارِهِمْ شَيْئًا»^(۳).

(۱) صحیح.

(۲) صحیح. أخرجه مسلم: ۲۶۷۴، وأبو داود: ۴۶۰۹، والترمذي: ۲۶۷۴.

(۳) صحیح لغيره. وانظر حديث جرير مسلم: ۱۰۱۷.

واتە: ئەبو جوحەیفە رضی اللہ عنہ دەلی: پێغەمبەری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فەرموویەتی: ھەر کەسێک رێبازیکی چاک بگرێتەبەر و خەلکی شوینی بکەون، ئەو لەسەر گرتنەبەری ئەو رێبازە باشە پاداشت وەر دەگریت و، بە ئەندازەی ئەو کەسەش کە شوینی دەکەوێ پاداشت وەر دەگریت، بێ ئەوێ کە لە پاداشتی هیچیان کەم بکریتەو، وە ھەر کەسێک رێبازیکی خراب (و ناشەرعی) بگرێتەبەر و خەلکیش شوینی بکەون لەسەر ئەو رێبازە کە داھێناوە، ئەو گوناهی ئەو کردەوێی لەسەرە وە بە ئەندازەی گوناهی ئەو کەسەش کە شوینی دەکەوێ لەو کارە خراپە گوناهی لەسەرە، بێ ئەوێ لە تاوانی هیچیان کەم بێتەو.

۲۰۸- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: «مَا مِنْ دَاعٍ يَدْعُو إِلَى شَيْءٍ إِلَّا وَقَفَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ لِأَرْمَاءٍ لِدَعْوَتِهِ، مَا دَعَا إِلَيْهِ، وَإِنْ دَعَا رَجُلٌ رَجُلًا»^(۱).

واتە: ئەبو ھورەیرە رضی اللہ عنہ دەلی: پێغەمبەری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فەرموویەتی: ھەموو بانگخوازێک کە بانگەشە کەردبێ بۆ شتێک لە رۆژی قیامەتدا لەگەڵ بانگەشە و کردەوێ کە بەیە کەوێ دەبن، وە ئەوانەشی کە لەگەڵی بوون لە دنیا، ئەگەر تەنھا پیاویک پیاویکی بانبانگەشت کەردبێ بۆ ھەر کارێک (واتە: دەبێ رۆوبەرۆوی بانگەشە کە ی بکریتەو).

بابەت: ئەو کەسە کە سوننەتیکی مردوو زیندوو بکاتەو

۲۰۹- عَنْ كَثِيرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ عَوْفٍ الْمُرَزِيِّ رضی اللہ عنہ، قَالَ: حَدَّثَنِي أَبِي، عَنْ جَدِّي، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم قَالَ: «مَنْ أَحْيَا سُنَّةً مِنْ سُنَّتِي، فَعَمِلَ بِهَا النَّاسُ، كَانَ لَهُ مِثْلُ أَجْرِ مَنْ عَمِلَ بِهَا، لَا يَنْقُصُ مِنْ أَجْرِهِمْ شَيْئًا، وَمَنْ ابْتَدَعَ بَدْعَةً، فَعَمِلَ بِهَا، كَانَ عَلَيْهِ أَوْزَارٌ مِنْ عَمَلِ بِهَا، لَا يَنْقُصُ مِنْ أَوْزَارِ مَنْ عَمِلَ بِهَا شَيْئًا»^(۲).

واتە: کەسیری کورپی عەبدوللای کورپی عەمپی کورپی عەوفی موزەنی رضی اللہ عنہ دەلی: باوکم لە باپیرمەوێ بۆی گێرامەو، کە پێغەمبەری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فەرموویەتی: ھەر کەسێک سوننەتیکی من زیندوو بکاتەو و خەلکیش کاری پێبکات و جێبەجێ بکات، ئەوا

(۱) ضعیف. أخرجه الترمذي: ۳۲۲۸.

(۲) صحيح لغيره. أخرجه الترمذي: ۲۶۷۷.

ئەو كەسەى كە سوننەتە كەى زىندوو كر دۆتەو بە ئەندازەى هەموو ئەوانەى كە ئىش بەو سوننەتە دەكەن پاداشت و چاكەى بۆ دەنوسرى بى ئەوەى لە پاداشتى هيجيان كەم بكات، وە لە بەرانبەرىشدا هەر كەسىك رىنگايە كى پىچەوانەى سوننەت دابىتت (كە هيج ئەسلىكى نەبى لە دىندا) پاشان كارى پىبكرى، ئەوا بە ئەندازەى ئەوانەى كە ئىش بەو داھىتراو دەكەن تاوان بۆ كەسى يە كەم دەنوسرى، بى ئەوەى لە تاوانى ئەو كەسە كەم بكرىتەو كە ئىشى پىبكر دوە.

۲۱۰- عَنْ كَثِيرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ ﷺ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «مَنْ أَحْيَا سُنَّةً مِنْ سُنَّتِي قَدْ أُمِيتَتْ بَعْدِي، فَإِنَّ لَهُ مِنَ الْأَجْرِ مِثْلَ أُجْرِ مَنْ عَمِلَ بِهَا مِنَ النَّاسِ، لَا يَنْقُصُ مِنْ أَجُورِ النَّاسِ شَيْئًا، وَمَنْ ابْتَدَعَ بِدْعَةً لَا يَرْضَاهَا اللَّهُ وَرَسُولُهُ، فَإِنَّ عَلَيْهِ مِثْلَ إِثْمِ مَنْ عَمِلَ بِهَا مِنَ النَّاسِ، لَا يَنْقُصُ مِنْ آثَامِ النَّاسِ شَيْئًا»^(۱).

واتە: كەسىرى كورى عەبدوللا لە باوكى، لە باپىرەوە ﷺ دە گىرپتەو، كە گوتوو يەتى: گويم لە پىغەمبەرى خوا ﷺ بوو دەبفەرموو: هەر كەسىك سوننەتتىكى من زىندوو بكاتەو كە لە دواى من ئەو سوننەتە مەرتىراى (و كەس كارى بى نەكات)، ئەو بە ئەندازەى ئەو خەلكانەى كە كارى پىدەكەن پاداشت وەردەگرى و، هيج لە پاداشتى خەلكىش كەم نابىتەو، وە هەر كەسىكىش داھىتراو و رىچكە يەك دابىتى كە خوا و پىغەمبەرى خوا ﷺ پەزامەندىيان لەسەر نەبى، ئەو ئەو كەسەى داھىتئاو بە ئەندازەى ئەو خەلكەى كار بەو داھىتراو دەكەن گوناھى بۆ هەيەو، لەسەرى گوناھبار دەبى، بى ئەوەى هيج لە گوناھى خەلكە كەم بىتەو.

بابەت: فەزل و گەورەى ئەو كەسەى كە قورئان فەردەبى و خەلكىش فەرى قورئان دەكات

۲۱۱- عَنْ عَثْمَانَ بْنِ عَمَانَ ﷺ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «قَالَ شُعْبَةُ «خَيْرُكُمْ» وَقَالَ سُفْيَانُ، «أَفْضَلُكُمْ مَنْ تَعَلَّمَ الْقُرْآنَ وَعَلَّمَهُ»^(۲).

(۱) ضعيف. أخرجه الترمذي: ۲۶۷۷.

(۲) صحيح. أخرجه البخاري: ۵۰۲۷ و ۵۰۲۸، وأبو داود: ۱۴۵۲، والترمذي: ۲۹۰۷ و ۲۹۰۸.

واته: عوسمانى كورى عه فان عليه السلام ده لى: پيغه مبهري خوا عليه السلام فرمويه تى: له رپوايه تى شوعبه ده لى: پيغه مبهري عليه السلام فرموى: باشتريتان، وه له رپوايه تى سوفيان ده لى: فرموى: چاكترين، يان گه وره تريتان (له پاداشت و چاكه دا) نه و كه سه يه كه قورئان فير بيى (و كارى پييكات) و، خه لكيش فيرى قورئان بكات.

۲۱۲- عَنْ عُمَانَ بْنِ عَفَانَ عليه السلام، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ عليه السلام: «أَفْضَلُكُمْ مَنْ تَعَلَّمَ الْقُرْآنَ وَعَلَّمَهُ»^(۱).

واته: عوسمانى كورى عه فان عليه السلام ده لى: پيغه مبهري خوا عليه السلام فرمويه تى: چاكتريتان نه و كه سه يه كه قورئان فير بيى (و كارى پييكات) و، خه لكيش فيرى قورئان بكات.

۲۱۳- عَنْ مُضَعَبِ بْنِ سَعْدٍ عليه السلام، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ عليه السلام: «خَيْرُكُمْ مَنْ تَعَلَّمَ الْقُرْآنَ وَعَلَّمَهُ» قَالَ: «وَأَخَذَ بِيَدِي، فَأَقْعَدَنِي مَقْعَدِي هَذَا أَقْرَى»^(۲).

واته: موضعه بي كورى سه عد له باوكى عليه السلام ده گير يته وه كه گوتويه تى: پيغه مبهري خوا عليه السلام فرمويه تى: باشتريتان نه و كه سه يه كه قورئان فير بيى و كارى پييكات و خه لكيش فير بكات. (راوى) ده لى: ماموستا كه م ده ستى گرم و داينيشاندم له م شويته. (واته: ماموستا كه م واى ليكردم كه دانيشم خه لكى فيرى قورئان خويندن بكه م).

۲۱۴- عَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ عليه السلام، عَنِ النَّبِيِّ عليه السلام قَالَ: «مَثَلُ الْمُؤْمِنِ الَّذِي يَقْرَأُ الْقُرْآنَ كَمَثَلِ الْأَنْزَجَةِ، طَعْمُهَا طَيِّبٌ، وَرِيحُهَا طَيِّبٌ، وَمَثَلُ الْمُؤْمِنِ الَّذِي لَا يَقْرَأُ الْقُرْآنَ كَمَثَلِ التَّمْرَةِ، طَعْمُهَا طَيِّبٌ، وَلَا رِيحَ لَهَا، وَمَثَلُ الْمُتَافِقِ الَّذِي يَقْرَأُ الْقُرْآنَ كَمَثَلِ الرِّيحَانَةِ، رِيحُهَا طَيِّبٌ، وَطَعْمُهَا مُرٌّ، وَمَثَلُ الْمُتَافِقِ الَّذِي لَا يَقْرَأُ الْقُرْآنَ كَمَثَلِ الْحَنْظَلَةِ، طَعْمُهَا مُرٌّ، وَلَا رِيحَ لَهَا»^(۳).

واته: نه بو موساى نه شعهرى عليه السلام ده گير يته وه، پيغه مبهري عليه السلام فرمويه تى: نمونه ي نه و پرواداره ي كه قورئان ده خوينى (كارى پيده كات) وه كو ليمو وايه، كه تام و بونى خو شه، وه نمونه ي نه و پرواداره ي كه قورئان ناخوينى وه كو خورما وايه، كه تامى خو شه، به لام هيچ بونيكى نيه، وه نمونه ي نه و دوو پرووه ي كه قورئان ده خوينى وه كو

(۱) صحيح. أخرجه البخاري: ۵۰۲۷ و ۵۰۲۸، وأبو داود: ۱۴۵۲، والترمذي: ۲۹۰۷ و ۲۹۰۸

(۲) حسن صحيح.

(۳) صحيح. أخرجه البخاري: ۵۰۲۰، ومسلم: ۷۹۷، وأبو داود: ۴۸۲۹ و ۴۸۳۱، والترمذي: ۲۸۶۵، والنسائي: ۵۰۳۸

ریحانه وایه، که بونی خوْشه، به لَام تامی تاله، وه نمونه‌ی نه و دوو پرووه‌ی که قورئان ناخوینئ وه کو گوژالک وایه، که تامی تاله و تفته، وه بونیشی نیه.

۲۱۵- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّ لِلَّهِ أَهْلِينَ مِنَ النَّاسِ» قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، مَنْ هُمْ؟ قَالَ: «هُمْ أَهْلُ الْقُرْآنِ، أَهْلُ اللَّهِ وَخَاصَّتُهُ»^(۱).

واته: نه نه‌سی کوری مالیک رضي الله عنه ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رموویه‌تی: بیگو‌مان خوا خه‌لکی تایه‌تی هه‌ن له‌ناو خه‌لکیدا، گو‌تیا‌ن: نه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ نه‌وانه‌ کین؟ فه‌رمووی: نه‌وانه‌ نه‌و که‌سانه‌ن که‌هه‌لگری قورئانن (به‌له‌به‌رکردن و خویندنه‌وه و کارپنکردنی)، نه‌وانه‌ که‌سانی تایه‌تی خوان.

۲۱۶- عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ قَرَأَ الْقُرْآنَ وَحَفِظَهُ، أَدْخَلَهُ اللَّهُ الْجَنَّةَ، وَسَفَعَهُ فِي عَشْرَةِ مِنْ أَهْلِ بَيْتِهِ، كُلُّهُمْ قَدْ اسْتَوْجَبَ النَّارَ»^(۲).

واته: عه‌لی کوری نه‌بو تالیب رضي الله عنه ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رموویه‌تی: هه‌ر که‌سیک قورئان بخوینئ و له‌به‌ری بکات، نه‌وه‌ خوا ده‌یخاته‌ به‌ه‌شته‌وه‌و، (به‌ مؤله‌تی خوا) تکا و شه‌فاعه‌ت بو‌ده‌ که‌س له‌ خانه‌واده‌که‌ی ده‌کات، له‌وانه‌ی که‌ ناگریان بو‌ پیویست بووه (چونکه‌ شایسته‌ی بوون).

۲۱۷- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «تَعَلَّمُوا الْقُرْآنَ، وَاقْرَأُوهُ وَاذُقُوا، فَإِنَّ مَثَلَ الْقُرْآنِ وَمَنْ تَعَلَّمَهُ فَقَامَ بِهِ كَمَثَلِ جِرَابٍ مَحْشُوٍّ مَسْكًَا يَفُوحُ رِيحُهُ كُلَّ مَكَانٍ، وَمَثَلُ مَنْ تَعَلَّمَهُ فَرَقَدَ وَهُوَ فِي جَوْفِهِ كَمَثَلِ جِرَابٍ، أَوْكِيَ عَلَى مِسْكِ»^(۳).

واته: نه‌بو هورپه‌ره رضي الله عنه ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رموویه‌تی: قورئان فیرببن و بیخویننه‌وه‌و بشخه‌ون^(۴) (پاشان نمونه‌ دینیتته‌وه‌و ده‌فه‌رموی: نمونه‌ی قورئان و نه‌وه‌ی که‌ فیری ده‌بی و هه‌لده‌ستی به‌ جیبه‌جی‌کردنی وه‌کو کیسیک وایه که‌ پرپیت له‌

(۱) صحیح.

(۲) ضعیف. أخرجه الترمذي: ۲۹۰۵.

(۳) ضعیف. أخرجه الترمذي المرفوع: ۲۸۷۶.

(۴) مه‌به‌ست نه‌وه‌یه که‌ فیربوونی قورئان و خویندنه‌وه‌ی ریگر نه‌ له‌وه‌ی که‌ بخه‌وی و پشووبده‌ی مادام هه‌قی خو‌ی پنده‌ده‌یی و کاری پنده‌که‌ی...

(بوئی) میسک، بونه که ی به هه موو شوینیک بلاو ده بیته وه، وه نمونه ی نهو که سه ی که فیری ده بی و به لام لئی پالده که وی (کاری پیناکات) وه ک کیسیک وایه که پری له میسک، به لام سه ری کیسه که داخرا بی.

۲۱۸- عَنْ عَامِرِ بْنِ وَائِلَةَ أَبِي الطُّفَيْلِ رضی الله عنه، أَنَّ نَافِعَ بْنَ عَبْدِ الْحَارِثِ، لَقِيَ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ بِعُسْفَانَ، وَكَانَ عُمَرُ، اسْتَعْمَلَهُ عَلَى مَكَّةَ، فَقَالَ عُمَرُ: مَنْ اسْتَخْلَفْتَ عَلَى أَهْلِ الْوَادِي؟ قَالَ: اسْتَخْلَفْتُ عَلَيْهِمْ ابْنَ أَبِزَى، قَالَ: وَمَنْ ابْنُ أَبِزَى؟ قَالَ: رَجُلٌ مِنْ مَوَالِينَا، قَالَ عُمَرُ، فَاسْتَخْلَفْتَ عَلَيْهِمْ مَوْلَى، قَالَ: إِنَّهُ قَارِئٌ لِكِتَابِ اللَّهِ تَعَالَى، عَالِمٌ بِالْفَرَائِضِ، قَاضٍ، قَالَ عُمَرُ، أَمَا إِنْ نَبَيْكُمُ رضی الله عنه قَالَ: «إِنَّ اللَّهَ يَرْفَعُ بِهَذَا الْكِتَابِ أَقْوَامًا، وَيَضَعُ بِهِ الْآخَرِينَ»^(۱).

واته: عامری کوری واسیلهی نه بو توفهیل رضی الله عنه، ده گپریته وه که نافیعی کوری عه بدولحاریس له عوسفان (شوینیکه) گیشته به عومه ری کوری خه تباب رضی الله عنه، وه عومه نافیعی پاسپاردبوو بو کار وباری مه ککه و سه رپه رشتی کردنی، عومه ر (که نافیعی له وی بینی) گوتی: چ که سیکت له شوینی خوت داناهه بو راپه پاندنی کاره کانت؟ نافیعیش گوتی: ئیبنو نه بزای له جینی من کاره کان ده کات، عومه ر گوتی: ئیبنو نه بزای کییه؟ نه ویش گوتی: یه کیکه له مه والیه کان (واته: عه رهب نیه)، عومه ریش گوتی: یه کی له مه والیه کانت کردوته جینشینی خوت؟ نافیعی گوتی: (ئاخر) نهو شاره زایه به خویندنی قورئان، زانایه به زانستی میرات، قازییه، نه و جار عومه ر گوتی: پیغه مبه ره که تان رضی الله عنه فه رموو یه تی: بیگومان به هو ی نه م قورئانه و کارکردن بهو قورئانه خوا کومه لیک به رز ده کاته وه و کومه لیکیش نزم ده کاته وه.

۲۱۹- عَنْ أَبِي ذَرٍّ رضی الله عنه، قَالَ: قَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «يَا أَبَا ذَرٍّ، لَأَنْ تَعْدُو فَتَعْلَمَ آيَةً مِنْ كِتَابِ اللَّهِ، خَيْرٌ لَكَ مِنْ أَنْ تُصَلِّيَ مِائَةَ رَكْعَةٍ، وَلَأَنْ تَعْدُو فَتَعْلَمَ بَابًا مِنَ الْعِلْمِ، عَمِلَ بِهِ أَوْ لَمْ يُعْمَلْ، خَيْرٌ مِنْ أَنْ تُصَلِّيَ أَلْفَ رَكْعَةٍ»^(۲).

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۸۱۷.

(۲) ضعیف.

واته: ئەبو زەر رضي الله عنه ده لى: پېغەمبەرى خوا صلى الله عليه وسلم پېمى فەرموو: ئەى ئەبو زەر، ئەگەر بەيانيان دەربچى و تەنيا ئايەتیک له قورئان فیریبى، ئەوه باشتەرە و خیرى زیاتره بۆ تو له وهى که سەد رکات نوێژ (ى سوننەت) بکهى، خو ئەگەر له مال دەربچى و تەنها بابەتیکى زانستى فیریبى جا ئەو بابەتە کارى پېبکرى يان نا، ئەوه زۆر باشتەرە له وهى که هەزار رکات نوێژ بکهى.

بابەت: فەزڵ و گەورەى زانایان و هەننان و هاندان بۆ وهەرگرتن و فیربوونى زانست

۲۲۰- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «مَنْ يُرِدِ اللَّهُ بِهِ خَيْرًا يُفْقَهُهُ فِي الدِّينِ»^(۱).

واته: ئەبو هورەیره رضي الله عنه ده لى: پېغەمبەرى خوا صلى الله عليه وسلم فەرموو یه تی: ئەگەر خوا چاکه و خیرى بۆ هەرکه سیک بو، ئەوه شارەزای ده کات له تاین (رینگای فیربوون و کارپیکردنى بۆ ئاسان ده کات).

۲۲۱- عَنْ يُونُسَ بْنِ مَيْسَرَةَ بْنِ حَلْبَسٍ رضي الله عنه، أَنَّهُ حَدَّثَهُ، قَالَ: سَمِعْتُ مَعَاوِيَةَ بْنَ أَبِي سُفْيَانَ، يُحَدِّثُ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم أَنَّهُ قَالَ: «الْخَيْرُ عَادَةٌ، وَالشَّرُّ لِحَاجَةٍ، وَمَنْ يُرِدِ اللَّهُ بِهِ خَيْرًا يُفْقَهُهُ فِي الدِّينِ»^(۲).

واته: یونوسى کورى مهیسه په ی کورى حەلبەس رضي الله عنه ده گێریتە وه که گوتویه تی: گویم له موعاویه ی کورى ئەبو سوفايان بوو، له پېغەمبەرى خوا صلى الله عليه وسلم ده یگێرایه وه که فەرموو یه تی: چاکه له سروشت و نهریتی مروقه، به لام خراپه کارى بیزراوو ناپه سنده، وه خوا چاکه و خیرى بۆ هەرکه سیک بو، ئەوه شارەزای ده کات له تاین (رینگای شارەزابوونى بۆ ئاسان ده کات).

۲۲۲- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «فَقِيهٌ وَاحِدٌ أَشَدُّ عَلَى الشَّيْطَانِ مِنْ أَلْفِ عَابِدٍ»^(۳).

(۱) صحیح.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۷۱، ومسلم: ۱۰۳۷ الشطر الأخير منه.

(۳) موضوع. أخرجه الترمذي: ۲۶۸۱.

واته: ئیبنو عەبیاس رضی اللہ عنہ دە‌لێ: پی‌غەمبەری خوا ﷺ فەرموویەتی: کەسێک کە شارەزایی لە زانست و ئایین کاریگەری لەسەر شەیتان (و پلانی کانی) زیاترە لە هەزار خواپەرست (ی نەشارەزا لە ئایین).

۲۲۳- عَنْ كَثِيرِ بْنِ قَيْسٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: كُنْتُ جَالِسًا عِنْدَ أَبِي الدَّرْدَاءِ فِي مَسْجِدِ دِمَشْقَ، فَأَتَاهُ رَجُلٌ، فَقَالَ: يَا أَبَا الدَّرْدَاءِ، أَتَيْتُكَ مِنَ الْمَدِينَةِ، مَدِينَةَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ؛ لِحَدِيثِ بَلْغَنِي أَنَّكَ تَحَدَّثُ بِهِ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ. قَالَ: فَمَا جَاءَ بِكَ تِجَارَةً؟ قَالَ: لَا، قَالَ: وَلَا جَاءَ بِكَ غَيْرُهُ؟ قَالَ: لَا، قَالَ: فَإِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «مَنْ سَلَكَ طَرِيقًا يَلْتَمِسُ فِيهِ عِلْمًا، سَهَّلَ اللَّهُ لَهُ طَرِيقًا إِلَى الْجَنَّةِ، وَإِنَّ الْمَلَائِكَةَ لَتَضَعُ أَجْنَحَتَهَا رِضًا لِطَالِبِ الْعِلْمِ، وَإِنَّ طَالِبَ الْعِلْمِ يَسْتَغْفِرُ لَهُ مَنْ فِي السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ، حَتَّى الْجِبَتَانِ فِي الْمَاءِ، وَإِنَّ فَضْلَ الْعَالِمِ عَلَى الْعَابِدِ كَفَضْلِ الْقَمَرِ عَلَى سَائِرِ الْكَوَاكِبِ، إِنَّ الْعُلَمَاءَ وَرَثَةُ الْأَنْبِيَاءِ، إِنَّ الْأَنْبِيَاءَ لَمْ يُورَثُوا دِينَارًا وَلَا دِرْهَمًا، إِنَّمَا وَرَثُوا الْعِلْمَ، فَمَنْ أَخَذَهُ أَخَذَ بِحِطِّ وَافِرٍ»^(۱).

واته: کەسیری کوری قەیس رضی اللہ عنہ دە‌لێ: لە‌لای ئە‌بو دە‌رداء رضی اللہ عنہ دانیشتی‌بووم لە‌ مزگەوتی دیمەشق، لە‌وکاتە‌دا پیاوی‌ک هات و گوتی: ئە‌ی ئە‌بو دە‌رداء لە‌ مە‌دینە‌ی شاری پی‌غەمبە‌ری خوا ﷺ هاتوم بۆ‌ لات، لە‌بەر خاتری فەرموودە‌یه‌ک کە من بیستومە گوایه‌ تۆ‌ لە‌ پی‌غەمبەرە‌وه ﷺ باست کردووە، ئە‌بو دە‌رداء گوتی: ئایا بۆ‌ بازرگانی هاتووی؟ گوتی: نە‌خێر، گوتی: هیچ شتی‌کی تر تۆ‌ی نە‌هیناوە بۆ‌ ئێ‌ره‌؟ گوتی: نە‌خێر، ئە‌بو دە‌رداء گوتی: گوێم لە‌ پی‌غەمبە‌ری خوا ﷺ بوو دە‌یفەرموو: هەر کەسێک رینگایە‌ک بگرێتە‌بەر و مە‌به‌ستی فێربونی زانست بی، ئە‌وه خوا رینگای چوونە‌ به‌هەشتی بۆ‌ ئاسان دە‌کات، وه‌ فریشتە‌کان بۆ‌ گە‌وره‌یی و پە‌زنامه‌ندی ئە‌و بآله‌کانیان پاده‌خە‌ن، وه‌ هەرچی لە‌ ئاسمان و زه‌وی هە‌یه‌ داوا‌ی لی‌خۆ‌ش‌بو‌نی بۆ‌ دە‌کە‌ن، هە‌تا نە‌هە‌نگە‌کانی نی‌و دە‌ریاش، وه‌ گە‌وره‌یی و فە‌زلی زانا بە‌سەر خواپەرستی‌کدا وه‌ک گە‌وره‌یی و فە‌زلی مانگ وایه‌ بە‌سەر تە‌واوی ئە‌ستێ‌ره‌کانی دیکە‌دا، زانایان میراتگری پی‌غەمبەرانی، وه‌ بی‌گومان پی‌غەمبەرانی‌ش دینار و دره‌م (پول و پارە) لە‌ داویان بە‌جی نە‌ماوە بۆ‌ میراتی گرتن، بە‌لکو ئە‌وه‌ی جییان هێ‌شتوو و لی‌یان بە‌ میرات دە‌گیری تە‌نها زانسته‌، جا هەر کەسێک ئە‌و زانسته‌ی ئە‌وان وەر‌بگری، ئە‌وه‌ باشت‌ترین و تە‌واوت‌ترین بە‌شی بە‌رکە‌وتوو.

(۱) حسن لغیره. أخرجه أبو داود: ۳۶۴۱ و ۳۶۴۲، والترمذی: ۲۶۸۲.

۲۲۴- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «طَلَبُ الْعِلْمِ قَرِيضَةٌ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ، وَوَاضِعُ الْعِلْمِ عِنْدَ غَيْرِ أَهْلِهِ كَمُقَلَّدِ الْخَنَازِيرِ الْجَوْهَرَ وَاللُّؤْلُؤَ وَالذَّهَبَ»^(۱).

واته: نه نه سی کوری مالیک رضي الله عنه ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ فه رموویه تی: فیربوون و گرتنه بهری ریگای فیربوون و زانست له سهر هه موو مسولمانیک پیویسته، وه نهو کهسه ی که زانست به کهسه ده دات که شایسته نیه وه کو نه وه وایه بیج نرخترین نازه ل که به رازه له باشتین و گرانبه هاترین شت ته وق و زنجیری بو دروست بکه ی که گوههر و مرواری و زیره.

۲۲۵- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ نَفَسَ عَنْ مُسْلِمٍ كُرْبَةً مِنْ كُرْبِ الدُّنْيَا، نَفَسَ اللَّهُ عَنْهُ كُرْبَةً مِنْ كُرْبِ يَوْمِ الْقِيَامَةِ، وَمَنْ سَرَّ مُسْلِمًا سَرَّهُ اللَّهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ، وَمَنْ يَسَّرَ عَلَى مُعْسِرٍ يَسَّرَ اللَّهُ عَلَيْهِ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ، وَاللَّهُ فِي عَوْنِ الْعَبْدِ مَا كَانَ الْعَبْدُ فِي عَوْنِ أَخِيهِ، وَمَنْ سَلَكَ طَرِيقًا يَلْتَمِسُ فِيهِ عِلْمًا، سَهَّلَ اللَّهُ لَهُ بِهِ طَرِيقًا إِلَى الْجَنَّةِ، وَمَا اجْتَمَعَ قَوْمٌ فِي بَيْتٍ مِنْ بُيُوتِ اللَّهِ، يَتْلُونَ كِتَابَ اللَّهِ، وَيَتَدَارَسُونَهُ بَيْنَهُمْ، إِلَّا حَفَّتْهُمُ الْمَلَائِكَةُ، وَنَزَلَتْ عَلَيْهِمُ السَّكِينَةُ، وَعَشِيَتْهُمُ الرَّحْمَةُ، وَذَكَرَهُمُ اللَّهُ فِيمَنْ عِنْدَهُ، وَمَنْ أَبْطَأَ بِهِ عَمَلُهُ لَمْ يُسْرِعْ بِهِ نَسَبُهُ»^(۲).

واته: نه بو هوره پره رضي الله عنه ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ فه رموویه تی: ههر که سیکی نارچه تیبه ک له سهر مسولمانیک لادات له دونیادا، نه وه خوا له قیامه تدا ناخوشی و نارچه تی له سهر لاده دات، وه ههر که سیکی عه بیی مسولمانیک دابپوشی نه وه خوا له دنیا و له قیامه تدا عه بیی داده پوشی، وه ههر که سیکی ئاسانکاری بکات بو که سیکی که کاریکی قورس و گرانی له سهره، نه وه خوا له دنیا و له قیامه تدا ئاسانکاری بو ده کات، وه به رده وام خوا هاوکاری به نده ده کات، مادام به نده هاوکاری برا که ی بکات، وه ههر که سیکی ریگایه ک بگریته بهر بو وه رگرتنی زانست، نه وه خوا ریگای به هه شتی بو ئاسان ده کات، وه کاتیک کومه لیک له یه کیکی له ماله کانی خوا کوده بنه وه و قورنانی تیدا ده خوینن و ده وری ده که نه وه و به یه کتری ده لینه وه، نه وه

(۱) صحیح دون قوله: «وَوَاضِعُ الْعِلْمِ عِنْدَ غَيْرِ أَهْلِهِ كَمُقَلَّدِ الْخَنَازِيرِ الْجَوْهَرَ وَاللُّؤْلُؤَ وَالذَّهَبَ».

(۲) صحیح. أخرجه مسلم: ۲۶۹۹، وأبو داود: ۱۴۵۵ و ۳۷۴۳ و ۴۹۴۶، والترمذي: ۱۴۲۵ و ۱۹۳۰ و ۲۶۴۶ و ۲۹۴۵.

فریشته‌کان ده‌وریان ده‌دهن و نارامی داده‌باری به‌سه‌ریاندا و خوا به‌په‌حمه‌تى خوی دایانده‌پوشی، وه‌خوا له‌لای ئه‌وانه‌ی که له‌لای خوین باسیان ده‌کات، وه‌هر که‌س کرده‌وه‌که‌ی پیشی نه‌خات له‌چاکه‌کاری، په‌چه‌له‌که‌که‌ی پیشی ناخات.

۲۲۶- عَنْ زِرِّ بْنِ حُبَيْشٍ رضی الله عنه، قَالَ: أَتَيْتُ صَفْوَانَ بْنَ عَسَّالِ الْمُرَادِيِّ، فَقَالَ: مَا جَاءَ بِكَ؟ قُلْتُ: أُتِيتُ الْعِلْمَ، قَالَ: فَإِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «مَا مِنْ حَارِجٍ خَرَجَ مِنْ بَيْتِهِ فِي طَلَبِ الْعِلْمِ، إِلَّا وَضَعَتْ لَهُ الْمَلَائِكَةُ أَجْنِحَتَهَا رِضًا بِمَا يَصْنَعُ»^(۱).

واته: زیری کوری حوبه‌یش رضی الله عنه ده‌لی: هاتم بو لای سه‌فوانی کوری عه‌سالی مورادی، ئه‌ویش گوتی: چی توی هیناوه بو تیره؟ گوتم: ده‌مه‌وی فیری زانست بم، ئه‌ویش گوتی: من گویم له‌په‌غه‌مبه‌ری خوا ﷺ بوو ده‌یفه‌رموو: ههر که‌س له‌مال ده‌ربچی و مه‌به‌ستی له‌ده‌رچوونه که وه‌رگرتن و فیربونی زانست بی، ئه‌وه فریشته‌کان بو‌گه‌وره‌یی و په‌زامه‌ندی ئه‌وه‌ی ده‌یکات باله‌کانیان راده‌خه‌ن.

۲۲۷- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی الله عنه، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «مَنْ جَاءَ مَسْجِدِي هَذَا، لَمْ يَأْتِهِ إِلَّا لِيُخَيَّرَ يَتَعَلَّمُ أَوْ يُعَلِّمُهُ، فَهُوَ مِمَّنْزِلَةِ الْمُجَاهِدِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ، وَمَنْ جَاءَ لِغَيْرِ ذَلِكَ، فَهُوَ مِمَّنْزِلَةِ الرَّجُلِ يَنْظُرُ إِلَى مَتَاعِ غَيْرِهِ»^(۲).

واته: ئه‌بو هوره‌یره رضی الله عنه ده‌لی: گویم له‌په‌غه‌مبه‌ری خوا ﷺ بوو ده‌یفه‌رموو: ههر که‌سیک هات بو ئه‌و مزگه‌وته‌ی من وه‌هاتنه‌که‌شی ته‌نها بو ئه‌وه‌بوو چاکه‌یه‌ک فیربی، یان فیری که‌سیکی بکات، ئه‌وه له‌شوینی ئه‌و که‌سه‌یه که له‌پیناوه‌خوادا تیده‌کوشی، وه‌ههر که‌س بو‌جگه له‌مه‌هاتبی (بو مه‌به‌ستی فیربوون و فیرکردن نه‌هاتبی)، ئه‌وه وه‌ک ئه‌و که‌سه وایه که ته‌ماشای که‌ل و په‌لی که‌سیکی دیکه بکات.

۲۲۸- عَنْ أَبِي أُمَامَةَ رضی الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «عَلَيْكُمْ بِهَذَا الْعِلْمِ قَبْلَ أَنْ يُقْبَضَ، وَقَبْضُهُ أَنْ يُرْفَعَ» وَجَمَعَ بَيْنَ إِضْبَعَيْهِ الْأَوْسَطَى وَالَّتِي تَلِي الْإِنْهَامَ، هَكَذَا. ثُمَّ قَالَ: «الْعَالِمُ وَالْمُتَعَلِّمُ شَرِيكَانِ فِي الْأَجْرِ، وَلَا خَيْرَ فِي سَائِرِ النَّاسِ»^(۳).

(۱) صحیح. أخرجه الترمذي: ۳۵۳۵ و ۳۵۳۶، والنسائي: ۹۸/۱.

(۲) صحیح.

(۳) ضعیف.

واته: ئەبو ئومامە رضی اللہ عنہ دەلى: پىغەمبەرى خوا صلی اللہ علیہ وسلم فەرموو یەتى: پابەندى ئەو زانستە (دینیە بین و فیری بین و کاری پیکەن) پیش ئەوہى که هەلبگیریتەوہ و نەمینى، وە هەلبگیرانەوہى ئەو زانستەش ئەوہى که نامینى و بەرز دەبیتەوہ (ئامازە یە بۆ ئەوہى که خوا هەلبیدە گریتەوہ و بەرزى دە کاتەوہ و لەسەر زەوى نایهتلى) وە پەنجەى نیوہ راست و پەنجەى دواى پەنجە گەورەى دەستى لیک نزیك کردەوہ بەم شیوہ یە (ئامازە یە بۆ نزیكى کات و بەرزبوونەوہ و نەمانى زانستە که). پاشان فەرمووی: زانا و ئەوہى که فیرخواز و قوتابى زانستیشە هاوبەش لە پاداشت، جگە لەو دوو چینه خەلکیتەر هیچ خیریکیان پیوہ نیه.

۲۲۹- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو رضی اللہ عنہ، قَالَ: حَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم ذَاتَ يَوْمٍ مِنْ بَعْضِ حُجْرِهِ، فَدَخَلَ الْمَسْجِدَ، فَإِذَا هُوَ بِحَلَقَتَيْنِ، إِحْدَاهُمَا يَقْرَأُونَ الْقُرْآنَ، وَيَدْعُونَ اللَّهَ، وَالْأُخْرَى يَتَعَلَّمُونَ وَيُعَلَّمُونَ، فَقَالَ النَّبِيُّ صلی اللہ علیہ وسلم: «كُلُّ عَلَى خَيْرٍ، هَوْلَاءِ يَقْرَأُونَ الْقُرْآنَ، وَيَدْعُونَ اللَّهَ، فَإِنْ شَاءَ أَعْطَاهُمْ، وَإِنْ شَاءَ مَنَعَهُمْ، وَهَوْلَاءِ يَتَعَلَّمُونَ وَيُعَلَّمُونَ، وَإِنَّمَا بُعِثْتُ مُعَلِّمًا» فَجَلَسَ مَعَهُمْ^(۱).

واته: عەبدوللای کوری عەمر رضی اللہ عنہ دەلى: رۆژیک پىغەمبەرى خوا صلی اللہ علیہ وسلم لە یەکیک لە ژوورەکانى هاتە دەروەو و چوو بۆناو مزگەوت، بینى خەلکی بە دوو بازنە دانیشتون، بازنە یەکیان قورئانیان دەخویند و دوایان دەکرد، بازنە کهى تریش زانستیان فیری یەکتەرى دەکرد و لە یەکتەریان وەر دەگرت، ئنجا پىغەمبەر صلی اللہ علیہ وسلم فەرمووی: هەموویان لەسەر چاکە کۆبوونەوہ و کاری چاکە دەکەن، ئەوانەى قورئان دەخوینن و داوا لە خوا دەکەن، ئەگەر خوا بیەوى پێیان دەبەخشى و لێیان قبول دەکات، وە ئەگەر ریش بیەوى پێیان نادات، وە ئەوانەشى که فێردەبن و خەلکیش فێردەکەن، منیش بۆ ئەوہ هاتووم خەلکی فیر بەکم و لە دین تێیان بگە یەنم، پاشان لای ئەوان دانیشت.

بابهت: ئەو کەسهی که زانستیک ده گهیه نی

۲۳۰- عَنْ زَيْدِ بْنِ ثَابِتٍ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «نَصَرَ اللَّهُ امْرَأً سَمِعَ مَقَالَتِي فَبَلَّغَهَا، قَرَّبَ حَامِلٍ فَفَهِيَ غَيْرَ فَقِيهِ، وَرَبَّ حَامِلٍ فَفَهِيَ إِلَى مَنْ هُوَ أَفْقَهُ مِنْهُ» زَادَ فِيهِ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ، «ثَلَاثٌ لَا يُغْلَبُ عَلَيْهِنَّ قَلْبُ امْرَأٍ مُسْلِمٍ: إِخْلَاصُ الْعَمَلِ لِلَّهِ، وَالنُّصْحُ لِأُمَّةِ الْمُسْلِمِينَ، وَلزُومُ جَمَاعَتِهِمْ»^(۱).

واته: زهیدی کوری ساییت رضي الله عنه ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ فه رموویه تی: خوا پرووی ئەو کەسه پۆشن و جوان بکات که قسه یه کی من ده بیستی و بلاوی ده کاته وه، چونکه هه ندی کەس هه یه که به لگه شه رعیه کانی لایه به لام ناتوانی حوکمه شه رعیه کانی لیده ربینی (به لام کاتیک بو که سیک شاره زاتر ده یگیرته وه، ئەوه ئەو کەسه ده توانی حوکمه شه رعیه کانی لی هه لبینجی)، وه هه ندی کەس هه یه شاره زایه، به لام ده یگه یه نی به که سیک که له خوی شاره زاتره، عه لی کوری موحه ممه ده ئەوه شی لی زیاد کردوه: سی شت هه یه که له ناو دلی هه ر مسولمانیک هه بن ناپاکی ناکات: کارکردن به دلسۆزی ته نها له بهر خوا، وه دلسۆزی و چاکه ویستن بو پیشه وایانی مسولمانان، وه پابه ندبوون به کۆمه لی مسولمانان.

۲۳۱- عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ جُبَيْرِ بْنِ مُطْعِمٍ رضي الله عنه، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: قَامَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: بِالْخَيْفِ مِنْ مِثْي، فَقَالَ: «نَصَرَ اللَّهُ امْرَأً سَمِعَ مَقَالَتِي فَبَلَّغَهَا، قَرَّبَ حَامِلٍ فَفَهِيَ غَيْرَ فَقِيهِ، وَرَبَّ حَامِلٍ فَفَهِيَ إِلَى مَنْ هُوَ أَفْقَهُ مِنْهُ»^(۲).

واته: موحه ممه دی کوری جوبه یری کوری مو تعیم رضي الله عنه له باوکی ده گپرتته وه، که گوتوو یه تی: پیغه مبهری خوا ﷺ له خه یف (ناوی شوئنیکه) له مینا هه لسا و فه رمووی: خوا پرووی ئەو کەسه پۆشن و جوان بکات که قسه یه کی من ده بیستی و پاشان بلاوی ده کاته وه، چونکه هه ندی کەس هه یه که به لگه شه رعیه کانی لایه به لام ناتوانی حوکمه شه رعیه کانی لیده ربینی (به لام کاتیک بو که سیک شاره زاتر ته یگیرته وه ئەوا ئەو کەسه ده توانی حوکمه شه رعیه کانی لی هه لبینجی)، وه هه ندی کەس هه یه شاره زایه به لام ده یگه یه نی به که سیک که له خوی شاره زاتره.

(۱) صحیح. أخرجه أبو داود: ۳۶۶۰، والترمذي: ۲۶۵۶.

(۲) صحیح.

۲۳۲- عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، عَنْ أَبِيهِ رضي الله عنه، أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم قَالَ: «نَصَرَ اللَّهُ أَمْرًا سَمِعَ مِنَّا حَدِيثًا فَبَلَّغَهُ، قَرَّبَ مُبَلِّغٌ أَحْفَظُ مِنْ سَامِعٍ»^(۱).

واته: عەبدوڕەحمانی کۆری عەبدوللا لە باوکی رضي الله عنه دەگێڕێتەوه، که پیغه مبهەر صلى الله عليه وسلم فەرموو یەتی: خوا ڕووی ئەو کەسە ڕۆشن و جوان بکات که فەرموو دەیه کی من دەبیستی و، پاشان دەیگه یەنی به خه لکیتەر، چونکه هه ندی کەس هه یه که فەرموو دەیه که ی پیده گات شارەزاتر و پارێزگارتەر له و کەسە ی که له منه وه بیستوو یه تی.

۲۳۳- عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي بَكْرَةَ، عَنْ أَبِيهِ رضي الله عنه، وَعَنْ رَجُلٍ آخَرَ، -هُوَ أَفْضَلُ فِي نَفْسِي مِنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ- عَنْ أَبِي بَكْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: حَطَبَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «يَوْمَ النَّحْرِ، فَقَالَ: «لِيُبَلِّغَ الشَّاهِدُ الْغَائِبَ، فَإِنَّهُ رَبُّ مُبَلِّغٍ يَبْلُغُهُ أَوْعَى لَهُ مِنْ سَامِعٍ»^(۲).

واته: عەبدوڕەحمانی کۆری ئەبو بەکره لە باوکی رضي الله عنه، وه ههروهها له پیاوێکی تر - که له لای من له عەبدوڕەحمان باشتەر- له ئەبو بەکره وه رضي الله عنه دەگێڕنەوه که گوتوو یه تی: پیغه مبهەری خوا صلى الله عليه وسلم له ڕۆژی جهژنی قورباندا وتاریداو فەرموو ی: ئەوانه ی ناماده ی وتاره که ی من، با بیگه یه نن به وانه ی که ناماده نین، چونکه هه ندی کەس هه یه که فەرموو دەیه که ی پیده گات هۆشیارترو شارەزاتەر له و کەسە ی (که یه که م جار) بیستوو یه تی.

۲۳۴- عَنْ مُعَاوِيَةَ الْقُسَيْرِيِّ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «أَلَا لِيُبَلِّغَ الشَّاهِدُ الْغَائِبَ»^(۳).

واته: موعاویه ی قوشهیری رضي الله عنه ده لی: پیغه مبهەری خوا صلى الله عليه وسلم فەرموو یه تی: ناگادار بن ئەوانه ی ناماده ن بیگه یه نن به وانه ی که ناماده نین و نه هاتوون.

۲۳۵- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضي الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم قَالَ: «لِيُبَلِّغَ شَاهِدُكُمْ غَائِبَكُمْ»^(۴).

واته: ئیبنو عومەر رضي الله عنه دەگێڕێتەوه، که پیغه مبهەری خوا صلى الله عليه وسلم فەرموو یه تی: ناماده بووه کانتان بیگه یه نن به وانه تان که ناماده نین.

(۱) صحیح. أخرجه الترمذي: ۲۶۷۷ و ۲۶۷۸.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۶۷ و ۱۰۵ و ۱۷۴۱ و ۳۱۹۷ و ۴۴۰۶ و ۷۴۴۷، ومسلم: ۱۶۷۹.

(۳) صحیح.

(۴) صحیح. أخرجه أبو داود: ۱۲۷۸ بنحوه.

۲۳۶- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «نَصَرَ اللَّهُ عَبْدًا سَمِعَ مَقَالَتي فَوَعَاها، ثُمَّ بَلَغَهَا عَنِّي، قُرْبُ حَامِلٍ فَمَهٍ غَيْرِ فَمِيهِ، وَرُبُّ حَامِلٍ فَمَهٍ إِلَى مَنْ هُوَ أَفْقَهُ مِنْهُ»^(۱).

واته: نه نه سی کورې مالیک رضي الله عنه ده لې: پښه مبهري خوا ﷺ فه رموويه تی: خوا پرووی نه و که سه روښن و جوان بکات که قسه کانی من ده بیستی و تیان ده گات، پاشان له منه وه ده یکه یه نی به وانیر، چونکه هه ندی که س هه یه که زانسته که ی له لایه شاره زای سوود لیوه رگرتی نیه، وه ک نه و که سه ی که پیده گه یه نی، وه هه ندی که سیش که خوی شاره زایه ده یکه یه نی به که سی که له خوی شاره زاتره.

بابه ت: نه و که سه ی که ده بیته کللی چاکه کاری

۲۳۷- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّ مِنَ النَّاسِ مَفَاتِيحَ لِلْخَيْرِ، مَعَالِيقَ لِلشَّرِّ، وَإِنَّ مِنَ النَّاسِ مَفَاتِيحَ لِلشَّرِّ مَعَالِيقَ لِلْخَيْرِ، فَطُوبَى لِمَنْ جَعَلَ اللَّهُ مَفَاتِيحَ الْخَيْرِ عَلَى يَدَيْهِ، وَوَيْلٌ لِمَنْ جَعَلَ اللَّهُ مَفَاتِيحَ الشَّرِّ عَلَى يَدَيْهِ»^(۲).

واته: نه نه سی کورې مالیک رضي الله عنه ده لې: پښه مبهري خوا ﷺ فه رموويه تی: له راستیدا هه ندی که س کللی چاکه به و قفلی خراپه یه، وه به راستی هه ندی که سیش کللی خراپه یه و قفلی چاکه به، جا خوش به حالی نه وانه ی که خوا دهستی نه وانه ی کرده به کللی چاکه، وه سزای سهخت بو نه وانه ی که خوا دهستی نه وانه ی کرده به کللی خراپه.

۲۳۸- عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ رضي الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «إِنَّ هَذَا الْخَيْرَ خَزَائِنُ، وَلِتِلْكَ الْخَزَائِنِ مَفَاتِيحُ، فَطُوبَى لِعَبْدٍ جَعَلَهُ اللَّهُ مِفْتَاحًا لِلْخَيْرِ، وَوَيْلٌ لِعَبْدٍ جَعَلَهُ اللَّهُ مِفْتَاحًا لِلشَّرِّ، مِغْلَاقًا لِلْخَيْرِ»^(۳).

(۱) صحیح.

(۲) حسن.

(۳) ضعیف جداً.

واتە: سەھلی کۆری سەعد ﷺ دەگیریتەو، کە پێغەمبەری خوا ﷺ فەرموو یەتی: بەپراستی ئەو خێر و چاکە یە وە کو کۆگا و گەنجینە وایە، وە ئەو کۆگا و گەنجینە یە ش کلیلی ھە یە، جا خۆشی بە حالی ئەو بەندە یە ی کە خوا دە یکات بە کلیلی چاکە و قوفلی خراپە، وە سزای سەخت بۆ ئەو بەندە یە ی کە خوا دە یکات بە کلیلی خراپە و قوفلی خێر و چاکە.

بابەت: پاداشتی ئەو کەسە ی کە خەلکی فیزی چاکە دەکات

۲۳۹- عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ ﷺ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «إِنَّهُ لَيَسْتَغْفِرُ لِعَالِمٍ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ، وَمَنْ فِي الْأَرْضِ، حَتَّى الْحِيتَانِ فِي الْبَحْرِ»^(۱).

واتە: ئەبو دەرداء ﷺ دە ئی: گویم لە پێغەمبەری خوا ﷺ بوو دە یفەرموو: بەپراستی ئەو کەسە ی کە زانایە و (کار بە زانستە کە ی دە کات و خەلکی فیزی دە کات)، ئەوە ی لە ئاسمانە کان و زەوی ھە یە داوای لیخۆشبوونی بۆ دە کەن، ھە تا نە ھەنگە کانی ناو دە ریاش.

۲۴۰- عَنْ سَهْلِ بْنِ مُعَاذِ بْنِ أَنَسٍ، عَنْ أَبِيهِ ﷺ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: «مَنْ عَلَّمَ عِلْمًا فَلَهُ أَجْرٌ مَنْ عَمِلَ بِهِ، لَا يَنْقُصُ مِنْ أَجْرِ الْعَامِلِ»^(۲).

واتە: سەھلی کۆری مو عازی کۆری ئە نەس لە باوکی ﷺ دە گیریتەو، کە پێغەمبەری خوا ﷺ فەرموو یە تی: ھەر کەسێ زانستیک فیزی خەلک بکات، ئەو بە ئەندازە ی ئەوە ی کار بە و زانستە دە کات پاداشت و چاکە ی بۆ دە نوسری بی ئەوە ی لە چاکە ی ئەو کەسە کەم بیتەو کە کاری پێدە کات.

۲۴۱- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي قَتَادَةَ، عَنْ أَبِيهِ ﷺ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «خَيْرٌ مَا يُخْلَفُ الرَّجُلُ مِنْ بَعْدِهِ ثَلَاثٌ: وَلَدٌ صَالِحٌ يَدْعُو لَهُ، وَصَدَقَةٌ تَجْرِي يَبْلُغُهُ أَجْرُهَا، وَعِلْمٌ يُعْمَلُ بِهِ مِنْ بَعْدِهِ»^(۳).

(۱) صحیح.

(۲) حسن.

(۳) صحیح.

واته: عه بدوللای کوری نه بو قه تاده له باوکی ﷺ ده گیریتته وه، گوتوویه تی: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: باشرین شتیک که پیاو له دواى خوی جینی ده هیلئی سی شته: منالیکى چاکه کار که دوعای بو بکات، چاکه یه کی به رده وام که به هه همیشه یی خیره که ی پیده گات (وه ک دروستکردنی مزگهوت و پردو نه خوشخانه و بیری ناوو... هتد)، زانستیک که له دواى خوی کاری یی ده کری.

۲۴۲- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّ مِمَّا يَلْحَقُ الْمُؤْمِنَ مِنْ عَمَلِهِ وَحَسَنَاتِهِ بَعْدَ مَوْتِهِ عِلْمًا عَلَّمَهُ وَنَشَرَهُ، وَوَلَدًا صَالِحًا تَرَكَهُ، وَمُصْحَفًا وَرَّثَهُ، أَوْ مَسْجِدًا بَنَاهُ، أَوْ بَيْتًا لِابْنِ السَّبِيلِ بَنَاهُ، أَوْ نَهْرًا أَجْرَاهُ، أَوْ صَدَقَةً أَخْرَجَهَا مِنْ مَالِهِ فِي صِحَّتِهِ وَحَيَاتِهِ، يَلْحَقُهُ مِنْ بَعْدِ مَوْتِهِ»^(۱).

واته: نه بو هورهیره ﷺ ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: بیگومان له و چاکه و کرده وانهی که به ئیماندار ده گات له دواى مردنی بریتیه له: زانستیک که فیری بووبی و بلاوی کردبیتته وه، وه مندالیکى چاکه کاری له دواى خوی جینی هیشتبیی، وه قورئائیک که له دواى خوی جینی هیشتبیی، یان مزگهوتیکى دروست کردبیی، یان خانویه کی دروست کردبیی بو ریبواران، یان ناوتیکى پهیدا کردبیی (بیر بیی، یان کاریز، یان کانیاو، یان پرووبار)، یان نه و به خشینه ی که له سهروهت و سامانی خوی کردبیتی و خوشی له زیاندا بووبی و تهن دروست بووبی، نه وانه دواى مردنیش پادا شته که ی پیده گات.

۲۴۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: «أَفْضَلُ الصَّدَقَةِ أَنْ يَتَعَلَّمَ الْمَرْءُ الْمُسْلِمُ عِلْمًا، ثُمَّ يُعَلِّمَهُ أَخَاهُ الْمُسْلِمَ»^(۲).

واته: نه بو هورهیره ﷺ ده گیریتته وه که پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: باشرین کاری چاکه نه وه یه که مروفی مسولان زانستیک فیربیی، پاشان برای مسولانیشی فیری نه و زانسته بکات.

(۱) حسن. تخریجه انفراد به ابن ماجه. وانظر مسلم: ۱۶۳۱، وأبو داود: ۲۸۸۰، والترمذی: ۱۳۷۶، والنسائی: ۳۶۵۱.

(۲) ضعیف.

بابهت: نهو کهسهى که حهزناکات خه لکى له دوايه وه برؤن

۲۴۴- عَنْ شُعَيْبِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو، عَنْ أَبِيهِ عليه السلام، قَالَ: «مَا رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يَأْكُلُ مَتَكِنًا قَطُّ، وَلَا يَطَأُ عَقَبَيْهِ رَجُلَانِ»^(۱).

واته: شوعه بى کورى عه بدوللاى کورى عه مر له باوکى عليه السلام ده گيرتته وه که گوتوويه تى: هيچ کات پيغه مبهرى خوا عليه السلام نه بينراوه که به پالدا نه وه خواردن بخوات، وه هيچ کاتيش نه بووه که دوو کهس له دوايه وه برؤن و بو خوى له پيشيانه وه بيت (به لکو له دوايان رويشتوه، يان له نيوانى هاوريکانى رويشتوه، نه وه ش گه وره بى ريزى پيغه مبهر عليه السلام ده سه لمتني که هه ميشه ويستويه تى وه ک هاوريکانى خوى نيشان بدات، نه ک وه ک پاشاو گه وره کانى نه و کات).

۲۴۵- عَنْ أَبِي أُمَامَةَ عليه السلام، قَالَ: «مَرَّ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم فِي يَوْمٍ شَدِيدِ الْحَرِّ نَحْوَ بَقِيعِ الْعَرَقِدِ، وَكَانَ النَّاسُ يَمْشُونَ خَلْفَهُ، فَلَمَّا سَمِعَ صَوْتَ النَّعَالِ وَقَرَ ذَلِكَ فِي نَفْسِهِ، فَجَلَسَ حَتَّى قَدَّمَهُمْ أَمَامَهُ؛ لِئَلَّا يَقَعَ فِي نَفْسِهِ شَيْءٌ مِنَ الْكِبَرِ»^(۲).

واته: نه بو نومامه عليه السلام ده لى: له رورتيكى زور گهرمدا پيغه مبهر عليه السلام به ره وه به قيع رويشت، وه خه لکيش له دواى ده رويشتن، کاتیک گوتى له ده نگى نه عله کانيان بوو که له دوايه وه ده رويشتن نه وهى له سه ر دل ناخوش بوو، بويه دانيشت هه تا وه کو خه لکه که پيشى که وتنه وه، بو نه وهى له ناو دلى خويدا توشى خو به گه وره زانين نه بيت.

راوى فهرمووده که ده لى: بو نه وهى هيچ به شيک له خو به گه وره زانين هه ست بينه کات له ناخيدا، بويه دانيشت تا پيشى بکه ونه وه، (ده شگونجى نه وه بو تيمه بى، تا فيرين حهز به وه نه که ين، خه لک له دوامانه وه پروات).

۲۴۶- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رضي الله عنه، قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم: «إِذَا مَشَى مَسَى أَصْحَابُهُ أَمَامَهُ وَتَرَكَوا ظَهْرَهُ لِلْمَلَائِكَةِ»^(۳).

(۱) صحيح. أخرجه البخاري: ۵۳۹۸، وأبو داود: ۳۷۶۹، والترمذي: ۱۸۳۰.

(۲) ضعيف.

(۳) صحيح.

واته: جابیری کوری عه بدوللا ﷺ ده لئی: کاتیک پیغه مبهری ﷺ به رینگادا ده رویشته، هاوه له کانی له پیشی ده رویشتن (یان له تهنیشتی) و، دواوه یان بو فریشته کان جیده هیشت.

بابهت: وه سیهت کردن به زانست خوازان

۲۴۷- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «سَيَاتِيكُمْ أَقْوَامٌ يَطْلُبُونَ الْعِلْمَ، فَإِذَا رَأَيْتُمُوهُمْ فَقُولُوا لَهُمْ: مَرْحَبًا مَرْحَبًا بِوَصِيَّةِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، وَاقْنُوهُمْ» قُلْتُ لِلْحَكَمِ، مَا اقْنُوهُمْ، قَالَ: عَلَّمُوهُمْ^(۱).

واته: نه بو سه عیدی خودری ﷺ ده گیریته وه که پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموو به تی: له مه و دوا خه لکاتیک دینه لاتان بو وه رگرتنی زانست، جا نه گهر نه وانتان بینی پیمان بلین: به خیرین به خیرین بو پاسپارده که ی پیغه مبهری خوا ﷺ (واته: نه ی نه وانه ی که پیغه مبهری خوا ﷺ باسی کردوون و تیمه ی پاسپاردوه که به خیره اتستان لی بکه ین)، (وه پیغه مبهری ﷺ فهرمووی): فیریان بکه ن و زانستیان پیلین و تیان بگه یه نن، (پراوی فهرمووده که) ده لئی: له حه که مم پرسى: «اقنوهم» واته ی چیه؟ نه ویش گوتی: واته: فیریان بکه ن.

۲۴۸- عَنْ إِسْمَاعِيلَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: دَخَلْنَا عَلَى الْحَسَنِ نَعُوذُهُ حَتَّى مَلَأْنَا الْبَيْتَ، فَقَبِضَ رِجْلَيْهِ، ثُمَّ قَالَ: دَخَلْنَا عَلَى أَبِي هُرَيْرَةَ نَعُوذُهُ حَتَّى مَلَأْنَا الْبَيْتَ، فَقَبِضَ رِجْلَيْهِ، ثُمَّ قَالَ: دَخَلْنَا عَلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ حَتَّى مَلَأْنَا الْبَيْتَ وَهُوَ مُضْطَجِعٌ لِحَبْنِهِ، فَلَمَّا رَأَانَا قَبِضَ رِجْلَيْهِ، ثُمَّ قَالَ: «إِنَّهُ سَيَاتِيكُمْ أَقْوَامٌ مِنْ بَعْدِي يَطْلُبُونَ الْعِلْمَ، فَرَحَبُوا بِهِمْ، وَحَيَّوهُمْ، وَعَلَّمُوهُمْ» قَالَ: «فَأَدْرَكْنَا وَاللَّهِ أَقْوَامًا مَا رَحَبُوا بِنَا، وَلَا حَيَّوْنَا، وَلَا عَلَّمُونَا، إِلَّا بَعْدَ أَنْ كُنَّا نَذْهَبُ إِلَيْهِمْ فَيَجْفُونَا»^(۲).

واته: ئیسماعیل ﷺ ده لئی: چووینه لای حه سه ن سه ردانمان کرد تا ماله که مان پر کرد، جا پینه کانی کو کرده وه (له بهر ریز، یان له بهر که می جیگا)، پاشان گوتی: چووینه بو لای نه بو هورپه سه ردانمان کرد تا ماله که مان پر کرد، جا پینه کانی کو کرده وه،

(۱) حسن. أخرجه الترمذي: ۲۶۰ و ۲۶۰۱.

(۲) موضوع.

دواتر گوتی: چو وینه خزمهت پیغهمبهری خوا ﷺ تا کو ماله که مان پر کرد له کاتیکدا که نهو له سهر که له که ی پالی دابووه، جا کاتیک ئیمه ی بینی پییه کانی کو کرده وه، پاشان فهرمووی: بیگومان له دوا ی من خه لکانیک دین داوای زانستان لیده کهن، به خیرهاتنیان بکه، (وه سینگتان به رانبهریان فراوان بی)، وه ریزیان بگرن و فیری زانستان بکهن، (راوی) ده لی: جا سویند به خوا خه لکانیکمان (ماموستاکان) بینی که به خیرهاتنیان نه کردین، وه ریزیان نه گرتین، وه فیریان نه کردین، مه گهر دوا ی نه وه ی که ئیمه رویشتین بو لایان و نه وانیش به رانبه رمان سارد و سپ بوون.

۲۴۹- عَنْ أَبِي هَارُونَ الْعَبْدِيِّ، قَالَ: كُنَّا إِذَا أَتَيْنَا أَبَا سَعِيدٍ الْخُدْرِيَّ رضي الله عنه، قَالَ: مَرَحَبًا يَوْصِيَّةَ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم قَالَ لَنَا: «إِنَّ النَّاسَ لَكُمْ تَبَعٌ، وَإِنَّهُمْ سَيَأْتُونَكُمْ مِنْ أَفْطَارِ الْأَرْضِ يَتَفَقَّهُونَ فِي الدِّينِ، فَإِذَا جَاءُوكُمْ فَاسْتَوْصُوا بِهِمْ خَيْرًا»^(۱).

واته: نه بو هاروونی عهبدی ده لی: کاتیک چووین بو لای نه بو سه عیدی خودری رضي الله عنه گوتی: مهره با به پاسپارده ی پیغهمبهری خوا صلى الله عليه وسلم، بیگومان پیغهمبهری خوا صلى الله عليه وسلم به ئیمه ی فهرمووه: به راستی خه لکی ده بنه شوینکه وتوتوتان، نه وان له هه موو لایه کی سه رزه و بیه وه دین و ده یانه وی له و ئایینه شاره زابن، جا هه رکات نه وان هاتن بو لاتان نه وه هه رچی ده یزانن و پیتان ده کری فیریان بکهن و پیمان بدهن له چاکه و خیری نه م دینه.

بابهت: سود وه رگرتن به زانست و کار پیکردنی

۲۵۰- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: كَانَ مِنْ دُعَاءِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم: «اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ عِلْمٍ لَا يَنْفَعُ، وَمِنْ دُعَاءٍ لَا يُسْمَعُ، وَمِنْ قَلْبٍ لَا يَخْشَعُ، وَمِنْ نَفْسٍ لَا تَشْبَعُ»^(۲).

واته: نه بو هوردهیره رضي الله عنه ده لی: له دوعا کانی پیغهمبهر صلى الله عليه وسلم نه وه بوو، که ده یفه رموو: خوا به پهنات پیده گرم له زانستیک که سوودی نه بی و، له دوعایه ک که نه بیستری و وه رنه گیری و، دلیک که ترسی (خوا ی) تیدانه بی، وه له نه فسیک که تیرنه خوات (و هه میسه هه ر به دوا ی دنیا وه بیت).

(۱) ضعیف. أخرجه الترمذي: ۲۶۵۰ و ۲۶۵۱.

(۲) صحيح. أخرجه أبو داود: ۱۵۴۸، والنسائي: ۵۵۳۶ و ۵۵۳۷.

۲۵۱- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يَقُولُ: «اللَّهُمَّ انْفَعْنِي بِمَا عَلَّمْتَنِي، وَعَلِّمْنِي مَا يَنْفَعُنِي، وَزِدْنِي عِلْمًا، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ عَلَى كُلِّ حَالٍ»^(۱).

واته: نه‌بو هوره‌پره رضي الله عنه ده‌لئ: پيغه‌مبه‌رى خوا صلى الله عليه وسلم ده‌يفه‌رموو: خوايه سوودمه‌ندم بکه به‌و زانسته‌ى که فیرت کردووم، وه نه‌و زانسته‌م فیربکه که سوودی بۆم هه‌يه، وه زانستم زياد بکه، وه سوپاس و ستايش بۆ خوا له‌سه‌ر هه‌موو بارودووخیک.

۲۵۲- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «مَنْ تَعَلَّمَ عِلْمًا مِمَّا يُتَّعَى بِهِ وَجْهُ اللَّهِ، لَا يَتَعَلَّمُهُ إِلَّا لِيُصِيبَ بِهِ عَرَضًا مِنَ الدُّنْيَا، لَمْ يَجِدْ عَرْفَ الْجَنَّةِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ» يَعْنِي رِيحَهَا^(۲).

واته: نه‌بو هوره‌پره رضي الله عنه ده‌لئ: پيغه‌مبه‌رى خوا صلى الله عليه وسلم فه‌رموو‌يه‌تى: هه‌ر که‌سى زانسته‌ى که له‌و زانستانه‌ فیربى که ده‌بى ته‌نھا له‌ پیناو خوادا فیرى بى و به‌کارى بىنى، به‌لام نه‌و که‌سه‌ى ته‌نھا بۆ نه‌وه فیرى بى که دونیای بى به‌ده‌ست به‌ئىنى، نه‌وا نه‌و که‌سه بۆنى به‌هه‌شت ناکات.

۲۵۳- عَنْ ابْنِ عُمَرَ رضي الله عنهما، عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم قَالَ: «مَنْ طَلَبَ الْعِلْمَ لِيُمَارِيَ بِهِ السُّفَهَاءَ، أَوْ لِيُبَاهِيَ بِهِ الْعُلَمَاءَ، أَوْ لِيَصْرِفَ وَجْهَهُ النَّاسِ إِلَيْهِ، فَهُوَ فِي النَّارِ»^(۳).

واته: ئىبنو عومەر رضي الله عنهما ده‌گيرته‌وه، پيغه‌مبه‌ر صلى الله عليه وسلم فه‌رموو‌يه‌تى: هه‌ر که‌سێک فیرى زانست بىنى بۆ نه‌وه‌ى له‌گه‌ل خه‌لكى كالفام مشت و مر بکات، يان شانازى پيوه بکات به‌سه‌ر زانایاندا، يان بيه‌وى که سه‌رنجى خه‌لكى بۆ لای خوى پابکيشى، نه‌وه له‌ نيو‌ئاگردايه.

۲۵۴- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رضي الله عنه، أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم قَالَ: «لَا تَعَلَّمُوا الْعِلْمَ لِيُبَاهُوا بِهِ الْعُلَمَاءَ، وَلَا لِيَتَمَارُوا بِهِ السُّفَهَاءَ، وَلَا تَخَيَّرُوا بِهِ الْمَجَالِسَ، فَمَنْ فَعَلَ ذَلِكَ فَالْتَارُ النَّارِ»^(۴).

(۱) صحيح دون قوله: «الْحَمْدُ لِلَّهِ عَلَى كُلِّ حَالٍ». أخرجه الترمذي: ۳۵۹۹.

(۲) صحيح. أخرجه أبو داود: ۳۶۶۴.

(۳) حسن.

(۴) صحيح.

واته: جابیری کوری عه بدوللا ﷺ ده گپریته وه، پیغه مبهه ر ﷺ فه رموو به تی: فیری زانست مه بن تا کو شانازی به سه ر زانایاندا بکه ن، یان مشت و مری پی بکه ن له گه ل کالفام و نه زانان، وه ههروه ها بو ئه وه فیرمه بن که سه رووی مه جلیس بگرن و پله و پایه ی دونیای پی به ده ست بینن، هه ر که س وای کرد، شایسته ی چوونه نیو تاگره تاگر.

۲۵۵- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہما، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «إِنَّ أَنَا مِنْ أُمَّتِي سَيِّفَقَهُوْنَ فِي الدِّينِ، وَيَقْرَءُونَ الْقُرْآنَ، وَيَقُولُونَ: نَأْتِي الْأَمْرَاءَ فَنُصِيبُ مِنْ دُنْيَاهُمْ، وَنَعْتَزِلُهُمْ بِدِينِنَا، وَلَا يَكُونُ ذَلِكَ، كَمَا لَا يُجْتَنَى مِنَ الْقِتَادِ إِلَّا الشُّوْكَ، كَذَلِكَ لَا يُجْتَنَى مِنْ قُرْبِهِمْ إِلَّا» قَالَ: مُحَمَّدُ بْنُ الصَّبَّاحِ، كَأَنَّهُ يَعْنِي الْخَطَايَا^(۱).

واته: ئیبنو عبباس رضی اللہ عنہما ده گپریته وه له پیغه مبهه ره وه ﷺ که فه رموو به تی: بیگومان خه لکانیک له ئومه تی من بانگه شه ی شاره زایان ده که ن له دیندا، وه قورئان ده خوینن و (ته فسیری ده که ن)، ده شلین: ئیمه ده چین بو لای کاربه ده ستان و به شی خویمان له دنیا لیان به هره مه ند ده بین و به دینه که شان و شاره زایان له دین لیان دوورده که وینه وه (واته: به شدار نابین له تاوان و کرده وه خراپه کانیان)، (وه پیغه مبهه ر ﷺ فه رموو ی: ئه وه ش ده سته به ر نابی، ههروه کو چون له داری قه تاد (داریکی درکاوویه) ته نها ده توانری درک بچنری و هیچ به ریکی دیکه ناگری، به هوی نریک بوونه ویان له کاربه ده ستان ته نها ئه وه یه و هیچی تر، موحه مبه دی کوری صه باح ده لی: مه به سته ی پی له گونا هو تاوان بوو (که فه رموو ی: هیچ شتیکی تر نه).

۲۵۶- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «تَعَوَّدُوا بِاللَّهِ مِنْ جُبِّ الْحُزْنِ» قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، وَمَا جُبُّ الْحُزْنِ؟ قَالَ: «وَادٍ فِي جَهَنَّمَ، يُتَعَوَّدُ مِنْهُ جَهَنَّمَ كُلُّ يَوْمٍ أَرْبَعِمِائَةٍ مَرَّةً» قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ مَنْ يَدْخُلُهُ؟ قَالَ «أَعْدٌ لِلْقُرَاءِ الْمُرَاتِينَ بِأَعْمَالِهِمْ، وَإِنَّ مِنْ أُنْبَعِصِ الْقُرَاءِ إِلَى اللَّهِ الَّذِينَ يَزُورُونَ الْأَمْرَاءَ» قَالَ الْمُحَارِبِيُّ: «الْجَوْرَةَ»^(۲).

(۱) ضعیف.

(۲) ضعیف. أخرجه الترمذي: ۲۳۸۳.

واته: ئەبو هورەیره رضی اللہ عنہ دەلی: پینگەمبەری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فەرمووێه تی: پەنابگرن بە خوا لە «جُبُّ الحُزْنِ»، گوتیان: ئەی پینگەمبەری خوا «جُبُّ الحُزْنِ» چییه؟ فەرمووی: شیونکە لە دۆزەخدا، کە دۆزەخ هەموو پۆژتیک چوار سەد جار پەناده گری بە خوا لەو شیوه، گوتیان: پینگەمبەری خوا جا ئەو کێ دەچیته نیوی؟ فەرمووی: ئاماده کراوه بۆ ئەوانە ی کە قورئان دەخوینن و زانست فێردەبن و لە کردەوه کانیاندا ریا (پرووپامایی) دەکەن، وە بەدنیایی بیزاروترین زانا و خویندەوار لای خوا ئەوانەن کە دەچنە دەرگای کاربەدەستان و سەردانیان دەکەن، موحاریبی دەلی: ئەو کاربەدەستانە ی کە ستمکارن.

۲۵۷- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: لَوْ أَنَّ أَهْلَ الْعِلْمِ صَانُوا الْعِلْمَ، وَوَضَعُوهُ عِنْدَ أَهْلِهِ، لَسَادُوا بِهِ أَهْلَ زَمَانِهِمْ، وَلَكِنَّهُمْ بَدَلُوهُ لِأَهْلِ الدُّنْيَا لِيَتَّالُوا بِهِ مِنْ دُنْيَاهُمْ، فَهَانُوا عَلَيْهِمْ، سَمِعْتُ نَبِيَّكُمْ صلی اللہ علیہ وسلم يَقُولُ: «مَنْ جَعَلَ الْهُمُومَ هَمًّا وَاحِدًا، هَمَّ آخِرَتِهِ، كَفَاهُ اللَّهُ هَمَّ دُنْيَاهُ، وَمَنْ تَشَعَّبَتْ بِهِ الْهُمُومُ فِي أَحْوَالِ الدُّنْيَا لَمْ يُبَالِ اللَّهُ فِي أَيِّ أَوْدِيَّتَيْهَا هَلَكَ»^(۱).

واته: عەبدوللای کوری مەسعوود رضی اللہ عنہ دەلی: ئەگەر زانایان پارێزگارییان لە زانست بکردایه و لەلای ئەهلی خۆی دایانابا و پێیان دابان، ئەو هه سهروهه ی سهردهمی خۆیان ده بوون، بهلام ئەوانە ی به زایه یاندا لەلای ئەهلی دونیا ته نهها بۆ ئەوه ی دونیای بی به دهست بهینن، بۆیه خوا ریسوا و سووکی کردن و، دونیای به سهردا زالکردن، گویم له پینگەمبەرە که تان صلی اللہ علیہ وسلم بوو ده یفهرموو: ههر کهس خه مه کانی بکات به یه ک خه م و ئەویش خه می دوارپۆژی بی، ئەوه خوا خه می دونیای له سه ر لاده بات و خوای به سه، وه ههر کهس خه مه کانی زۆربن و ههر خه می دونیای بیت، ئەوه خوا به لایه وه گرینگ نیه و له ههر شیونک له شیوه کانی دونیا به هیلاک چوو بی.

۲۵۸- عَنْ ابْنِ عُمَرَ رضی اللہ عنہما، أَنَّ النَّبِيَّ صلی اللہ علیہ وسلم قَالَ: «مَنْ طَلَبَ الْعِلْمَ لِيَغَيِّرَ اللَّهُ، أَوْ أَرَادَ بِهِ غَيْرَ اللَّهِ، فَلْيَتَّبِعُوا مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ»^(۲).

(۱) ضعیف إلا المرفوع منه فهو حسن.

(۲) ضعیف. أخرجه الترمذي: ۲۶۵۵.

واتە: ئیبنو عومەر رضی اللہ عنہ دەگێڕێتەو، ینەمبەر رضی اللہ عنہ فەرموویەتی: هەر کەس بۆ غەیری خوا فیری زانست ببی، یان مەبەستی بێ غەیری خوا بی، با شوینی خۆی نامادە بکات لە ئاگر.

۲۵۹- عَنْ حُذَيْفَةَ رضی اللہ عنہ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم يَقُولُ: «لَا تَعَلَّمُوا الْعِلْمَ لِنَبَاهُوا بِهِ الْعُلَمَاءَ، أَوْ لِيُمَارُوا بِهِ السُّفَهَاءَ، أَوْ لِيَصْرِفُوا وُجُوهَ النَّاسِ إِلَيْكُمْ، فَمَنْ فَعَلَ ذَلِكَ فَهُوَ فِي النَّارِ»^(۱).

واتە: حوزەیفە رضی اللہ عنہ دەلی: گویم لە ینەمبەری خوا صلی اللہ علیہ وسلم بوو، دەیفەرموو: زانست بۆ ئەووە فێرمەبن کە شانازی پێیکەن بەسەر زانایاندا، یان مشت و مری پێیکەن لەگەڵ کالقام و نەزانان، یان بتانەوی بەو زانستە سەرنجی خەلکی بۆ لای خۆتان رابکێشن، هەر کەس ئەو کارە بکات، ئەووە لە نیو ئاگر دایە.

۲۶۰- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: «مَنْ تَعَلَّمَ الْعِلْمَ لِيُبَاهِيَ بِهِ الْعُلَمَاءَ، وَيُجَارِيَ بِهِ السُّفَهَاءَ، وَيَصْرِفَ بِهِ وُجُوهَ النَّاسِ إِلَيْهِ، أَدْخَلَهُ اللَّهُ جَهَنَّمَ»^(۲).

واتە: ئەبو ھورەیرە رضی اللہ عنہ دەلی: ینەمبەری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فەرموویەتی: هەر کەس زانست بۆ ئەووە فێر بیت کە شانازی بەسەر زانایاندا بکات و موناقدەشەوی پێیکات لەگەڵ کالقام و نەزانان و، بیەوی سەرنجی خەلکی بۆ لای خۆی رابکێشی، خوا دەبخاتە دۆزەخەو.

بابەت: ئەو کەسە پرسیاری زانستیکی لێدەکرێ و دەیشاریتەو

۲۶۱- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، عَنِ النَّبِيِّ صلی اللہ علیہ وسلم قَالَ: «مَا مِنْ رَجُلٍ يَحْفَظُ عِلْمًا فَيَكْتُمُهُ، إِلَّا أَتَى بِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مُلْجَمًا بِلِجَامٍ مِنَ النَّارِ»^(۳).

واتە: ئەبو ھورەیرە رضی اللہ عنہ دەگێڕێتەو، ینەمبەر صلی اللہ علیہ وسلم فەرموویەتی: هیچ پیاویک نە کە زانستیک بزانی و بیشاریتەو (بۆ ئەووەی کەس سوودی لێنەبینی)، مسۆگەر لە رۆژی دوایدا دەھینری لە کاتیکدا کە لقاو کراو بە لقاویکی ئاگرین.

(۱) حسن.

(۲) حسن.

(۳) حسن. أخرجه أبو داود: ۳۶۵۸، والترمذي: ۲۶۴۹.

۲۶۲- عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ هُرْمَزٍ الْأَعْرَجِ، أَنَّهُ سَمِعَ أَبَا هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، يَقُولُ: وَاللَّهِ، لَوْلَا آيَاتَانِ فِي كِتَابِ اللَّهِ تَعَالَى مَا حَدَّثْتُ عَنْهُ، يَعْنِي عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم، شَيْئًا أَبَدًا، لَوْلَا قَوْلُ اللَّهِ: ﴿إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنْ الْكِتَابِ (۷۶)﴾ الْبَقْرَةَ، إِلَى آخِرِ الْآيَتَيْنِ ^(۱).

واته: عه‌دورپه‌حماني کورې هورموزی ته‌ع‌ر‌ه‌ج ده‌گ‌یر‌ی‌ته‌وه، که گویي له‌ته‌بو هورپه‌یره رضي الله عنه بووه ده‌ی‌گوت: سو‌یند به‌خوا، نه‌گ‌ر‌ته‌و دوو‌ثایه‌ته‌ی کتیبی‌خوا نه‌بان هه‌ر‌گ‌یز هیچ‌شتیکم له‌پ‌ن‌غ‌ه‌م‌به‌ری خواوه رضي الله عنه نه‌ده‌گ‌یر‌ایه‌وه، نه‌گ‌ر‌خوا نه‌ی‌ف‌ه‌رمو‌با: ﴿إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنْ الْكِتَابِ (۷۶)﴾ الْبَقْرَةَ، واته: بی‌گومان‌ته‌وانه‌ی‌ته‌و‌ثایه‌تانه‌ده‌شارنه‌وه که‌خودا‌ناردونیه‌ته‌خواره‌وه له‌ته‌ورات، تا‌کو‌تایی‌دوو‌ثایه‌ته‌که.

۲۶۳- عَنْ جَابِرٍ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «إِذَا لَعَنَ آخِرُ هَذِهِ الْأُمَّةِ أَوْلَهَا، فَمَنْ كَتَمَ حَدِيثًا فَقَدْ كَتَمَ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ» ^(۲).

واته: جابیر رضي الله عنه ده‌لئ: پ‌ن‌غ‌ه‌م‌به‌ری‌خوا رضي الله عنه فه‌رمو‌ویه‌تی: هه‌ر‌کاتیک‌کو‌تایی‌ته‌م‌ثوممه‌ته‌نه‌فرینی‌کرد له‌سه‌ره‌تا‌که‌ی‌ته‌م‌ثوممه‌ته‌(به‌هوی‌نه‌زانینه‌وه‌قه‌دری‌هاوه‌لان‌و‌پ‌یشینانی‌خویان‌نه‌گ‌رت‌و‌جنیویان‌پ‌یدان)، وه‌له‌وکاته‌شدا‌زانایان‌زانسته‌که‌یان‌بشارنه‌وه‌وه‌فه‌رمو‌وده‌کان‌به‌خه‌لک‌نه‌گ‌ه‌یه‌نن، ته‌وه‌ته‌وانه‌له‌وه‌که‌سانه‌ن‌که‌وه‌حی‌خوایان‌شاردو‌ته‌وه.

۲۶۴- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضي الله عنه، سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يَقُولُ: «مَنْ سِئِلَ عَنْ عِلْمٍ فَكْتَمَهُ أَلْجِمَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِلِجَامٍ مِنْ نَارٍ» ^(۳).

واته: ته‌نه‌سی‌کورې‌مالیک رضي الله عنه ده‌لئ: گو‌یم له‌پ‌ن‌غ‌ه‌م‌به‌ری‌خوا رضي الله عنه بوو ده‌ی‌ف‌ه‌رمو‌و: هه‌ر‌که‌س‌پ‌رسیاری‌زانسته‌کی‌لی‌ب‌ک‌ری‌و‌ته‌و‌یش‌بیشاری‌ته‌وه‌و‌نه‌ی‌لیت‌ته‌وا‌له‌پ‌و‌ژی‌دوا‌ییدا‌لغاو‌ده‌ک‌ری‌به‌لغاو‌یک‌ی‌نا‌گ‌رین.

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۱۸ و ۲۳۵۰ و ۷۳۵۴، ومسلم: ۲۴۹۲.

(۲) ضعیف جداً.

(۳) صحیح.

۲۶۵- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ كَتَمَ عِلْمًا مِمَّا يَنْفَعُ اللَّهَ بِهِ فِي أَمْرِ النَّاسِ أَمَرَ الدِّينِ، أَلْجَمَهُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِلِجَامٍ مِنَ النَّارِ»^(۱).

واتە: ئەبو سەئىدى خۇدرى رضي الله عنه دەلى: پېغەمبەرى خوا ﷺ فەرموویەتی: ھەر كەس زانستىكى لەو زانستانە بشارىتەوہ كە خوا بە ھۆیەوہ سوود بە خەلك دەگەيەنى لە كار و بارى ئاينداریانەوہ، ئەوہ خوا لە رۆژى دوايدا لغاوى دەكات بە لغاوىكى ئاگرین.

۲۶۶- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ سُئِلَ عَنْ عِلْمٍ يَعْلَمُهُ فَكْتَمَهُ، أَلْجَمَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِلِجَامٍ مِنَ النَّارِ»^(۲).

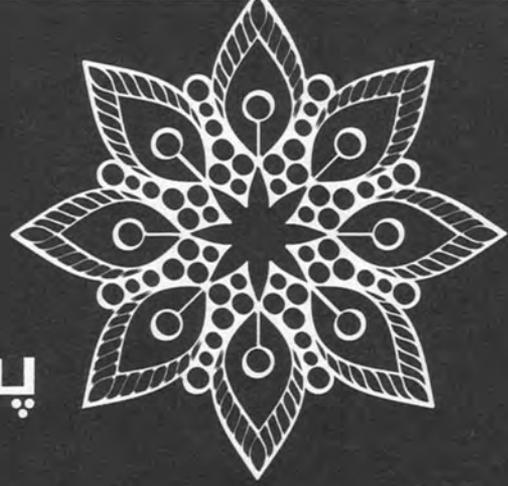
واتە: ئەبو ھورەيرە رضي الله عنه دەلى: پېغەمبەرى خوا ﷺ فەرموویەتی: ھەر كەس پرسىارى زانستىكى لىبكرى و ئەویش بىزانى و بشارىتەوہ، لە رۆژى دوايدا لغاوى دەكرى بە لغاوىكى ئاگرین.

--

(۱) ضعيف جداً.

(۲) صحيح. أخرجه أبو داود: ۳۶۵۸، والترمذي: ۲۶۴۹.

پہرتووکی

پاکیہتی و سوننہتہکانی

بابه ت: نهوهی که دهر باره ی نهو نه دازه ناوهی هاتوهه که گونجوه بو ده ستنویر و خو شوشتن له له شگرانی

۲۶۷- عَنْ سَفِينَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «يَتَوَضَّأُ بِالْمُدِّ، وَيَغْتَسِلُ بِالصَّاعِ»^(۱).

واته: سه فینه ﷺ ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ به مستیک ئاو ده ستنویری ده گرت، وه به ساعیک (چوار مشت ئاو) خو ی ده شوست.

۲۶۸- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «يَتَوَضَّأُ بِالْمُدِّ، وَيَغْتَسِلُ بِالصَّاعِ»^(۲).

واته: عائشه ﷺ ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ به مستیک ئاو ده ستنویری ده گرت، وه به ساعیک (چوار مشت ئاو) خو ی ده شوست.

۲۶۹- عَنْ جَابِرِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ: «كَانَ يَتَوَضَّأُ بِالْمُدِّ، وَيَغْتَسِلُ بِالصَّاعِ»^(۳).

واته: جابیر ﷺ ده گپریته وه، که پیغه مبهری خوا ﷺ به مستیک ئاو ده ستنویری ده گرت، وه به ساعیک (چوار مشت ئاو) خو ی ده شوست.

۲۷۰- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَقِيلِ بْنِ أَبِي طَالِبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «يُجْزِي مِنْ الْوُضوءِ مُدٌّ، وَمِنْ الْغُسْلِ صَاعٌ» فَقَالَ رَجُلٌ: لَا يُجْزِيْنَا، فَقَالَ: قَدْ كَانَ يُجْزِي مَنْ هُوَ خَيْرٌ مِنْكَ، وَأَكْثَرُ شَعْرًا، يَعْنِي النَّبِيَّ ﷺ^(۴).

واته: عه بدوللای کوری موحه ممه دی کوری عه لی کوری نه بو تالیب له باوکی، له باپیره وه ﷺ ده گپرنه وه که گوتویه تی: پیغه مبهری خوا ﷺ فه رموویه تی: ده ستنویر گرتن به مستیک ئاو دروسته و به سه، وه بو خو شوشتنیش چوار مشت، پیاویک گوتی: ئیمه به شان ناکات! نه ویش گوتی: که سیک به شی ده کات که له تو باشتره و مووشی زیاتر و پرتره له تو، واته: پیغه مبهر ﷺ.

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۳۲۶، والترمذی: ۵۶.

(۲) صحیح. أخرجه أبو داود: ۹۲، والنسائی: ۳۴۶ و ۳۴۷.

(۳) صحیح. أخرجه أبو داود: ۹۳.

(۴) صحیح.

بابہ ت: نوٹریک کہ بہہ ت

دہ ستنوٹری بکری خوامی گہورہ و ہری ناگری ت

۲۷۱- عَن أَسَامَةَ بْنِ عُمَرَ الْهَدَلِيِّ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَا يَقْبَلُ اللَّهُ صَلَاةً إِلَّا بِطُهْرٍ، وَلَا يَقْبَلُ صَدَقَةً مِنْ غُلُولٍ»^(۱).

واتہ: ئوسامہ ی کوری عومہیری ہوزہ لی ﷺ دہ لی: پیغہ مہری خوا ﷺ فہرموویہ تی: خوا ہیج نوٹریک و ہرناگری کہ بہہ تی دہ ستنوٹری کرابی، وہ ہیج بہ خشینیکیش و ہرناگری کہ بہ مالی دزیاری و حہرام کرابی.

۲۷۱م- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ قَالَ: حَدَّثَنَا عُيَيْدُ بْنُ سَعِيدٍ، وَشَبَابَةُ بْنُ سَوَّارٍ، عَنِ شُعْبَةَ نَحْوَهُ^(۲).

واتہ: بہم سہ نہ دہ ش ئہم فہرموودہ گنپدر اوہ تہ وہ.

۲۷۲- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضی اللہ عنہما، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَا يَقْبَلُ اللَّهُ صَلَاةً إِلَّا بِطُهْرٍ، وَلَا صَدَقَةً مِنْ غُلُولٍ»^(۳).

واتہ: ئینو عومہر رضی اللہ عنہما دہ لی: پیغہ مہری خوا ﷺ فہرموویہ تی: خوا ہیج نوٹریک و ہرناگری کہ بہہ تی دہ ستنوٹری کرابی، وہ ہیج بہ خشینیکیش و ہرناگری کہ بہ مالی دزیاری و حہرام کرابی.

۲۷۳- عَنِ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «لَا يَقْبَلُ اللَّهُ صَلَاةً بِغَيْرِ طُهْرٍ، وَلَا صَدَقَةً مِنْ غُلُولٍ»^(۴).

واتہ: ئہ نہ سی کوری مالیک رضی اللہ عنہ دہ لی: گویم لہ پیغہ مہری خوا ﷺ بوو دہ فہرموو: خوا ہیج نوٹریک و ہرناگری کہ بہہ تی دہ ستنوٹری کرابی، وہ ہیج بہ خشینیکیش و ہرناگری کہ بہ مالی دزیاری و حہرام کرابی.

(۱) صحیح. أخرجه أبو داود: ۵۹، والنسائي: ۱۳۹ و ۲۵۲۴.

(۲) صحیح. أخرجه أبو داود: ۵۹، والنسائي: ۱۳۹ و ۲۵۲۴.

(۳) صحیح. أخرجه مسلم: ۲۲۴، والترمذي: ۱.

(۴) صحیح.

۲۷۴- عَنْ أَبِي بَكْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «لَا يَقْبَلُ اللَّهُ صَلَاةَ بَغَيْرِ طَهُورٍ، وَلَا صَدَقَةً مِنْ غُلُولٍ»^(۱).

واته: ئەبو بەکر رضي الله عنه دەلی: پێغه‌مبەری خوا صلى الله عليه وسلم فەرموویەتی: خوا هیچ نوێژیک وەرناگرێ که بەبێ دەستنوێژ کرابێ، وە هیچ بەخشینیکیش وەرناگرێ که بە مالی دزیاری و حەرام کرابێ.

بابەت: کلیلی نوێژ دەستنوێژە

۲۷۵- عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَنَفِيَّةِ، عَنْ أَبِيهِ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «مِفْتَاحُ الصَّلَاةِ الطُّهُورُ، وَتَحْرِيمُهَا التَّكْبِيرُ، وَتَحْلِيلُهَا التَّسْلِيمُ»^(۲).

واته: موحه‌ممەدی کورپی حەنەفییە لە باوکیەو رضي الله عنه دە‌گێریتەووە که گوتوویەتی: پێغه‌مبەری خوا صلى الله عليه وسلم فەرموویەتی: کلیلی هەر نوێژیک دەستنوێژە‌ل‌گرتنە، وە قەدە‌غە‌کردنی ئەو شتانە‌ی که حەرامە لە نوێژدا دە‌کرێ تە‌کبیر و نوێژ دا‌بە‌ستنه، وە حە‌ل‌ل‌کردنی ئەو شتانە‌ی که نوێژدا قەدە‌غە‌بوون بە سە‌لام دانە‌ووە دە‌بێ.

۲۷۶- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رضي الله عنه، عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم قَالَ: «مِفْتَاحُ الصَّلَاةِ الطُّهُورُ، وَتَحْرِيمُهَا التَّكْبِيرُ، وَتَحْلِيلُهَا التَّسْلِيمُ»^(۳).

واته: ئەبو سە‌عیدی خۆدری رضي الله عنه دە‌گێریتەووە که پێغه‌مبەر صلى الله عليه وسلم فەرموویەتی: کلیلی هەر نوێژیک دەستنوێژە‌ل‌گرتنە، وە قەدە‌غە‌کردنی ئەو شتانە‌ی که حەرامە لە نوێژدا دە‌کرێ تە‌کبیر و نوێژ دا‌بە‌ستنه، وە حە‌ل‌ل‌کردنی ئەو شتانە‌ی که نوێژدا قەدە‌غە‌بوون بە سە‌لام دانە‌ووە دە‌بێ.

(۱) صحیح.

(۲) حسن لغيره. أخرجه أبو داود: ۶۱ و ۶۱۸، والترمذي: ۳.

(۳) صحیح لغيره. أخرجه الترمذي: ۲۳۸.

بابهت: پاریزگاری کردن له ده‌ستنوئیز به بهره‌وامی

۲۷۷- عَنْ تَوْبَانَ رضی الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «اسْتَقِيمُوا، وَلَنْ تُحْضُوا، وَاعْلَمُوا أَنَّ خَيْرَ أَعْمَالِكُمُ الصَّلَاةَ، وَلَا يُحَافِظُ عَلَى الْوُضُوءِ إِلَّا مُؤْمِنٌ»^(۱).

واته: سه‌وبان رضی الله عنه ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رموویه‌تی: (شوینی راستی بکه‌ون) و بهره‌وام بن، بیگومان ناشتوانن (ده‌ستتان له هه‌موو چاکه‌یه‌ک هه‌بی)، بشزانن که نوئیز باشترینی کاره‌کانتانه، وه هیچ که‌س پاریزگاری له ده‌ست به‌ده‌ستنوئیزی ناکات جگه له پروادار.

۲۷۸- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو رضی الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «اسْتَقِيمُوا، وَلَنْ تُحْضُوا، وَاعْلَمُوا أَنَّ مِنْ أَفْضَلِ أَعْمَالِكُمُ الصَّلَاةَ، وَلَا يُحَافِظُ عَلَى الْوُضُوءِ إِلَّا مُؤْمِنٌ»^(۲).

واته: عه‌بدو‌ل‌لای کوری عه‌مر رضی الله عنه ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رموویه‌تی: (شوینی راستی بکه‌ون) و بهره‌وام بن، بیگومان ناشتوانن (ده‌ستتان له هه‌موو چاکه‌یه‌ک هه‌بی)، بشزانن که نوئیز باشترینی کاره‌کانتانه، وه هیچ که‌س پاریزگاری له ده‌ست به‌ده‌ستنوئیزی ناکات جگه له پروادار.

۲۷۹- عَنْ أَبِي أَمَامَةَ رضی الله عنه، يَرْفَعُ الْحَدِيثَ قَالَ: «اسْتَقِيمُوا، وَنِعْمًا إِنْ اسْتَقَمْتُمْ، وَخَيْرُ أَعْمَالِكُمُ الصَّلَاةُ، وَلَا يُحَافِظُ عَلَى الْوُضُوءِ إِلَّا مُؤْمِنٌ»^(۳).

واته: نه‌بو ئومامه رضی الله عنه نه‌م فه‌رمووده‌یه‌ی به‌رزکرده‌وه (بو پیغه‌مبه‌ر ﷺ) که فه‌رموویه‌تی: (شوینی راستی بکه‌ون) و بهره‌وام بن، وه چهند چاک ده‌بوو که بهره‌وامیتان هه‌بووایه، وه باشترینی کاره‌کانتان بریتیه له نوئیز، وه هیچ که‌س پاریزگاری له ده‌ست به‌ده‌ستنوئیزی ناکات جگه له پروادار.

(۱) صحیح.

(۲) صحیح.

(۳) صحیح بشواهد.

بابهت: نهوهی که دهستنوئیز نیوهی ئیمان (یان بهشیکه له ئیمان)

۲۸۰- عَنْ أَبِي مَالِكٍ الْأَشْعَرِيِّ رضي الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «إِسْبَاحُ الْوُضُوءِ شَطْرُ الْإِيمَانِ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ مِلْءُ الْمِيزَانِ، وَالتَّسْبِيحُ وَالتَّكْبِيرُ مِلْءُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ، وَالصَّلَاةُ نُورٌ، وَالزَّكَاةُ بَرْهَانٌ، وَالصَّبْرُ ضِيَاءٌ، وَالْقُرْآنُ حُجَّةٌ لَكَ أَوْ عَلَيْكَ، كُلُّ النَّاسِ يَغْدُو، فَبَاغٍ نَفْسَهُ، فَمُعْتِقُهَا أَوْ مُوقِفُهَا»^(۱).

واته: نه بو مالیکي نه شعهری رضي الله عنه ده گنریتته وه، که پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: جوان دهستنوئیز شوشتن نیوهی نوئزه (لیره مه بهست له ئیمان نوئزه)، وه «الحمد لله» تهرازوو پر ده کات، وه «سبحان الله والله أكبر» خیریان به نه ندازهی پری ئاسانه کان و زه و بیه، وه نوئیز رووناکیه، وه زه کات دان به لگه یه (بو پرواداری)، و خورپاگریی رووشناییه، وه قورئان به لگه یه بو (ته گهر کاری پیبکه ی)، یان به لگه یه له سهرت (ته گهر کاری پیبکه ی) هه موو مروقه کان به یانی ده که نه وه و تیده کوشن و کارده کهن و نه نفسی خویان ماندوو ده کهن به تیکوشان، جا هه یانه نه نفسی خوی (به خوا) ده فروشی، نازادی ده کات، یان به هیلاکی ده بات.

بابهت: پاداشتی دهستنوئیز و دهستنوئیز گرتن

۲۸۱- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّ أَحَدَكُمْ إِذَا تَوَضَّأَ، فَأَحْسَنَ الْوُضُوءَ، ثُمَّ أَتَى الْمَسْجِدَ، لَا يَنْهَرُهُ إِلَّا الصَّلَاةُ، لَمْ يَخْطُ خَطْوَةً، إِلَّا رَفَعَهُ اللَّهُ ﷻ بِهَا دَرَجَةً، وَحَطَّ عَنْهُ بِهَا خَطِيئَةٌ، حَتَّى يَدْخُلَ الْمَسْجِدَ»^(۲).

واته: نه بو هورهیره رضي الله عنه ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: دلنیابن ههر به کتیک له ئیوه کاتیک دهستنوئیزیک و ریک و جوان ده شوات، پاشان دیتته مزگهوت، هیچ شتیک پالی نه دا ته نها هاتن بی بو نوئیز، نه وه هیچ هه نگاوئیک نانئ، مه گهر به و هه نگاوه خوا پله یه ک بهرزی ده کاته وه، وه گوناهیکی لیده سپریتته وه، تا کو ده چیتته مزگهوتته وه.

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۲۲۳، والترمذي: ۳۵۱۷، والنسائي: ۳۲۲۷.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۴۷۷، ومسلم بإثر: ۶۶۱، وأبو داود: ۵۵۹، والترمذي: ۶۰۳.

۲۸۲- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ الصَّنَائِحِيِّ رضي الله عنه، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم قَالَ: «مَنْ تَوَضَّأَ فَمَضَمَصَ وَاسْتَنْشَقَ، خَرَجَتْ خَطَايَاهُ مِنْ فِيهِ وَأَنْفِهِ، فَإِذَا غَسَلَ وَجْهَهُ خَرَجَتْ خَطَايَاهُ مِنْ وَجْهِهِ، حَتَّى يَخْرُجَ مِنْ تَحْتِ أَشْفَارِ عَيْنَيْهِ، فَإِذَا غَسَلَ يَدَيْهِ خَرَجَتْ خَطَايَاهُ مِنْ يَدَيْهِ، فَإِذَا مَسَحَ بِرَأْسِهِ خَرَجَتْ خَطَايَاهُ مِنْ رَأْسِهِ، حَتَّى تَخْرُجَ مِنْ أُذُنَيْهِ، فَإِذَا غَسَلَ رِجْلَيْهِ خَرَجَتْ خَطَايَاهُ مِنْ رِجْلَيْهِ، حَتَّى تَخْرُجَ مِنْ تَحْتِ أَظْفَارِ رِجْلَيْهِ، وَكَانَتْ صَلَاتُهُ وَمَشْيُهُ إِلَى الْمَسْجِدِ نَافِلَةً»^(۱).

واته: عه بدوللای صوناییحی رضي الله عنه ده گپړتته وه بیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم فهرموویه تی: ههر که سیک ده ستونیز بشوات، ناو له ده می وهر بکات و ناو له لووتی رابدات، گونا هه کانی له ده م و لووتی دهرده چن، وه کاتیک پوخساری ده شوات گونا هه کانی له پوخساری دهرده چن، هه تا له ژیر پیلوه چاوه کانشی، وه کاتیک ده سته کانی ده شوات گونا هه کانی به ده سته کانیدا دهرده چن، وه کاتیک سه ری مه سح ده کات گونا هه کانی له سه ری دهرده چن هه تا له گوئکانیشیه وه دهرده چن، وه کاتیک پییه کانی ده شوات گونا هه کانی له پییه کانییه وه دهرده چن هه تا له ژیر نینوکی پییه کانییه وه دهرده چن، وه رویشتنی بو نویز له مزگوت به خیر و چاکه ی زیاده ده میننه وه.

۲۸۳- عَنْ عَمْرِو بْنِ عَبَسَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «إِنَّ الْعَبْدَ إِذَا تَوَضَّأَ، فَغَسَلَ يَدَيْهِ، خَرَّتْ خَطَايَاهُ مِنْ يَدَيْهِ، فَإِذَا غَسَلَ وَجْهَهُ خَرَّتْ خَطَايَاهُ مِنْ وَجْهِهِ، فَإِذَا غَسَلَ ذِرَاعَيْهِ وَمَسَحَ بِرَأْسِهِ، خَرَّتْ خَطَايَاهُ مِنْ ذِرَاعَيْهِ وَرَأْسِهِ، فَإِذَا غَسَلَ رِجْلَيْهِ، خَرَّتْ خَطَايَاهُ مِنْ رِجْلَيْهِ»^(۲).

واته: عه مری کوری عه به سه رضي الله عنه ده لئی: بیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم فهرموویه تی: ههر کاتیک به نده ده ستونیز هی هه لگرت و ده سته کانی شوشت، گونا هه کانی له ده سته یه وه ده که ونه خواری، وه نه گهر پوخساری شوشت، گونا هه کانی له پوخساری ده که ونه خواری، وه کاتیک باسک و مه چه کی ده شوات و مه سحی سه ری ده کات، گونا هه کانی له باسکی و له سه ری ده که ونه خواری، وه کاتیک پییه کانی ده شوات گونا هه کانی له پییه کانی ده که ونه خواری.

(۱) صحیح. أخرجه النسائي: ۱۰۳.

(۲) صحیح. أخرجه مسلم: ۸۳۲.

۲۸۴- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ رضي الله عنه، قَالَ: قِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، كَيْفَ تَعْرِفُ مَنْ لَمْ تَرَ مِنْ أُمَّتِكَ؟ قَالَ: «عُرِّ مُحَجَّلُونَ بُلُقٌ مِنْ آثَارِ الْوُضُوءِ» قَالَ أَبُو الْحَسَنِ الْقَطَّانُ: حَدَّثَنَا أَبُو حَاتِمٍ قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ، فَذَكَرَ مِثْلَهُ ^(۱).

واتە: عەبدوڵلای کوری مەسعوود رضي الله عنه دەلی: گوترا: ئەی پیغەمبەری خوا، ئەوانەیی کە نەتەبێنن لە ئوممەتە کەت چۆن دەیانناسییهوه؟ فەرمووی: ناوچاوانیان سپییه (دەدرەوشیتەوه)، دەست و پێیه کانیان سپین، بە هۆی شوینەواری دەستنوێژیانەوه.

۲۸۵- عَنْ حُمْرَانَ، مَوْلَى عُمَانَ بْنِ عَفَانَ رضي الله عنه، قَالَ: رَأَيْتُ عُمَانَ بْنَ عَفَانَ قَاعِدًا فِي الْمَقَاعِدِ، فَدَعَا بِوُضُوءٍ فَتَوَضَّأَ، ثُمَّ قَالَ: رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم فِي مَفْعَدِي هَذَا، تَوَضَّأَ مِثْلَ وُضُوءِي هَذَا، ثُمَّ قَالَ: «مَنْ تَوَضَّأَ مِثْلَ وُضُوءِي هَذَا، غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ» وَقَالَ: رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «وَلَا تَغْتَرُوا» ^(۲).

واتە: حومرەن، کە مەولای عوسمانی کوری عەففان رضي الله عنه بوو دەلی: عوسمانی کوری عەفانم بینی دانیشتوو لەو شوینە (شوینی دەستنوێژ شوستن) داوای ئاوی دەستنوێژی کرد و دەستنوێژی هەلگرت، پاشان گوتی: پیغەمبەری خوا صلى الله عليه وسلم بینی لەو شوینەیی من دەستنوێژی هەلگرت، وەک دەستنوێژە کەیی من، پاشان فەرمووی: هەر کەس وەک دەستنوێژە کەیی من دەستنوێژ هەلگرت، ئەوێ خوا لە گوناھی پابردووی خۆشەبێ. وە پیغەمبەر صلى الله عليه وسلم فەرمووی: (بەو مژدەیهی من) مەغرور و کەمتەرخەم مەبن (واتە: گوناھو تاوان مەکەن و بلێن: بە ئاوی دەستنوێژ دەروات).

۲۸۵م- حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ عَمَّارٍ قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ الْحَمِيدِ بْنُ حَبِيبٍ قَالَ: حَدَّثَنَا الْأَوْزَاعِيُّ قَالَ: حَدَّثَنِي يَحْيَى قَالَ: حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ قَالَ: حَدَّثَنِي عَيْسَى بْنُ طَلْحَةَ قَالَ: حَدَّثَنِي حُمْرَانُ، عَنْ عُمَانَ، عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم، نَحْوَهُ ^(۳).

واتە: بەم سەنەدەش ئەم فەرموودە گێردراوەتەوه.

(۱) صحیح.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۶۴۳۳، ومسلم: ۲۲۶.

(۳) صحیح. أخرجه أبو داود: ۱۰۶ و ۱۰۷ و ۱۰۹.

بابه ت: سیواک

۲۸۶- عَنْ حُدَيْفَةَ رضی اللہ عنہ، قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِذَا قَامَ مِنَ اللَّيْلِ يَتَهَجَّدُ، يَشُوصُ قَاهُ بِالسُّوَاكِ»^(۱).

واته: حوزه یفه رضی اللہ عنہ ده لی: کاتیک پیغه مبهری خوا ﷺ هه لده ستاوه بو شه و نوئیز، سیواکی ده کرد و به دهم و ددانیدا ده هینا.

۲۸۷- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَوْلَا أَنْ أَشُقَّ عَلَى أُمَّتِي، لَأَمَرْتُهُمْ بِالسُّوَاكِ عِنْدَ كُلِّ صَلَاةٍ»^(۲).

واته: نه بو هویره یره رضی اللہ عنہ ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ فه رموویه تی: نه گهر له سهر نوممه ته که م گران نه بو وایه، نه وه فه رمانم پیده کردن که له کاتی ههر نوئیز تکدا سیواک بکه ن.

۲۸۸- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہما، قَالَ: «كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: يُصَلِّي بِاللَّيْلِ رَكَعَتَيْنِ رَكَعَتَيْنِ، ثُمَّ يَنْصَرِفُ فَيَسْتَاكُ»^(۳).

واته: ئیبنو عه بیاس ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ شه وانه دوو رکات دوو رکات نوئیز ده کرد و، له دوا ی ههر دوو رکاتیک که سه لامی ده دایه وه و سیواکی ده کرد.

۲۸۹- عَنْ أَبِي أُمَامَةَ رضی اللہ عنہ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «تَسَوَّكُوا؛ فَإِنَّ السُّوَاكَ مَطَهْرَةٌ لِلْفَمِ، مَرْضَاءٌ لِلرَّبِّ، مَا جَاءَنِي جَبْرِيْلُ إِلَّا أَوْصَانِي بِالسُّوَاكِ، حَتَّى لَقَدْ خَشِيتُ أَنْ يُفْرَضَ عَلَيَّ وَعَلَى أُمَّتِي، وَلَوْلَا أَنِّي أَخَافُ أَنْ أَشُقَّ عَلَى أُمَّتِي، لَفَرَضْتُهُ لَهُمْ، وَإِنِّي لَأَسْتَاكُ حَتَّى لَقَدْ خَشِيتُ أَنْ أُحْفِيَ مَقَادِمَ قَمِي»^(۴).

واته: نه بو نه مامه رضی اللہ عنہ ده گپریته وه، پیغه مبهری خوا ﷺ فه رموویه تی: سیواک بکه ن، چونکه به راستی سیواک پاک که ره وه یه بو دهم، جیگای په زامه ندی خوا یه، ههر کاتیک جبریل هاتبی بو لام حه تمهن وه سیه تی بو کردووم که سیواک بکه م، هه تا

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۴۵ و ۸۸۹ و ۱۱۳۶، ومسلم: ۲۵۵، وأبو داود: ۵۵، والنسائي: ۲ و ۱۶۲۱_۱۶۲۳.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۸۸۷، ومسلم: ۲۵۲، وأبو داود: ۴۶، والترمذي: ۲۲، والنسائي: ۷ و ۵۳۴.

(۳) صحیح. أخرجه مسلم: ۲۵۶.

(۴) ضعيف.

به جوړیک ترسام که پیویست بکری له سهر خوّم و نوممه ته کهم، وه ته گهر ترسی نه ووم نه بی که ده بیته بارگرانی له سهر نوممه تم نه وه له سهرم پیویست ده کردن، وه من به رده وام سیواک ده کهم به جوړیک ده ترسم که ددانه کانی پیشه ووم ده ربینم (مه به ست پیی زور سیواک کردنه).

۲۹۰- عَنِ الْمُقَدَّامِ بْنِ شَرِيحِ بْنِ هَانِيٍّ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ رضي الله عنها، قَالَ: قُلْتُ: أَخْبِرِينِي بِأَيِّ شَيْءٍ كَانَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم يَبْدَأُ إِذَا دَخَلَ عَلَيْكَ؟ قَالَتْ: «كَانَ إِذَا دَخَلَ يَبْدَأُ بِالسَّوَاكِ»^(۱).

واته: میقدامی کوری شوره یحی کوری هانیی، له باوکی ده گپریته وه که گوتوویه تی: به عائشهم رضي الله عنها وت: هه و آلم بده ری پیغه مبه صلى الله عليه وسلم که ده هاته وه بو مال هوه به چ شتیک دهستی پیده کرد؟ نه ویش گوتی: کاتی ده هاته مال هوه، به سیواک کردن دهستی پیده کرد. ۲۹۱- عَنِ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ رضي الله عنه، قَالَ: «إِنَّ أَفْوَاهَكُمْ طُرُقٌ لِلْقُرْآنِ، فَطَيَّبُوهَا بِالسَّوَاكِ»^(۲).

واته: علی کوری نه بو تالیب رضي الله عنه ده لی: بیگومان له ریگای ده متانه وه قورثان ده خوینن، که واته پاکی بکه نه وه (پاک رایبگرن) به هوی سیواک کردنه وه.

بابه ت: سروشتی پاک (فیتره ت)

۲۹۲- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «الْفِطْرَةُ خَمْسٌ، أَوْ خَمْسٌ مِنَ الْفِطْرَةِ: الْخِتَانُ، وَالْإِسْحَادُ، وَتَقْلِيمُ الْأُظْفَارِ، وَتَنْفِ الْأَنْبِطِ، وَقَصُّ الشَّارِبِ»^(۳).

واته: نه بو هورپه رضي الله عنه، ده لی: پیغه مبه ری خوا صلى الله عليه وسلم فه رموویه تی: (نه و تاکارانه ی که) ره وشت و سوننه تی پیغه مبه رانن، یان: پینج تاکار هه یه که له سوننه تی پیغه مبه رانن: خه ته نه کردن و، لآبردن و تاشینی مووی داوین (به موس، یان ههر شتیک دی) و، نینوک کردن و، هه لکیشانی مووی بن بال، وه کورت کردنه وه ی سمیل.

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۲۵۲، وأبو داود: ۵۱، والنسائي: ۸.

(۲) صحیح.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۵۸۸۹، ومسلم: ۲۵۷، وأبو داود: ۴۱۹۸، والترمذي: ۲۷۵۶، والنسائي: ۱۰ و ۱۱ و ۵۲۲۵.

۲۹۳- عَنْ عَائِشَةَ رضی اللہ عنہا، قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «عَشْرٌ مِنَ الْفِطْرَةِ: قَصُّ الشَّارِبِ، وَإِعْفَاءُ اللَّحْيَةِ، وَالسَّوَاكُ، وَالِاسْتِنْشَاقُ بِالْمَاءِ، وَقَصُّ الْأَظْفَارِ، وَعَسَلُ الْبُرَاجِمِ، وَتَنْفُ الْإِبْطِ، وَحَلْقُ الْعَانَةِ، وَانْتِقَاصُ الْمَاءِ» يَغْنِي الْإِسْتِنْبَاءَ، قَالَ: زَكْرِيَّا، قَالَ: مُضْعَبٌ، وَنَسِيْتُ الْعَاشِرَةَ، «إِلَّا أَنْ تَكُونَ الْمَضْمَضَةَ»^(۱).

واته: عائشه رضی اللہ عنہا ده لی: پیغمبره ری خوا ﷺ فهرموویه تی: ده ناکار له سوننه تی پیغمبره رانن: کورتکردنه وهی سمیل و، هیشتنه وهی ریش و، سیواک کردن و، ناو له لوت رادان و، کورتکردنه وهی نینوک و، شوشتنی نه و شوینانه ی که چلکیان تیدا کوده بیته وه، وه هله کیشانی مووی بن بال و، تاشینی مووی داوین و، تارهت گرتن (خوپا ککردنه وه دواى سه رئاو کردن)، زه که ریا ده لی: موضعب گوتی: ده یه مم له بیرچوته وه نه گهر ناو له دهم رادان نه بی.

۲۹۴- عَنْ عَمَّارِ بْنِ يَاسِرٍ رضی اللہ عنہ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «مِنَ الْفِطْرَةِ، الْمَضْمَضَةُ، وَالِاسْتِنْشَاقُ، وَالسَّوَاكُ، وَقَصُّ الشَّارِبِ، وَتَقْلِيمُ الْأَظْفَارِ، وَتَنْفُ الْإِبْطِ، وَالِاسْتِحْدَادُ، وَعَسَلُ الْبُرَاجِمِ، وَالِانْتِصَاحُ، وَالِاخْتِتَانُ»^(۲).

واته: عه ماری کوری یاسر رضی اللہ عنہ ده گپریته وه که پیغمبره ری خوا ﷺ فهرموویه تی: له سوننه ت و ناکاری (پیغمبره رانن): ناو له دهم وهردان و، ناو له لوت رادان و، سیواک کردن و، سمیل کورتکردنه وه و، نینوک کردن و، هله کیشانی مووی بن بال و، تاشینی مووی داوین و، شوشتنی نه و شوینانه ی که چلکیان تیدا کوده بیته وه و، پرژاندنی ناو (له دواى ده ستویژ) به سهر عه وره تدا (بو نه وهی دوور بی له وه سوه سه)، خه ته نه کردن.

۲۹۵- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: «وُقِّتَ لَنَا فِي قَصِّ الشَّارِبِ، وَحَلْقِ الْعَانَةِ، وَتَنْفِ الْإِبْطِ، وَتَقْلِيمِ الْأَظْفَارِ، أَنْ لَا تَتْرَكَ أَكْثَرَ مِنْ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً»^(۳).

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۲۶۱، وأبو داود: ۵۳، والترمذي: ۲۷۵۷، والنسائي: ۵۰۴۰.

(۲) حسن. أخرجه أبو داود: ۵۴.

(۳) صحیح. أخرجه مسلم: ۲۵۸، وأبو داود: ۴۲۰۰، والترمذي: ۲۷۵۹، والنسائي: ۱۴.

واته: نه نه سی کوری مالیک ﷺ ده لی: تیمه کاتمان بو دیار یکراره بو کور تکر دنه وهی سمیل و، تاشینی مووی داوین و، هه لکیشانی مووی بن بال و، نینوک کردن، که زیاتر له چل شهو لییان نه گهرین (واته: بیانکه یین).

بابهت: نه وهی که که سیک ده چیته سه رئاو چی ده لی

۲۹۶- عَنْ زَيْدِ بْنِ أَرْقَمٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّ هَذِهِ الْحُشُوشَ مُحْتَضَرَةٌ، فَإِذَا دَخَلَ أَحَدُكُمْ، فَلْيَقُلْ: اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْخُبْثِ وَالْخَبَائِثِ»^(۱).

واته: زهیدی کوری نه رقه م ﷺ ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: به پراستی نه شوینانه ی سه رئاو کردن جیگای جنوکه کانن، بویه هه رکا ت یه کیکتان چوو بو سه رئاو کردن با بلی: خواجه په نات پیده گرم له جنوکه ی نیر و می.

۲۹۶م- حَدَّثَنَا جَمِيلُ بْنُ الْحَسَنِ الْعَتَكِيُّ قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ الْأَعْلَى بْنُ عَبْدِ الْأَعْلَى قَالَ: حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ أَبِي عَرُوبَةَ، عَنْ قَتَادَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، ح وَحَدَّثَنَا هَارُونُ بْنُ إِسْحَاقَ قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُهُ، قَالَ: حَدَّثَنَا سَعِيدٌ، عَنْ قَتَادَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ عَوْفٍ الشَّيْبَانِيِّ، عَنْ زَيْدِ بْنِ أَرْقَمٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: فَذَكَرَ الْحَدِيثَ^(۲).

واته: به م سه نه ده ش هه مان فهرمووده گپر دراوه ته وه.

۲۹۷- عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «سِتْرُ مَا بَيْنَ الْجَنْ وَعَوْرَاتِ بَنِي آدَمَ إِذَا دَخَلَ الْكَنِيْفَ أَنْ يَقُولَ: بِسْمِ اللَّهِ»^(۳).

واته: عه لی ﷺ ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: په رده ی نیوان جنوکه و داوینی نه وه ی ناده م کاتیک ده چیته سه رئاو نه وه یه که بلی: «بسم الله»، واته: به ناوی خوا.

۲۹۸- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا دَخَلَ الْخَلَاءَ، قَالَ: «أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الْخُبْثِ وَالْخَبَائِثِ»^(۴).

(۱) صحیح. أخرجه أبو داود: ۶.

(۲) صحیح. أخرجه أبو داود: ۶.

(۳) حسن لغیره. أخرجه أبو داود: ۶۰۶.

(۴) صحیح. أخرجه البخاری: ۱۴۲، ومسلم: ۳۷۵، وأبو داود: ۴ و ۵، والترمذی: ۵ و ۶، والنسائی: ۱۹.

واته: نه نه سى کورى مالیک ﷺ ده لى: پیغه مبهرى خوا ﷺ کاتیک ده چوو بو سهرئاو، ده یفه رموو: په نا ده گرم به خوا له خراپه ی جنوکه ی نیر و مى.

۲۹۹- عَنْ أَبِي أُمَامَةَ رضي الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم قَالَ: «لَا يَعْجِزُ أَحَدُكُمْ إِذَا دَخَلَ مِرْفَقَهُ أَنْ يَقُولَ: اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الرَّجْسِ النَّجِسِ، الْخَبِيثِ الْمُخْبِثِ، الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ».

قَالَ أَبُو الْحَسَنِ: وَحَدَّثَنَا أَبُو حَاتِمٍ قَالَ: حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي مَرْزِمٍ، فَذَكَرَ نَحْوَهُ، وَلَمْ يَقُلْ فِي حَدِيثِهِ: مِنَ الرَّجْسِ النَّجِسِ، إِنَّمَا قَالَ: مِنَ الْخَبِيثِ الْمُخْبِثِ، الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ^(۱).

واته: نه بو نومامه ﷺ ده گپړیته وه که پیغه مبهرى خوا ﷺ فه رموو یه تی: هر یه کیکتان ده چپته سهرئاو با نه وه له بیر نه کات که بلئ: خوا یه په نات پیده گرم له پیسینکی زور قیزه ون، له پیسینکی پیسکه ر، که شهیتانی دوور خراوه یه له به زه یی خوا.

نه بو حه سه ن گوتوویه تی: نه بو حاتیم بوی گپړاینه وه و گوتی: کورى نه بو مه پریه م بوی گپړاینه وه و هه مان شتی باسکرد، له فه رموو ده که دا نه یگوت: پیسینکی زور قیزه ون، ته نیا گوتی: له پیسینکی پیسکه ر، که شهیتانی دوور خراوه یه له به زه یی خوا.

بابه ت: نه وه ی که که سیک له سهرئاو دهرده چپت چى ده لى

۳۰۰- عَنْ يُونُسَ بْنِ أَبِي بُرْدَةَ، سَمِعْتُ أَبِي رضي الله عنه يَقُولُ: دَخَلْتُ عَلَى عَائِشَةَ، فَسَمِعْتُهَا تَقُولُ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم إِذَا خَرَجَ مِنَ الْغَائِطِ قَالَ: «عُفْرَانُكَ»^(۲).

واته: یوسوفی کورى نه بو بورده ده لى: گویم له باو کم ﷺ بوو ده یگوت: چووم بو لای عایشه، جا گویم لیبوو ده یگوت: کاتیک پیغه مبهرى خوا ﷺ له سهرئاو ده هاته دهره وه، ده یفه رموو: خوا یه داوا ی لی خو شبونت لیده که م.

۳۰۱- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضي الله عنه، قَالَ: «كَانَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم إِذَا خَرَجَ مِنَ الْخَلَاءِ، قَالَ: «الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَذْهَبَ عَنِّي الْأَذَى وَعَاقَانِي»^(۳).

(۱) ضعیف.

(۲) صحیح. أخرجه أبو داود: ۳۰، والترمذي: ۷.

(۳) ضعیف.

واته: ئەنەسى كۆرى مالىك رضي الله عنه دەلى: كاتىك پىغەمبەر ﷺ لە سەرئاو دەهاته دەرهوه، دەیفەرموو: سوپاس و ستایش بۆ ئەو خوايهى كه تازار و نارههتى لەسەر لا بردم و لەشساغى و تەندروستى پىبه خشىم.

بابەت: هێنانى ناوى خوا ﷺ لە سەرئاو، وه بردنى ئەنگوستيله بۆ سەرئاو

٣٠٢- عَنْ عَائِشَةَ رضي الله عنها، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ: «كَانَ يَذْكُرُ اللَّهَ عَلَى كُلِّ أَحْيَانِهِ»^(١).

واته: عائيشه رضي الله عنها دەگىریتەوه كه پىغەمبەرى خوا ﷺ لە هەموو حاله تىكدا يادى خواى دەکرد.

٣٠٣- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضي الله عنه، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ: «كَانَ إِذَا دَخَلَ الْخَلَاءَ وَصَحَّ حَامَةً»^(٢).

واته: ئەنەسى كۆرى مالىك رضي الله عنه دەگىریتەوه، كه پىغەمبەر ﷺ كاتىك دەچوووه سەرئاو ئەنگوستيله كهى دادەنا.

بابەت: ناپەسەندى سەرئاوکردن لەسەر گەرماو (حەمام)

٣٠٤- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُعَمَّلٍ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَا يَبُولَنَّ أَحَدُكُمْ فِي مُسْتَحَمِّهِ، فَإِنَّ عَامَّةَ الْوَسْوَاسِ مِنْهُ»

قَالَ: أَبُو عَبْدِ اللَّهِ بْنُ مَاجَةَ: سَمِعْتُ عَلِيَّ بْنَ مُحَمَّدٍ الطَّنَافِسِيَّ، يَقُولُ: «إِنَّمَا هَذَا فِي الْحَفِيرَةِ، فَأَمَّا الْيَوْمَ فَلَا، فَمُعْتَسَلَاتُهُمْ الْجِصُّ، وَالصَّارُوجُ، وَالْقِرُّ، فَإِذَا بَالَ فَأَرْسَلَ عَلَيْهِ الْمَاءُ، لَا بَأْسَ بِهِ»^(٣).

واته: عەبدوڵلای کۆری موغەففەل رضي الله عنه دەلى: پىغەمبەرى خوا ﷺ فەرموویه تی: با کەستان لە شوینی خۆشۆردن میز نە کات (تارەت نە گری)، چونکە زۆریه ی وه سوهسه له وێوه یه.

(١) صحیح. أخرجه مسلم: ٣٧٣، وأبو داود: ١٨، والترمذي: ٣٣٨٤.

(٢) صحیح. أخرجه أبو داود: ١٩، والترمذي: ١٧٤٦، والنسائي: ٥٢١٣.

(٣) صحیح. أخرجه أبو داود: ٢٧، والترمذي: ٢١، والنسائي: ٣٦.

ئه‌بو عه‌بدو لّلا ئینو ماجه گوتی: گویم له‌عه‌لی کوری موحه‌مه‌دی ته‌نافیسی بوو، ده‌یگوت: ئه‌وه بو شوئیتیک بووه که گل و چال بووه‌و، خۆ لئی پاراستنی قورس بووه، به‌لام ئه‌مپۆ وانیه، چونکه زۆربه‌ی شوئینی خۆشوشته‌کان له‌گه‌چ و قسل و قیره، واته: هه‌رکات میزیش بکات و ئاوی به‌سه‌ردا بکات، کیشی نیه.

بابه‌ت: میزکردن به‌پیوه

۳۰۵- عَنْ حُدَيْفَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ: «أَتَى سُبَاطَةَ قَوْمٍ، فَبَالَ عَلَيْهَا قَائِمًا»^(۱).

واته: حوزه‌یفه ﷺ ده‌گپرتته‌وه، پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ هاته‌سه‌ر زبلدانیک (سه‌رگۆنلکینیک) که تایه‌ت بوو به‌هۆزیک و له‌وئ به‌پیوه (به‌وه‌ستانه‌وه) میزی کرد.

۳۰۶- عَنِ الْمُغِيرَةِ بْنِ شُعْبَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ: «أَتَى سُبَاطَةَ قَوْمٍ، فَبَالَ قَائِمًا» قَالَ شُعْبَةُ: قَالَ عَاصِمٌ يَوْمَئِذٍ، وَهَذَا الْأَعْمَشُ، يَرْوِيهِ عَنْ أَبِي وَائِلٍ، عَنْ حُدَيْفَةَ، وَمَا حَفِظَهُ، فَسَأَلْتُ عَنْهُ مَنْصُورًا، فَحَدَّثَنِيهِ عَنْ أَبِي وَائِلٍ، عَنْ حُدَيْفَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ: «أَتَى سُبَاطَةَ قَوْمٍ، فَبَالَ قَائِمًا»^(۲).

واته: موغیره‌ی کوری شو‌عه ﷺ ده‌گپرتته‌وه، پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ هاته‌سه‌ر زبلدانیک (سه‌رگۆنلکینیک) که تایه‌ت بوو به‌هۆزیک و له‌وئ به‌پیوه (به‌وه‌ستانه‌وه) میزی کرد. شو‌عه‌ده‌لی: ئه‌و رۆژه‌عاصیم بینی گوتی: ئه‌وه ئه‌عمه‌شه‌که له‌ئه‌بو وائیله‌وه ده‌گپرتته‌وه، ئه‌ویش له‌حوزه‌یفه‌وه، وه‌وه‌ک خۆی له‌به‌ری نه‌کردوه، بۆیه‌پرسیارم له‌مه‌نصور کرد ده‌باره‌ی، ئه‌ویش له‌ئه‌بو وائیله‌وه له‌حوزه‌یفه‌وه بۆی گپرامه‌وه، که پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ هاته‌سه‌ر زبلدانیک (سه‌رگۆنلکینیک) که تایه‌ت بوو به‌قه‌ومیک و له‌وئ به‌پیوه (به‌وه‌ستانه‌وه) میزی کرد.

بابه‌ت: میزکردن به‌دانیشه‌نه‌وه

۳۰۷- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: «مَنْ حَدَّثَكَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ بَالَ قَائِمًا فَلَا تُصَدِّقْهُ، أَنَا رَأَيْتُهُ يَبُولُ قَاعِدًا»^(۳).

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۲۴، ومسلم: ۲۷۲، وأبو داود: ۲۲، والترمذي: ۱۳، والنسائي: ۱۸ و ۲۶ و ۲۸.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۲۴، ومسلم: ۲۷۲.

(۳) صحیح. أخرجه الترمذي: ۱۲، والنسائي: ۲۹.

واته: عائشه رضی اللہ عنہا ده لى: هەر كه سىك هه والى پىدای كه پىغه مبهرى خوا رضی اللہ عنہ به پىوه مىزى كردوه، به راستى دامهنى، من پىغه مبهرى خوا رضی اللہ عنہ بىنى به دانىشتنه وه مىزى ده كرد.

۳۰۸- عَنْ عُمَرَ رضی اللہ عنہ، قَالَ: رَأَى رَسُولَ اللَّهِ ﷺ وَأَنَا أَبُولُ قَائِمًا، فَقَالَ: «يَا عُمَرُ لَا تَبُلْ قَائِمًا» فَمَا بُلْتُ قَائِمًا بَعْدُ^(۱).

واته: عومەر رضی اللہ عنہ ده لى: پىغه مبهرى خوا رضی اللہ عنہ منى بىنى به پىوه مىزم ده كرد، جا فه رموى: ئەى عومەر به پىوه مىزم مه كه. ئىتر به پىوه مىزم نه كردوه له و كاته وه.

۳۰۹- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رضی اللہ عنہ، قَالَ: «نَهَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَنْ يَبُولَ قَائِمًا» سَمِعْتُ مُحَمَّدَ بْنَ يَزِيدَ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ، يَقُولُ: سَمِعْتُ أَحْمَدَ بْنَ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْمَخْزُومِيَّ، يَقُولُ: قَالَ: سُفْيَانُ الثَّوْرِيُّ فِي حَدِيثِ عَائِشَةَ: «أَنَا رَأَيْتُهُ يَبُولُ قَاعِدًا قَالَ: الرَّجُلُ أَعْلَمُ بِهَذَا مِنْهَا قَالَ أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، وَكَانَ مِنْ شَأْنِ الْعَرَبِ الْبُولُ قَائِمًا، أَلَا تَرَاهُ فِي حَدِيثِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ ابْنِ حَسَنَةَ، يَقُولُ: «فَعَدَّ يَبُولُ كَمَا تَبُولُ الْمَرْأَةُ»^(۲).

واته: جابىرى كورى عه بدوللا رضی اللہ عنہ ده لى: پىغه مبهرى خوا رضی اللہ عنہ قه ده غهى كردوه كه به پىوه مىز بكرى. گويم له موحه ممدى كورى به زيد نه بو عه بدوللا بو، ده يگوت: گويم له نه حمه دى كورى عه بدورپه حمانى مه خزومى بو ده يگوت: سوفيانى سهورى ده باره ي فه رموده كه ي عائشه كه ده گىزنه وه، گوتويه تى: ((من بينومه به دانىشتنه وه مىزى كردوه)) گوتى: پياو له و بابه تانه شاره زاتره له و (مه بهست عائشه يه)، نه حمه دى كورى عه بدورپه حمان گوتى: نه وه نه ريتى عه رهب بووه كه به پىوه مىز بكهن، ئايا نايىنى له فه رموده ي عه بدورپه حمانى كورى حه سه نه، كه گوتويه تى: دانىشت بو مىز كردن، هه روه كو چۆن ئافرهت داده نىشى بو مىز كردن.

(۱) ضعيف. أخرجه الترمذي تعليقا باثر: ۱۲.

(۲) ضعيف جداً.

بابهت: ناپه‌سه‌ندی ده‌ستدان له‌ عه‌ورهت به‌ ده‌ستی راست و پاک‌کردنه‌وهی

۳۱۰- عَبْدُ اللَّهِ بْنُ أَبِي قَتَادَةَ رضی الله عنه، قَالَ: أَخْبَرَنِي أَبِي، أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يَقُولُ: «إِذَا بَالَ أَحَدُكُمْ فَلَا يَمَسُّ ذَكَرَهُ بِيَمِينِهِ، وَلَا يَسْتَنْجِ بِيَمِينِهِ»^(۱).

واته: عه‌بدو‌ل‌لای کوری ته‌بو قه‌تاده رضی الله عنه ده‌لی: باو‌کم هه‌والی پیدام که له‌ پیغه‌مبه‌ری خواوه صلى الله عليه وسلم بیستویه‌تی ده‌یفه‌رموو: ته‌گه‌ر یه‌کیک له‌ ئیوه‌ میزی کرد با ده‌ستی راستی له‌ داوئینی نه‌دا (و نه‌یگرئ)، وه‌ به‌ ده‌ستی راستی خوی پاک نه‌کاته‌وه.

۳۱۰م- حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ إِبْرَاهِيمَ قَالَ: حَدَّثَنَا الْوَلِيدُ بْنُ مُسْلِمٍ قَالَ: حَدَّثَنَا الْأَوْزَاعِيُّ، بِإِسْنَادِهِ، نَحْوَهُ^(۲).

واته: ته‌م فه‌رموو‌ده به‌م سه‌نه‌ده‌ش گێ‌ردراوه‌ته‌وه.

۳۱۱- عَنْ عُمَانَ بْنِ عَفَانَ رضی الله عنه، يَقُولُ: «مَا تَعْنَيْتُ، وَلَا مَمْنَيْتُ، وَلَا مَسِسْتُ ذَكَرِي بِيَمِينِي مُنْذُ بَايَعْتُ بِهَا رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم»^(۳).

واته: عوسانی کوری عه‌ففان رضی الله عنه ده‌یگوت: گۆرانیم نه‌گوتوو‌وه و درۆم نه‌کردوه، وه‌ ده‌ستی راستم له‌ داوئینی خۆم نه‌داوه له‌وکاته‌وه‌ی که به‌و ده‌سته‌په‌یانم به‌ پیغه‌مبه‌ری خوا صلى الله عليه وسلم داوه.

۳۱۲- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «إِذَا اسْتَطَابَ أَحَدُكُمْ، فَلَا يَسْتَطِبُ بِيَمِينِهِ، لِيَسْتَنْجِ بِشِمَالِهِ»^(۴).

واته: ته‌بو هورپه‌په‌ رضی الله عنه ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا صلى الله عليه وسلم فه‌رموو‌یه‌تی: ته‌گه‌ر یه‌کیکتان خوی پاک کرده‌وه (دوای سه‌رئاو کردن)، با به‌ ده‌ستی راستی خوی پاک نه‌کاته‌وه، به‌لکو با به‌ ده‌ستی چه‌پی خوی پاک بکاته‌وه.

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۵۳، ومسلم: ۲۶۷، وأبو داود: ۳۱، والترمذي: ۱۵، والنسائي: ۲۴ و ۲۵ و ۴۷.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۵۳، ومسلم: ۲۶۷، وأبو داود: ۳۱، والترمذي: ۱۵، والنسائي: ۲۴ و ۲۵ و ۴۷.

(۳) ضعیف جداً.

(۴) حسن. أخرجه أبو داود: ۸، والنسائي: ۴۰.

بابه ت: خوڤا کوردنه وه له سهرئاو به بهرد، وه قهده غه کردن به پاشه روڤى مالآت و ئيسکى رزيو (يان ههر ئيسکىک)

۳۱۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّمَا أَنَا لَكُمْ مِثْلُ الْوَالِدِ لَوْلِيهِ، أَعَلَّمَكُم، إِذَا أَتَيْتُمُ الْعَائِطَ فَلَا تَسْتَقْبِلُوا الْقِبْلَةَ، وَلَا تَسْتَدْبِرُوهَا، وَأَمْرَ بِنِثْلَاةِ أَحْجَارٍ. وَنَهَى عَنِ الرُّوثِ، وَالرَّمَّةِ، وَنَهَى أَنْ يَسْتَطِيبَ الرَّجُلُ يَمِينَهُ»^(۱).

واته: نه بو هوره يره رضي الله عنه ده لى: پيغه مبهري خوا ﷺ فهرموويه تى: من بو ئيوه وه کو باو کيک وام بو منداله کهى، فيرتان ده کهم، کاتيک چوون بو سهرئاو رووه و قبيله سهرئاو مه کهن و، پشتيشى تيمه کهن، وه فهرماني کرد که به سى بهرد خوڤا پاک بکه نه وه، وه قهده غهى کرد که به پاشه روڤى مالآت (پشقل، ته پاله) و ئيسکى رزيو خوڤا پاک بکه نه وه، وه ههروه ها قهده غهى کردوه که پياو به دهستى راستى خوڤا پاک بکاته وه.

۳۱۴- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ رضي الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ أَتَى الْخَلَاءَ فَقَالَ: «إِثْنَيْ بِنِثْلَاةِ أَحْجَارٍ» فَأَتَيْتُهُ بِحَجَرَيْنِ وَرَوْثَةٍ، فَأَخَذَ الْحَجَرَيْنِ وَالْقَى الرُّوثَةَ، وَقَالَ: «هِيَ رِجْسٌ»^(۲).

واته: عه بدوللاى كورى مه سعوود رضي الله عنه ده گيرپه وه که پيغه مبهري خوا ﷺ چوو بو سهرئاو، ئنجا فهرمووى: سى بهردم بو بينه، منيش دوو بهرد و ته پاله يه کم بو هينا، جا دوو بهرده کهى ليوه رگرم و ته پاله کهى فريداو، فهرمووى: نه وه پيسه.

۳۱۵- عَنْ خُرَيْمَةَ بِنِ ثَابِتٍ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «فِي الْإِسْتِنْجَاءِ ثَلَاثَةٌ أَحْجَارٍ، لَيْسَ فِيهَا رَجِيْعٌ»^(۳).

واته: خوزه يمهى كورى سابيت رضي الله عنه ده لى: پيغه مبهري خوا ﷺ فهرموويه تى: بو خوڤا پاک كوردنه وه (دواى سهرئاو كردن) ده بى سى بهرد به كار بهيئى، وه نابيت پشقل، يان ههر شتيكى ترى وينه ي نه وه به كار بهيئى.

(۱) صحيح. أخرجه مسلم: ۲۶۵ مختصراً، وأبو داود: ۸، والنسائي: ۴۰.

(۲) صحيح. أخرجه البخاري: ۱۵۶، والترمذي: ۱۷، والنسائي: ۴۲.

(۳) صحيح. أخرجه أبو داود: ۴۱.

۳۱۶- عَنْ سَلْمَانَ رضی الله عنه، قَالَ: قَالَ: لَهُ بَعْضُ الْمُشْرِكِينَ، وَهُمْ يَسْتَهْزِئُونَ بِهِ: إِنِّي أَرَى صَاحِبَكُمْ يُعَلِّمُكُمْ كُلَّ شَيْءٍ حَتَّى الْخِرَاءَةَ قَالَ: «أَجَلٌ، أَمَرْنَا أَنْ لَا نَسْتَقْبِلَ الْقِبْلَةَ، وَلَا نَسْتَنْجِيَ بِأَيْمَانِنَا، وَلَا نَكْتَفِي بِدُونِ ثَلَاثَةِ أَحْجَارٍ، لَيْسَ فِيهَا رَجِيعٌ وَلَا عَظْمٌ»^(۱).

واته: سلمان رضی الله عنه گوتوو یه تی: یه کینک له هاوبه شدانه ره کان به گالته پیگردنه وه پتی گوت: ده بینم هاوړیکه تان هه موو شتیکتان فیرده کات، ته نانه ت سهرئاو کردنیش، گوتی: به لئی، فرمانی پیگردوین که روو له قبیله نه کهین، وه به دهستی راست خو مان پاک نه کهینه وه، وه ههروه ها که متر له سی به رد به کارنه هینین، وه نابی پشقل و ته پاله و تیسک به کاربینین.

بابه ت: قه ده غه کردنی روو کردنه قبیله له کاتی سهرئاو کردندا

۳۱۷- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَارِثِ بْنِ جَزْءِ الزُّبَيْدِيِّ رضی الله عنه، يَقُولُ: أَنَا أَوَّلُ مَنْ سَمِعَ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم يَقُولُ: «لَا يَبُولَنَّ أَحَدُكُمْ مُسْتَقْبِلَ الْقِبْلَةِ» وَأَنَا أَوَّلُ مَنْ حَدَّثَ النَّاسَ بِذَلِكَ^(۲).

واته: عه بدوللای کوری حاریسی کوری جه زنی زوبه یدی رضی الله عنه گوتوو یه تی: من یه کهم که سم که گوتی له پیغه مبه ر صلى الله عليه وسلم بووه ده یفه رموو: هیچ یه کینکتان رووه و قبیله میز مه کهن. وه من یه کهم کهس بووم که نه وهم بو خه لکی گپرایه وه.

۳۱۸- عَنْ أَبِي أَيُّوبَ الْأَنْصَارِيِّ رضی الله عنه، يَقُولُ: «نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم أَنْ يَسْتَقْبِلَ الذِّي يَذْهَبُ إِلَى الْغَائِطِ الْقِبْلَةَ» وَقَالَ: «شَرُّ قَوْمٍ أَوْ غَرَّبُوا»^(۳).

واته: نه بو نه یوبی نه نصاری رضی الله عنه گوتوو یه تی: پیغه مبه ری خوا صلى الله عليه وسلم قه ده غه ی کردوه که نه وه که سه ی ده چیتته سهرئاو روو له قبیله بکات. وه فهرموو یه تی: روو له روژهلآت یان روژئاوا بکهن.

۳۱۹- عَنْ مَعْقِلِ بْنِ أَبِي مَعْقِلِ الْأَسَدِيِّ رضی الله عنه، وَقَدْ صَحِبَ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم قَالَ: «نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم أَنْ نَسْتَقْبِلَ الْقِبْلَتَيْنِ بِغَائِطٍ أَوْ يَبُولٍ»^(۴).

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۲۶۲، وأبو داود: ۷، والترمذي: ۱۶، والنسائي: ۴۱ و ۴۹.

(۲) صحیح.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۴۴، ومسلم: ۲۶۴، وأبو داود: ۹، والترمذي: ۸، والنسائي: ۲۰ و ۲۱ و ۲۲.

(۴) ضعيف. أخرجه أبو داود: ۱۰.

واته: مه عقیلی کوری ئەبو مه عقیلی ئەسه دی ﷺ که هاوه لى پیغه مبهرى ﷺ کردوه ده گپرتیه وه، ده لى: پیغه مبهرى خوا ﷺ قه ده غه ی کردوه له کاتى سه رئاو کردندا روو بکهینه دوو قبیله که (که عبه و بیت المقدس).

۳۲۰- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ ﷺ قَالَ: حَدَّثَنِي أَبُو سَعِيدٍ الْخُدْرِيُّ، أَنَّهُ شَهِدَ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ: أَنَّهُ «نَهَى أَنْ تَسْتَقْبِلَ الْقِبْلَةَ بِغَائِطٍ أَوْ بَبُولٍ»^(۱).

واته: جابیری کوری عه بدوللا ﷺ ده لى: ئەبو سه عیدی خودری بوی گپرامه وه، که گه واهیدا له سه ره ئەوه ی پیغه مبهرى خوا ﷺ: که قه ده غه ی کردوه له کاتى سه رئاو کردن، یان له کاتى میز کردن روو بکهینه قبیله.

۳۲۱- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ ﷺ، يَقُولُ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ: «نَهَانِي أَنْ أَشْرَبَ قَائِمًا، وَأَنْ أَبُولَ مُسْتَقْبِلَ الْقِبْلَةَ»^(۲).

واته: ئەبو سه عیدی خودری ﷺ ده لى: به راستی پیغه مبهرى خوا ﷺ لى قه ده غه کردم به پیوه ئاو بخومه وه، رووه و قبیله ش میز بکه م.

بابه ت: مؤله تى سه رئاو کردن رووه و قبیله له سه رئاو وه رپیدانی جگه له دهشت و دهر

۳۲۲- عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَمْرٍو ﷺ، قَالَ: يَقُولُ أَنَسٌ: إِذَا قَعَدْتَ لِلْغَائِطِ فَلَا تَسْتَقْبِلِ الْقِبْلَةَ، وَلَقَدْ ظَهَرْتُ ذَاتَ يَوْمٍ مِنَ الْأَيَّامِ عَلَى ظَهْرِ بَيْتِنَا، فَرَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ: «قَاعِدًا عَلَى لَبَتَيْنِ، مُسْتَقْبِلَ بَيْتِ الْمَقْدِسِ» هَذَا حَدِيثُ يَزِيدَ بْنِ هَارُونَ^(۳).

واته: عه بدوللاى کوری عومەر ﷺ گوتویه تی: خه لکانیک ده لىن: ئەگەر بو سه رئاو کردن دانیشتی روو له قبیله مه که، له کاتیکدا که خۆم روژیک سه رکه وتمه سه ربانی خانووی خۆمانه وه بینیم پیغه مبهرى خوا ﷺ له سه ره دوو خشت دانیشتبوو رووه و بیت المقدس. ئەوه فهرمووده ی به زیدی کوری هاروونه.

(۱) صحیح.

(۲) صحیح.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۴۵، ومسلم: ۲۶۶، وأبو داود: ۱۲، والترمذي: ۱۱، والنسائي: ۲۳.

۳۲۳- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضی اللہ عنہما، قَالَ: رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ: فِي كَيْفِهِ، مُسْتَقْبِلَ الْقِبْلَةِ، قَالَ عَيْسَى: فَقُلْتُ ذَلِكَ لِلشَّعْبِيِّ، فَقَالَ: صَدَقَ ابْنُ عُمَرَ، وَصَدَقَ أَبُو هُرَيْرَةَ أَمَّا قَوْلُ أَبِي هُرَيْرَةَ، فَقَالَ: «فِي الصَّخْرَاءِ، لَا يَسْتَقْبِلُ الْقِبْلَةَ، وَلَا يَسْتَدِيرُهَا». وَأَمَّا قَوْلُ ابْنِ عُمَرَ، فَإِنَّ الْكَنْيَفَ لَيْسَ فِيهِ قِبْلَةٌ، اسْتَقْبِلَ فِيهِ حَيْثُ شِئْتَ ^(۱).

واته: ئینو عومەر رضی اللہ عنہما ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا رضی اللہ عنہما بینی له ئاوده‌سته‌که‌ی خویدا رووه‌و قبیله، عیسا ده‌لی: نه‌وهم به شه‌عی گوت، نه‌ویش گوتی: ئینو عومەر راستی گوتوه، وه نه‌بو هورپه‌یره‌ش راستی گوتوه، نه‌بو هورپه‌یره گوتویه‌تی: له ده‌شت و بیاباندا روو له قبیله ناکات، وه پشتیشی لی ناکات (له کاتی سه‌رئاو‌کردندا). وه بو قسه‌که‌ی ئینو عومهریش، به‌پراستی ئاوده‌ستی ناو مال قبیله‌ی تیدانیه (واته: نه‌و حوکمه‌نایگریته‌وه)، بویه‌هر لایه‌کت ویست روو له‌وی بکه.

۳۲۴- عَنْ عَائِشَةَ رضی اللہ عنہا، قَالَتْ: ذُكِرَ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ قَوْمٌ يَكْرَهُونَ أَنْ يَسْتَقْبِلُوا بِفُرُوجِهِمُ الْقِبْلَةَ، فَقَالَ: «أَرَاهُمْ قَدْ فَعَلُوهَا، اسْتَقْبِلُوا مِمَّعَدَتِي الْقِبْلَةَ» ^(۲).

واته: عائشه رضی اللہ عنہا ده‌لی: لای پیغه‌مبه‌ری خوا رضی اللہ عنہما باسی کومه‌لیک کرا که‌ه‌زناکه‌ن له کاتی سه‌رئاو‌کردندا روو له قبیله بکه‌ن، نه‌ویش فه‌رمووی: واده‌زانم که‌وایان کردوه، بویه‌رووی سه‌رئاوه‌که‌م له قبیله بکه‌ن.

۳۲۵- عَنْ جَابِرٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: «نَهَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَنْ نَسْتَقْبِلَ الْقِبْلَةَ بِبَوْلٍ، فَرَأَيْتُهُ قَبْلَ أَنْ يُقْبَضَ بِعَامٍ يَسْتَقْبِلُهَا» ^(۳).

واته: جابیر رضی اللہ عنہ ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا رضی اللہ عنہما قه‌ده‌غه‌ی کرد که‌ بو میزکردن رووبکه‌ینه قبیله، وه‌من سالیک پیش نه‌وه‌ی کوچی دوایی بکات بینیم که‌ رووه‌و قبیله سه‌رئاوی کرد.

(۱) ضعیف جداً.

(۲) حسن لغیره.

(۳) حسن. أخرجه أبو داود: ۱۳، والترمذي: ۹.

بابه‌ت: خو‌پاک‌کردنه‌وه له‌دوای میزکردن

۳۲۶- عَنْ عِيسَى بْنِ يَزْدَادَ الْيَمَانِيِّ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِذَا بَالَ أَحَدُكُمْ فَلْيَنْتَرُ ذِكْرَهُ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ»^(۱).

واته: عیسی کوری یه‌زدادی یه‌مانی له‌باوکی ده‌گیریته‌وه که گوتوو یه‌تی: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رموو یه‌تی: نه‌گه‌ر یه‌کیکتان میزی کرد سی جار ده‌ست بیته‌ به‌ داوینیدا.

بابه‌ت: نه‌و که‌سه‌ی که‌ میزبکات و ناو به‌کارنه‌هیتن

۳۲۷- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: انْطَلَقَ النَّبِيُّ ﷺ يَبُولُ، فَاتَّبَعَهُ عُمَرُ مِمَّا، فَقَالَ: «مَا هَذَا يَا عُمَرُ؟» قَالَ: مَاءٌ، قَالَ: «مَا أَمَرْتُ كُلَّمَا بُلْتُ أَنْ أَتَوَّضَّأَ، وَلَوْ فَعَلْتُ لَكَانَتْ سُنَّةً»^(۲).

واته: عائشه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ده‌لی: پیغه‌مبه‌ر ﷺ رویشت بو میزکردن، جا عومه‌ر به‌ دوای که‌وت و ناوی بو برد، نه‌ویش فه‌رمووی: نه‌وه چییه‌ نه‌ی عومه‌ر؟ گوتی: ناوه، فه‌رمووی: فه‌رمانم پینه‌کراوه هه‌رکات سه‌رناوم کرد ده‌ستنوژ بشوم، نه‌گه‌ر وابکه‌م ده‌بیته‌ واجب و پیویست (له‌سه‌ر ئومه‌ته‌که‌م) یان سونه‌تیک (ی ته‌رک نه‌کراو).

بابه‌ت: قه‌ده‌غه‌کردنی سه‌رناوکردن له‌سه‌ر ریگا

۳۲۸- عَنْ حَيْوَةَ بِنِ شُرَيْحٍ، أَنَّ أَبَا سَعِيدٍ الْجَمْرِيَّ، حَدَّثَهُ، قَالَ: كَانَ مُعَاذُ بْنُ جَبَلٍ ﷺ يَتَحَدَّثُ بِمَا لَمْ يَسْمَعْ أَصْحَابُ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، وَيَسْكُتُ عَمَّا سَمِعُوا، فَبَلَغَ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عَمْرٍو رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، مَا يَتَحَدَّثُ بِهِ، فَقَالَ: وَاللَّهِ مَا سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ هَذَا، وَأَوْشَكَ مُعَاذُ أَنْ يَفْتِنَكُمْ فِي الْخَلَاءِ، فَبَلَغَ ذَلِكَ مُعَاذًا، فَلَقِيَهُ، فَقَالَ مُعَاذُ: يَا عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عَمْرٍو إِنَّ التَّكْذِيبَ بِحَدِيثِ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ نِفَاقٌ، وَإِنَّمَا إِمْنُهُ عَلَى مَنْ قَالَهُ، لَقَدْ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «اتَّقُوا الْمَلَاعِنَ الثَّلَاثَ: الْبَرَّازَ فِي الْمَوَارِدِ، وَالظَّلَّ، وَقَارِعَةَ الطَّرِيقِ»^(۳).

(۱) ضعيف.

(۲) ضعيف. أخرجه أبو داود: ۴۲.

(۳) حسن. أخرجه أبو داود: ۲۶.

واته: حه‌یوه‌ی کوری شور‌یح ده‌گیر‌یته‌وه که ئه‌بو سه‌عیدی حیمه‌ری بۆی گیر‌اوه‌ته‌وه و گو‌تویه‌تی: موعازی کوری جه‌هل ﷺ ئه‌و فه‌رموودانه‌ی ده‌گیر‌ایه‌وه که هاوه‌له‌کانی پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ نه‌یان‌بیستبوو، وه ئه‌وه‌ی که ئه‌وان بیستبوویان و بیان گه‌یشتبوو نه‌یده‌گیر‌ایه‌وه، ئه‌وه‌شی (که موعاز فه‌رمووده گه‌لئیک ده‌گیر‌یته‌وه که مه‌شهور و بلاونین لای هاوه‌لان) گه‌یشته‌وه به‌عه‌بدو‌لّالی کوری عومه‌ر ﷺ، ئه‌ویش گو‌تی: سو‌ئند به‌خوا من ئه‌وهم له‌پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ نه‌بیستوو، وه گو‌مانی ئه‌وهم هه‌یه که نزیکه موعاز کاری سه‌رئاو‌کردنتان له‌لا قورس بکات. جا ئه‌وه گه‌یشته‌وه به‌موعاز، ئه‌ویش گه‌یشت به‌ئینو عومه‌ر و گو‌تی: ئه‌ی عه‌بدو‌لّالی کوری عومه‌ر درؤ هه‌لبه‌ستن به‌زمانی پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ کاری دو‌رووه‌کانه و تاوانه‌کشی بۆ ئه‌و که‌سه‌یه که هه‌لیده‌به‌ستی، بیگو‌مان له‌پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ بیستومه که ده‌یفه‌رموو: خو‌تان بیاریزن له‌و سچ شو‌ئنه‌ی که ده‌بنه‌هۆی نه‌فرت لی‌کردن: سه‌رئاو‌کردن له‌جو‌گاو ئه‌و شو‌ئنه‌ی که ئاویان پیدا ده‌روات، هه‌روه‌ها ئه‌و شو‌ئنه‌ی که سیبه‌رن و خه‌لکی لیان ده‌حه‌سینه‌وه، وه هه‌روه‌ها (سه‌رئاو‌کردن) له‌ناوه‌پاتسی ریگا.

۳۲۹- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِيَّاكُمْ وَالتَّعْرِيسَ عَلَى جَوَادِ الطَّرِيقِ، وَالصَّلَاةَ عَلَيْهَا، فَإِنَّهَا مَأْوَى الْحَيَاتِ وَالسَّبَاعِ، وَقَضَاءُ الْحَاجَةِ عَلَيْهَا، فَإِنَّهَا مِنَ الْمَلَاعِنِ»^(۱).

واته: جابیری کوری عه‌بدو‌لّالا ﷺ ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رموویه‌تی: خو‌تان بیاریزن له‌بارگه و بنه‌خستن و شه‌و مانه‌وه له‌سه‌ر ریگا و نو‌یژ‌کردن لی، چونکه ئه‌وه شو‌ئنی حه‌وانه‌وه‌ی مار و دپنده‌یه، وه خو‌تان بیاریزن له‌سه‌رئاو‌کردن له‌و شو‌ئنه، چونکه (ئه‌وه‌ی ئه‌و کاره بکات) ده‌بیته‌هۆی ئه‌وه‌ی که خه‌لکی نه‌فرتی بۆ بنیرن.

۳۳۰- عَنْ سَالِمٍ، عَنْ أَبِيهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ: «نَهَى أَنْ يُصَلَّى عَلَى قَارِعَةِ الطَّرِيقِ، أَوْ يُضْرَبَ الْخَلَاءَ عَلَيْهَا، أَوْ يُبَالَ فِيهَا»^(۲).

واته: سالیم له‌باوکی ﷺ ده‌گیر‌یته‌وه که پیغه‌مبه‌ر ﷺ قه‌ده‌غهی کردوه له‌سه‌ر چه‌قی ریگا نو‌یژ‌بکری، یان سه‌رئاوی لی دروست بکری، یان میزی لی بکری.

(۱) حسن دون قوله: ((وَالصَّلَاةَ عَلَيْهَا)).

(۲) ضعيف.

بابهت: دوورکهوتهوه بۆ سه رئاوکردن له دهشت و دهردا

۳۳۱- عَنِ الْمُغِيرَةَ بْنِ شُعْبَةَ رضي الله عنه، قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم: «إِذَا ذَهَبَ الْمَذْهَبُ أَبْعَدَ»^(۱).

واته: موغه پرهى كورپى شوعبة رضي الله عنه ده لئى: پيغه مبه ر صلى الله عليه وسلم كاتيك ده چوووه سه رئاو دوور ده كه وتهوه (له پيش چاوى خه لكى، نه مه نه وكاته بوو، هيشتا شوئى سه رئاو كردن دروست نه كرابوو).

۳۳۲- عَنْ أَنَسٍ رضي الله عنه، قَالَ: «كُنْتُ مَعَ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم فِي سَفَرٍ فَتَنَحَّى لِحَاجَتِهِ، ثُمَّ جَاءَ فَدَعَا بِوُضْءٍ، فَتَوَضَّأَ»^(۲).

واته: نه نه س رضي الله عنه ده لئى: له سه فه ريكدا له گه ل پيغه مبه ر صلى الله عليه وسلم بووم، جا دوور كه وتهوه وه خوى په نادا بۆ سه رئاو كردن، پاشان هات داواى ئاوى دهستنوئى كرد و دهستنوئى هه لگرت.

۳۳۳- عَنْ يَعْلَى بْنِ مُرَّةَ رضي الله عنه، أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم: «كَانَ إِذَا ذَهَبَ إِلَى الْغَائِطِ أَبْعَدَ»^(۳).

واته: يه علاى كورپى مورره رضي الله عنه ده گيرتته وه كه پيغه مبه ر صلى الله عليه وسلم كاتيك ده چوو بۆ سه رئاو دوورده كه وتهوه.

۳۳۴- عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي قُرَادٍ رضي الله عنه، قَالَ: حَجَجْتُ مَعَ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم «فَذَهَبَ لِحَاجَتِهِ فَأَبْعَدَ»^(۴).

واته: عه بدورپه همانى كورپى نه بو قوراد رضي الله عنه ده لئى: له گه ل پيغه مبه ر صلى الله عليه وسلم هه جم كرد، جا چوو بۆ سه رئاو كردن و دوور كه وتهوه.

۳۳۵- عَنْ جَابِرٍ رضي الله عنه، قَالَ: خَرَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم فِي سَفَرٍ، وَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم «لَا يَأْتِي الْبَرَّازَ حَتَّى يَتَغَيَّبَ فَلَا يُرَى»^(۵).

(۱) صحيح. أخرجه أبو داود: ۱، والترمذي: ۲۰، والنسائي: ۱۷.

(۲) صحيح.

(۳) صحيح.

(۴) صحيح. أخرجه النسائي: ۱۶.

(۵) صحيح. أخرجه أبو داود: ۲.

واته: جابیر رضی اللہ عنہ ده لئ: له گهل پیغه مبهری خوا رضی اللہ عنہ ده رچوین بو سه فهریک، وه پیغه مبهری خوا رضی اللہ عنہ سه رئاوی نه ده کرد تاوه کو له چاوی خه لک ون ده بو و نه ده بینرا.

۳۳۶- عَنْ بِلَالِ بْنِ الْحَارِثِ الْمُزَنِيِّ رضی اللہ عنہ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم «كَانَ إِذَا أَرَادَ الْحَاجَةَ أَبْعَدَ»^(۱).

واته: بیلالی کوری حاریسی موزه نی رضی اللہ عنہ ده گیریتته وه که پیغه مبهری خوا رضی اللہ عنہ ته گهر ویستبای سه رئاو بکات دوورده که وته وه.

بابه ت: ده ستیشان کردنی شوینیک بو سه رئاو کردن

۳۳۷- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، عَنِ النَّبِيِّ صلی اللہ علیہ وسلم قَالَ: «مَنْ اسْتَجَمَرَ فَلْيُوتِرْ، مَنْ فَعَلَ ذَلِكَ فَقَدْ أَحْسَنَ، وَمَنْ لَا فَلَا حَرَجَ، وَمَنْ تَخَلَّلَ فَلْيَلْفِظْ، وَمَنْ لَاكَ فَلْيَبْتَاعْ، مَنْ فَعَلَ ذَلِكَ فَقَدْ أَحْسَنَ، وَمَنْ لَا فَلَا حَرَجَ. وَمَنْ أَتَى الْخَلَاءَ فَلْيَسْتَبِرْ. فَإِنْ لَمْ يَجِدْ إِلَّا كَثِيبًا مِنْ رَمَلٍ فَلْيَمْدُدْهُ عَلَيْهِ، فَإِنَّ الشَّيْطَانَ يَلْعَبُ بِمَقَاعِدِ ابْنِ آدَمَ. مَنْ فَعَلَ فَقَدْ أَحْسَنَ، وَمَنْ لَا فَلَا حَرَجَ»^(۲).

واته: نه بو هوره بره رضی اللہ عنہ ده گیریتته وه که پیغه مبهری رضی اللہ عنہ فهرموویه تی: ههر که سیک به به رد خوی پاک کرده وه با ژماره ی به رده کان تاک بیت، نه وه ی ئاوا بکات به راستی کارنیک باشی کردوه، وه نه وه شی وا نه کات کیشه نیه، وه ههر که سیک به چیلکه یه ک (پارچه داریک) ددانه کانی پاک کرده وه با دواتر تفی بکاته وه، وه نه وه ی به زمانی ددانه کانی پاک کرده وه با دواتر قوتی بداته وه، نه وه ی ئاوا بکات به راستی کارنیک باشی کردوه، وه نه وه شی وا نه کات کیشه نیه، وه ههر که سیک چوو بو سه رئاو با خوی بشاریتته وه، وه نه گهر هیچی ده ست نه کهوت با به خو ل گردولکه یه ک دروست بکات و خوی له پشتی حه شار بدات، چونکه به راستی شه یتان گالته به پاشه لی (عه وره تی) مرؤف ده کات. نه وه ی ئاوا بکات ئیشیک باشی کردوه، وه نه وه شی وا نه کات کیشه نیه.

۳۳۸- عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عُمَرَ رضی اللہ عنہ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ الْمَلِكِ بْنُ الصَّبَّاحِ بِإِسْنَادِهِ نَحْوَهُ. وَزَادَ فِيهِ «وَمَنْ اِكْتَحَلَ فَلْيُوتِرْ، مَنْ فَعَلَ فَقَدْ أَحْسَنَ، وَمَنْ لَا فَلَا حَرَجَ، وَمَنْ لَاكَ فَلْيَبْتَاعْ»^(۳).

(۱) صحیح.

(۲) ضعیف. أخرجه أبو داود: ۳۵.

(۳) ضعیف. أخرجه أبو داود: ۳۵.

واته: عه بدورپه حماني کورې عومهر ﷺ گوتوويه تي: عه بدوله ليکي کورې صه بياح به ئيسنادي خوې هه مان شتي بو گيپراينه وه. وه نه وه ي لئ زياد کرد، ههر که سيک کلي کرده چاوي با تاک بيت، نه وه ي ناوا بکات به پراستي کارتيکي باشي کرده، وه نه وه شي وا نه کات کيشه نيه، وه ههر که سيک به زماني ددانه کاني پاک کرده وه با دواتر قوتي بداته وه.

۳۳۹- عَنْ يَعْلَى بْنِ مَرَّةَ، عَنْ أَبِيهِ رضي الله عنه، قَالَ: كُنْتُ مَعَ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم فِي سَفَرٍ، فَأَرَادَ أَنْ يَقْضِيَ حَاجَتَهُ، فَقَالَ لِي: «إِنَّكَ تَلِكُ الْأَشْيَاءِ تَيْنِ - قَالَ: وَكَيْفُ: يَعْنِي النَّخْلَ الصَّغَارَ - فَقُلْتُ لَهُمَا: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يَأْمُرُكُمْ أَنْ تَجْتَمِعَا» فَاجْتَمَعْنَا، فَاسْتَرَّ بِهِمَا، فَقَضَى حَاجَتَهُ، ثُمَّ قَالَ لِي «إِنَّهُمَا، فَقُلْتُ لَهُمَا: لِيَرْجِعْ كُلُّ وَاحِدَةٍ مِنْكُمَا إِلَى مَكَانِهَا» فَقُلْتُ لَهُمَا. فَرَجَعْنَا^(۱).

واته: يه علای کورې مورپه له باوکي ﷺ ده گيپريته وه، ده لئ: له سه فهر نکدا له گهل پيغه مبهري ﷺ بووم، جا (پيغه مبهري ﷺ) ويستي سهرئاو بکات، پيمي فهرموو: نه و دوو دار خورما بچوو کانه بينه (بو نه وه ي خوې له په ناياندا هه شار بدات) - وه کيع ده لئ: «الأشياء تين» واته: دارخورماي گچکه - جا (پيغه مبهري ﷺ) فهرمووي پيان بلئ: پيغه مبهري خوا ﷺ فهرمانتان پنده کات که بچنه پال يه ک و له يه کتر نزيک بينه وه، نه وانيش کو بونه وه و (پيغه مبهري ﷺ) خوې له په ناياندا هه شاردا و سهرئاوي کرد، پاشان پيمي فهرموو بيانينه و پيان بلئ: با ههر يه کيکيان بچيته وه شويني خوې، منيش پيم گوتن، نه وانيش چوونه وه شويني خويان.

۳۴۰- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ جَعْفَرٍ رضي الله عنه، قَالَ: «كَانَ أَحَبَّ مَا اسْتَرَّ بِهِ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم لِحَاجَتِهِ، هَدَفٌ، أَوْ حَائِشٌ نَخْلٍ»^(۲).

واته: عه بدوللاي کورې جه عفهري ﷺ ده لئ: نه وه ي که پيغه مبهري خوا ﷺ پيني خوشبوو له کاتي سهرئاو کردندا خوې له په نادا هه شار بدات، ههر شتيک بوو که بهرز بي، (وه ک بينا يان ته پؤلکه)، يان چري دارخورما بوو.

(۱) صحيح.

(۲) صحيح. أخرجه مسلم: ۳۴۲، وأبو داود: ۲۵۴۹.

۳۴۱- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہ قَالَ: «عَدَلَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِلَى الشَّعْبِ فَبَالَ، حَتَّى آتَى آوِي لَهُ مِنْ فَكِّ وَرَكِيهِ حِينَ بَالَ»^(۱).

واته: ئیبنو عبباس رضی اللہ عنہ ده‌لن: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ به ریگایه کدا لایداو میزی کرد، هه‌تا خووم یارمه‌تیم دا له کردنه‌وه‌ی پووشاکه کانی له کاتی سه‌رئاو کردنه‌که‌یدا.

بابه‌ت: قه‌ده‌غه‌کردنی کو‌بونه‌وه و قسه‌کردن له سه‌رئاو

۳۴۲- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رضی اللہ عنہ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «لَا يَتَّبَعِي اثْنَانِ عَلَى غَائِطِهِمَا، يَنْظُرُ كُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا إِلَى عَوْرَةِ صَاحِبِهِ، فَإِنَّ اللَّهَ ﷻ يَمُقْتُ عَلَى ذَلِكَ»^(۲).

واته: ئه‌بو سه‌عیدی خودری رضی اللہ عنہ ده‌گی‌ریته‌وه، پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رموویه‌تی: له کاتی سه‌رئاو‌کردن نابج دوو که‌س قسه‌ به‌یه‌که‌وه بکه‌ن و، ته‌ماشای عه‌وره‌تی یه‌کتر بکه‌ن، چونکه‌ به‌و کاره‌ خوا‌ی ﷻ له‌ خو‌یان تو‌ره‌ ده‌که‌ن.

۳۴۲ (۱م)- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى قَالَ: حَدَّثَنَا سَلْمُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الْوَرَّاقُ قَالَ: حَدَّثَنَا عِكْرِمَةُ، عَنْ يَحْيَى بْنِ أَبِي كَثِيرٍ، عَنْ عِيَاضِ بْنِ هِلَالٍ، قَالَ: مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى وَهُوَ الصَّوَابُ^(۳).

واته: به‌م سه‌نه‌ده‌ش هه‌مان فه‌رمووده‌ گی‌ردراوه‌ته‌وه.

۳۴۲ (۲م)- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ حُمَيْدٍ قَالَ: حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ أَبِي بَكْرٍ، عَنْ سُفْيَانَ الثَّوْرِيِّ، عَنْ عِكْرِمَةَ بْنِ عَمَّارٍ، عَنْ يَحْيَى بْنِ أَبِي كَثِيرٍ، عَنْ عِيَاضِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ نَحْوَهُ^(۴).

واته: به‌م سه‌نه‌ده‌ش هه‌مان فه‌رمووده‌ گی‌ردراوه‌ته‌وه.

بابه‌ت: قه‌ده‌غه‌ی میزکردن له ئاوی راوه‌ستاودا

۳۴۳- عَنْ جَابِرٍ رضی اللہ عنہ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ أَنَّهُ «نَهَى عَنْ أَنْ يُبَالَ فِي الْمَاءِ الرَّائِدِ»^(۵).

(۱) ضعیف.

(۲) ضعیف. أخرجه أبو داود: ۱۵.

(۳) ضعیف.

(۴) ضعیف.

(۵) صحیح. أخرجه مسلم: ۲۸۱، والنسائي: ۳۵.

واته: جابیر رضی اللہ عنہ ده گيرته وه، پيغه مبهري خوا رضی اللہ عنہ قه ده غه ي کرده ميز بکريته نيو تاوي راوه ستاو.

۳۴۴- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَا يَبُولَنَّ أَحَدُكُمْ فِي الْمَاءِ الرَّائِدِ»^(۱).

واته: نه بو هوړه پړه رضی اللہ عنہ ده لي: پيغه مبهري خوا رضی اللہ عنہ فه رموويه تي: با هيچ يه کيک له نيوه له تاوي راوه ستاودا ميز نه کات.

۳۴۵- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضی اللہ عنہما قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَا يَبُولَنَّ أَحَدُكُمْ فِي الْمَاءِ النَّاقِعِ»^(۲).

واته: نينو عومر رضی اللہ عنہما ده لي: پيغه مبهري خوا رضی اللہ عنہ فه رموويه تي: با هيچ يه کيک له نيوه ميز نه کاته ناو تاوي که بو به کارهينان ده شي.

بابه ت: هره شه ي توند له سمر خو پاک نه کردنه وه له ميز

۳۴۶- عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ حَسَنَةَ رضی اللہ عنہ قَالَ: خَرَجَ عَلَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ، وَفِي يَدِهِ الدَّرَقَةُ، فَوَضَعَهَا ثُمَّ جَلَسَ، فَبَالَ إِلَيْهَا، فَقَالَ بَعْضُهُمْ: انظُرُوا إِلَيْهِ، يَبُولُ كَمَا تَبُولُ الْمَرْأَةُ، فَسَمِعَهُ النَّبِيُّ ﷺ، فَقَالَ «وَيْحَكَ أَمَا عَلِمْتَ مَا أَصَابَ صَاحِبَ بَنِي إِسْرَائِيلَ كَانُوا إِذَا أَصَابَهُمُ الْبَوْلُ قَرَضُوهُ بِالْمَقَارِيضِ، فَتَهَاؤُهُمْ عَنْ ذَلِكَ، فَعُدَّتْ فِي قَبْرِهِ»^(۳).

واته: عه بدورپه حمانی کوری حه سه نه رضی اللہ عنہ ده لي: پيغه مبهري خوا ﷺ هات بو لامان، وه مه تاليه کی به دهسته وه بوو، له پيشه خو ی دانا (بو خو په نادان) پاشان دانيشت، بهره و پرووی مه تاله که سهر تاوی کرد، جا يه کيکيان گوتي: ته ماشای بکن چون وه ک ثافرت دانيشتووه و ميز ده کات! جا پيغه مبهري ﷺ گوي لييوو، وه فه رمووی: هاوار بو تو، تايانا زانی کابرای به نو ئيسراييل چي به سهر هات؟ جاران نه گهر که سيک له به نو ئيسراييل ميز بهر شوئتيکی پو شاکه که ی که وتبا، نه و شوئنه ی به مه قه س ده پری (ليیده کرده وه)، نه ویش قه ده غه ی کردن له و کاره (له بريني پو شاکه که)، جا له سهر نه و کاره له ناو گوړه که ی سزا درا.

(۱) صحيح. أخرجه البخاري: ۲۳۹، ومسلم: ۲۸۲، وأبو داود: ۶۹، والترمذي: ۶۸، والنسائي: ۵۷ و ۵۸ و ۲۲۱ و ۲۹۵ و ۳۹۸.

(۲) صحيح بلفظ: «الْمَاءِ الدَّائِمِ».

(۳) صحيح. أخرجه أبو داود: ۲۲، والنسائي: ۳۰.

۳۴۷- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: مَرَّ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بِقَبْرَيْنِ جَدِيدَيْنِ، فَقَالَ: «إِنَّهُمَا لَيُعَذَّبَانِ، وَمَا يُعَذَّبَانِ فِي كَبِيرٍ، أَمَا أَحَدُهُمَا فَكَانَ لَا يَسْتَنْزِهُ مِنْ بَوْلِهِ، وَأَمَّا الْآخَرُ فَكَانَ يَمْشِي بِالنَّمِيمَةِ»^(۱).

واته: ئیبنو عبباس رضی اللہ عنہ ده لئی: پیغه مبهری خوا ﷺ به لای دوو گوری تازه دا پویشت و فہرموی: به راستی نه وانه سزا ددرین، وه له سہر تاوانه گہوره کان سزا نادرین، به لکو یہ کیکیان له بهر نه وهی له دواي سہرناوکردن خوی پاک نه ده کرده وه، نه وهی دیکه یان دوو زمانی ده کرد سزا ددرین.

۳۴۸- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ «أَكْثَرُ عَذَابِ الْقَبْرِ مِنَ الْبَوْلِ»^(۲).

واته: ئه بو هورہ پرہ رضی اللہ عنہ ده لئی: پیغه مبهری خوا ﷺ فہرموی به تی: زور بهی سزای نیو گور له سہر خویاک نه کردنه وهی له کاتی میزکردندا.

۳۴۹- عَنْ أَبِي بَكْرَةَ رضی اللہ عنہ قَالَ: مَرَّ النَّبِيُّ ﷺ بِقَبْرَيْنِ. فَقَالَ: «إِنَّهُمَا لَيُعَذَّبَانِ، وَمَا يُعَذَّبَانِ فِي كَبِيرٍ، أَمَا أَحَدُهُمَا فَيُعَذَّبُ فِي الْبَوْلِ، وَأَمَّا الْآخَرُ فَيُعَذَّبُ فِي الْغِيْبَةِ»^(۳).

واته: ئه بو به کرہ رضی اللہ عنہ ده لئی: پیغه مبهری ﷺ به لای دوو گوریدا پویشت و فہرموی: به راستی وا هہردوویان سزا ددرین، وه له سہر گوناھی گہوره سزا نادرین، یہ کیکیان له بهر نه وهی له کاتی میزکردن خوی پاک نه ده کرده وه، وه نه وهی دیکه یان له پاشمله به خراپه باسی خه لکی ده کرد، سزا ددرین.

بابه ت: که سیک که سہرناو ده کات و سہلامی لیدہ کرت

۳۵۰- عَنِ الْمُهَاجِرِ بْنِ قُنُقُدِ بْنِ عُمَيْرِ بْنِ جُدَعَانَ رضی اللہ عنہ، قَالَ: أَتَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ وَهُوَ يَتَوَضَّأُ، فَسَلَّمْتُ عَلَيْهِ، فَلَمْ يَرُدَّ عَلَيَّ السَّلَامَ، فَلَمَّا فَرَغَ مِنْ وُضُوئِهِ، قَالَ: «إِنَّهُ لَمْ يَمْتَنِعْنِي مِنْ أَنْ أُرُدَّ عَلَيْكَ إِلَّا أَنِّي كُنْتُ عَلَى عَيْرٍ وَضُوءٍ»^(۴).

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۱۶، ومسلم: ۲۹۲، وأبو داود: ۲۰، والترمذي: ۷۰، والنسائي: ۳۱ و ۲۰۶۸.

(۲) صحیح.

(۳) حسن.

(۴) صحیح. أخرجه أبو داود: ۱۷ مطولاً، والنسائي: ۲۸.

واته: موهاجیری کوری قونفوزی کوری عومه‌یری کوری جودعانه ﷺ ده‌گیریتته‌وه که گوتوویه‌تی: هاتم بو خزمهت پیغه‌مبهر ﷺ ده‌ستنوژی ده‌گرت، منیش سه‌لامم لیکرد، که چپی وه‌لامی نه‌دامه‌وه، جا کاتیک له‌ده‌ستنوژیه‌که‌ی ته‌واو بوو، فه‌رمووی: به‌راستی نه‌وه‌ی که ریگه‌ی لیگرتم وه‌لامت بده‌مه‌وه نه‌وه‌بوو، که حه‌زم نه‌کرد به‌بی ده‌ستنوژ وه‌لامی سه‌لامه‌که‌ت بده‌مه‌وه.

۳۵۱- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، قَالَ: «مَرَّ رَجُلٌ عَلَى النَّبِيِّ صلی اللہ علیہ وسلم وَهُوَ يَبُولُ، فَسَلَّمَ عَلَيْهِ، فَلَمْ يَرُدَّ عَلَيْهِ، فَلَمَّا فَرَغَ ضَرَبَ بِكَفِّهِ الْأَرْضَ، فَتَيَمَّمْتُ ثُمَّ رَدَّ عَلَيْهِ السَّلَامَ»^(۱).

واته: نه‌بو هوریه‌ره ﷺ ده‌لی: پیاونک به‌لای پیغه‌مبهردا ﷺ رویشته، نه‌ویش میزی ده‌کرد، (پیاوه‌که) سه‌لامی لیکرد، (پیغه‌مبهر ﷺ) وه‌لامی نه‌دایه‌وه، کاتیک ته‌واو بوو هه‌ردوو له‌پی ده‌ستی له‌زه‌ویدا، وه‌ته‌یه‌ممومی کرد، پاشان وه‌لامی سه‌لامه‌که‌ی دایه‌وه.

۳۵۲- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رضی اللہ عنہ أَنَّ رَجُلًا مَرَّ عَلَى النَّبِيِّ صلی اللہ علیہ وسلم وَهُوَ يَبُولُ، فَسَلَّمَ عَلَيْهِ، فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: «إِذَا رَأَيْتَنِي عَلَى مِثْلِ هَذِهِ الْحَالَةِ، فَلَا تُسَلِّمْ عَلَيَّ، فَإِنَّكَ إِنْ فَعَلْتَ ذَلِكَ لَمْ أَرُدَّ عَلَيْكَ»^(۲).

واته: جابیری کوری عه‌بدوللا رضی اللہ عنہ ده‌گیریتته‌وه که پیاونک به‌لای پیغه‌مبهردا ﷺ نه‌ویش میزی ده‌کرد، (پیاوه‌که) سه‌لامی لیکرد، پیغه‌مبهری خواش ﷺ پنی فه‌رموو: هه‌ر کاتیک له‌وباره‌دا (به‌و شیوه‌یه) منت بینی، نه‌وه سه‌لامم لیمه‌که، وه‌نه‌گه‌ر هاتوو سه‌لامیشت لیکردم، وه‌لامت ناده‌مه‌وه.

۳۵۳- عَنْ ابْنِ عُمَرَ رضی اللہ عنہما قَالَ: «مَرَّ رَجُلٌ عَلَى النَّبِيِّ صلی اللہ علیہ وسلم وَهُوَ يَبُولُ، فَسَلَّمَ عَلَيْهِ، فَلَمْ يَرُدَّ عَلَيْهِ»^(۳).

واته: ئینو عومه‌ر رضی اللہ عنہما ده‌لی: پیاونک به‌لای پیغه‌مبهردا ﷺ رویشته نه‌ویش میزی ده‌کرد، پیاوه‌که سه‌لامی لیکرد، به‌لام (پیغه‌مبهری خوا ﷺ) وه‌لامی نه‌دایه‌وه.

(۱) صحیح بلفظ: «الجدار» مکان «الأرض».

(۲) صحیح.

(۳) صحیح. أخرجه مسلم: ۳۷۰، وأبو داود: ۱۶، والترمذي: ۹۰ و ۲۷۲۰، والنسائي: ۳۷.

بابه ت: خو پاک کردنه وه به ناو

۳۵۴- عَنْ عَائِشَةَ رضی الله عنها، قَالَتْ: «مَا رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم خَرَجَ مِنْ غَائِطٍ قَطُّ إِلَّا مَسَّ مَاءً»^(۱).

واته: عایشه رضی الله عنها ده لی: هه رگیز نه مبینوه پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم له سه رئاو ده ریچی و دهستی به ناو نه شوات.

۳۵۵- عَنْ أَبُو أَيُّوبَ الْأَنْصَارِيِّ، وَجَابِرُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، وَأَنْسُ بْنُ مَالِكٍ رضی الله عنهم، أَنَّ هَذِهِ الْآيَةَ نَزَلَتْ: ﴿فِيهِ رِجَالٌ يُحِبُّونَ أَنْ يَتَّخِروا لِلَّهِ مِجْبُوتًا﴾ (۱۰۸) التوبة، قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «يَا مَعْشَرَ الْأَنْصَارِ، إِنَّ اللَّهَ قَدْ أَتَى عَلَيْكُمْ فِي الطُّهُورِ، فَمَا طَهُرْكُمْ؟» قَالُوا: نَتَوَضَّأُ لِلصَّلَاةِ، وَنَتَغَسَّلُ مِنَ الْجَنَابَةِ، وَنَسْتَنْجِي بِالْمَاءِ. قَالَ: «فَهُوَ ذَاكَ، فَعَلَيْكُمْوه»^(۲).

واته: نه بو نه یوبی نه نصاری و جابیری کوری عه بدوللاو نه نه سی کوری مالیک رضی الله عنهم ده گپرنه وه که نه م نایه ته دابه زی: ﴿فِيهِ رِجَالٌ يُحِبُّونَ أَنْ يَتَّخِروا لِلَّهِ مِجْبُوتًا﴾ (۱۰۸) التوبة، واته: پیاواتیکی تیدایه پیمان خوشه که خو یان خاوین و پاک بکه نه وه (له ژهنگ و ژاری سه رده می نه فامی) خواش نه وانهی خوش ده ویت که ده یانه ویت خو یان پاک بکه نه وه، جا پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم فهرمووی: نه ی کومه له ی پشتیوانان به راستی خوا ستایشی ئیوه ی کردوه له پاکیه تیدا، ئایا نه و پاک و خاوتنییه ی ئیوه چییه؟ نه وانیش گوتیان: ده ستنوئژ ده گرین بو نوئژو، له کاتی له شگرانشدا خو مان ده شوین، وه له کاتی سه رئاو کردندا خو مان به ناو پاک ده که ینه وه. فهرمووی: ئا نه وه یه (که خوا ستایشی کردوون له سه ری)، بویه له سه ری به رده وام بن.

۳۵۶- عَنْ عَائِشَةَ رضی الله عنها، أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم «كَانَ يَغْسِلُ مَقْعَدَتَهُ ثَلَاثًا» قَالَ ابْنُ عُمَرَ: فَعَلْنَاوه، فَوَجَدْنَاوه دَوَاءً وَطَهُورًا»^(۳).

واته: عایشه رضی الله عنها ده گپریته وه، پیغه مبهر صلى الله عليه وسلم (دوای سه رئاو کردن) سی جار خو ی ده شورده وه، ئیبنو عومه ر ده لی: ئیمه ش وامان ده کرد، بو مان بوو به ده رمان (له نه خو شی) وه بو مان بوو به مایه ی پاکیه تی.

(۱) صحیح.

(۲) صحیح.

(۳) ضعیف.

۳۵۷- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ نَزَلَتْ فِي أَهْلِ قُبَاءٍ: ﴿ فِيهِ رِجَالٌ يُحِبُّونَ أَنْ يَنْظَهُرُوا وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُطَهِّرِينَ ﴾ (۱۸) التوبة، قَالَ: «كَانُوا يَسْتَنْجُونَ بِالْمَاءِ، فَنَزَلَتْ فِيهِمْ هَذِهِ الْآيَةُ»^(۱).

واته: ئەبو ھورەپرە رضي الله عنه دەلێ: پێغەمبەری خوا ﷺ فەرموویەتی: ئەم ئایەتە دەربارەى خەلکی قوباء دابەزى: ﴿ فِيهِ رِجَالٌ يُحِبُّونَ أَنْ يَنْظَهُرُوا وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُطَهِّرِينَ ﴾ (۱۸) التوبة، واته: پیاوانتیکى تىدایە پێیان خۆشە کە خۆیان خاوین و پاک بکەنەو (له ژەنگ و ژارى سەر دەمی نه فامی) خواش ئەوانەى خۆش دەوێت کە دەیانەوێت خۆیان پاک بکەنەو، فەرمووی: ئەوان له کاتی سەرئاوکردندا خۆیان به ئاو پاک دەکردهوه، جا بۆیه ئەو ئایەتە دەربارەیان دابەزى.

بابەت: ئەو کەسەى کە دەست دینێت به زهويدا دواى خۆپاککردنەوه

۳۵۸- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ، «قَضَى حَاجَتَهُ، ثُمَّ اسْتَنْجَى مِنْ تَوْرٍ، ثُمَّ دَلَكَ يَدَهُ بِالْأَرْضِ»^(۲).

واته: ئەبو ھورەپرە رضي الله عنه دەگێرێتەو کە پێغەمبەر ﷺ سەرئاوی کرد، پاشان خۆی پاک کردەو (به ئاو) له تاسێکدا یان له جامێکدا کە له مس دروستکراوو، پاشان دەستی به زهويدا هینا.

سەرئنج: دەست به زهويدا هینانە کەى بۆ زیادە پاکیه تى و بۆ نه هیشتنى هەر بۆنێکى ناخۆش بوو، وه مه به ستیشى فێرکردنى ئوممه ته کهى بووه.

۳۵۹- عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ جَرِيرٍ، عَنْ أَبِيهِ رضي الله عنه، أَنَّ نَبِيَّ اللَّهِ ﷺ «دَخَلَ الْعَيْضَةَ، فَقَضَى حَاجَتَهُ، فَأَتَاهُ جَرِيرٌ، بِإِدَاوَةٍ مِنْ مَاءٍ، فَاسْتَنْجَى مِنْهَا، وَمَسَحَ يَدَهُ بِالتُّرَابِ»^(۳).

(۱) صحيح بشواهد. أخرجه أبو داود: ۴۴، والترمذي: ۳۱۰۰.

(۲) حسن. أخرجه أبو داود: ۴۵، والنسائي: ۵۰.

(۳) حسن. أخرجه النسائي: ۵۱.

واته: ئیبراهیمی کوری جه ریر له باوکی ﷺ ده گیرته وه که پیغمبهری خوا ﷺ چوووه
نیو داره لیتیک، ئنجا سه رئاوی کرد، جه ریریش جامیک ئاوی بۆ هیتنا، نه ویش به و
ئاوه تاره تی گرت، وه دهستی له گل (خۆل) خشانده.
إِدَاوَة: جامیکه که له پیسته دروست ده کری. وه کو: کونده.
الْغَيْضَة: داره لیتیک یان دارستانیکی چر.

بابهت: سه ر داپۆشینى تاس و تهشتن که ئاوی تیدابن

۳۶۰- عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: «أَمَرَنَا النَّبِيُّ ﷺ أَنْ نُوكِيَ أَسْقِيَتَنَا، وَنُعْطَى آيَتَنَا»^(۱).

واته: جابیر ﷺ ده لئى: پیغمبهر ﷺ فه رمانى پیکردو وین که ده می نه و شتانه ببهستین
که ئاوی خواردنه وهی تیده که ی، وه سه ری قاپ و قاچاخیش (که خواردنی تیدایه)
دابۆشین.

۳۶۱- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: «كُنْتُ أَصْنَعُ لِرَسُولِ اللَّهِ ﷺ ثَلَاثَةَ آيَةٍ مِنَ اللَّيْلِ مُحَمَّرَةً، إِنَاءً لَطْهُورِهِ، وَإِنَاءً لِسِوَاكِهِ، وَإِنَاءً لَشْرَابِهِ»^(۲).

واته: عائشه ﷺ ده لئى: له شه ودا سئ جامى سه رداپۆشراوم بۆ پیغمبهری خوا ﷺ
ساز ده کرد، جامیک بۆ دهستنوێژه که ی، وه جامیک بۆ سیواکه که ی، وه جامیکیش
بۆ نه وهی ئاوی لیبخواته وه.

۳۶۲- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، قَالَ: «كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لَا يَكُلُ طُهُورَهُ إِلَى أَحَدٍ، وَلَا صَدَقَتَهُ الَّتِي يَتَّصَدَّقُ بِهَا، يَكُونُ هُوَ الَّذِي يَتَوَلَّاهَا بِنَفْسِهِ»^(۳).

واته: ئیبنو عبباس ﷺ ده لئى: پیغمبهری خوا ﷺ فه رمانى به که س نه ده کرد بۆ
نه وهی ئاوی دهستنوێژى لیبکات، وه به خشینه کانی به که س نه ده سپارد، (به لکو) بۆ
خۆی به و کاره هه لده ستا.

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۲۰۱۲ و ۲۰۱۴.

(۲) ضعیف.

(۳) ضعیف جداً.

تیبینی: ئەمە مانای ئەوہ نیە کە یارمەتی کەسی لەو کارانەدا قبوول نەکردوہ، بە لکو مانای ئەوہیە کە بە زۆری و لە زۆر حالەتدا تەنیا پشتی بە خۆی بەستووہ.

بابەت: شوشتنی ئەو قاپ و قاچاخە کە سەگ دەمی تیناوہ

۳۶۳- عَنْ أَبِي رَزِينٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: رَأَيْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ يَضْرِبُ جَبْهَتَهُ، بِيَدِهِ، وَيَقُولُ: يَا أَهْلَ الْعِرَاقِ أَنْتُمْ تَزْعُمُونَ أَنِّي أَكْذِبُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، لِيَكُونَ، لَكُمْ الْمَهْنَأُ، وَعَلَيَّ الْإِنَّمُ، أَشْهَدُ لَسَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «إِذَا وَلَّغَ الْكَلْبُ فِي إِنَاءٍ أَحَدِكُمْ، فَلْيَغْسِلْهُ سَبْعَ مَرَّاتٍ»^(۱).

واتە: ئەبو رەزین رەزین رضی اللہ عنہ دەلی: ئەبو ھورەیرەم رضی اللہ عنہ بینی بە دەستی لە نیوچاوانی خۆی دەداو دەیکوت: ئەی خەلکی عێراق ئیوہ پیتان وایە کە من درۆ بە زمانی پیغەمبەری خواوہ صلی اللہ علیہ و آلہ و سلم ھەڵدەبەستم، بۆ ئەوہی ئیوہ کارناسانیتان بۆ بکری و پاداشتی بۆ ئیوہ بیت و گوناھە کەشی بۆ من بیت؟ گەواھی دەدەم بە دلنیاپی لە پیغەمبەری خواوہ صلی اللہ علیہ و آلہ و سلم بیستووہ دەیفەرموو: ھەر کاتیک سەگ دەمی خستە ناو قاپ و قاچاخێ یە کیکتان، ئەوہ دەبێ حەوت جار بیشوات.

۳۶۴- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «إِذَا وَلَّغَ الْكَلْبُ فِي إِنَاءٍ أَحَدِكُمْ، فَلْيَغْسِلْهُ سَبْعَ مَرَّاتٍ»^(۲).

واتە: ئەبو ھورەیرە رضی اللہ عنہ دەگێریتەوہ، کە پیغەمبەری خواوہ صلی اللہ علیہ و آلہ و سلم فەرموویەتی: ھەر کاتیک سەگ دەمی خستە ناو قاپ و قاچاخێ یە کیکتان، با حەوت جار بیشواتەوہ.

۳۶۵- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْمُغَفَّلِ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «إِذَا وَلَّغَ الْكَلْبُ فِي الْإِنَاءِ، فَأَغْسِلُوهُ سَبْعَ مَرَّاتٍ، وَعَقِّرُوهُ النَّامِئَةَ بِالتُّرَابِ»^(۳).

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۷۲، ومسلم: ۲۷۹، وأبو داود: ۷۱ و ۷۳، والنسائي: ۶۳ و ۶۴ و ۶۶ و ۳۳۵ و ۳۳۸ و

۳۳۹. وأخرجه الترمذي: ۹۱ بقصة ولوغ الهرة المدرجة من كلام أبي هريرة.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۷۲، ومسلم: ۲۷۹، والنسائي: ۶۳.

(۳) صحیح. أخرجه مسلم: ۲۸۰، وأبو داود: ۷۴، والنسائي: ۶۷ و ۳۳۶ و ۳۳۷.

واته: عه بدوللای کوری موغه ففهل ﷺ ده گپړيته وه که پيغه مبهري خوا ﷺ فرموويه تي: هدر کاتيک سهگ دهمی خسته ناو قاپ و قاچاخی په کيکتان، نه وه ده بي حوت جار بيشوات، جاري هه شتم له گلي هه لېسوي (قوري له گه ل بيت).

۳۶۶- عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِذَا وَلَّغَ الْكَلْبُ فِي إِنَاءٍ أَحَدِكُمْ، فَلْيَغْسِلْهُ سَبْعَ مَرَّاتٍ»^(۱).

واته: ئينو عومر ﷺ ده لي: پيغه مبهري خوا ﷺ فرموويه تي: هدر کاتيک سهگ دهمی خسته ناو قاپ و قاچاخی په کيکتان، نه وه ده بي حوت جار بيشواته وه.

بابه ت: ده ستونيز گرتن به بهرماوه ي پشيله و،

مؤلمت لهو بواره دا

۳۶۷- عَنْ كَبْشَةَ بِنْتِ كَعْبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، وَكَانَتْ تَحْتَ بَعْضِ وُلْدِ أَبِي قَتَادَةَ، أَنَّهَا صَبَتْ لِأَبِي قَتَادَةَ مَاءً، يَتَوَضَّأُ بِهِ، فَجَاءَتْ هِرَّةٌ تَشْرَبُ، فَأَصْعَى لَهَا الْإِنَاءَ، فَجَعَلَتْ أَنْظَرُ إِلَيْهِ، فَقَالَ: يَا ابْنَةَ أَخِي أَنْعَجِبِينَ؟ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّهَا لَيْسَتْ بِنَجْسٍ، هِيَ مِنَ الطَّوَّافِينَ، أَوْ الطَّوَّافَاتِ»^(۲).

واته: که بشه ی کچی که عب ﷺ که له زېر (نيکاحی) په کيک له کوره کانی نه بو قه تاده بوو، که بشه ناوی به دهستی نه بو قه تاده دا ده کرد بو ده ستونيز گرتن، جا پشيله يه ک هات و لتي خوارده وه (يان بو نه وه ی لتي بخواته وه)، نه بو قه تاده ش جامه که ی خوار (لار) کرده وه (بو پشيله که)، (که بشه ده لي: منيش ته ماشام ده کرد، نه ویش گوتی: نه ی کچی برام پیت سه يره (که جامه که لار ده که مه وه بو نه وه ی پشيله که لتي بخواته وه)؟ پيغه مبهري خوا ﷺ فرموويه تي: به راستی پشيله پيس نيه، چونکه له وانیه که له ده ورتان دين و ده چن (واته: خو لي پاراستيان نه ستمه، چونکه له گه لتان تیکه لن).

۳۶۸- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: «كُنْتُ أَتَوَضَّأُ أَنَا وَرَسُولُ اللَّهِ ﷺ مِنْ إِنَاءٍ وَاحِدٍ، قَدْ أَصَابَتْ مِنْهُ الْهِرَّةُ قَبْلَ ذَلِكَ»^(۳).

(۱) صحيح.

(۲) صحيح. أخرجه أبو داود: ۷۵، والترمذي: ۹۲، والنسائي: ۶۸.

(۳) صحيح.

واته: عائشه رضی اللہ عنہا ده لئی: من و پیغه مبهری خوا رضی اللہ عنہ له جامیکدا دهستونیزمان ده گرت که پیشتر پشيله لئی خواردبوویه وه (واته: پیغه مبه ریش رضی اللہ عنہ نه وهی ده زانی، به لام پیی پیس نه بوو، بویه دهستونیزی پی شوشت).

۳۶۹- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «الْهَرَّةُ لَا تَقَطُّعُ الصَّلَاةَ، لِأَنَّهَا مِنْ مَتَاعِ الْبَيْتِ»^(۱).

واته: نه بو هوره پره رضی اللہ عنہ ده لئی: پیغه مبهری خوا رضی اللہ عنہ فهرموویه تی: پشيله نوئز نابری، چونکه له کهل و پهل و پیداویستی ماله.

بابهت: مؤله تی دهستونیزگرتن بهو ناوهی که زیاده و ده مینیته وه له بهر نافرته

۳۷۰- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہما قَالَ: اغْتَسَلَ بَعْضُ أَزْوَاجِ النَّبِيِّ ﷺ فِي جَفْنَةٍ، فَجَاءَ النَّبِيُّ ﷺ، لِيَغْتَسِلَ، أَوْ يَتَوَضَّأَ، فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنْ كُنْتُ جُنُبًا، فَقَالَ: «الْمَاءُ لَا يُجْنِبُ»^(۲).

واته: ئینو عه بیاس رضی اللہ عنہ ده لئی: به کیک له خیزانه کانی پیغه مبه ر رضی اللہ عنہ له ته شتیکدا خوی شور، جا پیغه مبه ر رضی اللہ عنہ هات بو نه وهی خوی بشوات، یان دهستونیز بگریت، نه ویش گوتی: نهی پیغه مبهری خوا رضی اللہ عنہ من له شگران بووم، نه ویش فهرمووی: ناو له شگران نابی (واته: ناو به وه پیس نابی).

۳۷۱- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہما، أَنَّ امْرَأَةً مِنْ أَزْوَاجِ النَّبِيِّ ﷺ، اغْتَسَلَتْ مِنْ جَنَابَتِهِ، «فَتَوَضَّأَ وَاغْتَسَلَ النَّبِيُّ ﷺ مِنْ فَضْلِ وَضُوئِهَا»^(۳).

واته: ئینو عه بیاس رضی اللہ عنہ ده گپریته وه که ژتیک له خیزانه کانی پیغه مبه ر رضی اللہ عنہ غوسلی له شگرانی له خوی ده رکرد، جا پیغه مبه ر رضی اللہ عنہ دهستونیزی گرت و خوی شور له پاشاوهی ناوه کهی (واته: نه وهی که لئی زیاد بووه).

(۱) ضعیف.

(۲) صحیح. أخرجه أبو داود: ۶۸، والترمذي: ۶۵، والنسائي: ۳۲۵.

(۳) صحیح. أخرجه أبو داود: ۶۸، والترمذي: ۶۵، والنسائي: ۳۲۵.

۳۷۲- عَنْ مَيْمُونَةَ رضي الله عنها، زَوْجِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم، أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم «تَوَضَّأَ بِفَضْلِ غُسْلِهَا مِنَ الْجَنَابَةِ»^(۱).

واته: مهيمونه رضي الله عنها، خيزانى پيغهمبر صلى الله عليه وسلم ده گيرپته‌وه، كه پيغهمبر صلى الله عليه وسلم ده ستونيزى گرت به پاشاوهى تهو ئاوهى كه (مهيمونه) له كاتى له شگرانى خوى پي شويشبوو.

بابهت: قه‌ده‌غه‌کردنى ده‌ستونيزگرتن بهو ئاوهى

كه زيادهو ده‌مينيپته‌وه له‌بهر ئافرهت

۳۷۳- عَنِ الْحَكَمِ بْنِ عَمْرٍو رضي الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم «نَهَى أَنْ يَتَوَضَّأَ الرَّجُلُ بِفَضْلِ وَضْءِ الْمَرْأَةِ»^(۲).

واته: حه‌كه‌مى كورى عمر رضي الله عنه ده گيرپته‌وه، كه پيغهمبرى خوا صلى الله عليه وسلم قه‌ده‌غه‌ى كرد كه پياو ده‌ستونيز بگريت به پاشاوهى ئاوى ده‌ستونيزى ئافرهت.

۳۷۴- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سَرْجِسَ رضي الله عنه، قَالَ: «نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، أَنْ يَغْتَسِلَ الرَّجُلُ بِفَضْلِ وَضْءِ الْمَرْأَةِ، وَالْمَرْأَةُ بِفَضْلِ الرَّجُلِ، وَلَكِنْ يَشْرَعَانِ جَمِيعًا». قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ رضي الله عنه بِنُ مَاجَةَ: الصَّحِيحُ هُوَ الْأَوَّلُ وَالثَّانِي وَهَمٌّ^(۳).

واته: عه‌بدوئلاى كورى سه‌رجيس رضي الله عنه ده‌ئى: پيغهمبرى خوا صلى الله عليه وسلم قه‌ده‌غه‌ى كرد كه پياو ده‌ستونيز بگريت به پاشاوهى ئاوى ده‌ستونيزى ئافرهت، وه هه‌روه‌ها ئافره‌تيش به پاشاوهى ئاوى ده‌ستونيزى پياو، به‌لكو هه‌ردوو‌كيان به‌يه‌كه‌وه‌ دروسته. ته‌بو عه‌بدوئلا ئيينو ماجه ده‌ئى: (فه‌رمووده‌ى) يه‌كه‌ميان راست و دروسته، وه (فه‌رمووده‌ى) دووه‌ميان خه‌يال (وه‌همه).

۳۷۵- عَنْ عَلِيٍّ رضي الله عنه، قَالَ: «كَانَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم وَأَهْلُهُ يَغْتَسِلُونَ مِنْ إِنَاءٍ وَاحِدٍ، وَلَا يَغْتَسِلُ أَحَدُهُمَا بِفَضْلِ صَاحِبِهِ»^(۴).

واته: عه‌لى رضي الله عنه ده‌ئى: پيغهمبر صلى الله عليه وسلم و خيزانه‌كانى له يه‌ك ته‌شتدا خويان ده‌شورد، وه هيج يه‌كيان به پاشاوهى ئاوى ته‌وه‌ى تريان خوى نه‌ده‌شورد (واته: به‌يه‌كه‌وه خويان ده‌شورد).

(۱) صحيح لغيره.

(۲) صحيح. أخرجه أبو داود: ۸۲، والترمذي: ۶۴، والنسائي: ۳۴۳.

(۳) صحيح.

(۴) ضعيف.

بابهت: نهوهی که نافرهت و پیاو ده توان به ناوی یهک تهشت خویمان بشون

۳۷۶- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: «كُنْتُ أَعْتَسِلُ أَنَا وَرَسُولُ اللَّهِ ﷺ مِنْ إِنَاءٍ وَاحِدٍ»^(۱).

واته: عایشه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ده لئی: من و پیغه مبهری خوا ﷺ له یهک تهشتدا خویمان ده شورد.

۳۷۷- عَنْ مَيْمُونَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: «كُنْتُ أَعْتَسِلُ أَنَا وَرَسُولُ اللَّهِ ﷺ مِنْ إِنَاءٍ وَاحِدٍ»^(۲).

واته: مهیمونه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ده لئی: من و پیغه مبهری خوا ﷺ له یهک تهشتدا خویمان ده شورد.

۳۷۸- عَنْ أُمِّ هَانِيَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، «أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ اغْتَسَلَ وَمَيْمُونَةَ مِنْ إِنَاءٍ وَاحِدٍ فِي قَصْعَةٍ فِيهَا أَثَرُ الْعَجِينِ»^(۳).

واته: نوممو هانیئ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ده گپریته وه که پیغه مبهر ﷺ و مهیمونه ی خیزانی له تهشتیکدا خویمان شورد که شوننه واری هه ویری پیوه بوو.

۳۷۹- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: «كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ وَأَزْوَاجُهُ يَغْتَسِلُونَ مِنْ إِنَاءٍ وَاحِدٍ»^(۴).

واته: جابیری کوری عه بدوللا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ده لئی: پیغه مبهری خوا ﷺ و خیزانه کانی له یهک تهشتدا خویمان ده شورد.

۳۸۰- عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، «أَنَّهَا كَانَتْ وَرَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَغْتَسِلَانِ مِنْ إِنَاءٍ وَاحِدٍ»^(۵).

واته: نوممو سه له مه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ده گپریته وه که نهو و پیغه مبهری خوا ﷺ له یهک تهشتدا خویمان ده شورد.

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۵۰، ومسلم: ۳۱۹ و ۳۲۱ و ۳۳۱، وأبو داود: ۷۷ و ۲۳۸، والترمذي: ۱۷۵۵ الشرط الأول، والنسائي: ۲۳۱ و ۲۳۵ و ۲۳۹ و ۴۱۰ و ۴۱۴.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۵۳، ومسلم: ۳۲۲، والترمذي: ۶۲، والنسائي: ۲۳۶.

(۳) صحیح. أخرجه النسائي: ۲۴۰.

(۴) صحیح.

(۵) صحیح. أخرجه البخاري: ۳۲۲ و ۱۹۲۹، ومسلم: ۲۹۶ و ۳۲۴.

بابهت: نهوهی که پیاو و ئافرهت به ئاوی یهک تهشت یان قاپ دهستنوئیز دهشون

۳۸۱- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضی الله عنهما قَالَ: «كَانَ الرَّجَالُ وَالنِّسَاءُ يَتَوَضَّئُونَ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ مِنْ إِنَاءٍ وَاحِدٍ»^(۱).

واته: ئیبنو عومەر رضی الله عنهما ده ئی: له سهرده می پیغه مبهری خوادا ﷺ پیاوان و ئافرهتان له یهک تهشتدا دهستنوئیز یان دهشورد.

۳۸۲- عَنْ أُمِّ صُبَيْةَ الْجُهَنِيَّةِ رضی الله عنها، قَالَتْ: «رُبَّمَا اخْتَلَفَتْ يَدَيَّ وَيَدُ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فِي الْوُضُوءِ مِنْ إِنَاءٍ وَاحِدٍ».

قال أبو عبد الله بن ماجه: سَمِعْتُ مُحَمَّدًا يَقُولُ: أُمُّ صُبَيْةَ هِيَ حَوْلَةُ بِنْتُ قَيْسٍ، فَذَكَرْتُ لِأَبِي زُرْعَةَ فَقَالَ: صَدَقَ^(۲).

واته: ئوممو صوبه بیهی جو هه نیی رضی الله عنهما ده ئی: له وانه یه هه ندیجار که له گه ل پیغه مبهری خوادا ﷺ دهستنوئیزمان دهشورد له یهک تهشتدا، جاریک ئه و دهستی دینا و، جاریکیش من.

ئهبو عه بدوللا ئیبنو ماجه گوتی: گویم له موحه ممه د بوو ده یگوت: ئوممو صوبه بیهی خه وله ی کچی قه یسه، ئه وه م بو ئه بو زورعه باسکرد، ئه ویش گوتی: راستی گوتوو.

۳۸۳- عَنْ عَائِشَةَ رضی الله عنها، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ «أَنَّهُمَا كَانَا يَتَوَضَّأَنِ جَمِيعًا لِلصَّلَاةِ»^(۳).

واته: عائیشه رضی الله عنها له پیغه مبهره وه ﷺ ده گپریته وه که هه ردووکیان به یه که وه دهستنوئیز یان دهشورد بو نوئیز.

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۹۳، وأبو داود: ۷۹، والنسائي: ۷۱ و ۳۴۲.

(۲) صحیح. أخرجه أبو داود: ۷۸.

(۳) صحیح.

بابهت: دهستونیز شوشتن به خوشاو (شهرهت)

۳۸۴- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ رضي الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم قَالَ لَهُ لَيْلَةَ الْجِنِّ «عِنْدَكَ طَهُورٌ» قَالَ: لَا، إِلَّا شَيْءٌ مِنْ نَبِيذٍ فِي إِدَاوَةٍ، قَالَ: «مَرَّةً طَيِّبَةً، وَمَاءَ طَهُورٍ» فَتَوَضَّأَ هَذَا حَدِيثٌ وَكَيْعٍ ^(۱).

واته: عه بدوللای کوری مه سعوود رضي الله عنه ده گپریته وه که شهوی جنوکه کان (نه و شهوهی که جنوکه کان وه کو نوینر هاتن بو خزمهت پیغه مبه ر صلى الله عليه وسلم)، پیغه مبه ری خوا صلى الله عليه وسلم پیی فهرموو: نایا ناوی پاکت چنگ ده که وی؟ گوتی: نه خیر، جگه له که میک خوشاو که له تاس (جام) یکدایه، فهرمووی: خورما پاکه و، ناویش پاک و پاک که ره وه یه، نجا دهستونیزی پیی شورد (واته: دهستونیزگرتن به خوشاو یانی: شهره تی خورما، دروسته). نا نه و فهرمووده یه له وه کیعه وه یه.

۳۸۵- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ رضي الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم قَالَ لِابْنِ مَسْعُودٍ، لَيْلَةَ الْجِنِّ: «مَعَكَ مَاءٌ؟» قَالَ: لَا. إِلَّا نَبِيذًا فِي سَطِيحَةٍ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «مَرَّةً طَيِّبَةً وَمَاءَ طَهُورٍ، صُبَّ عَلَيَّ». قَالَ: فَصَبَبْتُ عَلَيْهِ، فَتَوَضَّأَ بِهِ ^(۲).

واته: عه بدوللای کوری عه عباس رضي الله عنه ده گپریته وه که له شهوی جنوکه کاندای پیغه مبه ری خوا صلى الله عليه وسلم به ئینو مه سعوودی فهرموو: نایا ناوی پاکت چنگ ده که وی؟ گوتی: نه خیر، جگه له که میک خوشاو که له کونده یه کدایه، فهرمووی: خورما پاکه و، ناویش پاک و پاک که ره وه یه، ناو به دهستمدای بکه. گوتی: منیش ناوم به دهستی داگردو دهستونیزی پیی شورد.

بابهت: دهستونیز شوشتن به ناوی دهریا

۳۸۶- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، يَقُولُ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّا نَزَكْبُ الْبَحْرَ، وَنَحْمِلُ مَعَنَا الْقَلِيلَ مِنَ الْمَاءِ، فَإِنْ تَوَضَّأْنَا بِهِ عَطَشْنَا، أَفَتَوَضَّأُ مِنْ مَاءِ الْبَحْرِ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «هُوَ الطَّهُورُ مَاؤُهُ، الْجِلُّ مَيْتَتُهُ» ^(۳).

(۱) ضعيف. أخرجه أبو داود: ۸۴، والترمذي: ۸۸.

(۲) ضعيف.

(۳) صحيح. أخرجه أبو داود: ۸۳، والترمذي: ۶۹، والنسائي: ۵۹ و ۳۳۲ و ۴۳۰.

واته: نه بو هوړه پره ﷺ ده لئ: پياوټک هاته خزمهت پينغه مبهري خوا ﷺ، گوتی: نه ی پينغه مبهري خوا، ټيمه کاتيک به ده ريدا دا گه شت ده که ين، پر يکي که م تاو له گه ل خو مان هه لده گرین، جا نه گه ر ده ستنو ټيزی پيگرين تينومان ده بی، ټايا ده کړی به ټاوی ده ریا ده ستنو ټيز بگرين؟ پينغه مبهريش ﷺ فه رموی: ټاوی ده ریا پاکه و مرداره بووه که شی حه لاله (بو خواردن).

۳۸۷- عَنِ ابْنِ الْفِرَاسِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: كُنْتُ أَصِيدُ، وَكَانَتْ لِي قَرِيبَةٌ أَجْعَلُ فِيهَا مَاءً، وَإِنِّي تَوَضَّأْتُ بِمَاءِ الْبَحْرِ، فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لِرَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَقَالَ: «هُوَ الطَّهُورُ مَاؤُهُ، الْحِلُّ مَيْتَتُهُ»^(۱).

واته: ټينو فيراسی ﷺ ده لئ: من راوم ده کرد (راوچی بووم)، وه کونده يه کم هه بوو ټاوم تیده کردو، به ټاوی ده ریاش ده ستنو ټيزم ده شوړد، جا نه وه م بو پينغه مبهري خوا ﷺ باسکرد، ټه ویش فه رموی: ټاوی ده ریا پاکه و مرداره بووه که شی حه لاله.

۳۸۸- عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ سُئِلَ عَنِ مَاءِ الْبَحْرِ، فَقَالَ: «هُوَ الطَّهُورُ مَاؤُهُ، الْحِلُّ مَيْتَتُهُ»^(۲).

واته: جابیر ﷺ ده گير ټه وه پينغه مبهري ﷺ پرسياړی ليکرا ده رياره ی ټاوی ده ریا، ټه ویش فه رموی: ټاوی ده ریا پاک و پاکه ره وه يه و مرداره بووه که شی حه لاله.

بابه ت: ټه وه ی که پياو يارمه تی بدرت له ده ستنو ټيز و ټاوی به ده ستدا بکرت

۳۸۹- عَنِ الْمُغِيرَةِ بْنِ شُعْبَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ: خَرَجَ النَّبِيُّ ﷺ لِبَعْضِ حَاجَتِهِ، فَلَمَّا رَجَعَ تَلَقَّيْتُهُ بِالْإِدَاوَةِ، فَصَبَبْتُ عَلَيْهِ، «فَعَسَلَ يَدَيْهِ، ثُمَّ غَسَلَ وَجْهَهُ، ثُمَّ ذَهَبَ يَغْسِلُ ذِرَاعَيْهِ، فَصَاقَتِ الْجُبَّةُ، فَأَخْرَجَهُمَا مِنْ تَحْتِ الْجُبَّةِ، فَغَسَلَهُمَا، وَمَسَحَ عَلَى حُقْفَتَيْهِ، ثُمَّ صَلَّى بِنَا»^(۳).

(۱) صحيح.

(۲) صحيح.

(۳) صحيح. أخرجه أبو داود: ۱۴۹ و ۱۵۱، والترمذي: ۹۸، والنسائي: ۷۹ و ۸۲ و ۱۲۴. وأصل الحديث عند البخاري:

۱۸۲، ومسلم: ۲۷۴.

واتە: موغەپره‌ی کورپی شوعبە ﷺ دەلی: پیڤه‌مبەر ﷺ بۆ سەرئاوکردن چوووه‌ دەرەوه، جا کاتیکی گه‌رایه‌وه به‌ تاسیک (قاییک) ئاوه‌وه چووومه‌ خزمه‌تی و، ئاوم به‌ ده‌ستی داکرد، ئەویش ده‌ستی شۆردو، پاشان دەم و چاو و پوخساری شۆرد، دواتر ویستی باسکه‌کانی بشۆری، به‌لام له‌بەر ئەوه‌ی سه‌رده‌ستی جبه‌که‌ی ته‌سک بوو، ده‌سته‌کانی له‌ ژێر جبه‌که‌یه‌وه‌ دهره‌ینان و شۆردنی، وه‌ مه‌سحی خوفه‌کانی کرد، پاشان نوێژی بۆ کردین.

۳۹۰- عَنِ الرَّبِيعِ بْنِ مُعَوِّذٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَتْ: أَتَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ، مِيضًا، فَقَالَ: «اسْكُبِي» فَسَكَبْتُ، فَغَسَلَ وَجْهَهُ وَذِرَاعَيْهِ، وَأَخَذَ مَاءً جَدِيدًا فَمَسَحَ بِهِ رَأْسَهُ، مُقَدِّمَهُ وَمُؤَخَّرَهُ، وَغَسَلَ قَدَمَيْهِ ثَلَاثًا ثَلَاثًا»^(۱).

واتە: روه‌یعی کچی موغه‌ویز ﷺ دەلی: به‌ ته‌شتیک ئاوه‌وه‌ هاتم بۆ خزمه‌ت پیڤه‌مبەر ﷺ، جا فه‌رمووی: به‌ده‌ستم دا بکه، منیش به‌ ده‌ستیم داکرد، ئەویش پوخسار و باسکه‌کانی شۆرد، وه‌ به‌ ئاوێکی تر پیشه‌وه‌ و پشته‌وه‌ی سه‌ری مه‌سح کرد، (واته: بۆ مه‌سح کردنه‌که‌ دووباره‌ ئاوی تازه‌ی کرد به‌ ده‌ستیدا، نه‌ک به‌ پاشاوه‌ی ئاوی دەم و چاو و باسکی)، وه‌ پییه‌کانی سی‌ جار سی‌ جار شۆرد.

۳۹۱- عَنْ صَفْوَانَ بْنِ عَسَالٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: «صَبَبْتُ عَلَى النَّبِيِّ ﷺ الْمَاءَ فِي السَّفَرِ وَالْحَضْرِ فِي الْوُضُوءِ»^(۲).

واتە: سه‌فوانی کورپی عه‌سه‌سال ﷺ دەلی: له‌ ماله‌وه‌و له‌ گه‌شتدا ئاوم به‌ ده‌ستی پیڤه‌مبهری خوا ﷺ داکردوه‌ بۆ ده‌ستنوێژگرتن.

۳۹۲- عَنْ أَبِي رَوْحِ بْنِ عَنبَسَةَ بْنِ سَعِيدِ بْنِ أَبِي عَيَّاشِ مَوْلَى عُثْمَانَ بْنِ عَفَّانَ، عَنْ أَبِيهِ عَنبَسَةَ بْنِ سَعِيدِ، عَنْ جَدِّهِ أُمِّ أَبِيهِ، أُمِّ عَيَّاشِ، وَكَانَتْ أُمَّةً لِرُقَيْيَةَ بِنْتِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، قَالَتْ: «كُنْتُ أَوْضِي رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، وَأَنَا قَائِمَةٌ، وَهُوَ قَاعِدٌ»^(۳).

(۱) حسن دون قوله «الماء جديدا». أخرجه أبو داود: ۱۲۶، والترمذي: ۳۳ أخرجاه بنحوه، وللماء الجديد شاهد صحيح عند مسلم: ۲۳۶، والترمذي: ۳۵ عن عبد الله بن زيد.

(۲) ضعيف.

(۳) ضعيف.

واته: نه بو ره وحى كورى عه نه سه سى كورى سه عىدى كورى نه بو عه يياش ﷺ مه ولاى عوسمانى كورى عه فغان له عه نه سه سى كورى سه عىدى باوكيه وه له داىكى باوكيه وه (دايه گه وره يه وه) نوممو عه يياش، كه كه نيزه كى روقيه ي كچى پيغه مبهرى خوا ﷺ بوو ده گيرنه وه، كه گوتويه تى: من ناوم به ده ستي پيغه مبهرى خوا ﷺ داده كرد، به جورنك من به پيوه بووم، نه ویش دانیشتبوو.

بابهت: كه سيك كه له خو هه لده ستي

نايا ده ست ده خاته ناو ده فرى ناو پيش نه وهى ده ستي بشوات

۳۹۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، كَانَ يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ «إِذَا اسْتَيْقَظَ أَحَدُكُمْ مِنَ اللَّيْلِ، فَلَا يُدْخِلُ يَدَهُ فِي الْإِنَاءِ، حَتَّى يُفْرِغَ عَلَيْهَا مَرَّتَيْنِ أَوْ ثَلَاثًا، فَإِنْ أَحَدُكُمْ لَا يَدْرِي فِيمَ بَاتَتْ يَدُهُ»^(۱).

واته: نه بو هور په ره ﷺ ده يگوت: پيغه مبهرى خوا ﷺ فه رمويه تى: نه گهر به كيكتان شه و له خو هه لسا، با ده ستي نه خاته ناو تاسيکه وه كه ناوى تيدايه، تاوه كو دوو جار، يان سى جار، ناو به ده ستي نه كات، چونكه بيگومان هيچ كام له تيوه نازانى كه شه و (له كاتى خه ودا) ده ستي له كوئى بووه و چى بهر كه وتوه.

۳۹۴- عَنْ سَالِمٍ، عَنْ أَبِيهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِذَا اسْتَيْقَظَ أَحَدُكُمْ مِنْ نَوْمِهِ، فَلَا يُدْخِلُ يَدَهُ فِي الْإِنَاءِ حَتَّى يَغْسِلَهَا»^(۲).

واته: سالم له باوكيه وه ﷺ ده گير يته وه، ده لى: پيغه مبهرى خوا ﷺ فه رمويه تى: نه گهر به كيكتان له خو هه لسا با ده ستي نه خاته ناو تاسيکه وه (كه ناوى تيدايه) تاوه كو ده ستي ده شورى.

۳۹۵- عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِذَا قَامَ أَحَدُكُمْ مِنَ النَّوْمِ، فَأَرَادَ أَنْ يَتَوَضَّأَ، فَلَا يُدْخِلُ يَدَهُ فِي وَضُوئِهِ حَتَّى يَغْسِلَهَا، فَإِنَّهُ لَا يَدْرِي أَيْنَ بَاتَتْ يَدُهُ، وَلَا عَلَى مَا وَضَعَهَا»^(۳).

(۱) صحيح. أخرجه البخاري: ۱۶۲، ومسلم: ۲۷۸، وأبو داود: ۱۰۳ و ۱۰۵، والترمذي: ۲۴، والنسائي: ۱ و ۱۶۱ و ۴۴۱.

(۲) صحيح.

(۳) منكر بزيادة: «وَلَا عَلَى مَا وَضَعَهَا».

واته: جابیر رضی الله عنه ده لئی: پیغه مبهری خوا صلی الله علیه و آله فرموویه تی: نه گهر به کیکتان له خه و هه لساو، ویستی ده ستوئیزه بگری، با دهستی نه خاته ناو ناوی ده ستوئیزه که یه وه تاوه کو نه شوات، چونکه بیگومان نازانی که شهو (له کاتی خه ودا) دهستی له کوی بووه، وه نازانی که له سهر چی داناوه (یان بهر چی که وتووه).

۳۹۶- عَنِ الْحَارِثِ رضی الله عنه قَالَ: دَعَا عَلِيٌّ مَاءً، فَغَسَلَ يَدَيْهِ قَبْلَ أَنْ يَدْخِلَهُمَا الْإِنَاءَ، ثُمَّ قَالَ: «هَكَذَا رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله صَنَعَ»^(۱).

واته: حاریس رضی الله عنه ده لئی: عه لی داوای ناوی کرد، ئنجا هه ردوو دهستی شوورد پیش نه وهی بیان خاته ناو تاسه که وه، پاشان گوتی: پیغه مبهری خوا صلی الله علیه و آله بینی نا به و شیوه یه ی کرد.

بابهت: نه وهی ده رباره ی (بسم الله) کردن هاتوو له ده ستوئیزه گرتندا

۳۹۷- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ رضی الله عنه، أَنَّ النَّبِيَّ صلی الله علیه و آله قَالَ: «لَا وُضُوءَ لِمَنْ لَمْ يَذْكُرِ اسْمَ اللَّهِ عَلَيْهِ»^(۲).

واته: نه بو سه عید رضی الله عنه ده گپ ریته وه، که پیغه مبهری خوا صلی الله علیه و آله فرموویه تی: هیچ که سیک ده ستوئیزی ته واو نیه نه گهر ناوی خوا ی له سهر نه هینی (واته: که به ناوی خوا وه ده ست یینه کات).

۳۹۸- عَنْ سَعِيدِ بْنِ زَيْدٍ رضی الله عنه، يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: «لَا صَلَاةَ لِمَنْ لَا وُضُوءَ لَهُ، وَلَا وُضُوءَ لِمَنْ لَمْ يَذْكُرِ اسْمَ اللَّهِ عَلَيْهِ»^(۳).

واته: سه عیدی کوری زهید رضی الله عنه ده لئی: پیغه مبهری خوا صلی الله علیه و آله فرموویه تی: ههر که سیک ده ستوئیزی نه بی نوئیزی بهرنا که وی، وه هیچ که سیکیش ده ستوئیزی ته واو نیه نه گهر ناوی خوا ی له سهر نه هینی.

(۱) صحیح. أخرجه أبو داود: ۱۱۷، والنسائي: ۹۵ علي بن أبي طالب.

(۲) حسن.

(۳) حسن لغیره. أخرجه الترمذي: ۲۵.

۳۹۹- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «لَا صَلَاةَ لِمَنْ لَا وُضُوءَ لَهُ، وَلَا وُضُوءَ لِمَنْ لَمْ يَذْكُرِ اسْمَ اللَّهِ عَلَيْهِ»^(۱).

واته: نه بو هوره‌یره رضي الله عنه ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا صلى الله عليه وسلم فه‌رموویه‌تی: هه‌ر که‌سیک ده‌ستنوئیزی نه‌بی نوئیزی به‌رناکه‌وی، وه هیچ که‌سیکیش ده‌ستنوئیزی ته‌واو نیه‌ ته‌گه‌ر ناوی خوای له‌سه‌ر نه‌هینی.

۴۰۰- عَنْ عَبْدِ الْمُهِيمِ بْنِ عَبَّاسِ بْنِ سَهْلِ بْنِ سَعْدِ السَّاعِدِيِّ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ رضي الله عنه، عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم قَالَ: «لَا صَلَاةَ لِمَنْ لَا وُضُوءَ لَهُ، وَلَا وُضُوءَ لِمَنْ لَمْ يَذْكُرِ اسْمَ اللَّهِ عَلَيْهِ، وَلَا صَلَاةَ لِمَنْ لَا يُصَلِّي عَلَى النَّبِيِّ، وَلَا صَلَاةَ لِمَنْ لَا يُحِبُّ الْأَنْصَارَ»^(۲).

واته: عه‌بدولموه‌یمینی کوری عه‌بباسی کوری سه‌هلی کوری سه‌عدی ساعیدی له‌ باوکیه‌وه، له‌ باپیره‌وه رضي الله عنه ده‌گیریته‌وه که له پیغه‌مبه‌ره‌وه صلى الله عليه وسلم گیراویه‌تیه‌وه، فه‌رموویه‌تی: هه‌ر که‌سیک ده‌ستنوئیزی نه‌بی نوئیزی به‌رناکه‌وی، وه هیچ که‌سیکیش ده‌ستنوئیزی ته‌واو نیه‌ ته‌گه‌ر ناوی خوای له‌سه‌ر نه‌هینی، وه هه‌ر که‌سیک سه‌لاوات نه‌دا له‌سه‌ر پیغه‌مبه‌ر صلى الله عليه وسلم نوئیزی به‌رناکه‌وی، وه هه‌ر که‌سیکیش پشتیوانانی خوش نه‌وی نوئیزی به‌رناکه‌وی.

بابه‌ت: پئش خستنی لای راست له‌ ده‌ستنوئیزدا

۴۰۱- عَنْ عَائِشَةَ رضي الله عنها، «أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم كَانَ يُحِبُّ التَّيْمَنَ فِي الطُّهُورِ إِذَا تَطَهَّرَ، وَفِي تَرْجُلِهِ إِذَا تَرَجَّلَ، وَفِي انْتِعَالِهِ إِذَا انْتَعَلَ»^(۳).

واته: عایشه رضي الله عنها ده‌گیریته‌وه، پیغه‌مبه‌ری خوا صلى الله عليه وسلم چه‌زی لیبوو له‌ کاتی ده‌ستنوئیز گرتندا له‌لای راسته‌وه ده‌ست پئیکات (بو‌ته‌ندامه‌ جووته‌کان)، هه‌روه‌ها له‌ کاتی قز دا‌هینانیدا چه‌زی ده‌کرد له‌لای راسته‌وه ده‌ست پئیکات، وه له‌ کاتی پتلاو له‌ پیکردنیشدا چه‌زی ده‌کرد سه‌ره‌تا ته‌وه‌ی قاچی راسته‌ی له‌بی بکات.

(۱) حسن. أخرجه أبو داود: ۱۰۱.

(۲) منكر بالشرط الثاني.

(۳) صحيح. أخرجه البخاري: ۱۶۸، ومسلم: ۲۶۸، وأبو داود: ۴۱۴۰، والترمذي: ۶۰۸، والنسائي: ۱۱۲ و ۴۲۱ و ۵۲۴۰.

۴۰۲- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِذَا تَوَضَّأْتُمْ فَأَبْدَءُوا بِمَیْمِنِكُمْ»^(۱).

واته: ئەبو ھوریرە رضی اللہ عنہ دەلی: پینغە مبهری خوا ﷺ فەرموو یه تی: کاتیک دەستنوێژتان گرت لە لای راستانه وه دەست پینکەن.

بابەت: ئاو لە زار و لوت رادان بە یەک مشت لوێچ (مست)

۴۰۳- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہما أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ: «مَضْمَضَ وَاسْتَنْشَقَ مِنْ عُرْفَةٍ وَاحِدَةٍ»^(۲).

واته: ئیبنو عەباس رضی اللہ عنہما دەگێڕیته وه، پینغە مبهری خوا ﷺ ئاوی لە دەم و لوتی وه رکرد بە یەک مشت (لوێچ).

۴۰۴- عَنْ عَلِيِّ رضی اللہ عنہ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ: «تَوَضَّأَ، فَمَضْمَضَ ثَلَاثًا وَاسْتَنْشَقَ ثَلَاثًا مِنْ كَفِّ وَاحِدٍ»^(۳).

واته: عەلی رضی اللہ عنہ دەگێڕیته وه، پینغە مبهری خوا ﷺ دەستنوێژی شوێرد، جا سێ جار ئاوی لە دەمی وه رکردو، سێ جاریش ئاوی لە لووتی وه رکرد بە یەک لوێچی دەست.

۴۰۵- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ زَيْدِ الْأَنْصَارِيِّ رضی اللہ عنہ، قَالَ: «أَتَانَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ، فَسَأَلَنَا وَضُوءًا، فَأَتَيْنَاهُ بِمَاءٍ، فَمَضْمَضَ وَاسْتَنْشَقَ مِنْ كَفِّ وَاحِدٍ»^(۴).

واته: عەبدوڵڵای کوری زەیدی ئەنصاریی رضی اللہ عنہ دەلی: پینغە مبهری خوا ﷺ هات بۆ لامان، داوای ئاوی دەستنوێژی لیکردین، منیش ئاوم بۆ هینا، ئنجا ئاوی لە دەمی وه رکرد و، ئاوی لە لووتی وه رکرد بە یەک لوێچی دەست.

زیاده رهوی کردن له ئاو له لوت راداندا

۴۰۶- عَنْ سَلَمَةَ بْنِ قَيْسٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِذَا تَوَضَّأْتَ فَاَنْزُرْ، وَإِذَا اسْتَجْمَرْتَ فَأَوْتِرْ»^(۵).

(۱) صحیح. أخرجه أبو داود: ۴۱۴۱.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۴۰، وأبو داود: ۱۳۷، مختصر النسائي: ۱۰۱ و ۱۰۲.

(۳) صحیح. أخرجه أبو داود: ۱۱۲، والنسائي: ۹۴.

(۴) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۹۱، ومسلم: ۲۳۵، وأبو داود: ۱۱۹، والترمذي: ۲۸، والنسائي: ۹۷ و ۹۸.

(۵) صحیح. أخرجه الترمذي: ۲۷، والنسائي: ۸۹.

واته: سه له مهى كورى قهيس رضي الله عنه ده لى: پيغه مبهري خوا رضي الله عنه پيى فهرموو: نه گهر ده ستونيزت گرت ناو له لووت راده و فن (مش) بکه، وه نه گهر به بهرد تاره ت گرت با (ژماره ي) بهرده كان تاك بى.

٤٠٧- عَنْ عَاصِمِ بْنِ لَقِيطِ بْنِ صَبْرَةَ، عَنْ أَبِيهِ رضي الله عنه، قَالَ: قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَخْبِرْنِي عَنِ الْوُضُوءِ، قَالَ: «أَسْبِغِ الْوُضُوءَ، وَبَالَغْ فِي الْإِسْتِنْشَاقِ، إِلَّا أَنْ تَكُونَ صَائِمًا»^(١).

واته: عاصمي كورى له قيتى كورى صهبره، له باوكيه وه رضي الله عنه ده گيرتته وه، ده لى: گوتم: نهى پيغه مبهري خوا رضي الله عنه باسى ده ستونيزم بو بکه، فهرمووى: ده ستونيزيكي ته واو (به جوانى) بشوره، وه زور ناو له لووت وه ریده، مه گهر بهر ژووو بيت.

٤٠٨- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رضي الله عنه قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «اسْتَنْزُوا مَرَّتَيْنِ بِالِغَتَيْنِ، أَوْ ثَلَاثًا»^(٢).

واته: ئينو عه عباس رضي الله عنه ده لى: پيغه مبهري خوا رضي الله عنه فهرموويه تى: دوو جار، يان سى جار، به باشى ناو له لووتان وه ربکه ن و فن (مش) بکه.

٤٠٩- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «مَنْ تَوَضَّأَ فَلْيَسْتَنْزِ، وَمَنْ اسْتَجَمَرَ فَلْيُوتِرْ»^(٣).

واته: نه بو هورپه ره رضي الله عنه ده لى: پيغه مبهري خوا رضي الله عنه فهرموويه تى: ههر كهس ده ستونيزى شورده با ناو له لوتى وه ربكات و فن (مش) بکه، وه ههر كهس تاره تى به بهرد گرت، با (ژماره ي) بهرده كان تاك بن.

بابه ت: نه وهى دهر باره ي شوشتنى

نه دامانى ده ستونيز هاتوه يهك جار يهك جار

٤١٠- عَنْ ثَابِتِ بْنِ أَبِي صَفِيَّةَ الثَّمَالِيِّ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا جَعْفَرٍ، قُلْتُ لَهُ: حَدَّثْتَ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رضي الله عنه، «أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم تَوَضَّأَ مَرَّةً مَرَّةً» قَالَ: «نَعَمْ» قُلْتُ: وَمَرَّتَيْنِ مَرَّتَيْنِ، وَثَلَاثًا ثَلَاثًا؟ قَالَ: «نَعَمْ»^(٤).

(١) صحيح. أخرجه أبو داود: ١٤٢ و ٢٣٦٦، والترمذي: ٧٨٨، والنسائي: ٨٧ و ١١٤.

(٢) صحيح. أخرجه أبو داود: ١٤١.

(٣) صحيح. أخرجه البخاري: ١٦١ و ١٦٢، ومسلم: ٢٣٧، وأبو داود: ١٤٠، والنسائي: ٨٨.

(٤) ضعيف. أخرجه الترمذي: ٤٥.

واته: ساييتى کورى نه بو صه فیه ی سومالی، ده لئى: : پرسيامر کرد له نه بو جه عفر، پيمگوت: پیت گه يشتووه له جابیری کورى عه بدوللاوه ﷺ که پيغه مبهري ﷺ له کاتى ده ستونيز گرتندا نه ندامه کانى يه ک جار يه ک جار ده شوردن؟ گوتى: به لئى، گوتم: دوو جار دوو جار و، سئ جار سئ جار يش؟ گوتى: به لئى.

۴۱۱- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، قَالَ: رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ «تَوَضَّأَ غُرْفَةً غُرْفَةً»^(۱).

واته: ئيبنو عه عباس ﷺ ده لئى: بينيم پيغه مبهري خوا ﷺ له کاتى ده ستونيز گرتندا بو هر نه نداميکی يه ک مست ئاوى به کارده هينا.

۴۱۲- عَنْ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: «رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ فِي غَزْوَةِ تَبُوكَ تَوَضَّأَ وَاحِدَةً وَاحِدَةً»^(۲).

واته: عومر ﷺ ده لئى: له جهنگى ته بوکدا بينيم پيغه مبهري خوا ﷺ ده ستونيزى گرت، به جورىک نه ندامه کانى يه ک جار يه ک جار ده شورد.

بابهت: شوشتنى نه ندامانى ده ستونيز سئ جار سئ جار

۴۱۳- عَنْ شَقِيقِ بْنِ سَلَمَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: رَأَيْتُ عُثْمَانَ وَعَلِيًّا، يَتَوَضَّأَنِ ثَلَاثًا ثَلَاثًا، وَيَقُولَانِ: هَكَذَا كَانَ وُضُوءُ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ»^(۳).

واته: شه قيقى کورى سه له مه ﷺ ده لئى: بينيم عوسان و عه لى سئ جار سئ جار نه ندامه کانى ده ستونيزيان ده شورد، ده يانگوت: ده ستونيز گرتنى پيغه مبهري خوا ﷺ ئا به و شيوه بوو.

۴۱۴- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ «تَوَضَّأَ ثَلَاثًا ثَلَاثًا. وَرَفَعَ ذَلِكَ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ»^(۴).

واته: له ئيبنو عومر ﷺ ده گيرنه وه کاتى ده ستونيزى ده گرت سئ جار سئ جار نه ندامه کانى ده شورد. ئه و شيوازه شى پالده دايه لاي پيغه مبهري ﷺ.

(۱) صحيح. أخرجه البخاري: ۱۵۷، وأبو داود: ۱۳۸، والترمذي: ۴۲، والنسائي: ۸۰.

(۲) حسن. أخرجه الترمذي بإثر: ۴۲ تعليقا.

(۳) صحيح. أخرجه أبو داود: ۱۱۱ و ۱۱۵ و ۱۱۶ و ۱۱۷، والترمذي: ۴۴ و ۴۸، والنسائي: ۹۱ و ۹۶ و ۱۱۵.

(۴) صحيح لغيره. أخرجه النسائي: ۸۱.

۴۱۵- عَنْ عَائِشَةَ رضي الله عنها وَأَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنهما «أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم تَوَضَّأَ ثَلَاثًا ثَلَاثًا»^(۱).

واته: عائشه رضي الله عنها و ئه بو هوره پره رضي الله عنه ده گپړنه وه که پيغه مبهري صلى الله عليه وسلم ده ستونيزى ده گرت و سى جار سى جار ئه ندامه کانى ده شورد.

۴۱۶- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي أَوْفَى رضي الله عنه، قَالَ: «رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم تَوَضَّأَ ثَلَاثًا ثَلَاثًا، وَمَسَحَ رَأْسَهُ مَرَّةً»^(۲).

واته: عه بدوللاى كورى ئه بو ئه وفا رضي الله عنه ده لى: بينيم پيغه مبهري خوا صلى الله عليه وسلم ده ستونيزى ده گرت و سى جار سى جار ئه ندامه کانى ده شورد، وه يه ک جار ده ستى ته پرى به سه ر سيدا هينا.

۴۱۷- عَنْ أَبِي مَالِكٍ الْأَشْعَرِيِّ رضي الله عنه، قَالَ: «كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يَتَوَضَّأُ ثَلَاثًا ثَلَاثًا»^(۳).

واته: ئه بو مالیکى ئه شعهرى رضي الله عنه ده لى: پيغه مبهري خوا صلى الله عليه وسلم له کاتى ده ستونيز گرتندا سى جار سى جار ئه ندامه کانى (ده ستونيزى) ده شورد.

۴۱۸- عَنِ الرَّبِيعِ بْنِ مُعَوِّذِ بْنِ عَفْرَاءَ رضي الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم تَوَضَّأَ ثَلَاثًا ثَلَاثًا^(۴).

واته: روبه يعى كچى موعه ويزى كورى عه فرائى رضي الله عنه ده گپړته وه، که پيغه مبهري خوا صلى الله عليه وسلم ده ستونيزى ده گرت، سى جار سى جار ئه ندامه کانى ده شورد.

بابه ت: ئه وهى دهر باره مى شوشتنى ئه ندامانى

ده ستونيز هاتووه يه ک جار و دوو جار و سى جار

۴۱۹- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضي الله عنهما، قَالَ: تَوَضَّأَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم وَاحِدَةً وَاحِدَةً، فَقَالَ: «هَذَا وُضُوءٌ مَنْ لَا يَقْبَلُ اللَّهُ مِنْهُ صَلَاةً إِلَّا بِهِ» ثُمَّ تَوَضَّأَ ثِنْتَيْنِ ثِنْتَيْنِ، فَقَالَ: «هَذَا وُضُوءُ الْقَدْرِ مِنَ الْوُضُوءِ» وَتَوَضَّأَ ثَلَاثًا ثَلَاثًا، وَقَالَ: «هَذَا أَسْبَغُ الْوُضُوءِ، وَهُوَ وُضُوءِي، وَوُضُوءُ خَلِيلِ اللَّهِ إِبْرَاهِيمَ، وَمَنْ تَوَضَّأَ

(۱) صحيح. أخرجه الترمذي بإثر: ۴۳.

(۲) صحيح.

(۳) صحيح لغيره.

(۴) حسن لغيره. أخرجه أبو داود: ۱۲۶ و ۱۲۷ مطولاً.

هَكَذَا، ثُمَّ قَالَ عِنْدَ فَرَاغِهِ: أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، فَتُحَّ لَهٗ ثَمَّانِيَّةُ أَبْوَابِ الْجَنَّةِ، يَدْخُلُ مِنْ أَيِّهَا شَاءَ»^(۱).

واته: ئیبنو عومەر رضی اللہ عنہ ده لئی: پیغه مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم ده ستوئیزی گرت و (ئەندامه کانی ده ستوئیزی) یه ک جار یه ک جار شوورد فه رمووی: ئەوه ئەو ده ستوئیزه یه که خوا هیچ ده ستوئیزیک قبول ناکات (وه رناگری) به بی ئەو ئەندازه یه له ده ستوئیز، پاشان ده ستوئیزی دوو جار دوو جار گرت (ئەندامه کانی شوورد) و فه رمووی: ئەوه ئەندازه ی ده ستوئیزه، ئەو جار سی جار سی جار ئەندامه کانی شوورد و فه رمووی: ئەوه جواترین و ته و اترینی ده ستوئیزه، وه ئەوه ده ستوئیزی منه، وه ده ستوئیزی خوشه ویستی خوا ئیبراهیمه رضی اللہ عنہ، وه ههر کهس بهو شیوازه ده ستوئیز بشوات، پاشان که ته و او بوو، بلی: «أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ»، واته: گه واهی ده دم که هیچ په رستراونکی به هه ق نیه جگه له خوا، وه گه واهی ده دم که موحه ممه د صلی اللہ علیہ وسلم به نده و نیردراوی خوایه، ئەوه ههر ههشت ده رگاکه ی به هه شتی به پروودا ده کرینه وه له کامیان چه زی کرد ده چینه ناو به هه شته وه.

۴۲۰- عَنْ أَبِي بِنِ كَعْبٍ رضی اللہ عنہ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم دَعَا بِمَاءٍ، فَتَوَضَّأَ مَرَّةً مَرَّةً، فَقَالَ: «هَذَا وَظِيْفَةُ الْوُضُوءِ» أَوْ قَالَ: وَوُضُوءٌ مَنْ لَمْ يَتَوَضَّأْ، لَمْ يَقْبَلِ اللَّهُ لَهُ صَلَاةً، ثُمَّ تَوَضَّأَ مَرَّتَيْنِ مَرَّتَيْنِ، ثُمَّ قَالَ: «هَذَا وَوُضُوءٌ مَنْ تَوَضَّأَ، أَعْطَاهُ اللَّهُ كِفْلَيْنِ مِنَ الْأَجْرِ» ثُمَّ تَوَضَّأَ ثَلَاثًا ثَلَاثًا، فَقَالَ: «هَذَا وَوُضُوءٌ وَوُضُوءُ الْمُرْسَلِينَ مِنْ قَبْلِي»^(۲).

واته: ئوبه ی کوری که عب رضی اللہ عنہ ده گپریته وه، که پیغه مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم داوای ناوی کرد، ئنجا ده ستوئیزی گرت یه ک جار یه ک جار (ئەندامه کانی شوورد) و فه رمووی: ئەوه ئادابی ده ستوئیزه، یان فه رمووی: ئەوه ئەو ده ستوئیزه یه که ههر که سیک بهو شیوه یه ده ستوئیز نه گریت، خوا نوئیزی لی وه رناگریت، پاشان دوو جار دوو جار ئەندامه کانی ده ستوئیزی شوست، پاشان فه رمووی: ئەوه ئەو ده ستوئیزه یه که ههر که سیک بهو شیوه یه بیشوات خوا دوو جار پاداشتی ده کات، پاشان ده ستوئیزی

(۱) ضعیف جداً.

(۲) ضعیف.

گرت سى جار سى جار نه ندامه کانى شوشت و فهرمووى: ئا ئه وه ده ستوئيزى منه و ده ستوئيزى پيغه مبه رانى پيش منيشه.

بابه ت: ئه وهى ده ربارهى نيه نديگيرى هاتوو له ده ستوئيزدا و ناپه سهدى زياده روهى

۴۲۱- عَنْ أَبِي بِنِ كَعْبٍ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّ لِلْوُضْءِ شَيْطَانًا يُقَالُ لَهُ وَهَّانُ، فَاتَّقُوا وَسْوَاسَ الْمَاءِ»^(۱).

واته: ئوبه ي كورى كه عب رضي الله عنه ده لى: به راستى پيغه مبه رى خوا ﷺ فهرموويه تى: ده ستوئيز گرتن شه يتا تىكى هه يه (بو دانراوه) پى ده گوتري وه له هان، جا بو يه خو تان پياريزن له وه سوه سه ي ئاو (واته: له كاتى ده ستوئيز گرتندا ئاو زور به فيرو مه دن).

۴۲۲- عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ رضي الله عنه، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، قَالَ جَاءَ أَعْرَابِيٌّ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ فَسَأَلَهُ عَنِ الْوُضْءِ، فَأَرَاهُ ثَلَاثًا ثَلَاثًا، ثُمَّ قَالَ: «هَذَا الْوُضْءُ، فَمَنْ زَادَ عَلَى هَذَا فَقَدْ أَسَاءَ، أَوْ تَعَدَّى، أَوْ ظَلَمَ»^(۲).

واته: عه مرى كورى شوعه يب رضي الله عنه له باوكيه وه، له باپيره وه ده گنريته وه، كه گوتوو يه تى: ده شته كيه ك هاته خزمه ت پيغه مبه ر ﷺ، پرسيارى ليكرد ده رباره ي ده ستوئيز، ئه ويش سى جار سى جار نيشانيدا (له به ر چاوى ده ستوئيزى گرت)، پاشان فهرمووى: ئا ئه وه ده ستوئيزه، جا هه ر كه سيك له وه زياترى كرد ئه وه كارنىكى خرايى كردوه، يان زنده پرويى كردوه، يان سته مى كردوه.

۴۲۳- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رضي الله عنه، يَقُولُ: بَتُّ عِنْدَ خَالَتِي مَيْمُونَةَ، «فَقَامَ النَّبِيُّ ﷺ فَتَوَضَّأَ مِنْ شَنَّةٍ، وَوُضْءًا يُقَالُ لَهُ، فَقُمْتُ فَصَنَعْتُ كَمَا صَنَعَ»^(۳).

شنة: واته: گوزه يه ك كه ته مه نى زوره (كونه).

(۱) ضعيف. أخرجه الترمذي: ۵۷.

(۲) حسن. أخرجه أبو داود: ۱۳۵ مطولاً، والنسائي: ۱۴۰.

(۳) صحيح. أخرجه البخاري: ۱۳۸ و ۶۳۱۶، ومسلم: ۷۶۳، والنسائي: ۴۴۲.

واته: ئىبنو عه‌بباس رضي الله عنه گوتوويه‌تى: شه‌و له‌لاى مه‌يمونه‌ى پوورم مامه‌وه، جا پيغه‌مبه‌ر رضي الله عنه (شه‌و هه‌لساو) ده‌ستنويزى گرت له‌ ناوى گوزه‌يه‌ک که کم به‌کارى ده‌هيتا، ئنجا هه‌لسام ته‌و چى کرد، منيش وام کرد (واته: ده‌ستنويزم گرت).

۴۲۴- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضي الله عنه، قَالَ: رَأَى رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم رَجُلًا يَتَوَضَّأُ، فَقَالَ: «لَا تُسْرِفْ، لَا تُسْرِفْ»^(۱).

واته: ئىبنو عومه‌ر رضي الله عنه ده‌لى: پيغه‌مبه‌رى خوا رضي الله عنه پياوئىكى بينى ده‌ستنويزى ده‌گرت، جا فه‌رموى: زنده‌پروئى مه‌که، زنده‌پروئى مه‌که (له‌ به‌کارهينانى ئاودا، يان له‌ شو‌ردنى ته‌ندامه‌کاندا).

۴۲۵- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو رضي الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم مَرَّ بِسَعْدِ، وَهُوَ يَتَوَضَّأُ، فَقَالَ: «مَا هَذَا السَّرْفِ» فَقَالَ: «أَفِي الْوُضْوءِ إِسْرَافٌ، قَالَ: «نَعَمْ، وَإِنْ كُنْتَ عَلَى نَهْرٍ جَارٍ»^(۲).

واته: عه‌بدو‌للای کورى عه‌مر رضي الله عنه ده‌گيرپه‌ته‌وه، که پيغه‌مبه‌رى خوا رضي الله عنه به‌لاى سه‌عد تپه‌رى، که خه‌رىكى ده‌ستنويز گرتن بوو، جا پي فه‌رموو: ته‌و زنده‌پروئيه‌ چيه‌؟! ته‌وئيش گوتى: ئايا له‌ ده‌ستنويز گرتيشدا زنده‌پروئى هه‌يه! فه‌رموى: به‌لى، ته‌گه‌ر له‌سه‌ر رووبارنكيش بيت که ئاوه‌که‌ى بروات.

بابه‌ت: نه‌وه‌ى ده‌رباره‌ى جوان ده‌ستنويز گرتن هاتووه

۴۲۶- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضي الله عنه، قَالَ: «أَمَرَنَا رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم بِإِسْبَاحِ الْوُضْوءِ»^(۳).

واته: ئىبنو عه‌بباس رضي الله عنه ده‌لى: پيغه‌مبه‌رى خوا رضي الله عنه فه‌رمانى پي‌کردووين که ده‌ستنويزئى تير و ته‌واو بگرين.

۴۲۷- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رضي الله عنه، أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم قَالَ: «أَلَا أَدُلُّكُمْ عَلَى مَا يَكْفُرُ اللَّهُ بِهِ الْخَطَايَا، وَيَزِيدُ بِهِ فِي الْحَسَنَاتِ؟» قَالُوا: بَلَى، يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ: «إِسْبَاحُ الْوُضْوءِ عَلَى الْمَكَارِهِ، وَكَثْرَةُ الْخَطَا إِلَى الْمَسَاجِدِ، وَانْتِظَارُ الصَّلَاةِ بَعْدَ الصَّلَاةِ»^(۴).

(۱) موضوع.

(۲) ضعيف.

(۳) صحيح. أخرجه أبو داود: ۸۰۸ مطولاً، والترمذي: ۱۷۰۱، والنسائي: ۱۴۱ و ۳۵۸۱ مطولاً.

(۴) صحيح.

واته: نه بو سه عیدی خودری ﷺ له پیغه مبهری خواوه ﷺ بیستویه تی که فهرموویه تی: نایا رینایان نه که م بو شتیک که تاوانه کان دهسپرته وه و چاکه زیاد ده کات، گوتیان: با، نه ی پیغه مبهری خوا، فهرمووی: دهستنوژگرتنی تیر و ته واو له کاتی نارهحه تی، وه زور هه نگانان به ره و مزگه وت، وه چاوه پروان کردنی نوژ له دواى نوژ.

٤٢٨- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: «كَفَّارَاتُ الْخَطَايَا، إِسْتِغَاةُ الْوُضُوءِ عَلَى الْمَكَارِهِ، وَإِعْمَالُ الْأَقْدَامِ إِلَى الْمَسَاجِدِ، وَانْتِظَارُ الصَّلَاةِ بَعْدَ الصَّلَاةِ»^(١).

واته: نه بو هورپه ره ﷺ ده گپرته وه که پیغه مبهر ﷺ فهرموویه تی: که فاره تی تاوانه کان (ته و شتانه ی تاوانه کان دهسپرنه وه) بریتین له: دهستنوژگرتنی تیر و ته واو له کاتی نارهحه تیدا، وه هه نگا و نان و هاتووچو کردنی مزگه وت، وه چاوه پروانی کردنی نوژ له دواى نوژ.

بابه ت: په نجه خسته ناو ریش له کاتی دهستنوژدا

٤٢٩- عَنْ عَمَّارِ بْنِ يَاسِرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: «رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يُحَلِّلُ لِحْيَتَهُ»^(٢).

واته: عهماری کوری یاسر ﷺ ده لی: بینیم پیغه مبهری خوا ﷺ په نجه کانی له ناو ریشیدا ده هینا و ده برد (بو نه وه ی به باشی ته ربیبی له کاتی دهستنوژدا).

٤٣٠- عَنْ عُمَانَ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ «تَوَضَّأَ، فَحَلَّلَ لِحْيَتَهُ»^(٣).

واته: عوسان ﷺ ده گپرته وه، که پیغه مبهری خوا ﷺ دهستنوژی گرت و به په نجه کانی ریشی شیده کرده وه.

٤٣١- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: «كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا تَوَضَّأَ حَلَّلَ لِحْيَتَهُ، وَفَرَجَ أَصَابِعَهُ مَرَّتَيْنِ»^(٤).

(١) صحیح. أخرجه مسلم: ٢٥١، والترمذي: ٥١ و ٥٢، والنسائي: ١٤٣.

(٢) حسن. أخرجه الترمذي: ٢٩ و ٣٠.

(٣) حسن. أخرجه الترمذي: ٣١.

(٤) صحیح دون المرتین.

واته: نهه سی کوری مالیک رضی اللہ عنہ ده لئ: پیغمبهری خوا رضی اللہ عنہ کاتیک دهستوئیزی دهگرت، دهستی له ناو ریشی راده برد (بو نه وهی بنی ریشی ته ربیی)، وه نیوان په نجه کانشی دوو جار ده کرده وه (واته: په نجه کانی لیک دوور ده کرده وه).

۴۳۲- عَنْ ابْنِ عُمَرَ رضی اللہ عنہما، قَالَ: «كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا تَوَضَّأَ عَرَكَ عَارِضِيهِ بَعْضَ الْعَرِكِ، ثُمَّ شَبَّكَ لِحْيَتَهُ بِأَصَابِعِهِ مِنْ تَحْتِهَا»^(۱).

واته: ئیبنو عومر رضی اللہ عنہما ده لئ: پیغمبهری خوا رضی اللہ عنہ کاتیک دهستوئیزی دهشورد دهستی به روومه ته کانیدا دهینا، پاشان له ژیره وه په نجه کانی دهخسته ناو ریشی (بو نه وهی به باشی ته ربیی).

عارض: واته: لا چاو.

۴۳۳- عَنْ أَبِي أَيُّوبَ الْأَنْصَارِيِّ، قَالَ: «رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ تَوَضَّأَ، فَخَلَّلَ لِحْيَتَهُ»^(۲).

واته: نه بو نه یوبی نه نصاری رضی اللہ عنہ ده لئ: بینیم پیغمبهری خوا رضی اللہ عنہ دهستوئیزی گرت، وه په نجهی خسته ناو ریشی.

بابهت: نهوهی ده ربارهی مهسح کردنی سر هاتووه

۴۳۴- عَنْ عَمْرِو بْنِ يَحْيَى، عَنْ أَبِيهِ، أَنَّهُ قَالَ لِعَبْدِ اللَّهِ بْنِ زَيْدٍ وَهُوَ جَدُّ عَمْرِو بْنِ يَحْيَى هَلْ تَسْتَطِيعُ أَنْ تُرِيَنِي، كَيْفَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَتَوَضَّأُ؟ فَقَالَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ زَيْدٍ: «نَعَمْ، فَدَعَا بَوْضُوءَ، فَأَفْرَعَّ عَلَى يَدَيْهِ، فَغَسَلَ يَدَيْهِ مَرَّتَيْنِ ثُمَّ مَضَمَّصَّ، وَاسْتَنْزَرَ ثَلَاثًا، ثُمَّ غَسَلَ وَجْهَهُ ثَلَاثًا، ثُمَّ غَسَلَ يَدَيْهِ مَرَّتَيْنِ مَرَّتَيْنِ إِلَى الْمِرْفَقَيْنِ، ثُمَّ مَسَحَ رَأْسَهُ بِيَدَيْهِ، فَأَقْبَلَ بِهِمَا وَأَدْبَرَ، بَدَأَ مُقَدِّمَ رَأْسِهِ، ثُمَّ ذَهَبَ بِهِمَا إِلَى قَفَاةِ، ثُمَّ رَدَّهُمَا حَتَّى رَجَعَ إِلَى الْمَكَانِ الَّذِي بَدَأَ مِنْهُ، ثُمَّ غَسَلَ رِجْلَيْهِ»^(۳).

واته: عه مری کوری به حیا رضی اللہ عنہ له باوکیه وه ده گنرپته وه که به عه بدوللای کوری زهید که باپیره ی عه مری کوری به حیا به گوتوه: ئایا ده توانی نیشانم بدهی (و یم بلئی) پیغمبهری خوا رضی اللہ عنہ چوون دهستوئیزی دهگرت؟ عه بدوللای کوری زهید

(۱) ضعیف.

(۲) صحیح لغیره.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۸۵، ومسلم: ۲۳۵، وأبو داود: ۱۱۸ و ۱۱۹، والترمذي: ۲۸ و ۴۷، والنسائي: ۹۷ و ۹۸.

گوتی: به‌لی، داوای ئاوی ده‌ستنوژی کرد، (بویان هیئا) به‌سهر ده‌سته‌کائی دا‌کرد و دوو‌جار ده‌سته‌کائی شو‌رد، پاشان سی‌ جار ئاوی له‌ دهم و لوتی پادا (مشی کرد)، دواتر سی‌ جار دهم و چاوی (پوخساری) شو‌رد، پاشان دوو‌جار دوو‌جار ده‌سته‌کائی تا ئانیشکی شو‌رد، دواتر به‌ ههر دوو ده‌ستی مه‌سحی سه‌ری کرد به‌ جو‌ریک ده‌سته‌کائی له‌ پیشی سه‌ریه‌وه ده‌برد تاوه‌کو پشته‌ ملی دواتر ده‌به‌ینانه‌وه بو‌ پی‌شه‌وه‌ی سه‌ری، پاشان هه‌ردوو پی‌یه‌کائی شو‌رد.

۴۳۵- عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عَفَّانَ رضی اللہ عنہ، قَالَ: رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم تَوَضَّأَ، فَمَسَحَ رَأْسَهُ مَرَّةً^(۱).

واته: عوسمانی کوری عه‌فان رضی اللہ عنہ ده‌لی: بینیم پی‌غه‌مبه‌ری خوا صلی اللہ علیہ وسلم ده‌ستنوژی گرت، وه‌ یه‌ک جار مه‌سحی سه‌ری کرد.

۴۳۶- عَنْ عَلِيٍّ رضی اللہ عنہ «أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم مَسَحَ رَأْسَهُ مَرَّةً^(۲)».

واته: علی رضی اللہ عنہ ده‌گیرته‌وه که پی‌غه‌مبه‌ری خوا صلی اللہ علیہ وسلم یه‌ک جار مه‌سحی سه‌ری کرد.

۴۳۷- عَنْ سَلَمَةَ بْنِ الْأَكْوَعِ رضی اللہ عنہ، قَالَ: «رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم تَوَضَّأَ، فَمَسَحَ رَأْسَهُ مَرَّةً^(۳)».

واته: سه‌له‌مه‌ی کوری ئه‌کوه‌ع رضی اللہ عنہ ده‌لی: بینیم پی‌غه‌مبه‌ری خوا صلی اللہ علیہ وسلم ده‌ستنوژی گرت، وه‌ یه‌ک جار مه‌سحی سه‌ری کرد.

۴۳۸- عَنِ الرَّبِيعِ بْنِ مُعَوِّذِ ابْنِ عَفْرَاءَ رضی اللہ عنہ، قَالَتْ: «تَوَضَّأَ رَسُولَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم، فَمَسَحَ رَأْسَهُ مَرَّتَيْنِ^(۴)».

واته: ربویه‌یی کچی موعه‌ویزی کوری عه‌فراء رضی اللہ عنہ ده‌لی: پی‌غه‌مبه‌ری خوا صلی اللہ علیہ وسلم ده‌ستنوژی گرت، وه‌ دوو‌جار مه‌سحی سه‌ری کرد.

(۱) صحیح.

(۲) صحیح. أخرجه الترمذي: ۴۸.

(۳) صحیح لغیره.

(۴) حسن لغیره. أخرجه أبو داود: ۱۲۶، والترمذي: ۲۳.

بابه ت: مهسح کردنی گویچه کانی

۴۳۹- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہما، «أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ مَسَحَ أُذُنَيْهِ دَاخِلَهُمَا بِالسَّبَابَتَيْنِ، وَخَالَفَ إِبْهَامَيْهِ إِلَى ظَاهِرِ أُذُنَيْهِ، فَمَسَحَ ظَاهِرَهُمَا وَبَاطِنَهُمَا»^(۱).

واته: ئیبینو عه بیاس رضی اللہ عنہما ده گپریته وه که پیغهمبه ری خوا ﷺ ناوه وهی گوییه کانی به په نجهی شایه تومان و دهره وهی گوییه کانی به په نجه گورهی مهسح کرد. که واته: رووکاری دهره وه و ناوه وهی گوییه کانی مهسح ده کرد.

سَبَاب: نه و په نجه یه که له دهستی راستدا بو شایه تومان به کاری دینین، وه له دهستی چه پیش هه مان په نجه یه.

۴۴۰- عَنِ الرَّبِيعِ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ «تَوَضَّأَ فَمَسَحَ ظَاهِرَ أُذُنَيْهِ وَبَاطِنَهُمَا»^(۲).

واته: روبه یعی رضی اللہ عنہ ده گپریته وه که پیغهمبه ر ﷺ دستنوژی گرت و دیوی دهره وه و ناوه وهی گوییه کانی مهسح کرد.

۴۴۱- عَنِ الرَّبِيعِ بِنْتِ مُعَوَّذِ ابْنِ عَفْرَاءَ رضی اللہ عنہما، قَالَتْ: «تَوَضَّأَ النَّبِيُّ ﷺ، فَأَدْخَلَ إِبْصَعِيهِ فِي جُحْرِي أُذُنَيْهِ»^(۳).

واته: روبه یعی کچی موعه ویزی کوری عه فراء رضی اللہ عنہما ده لی: پیغهمبه ر ﷺ دستنوژی گرت و په نجه کانی خسته ناو کونی گوییه کانی.

۴۴۲- عَنِ الْمُقَدَّامِ بْنِ مَعْدِ يَكْرَبَ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ «تَوَضَّأَ، فَمَسَحَ بِرَأْسِهِ وَأُذُنَيْهِ، ظَاهِرَهُمَا وَبَاطِنَهُمَا»^(۴).

واته: میقدامی کوری مهعدی یه کریب رضی اللہ عنہ ده گپریته وه که پیغهمبه ری خوا ﷺ دستنوژی گرت، جا مهسحی سه ری کرد و، مهسحی دیوی دهره وه و ناوه وهی گوییه کانی کرد.

(۱) صحیح. أخرجه الترمذي: ۳۶، والنسائي: ۱۰۲.

(۲) حسن لغیره. أخرجه الترمذي: ۳۳. وانظر أبو داود: ۱۲۶.

(۳) حسن لغیره. أخرجه أبو داود: ۱۲۹.

(۴) صحیح. أخرجه أبو داود: ۱۲۱ و ۱۲۲ و ۱۲۳.

بابهت: گوچکه کان به شیکن له سهر

۴۴۳- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ زَيْدٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «الْأَذُنَانِ مِنَ الرَّأْسِ»^(۱).

واته: عه بدوللای کوری زهید رضی الله عنه ده لی: پیغه مبهری خوا رضی الله عنه فه رموی: گوئیه کانیش به شیکن له سهر.

۴۴۴- عَنْ أَبِي أَمَامَةَ رضی الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «الْأَذُنَانِ مِنَ الرَّأْسِ» وَكَانَ يَمْسَحُ رَأْسَهُ مَرَّةً، وَكَانَ يَمْسَحُ الْمَاقِنِ^(۲).

المآقین: نه و شوینه یه له چاو که فرمیسکی لیوه دی.

واته: نه بو ئومامه رضی الله عنه ده گپرتته وه که پیغه مبهری خوا رضی الله عنه فه رمویته تی: گوئیه کانیش به شیکن له سهر. وه یه ک جار سهری مهسح ده کرد و، قنچکه چاوه کانی مهسح ده کرد.

۴۴۵- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «الْأَذُنَانِ مِنَ الرَّأْسِ»^(۳).

واته: نه بو هورهیره رضی الله عنه ده لی: پیغه مبهری خوا رضی الله عنه فه رمویته تی: گوئیه کانیش به شیکن له سهر.

بابهت: شوشتنی نیوان (که لین) په نجه کان

۴۴۶- عَنِ الْمُسْتَوْرِدِ بْنِ شَدَّادٍ قَالَ: «رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ تَوَضَّأَ فَخَلَّلَ أَصَابِعَ رِجْلَيْهِ بِخِنْصِرِهِ»^(۴).

واته: موسته وریدی کوری شهداد رضی الله عنه ده لی: پیغه مبهری خوا رضی الله عنه بینی ده ستویژی گرت، جا په نجه گچکه ی دهستی خسته نیوان په نجه کانی پی.

(۱) صحیح لغیره.

(۲) صحیح لغیره دون مسح المآقین. أخرجه أبو داود: ۱۳۴، والترمذي: ۳۷.

(۳) صحیح لغیره.

(۴) صحیح لغیره. أخرجه أبو داود: ۱۴۸، والترمذي: ۴۰.

٤٤٧- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِذَا قُمْتَ إِلَى الصَّلَاةِ، فَاسْبِغِ الْوُضُوءَ وَاجْعَلِ الْمَاءَ بَيْنَ أَصَابِعِ يَدَيْكَ، وَرِجْلَيْكَ»^(١).

واتە: ئیبنو عەبباس رضی اللہ عنہ دەلێ: پێغه‌مبەری خوا ﷺ فەرموویەتی: کاتیکی هەلسای بۆ نوێژکردن، بە تیر و تەواوی دەستنوێژ بگرە و، ئاو بە نێوانی پەنجەیی دەست و پێهە کانتدا بکە.

٤٤٨- عَنْ عَاصِمِ بْنِ لَقِيطِ بْنِ صَبْرَةَ، عَنْ أَبِيهِ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «أَسْبِغِ الْوُضُوءَ، وَخَلَّلْ بَيْنَ الْأَصَابِعِ»^(٢).

واتە: عاصیمی کورپی لە قیتی کورپی صەبرە، لە باوکیه‌وه رضی اللہ عنہ دە گێریتەوه، گوتوویەتی: پێغه‌مبەری خوا ﷺ فەرموویەتی: بە تیر و تەواوی دەستنوێژ بگرە و، پەنجە بخەرە نێوان پەنجە کانتەوه.

٤٤٩- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي رَافِعٍ رضی اللہ عنہ، عَنْ أَبِيهِ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ كَانَ «إِذَا تَوَضَّأَ، حَرَكَ خَامَمَهُ»^(٣).
واتە: عەبدوللای کورپی ئەبو رافیع رضی اللہ عنہ لە باوکیه‌وه دە گێریتەوه، کاتیکی پێغه‌مبەری خوا ﷺ دەستنوێژی دەگرت، موستیلە کە ی (ئەنگوستیلە) دەجولاند.

بابەت: شوشتنی گۆزینگ و پاژنە پێ

٤٥٠- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو رضی اللہ عنہ، قَالَ: رَأَى رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَوْمًا يَتَوَضَّؤُونَ وَأَعْقَابُهُمْ تَلُوحُ فَقَالَ: «وَيْلٌ لِّلْأَعْقَابِ مِنَ النَّارِ، أَسْبِغُوا الْوُضُوءَ»^(٤).

واتە: عەبدوللای کورپی عەمر رضی اللہ عنہ دەلێ: پێغه‌مبەری خوا ﷺ چەند کەسیکی بینی کە دەستنوێژیان دەگرت و پاژنەپیکانیان دیاربوو کە ئاوی پێنە کەتبوو، ئنجا فەرمووی: وهیل (سزای سەخت لە ئاگردا) بۆ ئەو پاژنانە، کە لە دەستنوێژدا بە تیر و تەواوی ناشۆردرین.

(١) حسن. أخرجه الترمذي: ٣٩.

(٢) صحيح. أخرجه أبو داود: ١٤٢ و ١٤٤، والترمذي: ٣٨ و ٧٨٨، والنسائي: ١١٤.

(٣) ضعيف.

(٤) صحيح. أخرجه البخاري: ٦٠ و ١٦٣، ومسلم: ٢٤١، وأبو داود: ٩٧، والنسائي: ١١١ و ١٤٢.

۴۵۱- عَنْ عَائِشَةَ رضی اللہ عنہا، قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «وَيْلٌ لِلْأَعْقَابِ مِنَ النَّارِ»^(۱).

واته: عائشه رضی اللہ عنہا ده‌لی: پیغمبه‌ری خوا ﷺ فه‌رموویه‌تی: وه‌یل (سزای سه‌خت له‌ ناگردا) بو‌ئو پاژنانه له‌ ناگر، که له‌ ده‌ستنوژدا ناشورد‌رین.

۴۵۲- عَنْ أَبِي سَلَمَةَ رضی اللہ عنہ، قَالَ: رَأَتْ عَائِشَةَ عَبْدَ الرَّحْمَنِ وَهُوَ يَتَوَضَّأُ، فَقَالَتْ: أَسْبِغِ الْوُضُوءَ، فَإِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «وَيْلٌ لِلْعَرَاقِبِ مِنَ النَّارِ»^(۲).

واته: ئەبو سه‌له‌مه رضی اللہ عنہ ده‌لی: عائشه رضی اللہ عنہا عه‌بدوره‌حمانی بینی که خه‌ریکی ده‌ستنوژگرتن بوو، جا پئی گوت: به‌ تیر و ته‌واوی ده‌ستنوژ بگره‌، چونکه به‌پراستی من گویم لیبوو پیغمبه‌ری خوا ﷺ ده‌یفه‌رموو: وه‌یل (سزای سه‌خت له‌ ناگردا) بو‌ پاژنه پیکان له‌ ناگر، که له‌ کاتی ده‌ستنوژدا به‌ باشی ناشورد‌رین.

۴۵۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «وَيْلٌ لِلْأَعْقَابِ مِنَ النَّارِ»^(۳).

واته: ئەبو هوره‌یره رضی اللہ عنہ ده‌ گپ‌رته‌وه‌، پیغمبه‌ر ﷺ فه‌رموویه‌تی: وه‌یل (سزای سه‌خت له‌ ناگردا) بو‌ئو پاژنانه له‌ ناگر، که له‌ ده‌ستنوژدا ناشورد‌رین.

۴۵۴- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رضی اللہ عنہ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «وَيْلٌ لِلْعَرَاقِبِ مِنَ النَّارِ»^(۴).

واته: جابیری کوری عه‌بدوللا رضی اللہ عنہ ده‌لی: گویم لیبوو پیغمبه‌ری خوا ﷺ ده‌یفه‌رموو: وه‌یل (سزای سه‌خت له‌ ناگردا) بو‌ پاژنه پیکان له‌ ناگر، که له‌ کاتی ده‌ستنوژدا به‌ باشی ناشورد‌رین.

۴۵۵- عَنْ خَالِدِ بْنِ الْوَلِيدِ، وَيَزِيدَ بْنِ أَبِي سُفْيَانَ، وَشَرْحِبِيلَ ابْنِ حَسَنَةَ، وَعَمْرُو بْنَ الْعَاصِ كُلِّ هَؤُلَاءِ، سَمِعُوا مِنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «أَتَمُّوا الْوُضُوءَ، وَيْلٌ لِلْأَعْقَابِ مِنَ النَّارِ»^(۵).

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۲۴۰.

(۲) صحیح. أخرجه مسلم: ۲۴۰.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۶۵، ومسلم: ۲۴۲، والترمذي: ۴۱، والنسائي: ۱۱۰.

(۴) صحیح.

(۵) صحیح.

واته: خالیدی کوری وه لیدو به زیدی کوری ئه بو سوفیان و شوره حبیلی کوری
 حه سن و عه مری کوری عاص رضی اللہ عنہ ده گیرنه وه که هه موو ئه وانه گویان لیووه
 که پیغه مبهری خوا رضی اللہ عنہ فه رموویه تی: ده ستوئیزی به تیر و ته وای بگرن، وه یل بو ئه
 پاژنانه له ناگر، که له ده ستوئیزدا ناشورد رین.

بابه ت: شوشتنی ههردوو پییهکان

٤٥٦- عَنْ أَبِي حَيَّةَ، قَالَ: رَأَيْتُ عَلِيًّا تَوَضَّأَ، فَغَسَلَ قَدَمَيْهِ إِلَى الْكَعْبَيْنِ، ثُمَّ قَالَ: أَرَدْتُ أَنْ أُرِيكُمْ،
 طَهُورَ نَبِيِّكُمْ ﷺ»^(١).

واته: ئه بو حه ییه رضی اللہ عنہ ده لی: بینیم عه لی ده ستوئیزی ده گرت، جا ههردوو پییهکانی
 تاکو گوزینگ شورد، پاشان گوتی: ویستم (شیوازی) ده ستوئیزی پیغه مبهره که تان رضی اللہ عنہ
 پیشان بدهم.

٤٥٧- عَنِ الْمُقَدَّامِ بْنِ مَعْدٍ يَكْرِبَ، «أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ تَوَضَّأَ، فَغَسَلَ رِجْلَيْهِ ثَلَاثًا ثَلَاثًا»^(٢).

واته: میقدامی کوری مه عدی به کریب رضی اللہ عنہ ده گیرته وه که پیغه مبهری خوا رضی اللہ عنہ
 ده ستوئیزی گرت و، سی جار سی جار پییهکانی شورد.

٤٥٨- عَنِ الرَّبِيعِ، قَالَتْ: أَتَانِي ابْنُ عَبَّاسٍ، فَسَأَلَنِي عَنْ هَذَا الْحَدِيثِ، تَعْنِي حَدِيثَهَا الَّذِي ذَكَرْتُ،
 أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ «تَوَضَّأَ، وَغَسَلَ رِجْلَيْهِ» فَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ إِنَّ النَّاسَ أَبَوْا، إِلَّا الْغَسَلَ، وَلَا أُجِدُ فِي
 كِتَابِ اللَّهِ، إِلَّا الْمَسْحَ»^(٣).

واته: روبه ییع رضی اللہ عنہ ده لی: ئیبنو عه بیاس رضی اللہ عنہ هات بولام، وه پرساری لیکردم ده باره ی
 ئه وه رمووده یه، مه بهستی ئه وه رمووده یه که باسی کرد، که پیغه مبهری خوا رضی اللہ عنہ
 (ده ستوئیزی گرت و، پییهکانی شورد) جا ئیبنو عه بیاس رضی اللہ عنہ گوتی: خه لکی جگه له
 شوردن نکولی ده کهن، وه منیش ئه وه ی له قورئاندا بینومه ته نها مه سحه.

(١) صحیح. أخرجه أبو داود: ١١١ و ١١٣ و ١١٦، والترمذي: ٤٨ و ٤٩، والنسائي: ٩٤ و ٩٥ و ٩٦ و ١١٥.

(٢) صحیح. أخرجه أبو داود: ١٢١ و ١٢٢ و ١٢٣.

(٣) حسن دون: «فَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: إِنَّ النَّاسَ أَبَوْا إِلَّا الْغَسَلَ، وَلَا أُجِدُ فِي كِتَابِ اللَّهِ إِلَّا الْمَسْحَ». فإنه منكر.

بابه ت: نه وهی دهر باره ی نه و ده ستونیزه هاتوه که خوا فرمانی پیکردوه

۴۵۹- عَنْ جَامِعِ بْنِ شَدَّادٍ أَبِي صَخْرَةَ، قَالَ: سَمِعْتُ حُمْرَانَ، يُحَدِّثُ أَبَا بُرْدَةَ فِي الْمَسْجِدِ أَنَّهُ سَمِعَ عَثْمَانَ بْنَ عَفَّانَ رضي الله عنه يُحَدِّثُ عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم قَالَ: «مَنْ أَتَمَّ الْوُضُوءَ، كَمَا أَمَرَهُ اللَّهُ، فَالصَّلَاةُ الْمَكْتُوبَاتُ، كَفَّارَاتٌ لِمَا بَيْنَهُنَّ»^(۱).

واته: جامعی کوری شه ددادی نه بو صه خړه ده لئ: گویم له حومړان بوو، له مزگه وتدا بو نه بو بورده ی ده گپړایه وه که گوئی له عوسمانی کوری عه ففان رضي الله عنه بووه که له پیغه مبهروه رضي الله عنه ده گپړایه وه که فهرموویه تی: هر که سیک ده ستونیز به ته واوی بگری، بهو شیوه یه ی که خوا فرمانی پیکردوه، نه وه نوپزه واجبه کان، هو ی لیخو شبوونی نه و تاوانه ن که له نیوانیان دان.

۴۶۰- عَنْ رِقَاعَةَ بِنِ رَافِعٍ، أَنَّهُ كَانَ جَالِسًا عِنْدَ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم فَقَالَ: «إِنَّهَا لَا تَتِمُّ صَلَاةُ لِأَحَدٍ، حَتَّى يُسَبِّحَ الْوُضُوءَ، كَمَا أَمَرَهُ اللَّهُ تَعَالَى، يَغْسِلُ وَجْهَهُ وَيَدَيْهِ إِلَى الْمِرْفَقَيْنِ، وَيَمْسَحُ بِرَأْسِهِ، وَرِجْلَيْهِ إِلَى الْكَعْبَيْنِ»^(۲).

واته: ریفاعه ی کوری رافیع رضي الله عنه ده گپړیته وه، له خزمه ت پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم دانیشتبوو، نه ویش فهرمووی: نوپزی هیچ یه کیکتان ته واو نیه، تاکو ده ستونیزیکی تیر و ته واو نه گری، به شیوازیک که خوی بهرز فرمانی پیکردوه (نه ویش بهو شیوه یه یه): پروخساری بشوری، ههروه ها دهسته کانی تاکو ثانیسه که کان، وه مهسحی سهری بکات وه پییه کانی تاکو گوپزینگه کانی.

بابه ت: ناو پرژاندن له دوا ی ده ستونیز

۴۶۱- عَنِ الْحَكَمِ بْنِ سُفْيَانَ التَّمِظِيِّ رضي الله عنه، «أَنَّهُ رَأَى رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم تَوَضَّأَ، ثُمَّ أَخَذَ كَفًّا مِنْ مَاءٍ، فَنَضَحَ بِهِ فَرْجَهُ»^(۳).

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۲۳۱، والنسائي: ۱۴۵.

(۲) صحیح. أخرجه أبو داود: ۸۵۷ و ۸۶۱، والترمذي: ۳۰۲، والنسائي: ۱۰۵۳ و ۱۱۳۶ و ۱۲۱۳ و ۱۳۱۴.

(۳) صحیح. أخرجه أبو داود: ۱۶۶ و ۱۶۷ و ۱۶۸، والنسائي: ۱۳۴ و ۱۳۵.

واته: حه که مى کورى سوفيانى سه قه فىي ﷺ ده گيرتته وه که پيغه مبهري خواى ﷺ بينى دهستنويزى هه لگرت، پاشان لويچيک ئاوى هه لگرت و پرژاندى به سهر داوئندا.

۴۶۲- عَنْ زَيْدِ بْنِ حَارِثَةَ ﷺ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «عَلَّمَنِي جِبْرَائِيلُ الْوُضُوءَ، وَأَمَرَنِي أَنْ أَنْصَحَ تَحْتَ تَوْبِي، لِمَا يَخْرُجُ مِنَ الْبَوْلِ بَعْدَ الْوُضُوءِ»^(۱).

واته: زهيدى كورى حاريس ﷺ ده لى: پيغه مبهري خوا ﷺ فهرموويه تى: جيبرائيل فيرى دهستنويزگرتنى كردم، وه فهرمانى پيكردم كه ئا و بپرژنيم به ژر پؤشاكه كه مدا، له بهر نه و ميزه ي كه له دواى دهستنويز ديته دهره وه.

۴۶۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ﷺ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِذَا تَوَضَّأْتَ، فَانْتَضِحْ»^(۲).

واته: نه بو هورپه رپه ﷺ ده لى: پيغه مبهري خوا ﷺ فهرموويه تى: كاتيک دهستنويزت گرت، ئا و بپرژينه (به سهر داوئندا).

۴۶۴- عَنْ جَابِرِ ﷺ، قَالَ: «تَوَضَّأَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ، فَانْصَحَ فَرْجَهُ»^(۳).

واته: جابير ﷺ ده لى: پيغه مبهري خوا ﷺ دهستنويزى هه لگرت، پاشان ئاوى پرژاند به سهر داوئندا.

بابهت: به کارهينانى خاولى

دواى دهستنويز گرتن و دواى خوشوردن

۴۶۵- عَنْ أُمِّ هَانِيٍّ بِنْتِ أَبِي طَالِبٍ ﷺ، حَدَّثَتْهُ أَنَّهُ لَمَّا كَانَ عَامَ الْفَتْحِ قَامَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِلَى عُسْلَيْهِ، فَسَرَّتْ عَلَيْهِ قَاطِمَةُ بَتَّوْبٍ، ثُمَّ أَخَذَ تَوْبَهُ، فَالْتَحَفَ بِهِ»^(۴).

(۱) حسن دون الأمر.

(۲) ضعيف. أخرجه الترمذي: ۵۰.

(۳) صحيح.

(۴) صحيح. أخرجه البخاري: ۲۸۰ و ۳۵۷ و ۳۱۷۱ و ۶۱۵۸، ومسلم: ۳۳۶، والترمذي: ۱۵۷۹ و ۲۷۳۴، والنسائي: ۲۲۵.

واته: نومو هانیئی کچی نه بو تالیب علیه السلام ده گپریته وه که له سالی پرزگار کردنه که دا، پیغه مبهری خوا علیه السلام هه لسا بو نه وهی خوئی بشوری، جا فاتیمه پوشاکیکی بو گرت ه وه (بو نه وهی له پشتی نه وه وه خوئی بشوری)، پاشان (که ته واو بوو) پوشا که که ی خوئی هه لگرت و له خویه وه پیچا (له خوئی ئالاند).

۴۶۶- عَنْ قَيْسِ بْنِ سَعْدٍ رضي الله عنه، قَالَ: «أَتَانَا النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم فَوَضَعْنَا لَهُ مَاءً، فَأَغْتَسَلَ، ثُمَّ أَتَيْنَاهُ مِلْحَفَةً، وَرِسِيَّةً، فَاشْتَمَلَ بِهَا، فَكَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَى أَثَرِ الْوَرَسِ عَلَى عُنُقِهِ»^(۱).

واته: قه یسی کوری سه عد رضي الله عنه ده لی: پیغه مبهری صلى الله عليه وسلم ته شریفی هاته مالان، جا ئاومان هینایه خزمه تی، نه ویش خوئی شوورد، پاشان چه رچه فیککی رهنگ سورمان بو هینا، نه ویشی به کارهینا (خوئی پین وشک کرده وه)، ئیستا وه کو نه وه وایه سهیری شوینه واری رهنگه سوره که بکه م له سه ر لوچی سکی پیغه مبهری صلى الله عليه وسلم.

۴۶۷- عَنْ مَيْمُونَةَ رضي الله عنها، قَالَتْ: «أَتَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم بِتَوْبٍ، حِينَ اغْتَسَلَ مِنَ الْجَنَابَةِ، فَرَدَّهُ، وَجَعَلَ يَنْفُضُ الْمَاءَ»^(۲).

واته: مهیمونه رضي الله عنها ده لی: پوشاکیکم هینا بو پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم، له کاتی که دا خوئی ده شوورد له له شگرانی، نه ویش وهری نه گرت، وه به دهستی ئاوه که ی له له شی راده مالی (ده ته کاند).

۴۶۸- عَنْ سَلْمَانَ الْفَارِسِيِّ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم «تَوَضَّأَ، فَقَلَبَ جُبَّةً صُوفٍ كَانَتْ عَلَيْهِ، فَمَسَحَ بِهَا وَجْهَهُ»^(۳).

واته: سه لمانی فارسی رضي الله عنه ده گپریته وه که پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم ده ستوئیزی گرت، پاشان به بهرگی ناوه وهی جبه خورییه که ی پوو خساری وشک کرده وه.

(۱) ضعیف.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۴۹، ومسلم: ۳۱۷، وأبو داود: ۲۴۵، والنسائي: ۲۵۳ و ۴۱۸ و ۴۱۹.

(۳) حسن.

بابهت: نهوهی که ده گوترت دواي ده ستنويز

۴۶۹- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضي الله عنه، عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم قَالَ: مَنْ تَوَضَّأَ، فَأَحْسَنَ الْوُضُوءَ، ثُمَّ قَالَ، ثَلَاثَ مَرَّاتٍ: أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، فَتُحَّ لَهٗ ثَمَانِيَةُ أَبْوَابِ الْجَنَّةِ، مِنْ أَيَّهَا شَاءَ، دَخَلَ»^(۱).

واته: نه نه سی کوری مالیک رضي الله عنه ده گوترتته وه له پیغه مبهروه صلى الله عليه وسلم که فه رموویه تی: هه ر که س ده ستنويزی گرت، جا به باشترین شیوه ده ستنويزه که ی گرت، پاشان سی جار گوتی: «أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ»، هه ر هه شت ده رگایه که ی به هه شتی بو ده کرینه وه، له کامه یانه وه ویستی ده چپته ژووره وه.

۴۷۰- عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم «مَا مِنْ مُسْلِمٍ يَتَوَضَّأُ، فَيُحْسِنُ الْوُضُوءَ، ثُمَّ يَقُولُ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، إِلَّا فَتُحَّتْ لَهُ ثَمَانِيَةُ أَبْوَابِ الْجَنَّةِ، يَدْخُلُ مِنْ أَيَّهَا شَاءَ»^(۲).

واته: عومه ری کوری خه تتاب رضي الله عنه ده لی: پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم فه رموویه تی: هیج مسولماتیک نیه ده ستنويز بشوری، جا به جوانترین (باشترین) شیواز ده ستنويز بگری، پاشان بلی: «أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ»، بیگومان هه ر هه شت ده رگایه که ی به هه شتی بو ده کرینه وه، له کامه یانی پیخوش بوو ده چپته ژووره وه.

بابهت: ده ستنويز گرتن به ناوی قاپ و ده فری مس

۴۷۱- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ زَيْدٍ صَاحِبِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم قَالَ: «أَتَانَا رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم فَأَخْرَجَنَا لَهُ مَاءً فِي تَوْرٍ مِنْ صُفْرِ، فَتَوَضَّأَ بِهِ»^(۳).

(۱) ضعیف.

(۲) صحیح. أخرجه مسلم: ۲۳۴، وأبو داود: ۱۶۹، والترمذي: ۵۵، والنسائي: ۱۴۸، وزاد الترمذي: «اللَّهُمَّ اجْعَلْنِي مِنَ التَّوَابِينَ وَمِنَ الْمُتَطَهِّرِينَ».

(۳) صحیح. أخرجه أبو داود: ۱۰۰.

واته: عه‌بدوللای کوری زهید ﷺ هاوه‌لی پیغه‌مبه‌ر ﷺ ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ ته‌شرفی هاته لامان، ئیمه‌ش له جامیکی مسدا ئاومان بو هینا، نه‌ویش ده‌ستنوئیزی تیدا‌گرت.

۴۷۲- عَنْ زَيْنَبِ بِنْتِ جَحْشٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا «أَنَّهَ كَانَ لَهَا مِخْضَبٌ مِنْ صُفْرِ قَالَتْ: كُنْتُ أَرْجُلُ رَأْسِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فِيهِ»^(۱).

واته: زهینه‌بی کچی جه‌حش رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا که ته‌شتیکی مسی هه‌بوو، ده‌گیرنه‌وه که گوتویه‌تی: من قزی پیغه‌مبه‌ری خوام ﷺ تیدا‌شانه ده‌کرد.

مِخْضَبٌ: ته‌شتیکه پو‌شاک‌ی تیدا ده‌شوری، یان خوی تیدا ده‌شورری.

۴۷۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ «تَوَضَّأَ فِي تَوْرٍ»^(۲).

واته: نه‌بو هوره‌بره ﷺ ده‌گیرنه‌وه، پیغه‌مبه‌ر ﷺ له جامیکی مسدا ده‌ستنوئیزی گرت.

بابه‌ت: ده‌ستنوئیز گرتنه‌وه له‌خه‌و

۴۷۴- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: «كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَنَامُ حَتَّى يَنْفَخَ، ثُمَّ يَقُومُ، فَيُصَلِّي، وَلَا يَتَوَضَّأُ» قَالَ الطَّنَافِيسِيُّ: قَالَ وَكَيْعٌ: تَعْنِي وَهُوَ سَاجِدٌ»^(۳).

واته: عایشه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ نه‌خه‌وت تاوه‌کو پرخه‌ی نه‌هات، پاشان هه‌له‌سا و نوئیزی ده‌کرد، وه ده‌ستنوئیزی نه‌ده‌گرتنه‌وه، ته‌نافیسی ده‌لی: وه کیع گوتی: مه‌به‌ستی نه‌وه‌یه له‌حاله‌تی سوجه‌بردن دابووه.

۴۷۵- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ «نَامَ حَتَّى نَفَخَ، ثُمَّ قَامَ، فَصَلَّى»^(۴).

واته: عه‌بدوللا ﷺ ده‌گیرنه‌وه که پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ خه‌وت تاوه‌کو پرخه‌ی هات، پاشان هه‌لسا و نوئیزی کرد.

(۱) صحیح.

(۲) حسن. أخرجه أبو داود: ۴۵، والنسائي: ۵۰.

(۳) صحیح.

(۴) صحیح.

۴۷۶- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رضي الله عنه، قَالَ: «كَانَ نَوْمُهُ ذَلِكَ، وَهُوَ جَالِسٌ، يَغْنِي النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم»^(۱).

واته: ئىبنو عه عباس رضي الله عنه ده لى: نوستنه كهى به و جوړه بوو، نه ویش دانیشتبوو، مه به سستی پیغه مبه ر صلى الله عليه وسلم بوو.

۴۷۷- عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ رضي الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم قَالَ: «الْعَيْنُ وَكَاءُ السَّهْ، فَمَنْ نَامَ، فَلْيَتَوَضَّأْ»^(۲).

واته: عه لى كورى نه بو تالېب رضي الله عنه ده گېرېته وه كه پیغه مبه رى خوا صلى الله عليه وسلم فه رموويه تى: چاو كو نترپولى به شى دواوهى مرؤفه، بويه هه ر كه سېك خه وت، با ده ستنويز بگرېته وه (واته: مرؤف كه خه وى ليكه وت نازانى له دواوهى چى پرووده دات).

۴۷۸- عَنْ صَفْوَانَ بْنِ عَسَّالٍ رضي الله عنه، قَالَ: «كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يَأْمُرُنَا، أَنْ لَا نَنْزِعَ خِفَافَنَا، ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ، إِلَّا مِنْ جَنَابَةٍ، لَكِنْ مِنْ غَائِطٍ، وَبَوْلٍ، وَنَوْمٍ»^(۳).

واته: سه فوانى كورى عه سسال رضي الله عنه ده لى: پیغه مبه رى خوا صلى الله عليه وسلم فه رمانى پنده كردين، تا سى رؤژ له بهر چوونه سه رئاو، يان له بهر خه وتن خوفه كانمان دانه نيين، مه گه ر له كاتى (تووش بوون به) له شگرانى.

بابه ت: ده ستنويز گرته وه له ده ست ليدانى نه دمانى نيرينه

۴۷۹- عَنْ بُسْرَةَ بِنْتِ صَفْوَانَ رضي الله عنها، قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «إِذَا مَسَّ أَحَدُكُمْ ذَكَرَهُ، فَلْيَتَوَضَّأْ»^(۴).

واته: بوسره لى كچى سه فوان رضي الله عنه ده لى: پیغه مبه رى خوا صلى الله عليه وسلم فه رموويه تى: هه ر كه سېك له ئيوه ده ستى له داوونى خویدا، با ده ستنويز بگرېته وه.

۴۸۰- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «إِذَا مَسَّ أَحَدُكُمْ ذَكَرَهُ، فَعَلَيْهِ الْوُضُوءُ»^(۵).

(۱) منكر. أخرجه أبو داود: ۲۰۲، والترمذي: ۷۷.

(۲) ضعيف. أخرجه أبو داود: ۲۰۳.

(۳) حسن. أخرجه الترمذي: ۹۶، والنسائي: ۱۲۶ و ۱۲۷ و ۱۵۹.

(۴) صحيح. أخرجه أبو داود: ۱۸۱، والترمذي: ۸۲ و ۸۴، والنسائي: ۱۶۳ و ۴۴۴_۴۴۷.

(۵) صحيح لغيره.

واته: جابیری کوری عه بدوللا ﷺ ده لئې: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: ههر که سیک له ئیوه دهستی له داوینې خویدا، له سهری پیویسته دهستونیز بگریته وه.

۴۸۱- عَنْ أُمِّ حَبِيبَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «مَنْ مَسَّ قَرْجَهُ، فَلْيَتَوَضَّأْ»^(۱).

واته: نومو حه بیبه ﷺ ده لئې: گویم له پیغه مبهری خوا ﷺ بوو ده فیه رموو: ههر که سیک دهستی له داوینې خویدا، با دهستونیز بگریته وه.

۴۸۲- عَنْ أَبِي أَيُّوبَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «مَنْ مَسَّ قَرْجَهُ، فَلْيَتَوَضَّأْ»^(۲).

واته: نه بو نه بیوب ﷺ ده لئې: گویم له پیغه مبهری خوا ﷺ بوو ده فیه رموو: ههر که سیک دهستی له داوینې خویدا، با دهستونیز بگریته وه.

بابه ت: مؤله تدان له و بابته

۴۸۳- عَنْ قَيْسِ بْنِ طَلْقٍ الْحَنَفِيِّ، عَنْ أَبِيهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، سُئِلَ عَنْ مَسِّ الذَّكْرِ، فَقَالَ: «لَيْسَ فِيهِ وُضُوءٌ، إِمَّا هُوَ مِنْكَ»^(۳).

واته: قه یسی کوری ته لقی حه نه فی له باوکیه وه ﷺ ده گپریته وه، گوتوویه تی: گویم لیوو پرسیار کرا له پیغه مبهری خوا ﷺ، ده باره ی دست که وتن به داوین، نه ویش فهرمووی: دهستونیز گرتنه وه ی له سه ر نیه، بیگومان داوینیش ههر به شیکه له لاشه ی خوت.

۴۸۴- عَنْ أَبِي أَمَامَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: سُئِلَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَنْ مَسِّ الذَّكْرِ، فَقَالَ: «إِمَّا هُوَ جَذِيَّةٌ مِنْكَ»^(۴).

واته: نه بو نومامه ﷺ ده لئې: پرسیار کرا له پیغه مبهری خوا ﷺ ده باره ی دست که وتن به داوین (نایا دهستونیز ده شکینې؟)، نه ویش ﷺ فهرمووی: داوینیش پارچه یه که له خوت (واته: دهستونیز ناشکینې).

(۱) صحیح لغیره.

(۲) صحیح لغیره.

(۳) حسن. أخرجه أبو داود: ۱۸۲ و ۱۸۳، والترمذي: ۸۵، والنسائي: ۱۶۵.

(۴) ضعيف جداً.

بابهت: دهستونیز گرتنه وه لهو شته ی بهر ناگر دهکوه

۴۸۵- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم قَالَ: «تَوَضَّؤُوا مِمَّا غَيَّرَتِ النَّارُ» فَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ رضي الله عنه: «أَتَوَضَّأُ مِنَ الْحَمِيمِ؟ فَقَالَ لَهُ: يَا ابْنَ أَخِي، إِذَا سَمِعْتَ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم حَدِيثًا، فَلَا تَضْرِبْ لَهُ الْأُمَّتَالَ ^(۱)».

واته: نه بو هوره پره رضي الله عنه ده گيرپرته وه که پيغه مبهري صلى الله عليه وسلم فهرمويه تي: دهستونيز بگرنه وه له وهی که به ناگر گوراوه (واته: کولایي، يان سوورکرايته وه، يان ناگری بهرکه وتبي)، جايينو عبياس رضي الله عنه گوتي: تايا له ناوی کولاو دهستونيز بگرمه وه؟ (نه بو هوره پره) پي وت: نه ی برازای خوم، نه گهر فهرموده به کت له پيغه مبهري خوا صلى الله عليه وسلم بيست، نه وه نمونه ی بو مهينه وه (نمونه ی نامه عقول).

۴۸۶- عَنْ عَائِشَةَ رضي الله عنها، قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «تَوَضَّؤُوا، مِمَّا مَسَّتِ النَّارُ» ^(۲).

واته: عائشه رضي الله عنها ده لي: پيغه مبهري خوا صلى الله عليه وسلم فهرمويه تي: دهستونيز بگرنه وه له هر چيه ک که ناگری بهرکه وتبي.

۴۸۷- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضي الله عنه، قَالَ: كَانَ يَضَعُ يَدَيْهِ عَلَى أُذُنَيْهِ وَيَقُولُ: صُمَّتَا، إِنْ لَمْ أَكُنْ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يَقُولُ: «تَوَضَّؤُوا، مِمَّا مَسَّتِ النَّارُ» ^(۳).

واته: نه نه سی کورې مالیک رضي الله عنه دهستی له سهر گوپه کانی داده ناو ده یگوت: که پرين (نه و گوپانه) نه گهر له پيغه مبهري خوا صلى الله عليه وسلم نه بيستبي که ده يفه رموو: دهستونيز بگرنه وه له هر شتيک که ناگری بهرکه وتبي.

تبيني: به راو بوچوونی هه ندی له زانایان هم فرمانه لیره دا سونه ته نه ک فه رز، سونه ته که ش نه سخ بوته وه و حوکه که ی هه لوه شينراوه ته وه، که واته: له کاتی خواردنی هر شتيکی گهرم و سوورکراوه و کولاودا، ئاسايه دهستونيز دووباره نه شوردرپته وه.

(۱) حسن. أخرجه أبو داود: ۱۹۴، والترمذي: ۷۹ واقتصر علي قوله: «الْوَضُّوءُ مِمَّا مَسَّتِ النَّارُ». والنسائي: ۱۷۱-۱۷۵.

(۲) صحيح. أخرجه مسلم: ۳۵۳.

(۳) ضعيف.

بابهت: مؤلته لهو بارهوه

۴۸۸- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہما قَالَ: «أَكَلَ النَّبِيُّ ﷺ كَيْفًا، ثُمَّ مَسَحَ يَدَيْهِ بِمِسْحٍ كَانَ تَحْتَهُ، ثُمَّ قَامَ إِلَى الصَّلَاةِ، فَصَلَّى»^(۱).

واته: ئیبنو عبباس رضی اللہ عنہما ده لئی: پیغه مبهەر ﷺ لاشانی بهرخیکی خوارد، پاشان دهستی سپریه وه به دهسته سپریک که له ژیر دهستی بوو، پاشان هه لسا بو نوژی و، نوژی کرد (واته: دهستنوژی نه گرتوه).

۴۸۹- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رضی اللہ عنہما، قَالَ: «أَكَلَ النَّبِيُّ ﷺ وَأَبُو بَكْرٍ وَعَمْرُؤُا خُبْرًا وَلَحْمًا، وَلَمْ يَتَوَضَّأُوا»^(۲).

واته: جابیری کوری عه بدوللا رضی اللہ عنہما ده لئی: پیغه مبهەر ﷺ و ئه بو به کر رضی اللہ عنہ و، عومهر رضی اللہ عنہ نان و گوشتیان خوارد و، دهستنوژیان هه لنه گرتوه.

۴۹۰- عَنْ الزُّهْرِيِّ رضی اللہ عنہ، قَالَ: حَضَرْتُ عَشَاءَ الْوَلِيدِ أَوْ عَبْدِ الْمَلِكِ. فَلَمَّا حَضَرَتِ الصَّلَاةُ قُمْتُ، لِأَتَوَضَّأَ، فَقَالَ: جَعَفَرُ بْنُ عَمْرٍو بْنِ أُمَيَّةَ: أَشْهَدُ عَلَى أَبِي أَنَّهُ شَهِدَ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ أَنَّهُ أَكَلَ طَعَامًا، مِمَّا غَيَّرَ النَّارُ، ثُمَّ صَلَّى، وَلَمْ يَتَوَضَّأْ وَقَالَ عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہما وَأَنَا أَشْهَدُ عَلَى أَبِي مِثْلِ ذَلِكَ^(۳).

واته: زوهری رضی اللہ عنہ ده لئی: بو نانی ئیواره له مالی وه لید، یان عه بدوله لیک بووم، جا که کاتی نوژی هات، هه لسام بو ئه وهی دهستنوژی بگرم، ئنجا جه عفه ری کوری عه مری کوری ئومه یه گوتی: شاهیدی دهدهم بو باوکم که شاهیدی داوه بو پیغه مبهری خوا ﷺ له سه ر ئه وهی که خواردنیکی خواردوه، له وانهی که به ئاگر لیده نرین، پاشان نوژی کردوه و دهستنوژی نه گرتوته وه، وه عه لی کوری عه بیاسیش رضی اللہ عنہما گوتی: منیش شاهیدی دهدهم بو باوکم که هه مان قسه ی جه عفه ر گوتوه.

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۰۷، ومسلم: ۳۵۴، وأبو داود: ۱۸۹.

(۲) صحیح. أخرجه أبو داود: ۱۹۱ بنحوه، والترمذي: ۸۰ ضمن قصة. وانظر النسائي: ۱۸۵.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۰۸، ومسلم: ۳۵۵، والترمذي: ۱۸۳۶.

۴۹۱- عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ رضي الله عنها، قَالَتْ: «أَتَى رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، بِكَتِفِ شَاةٍ، فَأَكَلَ مِنْهُ، وَصَلَّى، وَلَمْ يَمَسَّ مَاءً»^(۱).

واته: نومو سه‌له‌مه رضي الله عنه ده‌لى: گوشتى لاشانى به‌رخيكيان هينا بو پيغه‌مبه‌رى خوا صلى الله عليه وسلم، نه‌ويش لي‌بخوارد و، نو‌ئزى كرد، وه هه‌رده‌ستيشى به‌ر ئاو نه‌كه‌وت (واته: نه‌ك ده‌ستنو‌ئزى نه‌گرت‌ه‌وه، به‌لكو هه‌ر ده‌ستيشى له‌ ئاو نه‌دا).

۴۹۲- عَنْ بُشَيْرِ بْنِ يَسَارٍ رضي الله عنه قَالَ: أَخْبَرَنَا سُوَيْدُ بْنُ النُّعْمَانَ الْأَنْصَارِيُّ أَنَّهُمْ خَرَجُوا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم إِلَى خَيْبَرَ، حَتَّى إِذَا كَانُوا بِالصُّهْبَاءِ، «صَلَّى الْعَصْرَ، ثُمَّ دَعَا بِأُطْعَمَةٍ، فَلَمْ يُؤْتِ، إِلَّا بِسَوِيْقٍ، فَأَكَلُوا وَشَرِبُوا، ثُمَّ دَعَا بِمَاءٍ، فَمَضَمَ قَاهُ، ثُمَّ قَامَ، فَصَلَّى بِنَا الْمَغْرِبِ»^(۲).

واته: بوشه‌يرى كورى يه‌سار رضي الله عنه ده‌لى: سوه‌يدى كورى نوه‌مانى نه‌نصارى هه‌والى پيداين كه له‌گه‌ل پيغه‌مبه‌رى خوا صلى الله عليه وسلم ده‌رچوون بو خه‌بهر، تاوه‌كو گه‌يشته‌نه‌سه‌هباء (شويني‌كه له‌ نزىك خه‌بهر)، (پيغه‌مبه‌ر صلى الله عليه وسلم) نو‌ئزى عه‌سرى كرد، پاشان داواى خواردنى كرد، ته‌نيا ئاردىكى زور ورديان بو هينا، جا خوارديان و خوارديانه‌وه، پاشان داواى ئاوى كرد، جا ئاوى له‌ ده‌مى وه‌ركرد، پاشان هه‌لساو نو‌ئزى ئىواره‌ى بو كردين.

۴۹۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم «أَكَلَ كِتْفَ شَاةٍ، فَمَضَمَ، وَغَسَلَ يَدَيْهِ، وَصَلَّى»^(۳).

واته: نه‌بو هوره‌يره رضي الله عنه ده‌گير‌په‌ته‌وه كه پيغه‌مبه‌رى خوا صلى الله عليه وسلم لاشانى به‌رخيكي خوارد، پاشان ئاوى له‌ ده‌مى وه‌رداو ده‌سته‌كانى شو‌ردو نو‌ئزى كرد.

بابه‌ت: نه‌وه‌ى هاتووه‌ ده‌رباره‌ى ده‌ستنو‌ئز گرته‌وه

له‌ (خواردنى) گوشتى حوشتى

۴۹۴- عَنِ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ رضي الله عنه، قَالَ: سَأَلَ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم عَنِ الْوُضُوءِ مِنْ لُحُومِ الْإِبِلِ؟ فَقَالَ «تَوَضَّؤُوا مِنْهَا»^(۴).

(۱) صحيح. أخرجه الترمذي: ۱۸۲۹ بنحوه، والنسائي: ۱۸۲.

(۲) صحيح. أخرجه البخاري: ۲۰۹، والنسائي: ۱۸۶.

(۳) صحيح.

(۴) صحيح. أخرجه أبو داود: ۱۸۴ و ۴۹۳، والترمذي: ۸۱.

واته: بهرایی کوری عازیب ﷺ ده‌لی: پرسیارکرا له پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ ده‌رباره‌ی ده‌ستنوئژ گرتنه‌وه دوا‌ی خواردنی گوشتی حوشر، نه‌ویش فه‌رمووی: (که خواردتان) ده‌ستنوئژی لی‌بگرنه‌وه.

۴۹۵- عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: «أَمَرَنَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَنْ نَتَوَضَّأَ، مِنْ لُحُومِ الْإِبِلِ، وَلَا نَتَوَضَّأَ، مِنْ لُحُومِ الْغَنَمِ»^(۱).

واته: جابیری کوری سه‌موره ﷺ ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رمانی پیکردوین که له دوا‌ی خواردنی گوشتی حوشر ده‌ستنوئژ بگرینه‌وه، به‌لام له دوا‌ی خواردنی گوشتی مهر ده‌ستنوئژ نه‌گرینه‌وه.

۴۹۶- عَنْ أُسَيْدِ بْنِ حُضَيْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَا تَتَوَضَّأُوا مِنَ الْبَنَانِ الْغَنَمِ، وَتَوَضَّأُوا مِنَ الْبَنَانِ الْإِبِلِ»^(۲).

واته: نوسه‌یدی کوری حوزه‌پر ﷺ ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رموویه‌تی: له (خواردنی) به‌رهمه شیریه‌کانی مهر ده‌ستنوئژ مه‌گرنه‌وه، وه له (خواردنی) به‌رهمه شیریه‌کانی حوشر ده‌ستنوئژ بگرنه‌وه.

۴۹۷- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، يَقُولُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «تَوَضَّأُوا مِنْ لُحُومِ الْإِبِلِ، وَلَا تَتَوَضَّأُوا مِنْ لُحُومِ الْغَنَمِ، وَتَوَضَّأُوا مِنَ الْبَنَانِ الْإِبِلِ، وَلَا تَوَضَّأُوا مِنَ الْبَنَانِ الْغَنَمِ، وَصَلُّوا فِي مَرَاكِ الْغَنَمِ، وَلَا تَصَلُّوا فِي مَعَاظِنِ الْإِبِلِ»^(۳).

واته: عه‌بدو‌ل‌لای کوری عومه‌ر ﷺ ده‌لی: گویم له پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ بوو ده‌یفه‌رموو: ده‌ستنوئژ بگرنه‌وه له گوشتی حوشر، وه ده‌ستنوئژ مه‌گرنه‌وه له گوشتی مهر، وه ده‌ستنوئژ بگرنه‌وه له به‌رهمه شیریه‌کانی حوشر، وه ده‌ستنوئژ مه‌گرنه‌وه له به‌رهمه شیریه‌کانی مهر، وه نوئژ بکه‌ن له مؤلگه‌ی مه‌ردا، وه نوئژ مه‌که‌ن له مؤلگه‌ی حوشر‌دا.

مَرَاكِ: شوینی مؤل و مانه‌وه‌ی مه‌ره.

مَعَاظِنِ: شوینی مؤل و مانه‌وه‌ی حوشره.

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۳۶۰.

(۲) ضعیف.

(۳) ضعیف.

بابهت: ناو له دهم وهردان له شیر خواردنه وه

۴۹۸- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہما أَنَّ النَّبِيَّ صلی اللہ علیہ وسلم قَالَ: «مَضْمُؤًا مِنَ اللَّبَنِ؛ فَإِنَّ لَهُ دَسْمًا»^(۱).

واته: ئیبنو عبباس رضی اللہ عنہما ده گپریته وه که ینغه مبهر صلی اللہ علیہ وسلم فهرموویه تی: ناو له دهمتان رادهن دواى شیر خواردنه وه، چونکه ینگومان چه وری تیدایه.

۴۹۹- عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ رضی اللہ عنہا، زَوْجِ النَّبِيِّ صلی اللہ علیہ وسلم قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: «إِذَا شَرِبْتُمُ اللَّبَنَ فَمَضْمُؤًا؛ فَإِنَّ لَهُ دَسْمًا»^(۲).

واته: ئوممو سه له مهی رضی اللہ عنہا هاوسه ری ینغه مبهر صلی اللہ علیہ وسلم ده لی: ینغه مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فهرمووی: کاتیک شیرتان خوارده وه ناو له دهمتان رادهن، چونکه ینگومان چه وری تیدایه.

۵۰۰- عَنْ عَبْدِ الْمُطَهِّمِ بْنِ عَبَّاسِ بْنِ سَهْلِ بْنِ سَعْدِ السَّاعِدِيِّ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ رضی اللہ عنہما، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم قَالَ: «مَضْمُؤًا مِنَ اللَّبَنِ؛ فَإِنَّ لَهُ دَسْمًا»^(۳).

واته: عبدالموهه یمینی کوری عبباسی کوری سه هلی کوری سه عدی ساعدی له باوکیه وه، له باپیری وه رضی اللہ عنہما ده گپریته وه، که ینغه مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فهرموویه تی: ناو له دهم رادهن دواى شیر خواردنه وه، چونکه ینگومان چه وری تیدایه.

۵۰۱- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: «حَلَبَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم شَاءً، وَشَرِبَ مِنْ لَبَنِهَا، ثُمَّ دَعَا بِمَاءٍ، فَمَضْمَصَ فَاهُ، وَقَالَ: «إِنَّ لَهُ دَسْمًا»^(۴).

واته: ئه نه سی کوری مالیک رضی اللہ عنہ ده لی: ینغه مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم مه ریکی دوشی و، له شیره که ی خوارده وه، پاشان داواى ناوی کرد، ئنجا ناوی له ده می رادا و فهرمووی: ینگومان چه وری تیدایه.

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۱۱، ومسلم: ۳۵۸، وأبو داود: ۱۹۶، والترمذي: ۸۹، والنسائي: ۱۸۷.

(۲) صحیح.

(۳) حسن بشواهد.

(۴) ضعيف. أخرجه أبو داود: ۱۹۷.

بابهت: دهستنويز گرتنه وه له ماچ کردن

۵۰۲- عَنْ عَائِشَةَ رضی اللہ عنہا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ: «قَبَّلَ بَعْضَ نِسَائِهِ، ثُمَّ خَرَجَ إِلَى الصَّلَاةِ، وَلَمْ يَتَوَضَّأْ» قُلْتُ: مَا هِيَ إِلَّا أَنْتِ «فَصَحِحَتْ»^(۱).

واته: عائشه رضی اللہ عنہا ده گيریته وه که پیغه مبهری خوا ﷺ یه کیک له هاوسه ره کانی ماچ کرد، پاشان چوو دهروه (بو مزگهوت) بو نويز کردن و، دهستنويزی هه لئه گرتنه وه، (پاوی ده لی: گوتم: مه گهر کنی بوو جگه له تو (مه بهستی خاتوو عائشه یه رضی اللہ عنہا))، نه ویش بیکه نی.

۵۰۳- عَنْ عَائِشَةَ رضی اللہ عنہا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ «كَانَ يَتَوَضَّأُ، ثُمَّ يَقْبَلُ وَيُصَلِّي وَلَا يَتَوَضَّأُ، وَرُبَّمَا فَعَلَهُ بِي»^(۲).

واته: عائشه رضی اللہ عنہا ده گيریته وه که پیغه مبهری خوا ﷺ دهستنويزی ده گرت و پاشان ماچی (هاوسه ره کانی) ده کرد و نويزی ده کرد، بی نه وهی دهستنويز بگریته وه، وه هه ندی جار نه وهی له گه ل منیش کردوه.

بابهت: دهستنويز گرتنه وه له مهزی

۵۰۴- عَنْ عَلِيٍّ رضی اللہ عنہ قَالَ: سُنِيَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ عَنِ الْمَدْيِيِّ فَقَالَ: «فِيهِ الْوُضُوءُ، وَفِي الْمَنِيِّ الْغُسْلُ»^(۳).

واته: علی رضی اللہ عنہ ده لی: پرسیار کرا له پیغه مبهری خوا ﷺ ده رباره ی مهزی (تایا دهستنويز ده شکینی)، نه ویش فهرمووی: پیویسته دهستنويزی بو بگریته وه، وه بو مهنی پیویسته خوی بو بشورد ری (واته: مهزی دهستنويز ده شکینی به لام خوشوردن واجب ناکات، به لام مهنی خوشتن واجب ده کات).

۵۰۵- عَنِ الْمِقْدَادِ بْنِ الْأَسْوَدِ رضی اللہ عنہ، أَنَّهُ سَأَلَ النَّبِيَّ ﷺ عَنِ الرَّجُلِ يَدْنُو مِنْ امْرَأَتِهِ، فَلَا يُنْزِلُ قَالَ: «إِذَا وَجَدَ أَحَدُكُمْ ذَلِكَ، فَلْيَنْصَحْ فَرَجَهُ - يَعْني لِيَغْسِلَهُ - وَيَتَوَضَّأْ»^(۴).

(۱) صحیح. أخرجه أبو داود: ۱۷۸ و ۱۷۹، والترمذي: ۸۶، والنسائي: ۱۷۰.

(۲) ضعيف.

(۳) صحیح. أخرجه أبو داود: ۲۰۶، والترمذي: ۱۱۴، والنسائي: ۱۹۳ و ۱۹۴ بنحوه. وانظر البخاري: ۱۳۲، ومسلم: ۳۰۳.

(۴) صحیح. أخرجه أبو داود: ۲۰۷، والنسائي: ۱۵۶ و ۴۴۰.

واته: میقدادی کوری نه سوهده ﷺ ده گیریتته وه که پرسیری کرد له پیغمبهبر ﷺ
 دهرباره ی پیاویک که له هاوسه ره که ی (ژنه که ی) نریک بیته وه، به لام له گه لی
 جووت نه بی، جا ته واو نه بی (تاوی نه یه ته وه)، نه ویش فهرمووی: نه گهر یه کیک له
 ئیوه نه و حاله ته ی به سهر هات، با دامینی تاو پرژین بکات (بیشوری) وه ده ستنوئز
 بگریته وه.

۵۰۶- عَنْ سَهْلِ بْنِ حُنَيْفٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: كُنْتُ أَلْقَى مِنَ الْمَدْيِ شِدَّةً، فَأَكْثَرُ مِنْهُ الْإِعْتِسَالَ، فَسَأَلْتُ
 رَسُولَ اللَّهِ ﷺ فَقَالَ: «إِنَّمَا يُجْزِيكَ مِنْ ذَلِكَ الْوُضُوءُ» قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ كَيْفَ مِمَّا يُصِيبُ نَوْبِي؟
 قَالَ: «إِنَّمَا يَكْفِيكَ كَفٌّ مِنْ مَاءٍ تَنْصَحُ بِهِ مِنْ تَوْبِكَ حَيْثُ تَرَى أَنَّهُ أَصَابَ»^(۱).

واته: سه هلی کوری حونه یف ﷺ ده لی: من له وانه بووم که زور له هاتنه خواره وه ی
 مهزیم ناره حهت (بیزار) بووم، وه بهرده وام خوم ده شورده وه، بویه پرسیارم کرد له
 پیغمبهبری خوا ﷺ، نه ویش فهرمووی: به ته نها ده ستنوئز گرتنه وهت به سه، منیش
 گوتم: نه ی پیغمبهبری خوا ﷺ نه ی نه وه ی بهر پوشا که کم ده که وی چی؟ فهرمووی:
 ته نها لوئچه تاویکت به سه که بیپرژینی به سهر پوشا که که تدا به جوریک که پیتوابی
 تاوه که بهری که وتوو (بهر نه و شوینه که مهزیه که ی پیوه یه).

۵۰۷- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ أَقْبَى أَبِي بَنٍ كَعْبٍ، وَمَعَهُ عُمَرُ، فَخَرَجَ عَلَيْهِمَا، فَقَالَ: «إِنِّي وَجَدْتُ
 مَذْيًا، فَغَسَلْتُ ذَكَرِي، وَتَوَضَّأْتُ» فَقَالَ: عُمَرُ: أَوْيَجْزِي ذَلِكُ؟ قَالَ: «نَعَمْ» قَالَ: أَسَمِعْتَهُ مِنْ رَسُولِ
 اللَّهِ ﷺ؟ قَالَ: «نَعَمْ»^(۲).

واته: ئینو عه عباس ﷺ ده گیریتته وه، چوووه بولای ئوبه ی کوری که عب و عومه ریشی
 له گه لدا بووه، جا ئوبه ی هاته دهر وه بولایان و گوتی: مهزیم بینی (به لاشه مه وه)
 دامینم شورده وه و ده ستنوئز شوشه، عومه ریش گوتی: نه وه نده به سه؟ گوتی: به لی،
 عومه ر گوتی: نه وهت له پیغمبهبری خوا ﷺ بیستوه؟ گوتی: به لی.

(۱) حسن. أخرجه أبو داود: ۲۱۰، والترمذي: ۱۱۵.

(۲) ضعيف.

بابهت: دهم و چاو شور دنی له خو هه لسان و خوتنه وه

۵۰۸- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہ أَنَّ النَّبِيَّ صلی اللہ علیہ وسلم «قَامَ مِنَ اللَّيْلِ، فَدَخَلَ الْخَلَاءَ، فَقَصَى حَاجَتَهُ، ثُمَّ غَسَلَ وَجْهَهُ وَكَفَّنِيهِ، ثُمَّ نَامَ»^(۱).

واته: ئیبنو عبباس رضی اللہ عنہ ده گپریته وه که پیغه مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم شه و له خو هه لسا، ئنجا چوو بو سه رتاو و، سه رتاوی کرد، پاشان (که هاته دهره وه) دهم و چاو و هه ردوو دهستی شور د، پاشان خه وته وه.

۵۰۸م- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ خَلَّادٍ الْبَاهِلِيُّ قَالَ: حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ قَالَ: حَدَّثَنَا شُعْبَةُ قَالَ: أَخْبَرَنَا سَلْمَةُ بْنُ كُهَيْلٍ قَالَ: أَخْبَرَنَا بَكَيْرٌ، عَنْ كُرَيْبٍ قَالَ: فَلَقِيتُ كُرَيْبًا، فَحَدَّثَنِي عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ عَنِ النَّبِيِّ صلی اللہ علیہ وسلم فَذَكَرَ نَحْوَهُ^(۲).

واته: بهم سه نه دهش ئهم فهرمووده گپردراوه ته وه.

بابهت: دهستنوئز گرتنه وه بو ههر نوئزیک وه کردنی هه موو نوئزه کان به دهستنوئزیک

۵۰۹- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم «يَتَوَضَّأُ لِكُلِّ صَلَاةٍ، وَكُنَّا نَحْنُ نُصَلِّي الصَّلَوَاتِ كُلَّهَا بِوُضُوءٍ وَاحِدٍ»^(۳).

واته: ئه نه سی کوری مالیک رضی اللہ عنہ ده ئی: پیغه مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم بو هه موو نوئزیک دهستنوئزی ده گرتنه وه، به لام ئیمه هه موو نوئزه کانمان به یه ک دهستنوئز ده کرد.

۵۱۰- عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ بَرِيْدَةَ رضی اللہ عنہ، عَنْ أَبِيهِ، أَنَّ النَّبِيَّ صلی اللہ علیہ وسلم «كَانَ يَتَوَضَّأُ لِكُلِّ صَلَاةٍ، فَلَمَّا كَانَ يَوْمَ فَتْحِ مَكَّةَ صَلَّى الصَّلَوَاتِ كُلَّهَا بِوُضُوءٍ وَاحِدٍ»^(۴).

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۶۳۱۶، ومسلم: ۳۰۴، وأبو داود: ۵۰۴۳، والنسائي: ۱۱۲۱.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۶۳۱۶، ومسلم: ۳۰۴، وأبو داود: ۵۰۴۳، والنسائي: ۱۱۲۱.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۱۴، وأبو داود: ۱۷۱، والترمذي: ۶۰، والنسائي: ۱۳۱.

(۴) صحیح. أخرجه مسلم: ۲۷۷، وأبو داود: ۱۷۲، والترمذي: ۶۱، والنسائي: ۱۳۳.

واته: سوله یانی کوری بوره یده ﷺ له باوکیه وه ده گیریتته وه، گوتوویه تی: پیغه مبه ر ﷺ بو هه موو نوژیک ده دستنوژی ده گرتته وه، به لام نه و پرژه ی مه ککه نازاد کرا، هه موو نوژه کانی به یه ک ده دستنوژی کرد.

۵۱۱- عَنِ الْفَضْلِ بْنِ مُبَشَّرٍ رضی اللہ عنہ قَالَ: رَأَيْتُ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ رضی اللہ عنہ «يُصَلِّي الصَّلَاةَ بِوُضوءٍ وَاحِدٍ» فَقُلْتُ مَا هَذَا؟ فَقَالَ: «رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يَصْنَعُ هَذَا، فَأَنَا أَصْنَعُ كَمَا صَنَعَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم»^(۱).

واته: فه زلی کوری موبه ششیر ﷺ ده لی: بینیم جابیری کوری عه بدوللا هه موو نوژه کانی به یه ک ده دستنوژی ده کرد، منیش گوتم: نه وه چییه؟ گوتی: بینیم پیغه مبه ری خوا ﷺ به و شیوه یه ی ده کرد، منیش هه ر به و جوړه ده که م که پیغه مبه ری خوا ﷺ کردوویه تی.

بابه ت: ده دستنوژی گرتن له سره ده دستنوژی (ده دستنوژی نو یکر دنه وه)

۵۱۲- عَنْ أَبِي غُطَيْفٍ الْهُدَلِيِّ رضی اللہ عنہ قَالَ: سَمِعْتُ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عَمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ فِي مَجْلِسِهِ فِي الْمَسْجِدِ، فَلَمَّا حَضَرَتِ الصَّلَاةُ قَامَ فَتَوَضَّأَ وَصَلَّى، ثُمَّ عَادَ إِلَى مَجْلِسِهِ، فَلَمَّا حَضَرَتِ الْعَصْرُ قَامَ فَتَوَضَّأَ وَصَلَّى، ثُمَّ عَادَ إِلَى مَجْلِسِهِ، فَلَمَّا حَضَرَتِ الْمَغْرِبُ قَامَ فَتَوَضَّأَ وَصَلَّى، ثُمَّ عَادَ إِلَى مَجْلِسِهِ، فَقُلْتُ: أَصْلَحَكَ اللَّهُ، أَفْرِیضَةً، أَمْ سُنَّةُ الْوُضوءِ عِنْدَ كُلِّ صَلَاةٍ، قَالَ: أَوْفَطِنْتُ إِلَيْ، وَإِلَى هَذَا مِنِّي؟ فَقُلْتُ: نَعَمْ، فَقَالَ: لَا لَوْ تَوَضَّأْتُ لِصَلَاةِ الصُّبْحِ، لَصَلَّيْتُ بِهِ الصَّلَاةَ كُلَّهَا، مَا لَمْ أُحْدِثْ، وَلَكِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يَقُولُ: «مَنْ تَوَضَّأَ عَلَى كُلِّ طَهْرٍ، فَلَهُ عَشْرُ حَسَنَاتٍ، وَإِنَّمَا رَغِبْتُ فِي الْحَسَنَاتِ»^(۲).

واته: نه بو غوته یفی هوزه لی ﷺ ده لی: گویم له عه بدوللای کوری عومه ری کوری خه تباب ﷺ گرتبو له کوړه که یدا له مزگه وت، جا که کاتی نوژی هات هه لسا و ده دستنوژی گرت و نوژی کرد، پاشان گه پرایه وه بو کوړه که ی، که کاتی نوژی عه صر هات هه لسا و ده دستنوژی گرت و نوژی کرد، پاشان گه پرایه وه بو کوړه که ی، که کاتی نوژی نیواره هات هه لسا و ده دستنوژی گرت و نوژی کرد، پاشان گه پرایه وه

(۱) صحیح لغيره. أخرجه أبو داود: ۱۹۱.

(۲) ضعيف. أخرجه أبو داود: ۶۲، والترمذي: ۵۹.

بۇ كۆرەكەي، منىش گوتىم: خوا چاكەت بۇ بكات، ئايا دەستىنوئىز گرتنەوہ بۇ ھەموو نوئىزىك واجبە يان سوننەتە؟ گوتى: ئايا ئاگادارى من بووى و ئاگادارى ئەو كارەي من بووى؟ گوتىم: بەلى، ئەوئىش گوتى: نەخىر، ئەگەر دەستىنوئىز بگرم بۇ نوئىزى بەيانى ئەوہ ھەموو نوئىزەكانى رۆژەكەي پىدەكەم، مادەم دەستىنوئىز نەشكاوہ، بەلام گوتىم لىبوو پىغەمبەرى خوا ﷺ دەيفەرموو: ھەر كەسىك دەستىنوئىز بگرتىت لەسەر پاكى (واتە: لەكاتىكدا دەستىنوئىزىشى ھەبى)، ئەوا دە چاكەي بۇ دەنوسرى، منىش ھەزم لە چاكە كارىيە.

بابەت: نەشكان و ھەلنەگرتنەوہى دەستىنوئىز مەگەر دواى بى دەستىنوئىز بوون

۵۱۳- عَنْ عَبَّادُ بْنُ مَيْمٍ، عَنْ عَمِّهِ ﷺ قَالَ: سُئِلَ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ الرَّجُلُ يَجِدُ الشَّيْءَ فِي الصَّلَاةِ، فَقَالَ: «لَا، حَتَّى يَجِدَ رِيحًا، أَوْ يَسْمَعَ صَوْتًا»^(۱).

واتە: ەببەدى كورى تەمىم ﷺ لە مامىەوہ دەگىرپتەوہ كە گوتوويەتى: پياونىك سكالاي حالى خوى برده لاي پىغەمبەرى خوا ﷺ كە لە نوئىزدا ھەست بە شتىك دەكات (واتە: دلىيا نىە كە دەستىنوئىزى شكاوہ، ياخود نا)، ئەوئىش فەرمووى: نەخىر (واتە: دەستىنوئىز نەشكاوہ)، تاوہ كو ھەست بە بونىك نەكا، يان گوئى لە دەنگىك نەبىت.

۵۱۴- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ ﷺ، قَالَ: سُئِلَ النَّبِيُّ ﷺ عَنِ التَّشْبُهِ فِي الصَّلَاةِ، فَقَالَ: «لَا يَنْصَرِفُ حَتَّى يَسْمَعَ صَوْتًا، أَوْ يَجِدَ رِيحًا»^(۲).

واتە: ئەبو سەئىدى خودرىي ﷺ دەلى: پرسىار كرا لە پىغەمبەر ﷺ دەربارەي ۋەسەسەو خوتخوتەي ناو نوئىز (كە سك قورە قورە دەكات)، ئەوئىش فەرمووى: نوئىزەكەي نەبى، تاوہ كو گوئى لە دەنگىك نەبىت، يان ھەست بە بونىك نەكا.

(۱) صحيح. أخرجه البخاري: ۱۳۷، ومسلم: ۳۶۱، وأبو داود: ۱۷۶، والنسائي: ۱۶۰.

(۲) صحيح لغيره.

۵۱۵- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَا وُضُوءَ إِلَّا مِنْ صَوْتِ أَوْ رِيحٍ»^(۱).

واته: نه بو هوره پره رضي الله عنه ده لى: پيغه مبهري خوا ﷺ فهرمويه تى: ده ستنويز گرتنه وه نيه، مه گهر له كاتى بيستنى دهنگ، يان له (ههستكردن به) بون.

۵۱۶- عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ عَطَاءٍ رضي الله عنه، قَالَ: رَأَيْتُ السَّائِبَ بْنَ يَزِيدَ يَشْمُ تَوْبَهُ، فَقُلْتُ: مِمَّ ذَاكَ؟ قَالَ: إِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «لَا وُضُوءَ إِلَّا مِنْ رِيحٍ أَوْ سَمَاعٍ»^(۲).

واته: موحه ممه دى كورى عه مپرى كورى عه تاء رضي الله عنه ده لى: بينيم سائيبى كورى يه زيد بونى جله كانى ده كرد، گوتم: نه وه بو وا ده كه ي؟ نه ويش گوتى: گويم ليوو پيغه مبهري خوا ﷺ ده يفه رموو: ده ستنويز گرتنه وه نيه مه گهر له بون، ياخود له ده نكيك.

باب ت: نه ندازه مى نه و ناوه مى كه پيس نابى

۵۱۷- عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رضي الله عنه، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، سُئِلَ عَنِ الْمَاءِ يَكُونُ بِالْفَلَاةِ مِنَ الْأَرْضِ، وَمَا يَنْبُؤُهُ مِنَ الدَّوَابِّ، وَالسَّبَاعِ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِذَا بَلَغَ الْمَاءُ قُلَّتَيْنِ لَمْ يَنْجَسْهُ شَيْءٌ»^(۳).

واته: عوبه يدوللاى كورى عه بدوللاى كورى عومهر رضي الله عنه له باوكيه وه ده گيرته وه، كه گوتويه تى: گويم له پيغه مبهري خوا ﷺ بوو، پرسيارى ليكرا ده باره ي ناويك كه له زهويه كى چوله وانيدايه، وه نه و جروجانه وه رانه ي كه تبيده كه ون و نه و درندانه شى كه لى ده خونه وه، پيغه مبهري خوا ﷺ فهرموى: نه گهر (نه ندازه ي) ناوه كه گه يشته دوو قولله، نه وه هيچ شتيك پيسى ناكات.

۵۱۷م- حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ رَافِعٍ قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ الْمُبَارَكِ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ جَعْفَرٍ، عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رضي الله عنه، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ نَحْوَهُ^(۴).

واته: نه م فهرموده به م سه نه ده ش گيردراوه ته وه.

(۱) صحيح. أخرجه مسلم: ۳۶۲، وأبو داود: ۱۷۷ بنحوه، والترمذي: ۷۴.

(۲) صحيح لغيره.

(۳) صحيح. أخرجه أبو داود: ۶۳ و ۶۴، والترمذي: ۶۷ و ۳۲۸.

(۴) صحيح. أخرجه أبو داود: ۶۳ و ۶۴، والترمذي: ۶۷ و ۳۲۸.

۵۱۸- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رضی اللہ عنہ، عَنْ أَبِيهِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِذَا كَانَ الْمَاءُ قَلْتَيْنِ، أَوْ ثَلَاثًا، لَمْ يُنْجَسْهُ شَيْءٌ»^(۱).

واته: عوبه یدوللای کوری عه بدوللای کوری عومهر رضی اللہ عنہ له باوکیه وه ده گیریته وه، که گوتوویه تی: پیغه مبهری خوا رضی اللہ عنہ فهرموویه تی: نه گهر ئاو دوو قولله، یان سی قولله بوو، نه وه هیچ شتیک پیسی ناکات.

بابه ت: ئاوی حوزه کان

۵۱۹- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رضی اللہ عنہ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ، سُئِلَ عَنِ الْحِيَاضِ الَّتِي بَيْنَ مَكَّةَ وَالْمَدِينَةِ، تَرِدُهَا السَّبَاعُ، وَالْكِلَابُ، وَالْحُمْرُ، وَعَنِ الطَّهَارَةِ مِنْهَا؟ فَقَالَ «لَهَا مَا حَمَلَتْ فِي بُطُونِهَا، وَلَنَا مَا غَبَرَ طَهُورٌ»^(۲).

واته: نه بو سه عیدی خودری رضی اللہ عنہ ده گیریته وه که پرسیار کرا له پیغه مبهر رضی اللہ عنہ ده ربارهی نهو گوماوانه ی که له نیوان مه ککهو مه دینه دا بوون، وه نهو درنده و سه گ و که رانه ی که به سه ریدا ده رۆن و لئی ده خو نه وه، وه ده ربارهی ده ستوئیز گرتن بهو ئاوه؟ نه ویش فهرمووی: نه وه ی که خوار دوویانه ته وه بو نه وانه و نه وه شی که ماوه ته وه بو ئیمه پاک و پاک که ره وه یه.

۵۲۰- عَنْ طَرِيفِ بْنِ شَهَابٍ رضی اللہ عنہ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا نَضْرَةَ، يُحَدِّثُ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رضی اللہ عنہ قَالَ: انْتَهَيْتَنَا إِلَى غَدِيرٍ، فَإِذَا فِيهِ حَيْفَةٌ حِمَارٍ، قَالَ: فَكَفَفْنَا عَنْهُ، حَتَّى انْتَهَى إِلَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فَقَالَ: «إِنَّ الْمَاءَ لَا يُنْجَسُهُ شَيْءٌ» فَاسْتَقَيْنَا، وَأَرْوَيْنَا، وَحَمَلْنَا^(۳).

واته: ته ریفی کوری شیهاب رضی اللہ عنہ ده لئی: گویم له نه بو نه زره بوو، له جابیری کوری عه بدوللاره رضی اللہ عنہ ده یگیرایه وه که گوتوویه تی: گه شتینه غه دیر (گوماونک بوو)، جا له ناویدا لاشه ی که ریکی تیدا بوو که بوگه نی کردبوو، ئیمه ش وازمان له ئاوه که هینا (به کارمان نه هینا)، تاوه کو پیغه مبهری خوا رضی اللہ عنہ گه یشته لامان و فهرمووی: به دلنیایی هیچ شتیک ئاو پیس ناکات. ئیمه ش لیان هه لئینجاو لیان خوارده وه و لیان هه لگرت.

(۱) صحیح. أخرجه أبو داود: ۶۳ و ۶۴، والترمذي: ۶۷، والنسائي: ۳۲۸.

(۲) ضعیف.

(۳) صحیح دون قصة الحيفة.

۵۲۱- عَنْ أَبِي أُمَامَةَ الْبَاهِلِيِّ رضي الله عنه قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّ الْمَاءَ لَا يُنَجِّسُهُ شَيْءٌ إِلَّا مَا غَلَبَ عَلَى رِيحِهِ وَطَعْمِهِ وَكَوْنِهِ»^(۱).

واته: نه‌بو نومامه‌ی باهیلی رضي الله عنه ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رموویه‌تی: بیگومان هیچ شتی‌ک ناو پیس ناکات، مه‌گه‌ر شتی‌ک به‌سه‌ریدا زالی‌بی که بون و تام و په‌نگه‌که‌ی بگوری.

بابه‌ت: نه‌وه‌ی که ده‌رباره‌ی میزی مندالی نیرینه‌هاتوهه که هیشتا‌ته‌نها شیرینی دایکی ده‌خوات

۵۲۲- عَنْ لُبَابَةَ بِنْتِ الْحَارِثِ رضي الله عنها، قَالَتْ: بَالَ الْحُسَيْنُ بْنُ عَلِيٍّ فِي حِجْرِ النَّبِيِّ ﷺ، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَعْطِنِي ثَوْبَكَ، وَالْبَسْ ثَوْبًا غَيْرَهُ، فَقَالَ: «إِنَّمَا يُنْضَحُ مِنْ بَوْلِ الذَّكَرِ وَيُغْسَلُ مِنْ بَوْلِ الْأُنْثَى»^(۲).

واته: لوبابه‌ی کچی حاریس رضي الله عنها ده‌لی: حوسه‌ینی کوری عه‌لی میزی کرد به‌خویدا له‌ناو کوشی پیغه‌مبه‌ردا ﷺ، منیش‌گوتم: نه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ یوشاکه‌که‌تم بده‌ری و دانه‌یه‌کی دیکه‌بیوشه، فه‌رمووی: میزی کور‌ته‌نیا‌ناو‌پرزین‌ده‌کری و میزی کچ‌ده‌شورد‌ریته‌وه.

۵۲۳- عَنْ عَائِشَةَ رضي الله عنها، قَالَتْ: «أَتَى النَّبِيَّ ﷺ بِصِيٍّ، فَبَالَ عَلَيْهِ، فَأَتْبَعَهُ الْمَاءَ، وَلَمْ يَغْسِلْهُ»^(۳).
واته: عایشه رضي الله عنها ده‌لی: مندالی‌کی کوریان‌هینا‌بو‌خرمه‌ت پیغه‌مبه‌ر ﷺ، میزی کرد به‌خویدا (له‌ناو کوشی پیغه‌مبه‌ردا ﷺ)، نه‌ویش‌ناوی به‌شوینی‌میزه‌که‌دا کرد و نه‌یشورد‌ده‌وه.

۵۲۴- عَنْ أُمِّ قَيْسٍ بِنْتِ مِحْصِنٍ رضي الله عنها، قَالَتْ: «دَخَلْتُ بَابِنِ لِي عَلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ لَمْ يَأْكُلِ الطَّعَامَ، فَبَالَ عَلَيْهِ، فَدَعَا مَاءً، فَرَشَّ عَلَيْهِ»^(۴).

(۱) ضعیف.

(۲) صحیح. أخرجه أبو داود: ۳۷۵.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۲۲، ومسلم: ۲۸۶، والنسائي: ۳۰۳.

(۴) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۲۳، ومسلم: ۲۸۷، وأبو داود: ۳۷۴، والترمذي: ۷۱، والنسائي: ۳۰۲.

واته: نومو قه یسی کچی میحصن ﷺ ده لئ: کورپکی خوم که هیشتا خوراکى نه خواردبوو (شیره خوره بوو) بردمه خزمهت پیغه مبهرى خوا ﷺ، ننجاً میزی به خویدا کرد، پیغه مبهرى خوا ﷺ داواى ناوى کرد و، ننجاً رشاندی به سهر نه و شوینه دا که میزه که ی بهر که وتبوو.

۵۲۵- عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ فِي بَوْلِ الرَّضِيعِ: «يُنْضَخُ بَوْلُ الْغُلَامِ، وَيُغَسَّلُ بَوْلُ الْجَارِيَةِ» قَالَ أَبُو الْحَسَنِ بْنُ سَلَمَةَ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ مُوسَى بْنِ مَعْقِلٍ قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو الْيَمَانِ الْمِصْرِيُّ، قَالَ: سَأَلْتُ الشَّافِعِيَّ، عَنْ حَدِيثِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «يُرْشُ مِنْ بَوْلِ الْغُلَامِ، وَيُغَسَّلُ مِنْ بَوْلِ الْجَارِيَةِ، وَالْمَاءُ إِنْ جَمِعًا وَاحِدًا» قَالَ: لِأَنَّ بَوْلَ الْغُلَامِ مِنَ الْمَاءِ وَالطَّيْنِ، وَبَوْلَ الْجَارِيَةِ مِنَ اللَّحْمِ وَالْدَّمِ، ثُمَّ قَالَ لِي: «فَهَمْتُ؟» أَوْ قَالَ: «لَقَنْتُ؟» قَالَ، قُلْتُ: لَا. قَالَ: إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى، لَمَّا خَلَقَ آدَمَ، خُلِقَتْ حَوَاءُ مِنْ ضَلْعِهِ الْقَصِيرِ، فَصَارَ بَوْلُ الْغُلَامِ مِنَ الْمَاءِ وَالطَّيْنِ، وَصَارَ بَوْلُ الْجَارِيَةِ مِنَ اللَّحْمِ وَالْدَّمِ. قَالَ، قَالَ لِي: فَهَمْتُ؟ قُلْتُ: نَعَمْ. قَالَ لِي: نَفَعَكَ اللَّهُ بِهِ^(۱).

واته: عهلى ﷺ ده گپرتته وه که پیغه مبهرى ﷺ ده باره ی میزی مندالی شیره خوره فهرموویه تى: میزی کور تاو پرژین ده کرى و میزی کچ ده شوردرى. نه بو چه سه نى کورى سه له مه ده لئ: نه حمه دى کورى موسای کورى مه عقیل بوی گپراينه وه، گوتى: نه بو یه مانى میصرى بوی گپراينه وه، گوتى: پرسیارم کرد له شافعی، ده باره ی نه و فهرمووده یه ی پیغه مبهرى ﷺ که ده فهرموی: میزی کور تاو پرژین ده کرى و میزی کچ ده شوردرى، وه گوتم: خو هه ردوو تاوه که هه ر یه کن!! شافعی گوتى: له بهر نه وه ی میزی کور له تاو و خوئل پیکهاتوه، وه میزی کچ له گوشت و خوین پیکهاتوه، پاشان پیى گوتم: تیگه یشتى؟ یان گوتى: دلنیا بوویت؟ ده لئ: گوتم: نه خیر، نه ویش گوتى: خواى بهرز کاتیک ئاده مى دروستکرد، چه وواى له په راسووی کورتى نه و دروستکرا، بویه میزی کور له تاو و خوئل پیکهاتوه، وه میزی کچ له گوشت و خوین پیکهاتوه، ده لئ: پیى گوتم: تیگه یشتى؟ گوتم: به لئ، پیى گوتم: خوا به هوی نه وه وه سوودت پیبگه یه نئ.

۵۲۶- عَنْ أَبُو السَّمْحِ رضی اللہ عنہ، قَالَ: كُنْتُ خَادِمَ النَّبِيِّ صلی اللہ علیہ وسلم، فَجِيءَ بِالْحَسَنِ أَوْ الْحُسَيْنِ، فَبَالَ عَلَى صَدْرِهِ، فَأَرَادُوا أَنْ يَغْسِلُوهُ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم «رُشَّهُ، فَإِنَّهُ يُغْسَلُ بَوْلُ الْجَارِيَةِ، وَيُرْشُ مِنْ بَوْلِ الْغُلَامِ»^(۱).

واته: ته بو سہمخ رضی اللہ عنہ ده لی: من خزمه تکاری پیغه مبهر صلی اللہ علیہ وسلم بووم، ئنجا حه سهن، یان حوسه بنیان هینا بو خزمه تی، نه ویش له سهر سینگی پیغه مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم میزی کرد به خویدا، ویستیان بیشونه وه، پیغه مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فهرمووی: ته نیا ئاوپرژینی بکه ن، له بهر نه وهی میزی کچی بچکوله (شیره خوړه) ده شور دیته وه، به لام میزی کوری بچکوله ئاوپرژین ده کری.

۵۲۷- عَنْ أُمِّ كُرَيْزٍ رضی اللہ عنہا، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم قَالَ: «بَوْلُ الْغُلَامِ يُنْضَجُ، وَبَوْلُ الْجَارِيَةِ يُغْسَلُ»^(۲).
واته: نوممو کورز رضی اللہ عنہا ده گپریته وه پیغه مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فهرموویته تی: میزی کوری بچکوله ئاوپرژین ده کری، وه میزی کچی بچکوله ده شوردری.

بابهت: نه وهی که زهومی میزی بهرکهوت چۆن پاک ده کریته وه

۵۲۸- عَنْ أَنَسِ رضی اللہ عنہ، أَنَّ أَعْرَابِيًّا بَالَ فِي الْمَسْجِدِ، فَوَتَّبَ إِلَيْهِ بَعْضُ الْقَوْمِ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: «لَا تُزْرِمُوهُ، ثُمَّ دَعَا يَدُلُّو مِنْ مَاءٍ، فَصَبَّ عَلَيْهِ»^(۳).

واته: نه نه س صلی اللہ علیہ وسلم ده گپریته وه، ده شته کییه ک له ناو مزگه وتدا میزی کرد، جا هه ندیک له خه لکه که لئی راستبوونه وه هیرشی بکه نه سهر، پیغه مبهری خواش صلی اللہ علیہ وسلم فهرمووی: پیی مه برن، پاشان داوای دۆلکه یه ک ئاوی کرد، ئنجا رشتی به سهر نه شوینه دا که میزه که ی پیدا کرابوو.

۵۲۹- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، قَالَ: دَخَلَ أَعْرَابِيٌّ الْمَسْجِدَ، وَرَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم جَالِسٌ، فَقَالَ: اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي وَلِمُحَمَّدٍ وَلَا تَغْفِرْ لِأَحَدٍ مَعَنَا، فَصَحِكَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم وَقَالَ: «لَقَدْ اِحْتَضَرْتَ وَاسِعًا» ثُمَّ وَلَّى، حَتَّى إِذَا كَانَ فِي نَاحِيَةِ الْمَسْجِدِ، فَشَجَّ يَبُولُ، فَقَالَ: الْأَعْرَابِيُّ بَعْدَ أَنْ فَقَّهَ، فَقَامَ إِلَيَّ بِأَيِّ وَأُمِّي،

(۱) صحیح. أخرجه أبو داود: ۳۷۶، والنسائي: ۳۰۴.

(۲) صحیح لغیره.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۶۰۲۵، ومسلم: ۲۸۴، والنسائي: ۵۲ و ۱۴۸.

فَلَمْ يُؤْتَبْ، وَلَمْ يَسْبْ، فَقَالَ: «إِنَّ هَذَا الْمَسْجِدَ لَا يُبَالُ فِيهِ، وَإِنَّمَا بُنِيَ لِذِكْرِ اللَّهِ وَلِلصَّلَاةِ، ثُمَّ أَمَرَ بِسَجْلِ مِنْ مَاءٍ، فَأَفْرَغَ عَلَى بَوِّلِهِ»^(۱).

واته: نه بو هوره پره ﷺ ده لئی: ده شته کیه ک هاته مزگهوت، له وکاته دا پیغه مبهری خوا ﷺ دانیشتبوو، جا پیاوه که گوتی: خواجه له من و موحه ممهد ﷺ خوشبه و له که سی تر خوشمه به له گه ل ئیمه، جا پیغه مبهری خوا ﷺ پیکه نی و فهرمووی: به راستی فراوانی (به زه بی خوات) به رته سک کرده وه (خه لکی دیکه ت لئی بیه ش کرد)، پاشان (پیاوه که) رویشت، تا کو گه یشته گوشه یه کی (لا یه کی) مزگهوت، قاچه کانی لیک بلاوکرد و میزی کرد، دوا ی نه وه ی ده شته کیه که تیگه یشت گوتی: پیغه مبهری خوا ﷺ به دایک و باوکه وه فیدای بم هه لسا به رانه رم و سه رزه نشتی نه کردم و قسه ی نه گونجاوی بی نه گوتم، ئنجا فهرمووی: ئا نه وه مزگه و ته نابی میزی لیبکری، به لکو تنها بو یادی خوا و نوژکردن دروست کراوه، پاشان فرمانی کرد که دۆلکه یه ک ئاوی بو بینن، ئنجا به سه ر میزه که ی دا کرد.

۵۳۰- عَنْ وَائِلَةَ بِنِ الْأَسْقَعِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: جَاءَ أُعْرَابِيٌّ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ، فَقَالَ: اللَّهُمَّ ارْحَمْنِي وَمَحَمَّدًا، وَلَا تُشْرِكْ فِي رَحْمَتِكَ إِنَّا نَحَدَا، فَقَالَ: «لَقَدْ حَظَرْتُ وَاسِعًا، وَيَحَاكَ أَوْ وَيَلَّاكَ» قَالَ: فَسَجَّ بِيُولُ، فَقَالَ أَصْحَابُ النَّبِيِّ ﷺ: مَهْ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «دَعُوهُ» ثُمَّ دَعَا بِسَجْلِ مِنْ مَاءٍ، فَصَبَّ عَلَيْهِ»^(۲).

واته: واسیله ی کوری نه سقه ع ﷺ ده لئی: ده شته کیه ک هاته خزمه ت پیغه مبه ر ﷺ و گوتی: نه ی خواجه به زه بی ت به من و موحه ممهد ﷺ دابیتته وه، وه جگه له و دوانه مان به زه بی ت به هیچ که سیکی دیکه دا نه بیته وه، پیغه مبه ر ﷺ فهرمووی: به راستی شتیکی زور فراوان (که به زه بی خواجه) به رته سک کرده وه، واوه یلا بو تو، یان وه یل بو تو، راوی ده لئی: ئنجا هه ردوو قاچی لیک بلاوکرد و میزی کرد، هاوه لانی پیغه مبه ر ﷺ گوتیان: وامه که، پیغه مبه ری خواش ﷺ فهرمووی: وازی لئی بینن، پاشان داوا ی دۆلکه یه ک ئاوی کرد، ئنجا رشتی به سه ر شوینی میزه که دا.

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۲۰، وأبو داود: ۳۸۰، والترمذي: ۱۶۷، والنسائي: ۵۶ و ۳۳۰ و ۱۲۱۶ و ۱۲۱۷.

(۲) صحیح لغیره.

بابہت: زہوی بہ شیکئی بہ شہکہ یتر پاک دہ کاتہ وہ

۵۳۱- عَنْ أُمِّ وَكَيْدٍ لِإِبْرَاهِيمَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ رضی اللہ عنہ، أَنَّهَا سَأَلَتْ أُمَّ سَلَمَةَ رضی اللہ عنہا زَوْجَ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَتْ: إِنِّي امْرَأَةٌ أُطِيلُ ذَيْلِي، فَأَمْسِي فِي الْمَكَانِ الْقَدْرِ، فَقَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «يُطَهِّرُهُ مَا بَعْدَهُ»^(۱).

واتہ: نوممو وہ لہدی ئیبراہیمی کوری عہ بدورہ حمانی کوری عہوف رضی اللہ عنہ دہ گپریتہ وہ، کہ پرساری لہ نوممو سہ لہ مہی رضی اللہ عنہ ہاوسہری پیغہ مہر رضی اللہ عنہ کرد و گوتی: من ٹافرہ تیکم کراسہ کہم دریزہ و بہ شوینی ییسیشدا دہ روم، ٹہویش گوتی: پیغہ مہری خوا رضی اللہ عنہ فہرموویہ تی: ہہر زہویہ کہ دواتر پاکئی دہ کاتہ وہ (واتہ: ٹہ گہر لہ زہوی پاک خشا ٹہ وہ پاک ٹہ بیٹہ وہ).

۵۳۲- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّا نُرِيدُ الْمَسْجِدَ، فَتَطَأُ الطَّرِيقَ النَّجَسَةَ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «الْأَرْضُ يُطَهَّرُ بَعْضُهَا بَعْضًا»^(۲).

واتہ: ٹہ بو ہورہ پرہ رضی اللہ عنہ دہ لئی: گوترا: ٹہی پیغہ مہری خوا رضی اللہ عنہ ٹیمہ دہ مانہ وی بین بو مزگہوت، بہ لام رینگاہہ کی دوور و دریزئی پیمان لہ پیشہ، پیغہ مہری خوا رضی اللہ عنہ فہرمووی: ہہ ندیکئی زہوی ہہ ندیکئی تری پاک دہ کاتہ وہ.

۵۳۳- عَنْ امْرَأَةٍ مِنْ بَنِي عَبْدِ الْأَشْهَلِ رضی اللہ عنہ قَالَتْ: سَأَلْتُ النَّبِيَّ ﷺ فَقُلْتُ: إِنَّ بَيْنِي وَبَيْنَ الْمَسْجِدِ طَرِيقًا قَدْرَةً، قَالَ: «فَبَعْدَهَا طَرِيقٌ أَنْظَفُ مِنْهَا؟» قُلْتُ: نَعَمْ، قَالَ: «فَهَذِهِ بِهَذِهِ»^(۳).

واتہ: ٹافرہ تیکئی بہ نی عہ بدولٹہ شہل رضی اللہ عنہ دہ لئی: پرسیارم کرد لہ پیغہ مہر رضی اللہ عنہ، گوتم: بہ راستی لہ نیوان من (مالی من) و مزگہوت رینگاہہ کی پیس ہہیہ، فہرمووی: ٹایا لہ دوی ٹہو رینگا پیسہ ہیچ رینگاہہ کی پاکتر ہہیہ؟ گوتم: بہ لئی، فہرمووی: کہ واتہ ٹہوہ بہ ٹہوہ (واتہ: ٹہو زہویہ پیسہ بہو زہویہ پاکہ، پاک دہ بیٹہ وہ).

(۱) صحیح لغیرہ. أخرجه أبو داود: ۳۸۳، والترمذي: ۱۴۳.

(۲) ضعيف.

(۳) صحیح. أخرجه أبو داود: ۳۸۴.

بابهت: تۆقه کردن له گهل کهسى له شگران

۵۳۴- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، أَنَّهُ لَقِيَهِ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم فِي طَرِيقٍ مِنْ طُرُقِ الْمَدِينَةِ، وَهُوَ جُنُبٌ، فَأَنْسَلَّ، فَفَقَدَهُ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم، فَلَمَّا جَاءَ قَالَ: أَيْنَ كُنْتَ يَا أَبَا هُرَيْرَةَ؟ قَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ: لَقَيْتَنِي وَأَنَا جُنُبٌ، فَكَرِهْتُ أَنْ أَجَالِسَكَ حَتَّى أَعْتَسِلَ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «الْمُؤْمِنُ لَا يَنْجُسُ»^(۱).

واته: ئەبو ھورەپرە رضي الله عنه دە گێڕێتەو ھە جارێکیان لە کۆلانیکی مەدینەدا پێغەمبەری خوا صلى الله عليه وسلم ئەوی بینی، بەلام لەبەر ئەوەی لە شگران بوو (لە جەنابەت دا بوو)، خۆی پەنادا و، لە پێغەمبەر صلى الله عليه وسلم ونبوو، پاشان (دواى غوسل دەرکردن) ھاتەو ھەزەمتی، پێغەمبەری خوا صلى الله عليه وسلم لێی پرسى: ئەرى ئەبو ھورەپرە لە کوی بووی؟ ئەویش گوتى: لەو کاتەى پێتگەیشتم لە شگران بووم، بۆیە ھەزەم نەکرد بەو شیوہیە لە ھەزەمت دانیشم تاوھ کو خۆم نەشووم، پێغەمبەری خوا صلى الله عليه وسلم فەرمووی: بڕوادار پێس ناییت.

۵۳۵- عَنْ حُذَيْفَةَ رضي الله عنه، قَالَ: خَرَجَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم، فَلَقِينِي وَأَنَا جُنُبٌ، فَحَدَّثْتُ عَنْهُ، فَأَعْتَسَلْتُ، ثُمَّ جِئْتُ، فَقَالَ: «مَا لَكَ» قُلْتُ: كُنْتُ جُنُبًا، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «إِنَّ الْمُسْلِمَ لَا يَنْجُسُ»^(۲).

واته: ھوزەیفە رضي الله عنه دەلێ: پێغەمبەر صلى الله عليه وسلم لە ماڵ ھاتە دەرەو، پێمگەیشت و منیش لە شگران بووم، بۆیە خۆم لێ لادا، ئنجا چووم خۆم شوورد، پاشان ھاتمەو ھەزەمتی، فەرمووی: ئەو ھە چیتە؟ گوتم: لە شگران بوو، جا پێغەمبەری خوا صلى الله عليه وسلم فەرمووی: بەراستی مسولمان پێس ناییت.

بابهت: پۆشاکێک که مهنی بهرکهوتبێ

۵۳۶- عَنْ عَمْرِو بْنِ مَيْمُونٍ رضي الله عنه، قَالَ: سَأَلْتُ سُلَيْمَانَ بْنَ يَسَارٍ، عَنِ الثَّوْبِ يُصِيبُهُ الْمَنِيُّ، أَنْتَغِسْلُهُ، أَوْ نَعْسِلُ الثَّوْبَ كُلَّهُ، قَالَ: سُلَيْمَانُ، قَالَتْ: عَائِشَةُ، كَانَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم «يُصِيبُ ثَوْبَهُ، فَيَغْسِلُهُ مِنْ ثَوْبِهِ، ثُمَّ يَخْرُجُ فِي ثَوْبِهِ إِلَى الصَّلَاةِ، وَأَنَا أَرَى أَثَرَ الْعَسَلِ فِيهِ»^(۳).

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۸۲، ومسلم: ۳۷۱، وأبو داود: ۳۳۱، والترمذي: ۱۲۱، والنسائي: ۲۶۹.

(۲) صحیح. أخرجه مسلم: ۳۷۲، وأبو داود: ۳۳۰، والنسائي: ۲۶۸.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۲۹، ومسلم: ۲۸۹، وأبو داود: ۳۷۳، والترمذي: ۱۱۷، والنسائي: ۲۹۵.

واته: عه‌م‌ری کورپی مه‌یمونه ﷺ ده‌لی: پرسیارم کرد له سوله‌یانی کورپی یه‌سار ده‌باره‌ی ئه‌و مه‌نییه‌ی که به‌ر پۆشاک ده‌که‌وی، ئایا ته‌نیا شوینی مه‌نییه‌که بشۆرین، یان هه‌موو پۆشاکه‌که بشۆرین؟ سوله‌یان گوتی، عایشه ﷺ گوتویه‌تی: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ به‌ر پۆشاکه‌کانی ده‌که‌وت، ئه‌ویش به‌ ئاو لێی ده‌کرده‌وه، پاشان به‌و پۆشاکه‌وه ده‌پۆیشت بۆ نوێژکردن، وه‌ من شوینه‌واری شوێردنم به‌ پۆشاکه‌کانیه‌وه ده‌بینی.

بابه‌ت: ک‌راندنی مه‌نی که به‌ پۆشاکه‌وه ب‌ت

۵۳۷- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: «رُبَّمَا فَرَكَتُهُ مِنْ تَوْبِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ بِيَدِي»^(۱).

واته: عایشه ﷺ ده‌لی: هه‌ندێک جار به‌ ده‌ستی خۆم له پۆشاکێ پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ ک‌راندوومه.

۵۳۸- عَنْ هَمَّامِ بْنِ الْحَارِثِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: نَزَلَ بِعَائِشَةَ صَيْفٌ، فَأَمَرَتْ لَهُ مِلْحَقَةً لَهَا صَفْرَاءٌ، فَاحْتَلَمَ فِيهَا، فَاسْتَحْيَا أَنْ يُرْسَلَ بِهَا وَفِيهَا أَثَرُ الْإِحْتِلَامِ، فَعَمَسَهَا فِي الْمَاءِ، ثُمَّ أُرْسَلَ بِهَا، فَقَالَتْ عَائِشَةُ: «لِمَ أَفْسَدَ عَلَيْنَا تَوْبَتَنَا؟ إِنَّمَا كَانَ يَكْفِيهِ أَنْ يَفْرَكَهُ بِإِصْبَعِهِ، رُبَّمَا فَرَكَتُهُ مِنْ تَوْبِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ بِإِصْبَعِي»^(۲).

واته: هه‌مامی کورپی حاریس ﷺ ده‌لی: عایشه ﷺ میوانتیکێ هات، فه‌مانیدا لێفیکێ (پێخه‌فیکێ) زه‌ردی پێد‌ری، (میوانه‌که‌ش) له‌ ناو ئه‌و پێخه‌فه‌دا له‌ش‌گران بوو، شه‌رمیسی ده‌کرد به‌ شیوازێک بینیرته‌وه که شوینه‌واری له‌ش‌گرانییه‌که‌ی پێوه دیاری، بۆیه له‌ ناو ئاوی هه‌لکیشا پاشان ناردییه‌وه بۆ دایکێ پر‌واداران، ئه‌ویش گوتی: بۆچی پێخه‌فه‌که‌مانی خراب کردوه (به‌ هۆی له‌ ئاو هه‌لکیشانی که له‌وانه‌یه ره‌نگی بگۆرێ؟) ته‌گه‌ر به‌ په‌نجه‌کانی بیک‌راندایه (بیگوشیبایه) به‌س بوو (بۆ پاک‌بوونه‌وه‌ی)، من چه‌ند جار پۆشاکێ پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ به‌ په‌نجه‌کانم ک‌راندوه.

۵۳۹- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: «لَقَدْ رَأَيْتُنِي أَجِدُهُ فِي تَوْبِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَأَحْتَتُهُ عَنْهُ»^(۳).

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۲۸۸، وأبو داود: ۳۷۱ و ۳۷۲، والترمذي: ۱۱۶، والنسائي: ۲۹۶ و ۳۰۱.

(۲) صحیح. أخرجه مسلم: ۲۸۸، وأبو داود: ۳۷۱ و ۳۷۲، والترمذي: ۱۱۶، والنسائي: ۲۹۶ و ۳۰۱.

(۳) صحیح. أخرجه مسلم: ۲۸۸، والنسائي: ۳۰۱.

واته: عائشه رضی اللہ عنہا ده لئی: بُو خَوْم بینومه به پُوشاکی پیغه مبهری خواوه رضی اللہ عنہا و (بُو پاککردنه وه) له پُوشاکه که ی کراندوومه (به په نجه گوشیمه تاوه کو لامبردوه).

بابه ت: نويزکردن له پُوشاکی کدا که جیماعی پیوه کرابت

۵۴۰- عَنْ مَعَاوِيَةَ بْنِ أَبِي سُفْيَانَ رضی اللہ عنہ أَنَّهُ سَأَلَ أُخْتَهُ أُمَّ حَبِيبَةَ زَوْجَ النَّبِيِّ رضی اللہ عنہ، هَلْ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم يُصَلِّي فِي الثَّوْبِ الَّذِي يُجَامِعُ فِيهِ؟ قَالَتْ: «نَعَمْ، إِذَا لَمْ يَكُنْ فِيهِ أَدَى»^(۱).

واته: موعاویه ی کوری نه بو سوفیان رضی اللہ عنہ ده گپریته وه که پرساری کرد له خوشکی خوی نومو حه بیبه ی خیزانی پیغه مبهری رضی اللہ عنہ، نایا پیغه مبهری خوا رضی اللہ عنہ به و پُوشاکه ی که کرداری جووتبونوی ده کرد نويزی ده کرد؟ گوتی: به لئی، به مهرجیک هیچ پیسه کی پیوه نه بو وایه.

۵۴۱- عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ رضی اللہ عنہ، قَالَ: خَرَجَ عَلَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم وَرَأْسُهُ يَقْطُرُ مَاءً، فَصَلَّى بِنَا فِي ثَوْبٍ وَاحِدٍ مُتَوَشِّحًا بِهِ، قَدْ خَالَفَ بَيْنَ طَرَفَيْهِ، فَلَمَّا انْصَرَفَ قَالَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، تَصَلِّي بِنَا فِي ثَوْبٍ وَاحِدٍ؟ قَالَ: «نَعَمْ، أَصَلِّي فِيهِ وَفِيهِ» أَيُّ قَدْ جَامَعْتُ فِيهِ^(۲).

واته: نه بو ده رداء رضی اللہ عنہ ده لئی: پیغه مبهری خوا رضی اللہ عنہ هات دهره وه بُو لامان له و کاته دا دلوبی تاو له سهری ده تکا، ئنجا نويزی بُو کردین له پُوشاکی کدا که له خویه وه پیچابوو، به جوریک که نه ملاولای پُوشاکه که ی به پیچه وانوه به سهر شانیدا دابوو، کاتیک ته و او بوو (له نويز)، عومهری کوری خه تتاب رضی اللہ عنہ گوتی: نه ی پیغه مبهری خوا رضی اللہ عنہ نایا له یه ک پُوشاکدا نويزمان بُو ده که ی؟ فهرمووی: به لئی نويزی پیوه ده که م و جیماعی پیوه ده که م.

۵۴۲- عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ رضی اللہ عنہ قَالَ سَأَلَ رَجُلٌ النَّبِيَّ صلی اللہ علیہ وسلم: يُصَلِّي فِي الثَّوْبِ الَّذِي يَأْتِي فِيهِ أَهْلُهُ؟ قَالَ: «نَعَمْ، إِلَّا أَنْ يَرَى فِيهِ شَيْئًا فَيَغْسِلَهُ»^(۳).

(۱) صحیح. أخرجه أبو داود: ۳۶۶، والنسائي: ۲۹۴.

(۲) حسن لغیره.

(۳) صحیح.

واته: جابری کوری سه موره ﷺ ده لئی: پیاونک پرساری کرد له پیغه مبه ر ﷺ: که نایا بهو پو شاکه وه نوژر ده کات که پییه وه ده چیتته لای خیزانه کانی (جیاعی پیوه ده که ی)؟ فه رمووی: به لئی، مه گهر شتیکی پیوه بیینی که پیویست بکات بیشوری.

بابه ت: نه وه ی که هاتوو ده رباره ی مه سح کردنی خوفه کان

۵۴۳- عَنْ هَمَّامِ بْنِ الْحَارِثِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: بَالَ جَرِيرُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، ثُمَّ «تَوَضَّأَ، وَمَسَحَ عَلَى خُفَيْهِ» فَقِيلَ لَهُ: «أَتَفْعَلُ هَذَا؟» قَالَ: «وَمَا يَمْتَعِنِي وَقَدْ رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَفْعَلُهُ» قَالَ إِبْرَاهِيمُ: كَانَ يُعْجِبُهُمْ حَدِيثُ جَرِيرٍ، لِأَنَّ إِسْلَامَهُ كَانَ بَعْدَ نَزُولِ الْمَائِدَةِ^(۱).

واته: هه مامی کوری حاریس ﷺ ده لئی: جه ریری کوری عه بدوللا میزی کرد، پاشان ده ستونوژی گرت، وه دهستی ته ری هینا به سه ر خوفه کانیدا، جا پیی گوترا: نایا نه مه ده که ی؟ گوتی: چ شتیکی ریگریم لیده کات له کردنی نه وه له کاتیکدا بییومه پیغه مبه ری خوا ﷺ وای ده کرد. نیبراهیم (که راوی فه رمووده که یه) ده لئی: فه رمووده که ی جه ریر تووشی سه رسورمانی کردن، چونکه مسولان بوونه که ی دوا ی دابه زینی سووره تی مائیده بوو.

۵۴۴- عَنْ حُدَيْفَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ «تَوَضَّأَ وَمَسَحَ عَلَى خُفَيْهِ»^(۲).

واته: حوزه یفه ﷺ ده گپرته وه، که پیغه مبه ری خوا ﷺ ده ستونوژی گرت و مه سحی خوفه کانی کرد.

۵۴۵- عَنِ الْمُغِيرَةِ بْنِ شُعْبَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ أَنَّهُ خَرَجَ لِحَاجَتِهِ، فَاتَّبَعَهُ الْمُغِيرَةُ بِإِدَاوَةٍ فِيهَا مَاءٌ، حَتَّى فَرَّغَ مِنْ حَاجَتِهِ «فَتَوَضَّأَ، وَمَسَحَ عَلَى الْخُفَيْنِ»^(۳).

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۸۷، ومسلم: ۲۷۲، وأبو داود: ۱۵۴، والترمذي: ۹۳، والنسائي: ۱۱۸ و ۷۷۴.

(۲) صحیح.

(۳) صحیح. أخرجه أبو داود: ۱۵۱-۱۴۹، والترمذي: ۹۸، والنسائي: ۷۹ و ۸۲ و ۱۲۴. وأصل الحديث عند البخاري:

۱۸۲، ومسلم: ۲۷۴.

واته: له موغیره‌ی کوری شو عبه‌وه ﷺ ده‌گیرنه‌وه، که پیغهمبه‌ری خوا ﷺ چوو بو سهرتاوکردن، موغیره‌ش به جامیک ناوه‌وه دوای که‌وت، تاوه‌کو سهرتاوی کرد و ده‌ستنوژی گرت، وه مه‌سحی خوفه‌کانی کرد.

۵۴۶- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضی الله عنه، أَنَّهُ رَأَى سَعْدَ بْنَ مَالِكٍ وَهُوَ «يَمْسَحُ عَلَى الْخُفَّيْنِ» فَقَالَ: إِنَّكُمْ لَتَفْعَلُونَ ذَلِكَ، فَاجْتَمَعْنَا عِنْدَ عُمَرَ، فَقَالَ سَعْدٌ لِعُمَرَ أَفَتِ ابْنُ أَخِي فِي الْمَسْحِ عَلَى الْخُفَّيْنِ، فَقَالَ عُمَرُ كُنَّا وَنَحْنُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ «نَمَسَحُ عَلَى خِفَافَاتِنَا لَا نَرَى بِذَلِكَ بَأْسًا» فَقَالَ: ابْنُ عُمَرَ وَإِنْ جَاءَ مِنَ الْعَائِطِ؟ قَالَ: «نَعَمْ»^(۱).

واته: ئیبنو عومر رضی الله عنه ده‌گیرته‌وه که سه‌عدی کوری مالیکی بینی مه‌سحی خوفه‌کانی ده‌کرد، جا (ئیین عومر) گوتی: ئیوه نه‌و کاره ده‌که‌ن؟! بویه دواتر چووینه لای عومر، ئنجا سه‌عد به عومری رضی الله عنه گوت: نه‌ی برازا فه‌توا بده‌درباره‌ی مه‌سحکردن له‌سه‌ر خوف، عومر رضی الله عنه گوتی: ئیمه له‌گه‌ل پیغهمبه‌ری خوا ﷺ مه‌سحمان ده‌کرد له‌سه‌ر خوفه‌کانمان، هیچ کیشه‌یه‌ کیشمان تیدا نه‌ده‌بینی، ئنجا ئیبنو عومر گوتی: نه‌گه‌ر له‌ دوای سهرتاوکردنیش بیت؟! گوتی: به‌لی.

۵۴۷- عَنْ عَبْدِ الْمُهِمِّ بْنِ عَبْدِ الْعَبَّاسِ بْنِ سَهْلِ السَّاعِدِيِّ رضی الله عنه، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ «مَسَحَ عَلَى الْخُفَّيْنِ، وَأَمَرَنَا بِالْمَسْحِ عَلَى الْخُفَّيْنِ»^(۲).

واته: عه‌بدولموه‌یمینی کوری عه‌بیاسی کوری سه‌هلی ساعیدی رضی الله عنه له‌باوکیه‌وه، له‌باپیریوه‌وه ده‌گیرته‌وه که پیغهمبه‌ری خوا ﷺ خوفه‌کانی مه‌سح کرد، وه فه‌رمانی به‌ئیمه‌ش کرد که مه‌سحی خوفه‌کانمان بکه‌ین.

۵۴۸- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضی الله عنه، قَالَ: كُنْتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فِي سَفَرٍ فَقَالَ: «هَلْ مِنْ مَاءٍ، فَتَوَضَّأَ وَمَسَحَ عَلَى خُفَّيْهِ، ثُمَّ لَحِقَ بِالْجَيْشِ فَأَمَّهُمْ»^(۳).

(۱) صحیح.

(۲) صحیح لغیره.

(۳) ضعیف.

واته: ئەنەسى كۆرى مالىك ر.ه.ه. دەلى: لە سەفەرنى كەدا لە گەل پىنغەمبەرى س.ع. بووم، جا فەرمووى: ئايا ئاوت چنگ دە كهوى؟ (منيش ئاوم بۆ هیناوا)، ئنجا دەستنوێژى گرت و مەسحى سەر خوفه كانى کرد، پاشان گەيشته وه به سوپا كه و پيش نوێژى بۆ كردن.

٥٤٩- عَنِ ابْنِ بُرَيْدَةَ، عَنْ أَبِيهِ ر.ه.ه.، أَنَّ النَّجَاشِيَّ أَهْدَى لِلنَّبِيِّ س.ع. حُفْنَيْنِ أَسْوَدَيْنِ سَادَجَيْنِ، فَلَبَسَهُمَا، ثُمَّ تَوَضَّأَ وَمَسَحَ عَلَيْهِمَا^(١).

واته: ئىبنو بۇرەيدە لە باوكىيە وه ر.ه.ه. دە گىرپتە وه، گوتوويه تى: نەجاشى دوو خوفى رەشى سادەى بە ديارى نارد بۆ پىنغەمبەر س.ع.، ئەویش لە پىيى كردن، پاشان دەستنوێژى گرت و مەسحى لە سەريان کرد.

بابەت: مەسح كەردنى سەر و ژىرى خوفه كان

٥٥٠- عَنِ الْمُغِيرَةَ بْنِ شُعْبَةَ ر.ه.ه.، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ س.ع. «مَسَحَ أَعْلَى الْخُفِّ، وَأَسْفَلَهُ»^(٢).

واته: موغیرهى كۆرى شوعبە ر.ه.ه. دە گىرپتە وه، پىنغەمبەرى س.ع. سەر وه و ژیره وهى خوفى مەسح کرد.

٥٥١- عَنِ جَابِرٍ ر.ه.ه.، قَالَ: مَرَّ رَسُولُ اللَّهِ س.ع.، بِرَجُلٍ يَتَوَضَّأُ، وَيَغْسِلُ خُفَّيْهِ، فَقَالَ بِيَدِهِ، كَأَنَّهُ دَفَعَهُ «إِنَّمَا أُمِرْتُ بِالْمَسْحِ» وَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ س.ع.: «بِيَدِهِ هَكَذَا مِنْ أَطْرَافِ الْأَصَابِعِ، إِلَى أَصْلِ السَّاقِ، وَخَطَّطَ بِالْأَصَابِعِ»^(٣).

واته: جابىر ر.ه.ه. دەلى: پىنغەمبەرى س.ع. بە لای پىاوين كەدا تىپەرى كە دەستنوێژى دە گرت و خوفه كانىشى دەشۆرد، جا پىنغەمبەر س.ع. بە دەستى پالى پىوه نا وه كو ئە وهى كە رايبگريى لە و كارە و فەرمووى: تەنھا فەرمانت پىكر او وه كە خوف مەسح بكەى، پىنغەمبەرى س.ع. بە دەستە كانى پىيى فەرموو (واته: ئاماژەى بۆ كرد بە وهى كە): لە سەرى پەنجەى پىيه كانە وه دەست بە مەسح كەردن بكات تاكو لولاكى لاق، وه پەنجە كانى دەستى بە بلاوى بە پىيه كانى داھىنا.

(١) حسن لغیره. أخرجه أبو داود: ١٥٥، والترمذي: ٢٨٢٠.

(٢) ضعيف. أخرجه أبو داود: ١٦٥، والترمذي: ٩٧.

(٣) ضعيف جداً.

بابه‌ت: ماوه‌ی دیاریکراو بۆ مه‌سحی خوفه‌کان بۆ ئه‌و که‌سه‌ی له‌ مائه‌وه‌یه‌ یان له‌ سه‌فه‌ره

۵۵۲- عَنْ شُرَيْحِ بْنِ هَانِيٍّ رضي الله عنه، قَالَ: سَأَلْتُ عَائِشَةَ، عَنِ الْمَسْحِ عَلَى الْخُفَّيْنِ، فَقَالَتْ: ائْتِ عَلِيًّا، فَسَلْهُ، فَإِنَّهُ أَعْلَمُ بِذَلِكَ مِنِّي، فَأَتَيْتُ عَلِيًّا، فَسَأَلْتُهُ عَنِ الْمَسْحِ، فَقَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم «يَأْمُرُنَا أَنْ نَمْسَحَ، لِلْمَقِيمِ يَوْمًا وَلَيْلَةً، وَلِلْمَسَافِرِ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ»^(۱).

واته: شوپه‌یچی کوری هانیئ رضي الله عنه ده‌لی: پرسیارم کرد له‌ عایشه رضي الله عنها، ده‌رباره‌ی مه‌سح کردن له‌سه‌ر خوفه‌، ئه‌ویش گوتی: بپۆ بۆ لای عه‌لی، وه‌ پرسیارمی لیبکه‌، چونکه‌ به‌راستی ئه‌و باشتری لیده‌زانی، منیش چووم بۆ لای عه‌لی رضي الله عنه، وه‌ پرسیارم لیکرد ده‌رباره‌ی مه‌سح، ئه‌ویش گوتی: پیغه‌مبه‌ری خوا صلى الله عليه وسلم فه‌رمانی پیده‌کردین که‌ مه‌سح بکه‌ین، بۆ که‌سی نیسته‌جی پۆژ و شه‌وینک، وه‌ بۆ ریوار سنی پۆژ.

۵۵۳- عَنْ حُزَيْمَةَ بْنِ ثَابِتٍ رضي الله عنه، قَالَ: «جَعَلَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم لِلْمَسَافِرِ ثَلَاثًا، وَلَوْ مَضَى السَّائِلُ عَلَى مَسْأَلَتِهِ، لَجَعَلَهَا خَمْسًا»^(۲).

واته: خوزه‌یمه‌ی کوری سابیت رضي الله عنه ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا صلى الله عليه وسلم سنی پۆژی داناوه‌ بۆ ریوار، وه‌ ئه‌گه‌ر هاتباو که‌سی پرسیاکار زۆر له‌سه‌ری پۆیشتبنا ئه‌وه‌ بۆی ده‌کرد به‌ پینج پۆژ.

۵۵۴- عَنْ حُزَيْمَةَ بْنِ ثَابِتٍ رضي الله عنه، عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم قَالَ: «ثَلَاثَةُ أَيَّامٍ» أَحْسَبُهُ قَالَ: «وَلَيَالِيَهُنَّ لِلْمَسَافِرِ فِي الْمَسْحِ عَلَى الْخُفَّيْنِ»^(۳).

واته: خوزه‌یمه‌ی کوری سابیت رضي الله عنه ده‌گپرتته‌وه‌ پیغه‌مبه‌ر صلى الله عليه وسلم فه‌رموویه‌تی: سنی پۆژ، وایزانم فه‌رمووی: شه‌وه‌کانیشی بۆ ریوار که‌ مه‌سحی سه‌ر خوفه‌کانی بکات.

۵۵۵- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا الطُّهُورُ عَلَى الْخُفَّيْنِ؟ قَالَ: «لِلْمَسَافِرِ ثَلَاثَةُ أَيَّامٍ وَلَيَالِيَهُنَّ، وَلِلْمَقِيمِ يَوْمٌ وَلَيْلَةٌ»^(۴).

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۲۷۶، والنسائي: ۱۲۹.

(۲) صحیح. أخرجه أبو داود: ۱۵۷، والترمذي: ۹۵.

(۳) صحیح. أخرجه أبو داود: ۱۵۷، والترمذي: ۹۵.

(۴) صحیح لغیره.

واته: ئەبو هورەیره رضی اللہ عنہ دەلێ: گوتیان: ئەی پیغمبەری خوا صلی اللہ علیہ وسلم دەستوێژ چۆنە بە خوفهوه؟ (واته: مەسح کردن له سەر خوف ماوه که ی چەندە؟) فەرمووی: بۆ ریبوار سێ رۆژ بە شەوێ کانی شیهو (سێ رۆژ و سێ شەو)، وە بۆ نیشتەجێ رۆژ و شەوێک.

۵۵۶- عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي بَكْرَةَ عَنْ أَبِيهِ رضی اللہ عنہ، عَنِ النَّبِيِّ صلی اللہ علیہ وسلم أَنَّهُ «رَخَّصَ لِلْمَسَافِرِ إِذَا تَوَضَّأَ وَلَيْسَ حُقَيْهِ، ثُمَّ أَحَدَتْ وَضُوءًا، أَنْ يَمْسَحَ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ وَلَيَالِيَهُنَّ، وَلِلْمُقِيمِ يَوْمًا وَلَيْلَةً»^(۱).

واته: عەبدورەحمانی کوری ئەبو بەکرەو لە باوکیهوه رضی اللہ عنہ دەگێرێتەووە که پیغمبەر صلی اللہ علیہ وسلم مۆلەتی داوێ بۆ ریبوار کاتیکی دەستوێژی گرت و خوفهوه کانی لە پێ کرد، پاشان (دەستوێژی شکاو) دەستوێژی گرتەووە، (دەتوانی) خوفهوه کانی مەسح بکات سێ رۆژ بە شەوێ کانی شیهو، وە بۆ نیشتەجێ رۆژ و شەوێک.

بابەت: ئەوهی دەربارە مەسح هاتوو

بەبێ دیاری کردنی کات

۵۵۷- عَنْ أَبِي بِنِ عِمَارَةَ رضی اللہ عنہ، وَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم قَدْ صَلَّى فِي بَيْتِهِ الْقِبْلَتَيْنِ كِلْتَاهِمَا، أَنَّهُ قَالَ لِرَسُولِ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: «أَمْسَحْ عَلَى الْخُفَّيْنِ؟ قَالَ «نَعَمْ» قَالَ: «يَوْمًا؟ قَالَ «وَيَوْمَيْنِ» قَالَ: «ثَلَاثًا؟ حَتَّى بَلَغَ سَبْعًا. قَالَ لَهُ: «وَمَا بَدَا لَكَ»^(۲).

واته: ئوبە ی کوری عیمارە رضی اللہ عنہ دەگێرێتەووە که پیغمبەری خوا صلی اللە علیہ وسلم لە مالی خۆی بەرەو هەردوو قیبلە که نوێژی کردو، بە پیغمبەری خوا صلی اللە علیہ وسلم گوت: مەسحی سەر خوفهوه کان بکەم؟ فەرمووی: بەلێ، گوتی: ماوه ی رۆژیک؟ فەرمووی: ماوه ی دوو رۆژ، گوتی: ماوه ی سێ رۆژ؟ تاوێ کو گەشتە حەوت. پێی فەرموو: هەتا چەند رۆژ پێویستت بێت.

۵۵۸- عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرِ الْجُهَنِيِّ رضی اللہ عنہ، أَنَّهُ قَدِمَ عَلَى عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ، مِنْ مِصْرَ فَقَالَ: «مُنْذُ كَمْ لَمْ تَنْزِعْ خُفَيْكَ؟» قَالَ: «مِنَ الْجُمُعَةِ إِلَى الْجُمُعَةِ. قَالَ: «أَصَبْتَ السُّنَّةَ»^(۳).

(۱) حسن.

(۲) ضعيف جداً. أخرجه أبو داود: ۱۵۸.

(۳) صحيح.

واته: عوقبه‌ی کورپی عامیری جو هه‌نی ﷺ ده‌گیریتته‌وه که کاتی له میصر هاته‌وه، چوو ه خزمه‌ت عومه‌ری کورپی خه‌تتاب ﷺ گوتی: له که یه‌وه خوفه کانت دانه که ندوو ه (ماوه‌ی چند خوف دانا که نی)؟ گوتی: له هه‌ینییه‌وه بو هه‌ینی، گوتی: سوننه‌تت پی‌کاوه.

بابه‌ت: مه‌سح کردن له‌سهر گۆره‌وی و نه‌عله‌کان

۵۵۹- عَنِ الْمُعْبِرَةِ بْنِ شُعْبَةَ ﷺ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ «تَوَضَّأَ وَمَسَحَ عَلَى الْجَوْرَبَيْنِ وَالنَّعْلَيْنِ»^(۱).

واته: موغیره‌ی کورپی شوعبه ﷺ ده‌گیریتته‌وه که پی‌غه‌مبه‌ری خوا ﷺ ده‌ستنوژی گرت و مه‌سحی سهر گۆره‌وییه‌کانی و نه‌عله‌کانی کرد.

۵۶۰- عَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ ﷺ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ «تَوَضَّأَ وَمَسَحَ عَلَى الْجَوْرَبَيْنِ وَالنَّعْلَيْنِ» قَالَ الْمُعَلَّى فِي حَدِيثِهِ: لَا أَعْلَمُهُ، إِلَّا قَالَ: وَالنَّعْلَيْنِ^(۲).

واته: نه‌بو موسای ئەشعهری ﷺ ده‌گیریتته‌وه که پی‌غه‌مبه‌ری خوا ﷺ ده‌ستنوژی گرت و مه‌سحی سهر گۆره‌وییه‌کانی و نه‌عله‌کانی کرد. موعه‌لا له‌گیرانه‌وه‌ی فه‌رمووده‌که‌دا گوتی: نازانم ته‌نها گوتی: نه‌عله‌کانی.

بابه‌ت: مه‌سح کردن له‌سهر می‌زه‌ر

۵۶۱- عَنْ بِلَالٍ ﷺ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ «مَسَحَ عَلَى الْخُفَيْنِ، وَالْخِمَارِ»^(۳).

واته: بیلال ﷺ ده‌گیریتته‌وه که پی‌غه‌مبه‌ری خوا ﷺ مه‌سحی له‌سهر خوفه‌کانی و له‌سهر می‌زه‌ره‌که‌ی کرد.

۵۶۲- عَنْ جَعْفَرِ بْنِ عَمْرٍو، عَنْ أَبِيهِ ﷺ قَالَ: رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ «يَمْسَحُ عَلَى الْخُفَيْنِ، وَالْعِمَامَةِ»^(۴).

(۱) صحیح. أخرجه أبو داود: ۱۵۹، والترمذي: ۹۹.

(۲) صحیح لغیره.

(۳) صحیح. أخرجه مسلم: ۲۷۵، والترمذي: ۱۰۱، والنسائي: ۱۰۴-۱۰۶.

(۴) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۰۴-۲۰۵، والنسائي: ۱۱۹.

واته: جه عفه رى کورى عه مر له باوکیه وه ﷺ ده گپړېته وه، که گوتوويه تى: بينيم پيغه مبه رى خوا ﷺ مه سحى له سهر خوفه کانى و ميزه ره که ی ده کرد.

۵۶۳- عَنْ أَبِي مُسْلِمٍ مَوْلَى زَيْدِ بْنِ صُوحَانَ ﷺ، قَالَ: كُنْتُ مَعَ سَلْمَانَ، فَرَأَى رَجُلًا يَنْزِعُ حُفَّيْهِ لِلْوُضُوءِ، فَقَالَ لَهُ سَلْمَانُ: امْسَحْ عَلَى حُفَّيْكَ، وَعَلَى خِمَارِكَ، وَبِنَاصِيَتِكَ، فَإِنِّي رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ «يَمْسَحُ عَلَى الْحُقَيْنِ وَالْخِمَارِ»^(۱).

واته: نه بو موسليم مه ولای زهیدی کورى صوحان ﷺ ده لى: له گه ل سلمان بووم، پياوړکى بينى خوفه کانى داده که ند بو دستنويز، سلمانيش ﷺ پنى گوت: مه سحى خوفه کانت و ميزه ره که ت و پيشه سهرت بکه، چونکه من پيغه مبه رى خوا ﷺ بينيوه که مه سحى ده کرد له سهر خوفه کانى و ميزه ره که ی (نه و شته ی که له سهرى بووه).
خمار: پارچه قوماشيکه که سهرى پى داده پوشرى.

۵۶۴- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ ﷺ، قَالَ: رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ «تَوَضَّأَ وَعَلَيْهِ عِمَامَةٌ فِطْرِيَّةٌ، فَأَدْخَلَ يَدَهُ مِنْ تَحْتِ الْعِمَامَةِ، فَمَسَحَ مُقَدَّمَ رَأْسِهِ، وَلَمْ يَنْقُضِ الْعِمَامَةَ»^(۲).

واته: نه نه سى کورى مالیک ﷺ ده لى: بينيم پيغه مبه رى خوا ﷺ ده ستنويزى ده گرت و ميزه رى کى قيترى (جورنکه بووه له قوماش) به سهره وه بوو، ده ستى ده کرد به ژير ميزه ره که یدا و پيشى سهرى مه سح ده کرد، وه ميزه ره که ی لانه ده برد.

(۱) ضعيف.

(۲) ضعيف. أخرجه أبو داود: ۱۴۷.

باسەکانى تەیه مەموم

بابەت: ھۆکارەکانى تەیه مەموم کردن

۵۶۵- عَنْ عَمَّارِ بْنِ يَاسِرٍ رضي الله عنه، أَنَّهُ قَالَ: سَقَطَ عِقْدُ عَائِشَةَ، فَتَخَلَّفْتُ لِإِلْتِمَاسِهِ، فَأَنْطَلَقَ أَبُو بَكْرٍ إِلَى عَائِشَةَ، فَتَعَيَّطَ عَلَيْهَا فِي حَبْسِهَا النَّاسَ، فَأَنْزَلَ اللَّهُ ﷻ الرُّخْصَةَ فِي التَّيْمِمِ، قَالَ: فَمَسَحْنَا يَوْمَئِذٍ إِلَى الْمَنَاقِبِ، قَالَ: فَأَنْطَلَقَ أَبُو بَكْرٍ إِلَى عَائِشَةَ فَقَالَ: «مَا عَلِمْتُ إِنَّكَ لِمُبَارَكَةٌ»^(۱).

واتە: عەمەری کوری یاسر رضي الله عنه دەگێڕیتەووە که گوتووێتەتی: دایکی ئیمانداران عایشە رضي الله عنها ملوانکە یەکی لیکەوت، بە ھۆی گەران بە دوایدا دواکەوت، بۆیە ئەبو بەکر رویشت بۆ لای عایشە رضي الله عنها لئی تۆرەبوو چونکە بوو بە ھۆی ئەو ھەڵکی بێئەھەو و رینەکن، ئنجاً خوا ﷻ تەبەتی تەیه مەمومی دابەزاند، یاسر رضي الله عنه دەلی: ئەو روژە ئیمە تاوھ کو شانەکانمان مەسحان کرد، گوتی: ئەبو بەکر رضي الله عنه رویشت بۆ لای عایشە رضي الله عنها پنی گوت: نەمزانی که تۆ خێر و بەرەکەتی (چونکە بە ھۆی ئەو دواکەوتن و نەگەشتنە ئاوو، کاتی نوێژیش ھات، بۆیە لە جیاتی دەستوێژ مۆلەتی تەیه مەموم دابەزی).

۵۶۶- عَنْ عَمَّارِ بْنِ يَاسِرٍ رضي الله عنه، قَالَ: «تَيَمَّمْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ إِلَى الْمَنَاقِبِ»^(۲).

واتە: عەمەری کوری یاسر رضي الله عنه دەلی: تەیه مەمومان کرد لە گەڵ پیغەمبەری خوا ﷺ و تاوھ کو شانمان (مەسح) کرد.

۵۶۷- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «جُعِلَتْ لِي الْأَرْضُ مَسْجِدًا وَطَهُورًا»^(۳).

واتە: ئەبو ھورەیرە رضي الله عنه دەگێڕیتەووە که پیغەمبەری خوا ﷺ فەرموویەتی: زەوی بۆ من کراوھ بە مزگەوت و پاک و پاککەرەوھ (واتە: لە ھەر شوێنێک کاتی نوێژ بوو دەکرێ لەو شوێنە نوێژ بکری مادەم خاوین بێ، وە ھەر ھەر ھەوا دەکرێ لە جیاتی ئاو خۆل بە کاربھێنری، لە کاتی کدا که ئاو دەست نەکەوی).

(۱) صحیح. أخرجه أبو داود: ۳۲۰، والنسائي: ۳۱۴.

(۲) صحیح. أخرجه النسائي: ۳۱۵، وانظر ۵۶۵.

(۳) صحیح. أخرجه مسلم: ۵۲۳، والترمذي بإثر: ۱۵۵۳.

۵۶۸- عَنْ عَائِشَةَ رضي الله عنها، أَنَّهَا اسْتَعَارَتْ مِنْ أَسْمَاءَ قِلَادَةً، فَهَلَكَتْ «فَأَرْسَلَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم أَنْاسًا فِي طَلِبِهَا، فَأَذْرَكْتَهُمُ الصَّلَاةَ، فَصَلُّوا بِغَيْرِ وُضُوءٍ، فَلَمَّا أَتَوْا النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم شَكُّوا ذَلِكَ إِلَيْهِ، فَزَرَعَتْ آيَةَ التَّيْمُمِ» فَقَالَ أَسِيدُ بْنُ حُضَيْرٍ: جَزَاكَ اللَّهُ خَيْرًا، فَوَاللَّهِ مَا نَزَلَ بِكَ أَمْرٌ قَطُّ، إِلَّا جَعَلَ اللَّهُ لِكَ مَخْرَجًا، وَجَعَلَ لِلْمُسْلِمِينَ فِيهِ بَرَكَهٌ^(۱).

واته: عائشه رضي الله عنها ده گيرپهته وه كه گهردن به نديكى (ملوانكه يه كى) له نه ساء وه رگرتبوو، ئنجا نه و گهردن بهنده لى ونبوو، پيغه مبهري خوا صلى الله عليه وسلم خه لكاتيكي نارد بو بينينه وهى گهردن بهنده كه، (له و كاته دا) كاتى نويز هات، نه وانيش نويزيان كرد به بى دهستنويز گرتن، جا كاتيگ هاتنه وه خزمهت پيغه مبهري خوا صلى الله عليه وسلم سكالاي نه وه يان له لا كرد (كه له بهر بى ئاوى به بى دهستنويز گرتن نويزيان كردوه)، ئنجا نايه تى ته يه موم دابهزى، جا ئوسه يدى كورى حوزير به عائشه ي گوت: خوا پاداشتى چا كه ت بداته وه، سويند به خوا هيچ كاتيگ نه بووه تو شتيكت به سه ر بيت، مه گه ر خوا دهرووى خيرى بو تو كردوته وه، وه بووه ته هوى خير و به ره كه تيش بو مسولمان.

بابهت: نه وهى ده رباره ي ته يه موم هاتوو

به يهك جار دهست له زهويدان

۵۶۹- عَنْ سَعِيدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي، عَنْ أَبِيهِ رضي الله عنه أَنَّ رَجُلًا آتَى عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ، فَقَالَ: إِنِّي أُجَنَّبْتُ، فَلَمْ أَجِدِ الْمَاءَ، فَقَالَ عُمَرُ: لَا تَصَلِّ، فَقَالَ: عَمَارُ بْنُ يَاسِرٍ: أَمَا تَذَكُرُ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ، إِذْ أَنَا وَأَنْتَ فِي سَرِيَّةٍ، فَأَجُنَّبْنَا، فَلَمْ نَجِدِ الْمَاءَ، فَأَمَّا أَنْتَ فَلَمْ تَصَلِّ، وَأَمَّا أَنَا فَتَمَعَعْتُ فِي الثُّرَابِ، فَصَلَّيْتُ، فَلَمَّا أَتَيْتُ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم، فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لَهُ، فَقَالَ: «إِنَّمَا كَانَ يَكْفِيكَ» وَصَرَبَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم يَدَيْهِ إِلَى الْأَرْضِ، ثُمَّ نَفَخَ فِيهِمَا، وَمَسَحَ بِهِمَا وَجْهَهُ وَكَفَّيْهِ^(۲).

واته: سه عیدی كوری عه بدوره حمانی كوری نه بزا له باوكییه وه رضي الله عنه ده گيرپهته وه كه پیاویك هات بو لای عومهري كوری خه تتاب صلى الله عليه وسلم و گوتى: من له شگران بووم، وه ئاوم دهستنه كهوت (بو خو شوژدن)، ئنجا عومه ر گوتى: نويز مه كه، عه ماری كوری ياسریش گوتى: نه ی پيشه وای پرواداران به بيرت نه ماوه كه من و تو له له شكريكدا

(۱) صحيح. أخرجه البخاري: ۳۳۴، ومسلم: ۳۶۷، وأبو داود: ۳۱۷، والنسائي: ۳۱۰.

(۲) صحيح. أخرجه البخاري: ۳۳۸، ومسلم: ۳۶۸، وأبو داود: ۳۲۲-۳۲۸، والترمذي: ۱۴۴، والنسائي: ۳۱۲ و ۳۱۶-۳۱۹.

بووین و توشی له شگرانی بووین، وه ئاومان چنگ نه کهوت، ئنجا تو نويزت نه کرد، به لام من خوّم له خوّل وهردا و دواتر نويزم کرد، کاتیک هاتینه وه خزمهت پیغه مبهری خوا ﷺ بۆمان گیرایه وه، ئه ویش فهرمووی: تهنها ئه وه نده بهس بوو، له و کاته دا پیغه مبهری خوا ﷺ دهسته کانی له زهوی دا و پاشان فوی لی کردن و به دهسته کانی مهسحی روخسار و له په دهسته کانی کرد.

۵۷۰- عَنِ الْحَكَمِ وَسَلَمَةَ بْنِ كَهَيْلٍ رضي الله عنهما، أَنَّهُمَا سَأَلَا عَبْدَ اللَّهِ بْنَ أَبِي أَوْفَى، عَنِ التَّيْمِمِ فَقَالَ: «أَمَرَ النَّبِيُّ ﷺ عَمَّارًا أَنْ يَفْعَلَ هَكَذَا، وَضَرَبَ بِيَدَيْهِ إِلَى الْأَرْضِ، ثُمَّ نَفَضَهُمَا، وَمَسَحَ عَلَى وَجْهِهِ» قَالَ الْحَكَمُ: وَيَدَيْهِ، وَقَالَ سَلَمَةُ: وَمِرْفَقَيْهِ^(۱).

واته: حه که م و سه له مهی کوری کوهیل رضي الله عنهما ده گیرنه وه که پرساریان کرد له عه بدو لالی کوری ئه بو ئه وفا رضي الله عنهما ده رباره ی تهیه مموم، ئه ویش گوتی: پیغه مبهری رضي الله عنهما فه رمانی به عه مهار کرد که به و شیویه تهیه مموم بکات، هه ردوو دهسته کانی له زهوی داو، پاشان فوی لی کردن (بو ئه وهی خو له که ته نک بیی)، وه مهسحی روخساری پیی کردن، حه که م گوتی: وه دهسته کانیشی (مهسح کرد)، سه له مهش گوتی: ئانیشکه کانیشی.

بابهت: دوو جار دهست له زهویدان بو تهیه مموم

۵۷۱- عَنْ عَمَّارِ بْنِ يَاسِرٍ رضي الله عنه، حِينَ تَيَمَّمُوا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ «فَأَمَرَ الْمُسْلِمِينَ، فَضَرَبُوا بِأَكْفِهِمُ التُّرَابَ، وَلَمْ يَقْبِضُوا مِنَ التُّرَابِ شَيْئًا، فَمَسَحُوا بِوُجُوهِهِمْ مَسْحَةً وَاحِدَةً، ثُمَّ عَادُوا، فَضَرَبُوا بِأَكْفِهِمُ الصَّعِيدَ مَرَّةً أُخْرَى، فَمَسَحُوا بِأَيْدِيهِمْ»^(۲).

واته: عه مهار ی کوری یاسر رضي الله عنه ده گیریتته وه که کاتیک له گه ل پیغه مبهری خوا دا رضي الله عنه تهیه مموم میان کردوه و فه رمانی به مسولمانان کردوه، ئه وانیش بهری دهستیان له خوّل داوه و، هیچ شتیکیان له خو له که هه لئه گرتووه، وه جار یک به روخساریان (دهم و چاویان) دا هیناوه، پاشان جار یکی دیکه هاتوون بهری دهستیان له رووی زهوی داوه و دهسته کانیان پیی مهسح کردوه.

(۱) صحیح لغیره.

(۲) صحیح. أخرجه أبو داود: ۳۲۰، والنسائي: ۳۱۴.

بابهت: که سبت که بریندار ده بخت و توشی له شگرانی ده بخت و مه ترسی له سهر گیانی ههیه، ئه گهر ئاو به کار بینه بۆ خوشوشتن

۵۷۲- عَنْ عَطَاءِ بْنِ أَبِي رَبَاحٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: سَمِعْتُ ابْنَ عَبَّاسٍ يُخْبِرُ أَنَّ رَجُلًا أَصَابَهُ جُرْحٌ فِي رَأْسِهِ، عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، ثُمَّ أَصَابَهُ اخْتِلَامٌ، فَأَمَرَ بِالِاغْتِسَالِ، فَأَغْتَسَلَ، فَكُرِّ فَمَاتَ، فَبَلَغَ ذَلِكَ النَّبِيَّ ﷺ فَقَالَ: «فَقُلُوهُ، فَتَلَّهُمُ اللَّهُ، أَوْلَمْ يَكُنْ شِفَاءَ الْعِيِّ السُّؤَالُ؟!» - قَالَ عَطَاءٌ: وَبَلَّغْنَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: - «لَوْ غَسَلَ جَسَدَهُ، وَتَرَكَ رَأْسَهُ حَيْثُ أَصَابَهُ الْجِرَاحُ»^(۱).

واته: عه تانی کوری ئه بو ره باح رضی اللہ عنہ ده لئی: گویم له ئیبنو عه بیاس بوو ده یگیره یه وه که له سه رده می پیغه مبهری خوا ﷺ پیاوئیک سه ری بریندار بیوو، پاشان تووشی له شگرانی هاتبوو، جا فه رمانی پیکرابوو که ده بخت خوی بشوات، بویه خوی شوورد، دواتر به هوی هه وکردنی برینه که یه وه (ته پرکردنی برینه که ی) تووشی گرزبوونی ماسوولکه کانی هات و گیانی له ده ستدا، ئه وه وه واله گه یشته به پیغه مبهر ﷺ، ئه ویش فه رمووی: کوشتیان خوا بیانکوژی، ئایا ده رمانی نه زانین پرسیارکردن نیه؟ عه تاء ده لئی: پیمان گه یشته وه که پیغه مبهری خوا ﷺ فه رمووی: ئه گهر جه سته ی شووردا و شوینی برینه که ی سه ری جیه یشته با ته واو بوو.

بابهت: خوشوشتن له له شگرانی

۵۷۳- عَنْ مَيْمُونَةَ رضی اللہ عنہا، قَالَتْ: «وَضَعْتُ لِلنَّبِيِّ ﷺ غُسْلًا فَأَغْتَسَلَ مِنَ الْجَنَابَةِ، فَأَكْفَأَ الْإِنَاءَ بِشِمَالِهِ عَلَى يَمِينِهِ، فَغَسَلَ كَفَّيْهِ ثَلَاثًا، ثُمَّ أَقَاضَ عَلَى فَرْجِهِ، ثُمَّ دَلَكَ يَدَهُ بِالْأَرْضِ، ثُمَّ مَضَمَصَّ، وَاسْتَنْشَقَ، وَغَسَلَ وَجْهَهُ ثَلَاثًا، وَدِرَاعَيْهِ ثَلَاثًا، ثُمَّ أَقَاضَ الْمَاءَ عَلَى سَائِرِ جَسَدِهِ، ثُمَّ تَنَحَّى، فَغَسَلَ رِجْلَيْهِ»^(۲).

واته: مه یمونه رضی اللہ عنہا ده لئی: ئاوی خوشووردنم بۆ پیغه مبهر ﷺ دانا، ئه ویش له له شگرانی خوی شوورد، به جامه که ی که به ده سته چه پی گرتبووی ئاوی به لای راستی داگرد و ده سته کانی سی جاری شوورد، پاشان ئاوی به دامینی داگرد، دواتر ده سته هینا

(۱) حسن دون بلاغ عطاء. أخرجه أبو داود: ۳۳۷.

(۲) صحيح. أخرجه البخاري: ۲۴۹، ومسلم: ۳۱۷، وأبو داود: ۲۴۵، والنسائي: ۲۵۳ و ۴۱۸ و ۴۱۹.

به زهوى دا، پاشان ئاوى له دەم و لوتى پادا، وه دەم و چاوى سى جار شۆرد، وه باسکه كانى سى جار شۆرد، دواتر ئاوى به سەر هه موو جهستهى دا کرد، پاشان داهاته وه و پييه كانى شۆرد.

۵۷۴- عَنْ جُمَيْعِ بْنِ عُمَيْرِ التَّمِيمِيِّ رضي الله عنه، قَالَ: انْطَلَقْتُ مَعَ عَمَّتِي وَخَالَتِي، فَدَخَلْنَا عَلَى عَائِشَةَ فَسَأَلْنَاهَا: كَيْفَ كَانَ يَصْنَعُ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم عِنْدَ غُسْلِهِ مِنَ الْجَنَابَةِ؟، قَالَتْ: «كَانَ يُفِيضُ عَلَى كَفِّهِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، ثُمَّ يَدْخُلُهَا فِي الْإِنَاءِ، ثُمَّ يَغْسِلُ رَأْسَهُ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، ثُمَّ يُفِيضُ عَلَى جَسَدِهِ، ثُمَّ يَقُومُ إِلَى الصَّلَاةِ، وَأَمَّا نَحْنُ، فَإِنَّا نَغْسِلُ رُءُوسَنَا خَمْسَ مَرَّاتٍ؛ مِنْ أَجْلِ الضَّفِيرِ»^(۱).

واته: جومه يعى كورى عومه يرى ته يمى رضي الله عنه ده لى: له گه ل پوره كانم چووين بو لای عائيشه و پرسيارمان لى کرد که پيغه مبهرى خوا صلى الله عليه وسلم چى ده کرد بو خوشوردن له له شگرانى؟ ته ویش گوتى: سى جار ئاوى به دهسته كانى داده کرد، پاشان ده یخستنه ناو جامه که وه (بو ئاو دهرهینان)، دواتر سى جار سهرى ده شۆرد (يان سى جار ئاوى پيدا ده کرد)، پاشان ئاوى ده کرد به سەر جهسته يدا، وه دواتر هه لدهستا بو نوثر کردن، به لام ئيمه پينج جار سهرمان ده شۆرين، له بهر پرچ و که زيبه کان (بو ته وهى جوان ته ر بين).

بابهت: خوشوشتن له له شگرانى

۵۷۵- عَنْ جُبَيْرِ بْنِ مُطْعِمٍ رضي الله عنه، قَالَ: تَمَارَوْا فِي الْغُسْلِ مِنَ الْجَنَابَةِ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «أَمَّا أَنَا، فَأُفِيضُ عَلَى رَأْسِي ثَلَاثَ أَكْفٍ»^(۲).

واته: جوبه يرى كورى موتعيم رضي الله عنه ده لى: له خزمهت پيغه مبهرى خوا صلى الله عليه وسلم له سهر بابه تى خوشوردن بوو به ده مه ده مه (موناقه شه)، جا پيغه مبهرى خوا صلى الله عليه وسلم فه رموى: من بو خوم، سى مست ئاو ده که م به سەر سه رمد.

۵۷۶- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ رضي الله عنه، أَنَّ رَجُلًا سَأَلَهُ عَنِ الْغُسْلِ مِنَ الْجَنَابَةِ، فَقَالَ: «ثَلَاثًا» فَقَالَ الرَّجُلُ: إِنِّي شَعْرِي كَثِيرٌ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «كَانَ أَكْثَرَ شَعْرًا مِنْكَ، وَأَطْيَبَ»^(۳).

(۱) صحيح. أخرجه البخاري: ۲۴۸، ومسلم: ۳۱۶، وأبو داود: ۲۴۱، والترمذي: ۱۰۴، والنسائي: ۲۴۳_۲۴۹ و ۴۲۳.

(۲) صحيح. أخرجه البخاري: ۲۵۴، ومسلم: ۳۲۷، وأبو داود: ۲۳۹، والنسائي: ۲۵۰ و ۴۲۵.

(۳) صحيح بما بعده.

واته: نه بو سه عید ﷺ ده گپړته وه که پیاوړیک پرسیاری لیکرد دهر باره ی خوشوردنی له شگرانی، نه ویش گوتی: سئ جار (ناو ده که ی به سهر خوئدا)، پیاوه که ش گوتی: ناخر من پرچم زور و پره، نه ویش گوتی: پیغه مبهری خوا ﷺ پرچی له توش زیاتر بوو، وه پاک و خاوتن تریش بوو.

۵۷۷- عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَنَا فِي أَرْضٍ بَارِدَةٍ، فَكَيْفَ الْغُسْلُ مِنَ الْجَنَابَةِ؟ فَقَالَ ﷺ: «أَمَا أَنَا، فَأَحْتُوا عَلَى رَأْسِي ثَلَاثًا»^(۱).

واته: جابیر ﷺ ده لئ: گوتم: نه ی پیغه مبهری خوا ﷺ من له خاکیکي سارد دا ده ژیم، چوون غوسلئ له شگرانی له خووم دهر بکه م؟ فهرمووی: من بو خووم، سئ جار (سئ مست) ناو ده که م به سهر سه رمدا.

۵۷۸- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، سَأَلَهُ رَجُلٌ: كَمْ أُفِيضُ عَلَى رَأْسِي، وَأَنَا جُنُبٌ؟ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ «يَحْتُوا عَلَى رَأْسِهِ ثَلَاثَ حَثِيَّاتٍ» قَالَ الرَّجُلُ: إِنَّ شَعْرِي طَوِيلٌ، قَالَ: «كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَكْثَرَ شَعْرًا مِنْكَ، وَأَطْيَبَ»^(۲).

واته: نه بو هور په پره ﷺ ده گپړته وه که پیاوړیک پرسیاری لیکرد وه که چند ناو به سه رمدا بکه م کاتیک من له شگرانم؟ گوتوویه تی: پیغه مبهری خوا ﷺ سئ جار یان سئ مست ناوی به سه ریدا ده کرد، پیاوه که گوتی: من پرچم دریزه، نه ویش گوتی: پرچی پیغه مبهری خوا ﷺ له پرچی تو زیاتر و پرت تر بوو، وه پاک و خاوتن تریش بوو.

بابهت: ده ستونیز دواي خوشوشتن

۵۷۹- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ «لَا يَتَوَضَّأُ بَعْدَ الْغُسْلِ مِنَ الْجَنَابَةِ»^(۳).

واته: عائشه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ده لئ: پیغه مبهری خوا ﷺ دواي خوشوردنی له له شگرانی ده ستونیز ی نه ده گرت.

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۵۲، ومسلم: ۳۲۹.

(۲) حسن صحیح.

(۳) صحیح. أخرجه أبو داود: ۲۵۰، والترمذي: ۱۰۷، والنسائي: ۴۳۰.

بابەت: پیاوی لەشگران کە (دواى خۆشوشتن) خۆى بە خیزانەکەى گەرم دەکاتەو پێش ئەوەى ئەو (خیزانەکەى) خۆى بشوات

٥٨٠- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ «يَغْتَسِلُ مِنَ الْجَنَابَةِ، ثُمَّ يَسْتَدْفِي بِقَبْلِ أَنْ أُغْتَسِلَ»^(١).

واتە: عایشە رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا دەلى: پێغه مبهرى خوا ﷺ کە خۆى دەشۆرد لە لەشگرانى، پاشان باوەشى لە من دەدا بۆ ئەوەى خۆى گەرم بکاتەو پێش ئەوەى من خۆم بشۆم.

بابەت: لەشگران کە دەخەوت بى ئەوەى ئاو بەکاربهێنێت (خۆى بشوات)

٥٨١- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ «يُجْنِبُ ثُمَّ يَتَأَمُّ وَلَا يَمَسُّ مَاءً حَتَّى يَقُومَ بَعْدَ ذَلِكَ فَيَغْتَسِلَ»^(٢).

واتە: عایشە رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا دەلى: پێغه مبهرى خوا ﷺ لەشگران دەبوو، پاشان دەنوست و دەستیشى لە ئاو نەدەدا (خۆى نەدەشۆرد)، تاوێ کو دواتر لە خەو هەلدهستا ئنجای خۆى دەشۆرد (واتە: یە کسەر خۆى نەدەشۆرد).

٥٨٢- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: «إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ إِنْ كَانَتْ لَهُ إِلَى أَهْلِهِ حَاجَةٌ فَضَاهَا، ثُمَّ يَتَأَمُّ كَهَيْئَتِهِ، لَا يَمَسُّ مَاءً»^(٣).

واتە: عایشە رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا دەلى: بەراستى پێغه مبهرى خوا ﷺ ئەگەر ئیشى هەبووایە بە خیزانەکانى دەچوو ئیشە کەى دەکردو، پاشان دەنوست بەو حالهوه، وه دەستی لە ئاو نەدەدا.

٥٨٣- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ «كَانَ يُجْنِبُ، ثُمَّ يَتَأَمُّ كَهَيْئَتِهِ، لَا يَمَسُّ مَاءً» قَالَ: سُفْيَانُ، فَذَكَرْتُ الْحَدِيثَ يَوْمًا، فَقَالَ لِي إِسْمَاعِيلُ يَا فَتَى يُشَدُّ هَذَا الْحَدِيثُ بِشَيْءٍ^(٤).

(١) ضعيف. أخرجه الترمذي: ١٢٣.

(٢) صحيح لغيره. أخرجه أبو داود: ٢٢٨، والترمذي: ١١٨ و ١١٩.

(٣) صحيح. أخرجه أبو داود: ٢٢٨، والترمذي: ١١٨ و ١١٩.

(٤) صحيح. أخرجه أبو داود: ٢٢٨، والترمذي: ١١٨ و ١١٩.

واته: عائشه رضي الله عنها ده گيرڤته وه كه گوتويه تى: پيغه مبهري خوا عليه السلام كاتيك له شگران ده بوو، پاشان ده نوست بهو حاله وه ده ستى له ئاو نه ده دا. سوفيان گوتى: رۆژنك نه و فهرمووده يه م گيرايه وه، جا ئيسماعيل پىي گوتم: گه نجۆ نه و فهرمووده يه پيويستى به پشتگيرى هه يه به شتيكى تر.

بابه ت: نه وهى گوتويه تى: له شگران ناخه وى تاكو ده ستنويز نه گرى

٥٨٤- عَنْ عَائِشَةَ رضي الله عنها، قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم «إِذَا أَرَادَ أَنْ يَنَامَ وَهُوَ جُنُبٌ، تَوَضَّأَ وَضُوءَهُ لِلصَّلَاةِ»^(١).

واته: عائشه رضي الله عنها ده لى: پيغه مبهري خوا عليه السلام كاتيك ده بويست بخه وىت و له شگران بوو، ده ستنويزى ده گرت ههروه كو چۆن ده ستنويزى ده گرت بۆ نويز.

٥٨٥- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضي الله عنهما، أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ قَالَ لِرَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «أَيَزُقُّدُ أَحَدَنَا وَهُوَ جُنُبٌ؟ قَالَ: «نَعَمْ، إِذَا تَوَضَّأَ»^(٢).

واته: ئيبنو عومەر رضي الله عنهما ده گيرڤته وه كه عومهرى كورى خه تباب به پيغه مبهري خواى عليه السلام گوت: ئايا ده كرى يه كيك له ئيمه به له شگران يه وه بخه وىن؟ فهرمووى: به لى، نه گه ده ستنويز بگرى.

٥٨٦- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رضي الله عنه، أَنَّهُ كَانَ تُصِيبُهُ الْجَنَابَةُ بِاللَّيْلِ، فَيُرِيدُ أَنْ يَنَامَ، «فَأَمَرَهُ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم أَنْ يَتَوَضَّأَ ثُمَّ يَنَامَ»^(٣).

واته: ئه بو سه عىدى خودرى رضي الله عنه ده گيرڤته وه كه شهوانه تووشى له شگرانى ده بوو، وه ده بويست بخه وى، پيغه مبهري خواش عليه السلام فهرمى پيكرد كه ده ستنويز بگرى پاشان بخه وى.

(١) صحيح. أخرجه البخاري: ٢٨٦ و ٢٨٨، ومسلم: ٣٠٥، وأبو داود: ٢٢٢، والترمذي بإثر: ١١٩، والنسائي: ٢٥٧ و ٢٥٨.

(٢) صحيح. أخرجه البخاري: ٢٨٧، ومسلم: ٣٠٦، وأبو داود: ٢٢١، والترمذي: ١٢٠، والنسائي: ٢٥٩ و ٢٦٠.

(٣) صحيح.

بابهت: له شگران که بيهوئ دووباره جيماع بکاتهوه دهستنوئز بگرئ

۵۸۷- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ رضي الله عنه قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «إِذَا آتَى أَحَدُكُمْ أَهْلُهُ، ثُمَّ أَرَادَ أَنْ يَعُودَ، فَلْيَتَوَضَّأْ»^(۱).

واته: نه بو سه عيد رضي الله عنه ده لئ: پينغه مبهري خوا صلى الله عليه وسلم فهرموويه تي: نه گهر به کيک له ئيوه چوو بو لاي خيزاني، پاشان ويستی دووباره ي بکاتهوه، با دهستنوئز بگرئ.

بابهت: يهک جار خو شوشتن بو که سيک که ده چيته لاي هه موو خيزانه کاني

۵۸۸- عَنْ أَنَسٍ رضي الله عنه، أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم «كَانَ يَطُوفُ عَلَى نِسَائِهِ فِي غُسْلِ وَاحِدٍ»^(۲).

واته: نه نه س رضي الله عنه ده گيرپه ته وه که پينغه مبهري صلى الله عليه وسلم ده چوو بو لاي هه موو خيزانه کاني و يهک جار خوئ ده شوئرد.

۵۸۹- عَنْ أَنَسٍ رضي الله عنه، قَالَ: وَضَعْتُ لِرَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم غُسْلًا «فَاعْتَسَلَ مِنْ جَمِيعِ نِسَائِهِ فِي لَيْلَةٍ»^(۳).
واته: نه نه س رضي الله عنه ده لئ: ئاوي خو شوئردنم دانا بو پينغه مبهري خوا صلى الله عليه وسلم، نه ويش بهو ئاوه غوسلي گشت خيزانه کاني ده رکرد که نه و شه وه چوو بوو بو لايان.

بابهت: خو شوشتن بو ههر جاريک که ده چيته لاي خيزانه کاني

۵۹۰- عَنْ أَبِي رَافِعٍ رضي الله عنه أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم «طَافَ عَلَى نِسَائِهِ فِي لَيْلَةٍ، وَكَانَ يَغْتَسِلُ عِنْدَ كُلِّ وَاحِدَةٍ مِنْهُنَّ» فَقِيلَ لَهُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَلَا تَجْعَلُهُ غُسْلًا وَاحِدًا، فَقَالَ: «هُوَ أَرْكَى، وَأَطْيَبُ، وَأَظْهَرُ»^(۴).

(۱) صحيح. أخرجه مسلم: ۳۰۸، وأبو داود: ۲۲۰، والترمذي: ۱۴۱.

(۲) صحيح. أخرجه البخاري: ۲۸۴، ومسلم: ۳۰۹، وأبو داود: ۲۱۸، والترمذي: ۱۴۰، والنسائي: ۲۶۳ و ۲۶۴. وانظر البخاري: ۲۶۸.

(۳) صحيح. أخرجه البخاري: ۲۸۴، ومسلم: ۳۰۹، وأبو داود: ۲۱۸، والترمذي: ۱۴۰، والنسائي: ۲۶۳ و ۲۶۴. وانظر البخاري: ۲۶۸.

(۴) حسن. أخرجه أبو داود: ۲۱۹.

واته: ئەبو رافع رضی اللہ عنہ دەگیریتەوه که پیغمبەر صلی اللہ علیہ وسلم شەویکیان گەرا بەسەر هەموو خیزانەکانی، وە بۆ هەر یەکیکیان (که تەواو دەبوو) غوسلی دەکرد. پیتی گوترا: ئەو پیغمبەری خوا صلی اللہ علیہ وسلم بۆچی نایکەیتە یەک غوسل و تەواو (واته: که له هەموویان تەواو بوویت یە کجار غوسل دەر بکه)، فەرمووی: ئەوه باشتر و پاکوخواونتەرە بۆ جەسته و دەروون.

بابەت: لەشگران شت دەخوا و دەشخواتەوه

۵۹۱- عَنْ عَائِشَةَ رضی اللہ عنہا، قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم «إِذَا أَرَادَ أَنْ يَأْكُلَ وَهُوَ جُنْبٌ تَوَضَّأَ»^(۱).

واته: عایشە رضی اللہ عنہا دەلی: پیغمبەری خوا صلی اللە علیہ وسلم کاتیکی دەبویت خۆراک بخوات و له حالەتی لەشگرانیدا بوو، دەستنوژی دەگرت.

۵۹۲- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رضی اللہ عنہ قَالَ: سَأَلَ النَّبِيَّ صلی اللہ علیہ وسلم عَنِ الْجُنْبِ، هَلْ يَتَأَمُّ، أَوْ يَأْكُلُ، أَوْ يَشْرَبُ؟ قَالَ: «نَعَمْ، إِذَا تَوَضَّأَ وَضُوءَهُ لِلصَّلَاةِ»^(۲).

واته: جابیری کوری عەبدوللا رضی اللہ عنہ دەلی: پرسیار کرا له پیغمبەر صلی اللہ علیہ وسلم دەربارە ی کەسی لەشگران، ئایا دەکرێ بخەوی، یان بخوات، یان بخواتەوه؟ فەرمووی: بەلی، ئەگەر دەستنوژی بگری هەروەکو چۆن دەستنوژی دەگری بۆ نوژی.

بابەت: ئەوهی که گوتوو یەتی: تەنها

دەست شوشتن دروستە بۆ خواردن و خواردنەوه

۵۹۳- عَنْ عَائِشَةَ رضی اللہ عنہا، أَنَّ النَّبِيَّ صلی اللہ علیہ وسلم «كَانَ إِذَا أَرَادَ أَنْ يَأْكُلَ وَهُوَ جُنْبٌ غَسَلَ يَدَيْهِ»^(۳).

واته: عایشە رضی اللہ عنہا دەگیریتەوه که پیغمبەر صلی اللہ علیہ وسلم کاتیکی دەبویت شتیک بخوات و له حالەتی لەشگرانی دابوو، دەسته‌کانی دەشۆرد.

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۳۰۵، وأبو داود: ۲۳۴، والترمذي بإثر: ۱۱۹، والنسائي: ۲۵۵-۲۵۸. وانظر البخاري: ۲۸۶ و ۲۸۸.

(۲) صحیح لغيره.

(۳) صحیح. تخريجہ: تقديم (۵۸۴) و (۵۹۱).

بابهت: نهوهى که هاتووه ده بارهه قورئان خویندن بهبته ده ستنوئى

۵۹۴- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سَلَمَةَ رضي الله عنه، قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ، فَقَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يَأْتِي الْخَلَاءَ، فَيَقْضِي الْحَاجَةَ، ثُمَّ يَخْرُجُ، فَيَأْكُلُ مَعَنَا الْخُبْزَ، وَاللَّحْمَ، وَيَقْرَأُ الْقُرْآنَ، وَلَا يَحْجُبُهُ - وَرَمَاهَا قَالَ: لَا يَحْجُرُهُ - عَنِ الْقُرْآنِ شَيْءٌ، إِلَّا الْجَنَابَةَ»^(۱).

واته: عه بدوللاى كورى سه له مه رضي الله عنه ده لى: چووم بو لای عه لى كورى نه بو تالیب رضي الله عنه، جا گوتى: پیغه مبهرى خوا صلى الله عليه وسلم ده چوویه سه رئاو، وه سه رئاوى ده كرد، پاشان ده هاته ده ره وه، جا له كه ل تیمه نان و گوشتى ده خوارد، وه قورئانى ده خویند، وه هیچ شتیک ریی قورئان خویندنى لى نه ده گرت، مه گهر له شگرانى.

۵۹۵- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضي الله عنه قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «لَا يَقْرَأُ الْقُرْآنَ الْجُنُبُ، وَلَا الْحَائِضُ»^(۲).

واته: ئیبنو عومهر رضي الله عنه ده لى: پیغه مبهرى خوا صلى الله عليه وسلم فه رموویه تى: که سى له شگران و ئافره تیک که له سوورپی مانگانه دا بى نابى قورئان بخوینن.

۵۹۶- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضي الله عنه قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «لَا يَقْرَأُ الْجُنُبُ وَالْحَائِضُ شَيْئًا مِنَ الْقُرْآنِ»^(۳).

واته: ئیبنو عومهر رضي الله عنه ده لى: پیغه مبهرى خوا صلى الله عليه وسلم فه رموویه تى: که سى له شگران و ئافره تیک که له سوورپی مانگانه دا بیت نابى هیچ شتیک له قورئان بخوینن.

بابهت: له ژیر ههر موویهک له شگرانى ههیه

۵۹۷- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «إِنَّ تَحْتَ كُلِّ شَعْرَةٍ جَنَابَةٌ، فَاغْسِلُوا الشَّعْرَ، وَأَنْفِقُوا الْبَشْرَةَ»^(۴).

(۱) ضعيف. أخرجه أبو داود: ۲۲۹، والترمذي: ۱۴۶، والنسائي: ۲۶۵_۲۶۶.

(۲) حسن لغيره. أخرجه الترمذي: ۱۳۱.

(۳) حسن لغيره. أخرجه الترمذي: ۱۳۱.

(۴) ضعيف. أخرجه أبو داود: ۲۴۸، والترمذي: ۱۰۶.

واته: نه بو هوره پره ﷺ ده لئ: پيغه مبهري خوا ﷺ فه رمويه تي: به راستي ژير هه موو موويه ك له شگرانيه كه (واته: ده بي هه موو جهسته بشوردري هه تا تاله موويه كيش نابي جي به پلدری به كه مته رخه می)، بويه موو بشون و پيست پاك بكه نه وه.

۵۹۸- عَنْ أَبُو أَيُّوبَ الْأَنْصَارِيِّ ﷺ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: «الصَّلَاةُ الْخَمْسُ، وَالْجُمُعَةُ إِلَى الْجُمُعَةِ، وَأَدَاءُ الْأَمَانَةِ، كَفَّارَةٌ لِمَا بَيْنَهَا» قُلْتُ: وَمَا أَدَاءُ الْأَمَانَةِ، قَالَ: «غَسْلُ الْجَنَابَةِ، فَإِنَّ تَحْتَ كُلِّ شَعْرَةٍ جَنَابَةٌ»^(۱).

واته: نه بو نه يوبي نه نصاري ﷺ ده گير پته وه كه پيغه مبهري ﷺ فه رمويه تي: پينج نوژه كه وه، نوژي هه يني بو نوژي هه يني و، به جيگه ياندي پاسپارده كه، هو كاري ليخوشبوني نه و تاوانه ن كه له نيوانيان دايه، گوتم: به جيگه ياندي پاسپارده كه چيه؟ فه رموي: خو شوردنه له له شگراني، چونكه بيگومان له ژير هه رمويه كدا له شگرانيه كه هه يه.

۵۹۹- عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ ﷺ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «مَنْ تَرَكَ مَوْضِعَ شَعْرَةٍ مِنْ جَسَدِهِ مِنْ جَنَابَةٍ لَمْ يَغْسِلْهَا، فَعَلَّ بِهِ كَذَا وَكَذَا مِنَ النَّارِ» قَالَ: عَلِيُّ، فَمِنْ نَمِّ عَادِيثٍ سَعْرِي، وَكَانَ يَجْزُهُ^(۲).

واته: عه لي كوري نه بو تاليب ﷺ ده گير پته وه، پيغه مبهري ﷺ فه رمويه تي: هه كه سيك له كاتي غوسل ده ركردندا جي موويه كي له شي جي به پلدي و نه يشوري، له دوزه خدا ناوا و ناواي پنده كرى. عه لي گوتم: له وكاته به دواوه به ره و پرووي مووه كانم بوومه وه، وه ده يتاشين.

بابهت: نه وهی پياو له خودا ده يبينت ئافره تيش ده يبينت

۶۰۰- عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ ﷺ، قَالَتْ: جَاءَتْ أُمُّ سَلِيمٍ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ، فَسَأَلَتْهُ عَنِ الْمَرْأَةِ تَرَى فِي مَنَامِهَا مَا يَرَى الرَّجُلُ؟ قَالَ: «نَعَمْ، إِذَا رَأَتِ الْمَاءَ فَلْتَعْتَسِلْ» فَقُلْتُ: فَصَحَّتِ النِّسَاءُ، وَهَلْ تَحْتَلِمُ الْمَرْأَةُ؟ قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «تَرَبَّتْ مِمَّنْكَ، فَبِمَ يُشْبِهُهَا وَلَدَهَا إِذَا»^(۳).

(۱) ضعيف.

(۲) ضعيف. أخرجه أبو داود: ۲۴۹.

(۳) صحيح. أخرجه البخاري: ۱۳۰، ومسلم: ۳۱۳، والترمذي: ۱۲۲، والنسائي: ۱۹۷.

واته: نوممو سه له مه ﷺ ده لئ: نوممو سوله يم هاته خزمه ت پيغه مبهري ﷺ و پرسياړی ليکړد دهر باره ی ثافره تیک که له خهودا نهو شته ده بينی که پياو ده بينی (خهونی له شگرانی)؟ فهرمووی: به لئ، نه گهر (ثافره ت) ناوی بینی با خوی بشوری، منیش (نوممو سه له مه) گوتم: ثافره ت ريسوا کرد، تايا ثافره ت تووشی له شگرانی ده بین (له خهودا)؟ پيغه مبهريش ﷺ فهرمووی: ده ستت به خوّل بیت، نهی نه گهر وانه بی چون منداله که ی له خوی ده چی.

٦٠١- عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ أُمَّ سَلِيمٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا سَأَلَتْ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، عَنِ الْمَرْأَةِ تَرَى فِي مَنَامِهَا مَا يَرَى الرَّجُلُ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِذَا رَأَتْ ذَلِكَ فَأَنْزَلَتْ، فَعَلَيْهَا الْغُسْلُ» فَقَالَتْ أُمُّ سَلَمَةَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَيْكُونُ هَذَا، قَالَ: «نَعَمْ، مَاءُ الرَّجُلِ غَلِيظٌ أَبْيَضٌ، وَمَاءُ الْمَرْأَةِ رَقِيقٌ أَصْفَرٌ، فَأَيُّهُمَا سَبَقَ، أَوْ عَلا، أَشَبَّهُهُ الْوَلَدُ»^(١).

واته: نه نه س ﷺ ده گپړته وه که نوممو سوله يم ﷺ پرسياړی له پيغه مبهري خوا ﷺ کرد دهر باره ی ثافره تیک که له خهودا نهو شته ده بينی که پياو ده بينی (خهونی له شگرانی)؟ پيغه مبهري خوا ﷺ فهرمووی: نه گهر نه وهی بینی وه ناوی هاته وه، پيوسته خوی بشوری. نوممو سه له مه ﷺ گوتی: نهی پيغه مبهري خوا ﷺ تايا نه وه ده بی (پرووده ات)؟ فهرمووی: به لئ، ناوی پياو نه ستور و سپيه، وه ناوی ثافره ت ناسک و زرده، جا کاميان زال بوو (زياتر بوو)، يان سهر که وت، نهوا منداله که بهو ده چی.

٦٠٢- عَنْ خَوْلَةَ بِنْتِ حَكِيمٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَنَّهَا سَأَلَتْ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، عَنِ الْمَرْأَةِ تَرَى فِي مَنَامِهَا مَا يَرَى الرَّجُلُ؟ فَقَالَ: «لَيْسَ عَلَيْهَا غُسْلٌ حَتَّى تُنْزَلَ، كَمَا أَنَّهُ لَيْسَ عَلَى الرَّجُلِ غُسْلٌ حَتَّى يُنْزَلَ»^(٢).

واته: خهوله ی کچی حکیم ﷺ ده گپړته وه که پرسياړی له پيغه مبهري خوا ﷺ کرد، دهر باره ی ثافره تیک که له خهودا نهو شته ده بينی که پياو ده بينی (خهونی له شگرانی)؟ فهرمووی: پيوست ناکات خوی بشوری تاوه کو ناوی نه په ته وه، ههروه کو چون پياو خو شوردنی له سهر نيه تاوه کو ناوی نه په ته وه.

(١) صحيح. أخرجه مسلم: ٣١١، والنسائي: ١٩٥ و ٢٠٠.

(٢) حسن. أخرجه النسائي: ١٩٨.

بابہت: ٹھوہى کہ ہاتوہہ دہر بارہى خوشوشتنى ٹافرہتان لہ لہشگرانى

٦٠٣- عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ رضي الله عنها قَالَتْ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنِّي امْرَأَةٌ أَشَدُّ صَفَرَ رَأْسِي، فَأَنْقَضُهُ لِغُسْلِ الْجَنَابَةِ؟ فَقَالَ: «إِنَّمَا يَكْفِيكَ أَنْ تَحْنِي عَلَيْهِ ثَلَاثَ حَتَيَاتٍ مِنْ مَاءٍ، ثُمَّ تُفِيضِي عَلَيْكَ مِنَ الْمَاءِ، فَتَطْهُرِينَ - أَوْ قَالَ - فَإِذَا أَنْتِ قَدْ طَهُرْتِ»^(١).

واتہ: ٹوممو سہ لہ مہ رضي الله عنها دہ لئی: گوتم: ٹہى پئغہ مہ ہرى خوا رضي الله عنها من کہ زى بہ توندى دہ بہ ستم، ٹایا لہ کاتى غوسل دہر کردندا بیکہ مہوہ؟ ٹھویش فہرمووى: سى مشت ٹاوت بہ سہ بیکہ ت بہ سہر سہرتدا، پاشان ٹاؤ بکہ ت بہ سہر ہموو جہ سہتہ تدا، ٹاوا پاک دہ بیتہوہ، یان فہرمووى ٹھو کاتہ تو پاک بوویتہ تہوہ.

٦٠٤- عَنْ عَبْدِ بْنِ عُمَرَ رضي الله عنهما، قَالَ: بَلَغَ عَائِشَةَ، أَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عَمْرٍو يَأْمُرُ نِسَاءَهُ إِذَا اغْتَسَلْنَ أَنْ يَنْقُضْنَ رُءُوسَهُنَّ، فَقَالَتْ: يَا عَجَبًا لِابْنِ عَمْرٍو هَذَا، أَفَلَا يَأْمُرُهُنَّ أَنْ يَحْلِقْنَ رُءُوسَهُنَّ، لَقَدْ كُنْتُ أَنَا، وَرَسُولُ اللَّهِ ﷺ، «نَغْتَسِلُ مِنْ إِنَاءٍ وَاحِدٍ، فَلَا أَزِيدُ عَلَى أَنْ أُفْرِغَ عَلَى رَأْسِي ثَلَاثَ إِفْرَاعَاتٍ»^(٢).

واتہ: عوبہ دیدى كورى عومہر رضي الله عنهما دہ لئی: بہ عائشہ رضي الله عنها گہ یشتہوہ کہ عہ بدوللای كورى عہمر رضي الله عنهما فہرمانى بہ زنہ کانى کردوہ کہ کہ زببہ کانیان بکہ نہوہ لہ کاتى خوشوردندا، خاتوو عائشہ رضي الله عنها گوتى: ٹای لہ ٹببہ عہمر، جا بو بہ کجاری فہرمانیان پیناکات سہریان بتاشن؟! بہ راستى من و پئغہ مہ ہرى خوا رضي الله عنها غوسلى خومان لہ تہشتیکدا دہردہ کرد، تہ نہا سى مشت ٹاویشم دہ کرد بہ سہرمدا و بہس.

بابہت: لہشگرانى ٹہگر خوی لہ ٹاودا نقوم بکات ٹایا دروستہ و لہسہرى لادہچت؟

٦٠٥- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَا يَغْتَسِلُ أَحَدُكُمْ فِي الْمَاءِ الدَّائِمِ، وَهُوَ جُنُبٌ» فَقَالَ: كَيْفَ يَفْعَلُ يَا أَبَا هُرَيْرَةَ؟ فَقَالَ: «يَتَنَاوَلُهُ تَنَاوُلًا»^(٣).

(١) صحیح. أخرجه مسلم: ٣٣٠، وأبو داود: ٢٥١ و ٢٥٢، والترمذي: ١٠٥، والنسائي: ٢٤١.

(٢) صحیح. أخرجه مسلم: ٣٣١، والنسائي: ٤١٦.

(٣) صحیح. أخرجه مسلم: ٢٨٣، والنسائي: ٢٢٠ و ٣٣١ و ٣٩٦.

واته: ئەبو ھورەیرە رضی اللہ عنہ دەلی: پیغەمبەری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فەرموو یە تی: ھیچ یە کیکتان لە ناو ئاوی وەستاودا خۆی نەشۆرێ، کە لەشی گران بیت. (پراوی) گوتی: ئەی ئەبو ھورەیرە ئایا چ بکات؟ گوتی: با ئاوی لێ ھەلبینجی (واته: لە دەرهوہی ئاوه وەستاوه کە ئاو بە کاربینی).

بابەت: ئاو (خۆشوشتن) لە ئاوه (مەنی ھاتنەوہ)

۶۰۶- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رضی اللہ عنہ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم مَرَّ عَلَى رَجُلٍ مِنَ الْأَنْصَارِ، فَأَرْسَلَ إِلَيْهِ، فَخَرَجَ رَأْسُهُ يَقْفُرُ، فَقَالَ: «لَعَلَّنَا أَعْجَلْنَاكَ» قَالَ: نَعَمْ يَا رَسُولَ اللَّهِ. قَالَ: «إِذَا أُعْجِلْتَ، أَوْ أَفْحَطْتَ، فَلَا تُسَلِّ عَلَيْنِكَ، وَعَلَيْكَ الْوُضُوءُ»^(۱).

واته: ئەبو سەعیدی خودری رضی اللہ عنہ دە گێڕیتەوہ پیغەمبەری خوا صلی اللہ علیہ وسلم بە لای پیاویک لە ئەنصاریدا تێپەری، وە ناردی بە دوایدا، کابراش سەری ھینیا یە دەر (لە پەنجەرەوہ، یان لە دەرگاوه) کە ئاوی لێدەچۆرایەوہ، فەرمووی: وا دیارە پە لەمان لێکردی، گوتی: بەلێ ئەی پیغەمبەری خوا صلی اللہ علیہ وسلم، فەرمووی: ئەگەر پە لەت لێکرا، یان پە لەت کردو و ئاوت نەھا تەوہ (تەواو نەبووی)، ئەوہ پێویست ناکات خۆت بشۆی، تەنیا دەبێ دەستتوێژ بگریەوہ (واته: تەنیا دەستتوێژت دەشکی).

۶۰۷- عَنْ أَبِي أَيُّوبَ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: «الْمَاءُ مِنَ الْمَاءِ»^(۲).

واته: ئەبو ئەییوب رضی اللہ عنہ دەلی: پیغەمبەری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فەرموو یە تی: خۆشۆردن بە ئاو ھاتنەوہ واجب دەبێ.

بابەت: واجب بوونی خۆشوشتن ئەگەر ئەندامی نێرینە و مێینە یی او و ئافرەت بەر یە ک کەوتن

۶۰۸- عَنْ عَائِشَةَ رضی اللہ عنہا، زَوْجِ النَّبِيِّ صلی اللہ علیہ وسلم، قَالَتْ: «إِذَا التَّمَى الْخِتَانَانِ فَقَدْ وَجَبَ الْغُسْلُ، فَعَلْتُهُ أَنَا وَرَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم، فَأَعْتَسَلْنَا»^(۳).

(۱) صحیح منسوخ. أخرجه البخاري: ۱۸۰، ومسلم: ۳۴۵.

(۲) صحیح لغیرە. أخرجه النسائي: ۱۹۹. وانظر مسلم: ۳۴۷.

(۳) صحیح. أخرجه الترمذي: ۱۰۸ و ۱۰۹. وانظر مسلم: ۳۵۰.

واته: عائیشه رضی اللہ عنہا خیزانی پیغمبەر صلی اللہ علیہ وسلم ده لئی: هەر کاتیک شوین خه ته نهی پیاو و ئافرهت به یه ک گه یشت، ئه وه خو شۆردن واجب ده بی، (عائیشه رضی اللہ عنہا ده لئی: من و پیغمبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم و امان ده کردو خوشمان ده شۆرد.

٦٠٩- عَنْ أَبِي بِنُ كَعْبٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: «إِنَّمَا كَانَتْ رُحْصَةً فِي أَوَّلِ الْإِسْلَامِ، ثُمَّ أُمِرْنَا بِالْغُسْلِ بَعْدُ»^(١).

واته: ئوبه ی کور ی که عب رضی اللہ عنہ ده لئی: سه ره تای ئیسلام مؤلهت پیدراو بوو، پاشان فرمانمان پیکرا به خو شۆردن.

٦١٠- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم قَالَ: «إِذَا جَلَسَ الرَّجُلُ بَيْنَ شُعْبَيْهَا الْأَرْبَعِ، ثُمَّ جَهَدَهَا، فَقَدْ وَجَبَ الْغُسْلُ»^(٢).

واته: ئه بو هور په پره رضی اللہ عنہ ده گپرتته وه، پیغمبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فهرموویه تی: ئه گهر پیاو له نێوان چوار په لی ئافرهت دانیشته و پاشان جووت بوو له گه لی (و ئاویشی نه یه ته وه)، ئه وه خو شۆردنی له سه ره واجب ده بی.

٦١١- عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم «إِذَا التَّقَى الْخِتَانَانَ، وَتَوَارَتِ الْحَشْفَةُ، فَقَدْ وَجَبَ الْغُسْلُ»^(٣).

واته: عه مپی کور ی شو عیب له باوکیه وه له باپیره وه رضی اللہ عنہ ده گپرتته وه، ده لئی: پیغمبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فهرموویه تی: ئه گهر شوین خه ته نهی پیاو و ئافرهت به یه ک گه یشت، وه سه ری ئه ندامی نیرینه چوو ه نێو ئه ندامی میننه ی ئافرهت (بزر بوو)، ئه وه خو شۆردن واجب ده بی.

(١) صحیح. أخرجه أبو داود: ٢١٤ و ٢١٥، والترمذي: ١١٠ و ١١١.

(٢) صحیح لغيره. أخرجه البخاري: ٢٩١، ومسلم: ٣٤٨، وأبو داود: ٢١٦، النسائي بنحوه: ١٩١.

(٣) صحیح لغيره.

بابەت: کەسێ خەو بێنێت بەلام تەری بە جەستە و پۆشاکیهوه نهییت

۶۱۲- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «إِذَا اسْتَيْقَظَ أَحَدُكُمْ مِنْ نَوْمِهِ، فَرَأَى بَلَلًا، وَلَمْ يَرَ أَنَّهُ احْتَلَمَ، اغْتَسَلَ، وَإِذَا رَأَى أَنَّهُ قَدْ احْتَلَمَ، وَلَمْ يَرَ بَلَلًا، فَلَا غُسْلَ عَلَيْهِ»^(۱).

واته: عایشە رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا دەگێڕێتەوه، پێغه مبهەر ﷺ فەرموویەتی: ئەگەر یه کیکتان له خهو ههلسا، وه تەری به پۆشاکیهوه بینی (شوننه واری مهنی بینی)، ههڕچهنده خهوی له شکرانیشی نه بینی، ده بی خۆی بشۆری، وه ئەگەر هاتوو خهوی له شکرانی بینی، به لام شوننه واری تەرایه تی مهنی نه بینی، ئەوه خۆشۆردنی له سه ر نییه.

بابەت: خۆ په نادان له کاتی خۆشوتندا

۶۱۳- عَنْ أَبِي السَّمْحِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كُنْتُ أَخْدُمُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَكَانَ إِذَا أَرَادَ أَنْ يَغْتَسِلَ قَالَ: «وَلَيْي» فَأُولَئِهِ قَفَايَ، وَأَنْشُرُ الثُّوبِ، فَأَسْرُهُ بِهِ»^(۲).

واته: ئەبو سه مح ﷺ ده لی: من خزمه تی پێغه مبهرم ﷺ ده کرد، کاتیک که ده یویست خۆی بشۆری ده یفه رموو: پشتم تیبکه منیش پشتم تی ده کردو، پۆشاکه کهم بلاوده کرده وه و، دامده پۆشی.

۶۱۴- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَارِثِ بْنِ تَوْفَلٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّهُ قَالَ: سَأَلْتُ أُمَّ رَسُوْلَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، سَبَّحَ فِي سَفَرٍ، فَلَمْ أَجِدْ أَحَدًا يُخْبِرُنِي، حَتَّى أَخْبَرْتَنِي أُمُّ هَانِئِ بِنْتُ أَبِي طَالِبٍ أَنَّهُ قَدِمَ عَامَ الْفَتْحِ، «فَأَمَرَ بِسِتْرِ، فَسَتَرَ عَلَيْهِ، فَأَغْتَسَلَ، ثُمَّ سَبَّحَ مَائِي رَكَعَاتٍ»^(۳).

واته: عهبدو للای کوری حاریسی کوری نهوفه ل ﷺ ده لی: پرسیارم کرد که ئایا پێغه مبهری خوا ﷺ له سه فه ردا نوێزی سوننه تی کرده، به لام هیچ کهس وه لامی نه دامه وه، تاوه کو ئوممو هانیی کچی ئەبو تالیب بۆی گێرامه وه، که کاتیک پێغه مبهری

(۱) حسن لغیره. أخرجه أبو داود: ۲۳۶، والترمذي: ۱۱۳.

(۲) صحيح. أخرجه أبو داود: ۳۷۶ مطولاً، والنسائي: ۲۲۴.

(۳) صحيح. أخرجه البخاري: ۳۵۷ و ۱۱۷۶، ومسلم: ۳۳۶ وبيئر ۷۱۹، وأبو داود: ۱۲۹۰ و ۱۲۹۱.

خوای ع سالی نازادکردنی مه ککه گه‌رایه‌وه، فه‌رمانی کرد که په‌نای بدهن، ئنجا په‌نا درا، جا ده‌ست‌نوژی گرت (خوی شورد)، پاشان هه‌شت رکات نوژی سوننه‌تی کرد.

۶۱۵- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ ع، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ص: «لَا يَغْتَسِلَنَّ أَحَدُكُمْ بِأَرْضِ فَلَاةٍ، وَلَا فَوْقَ سَطْحٍ لَا يُوَارِيهِ، فَإِنْ لَمْ يَكُنْ يَرَى، فَإِنَّهُ يَرَى»^(۱).

واته: عه‌بدو‌ل‌لای کوری مه‌سعوود ع ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوای ع فه‌رموویه‌تی: خوتان له ده‌شت مه‌شون، وه له‌سه‌ر سه‌ربان خوتان مه‌شون کاتی خوتان په‌نا نه‌دابی، چونکه نه‌گه‌ر ئیوه‌ش (خه‌لک) نه‌بینن، نه‌وه ئیوه‌ ده‌بینرین.

بابه‌ت: قه‌ده‌غه‌کردن له‌که‌سی ته‌نگاو که‌ نوژی بکات

۶۱۶- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَرْقَمٍ ع، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ص: «إِذَا أَرَادَ أَحَدُكُمْ الْغَائِطَ، وَأَقِيَمَتِ الصَّلَاةُ، فَلْيَبْدَأْ بِهِ»^(۲).

واته: عه‌بدو‌ل‌لای کوری نه‌رقه‌م ع ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوای ع فه‌رموویه‌تی: نه‌گه‌ر به‌کیکتان ویستی بجی بو سه‌رئاو، وه کاتی نوژی کردنیش بو، با سه‌ره‌تا سه‌رئاوه‌که‌ی بکات.

۶۱۷- عَنْ أَبِي أَمَامَةَ ع، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ص «نَهَى أَنْ يُصَلِّيَ الرَّجُلُ وَهُوَ حَافِنٌ»^(۳).

واته: نه‌بو ئومامه ع ده‌گه‌رپه‌ته‌وه که پیغه‌مبه‌ری خوای ع قه‌ده‌غه‌ی کردوه‌پیاو به‌ته‌نگاوییه‌وه نوژی بکات.

۶۱۸- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ع، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ص: «لَا يَقُومُ أَحَدُكُمْ إِلَى الصَّلَاةِ وَيِهِ أَدَى»^(۴).

واته: نه‌بو هوره‌په‌ره ع ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوای ع فه‌رموویه‌تی: هه‌چ به‌کیکتان به‌ته‌نگاوییه‌وه نوژی نه‌کات.

(۱) ضعیف جداً.

(۲) صحیح. أخرجه أبو داود: ۸۸، والترمذي: ۱۴۲، والنسائي: ۸۵۲.

(۳) صحیح لغیره.

(۴) صحیح لغیره.

۶۱۹- عَنْ ثَوْبَانَ رضی اللہ عنہ، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ أَنَّهُ قَالَ: «لَا يَقُومُ أَحَدٌ مِنَ الْمُسْلِمِينَ وَهُوَ حَاقِنٌ حَتَّى يَتَحَقَّفَ»^(۱).

واتہ: سہو بان رضی اللہ عنہ دہ گپرتتہ وہ کہ پیغہ مبهری خوا ﷺ فہرموویہ تی: ہیچ یہ کیک له مسولہانان ہلنہستی (بو نوپژ کردن) کہ تہ نگاو بیت، تاوہ کو باری خوی سووک نہ کا.

بابہت: خوینچرکہی "الإستحاضة" ئہو ئافرہتہی روژہ کانی پاکبہ نی یان سووری مانگانہی ژمارد و پیش ئہوہ تووشی خوینی بہردہوام بیت

۶۲۰- عَنْ عُرْوَةَ بْنِ الزُّبَيْرِ، أَنَّ فَاطِمَةَ بِنْتَ أَبِي حُبَيْشٍ رضی اللہ عنہا، حَدَّثَتْهُ أَنَّهَا أَتَتْ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، فَشَكَتْ إِلَيْهِ الدَّمَ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّمَا ذَلِكَ عِرْقٌ، فَاَنْظُرِي إِذَا أَتَى قَرْوِكَ فَلَا تُصَلِّي، فَإِذَا مَرَّ الْقِرْعُ، فَتَطَهَّرِي، ثُمَّ صَلِّي مَا بَيْنَ الْقِرْعِ إِلَى الْقِرْعِ»^(۲).

واتہ: عوروی کوری زوبہیر دہ گپرتتہ وہ کہ فاتیمہی کچی حوبہیش رضی اللہ عنہا بوی گپراوہ تہ وہ، کہ چوہہ بو خزمہت پیغہ مبهری خوا ﷺ سکا لای حالی خوی بو کردوہ لہ سہر خوین بینین، جا پیغہ مبهری خوا ﷺ پیپی فہرموہ: بہراستی ئہوہی تو دہ یلپی خوینی دہ ماریکہ (واتہ: حہیز نیہ)، جا تو تہ ماشا بکہ و ئاگادار بہ، کاتیک کاتی عادی مانگانہت ہات ئہوہ نوپژ مہ کہ، کاتیکیش عادت بہ سہرچوو ئہوہ خوت پاک بکہوہو، دواتر نوپژ بکہ لہ نیوانی ہردوو عادیہ بوونہ کہ دا.

۶۲۱- عَنْ عَائِشَةَ رضی اللہ عنہا، قَالَتْ: جَاءَتْ فَاطِمَةُ بِنْتُ أَبِي حُبَيْشٍ رضی اللہ عنہا إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي امْرَأَةٌ أُسْتَحَاضُ، فَلَا أَطْهَرُ، أَفَأَدْعُ الصَّلَاةَ، قَالَ: «لَا، إِنَّمَا ذَلِكَ عِرْقٌ، وَلَيْسَ بِالْحَيْضَةِ، فَإِذَا أَقْبَلَتِ الْحَيْضَةَ، فَدَعِي الصَّلَاةَ، وَإِذَا أَدْبَرَتْ، فَاغْسِلِي عَنكَ الدَّمَ، وَصَلِّي» هَذَا حَدِيثٌ وَكَيْعٍ^(۳).

واتہ: عائشہ رضی اللہ عنہا دہ لی: فاتیمہی کچی ئہبو حوبہیش رضی اللہ عنہا ہات بو خزمہت پیغہ مبهری خوا ﷺ و گوتی: ئہی پیغہ مبهری خوا ﷺ من ئافرہتیکم خوین زور دہ بینم و پاک

(۱) صحیح لغیرہ. أخرجه أبو داود: ۹۰، والترمذي: ۳۵۷.

(۲) صحیح لغیرہ. أخرجه أبو داود: ۲۸۰ و ۲۸۱ و ۲۸۶، والنسائي: ۲۰۱ و ۲۱۱ و ۲۱۵ و ۳۴۹ و ۳۵۸ و ۳۵۳.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۲۸، ومسلم: ۳۳۳، وأبو داود: ۲۸۲ و ۲۸۳ و ۳۰۴، والترمذي: ۱۲۵، والنسائي: ۲۱۲ و ۲۱۸ و ۳۵۹ و ۳۶۳ و ۳۶۷.

نابمه وه، ئایا واز له نوێزکردن بێنم؟ (پێغه مبه‌ر ﷺ) فه‌رمووی: نه‌خیر، ئه‌وه ته‌نها ده‌مارێکه‌ خوێنی لێدیت و چه‌یز نه‌، بۆیه (به‌ گوێره‌ی شاره‌زای خۆت که‌ ده‌زانی که‌ی عاده‌ ده‌بی) هه‌ر کاتیک عاده‌بووی وه‌ کاتی سوپری مانگانه‌ت هات (به‌ پێی زانینی رابردووت) ئه‌وه‌ وازبینه‌ له‌ نوێزکردن، وه‌ هه‌رکات سوپری مانگانه‌ت ماوه‌ که‌ی به‌سه‌رچوو (با خوێنیش ببینی) خۆت پاک بکه‌وه‌ له‌و خوێنه‌ی به‌ جه‌سته‌ته‌وه‌یه‌ و نوێز بکه‌. ئه‌مه‌ ئه‌و فه‌رمووده‌یه‌یه‌ که‌ وه‌ کعب گێراویه‌ تیه‌ وه‌.

۶۲۲- عَنْ أُمِّ حَبِيبَةَ بِنْتِ جَحْشٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: كُنْتُ أُسْتَحَاضُ حَيْضَةً كَثِيرَةً طَوِيلَةً، قَالَتْ: فَجِئْتُ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ أَسْتَفْتِيهِ وَأُخْبِرُهُ، قَالَتْ: فَوَجَدْتُهُ عِنْدَ أُخْتِي زَيْنَبَ، قَالَتْ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ لِي إِلَيْكَ حَاجَةٌ، قَالَ: «وَمَا هِيَ؟ أَيْ هَتَأَهُ» قُلْتُ: إِنِّي أُسْتَحَاضُ حَيْضَةً طَوِيلَةً كَثِيرَةً، وَقَدْ مَنَعْتَنِي الصَّلَاةَ وَالصَّوْمَ، فَمَا تَأْمُرُنِي فِيهَا؟ قَالَ: «أَنْعَتُ لِكَ الْكُرْسُفِ، فَإِنَّهُ يُذْهِبُ الدَّمَ» قُلْتُ: هُوَ أَكْثَرُ فَذَكَرَ نَحْوَ حَدِيثِ شَرِيكِ^(۱).

واته: ئوممو چه‌ببیه‌ی کچی جه‌حش رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ده‌لی: من ئافره‌تیک بووم خوێنی زۆر و ماوه‌ درێژم ده‌ببینی له‌ کاتی سوپری مانگانه‌دا، بۆیه‌ هاتم بۆ خزمه‌ت پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ بۆ ئه‌وه‌ی پرسیا‌ری لێبکه‌م و حوکمه‌ که‌م پێبێتی، وه‌ هه‌واله‌ که‌ی خۆمی پێبده‌م، ده‌لی: جا ببینم له‌وکاته‌دا له‌لای زه‌ینه‌بی خوشکم بوو، ده‌لی: گوتم: ئه‌ی پێغه‌مبه‌ری خوا به‌راستی کارێک و پێوستیه‌ که‌م که‌وتۆته‌ لای جه‌نابت، پێغه‌مبه‌ریش ﷺ فه‌رمووی: ئه‌و کاره‌ چیه‌ ئه‌ی ژن؟ گوتم: من کاتی ده‌چمه‌ سوپری مانگانه‌وه‌ خوێنی زۆر و ماوه‌ درێژ ده‌بینم، وه‌ ئه‌وه‌ش وام لێده‌کات که‌ واز له‌ نوێز و رۆژوگرتن بێنم، جا هاتووم بزانه‌م چ فه‌رمانیکم پێده‌که‌ی؟ جا پێغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رمووی: من شتیکت بۆ وه‌سف ده‌که‌م که‌ بێگومان خوین لاده‌بات و نایه‌تلی ئه‌ویش (کورسوف) لۆکه‌یه‌، گوتم: خوینه‌ که‌ له‌وه‌ زیاتره‌. راوی فه‌رمووده‌ که‌ی شه‌ریک گێراویه‌ تیه‌ وه‌ که‌ ژماره‌ (۶۲۷)ه‌.

۶۲۳- عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: سَأَلْتُ امْرَأَةَ النَّبِيِّ ﷺ قَالَتْ: إِنِّي أُسْتَحَاضُ، فَلَا أَطْهَرُ، أَفَادَعُ الصَّلَاةَ؟ قَالَ: «لَا، وَلَكِنْ دَعِي قَدْرَ الْأَيَّامِ وَاللَّيَالِي الَّتِي كُنْتِ تَحِيضِينَ» قَالَ: أَبُو بَكْرٍ فِي حَدِيثِهِ «وَقَدَرَهُنَّ مِنَ الشَّهْرِ، ثُمَّ اغْتَسَلِي وَاسْتَنْفِرِي بِتَوْبٍ، وَصَلِّي»^(۲).

(۱) حسن. أخرجه أبو داود: ۲۸۷، والترمذي: ۱۲۸.

(۲) صحيح لغيره. أخرجه أبو داود: ۲۷۴ و ۲۷۸، والنسائي: ۲۰۸ و ۳۵۴ و ۳۵۵.

واته: ئوممو سه‌له‌مه ﷺ ده‌لی: ئافره‌تیک پرسپاری له پیغه‌مبهر ﷺ کردو گوتی: من توشی خوین به‌ربوون بووم و پاک نابمه‌وه، ئایا واز له نوێزکردن بینم؟ پیغه‌مبهر ﷺ فهرمووی: نه‌خیر، به‌لام به‌ئندازه‌ی ئه‌و شه‌و و پوژانه‌ی که پیشتر سوپی مانگانه‌ت تیدا بینوون (نوێز مه‌که)، ئه‌بو به‌کر له فهرمووده‌که‌دا ده‌لی: ئه‌ندازه‌که‌یان له مانگه‌که‌دایه (کاتیک ماوه‌که ته‌واووو) دواتر خۆت بشۆ و داوینت به‌ پارچه قوماشیک به‌سته (تاکو خوینی لینه‌یه‌ت) پاشان نوێزبکه.

۶۲۴- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: جَاءَتْ فَاطِمَةُ بِنْتُ أَبِي حُبَيْشٍ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنِّي امْرَأَةٌ أُسْتَحَاضُ، فَلَا أَطْهَرُ، أَفَادَعُ الصَّلَاةَ؟ قَالَ: «لَا، إِنَّمَا ذَلِكَ عِرْقٌ وَلَيْسَ بِالْحَيْضَةِ، اجْتَنِبِي الصَّلَاةَ أَيَّامَ مَحِيضِكَ، ثُمَّ اغْتَسِلِي، وَتَوَضَّئِي لِكُلِّ صَلَاةٍ، وَإِنْ قَطَرَ الدَّمُ عَلَى الْحَصِيرِ»^(۱).

واته: عائشه ﷺ ده‌لی: فاتیمه‌ی کچی ئه‌بو حوبه‌یش ﷺ هات بو خزمه‌ت پیغه‌مبهری خوا ﷺ و گوتی: ئه‌ی پیغه‌مبهری خوا ﷺ من ئافره‌تیکم خوینم زۆره، یان خوین به‌ربوونم زۆره و پاک نابمه‌وه، جا ئایا واز له نوێزکردن بینم له‌و حاله‌ته‌دا؟ پیغه‌مبهر ﷺ فهرمووی: نه‌خیر، به‌راستی ئه‌وه خوینی چه‌یز نیه، ئه‌وه خوینی ده‌ماریکه، بۆیه به‌ئندازه‌ی پوژانی سوپی مانگانه‌ت نوێز مه‌که، پاش ئه‌وه‌ی که پوژانی چه‌یز ته‌واووو، ئه‌وه خۆت بشۆره‌و بۆ ههر نوێزیکیش ده‌ستنوێز بگره (نوێزه‌کانت بکه) ئه‌گه‌ر دلۆپی خوین بکه‌وینته‌ سه‌ر چه‌سیره‌که‌ش.

الْحَصِيرِ: وه‌کو به‌رمال وایه که له پوش و گه‌لای دارخورما دروست ده‌کری.

۶۲۵- عَنْ عَدِيِّ بْنِ ثَابِتٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «الْمُسْتَحَاضَةُ تَدَعُ الصَّلَاةَ أَيَّامَ أَقْرَانِهَا، ثُمَّ تَغْتَسِلُ، وَتَوَضَّأُ لِكُلِّ صَلَاةٍ، وَتُصُومُ، وَتُصَلِّي»^(۲).

واته: عهدی کوری سابیت له باوکییه‌وه له باپیرییه‌وه ﷺ ئه‌ویش له پیغه‌مبهره‌وه ﷺ گێراویه‌تیه‌وه، که فهرموویه‌تی: ئه‌و ئافره‌ته‌ی خوین به‌ربوونی هه‌یه و خوینه‌که‌ش خوینی چه‌یز نیه، ئه‌وه واز له نوێز دینن به‌ئندازه‌ی ئه‌و پوژانه‌ی که پیشتر تیدا

(۱) صحیح إلا قوله: «وَإِنْ قَطَرَ الدَّمُ عَلَى الْحَصِيرِ». أخرجه أبو داود: ۲۹۸.

(۲) صحیح. أخرجه أبو داود: ۲۹۷، والترمذی: ۱۲۶.

توشي سوړي مانگانه بووه، پاشان خوي ده شورې بو هه موو نوژنيکيش ده ستويز ده گري و پوژووش ده گري و نوژنيش ده کات.

تیبینی: ثم فرموده به لگه به له سهر نه وهی که (قرء) به مانای حه یزو سوړی مانگانه نیه.

بابه: ثم فافره تهی "استحاض" یه تی خوینه کانی لَا تَيْكُمَلُ بُوُوهُ وَ نَايِنَا سَيْتَهُوهُ

٦٢٦- عَنْ عُرْوَةَ بْنِ الزُّبَيْرِ، وَعَمْرَةَ بِنْتِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، أَنَّ عَائِشَةَ رضي الله عنها زَوَّجَ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم، قَالَتْ: اسْتَحْيَضَتْ أُمَّ حَبِيبَةَ بِنْتُ جَحْشٍ وَهِيَ تَحْتَ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ سَبْعَ سِنِينَ، فَشَكَتَ ذَلِكَ لِلنَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم، فَقَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم: «إِنَّ هَذِهِ لَيْسَتْ بِالْحَيْضَةِ، وَإِنَّمَا هُوَ عِرْقٌ، فَإِذَا أَقْبَلَتِ الْحَيْضَةَ، فَدَعِيَ الصَّلَاةَ، وَإِذَا أَدْبَرَتْ، فَاعْتَسَلِي وَصَلِي» قَالَتْ عَائِشَةُ رضي الله عنها: فَكَانَتْ تَغْتَسِلُ لِكُلِّ صَلَاةٍ، ثُمَّ تُصَلِّي، وَكَانَتْ تَقْعُدُ فِي مِرْكَانٍ لِأُخْتِهَا زَيْنَبَ بِنْتِ جَحْشٍ، حَتَّى إِنَّ حُمْرَةَ الدَّمِ لَتَعْلُو الْمَاءَ^(١).

واته: عوروهی کورې زوبه یر و عه مړه ی کچی عه بدو پره حمان ده گپړنه وه که عایشه رضي الله عنها خیزانی پیغه مبه ر صلى الله عليه وسلم گوتوویه تی: نوممو حه بیبه ی کچی جه حش رضي الله عنها که هاوسه ری عه بدو پره حمانی کورې عه وف بوو رضي الله عنها، هه وت سال توشی نه خووشی خوین به ربوون بوو، بو نه و مه به سته هاته خزمه ت پیغه مبه ری خوا صلى الله عليه وسلم سکالای حالی خوی کرد، جا پیغه مبه ر صلى الله عليه وسلم فرمووی: نه و خوینه خوینی حه یز نیه، به لکو ده ماریکه نه و خوینه ی لیدیته ده ره وه، بویه به گویره ی پیش توش بوون به و نه خووشیه، هه رکات پوژانی سوړی مانگانه ت هات، نه وه واز له نوژن کردن بینه، وه کاتیکیش نه و کاته ی سوړی مانگانه ته و او بوو پویش ت، نه وه خو ت بشوره و نوژن بکه، عایشه رضي الله عنها ده لی: بو هه موو نوژنیک خوی ده شور دو و اتر نوژنی ده کرد، وه له ته شتی کدا خوی ده شور د که هی زهینه بی کچی جه حشی خوشکی بوو، که په نگي سوړی خوینه که ی به سهر ناوه که دا ده که وت.

(١) صحیح. أخرجه البخاري: ٣٢٧، ومسلم: ٣٣٤، وأبو داود: ٢٨٩_٢٩١، والترمذي: ١٢٩، والنسائي: ٢٠٣ و ٢٠٤ و ٢٠٥ و ٢٠٦ و ٢٠٧ و ٢١٠ و ٣٥١ و ٣٥٧.

بابهت: ئه و کچه ی که له سهره تاوه تووشی خوین بهربوون بووه یان رۆژه کانی عاده ی بیرچۆتهوه

۶۲۷- عَنْ أُمِّ حَمْنَةَ بِنْتِ جَحْشٍ رضی اللہ عنہا أَنَّهَا اسْتَحِيضَتْ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، فَأَتَتْ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ فَقَالَتْ: إِنِّي اسْتَحِضْتُ حَيْضَةً مُنْكَرَةً شَدِيدَةً، قَالَ لَهَا: «اِحْتَسِي كُرْسُفًا» قَالَتْ لَهُ: إِنَّهُ أَشَدُّ مِنْ ذَلِكَ، إِنِّي أَنْجُ نَجًّا، قَالَ: «تَلَجَمِي، وَتَحَيِّضِي فِي كُلِّ شَهْرٍ فِي عِلْمِ اللَّهِ سِتَّةَ أَيَّامٍ، أَوْ سَبْعَةَ أَيَّامٍ، ثُمَّ اغْتَسِلِي غُسْلًا، فَصَلِّي، وَصُومي ثَلَاثَةَ وَعِشْرِينَ، أَوْ أَرْبَعَةَ وَعِشْرِينَ، وَأَخْرِي الظُّهْرَ، وَقَدِّمِي العَصْرَ، وَاعْتَسِلِي لهُمَا غُسْلًا، وَأَخْرِي المَغْرِبَ، وَعَجَلِي العِشَاءَ، وَاعْتَسِلِي لهُمَا غُسْلًا، وَهَذَا أَحَبُّ الأَمْرَيْنِ إِلَيَّ»^(۱).

واته: حهمنه ی کچی جه حش رضی اللہ عنہا ده گپرتته وه، له سهرده می پیغه مبهری خوادا ﷺ توشی خوینبه ربوون بوو، جا هات بو خزمهت پیغه مبهری خوا ﷺ و گوتی: من توشی خوینبه ربوون و حه یزیک بووم که خوینه که ی یه کجار زوره، پیغه مبهر ﷺ فه رمووی: پارچه لۆکه یه ک له شوینی خوین هاتنه که دابنی، ئه ویش گوتی: خوینه که زور له وه زیاتره که به و پارچه لۆکه یه رابوه ستی، چونکه من خوینیکی زور زورم له بهر ده پروات، پیغه مبهر ﷺ فه رمووی: به پارچه په رۆیه ک ئه و شوینه ی خوینه که به سته، ئنجا به پنی شه ریه تی خوا له ههر مانگی کدا شه ش، یان حهوت رۆژ به حه یز و عاده هه ژمار بکه، پاشان خۆت بشۆ و بیست و سی یان بیست و چوار (رۆژ) نوێژ بکه و به رۆژ ووبه، وه نوێژی نیوه رۆ دوا بخره و نوێژی عه صریش پیش بخره و بو هه ردوو نوێژه که یه کجار خۆت بشۆ، وه نوێژی مه غریب دوا بخره و نوێژی عیشاش پیش بخره، بو هه ردوو کیان یه کجار خۆت بشۆ، ئه وه باشتترین و راسترینی دوو رایه که یه له لای من.

تییینی: مه به ست له دوو رایه که ئه وه یه که یه که م: بو ههر نوێژیک خۆی بشۆری، دووهم: که نیوه رۆ و عه صر کۆبکاته وه و بو هه ردوو کیان یه کجار خۆی بشۆری، وه هه روه ها مه غریب و عیسا (بو یه دووهمی هه لێژارد، چونکه هی یه که م قورسی و ناره حه تی زیاتری تیدایه).

(۱) حسن. أخرجه أبو داود: ۲۸۷، والترمذي: ۱۲۸.

بابہت: بہرکہوتنی خوینی حہیز بہ پوُشاک

۶۲۸- عَنْ أُمِّ قَيْسٍ بِنْتِ مِخْصَنِ رضی اللہ عنہا، قَالَتْ: سَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، عَنْ دَمِ الْحَيْضِ يُصِيبُ الثَّوْبَ، قَالَ: «اغْسِلِيهِ بِالْمَاءِ وَالسَّدْرِ، وَحُكِّيهِ وَلَوْ بِضَلَعٍ»^(۱).

واتہ: نوممو قہیسی کچی میحصن رضی اللہ عنہا دہلئی: پرسیارم لہ پیغہمبہری خوا ﷺ کرد دہربارہی خوینی حہیز کاتیک بہر پوُشاک دہ کہوئی (ٹایا پیسہ، یان نا؟)، پیغہمبہر ﷺ فہرمووی: بہ ٹاو و مؤرد (یہ کیکہ لہو شتانہی کہ پوُشاک پی دہشوردی وہ کو صابون و تایت) بیٹو، وہ شوینہ کہی بکریٹنہ ٹہ گہر بہ چیلکہ دارنکیش بی (بو ٹہ وہی شوینہ واری نہ مینئی).

۶۲۹- عَنْ أَسْمَاءَ بِنْتِ أَبِي بَكْرٍ الصِّدِّيقِ رضی اللہ عنہا، قَالَتْ: سُئِلَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ، عَنْ دَمِ الْحَيْضِ يَكُونُ فِي الثَّوْبِ، قَالَ: «أَقْرُصِيهِ، وَاغْسِلِيهِ، وَصَلِّي فِيهِ»^(۲).

واتہ: ٹہسائی کچی ٹہ بو بہ کری صیددیق رضی اللہ عنہا دہلئی: پرسیارکرا لہ پیغہمبہری خوا ﷺ دہربارہی خوینی حہیز کاتیک کہ بہ پوُشاک وہ بی، (پیغہمبہر ﷺ) فہرمووی: (بہ پہنجہ و نیٹوکت) بیکریٹنہ و ٹاوی بہسہردا بریڑہ، ٹنجا نوٹزی پیوہ بکہ.

۶۳۰- عَنْ عَائِشَةَ رضی اللہ عنہا زَوْجِ النَّبِيِّ ﷺ، أَنَّهَا قَالَتْ: «إِنْ كَانَتْ إِخْدَانًا لِحَيْضٍ، ثُمَّ تَقَرَّضَ الدَّمَ مِنْ ثَوْبِهَا عِنْدَ طَهْرِهَا، فَتَغَسَّلَهُ وَتَنَضَّحَ عَلَى سَائِرِهِ، ثُمَّ تَصَلَّى فِيهِ»^(۳).

واتہ: عائیشہ رضی اللہ عنہا خیزانی پیغہمبہر ﷺ دہلئی: ٹہ گہر بہ کیکمان توشی عادی مانگانہ بووباین، ٹہ وہ ٹہو کہسہ پوُشاک کہی دہ کراند لہ کاتی پاککردنہ وہدا، ٹنجا (شوینہ کہی) دہشورد، پاشان ٹاوی لہ ہہموو پوُشاک کہ دہپرژاند و دواتر نوٹزی پیوہ دہ کرد.

(۱) صحیح. أخرجه أبو داود: ۳۶۳، والنسائي: ۲۹۲ و ۳۹۵.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۲۷ و ۳۰۷، ومسلم: ۲۹۱، وأبو داود: ۳۶۰-۳۶۲، والترمذي: ۱۳۸، والنسائي: ۲۹۳.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۳۰۸.

بابه ت: نافره تی بڼويز نويزه کانی ناگير یته وه

۶۳۱- عَنْ عَائِشَةَ رضي الله عنها، أَنَّ امْرَأَةً سَأَلَتْهَا: أَتَقْضِي الْحَائِضُ الصَّلَاةَ؟ قَالَتْ لَهَا عَائِشَةُ: أَحْزُورِيَّةٌ أَنْتِ؟ قَدْ «كُنَّا نَحِيضُ عِنْدَ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم ثُمَّ نَطْهَرُ، وَلَمْ يَأْمُرْنَا بِقَضَاءِ الصَّلَاةِ»^(۱).

واته: عائشه رضي الله عنها ده گير یته وه، نافره تیک پرسياړی لیکرد: ده باره ی نه وه ی که نایا نافره ت که عاده ده بې پیوسته دوا ی پاک بوونه وه نويزه کانی بگير یته وه؟ عائشه رضي الله عنها پيی گوت: نایا تو چه روړیت (دهسته یه ک بوون له خه واریج که پیمان و ابووه نافره ت دوا ی پاک بوونه وه ده بې نويزه کانی بگير یته وه؟) (دوا ی نه وه عائشه رضي الله عنها) گوتی: یمه له لای پیغه مبه ر صلى الله عليه وسلم توشی سوړی مانگانه ده بووین، پاشان پاک ده بووینه وه، فرمانیشی پې نه ده کردین نويزه کانمان بگيرینه وه.

بابه ت: نه وه ی که نافره تی بڼ نويز ده توانی شتیک له مزگهوت بڼی

۶۳۲- عَنْ عَائِشَةَ رضي الله عنها قَالَتْ: قَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «تَأْوِلِيَنِي الْخُمْرَةَ مِنَ الْمَسْجِدِ» فَقُلْتُ: إِنِّي حَائِضٌ، فَقَالَ: لَيْسَتْ حَيْضَتُكَ فِي يَدِكَ^(۲).

واته: عائشه رضي الله عنها ده لې: پیغه مبه ری خوا صلى الله عليه وسلم پيی فرمووم: نه و بهر مالهم بده یه پیغه مبه ریش صلى الله عليه وسلم له ناو مزگهوت بوو، منیش گوتم: له عاده ی مانگانه دام، پیغه مبه ریش صلى الله عليه وسلم فرمووی: خو خوینی عاده بوونه که به دهسته وه نیه (واته: نافره تی عاده جهسته ی پاکه).

۶۳۳- عَنْ عَائِشَةَ رضي الله عنها، قَالَتْ: كَانَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم «يُدْنِي رَأْسَهُ إِلَيَّ، وَأَنَا حَائِضٌ، وَهُوَ مُجَاوِرٌ - تَعْنِي مُعْتَكِفًا - فَأَغْسِلُهُ، وَأَرْجُلُهُ»^(۳).

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۳۲۱، ومسلم: ۳۳۵، وأبو داود: ۲۶۲ و ۲۶۳، والترمذي: ۱۳۰، والنسائي: ۳۸۲ و ۲۳۱۸. وانظر الترمذي: ۷۸۷.

(۲) صحیح. أخرجه مسلم: ۲۹۸، وأبو داود: ۲۶۱، والترمذي: ۱۳۴، والنسائي: ۲۷۱ و ۳۸۴.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۰۲۸، ومسلم: ۲۹۷، وأبو داود: ۲۴۶۷ و ۲۴۶۹، والترمذي: ۸۰۴، والنسائي: ۲۷۵-۲۷۷. و ۳۸۸-۳۸۶.

واته: عائشه رضي الله عنها ده لى: پينغه مبهري عليه السلام سهري (موباره كى) له من نزيك كرده وه و بو لاي منى هينا، وه منيش له عادهى مانگانه دا بووم، وه پينغه مبهريش عليه السلام له تبعتيكاف دابوو (له مزگهوت)، ئنجا منيش سهريم بو شوورد و بووم شانە كرد.

٦٣٤- عَنْ عَائِشَةَ رضي الله عنها قَالَتْ: لَقَدْ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم «يَضَعُ رَأْسَهُ فِي حِجْرِي، وَأَنَا حَائِضٌ، وَيَقْرَأُ الْقُرْآنَ»^(١).

واته: عائشه رضي الله عنها ده لى: به پراستی پينغه مبهري خوا عليه السلام سهري له سهري كوشى من داده نا و قورئانى ده خویند، له كاتيكدا من له سوپى مانگانه دا بووم.

بابەت: ئەوهى كه پياو چى بو ههيه

بيكات كه خيزانه كهى عاده ده بى

٦٣٥- عَنْ عَائِشَةَ رضي الله عنها قَالَتْ: «كَانَتْ إِحْدَانَا إِذَا كَانَتْ حَائِضًا، أَمَرَهَا النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم أَنْ تَأْتِرَ فِي قَوْرِ حَيْضَتِهَا، ثُمَّ يَبْأُشِرُهَا، وَأَيْكُمْ يَمْلِكُ إِزْبَهُ كَمَا كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يَمْلِكُ إِزْبَهُ؟»^(٢).

واته: عائشه رضي الله عنها ده لى: ئە گەر يه كيكمان له عادهى مانگانه دا بووينايه، ئە وه پينغه مبهري عليه السلام (ئە گەر بيويستايه دهستبازى له گه لدا بكات) فهرماني پيده كرد كه له گه رمهى عاده بوونه كه دا نيوان ناوك و ئە ژنو به پارچه قوماشيك داپوشى و پاشان تيكه لى ده بوو، به لام كى له ئيوه ده توانى وه كو پينغه مبهري عليه السلام ئاره زووى خوى كپ بكات و به سهريدا زالبىت (به تايبه تى له و حاله ته دا).

٦٣٦- عَنْ عَائِشَةَ رضي الله عنها قَالَتْ: «كَانَتْ إِحْدَانَا إِذَا حَاضَتْ، أَمَرَهَا النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم أَنْ تَأْتِرَ بِإِزَارٍ، ثُمَّ يَبْأُشِرُهَا»^(٣).

واته: عائشه رضي الله عنها ده لى: ئە گەر يه كيكمان توشى عادهى مانگانه بووباين، ئە وه پينغه مبهري عليه السلام فهرماني پيده كرد به پوشاكيك (نيوانى ئە ژنو و پشتيني) داپوشى، پاشان له گه ليدا تيكه ل ده بوو.

(١) صحيح. أخرجه البخاري: ٢٩٧ و ٧٥٤٩، ومسلم: ٣٠١، وأبو داود: ٢٦٠، والنسائي: ٢٧٤ و ٣٨١.

(٢) صحيح. أخرجه البخاري: ٣٠٢، ومسلم: ٢٩٣، وأبو داود: ٣٦٨ و ٢٧٣، والترمذي: ١٣٢، والنسائي: ٢٨٥ و ٢٨٦ و ٣٧٣ و ٣٧٤.

(٣) صحيح.

۶۳۷- عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ رضی اللہ عنہا، قَالَتْ: كُنْتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فِي لِحَافِهِ، فَوَجَدْتُ مَا تَجِدُ النِّسَاءُ، مِنْ الْحَيْضَةِ، فَاَنْسَلْتُ مِنَ اللَّحَافِ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «أَتَفِسْتِ؟» قُلْتُ: وَجَدْتُ مَا تَجِدُ النِّسَاءُ مِنَ الْحَيْضَةِ، قَالَ: «ذَلِكَ مَا كَتَبَ اللَّهُ عَلَى بَنَاتِ آدَمَ» قَالَتْ: فَاَنْسَلْتُ، فَأَصْلَحْتُ مِنْ شَأْنِي، ثُمَّ رَجَعْتُ، فَقَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «تَعَالَيْ، فَادْخُلِي مَعِيَ فِي اللَّحَافِ» قَالَتْ: فَدَخَلْتُ مَعَهُ ^(۱).

واته: نومو سه له مه ﷺ ده لی: له گه ل پیغه مبهری خوا ﷺ بووم له پیخه فیکدا، نجا توشی نه و حاله ته بووم که نافرته تان توشی دهن له سوپی مانگانه دا، منیش له ژیر پیخه فه که هاتمه دهره وه، پیغه مبهری خوا ﷺ فهرمووی: نایا توشی سوپی مانگانه بووی؟ منیش گوتم: هه ست به وه ده که م که نافرته تان توشی دهن له سوپی مانگانه دا، نه ویش فهرمووی: نه وه شتی که که خوا له سهر نافرته تانی نه وه ی نادم داینا وه، گوتی: منیش به هیواشی دهرچووم و نه وه ی پیویست بی کردم بو نه و حاله ته و پاشان که رامه وه، نجا پیغه مبهری خوا ﷺ پی فهرمووم: وهره له گه ل من بو ژیر پیخه فه که، ده لی: منیش له گه ل پیغه مبهری خوا ﷺ چوومه ناو پیخه فه که.

۶۳۸- عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ أَبِي سُفْيَانَ رضی اللہ عنہ، عَنْ أُمِّ حَبِيبَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: سَأَلْتُهَا: كَيْفَ كُنْتَ تَصْنَعِينَ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فِي الْحَيْضَةِ؟ قَالَتْ: «كَانَتْ إِحْدَانَا فِي قَوْرِهَا، أَوَّلَ مَا تَحِيضُ، تَشْدُ عَلَيْهَا إِزَارًا إِلَى أَنْصَافِ فَخِذَيْهَا، ثُمَّ تَضْطَجِعُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ» ^(۲).

واته: موعاویه ی کوری نه بو سو فیان رضی اللہ عنہ ده گپریته وه که نومو حه بیبه ی خیزانی پیغه مبهری ﷺ گوتی: پرسیارم کرد له نومو حه بیبه که نایا له کاتی سوپی مانگانه دا له لای پیغه مبهری ﷺ چیت ده کرد؟ نه ویش گوتی: نه گهر یه کیکیان توشی عاده ی مانگانه بووباین له سهره تای عاده بوونه که دا نه وه توند به پو شاکینک تا کو نیوه ی رانی داده پو ششی و پاشان له گه ل پیغه مبهری خوا ﷺ ده چوو بو سهر جیگای خه وتن.

(۱) حسن. انفراد بهذا اللفظ ابن ماجه. وانظر البخاري: ۲۹۸، ومسلم: ۲۹۶، والنسائي: ۲۸۳ و ۳۷۱.

(۲) حسن.

بابهت: قهدهغه کردني چوونه لاي ئافره تي عاده

۶۳۹- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ أَتَى حَائِضًا، أَوْ امْرَأَةً فِي دُبُرِهَا، أَوْ كَاهِنًا، فَصَدَّقَهُ مِمَّا يَقُولُ، فَقَدْ كَفَرَ بِمَا أُنزِلَ عَلَيَّ مُحَمَّدٍ»^(۱).

واته: نه بو هوړه پره رضي الله عنه ده لئ: پيغه مبهري خوا ﷺ فهرموويه تي: هر كه سيك بچي ته لاي ئافره تي كي عاده (تا له گه لئ جوت بي)، يان بچي ته لاي ئافره ت له دواوه، (واته: له شوني جگه له مندالبون جوت بي)، يان بچي ته لاي فالچي و جادوو گهره كان و پروايان پييكات، نه وه نهو كه سه بي پروايه به و وه حيه ي كه بو سر موحه ممه د (پيغه مبهري خوا ﷺ) دابه زيوه.

بابهت: كه فاره تي نهو كه سه ي

ده چي ته لاي ئافره ته كه ي كه عاده ي

۶۴۰- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رضي الله عنه، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ فِي الَّذِي يَأْتِي امْرَأَتَهُ وَهِيَ حَائِضٌ، قَالَ: «يَتَّصَدَّقُ بِدِينَارٍ أَوْ بِنِصْفِ دِينَارٍ»^(۲).

واته: ئينو عه عباس رضي الله عنه ده گيرپه وه له پيغه مبهروه ﷺ دهر باره ي نه وانه ي كه ده چنه لاي خيزانه كانيان له كاتي كدا خيزانه كانيان له سوري مانگانه دان فهرموويه تي: نهو كه سه ده بي دينار ك، يان نيو دينار ببه خشي (له كه فاره تي نه وه ي كه چوته لاي خيزاني له سوري مانگانه دا).

بابهت: چوني ته ي خو شوستني ئافره تي عاده

۶۴۱- عَنْ عَائِشَةَ رضي الله عنها أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ لَهَا، وَكَانَتْ حَائِضًا: «انْقُضِي شَعْرَكَ، وَاغْتَسِلِي» قَالَ: عَلَيَّ فِي حَدِيثِهِ: «انْقُضِي رَأْسَكَ»^(۳).

(۱) صحيح. أخرجه أبو داود: ۳۹۰۴، والترمذي: ۱۳۵.

(۲) صحيح. أبو داود: ۲۶۶ و ۲۶۷ و ۲۱۶۸، والترمذي: ۱۳۶، والنسائي: ۲۸۹ و ۳۷۰. و بلفظ «يَتَّصَدَّقُ بِنِصْفِ دِينَارٍ» ضعيف.

(۳) صحيح.

واته: عائشه رضي الله عنها ده گيرپته وه، پيغه مبهري رضي الله عنه له و كاته دا كه (عائشه) له سوڤى مانگانه دا بووه پنى فهرمووه: پرچت بكه وه و هه ليا نبوه شينه وه نه و جار خوت بشوره، عه لى له فهرمووه كه يدا ده لى: سه رت بكه وه.

٦٤٢- عَنْ عَائِشَةَ، أَنَّ أَسْمَاءَ رضي الله عنها سَأَلَتْ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، عَنِ الْغُسْلِ مِنَ الْمَحِيضِ، فَقَالَ: «تَأْخُذُ إِحْدَاكُنَّ مَاءَهَا، وَسِدْرَهَا، فَتَطْهَرُ، فَتُحَسِّنُ الطُّهُورَ، أَوْ تَبْلُغُ فِي الطُّهُورِ، ثُمَّ تَصُبُّ عَلَى رَأْسِهَا، فَتَذْلُكُهُ دَلْكًَا شَدِيدًا، حَتَّى تَبْلُغَ سُتُونَ رَأْسِهَا، ثُمَّ تَصُبُّ عَلَيْهَا الْمَاءَ، ثُمَّ تَأْخُذُ فِرْصَةً مُمَسَّكَةً، فَتَطْهَرُ بِهَا» قَالَتْ أَسْمَاءُ: كَيْفَ أَتَطَهَّرُ بِهَا؟ قَالَ: «سُبْحَانَ اللَّهِ، تَطْهَرِي بِهَا» قَالَتْ عَائِشَةُ، كَأَنَّهَا تُخْفِي ذَلِكَ: تَتَّبِعِي بِهَا أَثَرَ الدَّمِ، قَالَتْ: وَسَأَلْتُهُ عَنِ الْغُسْلِ مِنَ الْجَنَابَةِ، فَقَالَ: «تَأْخُذُ إِحْدَاكُنَّ مَاءَهَا، فَتَطْهَرُ، فَتُحَسِّنُ الطُّهُورَ، أَوْ تَبْلُغُ فِي الطُّهُورِ، حَتَّى تَصُبَّ الْمَاءَ عَلَى رَأْسِهَا، فَتَذْلُكُهُ حَتَّى تَبْلُغَ سُتُونَ رَأْسِهَا، ثُمَّ تَفِيضُ الْمَاءَ عَلَى جَسَدِهَا» فَقَالَتْ عَائِشَةُ: نِعْمَ النِّسَاءُ نِسَاءُ الْأَنْصَارِ، لَمْ يَمْنَعَهُنَّ الْحَيَاءُ أَنْ يَتَّفَقَهُنَّ فِي الدِّينِ ^(١).

واته: عائشه ده گيرپته وه كه نه سماء رضي الله عنها پرسياڤى له پيغه مبهري خوا رضي الله عنها كرد ده ربارهى خوڤوردن له دواى حهيز، پيغه مبهريش رضي الله عنه فهرمووى: هه ر به كيكتان ناو و مؤرد به كاريينى و خوى بى بشوات، وه خوڤوردنه كه ي به شيوازيكى باش و جوان بى، يان زور باش هه ولى خوڤاك كردنه وه بدات، پاشان ناو بكات به سه ر سه ريدا و ده ستي بخاته ناوى و ده ستي پيدا بينى به ته واوى و به هيزى، تاكو شوڤردنه كه ده گاته بن هه موو مويه كى سه ر، پاشان ناوى پيدا بكات، دواتر پارچه لوكه يه كى بون خوش بينى و خوى پيپاك بكاته وه، نه سماء رضي الله عنها گوتى: چون چوئى به پارچه لوكه كه خوم پاك بكه مه وه؟ پيغه مبهري رضي الله عنه فهرمووى: سبحان الله! خوتى پيپاك بكه وه، عائشه رضي الله عنها گوتى: (وه ك بلتى شته كه ي به شاراوه بى پيده گوت) بويه گوتى: شوينه وارى خوينه كه ي بى پاك بكه وه، ده لى: پرسياڤم ليكرد ده ربارهى خوڤوردنى له شگرانى، نه ويش فهرمووى: هه ر به كيكتان ناوه كه هه لى بگرى و به كارى بينى بو خوشوشتن، وه جوان خوى پاك بكاته وه، نه و جار ناو برپيژى به سه ر سه ريدا و ده ستي تيبخا تاكو ته واوى مو و بنى مووه كانى ده شوڤرى، دواتر ناو بكات به سه ر ته واوى جه سه تيدا. عائشه رضي الله عنها ده لى: باشترينى ئافره تان ئافره تى نه نصاريه كانن، شه رم ريبان ليناگرى له پرسياڤر كردن و شاره زا بوون له ئايين.

(١) حسن. أخرجه البخاري: ٣١٤ مختصراً، ومسلم: ٣٣٢، وأبو داود: ٣١٤ و ٣١٥ و ٣١٦، والترمذي: ٢٥١ و ٤٢٧.

بابه‌ت: نان خواردن له‌گه‌ل ئافره‌تی عاده و به‌رماوه‌که‌می

۶۴۳- عَنْ عَائِشَةَ رضی اللہ عنہا قَالَتْ: «كُنْتُ أَتَعَرَّقُ الْعِظْمَ، وَأَنَا حَائِضٌ، فَيَأْخُذُهُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ، فَيَضَعُ فَمَهُ حَيْثُ كَانَ فَمِي، وَأَشْرَبَ مِنِ الْإِنَاءِ، فَيَأْخُذُهُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ، فَيَضَعُ فَمَهُ حَيْثُ كَانَ فَمِي، وَأَنَا حَائِضٌ»^(۱).

واته: عایشه رضی اللہ عنہا ده‌لی: کاتیک من ئیسکینکم ده‌کریبه‌وه (واته: به‌ ددان گوشته‌که‌م لی ده‌کرده‌وه) له‌ کاتیکدا که له‌ سوپی مانگانه‌ دابووم، دواي من پیغه‌مبه‌ر ﷺ ئیسکه‌ گوشته‌که‌می لیوه‌رده‌گرتم و ده‌می ده‌خسته‌ئهو شوینه‌ی که من ده‌مم خستبووه‌سه‌ری، وه‌ ئاووم ده‌خواردنه‌وه له‌ ده‌فریکدا، پیغه‌مبه‌ر ﷺ لئی وه‌رده‌گرتم و ده‌می ده‌خسته‌ئهو شوینه‌ی من ده‌مم پیوه‌نابوو بو‌ئاو خواردنه‌وه، له‌ کاتیکدا من له‌ سوپی مانگانه‌دا بووم.

۶۴۴- عَنْ أَنَسٍ رضی اللہ عنہ، أَنَّ الْيَهُودَ كَانُوا لَا يَجْلِسُونَ مَعَ الْحَائِضِ فِي بَيْتٍ، وَلَا يَأْكُلُونَ وَلَا يَشْرَبُونَ، قَالَ: فَذَكَرَ ذَلِكَ لِلنَّبِيِّ ﷺ، فَأَنْزَلَ اللَّهُ: ﴿وَسْأَلُونَكَ عَنِ الْمَحِيضِ قُلْ هُوَ أَدْنَىٰ فَاعْتَزِلُوا النِّسَاءَ فِي الْمَحِيضِ ۲۲۲﴾ البقرة، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ «اصْنَعُوا كُلَّ شَيْءٍ، إِلَّا الْجِمَاعَ»^(۲).

واته: ئه‌نه‌س رضی اللہ عنہ ده‌گپریته‌وه، جووله‌که‌ نه‌ریتیان و ابووه‌که‌ ئافره‌تیک له‌ سوپی مانگانه‌دا بووايه‌ئهو له‌ ماله‌وه له‌ گه‌لیدا دانه‌ده‌نیستن و خواردن و خواردنه‌وه‌شیان له‌گه‌ل نه‌ده‌خواردن، ده‌لی: ئهو حاله‌ته‌یان بو پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ باسکرد، یه‌کسه‌ر ئهو ئایه‌ته‌ دابه‌زی: ﴿وَسْأَلُونَكَ عَنِ الْمَحِيضِ قُلْ هُوَ أَدْنَىٰ فَاعْتَزِلُوا النِّسَاءَ فِي الْمَحِيضِ ۲۲۲﴾ البقرة، واته: وه‌ پرسبارت لیده‌که‌ن ده‌رباره‌ی حه‌یز (بی‌ نوژی ئافره‌تان) بلی ئهو ئازاره‌که‌واته‌ دوور بکه‌ونه‌وه له‌ هاوسه‌ره‌کانتان له‌کاتی حه‌یز دا، ئنجا پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رمووی: هه‌موو شتیکیان له‌گه‌لیدا بکه‌ن (له‌گه‌ل ئافره‌تی حه‌یزدار) جگه‌ له‌ جووتبوون.

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۳۰۰، وأبو داود: ۲۵۹، والنسائي: ۷۰ و ۲۸۱ و ۲۸۲ و ۳۴۱ و ۳۷۷-۳۸۰.

(۲) صحیح. أخرجه مسلم: ۳۰۲، وأبو داود: ۲۵۸ و ۲۱۶۵، والترمذي: ۲۹۷۷، والنسائي: ۲۸۸ و ۳۶۹.

بابهت: خو دورگرتني نافرته تي عاده له مزگهوت

٦٤٥- عَنْ جَسْرَةَ رضي الله عنها، قَالَتْ: أَخْبَرْتَنِي أُمُّ سَلَمَةَ رضي الله عنها، قَالَتْ: دَخَلَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم صَرْحَةَ هَذَا الْمَسْجِدِ، فَتَادَى بِأَعْلَى صَوْتِهِ «إِنَّ الْمَسْجِدَ لَا يَجِلُّ لِجُنُبٍ، وَلَا لِحَائِضٍ»^(١).

واته: جهسره رضي الله عنها دهلي: نوممو سه له مه رضي الله عنها هه والي پيدام گوتي: پيغه مبهري خوا صلى الله عليه وسلم هاته ناو حه وشه ي نهو مزگهوته و به دهنگيكي بهرز فهرمووي: بهراستي كه سينك له شگران بي، يان نافرته تي حه يزدار بو يان حه لال و دروست نيه بچنه ناو مزگهوت (يان له ناو مزگهوت بميننه وه).

بابهت: نافرته تي عاده

كه دواي پاك بوونه وه زهردي يان ليلي ده بيني

٦٤٦- عَنْ عَائِشَةَ رضي الله عنها، قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: فِي الْمَرْأَةِ تَرَى مَا يَرِيهَا بَعْدَ الطُّهْرِ قَالَ: «إِنَّمَا هِيَ عِرْقٌ، أَوْ عَرُوقٌ» قَالَ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى: يُرِيدُ بَعْدَ الطُّهْرِ بَعْدَ الْغُسْلِ^(٢).

واته: عائشه رضي الله عنها دهلي: پيغه مبهري خوا صلى الله عليه وسلم ده باره ي نهو نافرته تي كه ده كه ويته گومان له دواي پاكبوونه وه فهرموويه تي: نهوه خويني ده مار يكه يان چهنده ده مار يكه (واته: به خويني حه يز هه ژمار ناكري). موحه ممه دي كوري يه حيا ده لي: مه به ست له (بعده الطهر) واته: دواي خو شوشتن.

٦٤٧- عَنْ أُمِّ عَطِيَّةَ رضي الله عنها، قَالَتْ: «لَمْ نَكُنْ نَرَى الصُّفْرَةَ وَالْكَدْرَةَ شَيْئًا»^(٣).

واته: نوممو عه تيه رضي الله عنها دهلي: نه گهر خون زهردي بووايه، يان ليل بووايه به هيچان نه ده زاني. (واته: به خويني حه يز هه ژمار نه ده كرا، چونكه خويني حه يز مه يله و په شي ده نويني له بهر توخي سوريه كه ي).

(١) ضعيف.

(٢) صحيح لغيره. أخرجه أبو داود: ٢٩٣.

(٣) صحيح. أخرجه البخاري: ٣٢٦، وأبو داود: ٣٠٧، والنسائي: ٣٦٨.

۶۴۷-م قَالَ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ الرَّقَاشِيُّ قَالَ: حَدَّثَنَا وَهَيْبٌ، عَنْ أَيُّوبَ، عَنْ حَفْصَةَ، عَنْ أُمِّ عَطِيَّةَ رضي الله عنها، قَالَتْ: «كُنَّا لَا نَعُدُّ الصُّفْرَةَ وَالْكَدْرَةَ شَيْئًا» قَالَ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى: وَهَيْبٌ أَوْلَاهُمَا عِنْدَنَا بِهَذَا^(۱).

واته: موحه ممدى كورى يه حيا ده لئى: موحه ممدى كورى عه بدوللاى ره قاشى بوى گنپراينه وه و گوتى: وهيب له نه يوبه وه، له حه فسه وه، له نوممو عه تيه وه رضي الله عنها بوى گنپراينه وه و گوتى: ئيمه خوئنى زهرد يان ليلمان هه ژمار نه ده كرد، موحه ممدى كورى يه حيا گوتى: لاي ئيمه وهيب له پيشتره بو نه وه.

بابهت: مانوه و كاتى ئافره تيك كه مندالى بووه

۶۴۸- عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ رضي الله عنها، قَالَتْ: كَانَتْ النَّفْسَاءُ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم «تَجْلِسُ أَرْبَعِينَ يَوْمًا، وَكُنَّا نَطْلِي وَجُوهَنَا بِالْوَرَسِ مِنَ الْكَلْفِ»^(۲).

واته: نوممو سه له مه رضي الله عنها ده لئى: له سه رده مى پيغه مبهرى خوادا صلى الله عليه وسلم كه ئافره تيك مندالى ببوايه نه وه چل روژ داده نيشت (واته: دهستى له نوئز و روژو هه لده گرت و له گه ل ميره كهى جووت نه ده بوو)، ده لئى: له بهر زيپكه و په لهى ره شى دم و چاو و پرووخسار، پرووخسارمان به وه پرس (جوړه گيايه كه) ده رمان ده كرد و، له دم و چاومان هه لده سوو.

۶۴۹- عَنْ أَنَسِ رضي الله عنه قَالَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم «وَقَّتَ لِلنَّفْسَاءِ أَرْبَعِينَ يَوْمًا، إِلَّا أَنْ تَرَى الطُّهْرَ قَبْلَ ذَلِكَ»^(۳).

واته: نه نه س رضي الله عنه ده لئى: پيغه مبهرى خوا صلى الله عليه وسلم چل روژى ديارى كردوه بو زهستان (بو نه وهى كه واز له نوئز و روژوو بينئى) مه گهر (ئافره تيك) زووتر له و ماويه پاك ببينه وه (نه وه نه و كات ده بئى هه ركه پاك بووه دهست بكاته وه به نوئز).

(۱) صحيح. تخريجه انفرده به ابن ماجه. وانظر الحديث المتقدم.

(۲) حسن لغيره. أخرجه أبو داود: ۳۱۱ و ۳۱۲، والترمذي: ۱۳۹.

(۳) ضعيف جداً.

بابهت: که سئ که توشی جیماج ده بت له گهل خیزانه کهی که عاده یه

۶۵۰- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہ قَالَ: كَانَ الرَّجُلُ إِذَا وَقَعَ عَلَىٰ امْرَأَتِهِ وَهِيَ حَائِضٌ، أَمَرَهُ النَّبِيُّ صلی اللہ علیہ وسلم «أَنْ يَتَصَدَّقَ بِنِصْفِ دِينَارٍ»^(۱).

واته: ئینو عه بیاس رضی اللہ عنہ ده لئی: هه رکات پیاونک چووبا بو لای زنه که ی و جیماجی له گهلدا بگردایه له کاتی سوپی مانگانه دا، نه وه پیغهمبه ر صلی اللہ علیہ وسلم فه رمانی پیده کرد نیو دینار (له زیپر) له که فاره تی نه و کاره بیه خشی.

بابهت: نان خواردن له گهل ئافره تی عاده

۶۵۱- عَنْ عَمِّهِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سَعْدٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: سَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم عَنْ مُوَاكَلَةِ الْحَائِضِ، فَقَالَ: «وَإِكْلِهَا»^(۲).

واته: عه بدوللای کوپی سه عد رضی اللہ عنہ ده لئی: پرسیارم له پیغهمبه ری خوا صلی اللہ علیہ وسلم کرد ده رباره ی خواردن له گهل ئافره تیک که له سوپی مانگانه دا بیت، نه ویش فه رمووی: له گهل ی بخو.

بابهت: نوژی کردن له پوشاکیکا که تییدا عاده بووه

۶۵۲- عَنْ عَائِشَةَ رضی اللہ عنہا قَالَتْ: «كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم يُصَلِّي وَأَنَا إِلَىٰ جَنْبِهِ، وَأَنَا حَائِضٌ، وَعَلَيَّ مِرْطٌ لِي، وَعَلَيْهِ بَعْضُهُ»^(۳).

واته: عایشه رضی اللہ عنہا ده لئی: پیغهمبه ری خوا صلی اللہ علیہ وسلم نوژی ده کردو منیش له ته نیشته وه بووم و له سوپی مانگانه شدا بووم، جا پوشاکیک (که له خوری دروستکرا بوو) به سه رمه وه بوو، هه ندیکیشی به سه ر پیغهمبه ره وه صلی اللہ علیہ وسلم بوو.

(۱) ضعیف. أخرجه أبو داود: ۲۶۶، والترمذي: ۱۳۶.

(۲) صحيح. أخرجه الترمذي: ۱۳۳. وانظر أبو داود: ۲۱۲.

(۳) صحيح. أخرجه مسلم: ۵۱۴، وأبو داود: ۳۷۰، والنسائي: ۷۶۸.

۶۵۳- عَنْ مَيْمُونَةَ رضي الله عنها، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم «صَلَّى وَعَلَيْهِ مِرْطٌ بَعْضُهُ عَلَيْهِ، وَعَلَيْهَا بَعْضُهُ، وَهِيَ حَائِضٌ»^(۱).

واته: مایمونه رضي الله عنها ده گپریته وه که پیغمبهری خوا صلى الله عليه وسلم نوژی کرد له کاتیکدا پارچه پۆشاکیکی به خۆیدا دابوو، که هه ندیکی له سهه پیغمبهه صلى الله عليه وسلم بوو، هه ندیکیشی به سهه مایمونه وه بوو، له کاتیکدا که مایمونه بی نوژیش بووه.

بابهت: ئافرهتیک که بالغ ده بت نابت به بت سهه پۆش نوژی بکات

۶۵۴- عَنْ عَائِشَةَ رضي الله عنها، أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم دَخَلَ عَلَيْهَا، فَاخْتَبَأَتْ مَوْلَاهُ لَهَا، فَقَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم «حَاصَتْ؟» فَقَالَتْ: نَعَمْ، فَشَقَّ لَهَا مِنْ عِمَامَتِهِ، فَقَالَ «اخْتَمِرِي بِهَذَا»^(۲).

واته: عایشه رضي الله عنها ده گپریته وه پیغمبهه صلى الله عليه وسلم هاتوته لای له وکاته دا که نیه که که ی عایشه رضي الله عنها خوی چه شاردا، پیغمبهه ریش صلى الله عليه وسلم فهرموی: نه وه بالغ بووه و که وتوته چه یزه وه؟ عایشه رضي الله عنها ده لی: منیش گوتم: به لی، پیغمبهه ری خوا صلى الله عليه وسلم عیامه که ی له ت کردو و فهرموی: به نه وه یان خۆت داپۆشه و بیکه سهه رت.

۶۵۵- عَنْ عَائِشَةَ رضي الله عنها، عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم، قَالَ: «لَا يَقْبَلُ اللَّهُ صَلَاةَ حَائِضٍ إِلَّا بِخِمَارٍ»^(۳).

واته: عایشه رضي الله عنها له پیغمبهه ره وه صلى الله عليه وسلم ده گپریته وه، که فهرمویه تی: خوا نوژی ئافره تی بالغ وه رناگری و قبوولی ناکات که خوی دانه پۆشیبی.

تیبینی: له م فهرمووده به دا وشه ی (حائض) به مانای بالغ بوون دیت.

بابهت: به کارهینانی خه نه و رهنگ بو ئافره تی عاده

۶۵۶- عَنْ مُعَاذَةَ رضي الله عنها، أَنَّ امْرَأَةً سَأَلَتْ عَائِشَةَ رضي الله عنها، قَالَتْ: تَخْتَضِبُ الْحَائِضُ، فَقَالَتْ: «قَدْ كُنَّا عِنْدَ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم وَنَحْنُ نَخْتَضِبُ، فَلَمْ يَكُنْ يَنْهَانَا عَنْهُ»^(۴).

(۱) صحیح. أخرجه أبو داود: ۳۶۹.

(۲) ضعیف.

(۳) صحیح. أخرجه أبو داود: ۶۴۱، والترمذي: ۳۷۷.

(۴) صحیح.

واته: موعازه علیه السلام ده گپریته وه که ئافره تیک پرسیاری کرد له عائیشه رضی الله عنها گوتی: ئایا ئافره تی چه یزدار خه نه به کاردینی و دروسته؟ گوتی: ئیمه له خزمهت پیغه مبه علیه السلام بووین، خه نه شان له خو مان ده داو، پیغه مبه ریش علیه السلام له و کاره قه ده غه ی نه ده کردین.

بابهت: مهسح کردن له سهر برینپیچی ئەندامیکی شکاو

۶۵۷- عَنْ عَلِيٍّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ رضی الله عنه، قَالَ: انْكَسَرَتْ إِحْدَى زَنْدَيَّ، فَسَأَلْتُ النَّبِيَّ صلی الله علیه و آله، «فَأَمَرَنِي أَنْ أُمْسَحَ عَلَى الْجَبَائِرِ».

قَالَ أَبُو الْحَسَنِ بْنُ سَلَمَةَ، أَنْبَأَنَا الدَّبْرِيُّ، عَنْ عَبْدِ الرَّزَّاقِ نَحْوَهُ^(۱).

واته: عه لی کوری ئە بو تالیب رضی الله عنه ده لی: به کیک له ئیسکه کانی باسکم شکا، ئنجا بو ئە وه پرسیارم کرد له پیغه مبه علیه السلام (بو حوکمی شوورده که)، پیغه مبه ریش علیه السلام فه رمانی پیکردم که له سهر پینچراوه که مهسحی بکه م.

ئە بو حه سه نی کوری سه له مه ده لی: ده به ری له عه بدورپه زاقه وه هه والی پیداین و هه مان شتی باسکرد.

بابهت: لیک که بهر پۆشاک ده کهوت

۶۵۸- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی الله عنه، قَالَ: «رَأَيْتُ النَّبِيَّ صلی الله علیه و آله حَامِلَ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ عَلَى عَاتِقِهِ، وَلُعَابُهُ يَسِيلُ عَلَيْهِ»^(۲).

واته: ئە بو هورهیره رضی الله عنه ده لی: پیغه مبه رم صلی الله علیه و آله بینوه که حه سه نی کوری عه لی به سه ر شانیه وه بوو، لیککی حه سه نیش به سه ر پۆشاکه کانی پیغه مبه ردا علیه السلام ده هاته خواره وه.

(۱) ضعیف جداً.

(۲) صحیح.

بابه‌ت: تڤینه‌وه له تاس و قاپ

۶۵۹- عَنْ عَبْدِ الْجَبَّارِ بْنِ وَائِلٍ، عَنْ أَبِيهِ رضی اللہ عنہ، قَالَ: رَأَيْتُ النَّبِيَّ صلی اللہ علیہ وسلم «أَيَّ بَدَلٍ، فَمَضَمَصَ مِنْهُ، فَمَجَّ فِيهِ مِسْكَ، أَوْ أَطْيَبَ مِنَ الْمِسْكِ، وَاسْتَنْتَرَ خَارِجًا مِنَ الدَّلْوِ»^(۱).

واته: عه‌بدو‌لجه‌ببیری کوری وائیل له باوکیه‌وه رضی اللہ عنہ ده‌گیریتته‌وه، ده‌لئی: پیغه‌مبه‌ری خوا صلی اللہ علیہ وسلم بینی که دۆلچه‌یه‌ک (سه‌تلیک) ئاویان بۆ هینا، ئنجا له ئاوی دۆلچه‌که‌ی له ده‌م‌رادا و، پاشان مسک، یان بۆن خوشتتر له مسکی کرده‌ ئاوی دۆلچه‌که (که مه‌به‌ستی پی ئاوی ناو ده‌می پیغه‌مبه‌ره صلی اللہ علیہ وسلم) ئنجا له ده‌ره‌وه‌ی دۆلچه‌که ئاوی له لووتی رادا.

۶۶۰- عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الرَّبِيعِ رضی اللہ عنہ «وَكَانَ قَدْ عَقَلَ مَجَّةً مَجَّهَا رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم فِي دَلْوٍ مِنْ بَيْتِ لَهْمٍ»^(۲).

واته: مه‌حمودی کوری ره‌بیع رضی اللہ عنہ که لای خوی پاراستویه‌تی و بیری ماوه ده‌گیرنه‌وه که جارێک پیغه‌مبه‌ری خوا صلی اللہ علیہ وسلم له ئاوی دۆلچه‌یه‌ک له بیره‌که‌ی خویان به‌ ده‌می ده‌پرژیتته‌ روخساری مه‌حمود (ئه‌وه‌ش یان بۆ پیت و فه‌ر بووه، یان بۆ سوعبه‌ت کردن بووه له‌گه‌ل مه‌حموددا، چونکه ئه‌وکات مندال بووه).

بابه‌ت: قه‌ده‌غه‌کردن له بینینی عه‌وره‌تی یه‌کتر

۶۶۱- عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ، عَنْ أَبِيهِ رضی اللہ عنہ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم، قَالَ: «لَا تَنْظُرِ الْمَرْأَةُ إِلَى عَوْرَةِ الْمَرْأَةِ، وَلَا يَنْظُرِ الرَّجُلُ إِلَى عَوْرَةِ الرَّجُلِ»^(۳).

واته: عه‌بدو‌رپه‌هانی کوری ئه‌بو سه‌عیدی خودری له باوکیه‌وه رضی اللہ عنہ ده‌گیریتته‌وه، که پیغه‌مبه‌ری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فه‌رموویه‌تی: ئافره‌ت نابی ته‌ماشای عه‌وره‌تی ئافره‌ت بکات، وه هه‌روه‌ها نابی پیاو ته‌ماشای عه‌وره‌تی پیاو بکات.

(۱) ضعیف.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۷۷ و ۱۸۹ و ۱۱۸۵ و ۶۳۵۴ و ۶۴۲۲.

(۳) صحیح. أخرجه مسلم: ۳۳۸، وأبو داود: ۴۰۱۸، والترمذي: ۲۷۹۳.

۶۶۲- عَنْ عَائِشَةَ رضی اللہ عنہا، قَالَتْ: «مَا نَظَرْتُ، أَوْ مَا رَأَيْتُ فَرَجَ رَسُولِ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم قَطُّ»^(۱).

واته: عائشه رضی اللہ عنہا ده‌لی: هیچ کات دامینی پیغه‌مبهری خوام صلی اللہ علیہ وسلم نه‌بینیوه و ته‌ماشام نه‌کردوه.

باب‌ت: که‌سب که‌ خوی له له‌شگرانی بشوات

به‌لام که‌میک له لاشمی بمینت ناوی بهر نه‌که‌وتبت چي ده‌کات

۶۶۳- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہما، أَنَّ النَّبِيَّ صلی اللہ علیہ وسلم «اغْتَسَلَ مِنْ جَنَابَةِ، فَرَأَى لُمْعَةً لَمْ يُصِبْهَا الْمَاءُ، فَقَالَ بِجُمَّتِهِ، فَلَهَا عَلَيْهَا». قَالَ إِسْحَاقُ فِي حَدِيثِهِ: فَعَصَرَ شَعْرَهُ عَلَيْهَا^(۲).

واته: ئیبو‌عه‌بیاس رضی اللہ عنہما ده‌گیریت‌ه‌وه پیغه‌مبهر صلی اللہ علیہ وسلم خوی شورده له له‌شگرانی، بینی که‌ شوینیکی که‌م تهر نه‌بووه و ناوی پینه‌گه‌یشتووه، ده‌لی: نه‌و مووانه‌ی سه‌ری که‌ به‌سه‌ر شانیدا هاتبوونه خواری گوشینی تاکو ناویان لیچوراوه‌و به‌و ناوه نه‌و شوینه‌ی که‌ تهر نه‌ببوو تهری کرد. ئیسحاق له‌ فهرمووده‌که‌یدا ده‌لی: مووه‌کانی گوشی به‌سه‌ریدا.

۶۶۴- عَنْ عَلِيٍّ رضی اللہ عنہ: قَالَ جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ صلی اللہ علیہ وسلم، فَقَالَ: إِنِّي اغْتَسَلْتُ مِنَ الْجَنَابَةِ، وَصَلَيْتُ الْفَجْرَ، ثُمَّ أَصْبَحْتُ، فَرَأَيْتُ قَدْرَ مَوْضِعِ الظُّفْرِ، لَمْ يُصِبْهُ الْمَاءُ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: «لَوْ كُنْتَ مَسَحْتَ عَلَيْهِ بِيَدِكَ، أَجْرَأَكَ»^(۳).

واته: علی رضی اللہ عنہ ده‌لی: پیاونک هات بو‌خزمه‌ت پیغه‌مبهر صلی اللہ علیہ وسلم گوتی: من له له‌شگرانی خوم شورده‌و، نویزی به‌یانیشم کرد، دواتر که‌ به‌یانیم کرده‌وه، زانیم که‌ به‌ نه‌ندازه‌ی نیونوکیک له‌ جه‌سته‌م ناوی پینه‌که‌وتووه، تنجا پیغه‌مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فهرمووی: نه‌گهر ته‌نها به‌ ده‌ستی تهر مه‌سحت کردبایه به‌ست بوو.

(۱) ضعیف.

(۲) ضعیف.

(۳) ضعیف جداً.

بابهت: که سبت ده ستنوئیز بگرت به لام شونینک جیبهیلن که و ناوی بهر نه که وک

۶۶۵- عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ رَجُلًا أَتَى النَّبِيَّ ﷺ، وَقَدْ تَوَضَّأَ وَتَرَكَ مَوْضِعَ الظَّفْرِ، لَمْ يُصِبْهُ الْمَاءُ، فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ ﷺ «ارْجِعْ، فَأَحْسِنْ وَضُوءَكَ»^(۱).

واته: نه نه س ﷺ ده گپرتته وه پیاوئیک هات بو خزمهت پیغه مبهر ﷺ، له کاتیکدا که ده ستنوئیزی گرتبوو، به لام به نه ندازه ی نینوکیکی جیهیشتبوو و ناوی یینه که وتبوو، ئنجا پیغه مبهری خوا ﷺ پیی فرموو: بگه رنوه ده ستنوئیزیکی جوان و ته واو بگره.

۶۶۶- عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: رَأَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ «رَجُلًا تَوَضَّأَ، فَتَرَكَ مَوْضِعَ الظَّفْرِ عَلَى قَدَمِهِ، فَأَمَرَهُ أَنْ يُعِيدَ الْوُضُوءَ وَالصَّلَاةَ» قَالَ: فَرَجَعَ^(۲).

واته: عومهری کوری خه تتاب ﷺ ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ پیاوئیکی بینی ده ستنوئیزی گرت، به لام به نه ندازه ی نینوکیکی له پییه کانی به جیهیشتبوو، ئنجا پیغه مبهری خوا ﷺ فرمانی پیکرد، هم ده ستنوئیزه که و هم نوئیزه که دووباره بکاته وه، راوی ده لی: پیاوه که ش گه رایه وه وای کرد.

(۱) صحیح. أخرجه أبو داود: ۱۷۳.

(۲) صحیح. أخرجه مسلم: ۲۴۳ بائر ۱۷۳.

پہرتووکى

نويز

بابهٔ: کاتهکانی نویر

٦٦٧- عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ بُرَيْدَةَ، عَنْ أَبِيهِ رضي الله عنه، قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم، فَسَأَلَهُ عَنْ وَقْتِ الصَّلَاةِ، فَقَالَ: «صَلِّ مَعَنَا هَذَيْنِ الْيَوْمَيْنِ» فَلَمَّا زَالَتِ الشَّمْسُ، «أَمَرَ بِلَالًا فَأَذَّنَ، ثُمَّ أَمَرَهُ فَأَقَامَ الظُّهْرَ، ثُمَّ أَمَرَهُ فَأَقَامَ العَصْرَ وَالشَّمْسُ مُرْتَفِعَةٌ بَيْضَاءَ نَقِيَّةً»، ثُمَّ أَمَرَهُ فَأَقَامَ المَغْرِبَ حِينَ غَابَتِ الشَّمْسُ، ثُمَّ أَمَرَهُ فَأَقَامَ العِشَاءَ حِينَ غَابَ الشَّفَقُ، ثُمَّ أَمَرَهُ فَأَقَامَ الفَجْرَ حِينَ طَلَعَ الفَجْرُ، فَلَمَّا كَانَ مِنَ اليَوْمِ الثَّانِي أَمَرَهُ فَأَذَّنَ الظُّهْرَ، فَأَبْرَدَ بِهَا، وَأَنْعَمَ أَنْ يُبْرَدَ بِهَا، ثُمَّ صَلَّى العَصْرَ وَالشَّمْسُ مُرْتَفِعَةٌ، أَخْرَجَهَا فَوْقَ الَّذِي كَانَ، فَصَلَّى المَغْرِبَ قَبْلَ أَنْ يَغِيبَ الشَّفَقُ، وَصَلَّى العِشَاءَ بَعْدَ مَا ذَهَبَ ثُلُثُ اللَّيْلِ، وَصَلَّى الفَجْرَ فَاسْفَرَ بِهَا، ثُمَّ قَالَ: «أَيُّنَ السَّائِلُ عَنِ وَقْتِ الصَّلَاةِ؟» فَقَالَ الرَّجُلُ: أَنَا، يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ: «وَقْتُ صَلَاتِكُمْ بَيْنَ مَا رَأَيْتُمْ»^(١).

واته: سوله یانی کوری بوره یده له باوکیه وه رضي الله عنه ده گپریته وه، که گوتویه تی: پیاوینک هاته خزمهت پیغمبر صلى الله عليه وسلم، پرساری کاتی نویری لی کرد، نهویش فهرمووی: نهو دوو پوژه له گهل تیمه نویر بکه (بو نهوهی کاتهکان بزانی به کرده یی)، جا کاتیک پوژ له تیوه راستی ناسمان لایدا فهرمانی به بیلال کرد که بانگ بدا نهویش بانگیدا، پاشان فهرمانی پیکرد و نهویش قامه تی کرد بو نویری نیوه پو، دواتر فهرمانی پیکرد و نهویش قامه تی کرد بو نویری عهصر له کاتیکدا که خور پوون بوو (واته: زهرده په پ نه بوو، زیاد شوپ نه بووه به ره و پوژ تاوا)، پاشان فهرمانی پیکرد و نهویش قامه تی کرد بو نویری مه غریب له کاتیکدا که پوژ ته واو تاوا بوو، دواتر فهرمانی پیکرد و نهویش قامه تی کرد بو نویری عیسا له کاتیکدا که سورایی بهری ناسمان تاوا بو و نه ما، پاشان فهرمانی پیکرد نهویش قامه تی کرد بو نویری به یانی له کاتی به یانیدا (کاتیک که ههر تاریکه و پرووناک نه بووه)، ئنجا له پوژی دووه مدا فهرمانی کرده وه به بیلال بانگیدا بو نویری نیوه پو، وه نیوه پوی دواخست تاکو گهرمی نیوه پو به ته واوی پویش، پاشان نویری عهصری کرد که خور هیشتا ههر بهرز بوو، به لام له پوژی پیشوو زیاتر دواوی خست، دواتر نویری مه غریبی کرد پیش نهوهی سورایی بهری ناسمان تاوایی (به که میک پیش کاتی نویری عیسا)، وه نویری عیسا کرد له دواوی نهوهی

(١) صحیح. أخرجه مسلم: ٦١٣، والترمذی: ١٥٢، والنسائی: ٥١٩.

که سییه کی شه و رویشته، وه نوپزی به یانی کرد کاتی که دنیا پرووناک بوو، پاشان فهرمووی: کوا ئه و که سه ی پرساری کرد (له کاتی نوپزه کان)؟ کابرا گوتی: من بووم ئه ی پیغه مبهری خوا ﷺ، فهرمووی: کاتی نوپزه کان به ینی ئه و دوو کاته جیاوازانه بوو که بینیتان (نوپزم تیدا کرد).

۶۶۸- عَنِ اللَّيْثِ بْنِ سَعْدٍ رضي الله عنه، عَنِ ابْنِ شَهَابٍ أَنَّهُ كَانَ قَاعِدًا عَلَى مَيَّاتِرِ عُمَرَ بْنِ عَبْدِ الْعَزِيزِ فِي إِمَارَتِهِ عَلَى الْمَدِينَةِ، وَمَعَهُ عُرْوَةُ بْنُ الزُّبَيْرِ، فَأَخَّرَ عُمَرُ الْأَعْمَرَ شَيْئًا، فَقَالَ لَهُ عُرْوَةُ: «أَمَا إِنَّ جَبْرِيلَ نَزَلَ، فَصَلَّى إِمَامَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، فَقَالَ لَهُ عُمَرُ: ااعْلَمْ مَا تَقُولُ يَا عُرْوَةُ قَالَ: سَمِعْتُ بِشِيرَ بْنَ أَبِي مَسْعُودٍ يَقُولُ: سَمِعْتُ أَبَا مَسْعُودٍ يَقُولُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «نَزَلَ جَبْرِيلُ، فَأَمَّنِي، فَصَلَّيْتُ مَعَهُ، ثُمَّ صَلَّيْتُ مَعَهُ، ثُمَّ صَلَّيْتُ مَعَهُ، ثُمَّ صَلَّيْتُ مَعَهُ، ثُمَّ صَلَّيْتُ مَعَهُ» يَخْسُبُ بِأَصَابِعِهِ خَمْسَ صَلَوَاتٍ^(۱).

واته: له یسی کوری سه عد رضي الله عنه ده گپرتته وه که ئینو شیهاب گپراویه تیه وه: له کاتی کدا دانیشتبوو له سه ر جیگای عومه ری کوری عه بدولعه زیز له کاتی فهرمان ره واییه که ی له مه دینه، وه عورپوه ی کوری زوبه بریشی له گه ل دابوو، (له وکاته دا) عومه ری کوری عه بدولعه زیز نوپزی عه صری که میک دواخست، عورپوه ش پیی گوت: به لام جیبریل رضي الله عنه دابه زی و پیش نوپزی کرد بو پیغه مبهری خوا رضي الله عنه (کاتی نوپزه کانی بو دیاری کرد، مه بهستی عورپوه ئه وه بوو که پیی سه بر بوو عومه ر نوپزی دواخست، ویستی کاته که ی پییلن)، عومه ریش له وه لامدا گوتی: بزانه چی ده لئی ئه ی عورپوه! (واته: ئایا به لگه ت پییه یان هه ر له خووه ئه و قسه یه ده که ی، بو یه به به لگه وه لامی دایه وه و) گوتی: له به شیر ی کوری ئه بو مه سه وودم بیستوو ده یگوت: له ئه بو مه سه وودم بیستوو ده یگوت: له پیغه مبهری خوا رضي الله عنه بیستومه که ده یفه رموو: جیبریل رضي الله عنه دابه زی و پیش نوپزی بو کردم، منیش نوپزم له گه لدا کرد، پاشان نوپزم له گه لدا کرد، په نجه کانی پینج نوپزه کانی ده ژمارد.

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۵۲۱، ومسلم: ۶۱۰ و ۶۱۱، وأبو داود: ۳۹۴ مطولاً، والنسائي: ۴۹۴.

بابهت: کاتې نوږزې به یانې

۶۶۹- عَنْ عَائِشَةَ رضی اللہ عنہا، قَالَتْ: «كُنْ نِسَاءَ الْمُؤْمِنَاتِ، يُصَلِّينَ مَعَ النَّبِيِّ صلی اللہ علیہ وسلم صَلَاةَ الصُّبْحِ، ثُمَّ يَرْجِعْنَ إِلَى أَهْلِهِنَّ، فَلَا يَعْرِفُهُنَّ أَحَدٌ» تَعْنِي مِنَ الْعَلَسِ ^(۱).

واته: عائشه رضی اللہ عنہا ده لې: ئا فره تانی ئیماندار له گه ل پیغه مبهردا صلی اللہ علیہ وسلم نوږزې به یانیا ن ده کرد، پاشان ده گه پرانه وه بوناو خیزانه کانیان و هیچ که سیش (که بینیا نی له ریگا و بان) نه یده ناسینه وه، مبهستی نه وه بوو که هر تاریک بوو که ده گه پرانه وه (بویه له بهر تاریکی نه ده ناسرانه وه)

۶۷۰- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: ﴿وَقُرْآنَ الْفَجْرِ إِنَّ قُرْآنَ الْفَجْرِ كَانَ مَشْهُودًا﴾ قرآن ^(۷۸) الإِسْرَاءِ، قَالَ: «تَشْهَدُهُ مَلَائِكَةُ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ» ^(۲).

واته: نه بو هوږه پره رضی اللہ عنہ ده گپړته وه له پیغه مبهری خواوه صلی اللہ علیہ وسلم له ته فسیری نه و ئایه ته دا: ﴿وَقُرْآنَ الْفَجْرِ إِنَّ قُرْآنَ الْفَجْرِ كَانَ مَشْهُودًا﴾ قرآن ^(۷۸) الإِسْرَاءِ، واته: هر وه ها نوږزې به یانی (به جی بهینه) به راستی قورئان خوندنی نوږزې به یانی همیشه ده بینریت (له لایه ن فریشته کانی شهو و روژه وه)، فرمووی: فریشته ی شهو و روژ ناماده ده بن تیایدا.

۶۷۱- عَنْ مُغِيثِ بْنِ سُمَيٍّ، قَالَ: صَلَّيْتُ مَعَ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الزُّبَيْرِ رضی اللہ عنہما، الصُّبْحَ بِعَلَسٍ، فَلَمَّا سَلَّمَ، أَقْبَلْتُ عَلَى ابْنِ عُمَرَ، فَقُلْتُ: مَا هَذِهِ الصَّلَاةُ؟ قَالَ: «هَذِهِ صَلَاتُنَا، كَانَتْ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم، وَأَبِي بَكْرٍ، وَعُمَرَ، فَلَمَّا طَعِنَ عُمَرُ، أَسْفَرَ بِهَا عُثْمَانُ» ^(۳).

واته: موغیسی کوری سومه یی، ده لې: نوږزې به یانیم له گه ل عه بدوللای کوری زوبه یر رضی اللہ عنہ کرد له تاریکیدا (سه ره تای کاتې نوږزې به یانی)، جا کاتیک سه لامی دایه وه، رووم کرده عه بدوللای کوری عومهر و گوم: نه وه چ نوږزیک بوو له وکاته دا؟! نه ویش گوتی: له سه رده می پیغه مبهری خوادا صلی اللہ علیہ وسلم نوږزې به یانیا ن ئاوا بوو، وه له

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۷۲، ومسلم: ۶۴۵، وأبو داود: ۴۲۳، والترمذي: ۱۵۳، والنسائي: ۵۴۵ و ۵۴۶ و ۱۳۶۲.

(۲) صحیح. أخرجه الترمذي: ۳۱۳۵.

(۳) صحیح.

سهرده می نه بو به کر و عومه ریشدا هر ئاوا بو، به لام کاتیک که عومه ر لییدرا (به هوی نه وهی که تاریک بو)، عوسمان بریاریدا نوښی به یانی له و کاته دا بکړی که دنیا ته واو رووناک ده بی.

۶۷۲- عَنْ رَافِعِ بْنِ خَدِيجٍ رضی الله عنه، أَنَّ النَّبِيَّ صلی الله علیه و آله قَالَ: «أَصْحُوا بِالصُّبْحِ، فَإِنَّهُ أَعْظَمُ لِلْأَجْرِ، أَوْ لِالْأَجْرِكُمْ»^(۱).

واته: پافیعی کوری خدیج رضی الله عنه ده گپریته وه، پیغه مبه ر صلی الله علیه و آله فرموویه تی: نوښی به یانی له به ره به یاندا بکن، بیگومان نه وه ده بیته هوی گوره ترین پاداشت، یان گوره ترین پاداشت بو ئیوه.

بابه ت: کاتب نوښی نیوه رۆ

۶۷۳- عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمْرَةَ رضی الله عنه أَنَّ النَّبِيَّ صلی الله علیه و آله «كَانَ يُصَلِّي الظُّهْرَ إِذَا دَخَصَتِ الشَّمْسُ»^(۲).

واته: جابیری کوری سه موره رضی الله عنه ده گپریته وه که پیغه مبه ر صلی الله علیه و آله نوښی نیوه رۆی ده کرد کاتیک که خور له ناوه راستی ناسمان لایده داو ده ترازا.

۶۷۴- عَنْ أَبِي بَرْزَةَ الْأَسْلَمِيِّ رضی الله عنه، قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ صلی الله علیه و آله «يُصَلِّي صَلَاةَ الْهَجْرِ الَّتِي تَدْعُوْنَهَا الظُّهْرَ، إِذَا دَخَصَتِ الشَّمْسُ»^(۳).

واته: نه بو به رزه ی نه سله می رضی الله عنه ده لن: پیغه مبه ر صلی الله علیه و آله نوښی هه جیری ده کرد که ئیوه پیی ده لئین: (الظهر) واته: نیوه رۆ، کاتیک که خور لایده دا له ناوه راستی ناسمان ده ترازا.

۶۷۵- عَنْ حَبَابٍ رضی الله عنه، قَالَ: «شَكُّوْنَا إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله حَرَ الرَّمْضَاءِ، فَلَمْ يُشْكِنَا»^(۴).

واته: خه بیاب رضی الله عنه ده لن: سکالامان کرد له لای پیغه مبه ری خوا صلی الله علیه و آله له گرمایی به تینی زه وی، به لام سکالاکه ی قبول نه کردین.

(۱) صحیح. أخرجه أبو داود: ۴۲۴، والترمذي: ۱۵۴، والنسائي: ۵۴۸ و ۵۴۹.

(۲) صحیح. أخرجه مسلم: ۶۱۸، وأبو داود: ۴۰۳ و ۸۰۶ بنحوه.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۵۴۱، ومسلم: ۶۴۷، وأبو داود: ۳۹۸.

(۴) صحیح. أخرجه مسلم: ۶۱۹، والنسائي: ۴۹۷.

٦٧٦- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ رضي الله عنه، قَالَ: «شَكُونَا إِلَى النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم حَرَّ الرَّمْضَاءِ فَلَمْ يُشْكِنَا»^(١).

واته: عهبدوللای کوری مهسعوود رضي الله عنه ده لئی: سکا لامان برده لای پیغه مبهه صلى الله عليه وسلم له بهر گهرمی به تینی زهوی (که له کاتی بهسه رۆیشتندا پینه کانی نه زیهت ده دا و له کاتی سو جدهش ناوچه وان)، به لام پیغه مبهه صلى الله عليه وسلم سکا لاکه ی قبول نه کردین.

بابهت: دواخستنن نوێزی نیوه رۆ له بهر خاترنی فینکی له کاتی گهرمای به تیندا

٦٧٧- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «إِذَا اشْتَدَّ الْحَرُّ فَأَبْرِدُوا بِالصَّلَاةِ؛ فَإِنَّ شِدَّةَ الْحَرِّ مِنْ فَيْحِ جَهَنَّمَ»^(٢).

واته: نه بو هوره پره رضي الله عنه ده لئی: پیغه مبهه ری خوا صلى الله عليه وسلم فهرموویه تی: نه گهر گهرما تینی هینا و زور گهرم بوو نه وه (نوێزی نیوه رۆ) دوا بخهن تا فینک ده بی، چونکه به پراستی گهرمای به تین وه کو نه وه وایه له هه ناسه ی دۆزه خه وه بی.

٦٧٨- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم قَالَ: «إِذَا اشْتَدَّ الْحَرُّ فَأَبْرِدُوا بِالظُّهْرِ؛ فَإِنَّ شِدَّةَ الْحَرِّ مِنْ فَيْحِ جَهَنَّمَ»^(٣).

واته: نه بو هوره پره رضي الله عنه ده گپریته وه که پیغه مبهه ری خوا صلى الله عليه وسلم فهرموویه تی: هه ر کاتیک گهرما تینی هینا و زور گهرم بوو نه وه نوێز (که مینک) دوا بخهن، چونکه به پراستی گهرمای به تین له هه ناسه ی جهه ننه مه وه یه.

٦٧٩- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «أَبْرِدُوا بِالظُّهْرِ؛ فَإِنَّ شِدَّةَ الْحَرِّ مِنْ فَيْحِ جَهَنَّمَ»^(٤).

واته: نه بو سه عید رضي الله عنه ده لئی: پیغه مبهه ری خوا صلى الله عليه وسلم فهرموویه تی: نوێزی نیوه رۆ بخه نه کاتی فینکی، چونکه به پراستی گهرمای به تین له هه ناسه ی دۆزه خه وه یه.

(١) صحیح لغيره.

(٢) صحیح. أخرجه البخاري: ٥٣٣ و ٥٣٤، ومسلم: ٦١٥ و ٦١٧، وأبو داود: ٤٠٢، والترمذي: ١٥٧، والنسائي: ٥٠٠.

(٣) صحیح. أخرجه البخاري: ٥٣٣ و ٥٣٤، ومسلم: ٦١٥ و ٦١٧، وأبو داود: ٤٠٢، والترمذي: ١٥٧، والنسائي: ٥٠٠.

(٤) صحیح. أخرجه البخاري: ٥٣٨.

۶۸۰- عَنِ الْمُغِيرَةِ بْنِ شُعْبَةَ رضي الله عنه، قَالَ: كُنَّا نُصَلِّي مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم صَلَاةَ الظُّهْرِ بِالْهَاجِرَةِ، فَقَالَ لَنَا: «أَبْرِدُوا بِالصَّلَاةِ؛ فَإِنَّ شِدَّةَ الْحَرِّ مِنْ فَيْحِ جَهَنَّمَ»^(۱).

واته: موغیره ی کوری شوعبه رضي الله عنه ده لی: له گه ل پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم نویزی نیوه پومان ده کرد، نه ویش پیانی فہرموو: نوژہ کہ بخہ نہ کاتی فینکی، بہ راستی گہرمی بہ تین له دوزہ خہ وہیہ.

۶۸۱- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم «أَبْرِدُوا بِالظُّهْرِ»^(۲).

واته: ئینو عومہر رضي الله عنه ده لی: پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم فہرموو بہ تی: نویزی نیوه پومان بخہ نہ کاتی فینکایہ تی.

بابہت: کاتی نویزی عصر

۶۸۲- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضي الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم «كَانَ يُصَلِّي الْعَصْرَ وَالشَّمْسُ مُرْتَفِعَةً حَيْثُ، فَيَذْهَبُ الذَّاهِبُ إِلَى الْعَوَالِي، وَالشَّمْسُ مُرْتَفِعَةً»^(۳).

واته: ئەنەسی کوری مالیک رضي الله عنه دە گپریتەو، پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم کہ نویزی عصری کردوہ ہیشتا خور بہرز و بہ تین و بہ شەوق بوو، وہ ریوار دەچوو بو عوالی (چہند لادیہک بوون، دوو تا سئ میل دوور بوون له مەدینەوہ)، دە گہیشتە ئەوی له کاتیکدا کہ خور ہەر بہرز بوو.

۶۸۳- عَنِ عَائِشَةَ رضي الله عنها، قَالَتْ: «صَلَّى النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم الْعَصْرَ، وَالشَّمْسُ فِي حُجْرَتِي، لَمْ يُظْهِرْهَا الْقِيَاءُ بَعْدُ»^(۴).

واته: عائشہ رضي الله عنها ده لی: پیغه مبهر صلى الله عليه وسلم نویزی عصری له ژوورہ کہی من کرد، له کاتیکدا تیشکی خور ہەر له ناو ژوورہ کہمدا بوو سیبہری بہ سہر نہ کشابوو.

(۱) صحیح لغیرہ.

(۲) صحیح.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۵۵۰، ومسلم: ۶۲۱، وأبو داود: ۴۰۴، والنسائي: ۵۰۷.

(۴) صحیح. أخرجه البخاري: ۵۲۲، ومسلم: ۶۱۱، وأبو داود: ۴۰۷، والترمذي: ۱۵۹، والنسائي: ۵۰۵.

بابهت: پاريزگاري کردن له نويزي عصر

٦٨٤- عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم قَالَ يَوْمَ الْخَنْدَقِ: «مَلَأَ اللَّهُ بُيُوتَهُمْ وَقُبُورَهُمْ نَارًا، كَمَا شَغَلُونَا عَنِ الصَّلَاةِ الْوُسْطَى»^(١).

واته: عهلی کوری نه بو تالیب عليه السلام ده گپریته وه که پیغهمبهری خوا صلى الله عليه وسلم له پوژی جهنگی خهنده قدا فهرمووی: خوا مال و گوریان پر ناگر بکات (کافره کان)، ههروه کو چون سهرقالیان کردین له نويزی عصر (واته: نويزی عصرمان دواکهوت به هوئی نه وهی سهرقالی جهنگی نه وان بووین).

٦٨٥- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضي الله عنهما، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم قَالَ: «إِنَّ الَّذِي تَفَوَّتَهُ صَلَاةُ الْعَصْرِ، فَكَأَنَّمَا وُتِرَ أَهْلُهُ وَمَالُهُ»^(٢).

واته: ئیبنو عومر رضي الله عنهما ده گپریته وه که پیغهمبهری خوا صلى الله عليه وسلم فهرموویته: بیگومان نه وه که سهی نويزی عصر له دهست ده دات (دهیچوینتی)، وه کو نه وه وایه که مندال و مال و سامانی له دهست داییت.

٦٨٦- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ رضي الله عنه، قَالَ: حَبَسَ الْمُشْرِكُونَ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم عَنِ صَلَاةِ الْعَصْرِ حَتَّى غَابَتِ الشَّمْسُ، فَقَالَ: «حَبَسُونَا عَنِ صَلَاةِ الْوُسْطَى، مَلَأَ اللَّهُ قُبُورَهُمْ وَبُيُوتَهُمْ نَارًا»^(٣).

واته: عهبدو لالا رضي الله عنه ده لی: هاوبه شدانه ران پیغهمبهریان صلى الله عليه وسلم له نويزی عصر دواخت هه تا کو پوژ ناواوو، ئنجا فهرمووی: له نويزی عصر دوايان خستین، خوا گور و ماله کانیاں پر ناگر بکات.

بابهت: کاتی نويزی مهغریب (شویان)

٦٨٧- عَنْ أَبِي النَّجَّاشِيِّ رضي الله عنه، قَالَ: سَمِعْتُ رَافِعَ بْنَ خَدِيجٍ يَقُولُ: «كُنَّا نَصَلِّي الْمَغْرِبَ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، فَيَنْصَرِفُ أَحَدُنَا، وَإِنَّهُ لَيَنْظُرُ إِلَى مَوَاقِعِ نَبْلِهِ»^(٤).

(١) صحیح. أخرجه البخاري: ٢٩٣١، ومسلم: ٦٢٧، وأبو داود: ٤٠٩، والترمذي: ٢٩٨٤، والنسائي: ٤٧٣.

(٢) صحیح. أخرجه البخاري: ٥٥٢، ومسلم: ٦٢٦، وأبو داود: ٤١٤، والترمذي: ١٧٥، والنسائي: ٤٧٨-٤٨٠.

(٣) صحیح. أخرجه مسلم: ٦٢٨، والترمذي بنحوه: ١٨١.

(٤) صحیح. أخرجه البخاري: ٥٥٩، ومسلم: ٦٣٧.

واته: ئەبو نه جاشی ﷺ ده لئى: گویم له رافعی کوری خه دیج بوو ده یگوت: ئیمه له سه رده می پیغه مبهری خوادا ﷺ که نوژی مه غریبان ده کرد، کاتیک یه کینکان لیده بوویه وه نه گهر ته ماشای جیی تیره که ی بکردبایه ده بیینی (مه بهست نه وه یه که هینده زوو له کاتی خویدا نوژه که یان ده کرد، واته: له سه رده تای کاتی بوونی نوژه که، وه سووره تی کورتی تیدا خویندوه).

688- عَنْ سَلَمَةَ بْنِ الْأَكْوَعِ ﷺ «أَنَّهُ كَانَ يُصَلِّي مَعَ النَّبِيِّ ﷺ الْمَغْرِبَ إِذَا تَوَارَتْ بِالْحِجَابِ»^(۱).

واته: سه له مه ی کوری نه کوه ع ﷺ ده گپریته وه، که نوژی مه غریبی له گه ل پیغه مبهر ﷺ کردوه کاتیک که خور ناوا ده بوو.

689- عَنِ الْعَبَّاسِ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ ﷺ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَا تَزَالُ أُمَّتِي عَلَى الْفِطْرَةِ، مَا لَمْ يُؤَخَّرُوا الْمَغْرِبَ حَتَّى تَسْتَبِكَ النُّجُومُ» قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ بْنُ مَاجَةَ: سَمِعْتُ مُحَمَّدَ بْنَ يَحْيَى يَقُولُ: اضْطَرَبَ النَّاسُ فِي هَذَا الْحَدِيثِ بِبَعْدَادَ، فَذَهَبْتُ أَنَا وَأَبُو بَكْرٍ الْأَعْيُنِيُّ إِلَى الْعَوَّامِ بْنِ عَبَّادِ بْنِ الْعَوَّامِ، فَأَخْرَجَ إِلَيْنَا أَصْلَ أَبِيهِ، فَإِذَا الْحَدِيثُ فِيهِ^(۲).

واته: عه بیاسی کوری عه بدولوته لیب ﷺ ده لئى: پیغه مبهری خوا ﷺ فه رموویه تی: ئوممه ته که م له سه ر سوننه ت به رده وامه مادام نوژی شیوان دوانه خه ن تا کو نه ستیره کان هه لدین و تیکه ل ده بن. ئەبو عه بدوللای ئیبنو ماجه گوتی: له موحه ممه دی کوری یه حیام بیستوو ده یگوت: خه لکی له به غداد له م فه رمووده یه له دله راوکیدا بوون که ئایا دروسته یان نا، ده لئى: من و ئەبو به کری نه عیه ن چووین بو لای عه وامی کوری عه بیادی کوری عه وام، ئه ویش کیتابه نه صلّه که ی باوکی هینا و ئەم فه رمووده یه ی تیدا بوو.

بابهت: کاتی نوژی عیسا (خه وتنان)

690- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ﷺ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «لَوْلَا أَنْ أَشَقَّ عَلَى أُمَّتِي، لَأَمَرْتُهُمْ بِتَأْخِيرِ الْعِشَاءِ»^(۳).

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۵۶۱، ومسلم: ۶۳۶، وأبو داود: ۴۱۷، والترمذي: ۱۶۴.

(۲) صحیح لغیره.

(۳) صحیح. أخرجه أبو داود: ۴۶، والنسائي: ۵۳۴.

واته: نه‌بو هوږه‌پړه ﷺ ده‌گيرېته‌وه که پيڼغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رموويه‌تی: نه‌گه‌ر بارگرانی نه‌بووايه له‌سه‌ر نوممه‌ته‌که‌م، نه‌وه فه‌رمانم پيډه‌کردن که نوږزی خه‌وتنان دوا بخهن.

۶۹۱- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَوْلَا أَنْ أَشُقُّ عَلَى أُمَّتِي، لَأَخَّرْتُ صَلَاةَ الْعِشَاءِ إِلَى ثُلُثِ اللَّيْلِ، أَوْ نِصْفِ اللَّيْلِ»^(۱).

واته: نه‌بو هوږه‌پړه ﷺ ده‌لې: پيڼغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رموويه‌تی: نه‌گه‌ر بارگرانی نه‌بووايه له‌سه‌ر نوممه‌ته‌که‌م، نه‌وه نوږزی خه‌وتنانم دوا ده‌خست تا‌کو سييه‌کی شه‌و، يان تا‌کو نيوه‌ی شه‌و.

۶۹۲- عَنْ حُمَيْدٍ رضي الله عنه، قَالَ: سُئِلَ أَنَسُ بْنُ مَالِكٍ هَلِ اتَّخَذَ النَّبِيُّ ﷺ خَاتِمًا؟ قَالَ: نَعَمْ، أَخَّرَ لَيْلَةَ صَلَاةَ الْعِشَاءِ، إِلَى قَرِيبٍ مِنْ شَطْرِ اللَّيْلِ، فَلَمَّا صَلَّى أَقْبَلَ عَلَيْنَا بِوَجْهِهِ فَقَالَ: «إِنَّ النَّاسَ قَدْ صَلَّوْا وَتَأَمَّوْا، وَإِنَّكُمْ لَنْ تَرَالُوا فِي صَلَاةٍ مَا أَنْتَظَرْتُمْ الصَّلَاةَ» قَالَ أَنَسُ: كَأَنِّي أَنْظِرُ إِلَى وَبَيْصِ خَاتِمِهِ^(۲).

واته: حومه‌يد ﷺ ده‌لې: پرسيار کرا له نه‌نه‌سی کورې مالیک ﷺ ده‌ر باره‌ی نه‌وه‌ی که نایا پيڼغه‌مبه‌ری خوا ﷺ نه‌نگوستيله‌ی به‌کاره‌پناوه؟ گوتی: به‌لې، شه‌ونک پيڼغه‌مبه‌ری خوا ﷺ نوږزی خه‌وتنانی دواخست تا‌نزيک نيوه‌ی شه‌و، جا کاتيک نوږزی بو‌کردین رووی تپان کرد و فه‌رمووی: به‌پراستی خه‌لکی تر نوږزيان کردوه و خه‌وتوون، وه تپوه به‌رده‌وام له نوږزدا بوون مادام چاوه‌پنی نوږزتان کردوه (نوږزی به‌کومه‌ل). نه‌نه‌س ﷺ ده‌لې: تپستا وه‌ک نه‌وه وایه که ته‌ماشای په‌ونه‌ق و دره‌وشاوه‌ی نه‌نگوستيله‌که‌ی پيڼغه‌مبه‌ر ﷺ ده‌که‌م.

۶۹۳- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ رضي الله عنه، قَالَ صَلَّى بِنَا رَسُولِ اللَّهِ ﷺ صَلَاةَ الْمَغْرِبِ، ثُمَّ لَمْ يَخْرُجْ حَتَّى ذَهَبَ شَطْرُ اللَّيْلِ، فَخَرَجَ فَصَلَّى بِهِمْ، ثُمَّ قَالَ: «إِنَّ النَّاسَ قَدْ صَلَّوْا وَتَأَمَّوْا، وَأَنْتُمْ لَمْ تَرَالُوا فِي صَلَاةٍ مَا أَنْتَظَرْتُمْ الصَّلَاةَ، وَلَوْلَا الضَّعِيفُ وَالسَّقِيمُ، أَحْبَبْتُ أَنْ أُؤَخَّرَ هَذِهِ الصَّلَاةَ إِلَى شَطْرِ اللَّيْلِ»^(۳).

(۱) صحيح. أخرجه الترمذي: ۱۶۷.

(۲) صحيح. أخرجه البخاري: ۵۷۲ و ۸۴۷، ومسلم: ۶۴۰، والنسائي: ۵۳۹.

(۳) صحيح. أخرجه أبو داود: ۴۲۲، والنسائي: ۵۳۸.

واته: نه بو سه عید ﷺ ده لى: پينغه مبهري خوا ﷺ نويزى شيوانى بو كردين، پاشان له ماله كهى خوى نه هاته دهره وه تاكو نيوهى شه و روښت، نه و جار هاته دهره و نويزى عيشاى بو كردين، پاشان فهرمووى: خه لكى تر نويزيان كرده و خه توون (چاوه پيى جه ماعه تيان نه كرده)، به لام ئيوه به رده وام له نويز دابوون مادام چاوه پيى نويزى جه ماعه تان كرده، خو ته گهر له بهر (لاوازى) لاوازه كان و (نه خوشى) نه خوشه كان نه بووايه، نه وه پيم خوشبوو نه و نويزه (نويزى خه وتان) دوا بخرم بو نيوهى شه.

بابهت: ديارى كردنى كات بو نويز له روژى هه ور و ته مدا

٦٩٤- عَنْ بُرَيْدَةَ الْأَسْلَمِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: كُنَّا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فِي غَزْوَةٍ، فَقَالَ: «بَكْرُوا بِالصَّلَاةِ فِي الْيَوْمِ الْغَيْمِ، فَإِنَّهُ مَنْ قَاتَهُ صَلَاةُ الْعَصْرِ حَبِطَ عَمَلُهُ»^(١).

واته: بو رده يدهى نه سه له ميبى ﷺ ده لى: له به كيك له غه زان له گه ل پينغه مبهري خوا ﷺ بووين، نه ويش فهرمووى: به له بكه ن له نويز كردن (له كاتى خويداو دواى مه خه ن) له روژنكدا كه هه ورو ته مه، چونكه هه ر كه سيك نويزى عه صر له ده ست بدات كرده وه كانى بوو چه ل ده بنه وه.

تيبىنى: نه وه هه ره شه به بو گه و ره بى گونا هو تا وانه كه به، نه ك حه قيقه ت بى بو بوو چه ل بوونه وهى كرده وه كان (والله اعلم).

بابهت: نه وانى كه له كاتى نويزدا

خه ويان ليه كه مو تيان له بيريان ده چينه وه

٦٩٥- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: سُئِلَ النَّبِيُّ ﷺ، عَنِ الرَّجُلِ يَغْفُلُ عَنِ الصَّلَاةِ أَوْ يَرْقُدُ عَنْهَا، قَالَ: «يُصَلِّيَهَا إِذَا ذَكَرَهَا»^(٢).

واته: نه نه سى كورى ماليك ﷺ ده لى: پرسيار كرا له پينغه مبهري خوا ﷺ ده ربارهى پياوئى كه نويزه كهى له ياد ده كات، يان ده خه وئى (خه بهرى نابيته وه تا كاتى نويزه كه ده روات)، پينغه مبهري خوا ﷺ فهرمووى: هه ركات به بيري هاته وه با نه و كاته نويزه كه بكات.

(١) ضعيف إلا قوله: «فإنه من قاتته صلاة العصر حبط عمله» صحيح. أخرجه البخاري: ٥٥٣ و ٥٩٤ بنحوه.

(٢) صحيح. أخرجه البخاري: ٥٩٧، ومسلم: ٦٨٤، وأبو داود: ٤٤٢، والترمذي: ١٧٨، والنسائي: ٦١٣ و ٦١٤.

۶۹۶- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ نَسِيَ صَلَاةً، فَلْيَصَلِّهَا إِذَا ذَكَرَهَا»^(۱).

واته: نه نه سی کوری مالیک رضي الله عنه ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ فہرموویہ تی: ہر کہ سیک نویزی له بیرچووه (له کاتی خویدا نہ یکرد)، ئەوہ با ہرکات بہ بیرى ہاتہوہ نويزه کہ بکات.

۶۹۷- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ حِينَ فَقَلَ مِنْ عَزْوَةِ حَبِيرٍ، فَسَارَ لَيْلَهُ، حَتَّى إِذَا أَدْرَكَهُ الْكُرَى عَرَسَ، وَقَالَ لِبِلَالٍ: «اَكْلًا لَنَا اللَّيْلُ» فَصَلَّى بِلَالٌ مَا قَدَّرَ لَهُ، وَنَامَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ وَأَصْحَابُهُ، فَلَمَّا تَقَارَبَ الْفَجْرُ، اسْتَنَدَ بِلَالٌ إِلَى رَاحِلَتِهِ مُوَاجِهَ الْفَجْرِ، فَغَلَبَتْ بِلَالًا عَيْنَاهُ وَهُوَ مُسْتَنِدٌ إِلَى رَاحِلَتِهِ، فَلَمْ يَسْتَيْقِظْ بِلَالٌ وَلَا أَحَدٌ مِنْ أَصْحَابِهِ حَتَّى ضَرَبَتْهُمْ الشَّمْسُ، فَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَوْلَهُمْ اسْتَيْقَاطًا، فَفَزَعَهُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فَقَالَ: «أَيُّ بِلَالٍ» فَقَالَ بِلَالٌ: أَخَذَ بِنَفْسِي الَّذِي أَخَذَ بِنَفْسِكَ، يَا أَبِي أَنْتَ وَأُمِّي يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ: «اِقْتَادُوا» فَاقْتَادُوا رَوَاجِلَهُمْ شَيْئًا، ثُمَّ تَوَضَّأَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ وَأَمَرَ بِلَالًا فَأَقَامَ الصَّلَاةَ، فَصَلَّى بِهِمُ الصُّبْحَ، فَلَمَّا قَضَى النَّبِيُّ ﷺ الصَّلَاةَ قَالَ: مَنْ نَسِيَ صَلَاةً، فَلْيَصَلِّهَا إِذَا ذَكَرَهَا، فَإِنَّ اللَّهَ ﷻ قَالَ: ﴿وَأَقِمِ الصَّلَاةَ لِذِكْرِي﴾ ﴿١٤﴾ طه، قَالَ: وَكَانَ ابْنُ شَهَابٍ يَقْرؤها: لِلذِّكْرِ^(۲).

واته: ئەبو ھورەیرە رضي الله عنه دە گپرتەوہ، کاتیک پیغه مبهری خوا ﷺ له جہنگی خەبەر گەرایەوہ، شەو رۆیشتن تاکو خەویان ھات و لایاندا و شەو مانەوہ، وە بە بیلالی فہرموو: ئەم شەو تو پاسەوانیان بۆ بکە، بیلالیش تا توانی نویزی کرد و پیغه مبهری خوا ﷺ لە گەل ھاوہ لان خەوتن، لە نزیکى بەرەبەیان بیلال پالی دایەوہ بە و لاخە کە ی رووہ و شوینی ھاتنی بە یانی، (بە لام) بیلال خەو بەسەر چاوە کانیدا زال بوو (خەوی لیکەوت) لە حالە تیکدا کە پالی بە بارگە کە یەوہ دابوو، بیلال و ھیچ یە کتیک لە ھاوہ لان (بۆ نویزی بە یانی) بیدار نەبوونەوہ تاکو خۆر لێیدان، ئنجا یە کەم کہ سیک کە لە پیش ھەمووان بیدار بوویەوہ پیغه مبهری خوا ﷺ بوو، پیغه مبهری خوا ﷺ راجلە کی و فہرمووی: ئە ی بیلال (بۆ بیدارت نە کردینەوہ)، بیلالیش گوتی: ئەو کەسە منی خەواند کە جەنابتی خەواند بە دایک و باوکەوہ بە فیدات بە ئە ی پیغه مبهری خوا ﷺ، فہرمووی: و لاخە کانتان لێبخورن، ئەوانیش کە مێک لێیان خورین و، پاشان

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۵۹۷، ومسلم: ۶۸۴، وأبو داود: ۴۴۲، والترمذي: ۱۷۸، والنسائي: ۶۱۳ و ۶۱۴.

(۲) صحیح. أخرجه مسلم: ۶۸۰، وأبو داود: ۴۳۵، والترمذي: ۳۱۶۳، والنسائي: ۶۲۳.

پیغمبهری خوا ﷺ دستنوڙی گرت و فرمانی به بیلال کرد بو قامت کردن و نوڙی بهیانی بو کردن، نجا کاتیک پیغمبهری خوا ﷺ له نوڙ بووه فرموی: هه که سیک بیری چوو نوڙ له کاتی خویدا بکات، نهوه با هه رکات بیری هاته وه نوڙه که بکات، چونکه خوا ﷺ ده فرموی: ﴿وَأَقِمِ الصَّلَاةَ لِذِكْرِي﴾ ۱۱ طه، واته: به چاکی نوڙ به جی بهینه تامنت بیته وه یاد، راوی فرموده که ده لی: ئینو شیهاب وشه ی (لِذِكْرِي) به «لِلذِّكْرِی» ده خوننده وه.

۶۹۸- عَنْ أَبِي قَتَادَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: ذَكَرُوا تَفْرِيطَهُمْ فِي النَّوْمِ فَقَالَ: نَامُوا حَتَّى طَلَعَتِ الشَّمْسُ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَيْسَ فِي النَّوْمِ تَفْرِيطٌ، إِنَّمَا التَّفْرِيطُ فِي الْيَقَظَةِ، فَإِذَا نَسِيَ أَحَدُكُمْ صَلَاةً، أَوْ نَامَ عَنْهَا، فَلْيُصَلِّهَا إِذَا ذَكَرَهَا، وَلَوْ قُتِلَ مِنْ الْعَدُوِّ» قَالَ: عَبْدُ اللَّهِ بْنُ رَبَاحٍ، فَسَمِعَنِي عِمْرَانُ بْنُ الْحُصَيْنِ، وَأَنَا أُحَدِّثُ بِالْحَدِيثِ، فَقَالَ: يَا فَتَى انظُرْ كَيْفَ تُحَدِّثُ، فَإِنِّي شَاهِدٌ لِلْحَدِيثِ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، قَالَ: فَمَا أَنْكَرَ مِنْ حَدِيثِهِ شَيْئًا^(۱).

واته: نه بو قه تاده ﷺ ده لی: باسی نهوه یان ده کرد، که مته رخه میان کردوه له نوڙه کاناندا به هوی خهوتنه وه، نجا به کیکیان (وه ک ئینکاری کردنی کاره که یان و به خراب زانینی که مته رخه میه که) گوتی: خهوتن هه تا کو خور هه لهات، نجا پیغمبهری خوا ﷺ (وه ک دلدا نه وه یه ک بو نهو به روشیه یان) فرموی: خهوتن به که مته رخه می هه ژمار ناکری (با به هوی خه وه وه نوڙیش بچی)، به لکو که مته رخه می له کاتی به خه به ریدایه (که نوڙه که دوا بخی، یان هه نه یکه ی، نه وه که مته رخه میه)، نجا فرموی: هه به کیکتان نه گه ر بیری چوو نوڙ له کاتی خویدا بکات، یان خه وی لیکهوت، نه وه که ی بیری هاته وه، با بیکات نه گه ر له کاتی نوڙه که ی بهیانی پوڙی دواتریش دابوو. عه بدوللای کوری په باح ده لی: که نهو فرموده به م ده گپرایه وه عیمپرانی کوری حوصه ین گوتی لیم بوو و گوتی: گه نجو ته ماشا بکه چون فرموده ده گپریته وه، من شاهید و ناگادار بووم له گه ل پیغمبهری خوا ﷺ، گوتی: هیچ ئینکاری له فرموده که نه کرد.

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۶۸۱، وأبو داود: ۴۳۷ و ۴۴۱، والترمذی: ۱۷۷، والنسائی: ۶۱۶.

بابهت: کاتبی نويز که بههانهیهکی شهرعی ههبوو یان زهروهتیک ههبوو

٦٩٩- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «مَنْ أَدْرَكَ مِنَ الْعَصْرِ رَكْعَةً قَبْلَ أَنْ تَغْرُبَ الشَّمْسُ فَقَدْ أَدْرَكَهَا، وَمَنْ أَدْرَكَ مِنَ الصُّبْحِ رَكْعَةً قَبْلَ أَنْ تَطْلُعَ الشَّمْسُ فَقَدْ أَدْرَكَهَا»^(١).

واته: نه بو هورهیره رضي الله عنه ده گيريتهوه که پيغه مبهري خوا ﷺ فهرمويه تي: ههر که سيک فریای یه ک رکات نويزی عصر بکهوئ پيش نهوهی خور تاوا بی، نهوه فریای نويزه که کهوتووه (واته: به ناماده ههژمار ده کری)، وه ههر که سيک فریای یه ک رکاتی نويزی بهیانی بکهوئ، پيش نهوهی خور هه لبي، نهوه فریای نويزه که کهوتووه.

٧٠٠- عَنْ عَائِشَةَ رضي الله عنها، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «مَنْ أَدْرَكَ مِنَ الصُّبْحِ رَكْعَةً، قَبْلَ أَنْ تَطْلُعَ الشَّمْسُ، فَقَدْ أَدْرَكَهَا، وَمَنْ أَدْرَكَ مِنَ الْعَصْرِ رَكْعَةً، قَبْلَ أَنْ تَغْرُبَ الشَّمْسُ، فَقَدْ أَدْرَكَهَا»^(٢).

واته: عائشه رضي الله عنها ده گيريتهوه که پيغه مبهري خوا ﷺ فهرمويه تي: ههر که سيک فریای یه ک رکاتی نويزی بهیانی بکهوئ پيش نهوهی خور هه لبي، نهوه فریای هه موو نويزه که کهوتووه، وه ههر که سيک فریای یه ک رکات نويزی عصر بکهوئ پيش نهوهی خور تاوا بی، نهوه فریای نويزه که کهوتووه.

٧٠٠م- حَدَّثَنَا جَمِيلُ بْنُ الْحَسَنِ قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ الْأَعْلَى قَالَ: حَدَّثَنَا مَعْمَرٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ رضي الله عنه، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: فَذَكَرَ نَحْوَهُ^(٣).

واته: نه م فهرمووده به م سه نه ده ش گيردراوه تهوه.

(١) صحيح. أخرجه البخاري: ٥٥٦، ومسلم: ٦٠٨، وأبو داود: ٤١٢ و ٨٩٣ و ١١٢١، والترمذي: ١٨٦، والنسائي: ٥١٧_٥١٤.

(٢) صحيح. أخرجه مسلم: ٦٠٩، والنسائي: ٥٥١.

(٣) صحيح. أخرجه مسلم: ٦٠٩، والنسائي: ٥٥١.

بابهت: قهدهغهکردنى نوستن پيش

نويزى (عيشا) خهوتنان وه قسهکردن له دواى نويزى خهوتنان

۷۰۱- عَنْ أَبِي بَرْزَةَ الْأَسْلَمِيِّ رضي الله عنه، قَالَ: «كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يَسْتَحِبُّ أَنْ يُؤَخَّرَ الْعِشَاءَ، وَكَانَ يَكْرَهُ النَّوْمَ قَبْلَهَا، وَالْحَدِيثَ بَعْدَهَا»^(۱).

واته: نه بو بهرزهى نهسلهمى رضي الله عنه دهلى: پيغهمبهرى خوا رضي الله عنه پيى خوشبوو نويزى خهوتنان دواخت، وه پيى ناخوش بوو كه پيش نويزى خهوتنان بخهوى، وه له دواى نويزه كه قسه بكات.

۷۰۲- عَنْ عَائِشَةَ رضي الله عنها، قَالَتْ: «مَا نَامَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم قَبْلَ الْعِشَاءِ، وَلَا سَمَرَ بَعْدَهَا»^(۲).

واته: عائشه رضي الله عنها دهلى: پيغهمبهرى خوا رضي الله عنه پيش نويزى خهوتنان نه خهوتوووه، دواى نويزى خهوتنانيش قسهى نه كردوه.

۷۰۳- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ رضي الله عنه، قَالَ: «جَدَبَ لَنَا رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم السَّمَرَ بَعْدَ الْعِشَاءِ» يَعْني زَجَرَنَا^(۳).

واته: عهبدوئلای کوری مهسعوود رضي الله عنه دهلى: پيغهمبهرى خوا رضي الله عنه لومهى کردین لهسهر قسهکردن له دواى نويزى خهوتنان، واته: سهرزهنشتى کردین.

بابهت: قهدهغهکردنى ناوى (عهتمه)

بو نويزى (عيشا) خهوتنان

۷۰۴- عَنْ ابْنِ عُمَرَ رضي الله عنهما، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يَقُولُ: «لَا تَغْلِبَنَّكُمُ الْأَعْرَابُ عَلَى اسْمِ صَلَاتِكُمْ، فَإِنَّهَا الْعِشَاءُ، وَإِنَّهُمْ لَيُعْتَمُونَ بِالْإِبِلِ»^(۴).

(۱) صحيح. أخرجه البخاري: ۵۶۸، ومسلم: ۶۴۷، وأبو داود: ۳۹۸ و ۴۸۴۹، والترمذي: ۱۶۸، والنسائي: ۴۹۵ و ۵۳۰.

(۲) صحيح.

(۳) حسن.

(۴) صحيح. أخرجه مسلم: ۶۴۴، وأبو داود: ۴۹۸۴، والنسائي: ۵۴۱ و ۵۴۲.

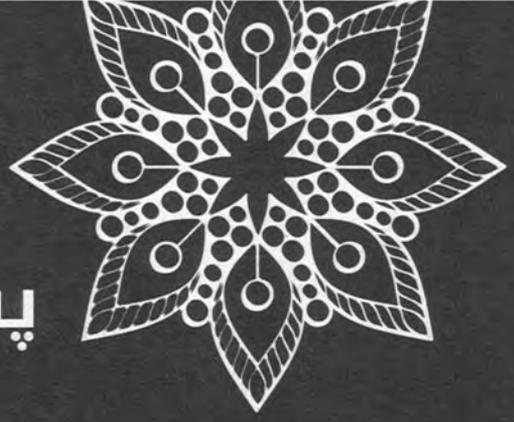
واته: ئیبنو عومەر رضی اللہ عنہ دەلی: گویم له پیغه مبهری خوا رضی اللہ عنہ بوو دهیغه رموو: ناوی دهشته کییه کان بو نوێزی (عیشا) که پێیان ده گوت: «العتمة» به سهرتان زال نه بی (واته: زۆر ئهو ناوه بو نوێزی عیسا به کارمه هینن)، چونکه (ئه و نوێزه) ناوی عیسا یه، وه ئه وان به و ناوه ناوی ده نین که له تاریکایی شه ودا حوشر ده دۆشن.

٧٠٥- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، أَنَّ النَّبِيَّ صلی اللہ علیہ وسلم قَالَ: «لَا تَعْلَبَنَّكُمْ الْأَعْرَابُ عَلَى اسْمِ صَلَاتِكُمْ» زَادَ ابْنُ حَرْمَلَةَ «فَإِنَّهَا هِيَ الْعِشَاءُ، وَإِنَّمَا يَقُولُونَ الْعَتَمَةَ، لِإِعْتَامِهِمْ بِالْأَيْلِ»^(١).

واته: ئه بو هوریره رضی اللہ عنہ ده گپرتته وه، پیغه مبهر صلی اللہ علیہ وسلم فه رموو یه تی: دهشته کییه کان به سهرتان زال نه بن له ناوانی نوێزه که تان (نوێزی عیسا). ئیبنو حه رمه له ئه وه شی به زیاتر هیناوه: وه بنگومان ئه و نوێزه ناوی عیسا یه، وه به راستی دهشته کییه کان به کاتی دۆشینی حوشر له تاریکی شه و ده لێن: (العتمة).

پہرتووکى

بانگ و
سونہ تہ کانی

کتاب الأذان، والسنة فيه

واته: سالم له باوکیه وه ع ده گیرته وه، پیغه مبهه ع راوئیزی به خه لوی کرد بو نه وه شته ی که بوی به په روش بوون بو نوئز (کوکردنه وه و ناگادارکردنه وه ی خه لک بو کاتی نوئز) خه لکیش باسی که په نایان بوی کرد، پیغه مبهه ریش ع به دلی نه بو وه له بهر نه وه ی جوله که به کاریان ده هینا، پاشان باسی زه نگیان بو کرد، نه ویشی به دل نه بو و چونکه گاوره کان به کاریان ده هینا، جا له و شه ودا پیاوئیک له نه نصار که پیی ده گوترا عه بدوللای کوری زهید و عومهری کوری خه تتاب ع خه وئیکیان بیی به بانگدانه وه، ئنجا پیاوه نه نصاریه که هر به شه و رویشت بو خزمهت پیغه مبهه ری خوا ع، ئنجا پیغه مبهه ری خوا ع (دوای نه وه ی خه وه که ی بیست) فرمانی به بیلال ع کرد به و شیوه بانگ بدات. زوهری ده لی: بیلال ع له بانگی به یانیدا «الصلاة خير من النوم» ی زیاد کرد، پیغه مبهه ری خواش ع جیگیری کرد. عومهر ع گوتی: نه ی پیغه مبهه ری خوا ع له راستیدا منیش هه مان خه ونی نه و پیاوه م بیی، به لام نه و پیش من که وت (بو خزمهت).

بابهت: دوباره کردنه وه له بانگدان

۷۰۸- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُحَرَّرٍ ع، وَكَانَ يَتِيمًا فِي حِجْرِ أَبِي مَحْدُورَةَ بْنِ مِعْرٍ، حِينَ جَهَّزَهُ إِلَى الشَّامِ، فَقُلْتُ لِأَبِي مَحْدُورَةَ: أَيَّ عَمِّ إِنِّي خَارِجٌ إِلَى الشَّامِ، وَإِنِّي أَسْأَلُ عَنْ تَأْذِينِكَ، فَأَخْبَرَنِي أَنَّ أَبَا مَحْدُورَةَ قَالَ: خَرَجْتُ فِي نَفْرٍ، فَكُنَّا بِبَعْضِ الطَّرِيقِ، فَأَذَّنَ مُؤَذِّنٌ رَسُولِ اللَّهِ ص بِالصَّلَاةِ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ ص، فَسَمِعْنَا صَوْتَ الْمُؤَذِّنِ وَنَحْنُ عَنْهُ مُتَنَكِّبُونَ، فَصَرَحْنَا نَحْيَهُ، نَهْزًا بِهِ، فَسَمِعَ رَسُولُ اللَّهِ ص، فَأَرْسَلَ إِلَيْنَا قَوْمًا، فَأَقْعَدُونَا بَيْنَ يَدَيْهِ، فَقَالَ «أَيُّكُمْ الَّذِي سَمِعْتَ صَوْتَهُ قَدْ ارْتَفَعَ؟» فَأَشَارَ إِلَيَّ الْقَوْمُ كُلُّهُمْ، وَصَدَقُوا، فَأَرْسَلَ كُلُّهُمْ وَحَبْسَنِي، وَقَالَ لِي: «فَمَ فَاذَّنَ؟» فَقُمْتُ وَلَا شَيْءَ أَكْرَهُ إِلَيَّ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ ص، وَلَا مِمَّا يَأْمُرُنِي بِهِ. فَقُمْتُ بَيْنَ يَدَيْ رَسُولِ اللَّهِ ص، فَأَلْقَى عَلَيَّ رَسُولُ اللَّهِ التَّأْذِينَ هُوَ بِنَفْسِهِ، فَقَالَ: قُلِ: اللَّهُ أَكْبَرُ، اللَّهُ أَكْبَرُ، اللَّهُ أَكْبَرُ، اللَّهُ أَكْبَرُ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، أَشْهَدُ أَنْ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، أَشْهَدُ أَنْ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، أَشْهَدُ أَنْ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، أَشْهَدُ أَنْ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ، حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ، حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ، حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ، اللَّهُ أَكْبَرُ، اللَّهُ أَكْبَرُ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، ثُمَّ دَعَانِي حِينَ قَضَيْتُ التَّأْذِينَ، فَأَعْطَانِي صُرَّةً فِيهَا

حه فده رسته بریتیه له: (اللَّهُ أَكْبَرُ، اللَّهُ أَكْبَرُ، اللَّهُ أَكْبَرُ، اللَّهُ أَكْبَرُ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، أَشْهَدُ أَنْ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، أَشْهَدُ أَنْ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ، حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ، حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ، حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ، قَدْ قَامَتِ الصَّلَاةُ، قَدْ قَامَتِ الصَّلَاةُ، اللَّهُ أَكْبَرُ، اللَّهُ أَكْبَرُ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ).

بابهت: سوننه تہکانى بانگدان

۷۱۰- عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ سَعْدِ بْنِ عَمَّارِ بْنِ سَعْدٍ رضي الله عنه، مُؤَدِّنِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، حَدَّثَنِي أَبِي، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ أَمَرَ بِلَالًا أَنْ يَجْعَلَ إِصْبَعِيهِ فِي أُذُنَيْهِ، وَقَالَ: «إِنَّهُ أَرْفَعُ لِصَوْتِكَ»^(۱).

واته: عه بدورپه حمانى كورى سه عدى كورى عه مپارى كورى سه عد رضي الله عنه بانگبئرى پيغه مبهرى خوا رضي الله عنه گوتوويه تى: باوكم له باوكيه وه، نه ويش له باپيره وه بوى گيرامه وه، كه پيغه مبهرى خوا رضي الله عنه فه رمانى به بيلال كردوه (له كاتى بانگداندا) په نجه كانى بخاته نيو گويچكه كانى، وه فه رمويه تى: يارمه تيت دهدا كه ده ننگت بهر زتر بئ.

۷۱۱- عَنْ عَوْنِ بْنِ أَبِي جُحَيْفَةَ، عَنْ أَبِيهِ رضي الله عنه، قَالَ: «أَتَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ بِالْأَبْطَحِ، وَهُوَ فِي قُبَّةِ حَمْرَاءَ، فَخَرَجَ بِلَالٌ فَأَذَّنَ، فَاسْتَدَارَ فِي أُذُنَيْهِ، وَجَعَلَ إِصْبَعِيهِ فِي أُذُنَيْهِ»^(۲).

واته: عه ونى كورى نه بو جو حه يفه له باوكيه وه رضي الله عنه ده گيرپته وه، گوتوويه تى: هاتم بو خزمهت پيغه مبهرى خوا رضي الله عنه كه له «الأبطح» بوو (شونيتكه) له ناو چادر نكى سووردا بوو، بيلال هاته دهر بانگيدا، وه له بانگه كه دها رووى ده سووراندا (به لاي راست و چه پيدا)، وه په نجه كانى خستبووه نيو گويچكه كانيه وه.

۷۱۲- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «خَصَلَتَانِ مُعَلَّقَتَانِ فِي أَعْنَاقِ الْمُؤَدِّينَ لِلْمُسْلِمِينَ، صَلَاتُهُمْ وَصِيَامُهُمْ»^(۳).

(۱) ضعيف.

(۲) صحيح. أخرجه البخاري: ۱۸۷ دون ذكر الأذان، ومسلم: ۵۰۳، وأبو داود: ۵۲۰ و ۶۸۸، والترمذي: ۱۹۷، والنسائي: ۱۳۷ و ۴۷۰ و ۷۷۲ و ۵۳۷۸.

(۳) موضوع.

واته: ئیبنو عومەر رضی اللہ عنہ ده لئ: پیغه مبهری خوا رضی اللہ عنہ فہرموویہ تی: دوو تاییه تمہندی
 ھے ھے ھه لو اسراوہ به گہردنی بانگ بیژانہوہ که بو مسولمانن، ئەوانیش نوژیژہ کانیان و
 رۆژووہ کانیانن.

۷۱۳- عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمْرَةَ رضی اللہ عنہ، قَالَ: «كَانَ بِلَالٌ لَا يُؤَخِّرُ الْأَذَانَ عَنِ الْوَقْتِ، وَرَبُّمَا أَخَّرَ الْإِقَامَةَ
 شَيْئًا»^(۱).

واته: جابیری کوری سہ مورہ رضی اللہ عنہ ده لئ: بیلال بانگی له کاتی خوئی دوانه ده خست،
 به لام ھه ندی جار قامه تی که میک (له کاتی خوئی) دواده خست.

۷۱۴- عَنْ عُمَانَ بْنِ أَبِي الْعَاصِ رضی اللہ عنہ، قَالَ: كَانَ آخِرُ مَا عَاهَدَ إِلَيَّ النَّبِيُّ ﷺ «أَنْ لَا آتُخِذَ مُؤَدِّتًا
 يَأْخُذُ عَلَيَّ الْأَذَانَ أَجْرًا»^(۲).

واته: عوسمانی کوری ئەبو عاص رضی اللہ عنہ (که پیشنوژی گه له که ی خوئی بووه) ده لئ:
 کوتا پاسارده ی پیغه مبهری رضی اللہ عنہ که له لامه ئەوہ یه که که سیک نه که م به بانگبیژ که
 کری بانگدان و ھه ربگری.

۷۱۵- عَنْ بِلَالٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: «أَمَرَنِي رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَنْ أُتَوِّبَ فِي الْفَجْرِ، وَنَهَانِي أَنْ أُتَوِّبَ فِي الْعِشَاءِ»^(۳).

واته: بیلال رضی اللہ عنہ ده لئ: پیغه مبهری خوا رضی اللہ عنہ فەرمانی پیکردوم که له بانگی به یانیاندا
 ته سویب بکه م (ته سویب ئەوہ یه که بانگبیژ ده لئ: «الصَّلَاةُ خَيْرٌ مِنَ النَّوْمِ»، وه قه ده غه ی
 کردوم که له نوژیژہ خه وتناندا (عیشا) ئەوہ بلیم.

۷۱۶- عَنْ بِلَالٍ رضی اللہ عنہ، «أَنَّهُ أَتَى النَّبِيَّ ﷺ يُؤَدِّنُهُ بِصَلَاةِ الْفَجْرِ» فَقِيلَ: هُوَ نَائِمٌ، فَقَالَ: «الصَّلَاةُ خَيْرٌ
 مِنَ النَّوْمِ، الصَّلَاةُ خَيْرٌ مِنَ النَّوْمِ» فَأَقْرَتُ فِي تَأْدِينِ الْفَجْرِ، فَتَبَّتَ الْأَمْرُ عَلَيَّ ذَلِكَ^(۴).

(۱) حسن.

(۲) صحيح. أخرجه أبو داود: ۵۳۱، والترمذي: ۲۰۹، والنسائي: ۶۷۲.

(۳) صحيح بطريقه وشواهد. أخرجه الترمذي: ۱۹۸.

(۴) صحيح.

واته: بيلال رضي الله عنه ده گيرپته‌وه، چووه بو خزمهت پيغه‌مبه‌رى خوا رضي الله عنه بو نه‌وه‌ى كاتى بانگى به‌ياني پيى بلي، پييان گوت: پيغه‌مبه‌رى خوا رضي الله عنه خه‌وتووه، نه‌ویش گوتى: «الصَّلَاةُ حَيْرٌ مِنَ النَّوْمِ»، (واته: نويز كردن باشته له خه‌وتن)، ئيتتر له و كاته‌وه نه‌و رسته‌يه له بانگى به‌يانيا جينگير بوو، وه بانگى به‌ياني ههر به‌و شيوه‌يه مايه‌وه.

۷۱۷- عَنْ زِيَادِ بْنِ الْحَارِثِ الصُّدَائِيِّ رضي الله عنه، قَالَ: كُنْتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم فِي سَفَرٍ، فَأَمَرَنِي فَأَذَنْتُ، فَأَرَادَ بِلَالٌ أَنْ يُقِيمَ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «إِنَّ أَحَا صُداً قَدْ أَذَنْ، وَمَنْ أَذَنْ، فَهُوَ يُقِيمُ»^(۱).

واته: زيادى كورى حارىسى كورى صودائى رضي الله عنه ده‌لى: له‌گه‌ل پيغه‌مبه‌رى خوا رضي الله عنه بووم له سه‌فه‌رىك، نه‌ویش فه‌رمانى پيكردم كه بانگ بليم و بانگم دا، جا بيلال ويستی قامهت بكات، پيغه‌مبه‌رى خوا رضي الله عنه فه‌رمووى: ينگومان برائى صوداء بانگى داوه، وه ههر كه‌س بانگى دا ههر نه‌ویش قامهت ده‌كات.

بابهت: نه‌وه‌ى كه كاتيک بانگده‌ر بانگ ده‌دات ده‌بت چۆن وه‌لامى بده‌ينه‌وه و چى بليين

۷۱۸- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «إِذَا أَدَّنَ الْمُؤَذِّنُ، فَقُولُوا مِثْلَ قَوْلِهِ»^(۲).

واته: نه‌بو هوربه‌يره رضي الله عنه ده‌لى: پيغه‌مبه‌رى خوا رضي الله عنه فه‌رموويه‌تى: نه‌گه‌ر بانگيتر بانگيدا، نه‌وه نه‌و چى گوت ئيوه‌ش بيلينه‌وه.

۷۱۹- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُتْبَةَ بْنِ أَبِي سُفْيَانَ رضي الله عنه، قَالَ: حَدَّثَنِي عَمَّتِي أُمُّ حَبِيبَةَ، أَنَّهَا سَمِعَتْ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يَقُولُ: «إِذَا كَانَ عِنْدَهَا فِي يَوْمِهَا وَلَيْلَتِهَا، فَسَمِعَ الْمُؤَذِّنَ يُؤَذِّنُ، قَالَ كَمَا يَقُولُ الْمُؤَذِّنُ»^(۳).

واته: عه‌بدو‌للاى كورى عوتبه‌ى كورى نه‌بو سوفيان رضي الله عنه ده‌لى: ئوممو حه‌بيبه‌ى پورم بوى گيپامه‌وه كه له‌و شه‌و و پوژهى خوى كه پيغه‌مبه‌رى خوا رضي الله عنه له‌لاى بووه، گوتى له پيغه‌مبه‌رى خوا رضي الله عنه بووه كه له كاتى بانگداندا گوييستی بانگيتر بووه، هه‌مان نه‌وه‌ى گوتوته‌وه كه بانگيتره‌كه ده‌يگوت.

(۱) ضعيف. أخرجه أبو داود: ۵۱۴، والترمذي: ۱۹۹.

(۲) صحيح.

(۳) صحيح لغيره.

۷۲۰- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِذَا سَمِعْتُمُ النَّدَاءَ، فَقُولُوا كَمَا يَقُولُ الْمُؤَدَّنُ»^(۱).

واته: نه بو سه عیدی خودری رضي الله عنه ده لئ: پیغه مبهری خوا رضي الله عنه فه رموویه تی: نه گهر گویبستی بانگ بوون، نه وه بلینه وه که بانگبیز ده یلی.

۷۲۱- عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ رضي الله عنه، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ أَنَّهُ قَالَ: «مَنْ قَالَ حِينَ يَسْمَعُ الْمُؤَدَّنَ: وَأَنَا أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَحَدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، رَضِيَتُ بِاللَّهِ رَبًّا، وَبِالْإِسْلَامِ دِينًا، وَبِمُحَمَّدٍ نَبِيًّا، عُفِرَ لَهُ ذَنْبُهُ»^(۲).

واته: سه عدی کوری نه بو وه قاص رضي الله عنه ده گپریته وه له پیغه مبهری خواوه رضي الله عنه، که فه رموویه تی: ههر که س گویبستی بانگ ده بی بلئ: (وَأَنَا أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَحَدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، رَضِيَتُ بِاللَّهِ رَبًّا، وَبِالْإِسْلَامِ دِينًا، وَبِمُحَمَّدٍ نَبِيًّا)، (واته: منیش شایه تی ده ده م هیچ په رستراوینک نیه جگه له خوی تاک و ته نها هیچ هاوبه شی نیه، موحه ممه دیش بهنده و پیغه مبهری خوایه. رازی بووم به وهی خوا په روه ردگارم بیت، ئیسلامیش ئاینم بیت، موحه ممه دیش پیغه مبهرم بیت). نه وه له گوناھی ده بوردرئ.

۷۲۲- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رضي الله عنه قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ قَالَ حِينَ يَسْمَعُ النَّدَاءَ: اللَّهُمَّ رَبِّ هَذِهِ الدَّعْوَةُ الثَّامَّةُ، وَالصَّلَاةُ الْقَائِمَةُ، آتِ مُحَمَّدًا الْوَسِيلَةَ، وَالْفَضِيلَةَ، وَابْعَثْهُ مَقَامًا مَحْمُودًا الَّذِي وَعَدْتَهُ، إِلَّا حَلَّتْ لَهُ الشَّفَاعَةُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ»^(۳).

واته: جابری کوری عه بدوللا رضي الله عنه ده لئ: پیغه مبهری خوا رضي الله عنه فه رموویه تی: ههر که س گویبستی بانگ بوو و گوتی: (اللَّهُمَّ رَبِّ هَذِهِ الدَّعْوَةُ الثَّامَّةُ، وَالصَّلَاةُ الْقَائِمَةُ، آتِ مُحَمَّدًا الْوَسِيلَةَ، وَالْفَضِيلَةَ، وَابْعَثْهُ مَقَامًا مَحْمُودًا الَّذِي وَعَدْتَهُ)، واته: نه ی په روه ردگاری خاوهن نه م بانگه وازه ته واوه و نه م نویژه راگیراوه که ده کریت، وه سیله و فه زیله بیه خسه به موحه ممه د رضي الله عنه بیگه په نهره نه و شوینه سوپاسگوزاریه که په بیانت پیداوه. نه وه بنگومان له رۆزی قیامه تدا بهر شه فاعه تی من ده که وی.

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۶۱۱، ومسلم: ۳۸۳، وأبو داود: ۵۲۲، والترمذي: ۲۰۸، والنسائي: ۶۷۳.

(۲) صحیح. أخرجه مسلم: ۳۸۶، وأبو داود: ۵۲۵، والترمذي: ۲۱۰، والنسائي: ۶۷۹.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۶۱۴، وأبو داود: ۵۲۹، والترمذي: ۲۱۱، والنسائي: ۶۸۰.

بابه‌ت: گه‌وره‌یى بانگدان وه پاداشتی بانگده‌ران

٧٢٣- عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي صَعْصَعَةَ، عَنْ أَبِيهِ عليه السلام، وَكَانَ أَبُوهُ فِي جِجْرِ أَبِي سَعِيدٍ قَالَ: قَالَ لِي أَبُو سَعِيدٍ: إِذَا كُنْتَ فِي الْبُؤَادِي، فَارْفَعْ صَوْتَكَ بِالْأَذَانِ، فَإِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وآله يَقُولُ: «لَا يَسْمَعُهُ جِنٌّ، وَلَا إِنْسٌ، وَلَا شَجَرٌ، وَلَا حَجَرٌ، إِلَّا شَهِدَ لَهُ»^(١).

واته: عه‌بدو‌رپه‌حمانی کوری عه‌بدو‌للا‌ی کوری عه‌بدو‌رپه‌حمانی کوری ئە‌بو‌سه‌عصه‌ه له‌باوکیه‌وه عليه السلام که له‌ژیر سه‌ره‌رشتی ئە‌بو‌سه‌عید دابوو، ده‌گێریته‌وه که گوتوو یه‌تی: ئە‌بو‌سه‌عید پێی گوتم: هه‌ر کاتیک له‌شیو و دۆله‌کاندا بوویت و بانگتدا ده‌نگت به‌رز بکه‌وه، چونکه‌ من له‌ پێغه‌مبه‌ری خوا صلى الله عليه وآله بیستومه‌ که ده‌یفه‌رموو: هه‌ر شتیک له‌ جن و مرو‌ف و داروبه‌رد که گویبستی بانگ بێی و ئە‌وه ده‌بیته‌ شاهد و گه‌واهی‌ده‌ر بۆی (بۆ بانگبێژ).

٧٢٤- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وآله يَقُولُ: «الْمُؤَدُّنُ يُغْفَرُ لَهُ، مَدَى صَوْتِهِ، وَيَسْتَغْفِرُ لَهُ كُلُّ رَطْبٍ، وَيَابِسٍ، وَشَاهِدُ الصَّلَاةِ، يُكْتَبُ لَهُ خَمْسٌ وَعِشْرُونَ حَسَنَةً، وَيُكَفَّرُ عَنْهُ مَا بَيْنَهُمَا»^(٢).

واته: ئە‌بو‌هوره‌یره رضي الله عنه ده‌لی: گوتم له‌ پێغه‌مبه‌ری خوا صلى الله عليه وآله بوو ده‌یفه‌رموو: بانگبێژ به‌ ئە‌ندازه‌ی ئە‌وه‌ی که ده‌نگی ده‌روات لیخۆشبوونی خوا ده‌یگریته‌وه (مه‌به‌ست له‌ فراوانی لیخۆشبوونی خوایه‌)، وه‌ هه‌رچی ته‌ر و وشکه‌ داوای لیخۆشبوونی بۆ له‌ خوا ده‌که‌ن، وه‌ ئە‌وه‌ی ئاماده‌ی نوێزی به‌ کۆمه‌ل ده‌بێ، ئە‌وه‌ بیست و پینج چاکه‌ی بۆ ده‌نوسری و ده‌بیته‌ که‌فاره‌تی نێوان ئە‌و بانگه‌ و بانگی داهاتوو (یان ئە‌و نوێزه‌ و نوێزی داهاتوو).

٧٢٥- عَنْ عِيسَى بْنِ طَلْحَةَ، قَالَ: سَمِعْتُ مُعَاوِيَةَ بْنَ أَبِي سُفْيَانَ رضي الله عنه قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله: «الْمُؤَدُّنُونَ أَطْوَلُ النَّاسِ أَعْنَاقًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ»^(٣).

(١) صحیح. أخرجه البخاري: ٦٠٩ و ٣٢٩٦ و ٧٥٤٨، والنسائي: ٦٤٤ كلاهما دون قوله: «وَلَا حَجَرٌ وَلَا شَجَرٌ».

(٢) صحیح. أخرجه أبو داود: ٥١٥، والنسائي: ٦٤٥.

(٣) صحیح. أخرجه مسلم: ٣٨٧.

واتە: عیسیای کۆری تەلحە دەلی: گویم لە موعاویە ی کۆری ئەبو سوفیان رضی اللہ عنہ بوو گوتی: پیغەمبەری خوا ﷺ فەرموویەتی: بانگیژەکان لە رۆژی قیامەتدا گەردنیان لە ھەموو کەس درێژتر و بەرزترە (مەبەست پێی سەر بەرزێ و بەختە و ھەریبە).

۷۲۶- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہما قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لِيُؤَدَّنَ لَكُمْ خِيَارُكُمْ، وَلِيُؤَمَّكُمْ قُرَاؤُكُمْ»^(۱).

واتە: ئیبنو عەبباس رضی اللہ عنہما دەلی: پیغەمبەری خوا ﷺ فەرموویەتی: با بانگیژەکان تان باشترین کەستان بێ (یان مەبەستی پێ ئەو یە کە ئەو یە باشتر پارێزگاری دەکات بۆ کاتەکانی نوێژ)، وە فەرمووی: با کامەتان قورئان خوینترە و قورئانی زیاتر لە بەرە ئەو پێشنوێژیتان بۆ بکات.

۷۲۷- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہما قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ أَدَّنَ مُحْتَسِبًا سَبْعَ سِنِينَ، كَتَبَ اللَّهُ لَهُ بَرَاءَةً مِنَ النَّارِ»^(۲).

واتە: ئیبنو عەبباس رضی اللہ عنہما دەلی: پیغەمبەری خوا ﷺ فەرموویەتی: ھەر کەس لە بەر رەزامەندی خوا ھەوت سأل بانگ بدات، ئەوە خوا بەری بوونی لە ئاگری دۆزەخ بۆ دەنوسی (واتە: ئاگری دۆزەخ نابینی).

۷۲۸- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضی اللہ عنہما أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، قَالَ: «مَنْ أَدَّنَ ثِنْتَيْ عَشْرَةَ سَنَةً وَجَبَتْ لَهُ الْجَنَّةُ، وَكُتِبَ لَهُ بِتَأْذِينِهِ فِي كُلِّ يَوْمٍ سِتُّونَ حَسَنَةً، وَلِكُلِّ إِقَامَةٍ ثَلَاثُونَ حَسَنَةً»^(۳).

واتە: ئیبن عومەر رضی اللہ عنہما دە گێڕیتەو پیغەمبەری خوا ﷺ فەرموویەتی: ھەر کەسێک دوازدە سأل بانگ بدات، ئەو بە ھەشتی بۆ مسوگەر دەبێ، وە بۆ بانگدانی ھەر رۆژیکی شەست چاکە ی بۆ دەنوسری، وە بۆ ھەر قامەتیک سی چاکە ی بۆ دەنوسری.

(۱) ضعیف. أخرجه أبو داود: ۵۹۰.

(۲) ضعیف. أخرجه الترمذي: ۲۰۶.

(۳) حسن.

بابهت: نهوهى كه رسته كانى قامهت كردن تاك تاكن (وهكو بانگدان جووت نين)

۷۲۹- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضي الله عنه، قَالَ: التَّمَسُّوا شَيْئًا يُؤَذِّنُونَ بِهِ عِلْمًا لِلصَّلَاةِ، «فَأَمَرَ بِلَالٌ أَنْ يَشْفَعَ الْأَذَانَ، وَيُوتِرَ الْإِقَامَةَ»^(۱).

واته: نههسى كورى ماليك رضي الله عنه ده لى: گه ران به دواى شتيكدا كه وهك بانگدان به كارى بينن بو نهوهى كاتى نوژه كانى پييزانن، (ئيتير ريككهوتن و) فهрман به بيلال كرا كه بو بانگدان رسته كان به جووت بللى، وه بو قامهت كردن به تاك بيانلى.
۷۳۰- عَنْ أَنَسِ رضي الله عنه، قَالَ: «أَمَرَ بِلَالٌ أَنْ يَشْفَعَ الْأَذَانَ، وَيُوتِرَ الْإِقَامَةَ»^(۲).

واته: نههس رضي الله عنه ده لى: فهрман به بيلال كرا كه رسته كانى بانگ به جووت بللى و بو قامهت كردن به تاك بيانلى.

۷۳۱- عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ سَعْدِ بْنِ عَمَّارِ بْنِ سَعْدٍ رضي الله عنه مُؤَدِّنِ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، قَالَ: حَدَّثَنِي أَبِي، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، أَنَّ «أَذَانَ بِلَالٍ كَانَ مَثْنَى مَثْنَى، وَإِقَامَتُهُ مُفْرَدَةٌ»^(۳).

واته: عه بدورپه حمانى كورى سه عدى كورى عه مپارى كورى سه عد رضي الله عنه كه بانگبىزى پيغه مبهرى خوا صلى الله عليه وسلم بووه ده گيرنه وه كه گوتوويه تى: باوكم له باوكيه وه له باپيره وه بوى گيپرامه وه كه بانگدانى بيلال رسته كانى دوو دوو بوون، وه قامهت كردنه كه شى تاك تاك بوو.

۷۳۲- عَنْ أَبِي رَافِعٍ رضي الله عنه، قَالَ: «رَأَيْتُ بِلَالًا يُؤَذِّنُ بَيْنَ يَدَيْ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم مَثْنَى مَثْنَى، وَيُقِيمُ وَاحِدَةً»^(۴).

واته: نه بو رافيع رضي الله عنه ده لى: بيلال بينوه كه له لاي پيغه مبهرى خوا صلى الله عليه وسلم بانگى ده داو دوو جار دوو جار (رسته كانى ده گوت)، وه بو قامهت به ك جار ده يگوت.

(۱) صحيح. أخرجه البخاري: ۶۰۳ و ۶۰۶، ومسلم: ۳۷۸، وأبو داود: ۵۰۸ و ۵۰۹، والترمذي: ۱۹۳، والنسائي: ۶۲۷.

(۲) صحيح. أخرجه البخاري: ۶۰۳ و ۶۰۶، ومسلم: ۳۷۸، وأبو داود: ۵۰۸ و ۵۰۹، والترمذي: ۱۹۳، والنسائي: ۶۲۷.

(۳) صحيح.

(۴) صحيح لغيره.

بابهٔ: نه وهی که کاتیک بانگ درا و لاناو مزگهوت بووی نابیت له مزگهوت ده رچی تا نویژ ده کهی

۷۳۳- عَنْ أَبِي الشَّعَثَاءِ، قَالَ: كُنَّا فُغُودًا فِي الْمَسْجِدِ مَعَ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، فَأَذَّنَ الْمُؤَدِّنُ فَقَامَ رَجُلٌ مِنَ الْمَسْجِدِ يَمْشِي، فَأَتْبَعَهُ أَبُو هُرَيْرَةَ بَصْرَهُ حَتَّى خَرَجَ مِنَ الْمَسْجِدِ، فَقَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ: «أَمَّا هَذَا، فَقَدْ عَصَى أَبَا الْقَاسِمِ رضي الله عنه»^(۱).

واته: نه بو شه عساء ده لی: له گهل نه بو هویره رضي الله عنه له مزگهوت دانیشتیوین له و کاته ی که بانگیژ بانگیدا، پیاویک له ناو مزگهوت هه لساو ده رویشت، نه بو هویره پره ش رضي الله عنه چاوی له سهر بوو تا له مزگهوت ده رچوو، ئنجا نه بو هویره پره گوتی: به راستی ئا نه و پیاوه سهر پیچی (فه رمانه کانی) نه بو قاسم (واته: پیغه مبهری رضي الله عنه) کرد.

۷۳۴- عَنْ عُثْمَانَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «مَنْ أَدْرَكَهُ الْأَذَانُ فِي الْمَسْجِدِ، ثُمَّ خَرَجَ، لَمْ يَخْرُجْ لِحَاجَةٍ، وَهُوَ لَا يُرِيدُ الرَّجْعَةَ، فَهُوَ مُنَافِقٌ»^(۲).

واته: عوسمان رضي الله عنه ده لی: پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم فه رموویه تی: ههر کهس له کاتی بانگدان له ناو مزگهوت بی و پاشان بی نه وهی هیچ کاریکی هه بی و ده رچی، نه شیوه ی بگه ریته وه، نه وه دوو رووه (واته: کاریکی مونا فیکانه ی کردوه).

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۶۵۵، وأبو داود: ۵۳۶، والترمذي: ۲۰۴، والنسائي: ۶۸۳ و ۶۸۴.

(۲) صحیح لغیره.

پہرتووکی

مزگہوتہکان و جماعت
(نوٹری بہ کوّمهآ) کردن

بابه‌ت: نه‌و که‌سه‌ی که مزگه‌وتیک له‌پیناوی خوادا دروست ده‌کات

۷۳۵- عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رضی الله عنه، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «مَنْ بَنَى مَسْجِدًا يُذْكَرُ فِيهِ اسْمُ اللَّهِ، بَنَى اللَّهُ لَهُ بَيْتًا فِي الْجَنَّةِ»^(۱).

واته: عومه‌ری کورپی خه‌تتاب رضی الله عنه ده‌لی: گویم له‌ پیغه‌مبه‌ری خوا رضی الله عنه بوو ده‌یفه‌رموو: هر که‌سیک مزگه‌وتیک دروست بکات و ناوی خوا‌ی تیدا به‌ینری، نه‌وه خوا خانوویه‌کی بو دروست ده‌کات له‌ به‌ه‌شتدا.

۷۳۶- عَنْ عُمَرَ بْنِ عَفَّانَ رضی الله عنه، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «مَنْ بَنَى لِلَّهِ مَسْجِدًا، بَنَى اللَّهُ لَهُ مِثْلَهُ فِي الْجَنَّةِ»^(۲).

واته: عوسمانی کورپی عه‌فان رضی الله عنه ده‌لی: گویم له‌ پیغه‌مبه‌ری خوا رضی الله عنه بوو ده‌یفه‌رموو: هر که‌سیک له‌ پیناو خوادا مزگه‌وتیک دروست بکات، نه‌وه خوا له‌ به‌ه‌شتدا مالیکی له‌ وینه‌ی نه‌و مزگه‌وته‌ بو دروست ده‌کات.

۷۳۷- عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ رضی الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ بَنَى مَسْجِدًا مِنْ مَالِهِ لِلَّهِ، بَنَى اللَّهُ لَهُ بَيْتًا فِي الْجَنَّةِ»^(۳).

واته: علی کورپی نه‌بو تالیب رضی الله عنه ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا رضی الله عنه فه‌رموو‌یه‌تی: هر که‌سیک به‌ مال و سامانی خوی مزگه‌وتیک له‌ پیناو خوادا دروست بکات، نه‌وه خوا له‌ به‌ه‌شتدا مالیکی بو دروست ده‌کات.

۷۳۸- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رضی الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «مَنْ بَنَى مَسْجِدًا لِلَّهِ كَمَفْحَصِ قَطَاةٍ، أَوْ أَصْغَرَ، بَنَى اللَّهُ لَهُ بَيْتًا فِي الْجَنَّةِ»^(۴).

(۱) صحیح.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۴۵۰، ومسلم: ۵۳۳، والترمذي: ۳۱۸.

(۳) ضعيف.

(۴) صحیح.

واته: جابیری کوری عهبدوللا ﷺ ده گیریتته وه، پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: ههر که سیک له پیناو خوادا مزگهوتیک دروست بکات، وه کو هیلانه ی کوتریک، یان گچکه تریش بی، ئه وه خوا له بههشتدا مالیکی بو دروست ده کات.
 قطا: جوړه کوتریکه.

بابهت: بهرزکردنی مزگهوتنهکان زیاد له پیویست

۷۳۹- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى يَبْهَاهِيَ النَّاسُ فِي الْمَسَاجِدِ»^(۱).

واته: ئه نه سی کوری مالیک ﷺ ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: قیامت نایهت تا کو وای لینه یهت که خه لکی خوی به مزگهوت رازاندنه وه هه لده کیشی (واته: ههر که سه و به رازاندنه وه ی مزگهوتی خوی ده نازی و خوی پیوه هه لده کیشی).

۷۴۰- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «أَرَأَيْكُمْ سَتَشْرَفُونَ مَسَاجِدَكُمْ بَعْدِي، كَمَا شَرَفَتِ الْيَهُودُ كَنَائِسَهَا، وَكَمَا شَرَفَتِ النَّصَارَى بَيْعَهَا»^(۲).

واته: ئیبنو ععباس ﷺ ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: ده تانبینم که له دوای من مزگهوتنهکان بهرزده که نه وه (ده یان رازیننه وه) ههر وه کو چون جوله که کان که نیسه کانیاں (پازانده وه) بهرزیاں کردنه وه، وه ههروه کو چون گاوره کان په رستگا کانیاں (پازانده وه) بهرزیاں کردنه وه.

۷۴۱- عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَا سَاءَ عَمَلُ قَوْمٍ قَطُّ، إِلَّا زَخَرَفُوا مَسَاجِدَهُمْ»^(۳).

واته: عومهری کوری خه تباب ﷺ ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: هیچ گه لیک کرده وه کانیاں شیواو و خراب نه بووه، مه گهر کاتیک که مزگهوتنهکانیاں رازاند بیتته وه.

(۱) صحیح. أخرجه أبو داود: ۴۴۹، والنسائي: ۶۸۹.

(۲) ضعيف.

(۳) ضعيف جداً.

بابهت: دروستکردنی مزگهوت له کون ریگه پیدراوه

۷۴۲- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضي الله عنه، قَالَ: كَانَ مَوْضِعُ مَسْجِدِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم لِبَيْتِي النَّجَّارِ، وَكَانَ فِيهِ نَخْلٌ، وَمَقَابِرُ لِلْمُشْرِكِينَ، فَقَالَ لَهُمُ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم «تَأْمِنُونِي بِهِ» قَالُوا: لَا نَأْخُذُ لَهُ مِمَّا أَبَدًا، قَالَ، فَكَانَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم بَيْنَهُ وَهُمْ يَتَأَوَّلُونَهُ، وَالنَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم يَقُولُ: «أَلَا إِنَّ الْعَيْشَ عَيْشَ الْآخِرَةِ، فَأَغْفِرْ لِلْأَنْصَارِ، وَالْمُهَاجِرَةِ» قَالَ: وَكَانَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم يُصَلِّي قَبْلَ أَنْ يَبْنِيَ الْمَسْجِدَ حَيْثُ أَدْرَكَتَهُ الصَّلَاةُ^(۱).

واته: نه نه سی کوری مالیک رضي الله عنه ده لئ: شوینی مزگهوتی پیغمبهری خوا صلى الله عليه وسلم هی به نو نه جار بو، وه نهو شوینه هم دارخورما و هم گوری هاوبه شدانه رانی تیدابوو، جا پیغمبهری صلى الله عليه وسلم پئی فهرموون: له جیاتی نه شوینه پاره م لیوهریگرن، نه وانیش گوتیان: به هیج شیوه یه ک نرخه کی وه رناگرین (له ریگه ی خوا پیشکشی ده که یه)، نه نه س صلى الله عليه وسلم ده لئ: پیغمبهری خوا صلى الله عليه وسلم بیناکی دروست ده کرد و نه وانیش کاریان له گه ل ده کرد، وه پیغمبهری صلى الله عليه وسلم ده یفهرموو: ناگادارین به راستی خوشی و زیان ته نه خوشی دوارپوژه، خویه خوشبی له نه نصار و موهاجیره کان. راوی ده لئ: پیش نه وه ی که پیغمبهری خوا صلى الله عليه وسلم مزگهوت دروست بکات، له هر شوینه ک کاتی نوپژ هه تبایه، نه وه هر له و شوینه نوپژه کی ده کرد.

۷۴۳- عَنْ عُمَرَ بْنِ أَبِي الْعَاصِ رضي الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم «أَمَرَهُ أَنْ يَجْعَلَ مَسْجِدَ الطَّائِفِ حَيْثُ كَانَ طَاعِيَتَهُمْ»^(۲).

واته: عوسمانی کوری نه بو عاص رضي الله عنه ده گپریته وه، پیغمبهری خوا صلى الله عليه وسلم فهرمانی پیکرد که په رستگای (الطائف) یان بو بکات به مزگهوت بو خوا په رستی که پیشتر بتیان تیدا ده په رست.

۷۴۴- عَنْ ابْنِ عُمَرَ رضي الله عنه وَسَيْلِ عَنِ الْجِيْطَانِ تُلْقَى فِيهَا الْعَذْرَاتُ، فَقَالَ «إِذَا سَقِيَتْ مِرَارًا، فَصَلُّوا فِيهَا» يَرْفَعُهُ إِلَى النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم^(۳).

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۴۲۸ و ۲۳۴، ومسلم: ۵۲۴، وأبو داود: ۴۵۳ و ۴۵۴، والنسائي: ۷۰۲.

(۲) ضعيف. أخرجه أبو داود: ۴۵۰.

(۳) ضعيف.

واته: ئینو عومەر رضی اللہ عنہ ده‌گیریتته‌وه که پرسپاری لیکرا ده‌بارهی باغ و بیستانیک که شتگه‌لیکی پیسی لی فری دده‌دن (ثایا پاکه بو نوژکردن، یان حوکمه‌که‌ی چیه؟) نه‌ویش گوتی: هەر کاتیک چه‌ند جاریک نه‌و باغه‌ئاودرا، نه‌وه نوژی تیدا بکه‌ن، وه ئینو عومەر نه‌و برپاره‌ی (حوکمه‌ی) بو پیغه‌مبه‌ر رضی اللہ عنہ به‌رزکرده‌وه (واته: ده‌یگوت پیغه‌مبه‌ر رضی اللہ عنہ ناوای برپار داوه).

بابه‌ت: نه‌و شوینانه‌ی که نوژکردن تیدا ناپه‌سهنده (مکروه)

۷۴۵- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: «الْأَرْضُ كُلُّهَا مَسْجِدٌ، إِلَّا الْمَقْبَرَةَ، وَالْحَمَّامَ»^(۱).

واته: نه‌بو سه‌عیدی خودری رضی اللہ عنہ ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فه‌رموویه‌تی: زه‌وی هه‌مووی مزگه‌وته (واته: گونجاوه بو نوژ تیدا کردن) ته‌نها گورستان و گه‌رماو (حه‌مام) نه‌بی.

۷۴۶- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضی اللہ عنہما، قَالَ: «نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم أَنْ يُصَلَّى فِي سَبْعِ مَوَاطِنَ: فِي الْمَرْبَلَةِ، وَالْمَجْزَرَةِ، وَالْمَقْبَرَةِ، وَقَارِعَةِ الطَّرِيقِ، وَالْحَمَّامِ، وَمَعَاظِنِ الْإِبِلِ، وَفَوْقَ الْكُعْبَةِ»^(۲).

واته: ئینو عومەر رضی اللہ عنہما ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا صلی اللہ علیہ وسلم قه‌ده‌غهی کردوه که له‌حه‌وت شویندا نوژ بکری: له‌زیلدان، وه‌له‌شوینی ئازه‌ل سه‌رپرین، وه‌له‌گورستان، وه‌له‌چه‌قی ریگه‌دا (که قه‌ره‌بالغ بین)، وه‌له‌گه‌رماودا، وه‌له‌مؤلگه‌ی حوشر، وه‌له‌سه‌ر که‌عبه (نه‌م‌حه‌وت شوینه هه‌ندیکیان نوژ تییاندا دروست نیه له‌به‌ر پیسی، هه‌ندیکیش نوژ تییاندا ناپه‌سهنده).

۷۴۷- عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رضی اللہ عنہ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم قَالَ: «سَبْعُ مَوَاطِنَ لَا تَجُوزُ فِيهَا الصَّلَاةُ: ظَاهِرُ بَيْتِ اللَّهِ، وَالْمَقْبَرَةُ، وَالْمَرْبَلَةُ، وَالْمَجْزَرَةُ، وَالْحَمَّامُ، وَعَطْنُ الْإِبِلِ، وَمَحَجَّةُ الطَّرِيقِ»^(۳).

(۱) صحیح. أخرجه أبو داود: ۴۹۲، والترمذي: ۳۱۷.

(۲) ضعيف. أخرجه الترمذي: ۳۴۶.

(۳) ضعيف.

واته: عومهرى كورى خه تتاب ﷺ ده گيرپته وه، پيغهمبهرى خوا ﷺ فهرموويه تى: حهوت شوين هه يه نويزکردن تياندا دروست نيه: سه ربانى مالى خوا (كه عبه)، وه گورستان، وه زبلدان، وه كوشتارگه ي نازه ل، وه گه رماو، وه مؤلگه ي حوشتر، وه ناو ريگا (له بهر قه ره بالغى).

بابهت: ئه و شتانه ي كه ناپه سنده له ناو مزگه وتدا

۷۴۸- عَنْ ابْنِ عَمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «خِصَالٌ لَا تَنْبَغِي فِي الْمَسْجِدِ: لَا يُتَّخَذُ طَرِيقًا، وَلَا يُشْهَرُ فِيهِ سِلَاحٌ، وَلَا يُنْبَضُ فِيهِ بِقَوْسٍ، وَلَا يُنْشَرُ فِيهِ نَبْلٌ، وَلَا يُمْرُ فِيهِ بِلَحْمٍ نَيْيٍّ، وَلَا يُضْرَبُ فِيهِ حَدٌّ، وَلَا يُقْتَصُّ فِيهِ مِنْ أَحَدٍ، وَلَا يُتَّخَذُ سَوْقًا»^(۱).

واته: ئيبنو عومهر ﷺ ده گيرپته وه پيغهمبهرى خوا ﷺ فهرموويه تى: چه ند شتيك هه يه شايسته نيه بو ناو مزگه وت: نابى بكريته ريگاي هاتووچو كردن، نابى چه كي تيدا ده ربه پندري، وه نابى تير و په يكان ياريان پييكري (له ناو مزگه وتدا، چونكه شوينى كو بوونه وه ي خه لكه)، وه نابى گوشتي نه كولوى پيدا تيه پي (به لام گوشتي كولاو و لينراو دروسته، چونكه خواردن له مزگه وتدا دروست و ريبيدراوه)، وه نابى له ناو مزگه وتدا تا وانبار حه ددى لى ده ربكري، وه نابى توله ي تيدا بكريته وه له هيچ كه سيك، وه نابى بكريته بازار (نابى كرين و فروشتنى تيدا بكري).

۷۴۹- عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، قَالَ: «نَهَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَنِ الْبَيْعِ وَالْإِيتِياعِ وَعَنْ تَنَاشُدِ الْأَشْعَارِ فِي الْمَسْجِدِ»^(۲).

واته: عه مري كورى شوعه يب له باوكيه وه له باپيره وه ﷺ ده گيرپته وه، كه گوتويه تى: پيغهمبهرى خوا ﷺ قه ده غه ي كردوه كه له ناو مزگه وتدا كرين و فروشتن بكري و، شيعرى تيدا بخوينرپته وه. (بو مه به ستي شانازى و پيا هه لدان شيعر بخوينرپته وه دروست نيه نه ك به ره هايى، چونكه حه ساني كورى سايت ﷺ شاعيري پيغهمبهرى خوا ﷺ خويندويه تيه وه).

(۱) ضعيف إلا الخصلة الأولى منه صحيحة فقط.

(۲) حسن. أخرجه أبو داود: ۱۰۷۹، والترمذي: ۳۲۲، والنسائي: ۷۱۴ و ۷۱۵ مختصراً.

۷۵۰- عَنْ وَائِلَةَ بْنِ الْأَسْقَعِ رضي الله عنه، أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم قَالَ: «جَنَّبُوا مَسَاجِدَكُمْ صِبْيَانَكُمْ، وَمَجَانِينَكُمْ، وَشِرَاءَكُمْ، وَبَيْعَكُمْ، وَخُصُومَاتِكُمْ، وَرَفَعَ أَصْوَاتِكُمْ، وَإِقَامَةَ حُدُودِكُمْ، وَسَلَّ سِيُوفِكُمْ، وَاتَّخَذُوا عَلَىٰ أَبْوَابِهَا الْمَطَاهِرَ، وَجَمَرُوهَا فِي الْجُمُعِ»^(۱).

واته: واسيله ی کوری نه سقه ع رضي الله عنه ده گيرته وه که پيغه مبهري صلى الله عليه وسلم فهرموويه تی: مزگه وته کانتان پياريزن و به دووريان بگرن له منداله کانتان و (مندالتيک که پيسبي و خاوين نه بي، نه گهرنا پاک و ژير بي دروست نيه ده ربکري) له شيته کانتان و له کپين و فروشته کانتان و له ده مه قالي تان و له ده نگ بهرز کردنه وه تان و له هه ده رکړنه کانتان و له ده رهينانی شمشيره کانتان، وه له ده رگای مزگه وته کان شوینی پاک کرده وه دروست بکه ن، وه له رۆزانی جومعه دا بون خوشی بکه ن.

بابه ت: نوستن له ناو مزگه وتدا

۷۵۱- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضي الله عنهما، قَالَ: «كُنَّا نَنَامُ فِي الْمَسْجِدِ عَلَىٰ عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم»^(۲).

واته: ئيبنو عومر رضي الله عنهما ده لی: ئيمه له سه رده می پيغه مبهري خوادا صلى الله عليه وسلم له ناو مزگه وت ده خه وتين.

۷۵۲- عَنْ يَعِيشِ بْنِ قَيْسِ بْنِ طِحْفَةَ، حَدَّثَهُ عَنْ أَبِيهِ رضي الله عنه، وَكَانَ مِنْ أَصْحَابِ الصُّفَّةِ قَالَ: قَالَ لَنَا رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «انْطَلِقُوا» فَأَنْطَلَقْنَا إِلَىٰ بَيْتِ عَائِشَةَ، وَأَكَلْنَا وَشَرِبْنَا، فَقَالَ لَنَا رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «إِنْ شِئْتُمْ نَمْتُمْ هَاهُنَا، وَإِنْ شِئْتُمْ انْطَلَقْتُمْ إِلَى الْمَسْجِدِ» قَالَ: فَقُلْنَا: بَلْ نَنْطَلِقُ إِلَى الْمَسْجِدِ^(۳).

واته: يه عيشی کوری قه یسی تیخفه له باوکیه وه رضي الله عنه که له هاوه لانی صوفه بوو، ده گيرته وه که گوتوويه تی: پيغه مبهري خوا صلى الله عليه وسلم پيانی فهرموو: برۆن (دياره بو نان خواردن و پشوودان بووه)، ده لی: ئيمه ش رويشتين بو مالی عائشه خوارد نما خوارد و خواردنه وه مان خوارده وه، ئنجا پيغه مبهري خوا صلى الله عليه وسلم پيانی فهرموو: نه گهر چه زتان ليه ليره بخه ون، نه گهر چه زستان ليه بچه مزگه وت، ده لی: ئيمه ش گوتمان: به لکو ده چينه مزگه وت.

(۱) ضعيف.

(۲) صحيح. أخرجه البخاري: ۴۴۰، ومسلم: ۲۴۷۹، والترمذي: ۳۲۱، والنسائي: ۷۲۲.

(۳) ضعيف ومضطرب. أخرجه أبو داود: ۵۰۴۰.

بابهت: کامه مزگهوت یه کهم جار بنیات نرا

۷۵۳- عَنْ أَبِي ذَرِّ الْغِفَارِيِّ رضي الله عنه، قَالَ قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَيُّ مَسْجِدٍ وُضِعَ أَوَّلُ؟ قَالَ: «الْمَسْجِدُ الْحَرَامُ» قَالَ قُلْتُ: ثُمَّ أَيُّ؟ قَالَ: «ثُمَّ الْمَسْجِدُ الْأَقْصَى» قُلْتُ: كَمْ بَيْنَهُمَا؟ قَالَ: «أَرْبَعُونَ عَامًا، ثُمَّ الْأَرْضُ لَكَ مُصَلًى، فَصَلَّ حَيْثُ مَا أَدْرَكْتِكَ الصَّلَاةَ»^(۱).

واته: نه بو زه ری غیفارییه وه رضي الله عنه ده لی: گوتم: نه ی پیغه مبه ری خوا رضي الله عنه چ مزگه وتیک یه کهم جار بنیات نرا؟ فه رموی: مزگه وتی حه رام، گوتم: نه ی دوا ی نه و؟ فه رموی: مزگه وتی نه قضا، گوتم: نیوانیان چه ند بو وه؟ فه رموی: چل سال، پاشان زه وی فه رموی بو تو شوینی نو یز کردنه، له هه ر شوینی ک کاتی نو یز هات، هه ر له و شوینه نو یزه که ت نه نجام بده.

بابهت: به مزگهوت کردن مال

۷۵۴- عَنْ مَحْمُودِ بْنِ الرَّبِيعِ الْأَنْصَارِيِّ رضي الله عنه، وَكَانَ قَدْ عَقَلَ مَجَّةً مَجَّهَا رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم فِي دَلْوٍ فِي يَثْرِ لَهُمْ، عَنْ عِتْبَانَ بْنِ مَالِكٍ السَّالِمِيِّ رضي الله عنه وَكَانَ إِمَامَ قَوْمِهِ بَنِي سَالِمٍ، وَكَانَ شَهِدًا بَدْرًا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، قَالَ: جِئْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي قَدْ أَنْكَرْتُ مِنْ بَصْرِي، وَإِنَّ السَّيْلَ يَأْتِي، فَيَحُولُ بَيْنِي وَبَيْنَ مَسْجِدِ قَوْمِي، وَيَشُقُّ عَلَيَّ اجْتِيَازَهُ، فَإِنْ رَأَيْتَ أَنْ تَأْتِيَنِي، فَتُصَلِّيَ فِي بَيْتِي مَكَانًا أَتَّخِذُهُ مُصَلًى، فَأَفْعَلْ، قَالَ: «أَفْعَلْ» فَغَدَا رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم وَأَبُو بَكْرٍ بَعْدَمَا اشْتَدَّ النَّهَارُ، وَاسْتَأْذَنَ، فَأَذْنْتُ لَهُ، وَلَمْ يَجْلِسْ، حَتَّى قَالَ: «أَيْنَ تُحِبُّ أَنْ أُصَلِّيَ لَكَ مِنْ بَيْتِكَ؟» فَأَشْرَفْتُ لَهُ إِلَى الْمَكَانِ الَّذِي أَحِبُّ أَنْ أُصَلِّيَ فِيهِ «فَقَامَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، وَصَفَّقَنَا خَلْفَهُ، فَصَلَّى بِنَا رَكَعَتَيْنِ، ثُمَّ اخْتَبَسْتُهُ عَلَى خَزِيرَةٍ تُصْنَعُ لَهُمْ»^(۲).

واته: مه حمودی کوری ره بیع نه نصاری رضي الله عنه نه وه ی که لای خوی پاراستویه تی و بیری ماوه ده گپریته وه که جاریک پیغه مبه ری خوا رضي الله عنه له ناوی دؤلچه یه ک له بیره که ی خویان به ده می ده پرژینتیه رو خساری، عیتبانی کوری مالیکی سالیمی رضي الله عنه که پیشنو یزی هوزه که ی به نو سالیم بو وه، وه ناماده ی به در بو وه له گه ل پیغه مبه ری

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۳۳۶۶ و ۲۴۲۵، ومسلم: ۵۲۰، والنسائي: ۶۹۰.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۸۴۰، ومسلم: ۴۵۵/۱ رقم ۳۳/۲۶۳، والنسائي: ۱۳۲۷ مطولاً.

خوایسته، ده گبرته وه ده لئ: هاتم بو لای پیغمبهری خوا ﷺ و پیم وت: نه ی پیغمبهری خوا ﷺ من بینایم له دهست داوه، وه نه و لافاو و سیلاوه (کاتی باران بارین) ده بیته ریگر له نتوانی من و مزگه وتی هوزه کهم ناتوانم تیپه پینم (بچم بو مزگه وت) و سه خته بوم، جا نه گهر پیت باشه بی بو لام وه له ناو ماله که ی خوئما له شوینیک نوژ بکه ی (بو پیروزی) بو نه وه ی من بیکه م به نوژگه ی خوئم (نه گهر پیت باشه) نه و کاره م بو بکه، پیغمبه ر ﷺ فرمووی: نه و کاره ت بو ده کهم، بو روژی دواتر کاتی گهرمای نیوه رو پیغمبه ر ﷺ له گه ل نه بو به کر ﷺ هاتن مؤله تیان وه رگرت بو هاتنه ژووره وه، منیش مؤله تم دان، نجا پیغمبهری خوا ﷺ دانه نیشت هه تا کو فرمووی: چه ز ده که ی له کوئی ماله که ت نوژ بکه م؟ منیش نامازم به و شوینه کرد که پیم خوئ بوو بیکه م به نوژگه ی خوئم، پیغمبهری خوا ﷺ هه لساو ئیمه ش له دوای نه و ریزمان به ست و دوو رکات نوژی بو کردین، پاشان ریگه م نه دا بگه ریته وه و ده عوه تم کرد له لای خوئم به خواردنی «خزیره» که بو نه وانم لئنا بوو.

خزیره: چیستی که به گوشت و ئاو و ئارد لئیده نری.

۷۵۵- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ رَجُلًا مِنَ الْأَنْصَارِ أُرْسِلَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ أَنْ تَعَالَ فَخُطَّ لِي مَسْجِدًا فِي دَارِي أُصْلِي فِيهِ، وَذَلِكَ بَعْدَ مَا عَمِي، «فَجَاءَ، فَفَعَلَ»^(۱).

واته: نه بو هوره پره ﷺ ده گبرته وه که پیاوئک له نه نصار (که سیک) نارد بو خزمه ت پیغمبهری خوا ﷺ که بیت شوینیکم له ناو ماله که مدا بو نیشان بکات تا کو نوژی لیکه م، نه وه ش دوای نه وه ی که بینایی له دهست دابوو، پیغمبه ریش ﷺ هات و نه و کاره ی بو نه نجام بدا.

۷۵۶- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: صَنَعَ بَعْضُ عُمَمَتِي لِلنَّبِيِّ ﷺ طَعَامًا، فَقَالَ لِلنَّبِيِّ ﷺ: «إِنِّي أَحِبُّ أَنْ تَأْكُلَ فِي بَيْتِي، وَتُصَلِّيَ فِيهِ» قَالَ: فَأَتَاهُ، وَفِي الْبَيْتِ فَحْلٌ مِنْ هَذِهِ الْفُحُولِ، فَأَمَرَ بِتَأْخِيَةِ مِنْهُ، فَكُنِسَ وَرُشَّ، «فَصَلَّى، وَصَلَّيْنَا مَعَهُ» قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ ﷺ بِنُ مَا جَةَ: الْفَحْلُ: هُوَ الْحَصِيرُ الَّذِي قَدْ اسْوَدَّ^(۲).

(۱) صحیح.

(۲) صحیح. تخریجه انفراد به ابن ماجه، وأصله في البخاري: ۶۷۰ و ۱۱۷۹ و ۶۰۸.

واته: نههسی کوری مالیک ﷺ ده لئ: یه کئ له مامه کانم خواردنیکی سازکردبوو بو پیغه مبهری خوا ﷺ، ئنجا به پیغه مبهری ﷺ گوت: به راستی پیمخوشه که له مالی من نان بخوی و نوږزی تیدا بکهی، جا (پیغه مبهریش ﷺ) هات بو مالی، حه سیریک له ماله که دابوو، ئنجا فرمانی کرد که پاک بکرتهوه، ئنجا مال دراو تاوی به سهردا پرږتیرا، دواتر نوږزی (له سهر) کردو، تیمهش نوږزمان له گه لی کرد. نه بو عه بدوللا ئینو ماجه ده لئ: «الفحل» به حه سیریک ده گوترئ که رهش بووبئ (له بهر کونی).

بابهت: پاک کردنهوهی مزگوتنهکان و بوږن خوښ کردیان

۷۵۷- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ أَخْرَجَ أَدَى مِنَ الْمَسْجِدِ، بَتَى اللَّهُ لَهُ بَيْتًا فِي الْجَنَّةِ»^(۱).

واته: نه بو سه عیدی خودری ﷺ ده لئ: پیغه مبهری خوا ﷺ فرموویه تی: ههر که سینک پیسی و تازارنیک له مزگوت دهرهینئ، نه وه خوا مالئیکی بو له به هه شتدا دروست ده کات.

۷۵۸- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، «أَمَرَ بِالْمَسَاجِدِ أَنْ تُبْنَى فِي الدُّورِ، وَأَنْ تُطَهَّرَ وَتُطَيَّبَ»^(۲).
واته: عایشه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ده گپرتهوه، پیغه مبهری خوا ﷺ فرمانی کرد که له ناو هوزو ماله کاندا مزگوت دروست بکری و ههروهه پاک بکرینهوه و بوږن خوښ بکری.
۷۵۹- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: أَمَرَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ «أَنْ تُتَّخَذَ الْمَسَاجِدُ فِي الدُّورِ، وَأَنْ تُطَهَّرَ، وَتُطَيَّبَ»^(۳).

واته: عایشه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ده لئ: پیغه مبهری خوا ﷺ فرمانی کرد که له ناو هوز و ماله کاندا مزگوت دروست بکری و ههروهه پاک بکرینهوه و بوږن خوښ بکری.

(۱) ضعیف.

(۲) صحیح. أخرجه أبو داود: ۴۵۵، والترمذي: ۵۹۴.

(۳) صحیح. أخرجه أبو داود: ۴۵۵، والترمذي: ۵۹۴.

۷۶۰- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رضي الله عنه، قَالَ: «أَوَّلُ مَنْ أَسْرَجَ فِي الْمَسَاجِدِ تَمِيمُ الدَّارِيُّ»^(۱).

واته: نه بو سه عیدی خودری رضي الله عنه ده لئی: یه کهم کهس که مزگهوتی رازانده وه، ته میمی داری بوو.

بابهت: ناپه سهندی به لغهم و تف فریدان له ناو مزگهوت

۷۶۱- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ وَأَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رضي الله عنهما، أَنَّهُمَا أَخْبَرَاهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم رَأَى نُحَامَةً فِي جِدَارِ الْمَسْجِدِ، فَتَنَاوَلَ حَصَاةً، فَحَكَّهَا، ثُمَّ قَالَ: «إِذَا تَنَحَّمَ أَحَدُكُمْ، فَلَا يَتَنَحَّمَنَّ قِبَلَ وَجْهِهِ، وَلَا عَنْ يَمِينِهِ، وَلْيَبْزُقْ عَنْ شِمَالِهِ، أَوْ تَحْتَ قَدَمِهِ الْيُسْرَى»^(۲).

واته: نه بو هوره پره و نه بو سه عیدی خودری رضي الله عنهما ده گیرنه وه که پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم به دیواری مزگهوت وه به لغهمی بینی، نجا به ردیکی هینا پیی کراندو لئی کرده وه، پاشان فرمووی: هر یه کیک له تیوه نه گهر به لغهمی فریدا با به ره و رووی پیشه وه (واته: روو به قبیله) فرپی نه دات و به لای راستیشدا فرپی نه دات، با به لای چه پدا فرپی بدات، یان بیخاته ژیر پیی چه پی.

تیبینی: له ناو مزگهوتدا به هموو روویکدا قه ده غه کراوه، نه وهی لهم فرمووده دا هاتوو به ده ره وهی مزگهوته.

۷۶۲- عَنْ أَنَسٍ رضي الله عنه، أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم، رَأَى نُحَامَةً فِي قِبْلَةِ الْمَسْجِدِ، فَغَضِبَ حَتَّى احْمَرَ وَجْهُهُ، فَجَاءَتْهُ امْرَأَةٌ مِنَ الْأَنْصَارِ فَحَكَّتْهَا، وَجَعَلَتْ مَكَانَهَا خُلُوقًا، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «مَا أَحْسَنَ هَذَا»^(۳).

واته: نه نهس رضي الله عنه ده گیریته وه که جارنک پیغه مبهری صلى الله عليه وسلم له رووگی مزگهوته که دا به لغهمی بینی، نه ویش زور تووره بوو به جورنک رهنگی روخساری سوور بووه (له توره بییدا)، له وکاته دا ئافره تیک له نه نصار هات و کراندی و لیکرده وه و شوینه که شی بوون خوش کرد، نجا پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم فرمووی: چند کارنکی جوانه نه و کاره.

(۱) ضعیف جداً.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۴۰۸ و ۴۰۹ و ۴۱۰ و ۴۱۱ و ۴۱۴ و ۴۱۶، ومسلم: ۵۴۸، والنسائي: ۷۲۵.

(۳) صحیح. أخرجه النسائي: ۷۲۸، وانظر البخاري: ۴۰۵، ومسلم: ۵۵۱.

۷۶۳- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رضي الله عنه، قَالَ رَأَى رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم نُخَامَةً فِي قِبْلَةِ الْمَسْجِدِ، وَهُوَ يُصَلِّي بَيْنَ يَدَيْ النَّاسِ، فَحَثَّهَا، ثُمَّ قَالَ حِينَ انْصَرَفَ مِنَ الصَّلَاةِ: «إِنَّ أَحَدَكُمْ إِذَا كَانَ فِي الصَّلَاةِ، كَانَ اللَّهُ قَبْلَ وَجْهِهِ، فَلَا يَتَنَحَّمَنَّ أَحَدُكُمْ قَبْلَ وَجْهِهِ فِي الصَّلَاةِ»^(۱).

واته: عهبدوللای کوری عومر رضي الله عنه ده‌لی: پیغهمبهری خوا صلى الله عليه وسلم له پرووگی مزگه‌وتدا به‌لغهمی بینی ئه‌ویش له ناو خه‌لکیدا نویری ده‌کرد، ئنجا به‌شتیک کراندی، پاشان کاتیک له نویر بویه فهرمووی: ههر به‌کیک له ئیوه ئه‌گهر له نویردا بو، ئه‌وه به‌ره‌و پرووی خوا وه‌ستاوه، بویه هیچ به‌کیکتان هیچ کات له نویردا به‌لغهم به‌ره‌و پرووگی که‌ی فرینه‌دات.

۷۶۴- عَنْ عَائِشَةَ رضي الله عنها أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم «حَكَ بُرَاقًا فِي قِبْلَةِ الْمَسْجِدِ»^(۲).

واته: عایشه رضي الله عنها ده‌گیرته‌وه که پیغهمبهر صلى الله عليه وسلم تف و به‌لغهمی کراندوه (سپروه‌ته‌وه) له پرووگی مزگه‌وتدا.

بابه‌ت: قه‌ده‌غه‌کردنی

بانگه‌واز بو شتی ونبوو له‌ناو مزگه‌وتدا

۷۶۵- عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ بُرَيْدَةَ، عَنْ أَبِيهِ رضي الله عنه، قَالَ: صَلَّى رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، فَقَالَ رَجُلٌ: مَنْ دَعَا إِلَيَّ الْجَمَلِ الْأَحْمَرِ؟ فَقَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم: «لَا وَجَدْتَهُ، إِنَّمَا بُنِيَتِ الْمَسَاجِدُ لِمَا بُنِيَتْ لَهُ»^(۳).

واته: سوله‌یانی کوری بو‌ره‌یده له باوکیه‌وه رضي الله عنه ده‌گیرته‌وه ده‌لی: پیغهمبهری خوا صلى الله عليه وسلم نویری کرد، له و کاته‌دا پیاو‌نک گوتی: چ که‌سیک حوشرنکی سووری بینوه؟ (مه‌به‌ستی ههر که‌سیک دیتیه‌وه با بیگه‌رینتیه‌وه بۆم)، ئنجا پیغهمبهر صلى الله عليه وسلم فهرمووی: نه‌بینیه‌وه، (وه‌کو سه‌رزه‌نشترکردنیک ئه‌وه‌ی پێ فهرموو) وه فهرمووی: بیگومان مزگه‌وت بو ئه‌وه به‌کاردی که بوی دروستکراوه (واته: بو په‌رستش دروستکراوه نه‌ک بو ئه‌وه‌ی بانگه‌وازی شتی ونبوو تیدا بکری).

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۴۰۶، ومسلم: ۵۴۷، وأبو داود: ۴۷۹، والنسائي: ۷۲۴.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۴۰۷، ومسلم: ۵۴۹.

(۳) صحیح. أخرجه مسلم: ۵۶۹.

۷۶۶- عَنْ عَمْرٍو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ عليه السلام، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، «نَهَى عَنِ إِشَادِ الصَّالَةِ فِي الْمَسْجِدِ»^(۱).

واته: عه‌م‌ری کوری شو‌عه‌یب له باو‌کیه‌وه، له با‌پیره‌وه عليه السلام ده‌گپ‌رته‌وه که پی‌غه‌م‌به‌ری خوا صلى الله عليه وسلم قه‌ده‌غه‌ی کرده که له ناو مزگه‌وت‌دا بانگه‌واز بو شتی ونبوو بکری (بو بیننه‌وه‌ی).

۷۶۷- عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ، مَوْلَى شَدَّادِ بْنِ الْهَادِ، أَنَّهُ سَمِعَ أَبَا هُرَيْرَةَ رضي الله عنه يَقُولُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يَقُولُ: مَنْ سَمِعَ رَجُلًا يَنْشُدُ ضَالَّةً فِي الْمَسْجِدِ، فَلْيَقُلْ: لَا رَدَّ اللَّهُ عَلَيْكَ، فَإِنَّ الْمَسَاجِدَ لَمْ تُبْنَ لِهَذَا»^(۲).

واته: ئە‌بو‌عه‌بدو‌ل‌لا خ‌زمه‌ت‌کاری شه‌ددادی کوری هاد ده‌گپ‌رته‌وه که گوئی له ئە‌بو‌هوره‌یره رضي الله عنه بووه که ده‌یگوت: گویم له پی‌غه‌م‌به‌ری خوا صلى الله عليه وسلم بوو ده‌یفه‌رموو: هه‌ر که‌سیک بیستی پیاو‌نک له ناو مزگه‌وت‌دا بانگه‌وازی کرد بو شتیکی ونبوو، ئە‌وه با بلی: خوا بو‌ت نه‌گپ‌رته‌وه، چونکه بیگومان مزگه‌وت بو ئە‌وه دروست نه‌کراوه.

بابه‌ت: نوئیزکردن له مؤلگه‌ی حوشر و مه‌ردا

۷۶۸- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «إِنْ لَمْ تَجِدُوا إِلَّا مَرَابِضَ الْغَنَمِ، وَأَعْطَانَ الْإِبِلِ، فَصَلُّوا فِي مَرَابِضِ الْغَنَمِ، وَلَا تُصَلُّوا فِي أَعْطَانِ الْإِبِلِ»^(۳).

واته: ئە‌بو‌هوره‌یره رضي الله عنه ده‌لی: پی‌غه‌م‌به‌ری خوا صلى الله عليه وسلم فه‌رموو‌یه‌تی: ئە‌گه‌ر هه‌یج شوئینیک‌تان چنگ نه‌که‌وت بو نوئیزکردن جگه له مؤلگه‌ی مه‌رو حوشر، ئە‌وه له مؤلگه‌ی مه‌ر نوئیز بکه‌ن، به‌لام له شوین مؤلگه‌ی حوشر نوئیز مه‌که‌ن.

۷۶۹- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَعْقِلٍ الْمُرَزِيِّ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم: «صَلُّوا فِي مَرَابِضِ الْغَنَمِ، وَلَا تُصَلُّوا فِي أَعْطَانِ الْإِبِلِ، فَإِنَّهَا خُلِقَتْ مِنَ الشَّيَاطِينِ»^(۴).

(۱) حسن.

(۲) صحیح. أخرجه مسلم: ۵۶۸، وأبو داود: ۴۷۳، والترمذي: ۱۳۲۱.

(۳) صحیح. أخرجه الترمذي: ۳۴۸ و ۳۴۹.

(۴) صحیح. أخرجه النسائي: ۷۳۵.

واته: عهبدو لّلاى كورى موغه ففه لى موزه نى ﷺ ده لى: پيغه مبهري ﷺ فهرموويه تى: له مؤلگه ي مهړ نوژ بكن، به لام له دهراوو مؤلگه ي حوشر نوژ مه كهن، چونكه نه وان له شهيتانه كان دروستكراون (چونكه چؤن شهيتانه كان كاريان تيكدانه ئاوه هاش حوشر هه لاتن و ياخي بونى هه يه، جا بو ئه وهى له نوژدا سه رقال نه بن له مؤلگه ي حوشر نوژ مه كهن).

۷۷۰- عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ رَبِيعِ بْنِ سَبْرَةَ بْنِ مَعْبَدِ الْجُهَنِيِّ رضي الله عنه قَالَ: أَخْبَرَنِي أَبِي، عَنْ أَبِيهِ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم قَالَ: «لَا يُصَلِّي فِي أَعْطَانِ الْإِبِلِ، وَيُصَلِّي فِي مُرَاحِ الْغَنَمِ»^(۱).

واته: عهبدو لمه ليكي كورى په بيى كورى سه پره ي كورى مه عبه دى جو هه نى ﷺ ده لى: باوكم له باوكيه وه بوى گيرامه وه كه پيغه مبهري خوا ﷺ فهرموويه تى: له دهراوو مؤلگه ي حوشر نوژ ناكړى، به لام له مؤلگه ي مهړ و بزن نوژ ده كرى (رنگه پيدراوه و دروسته).

بابهت: دوعاى چوونه ناو مزگهوت

۷۷۱- عَنْ فَاطِمَةَ رضي الله عنها بِنْتِ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، إِذَا دَخَلَ الْمَسْجِدَ يَقُولُ: «بِسْمِ اللَّهِ، وَالسَّلَامُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ، اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي ذُنُوبِي وَافْتَحْ لِي أَبْوَابَ رَحْمَتِكَ» وَإِذَا خَرَجَ قَالَ: «بِسْمِ اللَّهِ، وَالسَّلَامُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ، اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي ذُنُوبِي، وَافْتَحْ لِي أَبْوَابَ فَضْلِكَ»^(۲).

واته: فاتيمه رضي الله عنها كچى پيغه مبهري خوا ﷺ ده لى: پيغه مبهري خوا ﷺ كاتيك ده چوه ناو مزگهوت ده يفهرموو: به ناوى خوا، سلاو له سه ر پيغه مبهري خوا ﷺ، خوايه له گونا هه كانم خو شبه و ده رگا كاني به زه يى خو تم به روودا بكه يته وه، وه كاتيكيش له مزگهوت ده رده چوو ده يفهرموو: به ناوى خوا، سلاو له سه ر پيغه مبهري خوا ﷺ، خوايه له گونا هه كانم خو ش به، وه ده رگا كاني چا كه ي خو تم بو بكه يته وه.

(۱) حسن.

(۲) صحيح لغيره. أخرجه الترمذي: ۳۱۴.

۷۷۲- عَنْ أَبِي حُمَيْدٍ السَّاعِدِيِّ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِذَا دَخَلَ أَحَدُكُمْ الْمَسْجِدَ، فَلْيُسَلِّمْ عَلَى النَّبِيِّ ﷺ، ثُمَّ لِيَقُلْ: اللَّهُمَّ افْتَحْ لِي أَبْوَابَ رَحْمَتِكَ، وَإِذَا خَرَجَ فَلْيَقُلْ: اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ مِنْ فَضْلِكَ»^(۱).

واته: نه بو حومهیدی ساعیدی رضي الله عنه ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: نه گه ر یه کتیک له تیوه چووه ناو مزگهوت با سه لام و درود بنیری بو پیغه مبهر ﷺ، پاشان با بلی: خواجه ده رگا کانی ره حمهت و به زه بیتم بو بکه یته وه، وه کاتیکیش هاته دهر له مزگهوت با بلی: خواجه داوای فهزل و چاکه ی تو ده که م.

۷۷۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: إِذَا دَخَلَ أَحَدُكُمْ الْمَسْجِدَ، فَلْيُسَلِّمْ عَلَى النَّبِيِّ ﷺ، وَلْيَقُلْ: اللَّهُمَّ افْتَحْ لِي أَبْوَابَ رَحْمَتِكَ، وَإِذَا خَرَجَ، فَلْيُسَلِّمْ عَلَى النَّبِيِّ ﷺ، وَلْيَقُلْ: اللَّهُمَّ اعْصِمْنِي مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ»^(۲).

واته: نه بو هویره پره رضي الله عنه ده گپریته وه، پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: کاتیک هه ر یه کتیکان ده چیته ناو مزگهوت با سلاو بنیری بو پیغه مبهر ﷺ وه بلی: خواجه ده رگا کانی ره حمهت و به زه بیتم بو بکه یته وه، وه کاتیکیش ده رچوو له مزگهوت با سلاو بنیری بو پیغه مبهر ﷺ وه بلی: خواجه چه پالهم بده له شهیتانی دوورخراوه له به زه یی خوت.

بابهت: رویشتن بو نویز

۷۷۴- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِذَا تَوَضَّأَ أَحَدُكُمْ، فَأَحْسَنَ الوُضُوءَ، ثُمَّ أَتَى الْمَسْجِدَ، لَا يَنْهَازُهُ إِلَّا الصَّلَاةُ، لَا يُرِيدُ إِلَّا الصَّلَاةَ، لَمْ يَخْطُ خَطْوَةً إِلَّا رَفَعَهُ اللَّهُ بِهَا دَرَجَةً، وَحَطَّ عَنْهُ بِهَا خَطِيئَةٌ، حَتَّى يَدْخُلَ الْمَسْجِدَ، فَإِذَا دَخَلَ الْمَسْجِدَ، كَانَ فِي صَلَاةٍ مَا كَانَتْ الصَّلَاةُ تَحْسِبُهُ»^(۳).

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۷۱۳، وأبو داود: ۴۶۵، والنسائي: ۷۲۹.

(۲) صحیح.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۴۷۷، ومسلم بإثر: ۶۶۱، وأبو داود: ۵۵۹، والترمذي: ۶۰۳.

واته: ئەبو هورەیره رضی اللہ عنہ ده‌لی: پیغه‌مبەری خوا صلی اللہ علیہ و آله و سلم فەرموویه‌تی: ئەگەر یه‌کیک له‌ ئیوه‌ ده‌ست‌نوژیکی جوان و ته‌واوی شو‌رد، پاشان هاته‌ مزگه‌وت که‌ ته‌نها نوژی پالی ناوه‌ که‌ له‌ مال‌ ده‌ربچی و به‌ مه‌به‌ستی نوژی هاتبی، ئەوه‌ به‌ هەر هه‌نگاوێک که‌ ده‌ینی به‌ره‌و مزگه‌وت خوا پله‌یه‌کی به‌رز ده‌کاته‌وه‌و گونا‌هیکی لی ده‌سپێته‌وه‌ تا‌کو ده‌چیته‌ ناو مزگه‌وت، ئنجا که‌ چوو‌ه ناو مزگه‌وت وه‌کو ئەوه‌ وایه‌ که‌ به‌رده‌وام له‌ نوژی‌دایه‌ مادام ته‌نها له‌به‌ر نوژی ماوه‌ته‌وه‌ (وه‌ چاوه‌ڕینی نوژی‌کردن ده‌کات).

۷۷۵- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ و آله و سلم قَالَ: «إِذَا أَقِيَمَتِ الصَّلَاةُ، فَلَا تَأْتُوهَا وَأَنْتُمْ تَسْعَوْنَ، وَأَتُوهَا تَمُشُونَ وَعَلَيْكُمْ السَّكِينَةُ، فَمَا أَدْرَكْتُمْ فَصَلُّوا، وَمَا فَاتَكُمْ فَأْتُوا»^(۱).

واته: ئەبو هورەیره رضی اللہ عنہ ده‌گێڕێته‌وه‌، که‌ پیغه‌مبەری خوا صلی اللہ علیہ و آله و سلم فەرموویه‌تی: هەر کاتی‌ک قامه‌ت کرا بۆ نوژی به‌ پله‌په‌ل رامه‌که‌ن، به‌ل‌کو به‌ ئاسایی ب‌ڕۆن، وه‌ هیمن و له‌سه‌رخۆبن، چه‌ندی فریاکه‌وتن نوژی‌ه‌ که‌ بکه‌ن، ئەوه‌شی که‌ فریای نه‌که‌وتن ته‌واوی بکه‌ن (بۆ خۆتان).

۷۷۶- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رضی اللہ عنہ، أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ و آله و سلم يَقُولُ: «أَلَا أَدُلُّكُمْ عَلَى مَا يُكْفِرُ اللَّهُ بِهِ الْخَطَايَا، وَيَزِيدُ بِهِ فِي الْحَسَنَاتِ؟» قَالُوا: بَلَى، يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ: «إِسْبَاحُ الْوُضُوءِ عِنْدَ الْمَكَارِهِ، وَكَثْرَةُ الْخُطَى إِلَى الْمَسَاجِدِ، وَانْتِظَارُ الصَّلَاةِ بَعْدَ الصَّلَاةِ»^(۲).

واته: ئەبو سه‌عی‌دی خودری رضی اللہ عنہ ده‌گێڕێته‌وه‌ که‌ گوئی له‌ پیغه‌مبەری خوا صلی اللہ علیہ و آله و سلم بوو، ده‌یفه‌رموو: ئایا رین‌بایتان نه‌که‌م بۆ شتی‌ک که‌ خوا ده‌یکاته‌ که‌ فاره‌تی گونا‌هه‌ کانتان و چاکه‌کانی‌شی پێ زیاد ده‌بی؟ گو‌تیان: با، ئە‌ی پیغه‌مبەری خوا صلی اللہ علیہ و آله و سلم (رین‌مونیان بکه‌)، فەرمووی: ده‌ست‌نوژی هه‌ل‌گرتنی‌کی باش و ته‌واو له‌ کاتی ناخۆشیه‌کاندا وه‌ زۆر هه‌نگاوانان به‌ره‌و مزگه‌وته‌کان، وه‌ چاوه‌روان‌کردنی نوژی له‌ دوا‌ی نوژی.

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۶۳۶، ومسلم: ۶۰۲، وأبو داود: ۵۷۲ و ۵۷۳، والترمذي: ۳۲۷، والنسائي: ۸۶۲.

(۲) صحیح.

۷۷۷- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ ﷺ، قَالَ: «مَنْ سَرَّهُ أَنْ يَلْقَى اللَّهَ غَدًا مُسْلِمًا، فَلْيُحَافِظْ عَلَى هَؤُلَاءِ الصَّلَوَاتِ الْخَمْسِ حَيْثُ يَتَادَى بِهِنَّ، فَإِنَّهُنَّ مِنْ سُنَنِ الْهُدَى، وَإِنَّ اللَّهَ شَرَعَ لِنَبِيِّكُمْ ﷺ سُنَنَ الْهُدَى، وَلَعَمْرِي، لَوْ أَنَّ كُلَّكُمْ صَلَّى فِي بَيْتِهِ، لَتَرَكْتُمْ سُنَّةَ نَبِيِّكُمْ، وَلَوْ تَرَكْتُمْ سُنَّةَ نَبِيِّكُمْ لَضَلَلْتُمْ، وَلَقَدْ رَأَيْتَنَا وَمَا يَتَخَلَّفُ عَنْهَا إِلَّا مُنَافِقٌ مَعْلُومُ النَّفَاقِ، وَلَقَدْ رَأَيْتُ الرَّجُلَ يُهَادَى بَيْنَ الرَّجُلَيْنِ حَتَّى يَدْخُلَ فِي الصَّفِّ، وَمَا مِنْ رَجُلٍ يَتَطَهَّرُ، فَيُحَسِّنُ الطُّهُورَ، فَيَعْمِدُ إِلَى الْمَسْجِدِ، فَيُصَلِّي فِيهِ، فَمَا يَخْطُو خَطْوَةً، إِلَّا رَفَعَ اللَّهُ لَهُ بِهَا دَرَجَةً، وَحَطَّ عَنْهُ بِهَا خَطِيئَةً»^(۱).

واته: عه بدوللای کوری مه سعود ﷺ ده لی: هر که سیک خوشحال به وهی که به یانی به مسولمانی به خزمه تی خوا بگاته وه، نه وه با ناگای له و پینج نویره فه پرزانه بی کاتی بانگیان بو ده دری، نه و نویرانه له ریباره پوون و راسته کن، وه بیگومان خوا ریگای هیدایهت و سهر فزازی بو پیغه مبه ره که تان ﷺ کردوه به شهر یعت، وه سویند بی نه گهر هر هه مواتان له ماله وه نویر بکن نه وه سوننهت و ریباری پیغه مبه ره که تان ﷺ واز لیته یناوه، خو نه گهر واز یشتان له ریباری پیغه مبه ره که تان ﷺ هینا (بیگومان) گومراده بن، وه به راستی نیمه وامن بینوه که ته نها نه و دوور ووانه ی که دیار و ناشکر ابوون دوا ده که وتن له نویری به کومه ل، وه پیام بینوه که دوو پیای تر ده چونه نه ملاولای (ژیر باله کانی) تاکو بهینه ناو ریزی به کومه ل، وه هیچ پیایک نیه ده ستنویریکی پاک و چاک بگری وه به مبه سستی مزگه وت بچی و نویری پینکات (نه وه) هیچ هه نگا وینک نانی مه گهر به هویه وه خوا پله یه ک به رزی ده کاته وه، وه گونا هیکیشی لی ده سر یته وه.

۷۷۸- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ ﷺ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ خَرَجَ مِنْ بَيْتِهِ إِلَى الصَّلَاةِ، فَقَالَ: اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِحَقِّ السَّائِلِينَ عَلَيْكَ، وَأَسْأَلُكَ بِحَقِّ مَمْسَايَ هَذَا، فَإِنِّي لَمْ أَخْرُجْ أَشْرًا، وَلَا بَطْرًا، وَلَا رِيَاءً، وَلَا سُمْعَةً، وَخَرَجْتُ اتِّقَاءً، سَخِطَكَ، وَإِبْتِغَاءَ مَرْضَاتِكَ، فَاسْأَلُكَ أَنْ تُعِيدَنِي مِنَ النَّارِ، وَأَنْ تَغْفِرَ لِي ذُنُوبِي، إِنَّهُ لَا يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلَّا أَنْتَ، أَقْبَلَ اللَّهُ عَلَيْهِ بِوَجْهِهِ، وَاسْتَغْفَرَ لَهُ سَبْعُونَ أَلْفَ مَلَكٍ»^(۲).

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۶۰۴، وأبو داود: ۵۰۰.

(۲) ضعیف.

واته: نه‌بو سه‌عیدی خودری علیه‌السلام ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا علیه‌السلام فه‌رموویه‌تی: هر که‌سیک له ماله‌وه ده‌رچیت بو نویژ، ئنجا بلی: خواجه داوات لیده‌کم به و شتانه‌ی (مافانه‌ی) که ده‌یده‌یته نه‌و که‌سانه‌ی داوات لیده‌کن، وه داوات لیده‌کم به و پویشتنه‌ی خوّم (بو نویژ)، بیگومان من به خراپه‌کاری و به خوبه‌گه‌وره زانین و به ریا (پروپامایی) و بو ناوبانگ ده‌رکردن له مال نه‌هاتوومه‌ته ده‌ر، وه بو پاریزگاری له تووره‌یی تو و بو مه‌به‌ستی به‌ده‌ست هینانی په‌زامه‌ندی تو ده‌رچووم، جا داوات لیده‌کم که له ناگر بمپاریزی و له گونا‌هه‌کانم خوشبی، چونکه به‌راستی هیچ که‌س نیه له گونا‌هه‌کان خوشبی جگه له تو، (پیغه‌مبه‌ر علیه‌السلام) فه‌رمووی: خوا پرووی تیده‌کات و حه‌فتا هه‌زار فریشته داوای لیخوشبوونی بو ده‌کن.

۷۷۹- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی‌الله‌عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم: «الْمَشْأُونُ إِلَى الْمَسَاجِدِ فِي الظُّلَمِ، أَوْلَيْكَ الْخَوَاضُونَ فِي رَحْمَةِ اللَّهِ»^(۱).

واته: نه‌بو هوره‌په‌ره علیه‌السلام ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا علیه‌السلام فه‌رموویه‌تی: نه‌وانه‌ی که عاده‌تیا ن گرتووه و زور هاموشوی مزگه‌وته‌کان ده‌کن به تاریکی (نویژی به‌یانی و عیسا ده‌گریته‌وه) ئا نه‌وانه تایبه‌تکراون که هه‌رده‌م له ناو به‌زه‌یی خوادان.

۷۸۰- عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدِ السَّاعِدِيِّ رضی‌الله‌عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم: «لَيَبْشُرِ الْمَشْأُونُ فِي الظُّلَمِ، بِنُورِ تَأَمُّ يَوْمِ الْقِيَامَةِ»^(۲).

واته: سه‌هلی کوپی سه‌عدی ساعیدی رضی‌الله‌عنه ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا علیه‌السلام فه‌رموویه‌تی: مزده‌بی له‌وانه‌ی که هاموشوی مزگه‌وت ده‌کن له تاریکیدا به نورو پویشنا‌یه‌کی تیر و ته‌واو له پوژی قیامه‌تدا.

۷۸۱- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضی‌الله‌عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم: «بَشُرِ الْمَشْأَيْنِ فِي الظُّلَمِ إِلَى الْمَسَاجِدِ، بِالنُّورِ التَّامِّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ»^(۳).

(۱) ضعیف.

(۲) صحیح.

(۳) صحیح. أخرجه أبو داود: ۵۶۱ من حديث بريدة الأسلمي، والترمذي: ۲۲۳.

واته: نهه سی کوری مالیک رضی الله عنه ده لئ: پیغه مبهری خوا رضی الله عنه فهرموویه تی: مزده بده بهوانه ی که زور هاموشوی مزگه و نه کان ده که نه له تاریکیدا (مزده یان پییده به) رووناک ی و رو شناییه کی تیرو ته و او له روژی قیامه تدا.

بابه ت: نهوه ی که تا دوورتر بی له مزگه وت و هاموشوی مزگه وت بکه ی خیر و پاداشتی زیاتره

۷۸۲- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «الْأَبْعَدُ فَأَلْبَعْدُ مِنَ الْمَسْجِدِ أَعْظَمُ أَجْرًا»^(۱).

واته: نه بو هورهیره رضی الله عنه ده لئ: پیغه مبهری خوا رضی الله عنه فهرموویه تی: نهوه ی که دوورترینه له مزگه وت (وه هاموشوی مزگه وت ده کات) نهوه پاداشتی زیاتره.

۷۸۳- عَنْ أَبِي بِنِ كَعْبٍ رضی الله عنه، قَالَ: كَانَ رَجُلٌ مِنَ الْأَنْصَارِ، بَيْنَهُ أَقْصَى بَيْتِ بِالْمَدِينَةِ، وَكَانَ لَا تُحْطِئُهُ الصَّلَاةُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ. قَالَ: فَتَوَجَّعْتُ لَهُ، فَقُلْتُ: يَا فُلَانُ لَوْ أَنَّكَ اشْتَرَيْتَ حِمَارًا يَقِيكَ الرَّمْضَ، وَيَرْفَعُكَ مِنَ الْوَقْعِ، وَيَقِيكَ هَوَامَّ الْأَرْضِ فَقَالَ: وَاللَّهِ، مَا أَحْبَبُّ أَنْ بَيْتِي بِطَنْبِ بَيْتِ مُحَمَّدٍ ﷺ، قَالَ: فَحَمَلْتُ بِهِ حِمْلًا، حَتَّى أَتَيْتُ بَيْتَ النَّبِيِّ ﷺ، فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لَهُ، فَدَعَا، فَسَأَلَهُ، فَذَكَرَ لَهُ مِثْلَ ذَلِكَ، وَذَكَرَ أَنَّهُ يَرْجُو فِي أَثَرِهِ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّ لَكَ مَا اخْتَسَبْتَ»^(۲).

واته: نهوه ی کوری که عب رضی الله عنه ده لئ: پیاویک هه بوو له نه نصار ماله که ی له نهوه پری مه دینه بوو، هیچ نوژیکی نه ده چوواند له گهل پیغه مبهری خوا رضی الله عنه (واته: هه موو نوژه کانی له گهل نه ودا ده کرد به کومهل)، ده لئ: منیش بو ی به په روش بووم، جا پیمگوت: نه ی فلانه که س نه گهر گویدرژیکت بکریبا (سواری بووبای) بو نهوه ی له گهرمای به تین پاریزراو بوویتایه، وه له پیدا که وتنی دارو به رد لایدابای، وه له جروجانه وهری ناو زهوی بیپاراستبای، (نه نصاریه که) گوتی: سویند به خوا هیچ هه زنا که م ماله که م به ته نیش ماله که ی موحه ممد رضی الله عنه بووایه، (راوی فهرمووده که) ده لئ: نهو قسه یه قورس بوو له سهر دلّم، بو یه هینام بو مالی پیغه مبهری رضی الله عنه و نهوانه م هه موو بو گپرایه وه، ئنجا بانگی کردو پرساری لیکرد، پیاوه که ش نهو شته ی بو

(۱) حسن لغیره. أخرجه أبو داود: ۵۵۶.

(۲) صحیح. أخرجه مسلم: ۶۶۳، وأبو داود: ۵۵۷.

باسکرده‌وه، وه باسى نه‌وه‌شى کرد بو پیغه‌مبهر ﷺ که ده‌یه‌وی به‌وهاتنه‌ی له دووره‌وه پاداشت وه‌ربگری، ئنجا پیغه‌مبهری خوا ﷺ فهرمووی: به‌راستی نه‌وه پاداشته‌ی که چاوه‌پئی بووی بۆت نووسراوه.

۷۸۴- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: أَرَادَتْ بَنُو سَلَمَةَ أَنْ يَتَحَوَّلُوا مِنْ دِيَارِهِمْ إِلَى قُرْبِ الْمَسْجِدِ، فَكَّرَهُ النَّبِيُّ ﷺ أَنْ يُعْرُوا الْمَدِينَةَ، فَقَالَ: «يَا بَنِي سَلَمَةَ، أَلَا تَحْتَسِبُونَ آثَارَكُمْ؟» فَأَقَامُوا^(۱).

واته: نه‌ه‌سی کوپی مالیک رضی اللہ عنہ ده‌لی: نه‌وه‌کانی سه‌له‌مه وستیان که له ده‌وری شار ماله‌کانیان بگوازنه‌وه بو نزیک مزگوت، پیغه‌مبهریش ﷺ پئی خوش نه‌بوو ده‌وری مه‌دینه چۆل بیت، بویه فهرمووی: نه‌ی نه‌وه‌کانی سه‌له‌مه به‌ته‌مای پاداشتی هه‌نگاوه‌کانتان نین لای خوا؟ ئیتر نه‌وانیش مانه‌وه (پیشنیاره‌که‌ی پیغه‌مبهریان ﷺ قبول کرد).

۷۸۵- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہما، قَالَ: كَانَتْ الْأَنْصَارُ بَعِيدَةً مَنَازِلُهُمْ مِنَ الْمَسْجِدِ، فَأَرَادُوا أَنْ يَقْرُبُوا، فَنَزَلَتْ ﴿وَنَكْتُبُ مَا قَدَّمُوا وَآثَرَهُمْ﴾^(۱۲) یس، قَالَ: «فَتَبْتُوْا»^(۲).

واته: ئینو عه‌بیاس رضی اللہ عنہما ده‌لی: مالی نه‌نصاریه‌کان له مزگوت دوور بوو، وستیان نزیک بکه‌ونه‌وه (مالیان بینن بو نزیک مزگوت) ئیتر نه‌م ئایه‌ته‌ دابه‌زی: ﴿وَنَكْتُبُ مَا قَدَّمُوا وَآثَرَهُمْ﴾^(۱۲) یس، واته: هه‌رچی پیشتر کردویانه‌وه شوینه‌واری پاش خوشیان ده‌نوسین، ده‌لی: نه‌وانیش له شوینی خویان مانه‌وه.

بابه‌ت: گه‌وره‌یی نويزى به جماعت (به کومهل)

۷۸۶- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «صَلَاةُ الرَّجُلِ فِي جَمَاعَةٍ، تَزِيدُ عَلَى صَلَاتِهِ فِي بَيْتِهِ وَصَلَاتِهِ فِي سُوقِهِ بِضْعًا وَعِشْرِينَ دَرَجَةً»^(۳).

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۶۰۰ و ۶۰۶ و ۱۸۸۷.

(۲) صحیح.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۴۷۷، ومسلم: ۶۴۹، والترمذي: ۲۱۶، والنسائي: ۸۲۸.

واته: ئەبو هورەیره رضی اللہ عنہ ده‌لێ: پێغه‌مبەری خوا صلی اللہ علیہ و آله و سلم فەرمووێه‌تی: نوژی‌یک که پیاو به کومه‌ل بیکات، بیست و نه‌ه‌نده جار پله‌و پاداشتی زیاتره‌ له‌و نوژی‌ه‌ی که له‌ ماله‌وه‌، یان له‌ بازار به‌ ته‌نیا ده‌یکات.

بِضْع: به‌ مانای: به‌ینی سێ تاکو نو‌ دیت.

۷۸۷- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ و آله و سلم، قَالَ: «فَضَّلَ الْجَمَاعَةَ عَلَى صَلَاةٍ أَحَدِكُمْ وَحْدَهُ خَمْسَ وَعِشْرُونَ جُزْءًا»^(۱).

واته: ئەبو هورەیره رضی اللہ عنہ ده‌گێڕێته‌وه‌، که پێغه‌مبەری خوا صلی اللہ علیہ و آله و سلم فەرمووێه‌تی: گه‌وره‌یی و پاداشتی نوژی به‌ کومه‌ل بیست و پینج جار له‌ نوژی هه‌ر یه‌کیکتان که به‌ ته‌نیا ده‌یکات زیاتره‌.

۷۸۸- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ و آله و سلم: «صَلَاةُ الرَّجُلِ فِي جَمَاعَةٍ تَزِيدُ عَلَى صَلَاتِهِ فِي بَيْتِهِ خَمْسًا وَعِشْرِينَ دَرَجَةً»^(۲).

واته: ئەبو سه‌عیدی خودری رضی اللہ عنہ ده‌لێ: پێغه‌مبەری خوا صلی اللہ علیہ و آله و سلم فەرمووێه‌تی: پیاو که نوژی به‌ کومه‌ل ده‌کات، بیست و پینج جار پله‌و پاداشتی زیاتره‌ له‌ نوژی‌یک که له‌ ماله‌وه‌ به‌ ته‌نیا ده‌یکات.

۷۸۹- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضی اللہ عنہما، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ و آله و سلم: «صَلَاةُ الرَّجُلِ فِي جَمَاعَةٍ تَفْضُلُ عَلَى صَلَاةِ الرَّجُلِ وَحْدَهُ بِسَبْعٍ وَعِشْرِينَ دَرَجَةً»^(۳).

واته: ئیبنو عومه‌ر رضی اللہ عنہما ده‌لێ: پێغه‌مبەری خوا صلی اللہ علیہ و آله و سلم فەرمووێه‌تی: نوژی پیاو که به‌ کومه‌ل ده‌یکات له‌ چاو ئەو که‌سه‌ی که نوژی به‌ ته‌نیا ده‌کات بیست و چه‌وت جار پله‌و پاداشته‌که‌ی زیاتره‌.

۷۹۰- عَنْ أَبِي بِنِ كَعْبٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ و آله و سلم: «صَلَاةُ الرَّجُلِ فِي جَمَاعَةٍ، تَزِيدُ عَلَى صَلَاةِ الرَّجُلِ وَحْدَهُ أَرْبَعًا وَعِشْرِينَ، أَوْ خَمْسًا وَعِشْرِينَ دَرَجَةً»^(۴).

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۴۷۷، ومسلم: ۶۴۹، والترمذي: ۲۱۶، والنسائي: ۸۲۸.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۶۴۶، وأبو داود: ۵۶۰.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۶۴۵، ومسلم: ۶۵۰، والترمذي: ۲۱۵، والنسائي: ۸۳۷.

(۴) صحیح دون قوله: «أَوْ خَمْسًا وَعِشْرِينَ دَرَجَةً». أخرجه أبو داود: ۵۵۴، والنسائي: ۸۴۳ كلاهما مطولاً.

واته: ئوبه‌ی کورپی که عبده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رموویه‌تی: نوێژی پیاویک که به کۆمه‌ل نوێژه‌که‌ی ده‌کات له‌ چاو ئه‌و که‌سه‌ی که به‌ ته‌نیا نوێژ ده‌کات پله‌و پادا‌شته‌که‌ی بیست و چوار، یان بیست و پینج، جار زیاتره‌.

بابه‌ت: هه‌ره‌شه‌کردن له‌ دواکه‌وتن له‌ نوێژی به‌ کۆمه‌ل

۷۹۱- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَقَدْ هَمَمْتُ أَنْ أَمُرَ بِالصَّلَاةِ، فَتُقَامَ، ثُمَّ أَمُرَ رَجُلًا، فَيُصَلِّيَ بِالنَّاسِ، ثُمَّ أَنْطَلِقَ بِرِجَالٍ مَعَهُمْ حُزْمٌ مِنْ حَطَبٍ إِلَى قَوْمٍ لَا يَشْهَدُونَ الصَّلَاةَ، فَأَحْرَقَ عَلَيْهِمْ بُيُوتَهُمْ بِالنَّارِ»^(۱).

واته: ئه‌بو هوریره‌ پره‌ ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رموویه‌تی: هاته‌ دلمه‌وه‌ که‌ فه‌رمان بکه‌م به‌ قامه‌ت کردن بو‌ نوێژ و پیاویک پراسپی‌رم که‌ پیش‌نوێژی بو‌ خه‌لک بکات، پاشان هه‌ندی پیاو به‌ ده‌ستیک داره‌وه‌ له‌ گه‌ل خۆم بیه‌م و بچم خانووه‌کانیان به‌سه‌ر ئه‌و که‌سانه‌دا بسوتینم که‌ ئاماده‌ی نوێژی به‌ کۆمه‌ل نابن.

۷۹۲- عَنْ ابْنِ أُمِّ مَكْتُومٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قُلْتُ لِلنَّبِيِّ ﷺ: إِنِّي كَبِيرٌ ضَرِيرٌ، شَاسِعُ الدَّارِ وَلَيْسَ لِي قَائِدٌ يَلَاؤُمْنِي، فَهَلْ تَجِدُ لِي مِنْ رُخْصَةٍ قَالَ: «هَلْ تَسْمَعُ النَّدَاءَ؟» قُلْتُ: نَعَمْ، قَالَ: «مَا أَجِدُ لَكَ رُخْصَةً»^(۲).

واته: ئیبنو ئومومه‌ کتوم ده‌لی: به‌ پیغه‌مبه‌رم ﷺ گوت: من به‌سالاچووم و نابیناشم و مألێشم دووره‌، وه‌ هه‌یج که‌سه‌یشم نه‌یه‌ هاوکاریم بکات (بو‌ مزگه‌وت) ئایا هه‌یج مۆله‌تیکم بو‌ هه‌یه‌؟ فه‌رمووی: ئایا گویت له‌ ده‌نگی بانگه‌؟ گوتم: به‌لی، فه‌رمووی: که‌واته‌ هه‌یج مۆله‌تیکت بو‌ نه‌یه‌.

۷۹۳- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: «مَنْ سَمِعَ النَّدَاءَ فَلَمْ يَأْتِهِ، فَلَا صَلَاةَ لَهُ، إِلَّا مِنْ عُذْرٍ»^(۳).

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۶۴۴، ومسلم: ۶۵۱، وأبو داود: ۵۴۸ و ۵۴۹، والترمذي: ۲۱۷، والنسائي: ۸۴۸.

(۲) صحیح. أخرجه أبو داود: ۵۵۲.

(۳) صحیح. أخرجه أبو داود: ۵۵۱.

واته: ئينو عه بياس ﷺ ده گير ٿيو ته وه كه پيڻه مبهري ﷺ فهرموويه تي: ههر كه سيڪ گوئي له دهنگي بانگ بيت و نهيهت بو نويزي (ي به کومه ل) نويزه كه ي ته واو نيه، مه گهر بيانويه كي (شهرعي) هه بي.

۷۹۴- عَنِ الْحَكَمِ بْنِ مِيْنَاءَ رضي الله عنه، قَالَ: أَخْبَرَنِي ابْنُ عَبَّاسٍ، وَابْنُ عَمْرٍ رضي الله عنهما أَنَّهُمَا سَمِعَا النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم يَقُولُ: عَلَى أَعْوَادِهِ «لَيْتَنَّهُنَّ أَقْوَامٌ عَنْ وَدْعِهِمُ الْجَمَاعَاتِ، أَوْ لَيَخْتِمَنَّ اللَّهُ عَلَى قُلُوبِهِمْ، ثُمَّ لَيَكُونَنَّ مِنَ الْغَافِلِينَ»^(۱).

واته: حه كه مي كوري ميناء رضي الله عنه ده لي: ئينو عه بياس و ئينو عومهر رضي الله عنهما بو يان گيرامه وه كه گو يان له پيڻه مبهري ﷺ بو وه له سهر مينبهريه كه ي ده يفهرموو: خه لكي يان ده بي وازينن له نه كردني نويزي به کومه ل، يان خوا دليان مور ده کات، پاشان ده بنه يه کيک له وانه ي كه بيتاگان (له دين).

۷۹۵- عَنْ أَسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «لَيْتَنَّهُنَّ رِجَالٌ عَنْ تَرِكِ الْجَمَاعَةِ، أَوْ لَأَحْرَقَنَّ بُيُوتَهُمْ»^(۲).

واته: ئوسامه ي كوري زيد رضي الله عنه ده لي: پيڻه مبهري خوا صلى الله عليه وسلم فهرموويه تي: نه و پيا وانه ي وازيان له نويزي به کومه ل هينا وه، يان ده بي کوتايي بينن به و وازهينانه، يان ماله کان يان ده سوتينم.

بابهت: نويزي عيشا و به ياني به کومه ل

۷۹۶- عَنْ عَائِشَةَ رضي الله عنها، قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «لَوْ يَعْلَمُ النَّاسُ مَا فِي صَلَاةِ الْعِشَاءِ، وَصَلَاةِ الْفَجْرِ، لَأَتَوْهُمَا وَلَوْ حَبْوًا»^(۳).

واته: عائشه رضي الله عنها ده لي: پيڻه مبهري خوا صلى الله عليه وسلم فهرموويه تي: نه گهر خه لكي گه وره ي و پاداشتي نويزي خه وتان و به يانيان بزانيبايه، نه وه نه گهر به گا گو لکه ش بو وايه ده هاتن بو نه جامداني.

(۱) صحيح. أخرجه مسلم: ۸۶۵، والنسائي: ۱۳۷۰.

(۲) صحيح لغيره.

(۳) صحيح.

۷۹۷- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّ أَثْقَلَ الصَّلَاةِ عَلَى الْمُتَأَفِّقِينَ صَلَاةَ الْعِشَاءِ، وَصَلَاةَ الْفَجْرِ، وَلَوْ يَعْلَمُونَ مَا فِيهِمَا لَأَتَوْهُمَا وَلَوْ حَبَوًّا»^(۱).

واته: ئەبو ھورەیرە رضي الله عنه دەلى: پێغەمبەرى خوا ﷺ فەرموویەتى: بێگومان قورستىن نوێز لەسەر دوو ڕووھەکان نوێزى خەوتنان و نوێزى بەیانى، خۆ ئەگەر بزانی چ پلەو پاداشتیکی لەو دوو نوێزەدا هەیە، ئەو ئەگەر بە گاکۆلکەش بووایە دەهاتن بۆ کردنى ئەو دوو نوێزە بە کۆمەڵ.

۷۹۸- عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رضي الله عنه، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، أَنَّهُ كَانَ يَقُولُ: «مَنْ صَلَّى فِي مَسْجِدِ جَمَاعَةٍ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً، لَا تَقُوتُهُ الرَّكْعَةُ الْأُولَى مِنْ صَلَاةِ الْعِشَاءِ، كَتَبَ اللَّهُ لَهُ بِهَا عِتْقًا مِنَ النَّارِ»^(۲).

واته: عومەرى کورپی خەتتاب رضي الله عنه دەگێڕیتەووە کە پێغەمبەر ﷺ دەیفەرموو: ھەر کەسێک چل شەو نوێزى خەوتنان لە مرزگەوتدا بە کۆمەڵ بکات و ڕکاتی یەكەمى نەفەوتى بە کۆمەڵ، ئەو خوا بەھۆیەووە ئازاد بوونی لە ئاگر بۆ دەنوسى.

بابەت: پابەندبون بە مرزگەوتەو، وە چاوەروانى کردنى نوێز

۷۹۹- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنْ أَحَدِكُمْ إِذَا دَخَلَ الْمَسْجِدَ، كَانَ فِي صَلَاةٍ، مَا كَانَتْ الصَّلَاةُ تَخْسِئُهُ، وَالْمَلَائِكَةُ يُصَلُّونَ عَلَى أَحَدِكُمْ مَا دَامَ فِي مَجْلِسِهِ الَّذِي صَلَّى فِيهِ، يَقُولُونَ: اللَّهُمَّ اغْفِرْ لَهُ، اللَّهُمَّ ارْحَمْهُ، اللَّهُمَّ تَبَّ عَلَيْهِ، مَا لَمْ يُحَدِّثْ فِيهِ، مَا لَمْ يُؤْذِ فِيهِ»^(۳).

واته: ئەبو ھورەیرە رضي الله عنه دەلى: پێغەمبەرى خوا ﷺ فەرموویەتى: بێگومان کاتیکی ھەر یەکیکی لە ئێوھە چووھە ناو مرزگەوت، ئەووە وەک ئەووە وایە کە لە نوێزدایى مادام نوێز ئەو کەسەى ھێشتبیتەووە لە مرزگەوتدا (واته: ھێچ ئیشی دیکەى نەبێ جگە لە چاوەروانى نوێز) و، فریشتەکان دوعاى بۆ دەکەن مادام لەو شوێنە دایى کە نوێزى تێدا کردووە، دەلێن: خوايە لێی خۆشبیە، خوايە لەگەلى بە بەزەبى بە، خوايە تۆبەى

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۶۵۷، ومسلم: ۶۵۱/۲۵۲.

(۲) حسن دون قوله: «لَا تَقُوتُهُ الرَّكْعَةُ الْأُولَى مِنْ صَلَاةِ الْعِشَاءِ».

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۷۶ و ۴۴۵، ومسلم بإثر: ۶۴۹/۲۷۴، وأبو داود: ۴۶۹ و ۴۷۰، والترمذي: ۳۳۰.

قبوول بکه (هەر بهو شیوه دوعای بۆ ده کهن، مادام ئەو ئەو کەسه) بێ دەستنوێژ نەبێ و، کەسیش ئەزیهت نەدات.

٨٠٠- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم، قَالَ: «مَا تَوَطَّنَ رَجُلٌ مُسْلِمٌ الْمَسَاجِدَ لِلصَّلَاةِ وَالذِّكْرِ، إِلَّا تَبَشَّشَ اللَّهُ لَهُ، كَمَا يَتَبَشَّشُ أَهْلُ الْغَائِبِ بِغَائِبِهِمْ إِذَا قَدِمَ عَلَيْهِمْ»^(١).

واته: ئەبو هوریره رضي الله عنه ده گێڕیتهوه که پێغه مبهەر صلى الله عليه وسلم فهرموو یه تی: هەر پیاویک مسوڵمان پابهندی مزگهوت بێ و زۆر له مزگهوت بمینیتتهوه بۆ نوێژو یادی خوا، ئەوه خوا به خۆشییهوه پێزی لێده گری و لێی پازی ده بێ، وه کو چۆن ئەگەر کەسیک ون بێ و دواتر بێتهوه ناو خزم و خێشی خۆی، (واته: ئەو کەسه ونبووه چه ند پێزی لێده گری و پێی دلخۆش ده بن کاتیکی ده گه ریتتهوه).

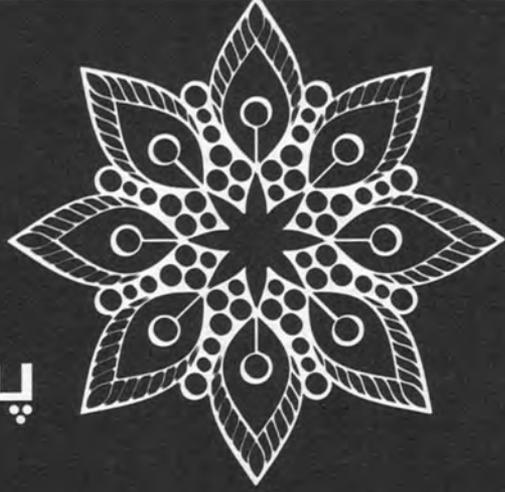
٨٠١- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو رضي الله عنه، قَالَ: صَلَّيْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم الْمَغْرِبَ، فَرَجَعَ مَنْ رَجَعَ، وَعَقَّبَ مَنْ عَقَّبَ، فَجَاءَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم مُسْرِعًا، قَدْ حَفَزَهُ النَّفْسُ، وَقَدْ حَسَرَ عَنْ رُكْبَتَيْهِ، فَقَالَ: أَبْشِرُوا، هَذَا رُكْبُكُمْ قَدْ فَتَحَ بَابًا مِنْ أَبْوَابِ السَّمَاءِ، يُبَاهِي بِكُمْ الْمَلَائِكَةَ، يَقُولُ: انظُرُوا إِلَى عِبَادِي قَدْ قَضَوْا قَرِيضَةً، وَهُمْ يَنْتَظِرُونَ أُخْرَى»^(٢).

واته: عهبدوڵلای کوری عه مر رضي الله عنه ده لێ: له گه ل پێغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم نوێژی شیوانمان کرد، پاشان ئەوهی پۆشیتهوه پۆشیتهوه، ئەوهشی که مایهوه مایهوه، ئنجای پێغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم به خیرایی هات، هه ناسه کانی به خیرایی لێده دا و ئەژنوکانی ده رکهوتن، جا فهرمووی: موژده تان لێبێ ئەوه خوای پهروه دگارتان ده رگایه ک له ده رگا کانی ئاسمانی کردۆتهوه لای فریشته کان پاتانده نوێنی و شانازیتان پێوه ده کات، ده فهرمووی: ته ماشای به نده کانم بکهن به کتیک له (نوێزه) فه رزه کانیان جیبه جی کردوه و ئەوان چاوه پێی فه رزێکی دیکه ده کهن.

(١) صحیح.

(٢) صحیح.

۸۰۲- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ رضي الله عنه، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، قَالَ: إِذَا رَأَيْتُمُ الرَّجُلَ يَعْتَادُ الْمَسَاجِدَ، فَاشْهَدُوا لَهُ بِالْإِيمَانِ، قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: ﴿إِنَّمَا يَعْمُرُ مَسْجِدَ اللَّهِ مَنْ ءَامَنَ بِاللَّهِ ^(۱۸)﴾ التوبة، الآية (۱).
 واته: نه بو سه عید ﷺ ده گیریتته وه که پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: نه گهر پیاوینکتان
 بینی هوگری مزگه وته، نه وه شایه دی بو بدن که پرواداره، خوی بهرز ده فهرموی:
 ﴿إِنَّمَا يَعْمُرُ مَسْجِدَ اللَّهِ مَنْ ءَامَنَ بِاللَّهِ ^(۱۸)﴾ التوبة، واته: به راستی مزگه وته کانی
 خوا تاوه دان ده کاته وه که سیک که پروای هینابیت به خوا.

پہرتووکى

نوٲٲر بهرپاكردن و
سوننه تهكانى ناو نوٲٲر

بابهت: ده سپتيکي نويز

۸۰۳- عَنْ مُحَمَّدُ بْنُ عَمْرٍو بْنِ عَطَاءٍ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا حُمَيْدٍ السَّاعِدِيَّ رضي الله عنه يَقُولُ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «إِذَا قَامَ إِلَى الصَّلَاةِ، اسْتَقْبَلَ الْقِبْلَةَ، وَرَفَعَ يَدَيْهِ، وَقَالَ: اللَّهُ أَكْبَرُ»^(۱).

واته: موحه ممه دی کوری عه مری کوری عه تاء ده لئی: گویم له نه بو حومه یدی ساعیدی رضي الله عنه بوو ده یگوت: هه کاتیک پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم هه لسا بایه بو نويز، نه وه رووی ده کرده قیبله، وه دهسته کانی بهرز ده کرده وهو ده یفه رموو: «اللَّهُ أَكْبَرُ».

۸۰۴- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رضي الله عنه، قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، يَسْتَفْتِحُ صَلَاتَهُ يَقُولُ: «سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَيَحْمَدُكَ، وَتَبَارَكَ اسْمُكَ، وَتَعَالَى جَدُّكَ، وَلَا إِلَهَ غَيْرُكَ»^(۲).

واته: نه بو سه عیدی خودری رضي الله عنه ده لئی: پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم ده سپتيکي نويزی به وه بوو که ده یفه رموو: «سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَيَحْمَدُكَ، وَتَبَارَكَ اسْمُكَ، وَتَعَالَى جَدُّكَ، وَلَا إِلَهَ غَيْرُكَ»، واته: پاک و بیگه ردی بو تو خودایه، وه سوپاس و ستایش بو تو، ناوت بهرزو پیروزه، وه خاوه نی بهرزوی و شکوی، وه هیچ په رستراویکی به هه ق نیه جگه له تو.

۸۰۵- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، إِذَا كَبَّرَ سَكَتَ بَيْنَ التَّكْبِيرِ وَالْقِرَاءَةِ، قَالَ: فَقُلْتُ: يَا أَبَا أَنَسٍ وَأُمِّي، أَرَأَيْتَ سُكُوتَكَ بَيْنَ التَّكْبِيرِ وَالْقِرَاءَةِ، فَأَخْبَرَنِي مَا تَقُولُ، قَالَ: أَقُولُ: اللَّهُمَّ بَاعِدْ بَيْنِي وَبَيْنَ خَطَايَايَ، كَمَا بَاعَدْتَ بَيْنَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ، اللَّهُمَّ نَقِّنِي مِنْ خَطَايَايَ، كَالثُّوْبِ الْأَبْيَضِ مِنَ الدَّنَسِ، اللَّهُمَّ اغْسِلْنِي مِنَ خَطَايَايَ بِالْمَاءِ وَالثَّلْجِ وَالْبَرَدِ»^(۳).

واته: نه بو هورهیره رضي الله عنه ده لئی: کاتیک پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم نويزی داده بهست، له نیوانی «اللَّهُ أَكْبَرُ» سی نويز دابهستن و خویندنی سووره تی فاتیه بیدهنگ ده بوو، (نه بو هورهیره رضي الله عنه) ده لئی: گوتم: به دایک و باوکه وه به فیداتیم نه گه ر پیت گوتبام له نیوانی «اللَّهُ أَكْبَرُ» سی نويز دابهستن و خویندنی سووره تی فاتیه چی ده لئی؟ (پیغه مبهر صلى الله عليه وسلم) فه رموی: ده لئیم: خویه به نه ندازه ی پوزهلالات و پوزتاوا نیوان بخه بهینی من و

(۱) صحیح.

(۲) صحیح لغیره. أخرجه أبو داود: ۷۷۵، والترمذي: ۳۴۲، والنسائي: ۸۹۹ و ۹۰۰.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۷۴۴، ومسلم: ۵۹۸، وأبو داود: ۷۸۱، والنسائي: ۶۰ و ۳۳۴ و ۸۹۴ و ۸۹۵.

گوناهه کانم، خودایه له گوناهه کانم پاکم بکه وه ههروه ک پاکبوونه وه ی پۆشاکى سپى له چلک و پیسى، خودایه له گوناهه کانم دامشۆره به ئاو و به فر و ته رزه (مه به ست بیى: لیخۆشبونه له ته واوی گوناهه کان به هه موو جوړه کانی به زه یی).

۸۰۶- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا افْتَتَحَ الصَّلَاةَ قَالَ: «سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ، تَبَارَكَ اسْمُكَ، وَتَعَالَى جَدُّكَ، وَلَا إِلَهَ غَيْرُكَ»^(۱).

واته: عائیشه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ده گپرتته وه که پیغه مبه ر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ کاتیگ ده ستی ده کرد به نويز، ده یفه رموو: «سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ، تَبَارَكَ اسْمُكَ، وَتَعَالَى جَدُّكَ، وَلَا إِلَهَ غَيْرُكَ»، واته: پاک و بیگه ردی بو تو خودایه، وه سوپاس و ستایش بو تو، ناوت به رزوو پیرۆزه، وه خاوه نی به رزی و شکوی، وه هیچ په رستراونکی به هه ق نیه جگه له تو.

بابه ت: گوتنی: "أعوذ بالله من الشيطان الرجيم" له نويزدا

۸۰۷- عَنِ ابْنِ جُبَيْرِ بْنِ مُطْعِمٍ، عَنْ أَبِيهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حِينَ دَخَلَ فِي الصَّلَاةِ، قَالَ: «اللَّهُ أَكْبَرُ كَبِيرًا، اللَّهُ أَكْبَرُ كَبِيرًا» ثَلَاثًا، «الْحَمْدُ لِلَّهِ كَثِيرًا» ثَلَاثًا، «سُبْحَانَ اللَّهِ بُكْرَةً وَأَصِيلًا» ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، «اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ، مِنْ هَمَزِهِ، وَنَفْخِهِ، وَنَفْثِهِ» قَالَ عَمْرُو: هَمَزُهُ: الْمَوْتَةُ، وَنَفْثُهُ: الشَّعْرُ، وَنَفْخُهُ: الْكِبْرُ^(۲).

واته: ئینو جو به یری کوری موعیم له باوکییه وه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ده گپرتته وه، ده لی: پیغه مبه یری خوام صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بینی کاتی چوو به ناو نويز سى جار فه رموو: «اللَّهُ أَكْبَرُ كَبِيرًا»، واته: خوا له هه موو شتیگ گه وره تره، سى جار فه رموو: «الْحَمْدُ لِلَّهِ كَثِيرًا»، سوپاس و ستایشی زور و بییا به ن بو خوا، سى جار فه رموو: «سُبْحَانَ اللَّهِ بُكْرَةً وَأَصِيلًا»، واته: خوا به پاک و بیگه رد ده گرین به یانیان و ئیواران (واته: هه موو کات)، پاشان فه رموو: خودایه په نات پیده گرم له شه یتانی نه فرین لیکراو و دوور خراوه له په حمه تی خوا، له شیتی و کابوس و هاندان بو گوتنی شیعی خراپ و خو به زل زانین. عه مر ده لی: «همزه» واته: شیتی و کابوس. «نفثه» واته: هاندان بو گوتنی بو شیعی خراپ. «نفخه» واته: خو به زل زانین.

(۱) صحیح لغیره. أخرجه أبو داود: ۷۷۶، والترمذی: ۳۴۳.

(۲) ضعيف. أخرجه أبو داود: ۷۶۴ و ۷۶۵.

۸۰۸- عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ رضي الله عنه، عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم، قَالَ: «اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ، وَهَمَزِهِ، وَنَفْخِهِ، وَنَفْثِهِ» قَالَ: هَمَزُهُ: الْمَوْتَةُ، وَنَفْثُهُ: الشَّعْرُ، وَنَفْخُهُ: الْكِبْرُ^(۱).

واته: ئيبنو مه‌سعوود رضي الله عنه ده‌گيرٲته‌وه كه پيغهمبه‌ر صلى الله عليه وسلم فه‌رموويه‌تى: خوايه په‌نا ده‌گرم به‌تو له شه‌يتاني نه‌فرين لي‌كراو و دوور خراوه له به‌زه‌يي تو، له شيتي و خو‌به‌زل زانين و هاندان بو‌گوتني شيعري خراپ. راوي ده‌لي: «همزه» واته: شيتي و كابوس. «نفثه» واته: هاندان بو‌گوتني بو‌شيعري خراپ. «نفخه» واته: خو‌به‌زل زانين.

بابه‌ت: داناني ده‌ستي راست له‌سهر ده‌ستي چپ له‌نويزدا

۸۰۹- عَنْ قَبِيصَةَ بِنِ هُلْبٍ، عَنْ أَبِيهِ رضي الله عنه، قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم «يَوْمَنَا فَيَأْخُذُ شِمَالَهُ بِيَمِينِهِ»^(۲).
واته: قه‌بيصه‌ي كوري هولب له باوكيه‌وه رضي الله عنه ده‌گيرٲته‌وه، كه گوتوويه‌تى: پيغهمبه‌ري خوا صلى الله عليه وسلم پيشنويزي بو‌ده‌كردين، جا ده‌ستي چپي به‌ده‌ستي راستي ده‌گرت.

۸۱۰- عَنْ وَائِلِ بْنِ حُجْرٍ رضي الله عنه، قَالَ: رَأَيْتُ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم «يُصَلِّي، فَأَخَذَ شِمَالَهُ بِيَمِينِهِ»^(۳).
واته: وائيلي كوري حوجر رضي الله عنه ده‌لي: پيغهمبه‌رم صلى الله عليه وسلم بيني نويزي ده‌كرد، جا ده‌ستي چپي به‌ده‌ستي راستي گرتبوو.

۸۱۱- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ رضي الله عنه، قَالَ: مَرَّ بِي النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم وَأَنَا وَاضِعُ يَدِي الْيُسْرَى عَلَى الْيُمْنَى «فَأَخَذَ بِيَدِي الْيُمْنَى فَوَضَعَهَا عَلَى الْيُسْرَى»^(۴).

واته: عه‌بدوللاي كوري مه‌سعوود رضي الله عنه ده‌لي: پيغهمبه‌ر صلى الله عليه وسلم به‌لامدا تيپه‌ري، وه من له‌وكاته‌دا ده‌ستي چه‌پم له‌سهر ده‌ستي راستم دانا‌بوو، ئنجا (پيغهمبه‌ري خوا صلى الله عليه وسلم) ده‌ستي راستمي گرت و له‌سهر ده‌ستي چه‌پمي دانا.

(۱) صحيح لغيره.

(۲) صحيح لغيره. أخرجه الترمذي: ۲۵۲.

(۳) صحيح. أخرجه مسلم: ۴۰۱، والنسائي: ۸۸۷.

(۴) صحيح. أخرجه أبو داود: ۷۵۵، والنسائي: ۸۸۸.

بابهٔ: ده سپیكى خویندنی فاتحه

۸۱۲- عَنْ عَائِشَةَ رضی اللہ عنہا، قَالَتْ: «كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم، يَفْتَتِحُ الْقِرَاءَةَ بِ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ» (۱).

واته: عائشه رضی اللہ عنہا ده لئی: پیغه مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم به: بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ (۲) فاتحه، دهستی به خویندنی فاتحه ده کرد (له نويزدا).

۸۱۳- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: «كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم، وَأَبُو بَكْرٍ، وَعُمَرُ يَفْتَتِحُونَ الْقِرَاءَةَ بِ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ» (۳).

واته: نه نه سی کوری مالیک رضی اللہ عنہ ده لئی: پیغه مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم و، نه بو به کرو، عومه ریش به: بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ (۴) فاتحه، دهستیان ده کرد به خویندنی فاتحه.

۸۱۴- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، أَنَّ النَّبِيَّ صلی اللہ علیہ وسلم «كَانَ يَفْتَتِحُ الْقِرَاءَةَ بِ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ» (۵).

واته: نه بو هورهیره رضی اللہ عنہ ده گپرتته وه، که پیغه مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم به: بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ (۶) فاتحه، دهستی ده کرد به خویندنی فاتحه.

۸۱۵- عَنْ ابْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْمُعَقَّلِ، عَنْ أَبِيهِ رضی اللہ عنہ، قَالَ: وَقَلَّمَا رَأَيْتُ رَجُلًا أَشَدَّ عَلَيْهِ فِي الْإِسْلَامِ حَدَثًا مِنْهُ، فَسَمِعَنِي وَأَنَا أَقْرَأُ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ (۷) فَقَالَ: أَيُّ بَنِي إِيَّاكَ وَالْحَدَثُ، «فَأِنِّي صَلَّيْتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم، وَمَعَ أَبِي بَكْرٍ، وَمَعَ عُمَرَ، وَمَعَ عُثْمَانَ، فَلَمْ أَسْمَعْ رَجُلًا مِنْهُمْ يَقُولُهُ، فَإِذَا قَرَأَتْ، فَقُلِ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ» (۸).

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۴۹۸، وأبو داود: ۷۸۳ أخرجاه مطولاً.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۷۴۳، ومسلم: ۳۹۹، وأبو داود: ۷۸۲، والترمذي: ۲۴۶، والنسائي: ۹۰۲ و ۹۰۳ و ۹۰۶ و ۹۰۷.

(۳) حسن لغيره.

(۴) ضعيف والمرفوع منه صحيح لغيره. أخرجه الترمذي: ۲۴۴، والنسائي: ۹۰۸.

واته: ئیبنو عه‌بدو‌للائی کورپی موغه‌فهل له‌ باوکیه‌وه ﷺ ده‌گیریته‌وه، که‌ گوتویه‌تی: که‌م که‌سم بینوه‌ وه‌کو‌ئه‌و (واته: وه‌کو‌ عه‌بدو‌للائی کورپی موغه‌فهل) توندیج له‌سه‌ر شتی داهینراو و زیاده‌ له‌ ئیسلامدا، بویه‌ جارنکیان گویی له‌ من بوو کاتیج فاتیحه‌م خویند (له‌ پیش نوێزیدا) به: ﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ۝۱﴾ الفاتحه، ده‌ستم پیکرد، ئنجا گوتی: کورپی خۆم وریابه‌ له‌ شتی داهینراو و خۆتی لێ بیاریزه، به‌راستی من له‌ گه‌ل پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ، له‌ گه‌ل ئه‌بو به‌کرو، له‌ گه‌ل عومه‌رو، له‌ گه‌ل عوسمان نوێزم کردوه، له‌ هیچ یه‌ کیک له‌و پیاوانه‌ گویم لێ نه‌بووه‌ که‌ به: ﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ۝۱﴾ ده‌ستی پیکهن و بیلین، هه‌رکات ویستت فاتیحه‌ بخوینی بلی: ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ۝۲﴾ الفاتحه.

بابه‌ت: خویندنی قورئان له‌ نوێزی به‌یانیدا

۸۱۶- عَنْ قُطَيْبَةَ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، سَمِعَ النَّبِيَّ ﷺ «يَقْرَأُ فِي الصُّبْحِ ﴿وَالنَّحْلَ بِاسِقَتِ لَهَا طَلْعُ نَضِيدٍ ۝۱۰﴾ ق»^(۱).

واته: قوتبه‌ی کورپی مالیک ﷺ ده‌گیریته‌وه‌ که‌ گویی له‌ پیغه‌مبه‌ر ﷺ بووه‌ له‌ نوێزی به‌یانیدا ئه‌و ئایه‌ته‌ی ده‌خوینده‌وه: ﴿وَالنَّحْلَ بِاسِقَتِ لَهَا طَلْعُ نَضِيدٍ ۝۱۰﴾ ق، واته: هه‌روه‌ها دارخورمای به‌رزو بلند به‌ هیشووی تیک په‌ستراوه‌وه.

۸۱۷- عَنْ عَمْرِو بْنِ حُرَيْثٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: «صَلَّيْتُ مَعَ النَّبِيِّ ﷺ، وَهُوَ يَقْرَأُ فِي الْفَجْرِ، كَأَنِّي أَسْمَعُ قِرَاءَتَهُ: ﴿فَلَا أُقِيمُ بِالْحُنَيْسِ ۝۱۵﴾ الْجَوَارِ الْكُنَّسِ ۝۱۶﴾ التكویر»^(۲).

واته: عه‌مپی کورپی حوره‌یس ﷺ ده‌لێ: له‌ گه‌ل پیغه‌مبه‌ر ﷺ نوێزم کردوه، له‌ نوێزی به‌یانیدا قورئانی ده‌خویند وه‌کو‌ئه‌وه‌ی گویم له‌ قورئان خویندنه‌که‌ی بی که‌ ئه‌و ئایه‌ته‌ی ده‌خویند: ﴿فَلَا أُقِيمُ بِالْحُنَيْسِ ۝۱۵﴾ الْجَوَارِ الْكُنَّسِ ۝۱۶﴾ التكویر، واته: سویند به‌و (ئه‌ستیره‌ گه‌رۆکانه‌ی) ده‌گه‌رینه‌وه‌ ۝۱۵ به‌و ئه‌ستیرانه‌ی که‌ په‌نا ده‌گرن و دیار نامینن ۝۱۶.

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۴۵۷، والترمذي: ۳۰۶، والنسائي: ۹۵۰.

(۲) حسن. أخرجه أبو داود: ۸۱۷، والنسائي: ۹۵۱، وانظر مسلم: ۴۵۶.

٨١٨- عَنْ أَبِي بَرْزَةَ رضي الله عنه أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ «كَانَ» يَقْرَأُ فِي الْفَجْرِ مَا بَيْنَ السُّتَيْنِ إِلَى الْمِائَةِ»^(١).

واته: ئەبو بەرزە رضي الله عنه دەگێڕێتەوه که پێغه مبهری خوا ﷺ له نوێزی بهیانیدا له نتوان شهست بۆ سه د ئایه تی ده خویند.

٨١٩- عَنْ أَبِي قَتَادَةَ رضي الله عنه، قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ «يُصَلِّي بِنَا، فَيُطِيلُ فِي الرَّكْعَةِ الْأُولَى مِنَ الظُّهْرِ، وَيُقْصِرُ فِي الثَّانِيَةِ، وَكَذَلِكَ فِي الصُّبْحِ»^(٢).

واته: ئەبو قه تاده رضي الله عنه ده لێ: پێغه مبهری خوا ﷺ نوێزی بۆمان ده کرد، جا له پکاتی به که می نوێزی نیوه پۆ درێزه ی به خویندنی قورئان ده دا، وه له پکاتی دووه مدا کورتی ده کرده وه، به هه مان شیوه ش بۆ نوێزی به یانی (واته: له نوێزی به یانیشدا پکاتی به که می درێتر بوو له پکاتی دووه م).

٨٢٠- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ السَّائِبِ رضي الله عنه قَالَ: «قَرَأَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ فِي صَلَاةِ الصُّبْحِ: بِالْمُؤْمِنُونَ فَلَمَّا آتَى عَلَى ذِكْرِ عِيسَى، أَصَابَتْهُ شَرْقَةٌ، فَرَكَعَّ» يَعْني سَعَلَةً»^(٣).

واته: عه بدوللای کوری سائیب رضي الله عنه ده لێ: پێغه مبهری خوا ﷺ له نوێزی به یانیدا سووره تی «المؤمنون» سی خویند، جا کاتی گه یشته باسی عیسا ﷺ کۆکه ی هات و ته واوی نه کرد، به کسه ر چوو بۆ رکوع.

بابه ت: خویندنی قورئان له نوێزی به یانی رۆژی جومعه دا

٨٢١- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رضي الله عنه، قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ «يَقْرَأُ فِي صَلَاةِ الصُّبْحِ يَوْمَ الْجُمُعَةِ: ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ (١) وَ ﴿هَلْ أَتَى عَلَى الْإِنْسَانِ﴾ (٢)»^(٤).

واته: ئیبنو عه بیاس رضي الله عنه ده لێ: پێغه مبهری خوا ﷺ له نوێزی به یانی رۆژی جومعه دا سووره تی: ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ (١) وَ ﴿هَلْ أَتَى عَلَى الْإِنْسَانِ﴾ (٢) سی ده خویند. (واته: سووره ته کانی: السجدة و الإنسان).

(١) صحیح. أخرجه البخاري: ٥٤١، ومسلم: ٤٦١، وأبو داود: ٣٩٨، والنسائي: ٩٤٨.

(٢) صحیح. أخرجه البخاري: ٧٥٩، ومسلم: ٤٥١، وأبو داود: ٧٩٨ و ٩٧٤-٩٧٨.

(٣) صحیح. أخرجه مسلم: ٤٥٥، وأبو داود: ٦٤٩، والنسائي: ١٠٠٧.

(٤) صحیح. أخرجه مسلم: ٨٧٩، وأبو داود: ١٠٧٤ و ١٠٧٥، والترمذي: ٥٢٠، والنسائي: ٩٥٦ و ١٤٢١.

۸۲۲- عَنْ مُصْعَبِ بْنِ سَعْدٍ، عَنْ أَبِيهِ رضی الله عنه، قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله «يَقْرَأُ فِي صَلَاةِ الْفَجْرِ يَوْمَ الْجُمُعَةِ: اَلَمْ تَنْزِيلٌ، وَهَلْ أَتَى عَلَى الْإِنْسَانِ»^(۱).

واته: موضعه‌بی کوری سه‌عد له باوکیه‌وه رضی الله عنه ده‌گیرته‌وه، که گوتویه‌تی: بیغه‌مبه‌ری خوا صلی الله علیه و آله له نوژی به‌یانی رژی جومعه‌دا سووره‌تی: «اَلَمْ تَنْزِيلُ السَّجْدَةِ» و «وَهَلْ أَتَى عَلَى الْإِنْسَانِ»-سی ده‌خویند.

۸۲۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله كَانَ يَقْرَأُ فِي صَلَاةِ الصُّبْحِ يَوْمَ الْجُمُعَةِ: ﴿اَلَمْ تَنْزِيلٌ ﴿۲﴾ وَ ﴿هَلْ أَتَى عَلَى الْإِنْسَانِ ﴿۱﴾﴾^(۲).

واته: نه‌بو هوره‌یره رضی الله عنه ده‌گیرته‌وه که بیغه‌مبه‌ری خوا صلی الله علیه و آله له نوژی به‌یانی رژی جومعه‌دا سووره‌تی: ﴿اَلَمْ تَنْزِيلٌ ﴿۱﴾ تَنْزِيلٌ ﴿۲﴾﴾ و ﴿هَلْ أَتَى عَلَى الْإِنْسَانِ ﴿۱﴾﴾-سی ده‌خویند.

۸۲۴- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ رضی الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله كَانَ يَقْرَأُ فِي صَلَاةِ الصُّبْحِ يَوْمَ الْجُمُعَةِ: ﴿اَلَمْ تَنْزِيلٌ ﴿۱﴾ تَنْزِيلٌ ﴿۲﴾﴾ وَ ﴿هَلْ أَتَى عَلَى الْإِنْسَانِ ﴿۱﴾﴾، قَالَ إِسْحَاقُ: هَكَذَا حَدَّثَنَا عَمْرُو، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ، لَا أَشْكُ فِيهِ^(۳).

واته: عه‌بدوللای کوری مه‌سعود رضی الله عنه ده‌گیرته‌وه، که بیغه‌مبه‌ری خوا صلی الله علیه و آله له نوژی به‌یانی رژی جومعه‌دا سووره‌تی: ﴿اَلَمْ تَنْزِيلٌ ﴿۱﴾ تَنْزِيلٌ ﴿۲﴾﴾ و ﴿هَلْ أَتَى عَلَى الْإِنْسَانِ ﴿۱﴾﴾-سی ده‌خویند. ئیسحاق ده‌لنی: هیچ گومانم نه (زور دلنیام) له‌وهی که عه‌مر له‌عه‌بدوللای به‌همان شیوه‌ بوی گیراینه‌وه.

بابه‌ت: خویندن قورئان له‌نوژی نیوه‌رؤ و عه‌صردا

۸۲۵- عَنْ قَزَعَةَ رضی الله عنه، قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا سَعِيدٍ الْخُدْرِيَّ، عَنْ صَلَاةِ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله، فَقَالَ: لَيْسَ لَكَ فِي ذَلِكَ خَيْرٌ، قُلْتُ: بَيْنَ، رَحِمَكَ اللَّهُ، قَالَ: «كَانَتْ الصَّلَاةُ تُقَامُ لِرَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله الظُّهْرَ، فَيَخْرُجُ أَحَدُنَا إِلَى الْبَيْعِ، فَيَقْضِي حَاجَتَهُ، فَيَجِيءُ فَيَتَوَضَّأُ، فَيَجِدُ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فِي الرَّكْعَةِ الْأُولَى مِنَ الظُّهْرِ»^(۴).

(۱) صحیح لغیره.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۸۹۱ و ۱۰۶۸، ومسلم: ۸۸۰، والنسائي: ۹۵۵.

(۳) صحیح.

(۴) صحیح. أخرجه مسلم: ۴۵۴، والنسائي: ۹۷۳.

واته: قهزه‌عه ﷺ ده‌لى: پرسىارم له ئه‌بو سه‌عیدی خودری کرد ده‌رباره‌ی نوڭزى پیغه‌مبه‌رى خوا ﷺ، ئه‌ویش گوتى: (له وه‌لامى ئه‌و پرسىاره) هیچ چاکه‌یه‌کت بۆ نیه (چونکه ده‌یزانى که پیشى بلئى ناتوانئى جئیه‌جئى بکات، بۆیه گوتى خئیرى لئناکه‌ی)، قهزه‌عه ده‌لى: گوتم: بۆم پروونکه‌وه په‌حمه‌تى خوات لئیبى، گوتى: قامه‌تى نوڭز بۆ پیغه‌مبه‌رى خوا ﷺ ده‌کرا بۆ نوڭزى نیوه‌رۆ، په‌کئیک له ئیمه (ده‌یتوانى) ده‌ربجئى و پروات بۆ به‌قیع له‌وى پئویستیه‌که‌ی جئیه‌جئى بکات و بیته‌وه ده‌ستنوڭز بگرئى، ئه‌و جاریش ده‌بیینی که پیغه‌مبه‌رى خوا ﷺ هر له‌رکاتى په‌که‌مى نوڭزى نیوه‌رۆ دایه.

تییبى: مه‌به‌ست له‌و درئزکردنه‌وه‌ی نوڭزه‌ته‌نیا رکاتى په‌که‌مه، ئه‌ویش به‌مه‌به‌ستى ئه‌وه‌ی خه‌لک به‌نوڭزى به‌کۆمه‌ل رابگه‌ن، بۆیه رکاتى په‌که‌مى نوڭزه‌که‌ی درئز ده‌کرده‌وه، ئه‌مه‌تئگه‌یشتن و قسه‌ی هه‌ندئیک له‌هاوه‌لانه، هه‌ندئیکیش گوتوویانه رکاتى په‌که‌م و دووه‌مى درئز ده‌کرده‌وه ﷺ.

۸۲۶- عَنْ أَبِي مَعْمَرٍ رضي الله عنه، قَالَ: قُلْتُ لِحَبَّابٍ: يَا أَيُّ شَيْءٍ كُنْتُمْ تَعْرِفُونَ قِرَاءَةَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فِي الظُّهْرِ وَالْعَصْرِ؟ قَالَ: بِاضْطِرَابٍ لِحَيْتِهِ^(۱).

واته: ئه‌بو مه‌عمه‌ر رضي الله عنه ده‌لى: به‌خه‌ببایم گوت: به‌چی شتئیک ده‌تانزانى که پیغه‌مبه‌رى خوا ﷺ له‌نوڭزى نیوه‌رۆ و عه‌صدا قورئان ده‌خوئئى؟ گوتى: به‌جووله‌جوولئى ریشى.

۸۲۷- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: مَا رَأَيْتُ أَحَدًا أَشْبَهَ صَلَاةَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، مِنْ فُلَانٍ، قَالَ: وَكَانَ يُطِيلُ الْأُولَيْنِ مِنَ الظُّهْرِ، وَيُخَفِّفُ الْأَخْرَيْنِ، وَيُخَفِّفُ الْعَصْرَ^(۲).

واته: ئه‌بو هوره‌یره رضي الله عنه ده‌لى: هیچ که‌سئیک نه‌بیئیه‌وه له‌نوڭزکردنه‌که‌ی هئنده به‌ پیغه‌مبه‌رى خوا ﷺ بجئى وه‌کو فلانه‌که‌س، که دوو رکاتى په‌که‌مى له‌نوڭزى نیوه‌رۆ درئز ده‌کرده‌وه، وه‌دوو رکاته‌ی کۆتایی که‌متر، یان کورتتر ده‌کرده‌وه، هه‌روه‌ها نوڭزى عه‌صریشى کورت و پوخت بوو.

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۷۴۶ و ۷۶۰ و ۷۶۱، وأبو داود: ۸۰۱.

(۲) صحیح. أخرجه النسائي: ۹۸۲ و ۹۸۳.

۸۲۸- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رضي الله عنه، قَالَ: اجْتَمَعَ ثَلَاثُونَ مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، فَقَالُوا: تَعَالَوْا حَتَّى نَقِيسَ قِرَاءَةَ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، فِيمَا لَمْ يَجْهَرْ فِيهِ مِنَ الصَّلَاةِ، فَمَا اخْتَلَفَ مِنْهُمْ رَجُلَانِ، فَقَاسُوا قِرَاءَتَهُ فِي الرَّكْعَةِ الْأُولَى مِنَ الظُّهْرِ، بِقَدْرِ ثَلَاثِينَ آيَةً، وَفِي الرَّكْعَةِ الْأُخْرَى قَدَرَ النُّصْفَ مِنْ ذَلِكَ، وَقَاسُوا ذَلِكَ فِي الْعَصْرِ، عَلَى قَدْرِ النُّصْفِ مِنَ الرَّكْعَتَيْنِ الْأُخْرَيَيْنِ مِنَ الظُّهْرِ^(۱).

واته: نه بو سه عیدی خودری رضي الله عنه ده لئ: سی که س له هاوه لانی پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم کوبوونه وه و گوتیان: وهرن با نه دازه ی قورټان خویندنی پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم دیاری بکه ین له و نوټزانه دا که قورټان خویندن تیاندان به ده نگي بهر ز نیه (نیوه رږ و عهصر)، له ناو نه وانه دا دوو که سیش راجیایان نه بوو، نه دازه ی قورټان خویندنیان له رکاتی یه که می نوټزی نیوه رږ به نه دازه ی سی ثابته دیاری کرد، وه له رکاته که ی تردا به نه دازه ی نیوه ی نه وه، وه به هه مان شیوه نه دازه ی قورټان خویندنیان بو نوټزی عهصر به نه دازه ی نیوه ی دوو رکاتی کوتایی نیوه رږ خه ملاند.

بابه ت: به ده نگي بهر ز خویندنی ثابته کان هه ندئ جار له نوټزی نیوه رږ و عهصر دا

۸۲۹- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي قَتَادَةَ، عَنْ أَبِيهِ رضي الله عنه، قَالَ: «كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يَقْرَأُ بِنَا فِي الرَّكْعَتَيْنِ الْأُولَيَيْنِ مِنْ صَلَاةِ الظُّهْرِ، وَيُسْمِعُنَا الْآيَةَ أَحْيَانًا»^(۲).

واته: عه بدوللای کوری نه بو قه تاده له باوکیه وه رضي الله عنه ده گپریته وه، گوتوویه تی: پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم له دوو رکاتی یه که می نوټزی نیوه رږ دا قورټانی بو ده خویندین، وه هه ندئ جار گوئیستی ثابته کان ده کردین.

۸۳۰- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضي الله عنه، قَالَ: «كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يُصَلِّي بِنَا الظُّهْرَ، فَتَسْمَعُ مِنْهُ الْآيَةَ بَعْدَ الْآيَاتِ، مِنْ سُورَةِ لُقْمَانَ، وَالذَّارِيَاتِ»^(۳).

(۱) ضعیف لکن المرفوع منه له طریق آخر عند مسلم ۴۵۲ دون لفظه القياس.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۷۵۹، ومسلم: ۴۵۱، وأبو داود: ۷۹۸ و ۷۹۹، والنسائي: ۹۷۴-۹۸۷.

(۳) ضعیف. أخرجه النسائي: ۹۷۱.

واته: به پرائی کورې عزیز ﷺ ده لئ: پیغمبه ری خوا ﷺ نوژی نیوهر پوی بو ده کردین، نیمه ش ثایه ت له دوا ی ثایه ت گوی بیستی ده بووین له سوهره تی «لقمان» و «الذاریات».

بابه ت: قوربان خویندن له نوژی شیاندا

۸۳۱- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہما، عَنْ أُمِّهِ - قَالَ أَبُو بَكْرٍ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ هِيَ لُبَابَةُ أَنَّهَا سَمِعَتْ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ «يَقْرَأُ فِي الْمَغْرِبِ بِالْمُرْسَلَاتِ عُرْفًا»^(۱).

واته: نینو عه عباس رضی اللہ عنہما له دایکیه وه - نه بو به کری کورې شه به ده لئ: (ناوی دایکی) لوبابه بووه - ده گپریته وه که گوی له پیغمبه ری خوا ﷺ بوو له نوژی شیاندا سوهره تی «بالمُرْسَلَاتِ عُرْفًا» ی خویند.

۸۳۲- عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ جُبَيْرِ بْنِ مُطْعِمٍ رضی اللہ عنہ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ ﷺ «يَقْرَأُ فِي الْمَغْرِبِ بِالطُّورِ» قَالَ جُبَيْرٌ فِي غَيْرِ هَذَا الْحَدِيثِ: فَلَمَّا سَمِعْتُهُ يَقْرَأُ: ﴿أَمْ خُلِقُوا مِنْ غَيْرِ شَيْءٍ أَمْ هُمْ الْخَالِقُونَ﴾^(۲) الطور، إِلَى قَوْلِهِ: ﴿فَلَيَاتِ مُسْتَعْمُهُمْ بِسُلْطَانٍ مُبِينٍ﴾^(۳) الطور، كَادَ قَلْبِي يَطِيرُ^(۴).

واته: موحه ممدی کورې جوبه یری کورې مو تعیم رضی اللہ عنہ له باوکیه وه، ده گپریته وه که گوتوویه تی: گویم له پیغمبه ری خوا ﷺ بوو که له نوژی شیاندا سوهره تی «الطور» ی ده خویند. جوبه یر جگه له م فرموده ده دا، ده لئ: کاتیک گویم لیبوو که (پیغمبه ر ﷺ) نه م ثایه تانه ی ده خویند: ﴿أَمْ خُلِقُوا مِنْ غَيْرِ شَيْءٍ أَمْ هُمْ الْخَالِقُونَ﴾^(۲) الطور، واته: نایا نه وان (بی خالقیک) له خو یانه وه دروست بوون یان خو یان (خالق) و دروستکهری خو یانن، تا ده گاته نه وه ی: ﴿فَلَيَاتِ مُسْتَعْمُهُمْ بِسُلْطَانٍ مُبِينٍ﴾^(۳) الطور، واته: جا (نه گهر راست نه کهن) با گوی گره که یان به لگه یه کی روون به ینیت. نریک بوو (خهریک بوو) که دلّم بفری (له بهر روون و ناشکرای هه ق و ده رکه وتنی باتل بووم).

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۷۶۳ و ۴۴۲۹، ومسلم: ۴۶۲، وأبو داود: ۸۱۰، والترمذي: ۳۰۸، والنسائي: ۹۸۵ و ۹۸۶.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۷۶۵، ومسلم: ۴۶۳، وأبو داود: ۸۱۱، والنسائي: ۹۸۷.

۸۳۳- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضي الله عنه، قَالَ كَانَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم يَقْرَأُ فِي الْمَغْرِبِ: ﴿قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ﴾ (۱) وَ ﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ﴾ (۱) «(۱)».

واته: ئينو عومەر رضي الله عنه ده لى: پيغه مبهري خوا صلى الله عليه وسلم له نويزى شيواندا ﴿قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ﴾ (۱) و ﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ﴾ (۱) سى ده خویند. (واته: سووره تى الكافرون و الإخلاص).

بابهت: قوربان خویندن له نويزى خهوتناندا

۸۳۴- عَنِ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ رضي الله عنه، أَنَّهُ صَلَّى مَعَ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم الْعِشَاءَ الْآخِرَةَ، قَالَ: فَسَمِعْتُهُ «يَقْرَأُ بِالتِّينِ وَالزَّيْتُونِ» (۲).

واته: به پرائى كورى عازيب رضي الله عنه كه له گهل پيغه مبهري صلى الله عليه وسلم نويزى خهوتنانى كردوه ده گيرنه وه كه گوتويه تى: گوى بيستى (پيغه مبهري خوا صلى الله عليه وسلم) بووم كه سووره تى «التين» سى ده خویند.

۸۳۵- عَنِ الْبَرَاءِ رضي الله عنه، مِثْلَهُ قَالَ: فَمَا سَمِعْتُ إِنْسَانًا أَحْسَنَ صَوْتًا، - أَوْ قِرَاءَةً مِنْهُ - (۳).

واته: به پراء رضي الله عنه به هه مان شيوه ده گيريته وه ده لى: گوييستي هيچ مروفيك نه بووم كه دهنگى، يان خویندنه وهى له و (واته: پيغه مبهري خوا صلى الله عليه وسلم) جواتر بووبى.

۸۳۶- عَنِ جَابِرٍ رضي الله عنه، أَنَّ مُعَاذَ بْنَ جَبَلٍ صَلَّى بِأَصْحَابِهِ الْعِشَاءَ، فَطَوَّلَ عَلَيْهِمْ، فَقَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم «اقْرَأْ بِالشَّمْسِ وَضُحَاهَا، وَ ﴿سَبِّحْ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى﴾ (۱)، ﴿وَاللَّيْلِ إِذَا يَغْشَى﴾ (۱) وَ ﴿اقْرَأْ بِأَسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ﴾ (۱) «(۴)».

(۱) شاذ و المحفوظ أنه كان يقرأ بهما في سنة المغرب.

(۲) صحيح. أخرجه البخاري: ۷۶۷، ومسلم: ۴۶۴، وأبو داود: ۱۲۲۱، والترمذي: ۳۱۰، والنسائي: ۱۰۰۰ و ۱۰۰۱.

(۳) صحيح. أخرجه البخاري: ۷۶۷، ومسلم: ۴۶۴، وأبو داود: ۱۲۲۱، والترمذي: ۳۱۰، والنسائي: ۱۰۰۰ و ۱۰۰۱.

(۴) صحيح. أخرجه البخاري: ۷۰۰ و ۶۱۰۶، ومسلم: ۴۶۵، وأبو داود: ۷۹۰، والنسائي: ۹۸۴ و ۹۹۷ و ۹۹۸.

واته: جابیر رضی اللہ عنہ ده گپریته وه که موعازی کوری جه بهل نوێژی خه وتنانی بو ها وه لانی کرد، له سه ری درێژ کردنه وه، ئنجا پیغه مبه ری خوا رضی اللہ عنہ فه رمووی: سووره تی ﴿ وَالشَّمْسِ وَضُحَاهَا ۝۱ ﴾ وه ﴿ سَبَّحْ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى ۝۱ ﴾ وه ﴿ وَاللَّيْلِ إِذَا يَغْشَى ۝۱ ﴾ وه ﴿ أَقْرَأْ بِأَسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ ۝۱ ﴾ بخوینه.

بابهت: قورئان خویندن له دواى ئیمام (له نوێژدا)

۸۳۷- عَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ رضی اللہ عنہ، أَنَّ النَّبِيَّ صلی اللہ علیہ وسلم قَالَ: «لَا صَلَاةَ لِمَنْ لَمْ يَقْرَأْ فِيهَا بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ»^(۱).

واته: عوباده ی کوری صامیت رضی اللہ عنہ ده لی: پیغه مبه ر رضی اللہ عنہ فه رموویه تی: هه ر که سیک له نوێژدا فاتیه نه خوینی نوێژه که ی بهرنا که وی.

۸۳۸- عَنْ أَنَّ أَبَا السَّائِبِ، أَخْبَرَهُ، أَنَّهُ سَمِعَ أَبَا هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: «مَنْ صَلَّى صَلَاةً لَمْ يَقْرَأْ فِيهَا بِأَمِّ الْقُرْآنِ، فَهِيَ خِدَاجٌ غَيْرُ مَمَامٍ» فَقُلْتُ: يَا أَبَا هُرَيْرَةَ، فَإِنِّي أَكُونُ أحيانًا وَرَاءَ الْإِمَامِ، فَغَمَزَ ذِرَاعِي وَقَالَ: يَا فَارِسِيُّ، اقْرَأْ بِهَا فِي نَفْسِكَ^(۲).

واته: ئەبو سائیب ده گپریته وه که گونی له ئەبو هوریره رضی اللہ عنہ بووه که ده یگوت: پیغه مبه ری خوا رضی اللہ عنہ فه رموویه تی: هه ر که سیک نوێژ بکات و سووره تی فاتیه ی تیدا نه خوینی، ئەوه نوێژه که ی که موکوره و ته واو نیه، ئەبو سائیب ده لی: گوتم: ئە ی ئەبو هوریره! من هه ندی جار له دوا ی ئیمام چۆن بیخوینم؟ ئەویش باسکی گرتم و گوتی: ئە ی فارسی به هیواشی و نهینی بو خۆتی بخوینه.

۸۳۹- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: «لَا صَلَاةَ لِمَنْ لَمْ يَقْرَأْ فِي كُلِّ رَكْعَةٍ بِالْحَمْدِ لِلَّهِ وَسُورَةٍ، فِي فَرِيضَةٍ أَوْ غَيْرِهَا»^(۳).

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۷۵۶، ومسلم: ۳۹۴، وأبو داود: ۸۲۲ و ۸۲۳، والترمذي: ۲۴۷ و ۳۱۱، والنسائي: ۹۱۰ و ۹۱۱ و ۹۲۰.

(۲) صحیح. أخرجه مسلم: ۳۹۵، وأبو داود: ۸۲۱، والترمذي: ۲۹۵۳، والنسائي: ۹۰۹.

(۳) صحیح لیغره. أخرجه الترمذي: ۲۳۸.

واته: نه بو سه عید ﷺ ده‌لى: پیغه‌مبه‌رى خوا ﷺ فه‌رموویه‌تى: هه‌ر كه‌سىك له هه‌ر ركاتيكدا سووره‌تى فاتيحه نه‌خوينى له‌گه‌ل سووره‌تيكى ديكه‌دا نويزه‌كه‌ى ته‌واو نيه، جا چ فه‌رز، بى يان جگه له فه‌رز بى (واته سوننه‌ت).

۸۴۰- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «كُلُّ صَلَاةٍ لَا يُقْرَأُ فِيهَا بِأَمِّ الْكِتَابِ فَهِيَ خِدَاجٌ»^(۱).

واته: عائشه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ده‌لى: گويم له پیغه‌مبه‌رى خوا ﷺ بوو ده‌یفه‌رموو: هه‌ر نويزيك سووره‌تى فاتيحه‌ى تيدا نه‌خوينى، نويزيكى ناته‌واوه.

۸۴۱- عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «كُلُّ صَلَاةٍ لَا يُقْرَأُ فِيهَا بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ فَهِيَ خِدَاجٌ، فَهِيَ خِدَاجٌ»^(۲).

واته: عه‌مري كورى شوعه‌يب رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ له باوكيه‌وه، له باپيره‌وه ده‌گيرته‌وه، كه پیغه‌مبه‌رى خوا ﷺ فه‌رموویه‌تى: هه‌ر نويزيك كه سووره‌تى فاتيحه‌ى تيدا نه‌خوينى، نه‌و نويزه ناته‌واوه، ناته‌واوه.

۸۴۲- عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: سَأَلَهُ رَجُلٌ فَقَالَ: أَقْرَأُ وَالْإِمَامُ يَقْرَأُ؟ قَالَ: سَأَلَ رَجُلٌ النَّبِيَّ ﷺ: أَمَّا كَلِّ صَلَاةٍ قِرَاءَةٌ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «نَعَمْ» فَقَالَ رَجُلٌ مِنَ الْقَوْمِ: وَجَبَ هَذَا»^(۳).

واته: نه بو ده‌رداء رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ده‌لى: پياوئك پرسياى لئىكردوه گوتوویه‌تى: ئايا منيش (قورئان) بخوينم كاتيك ئياميش ده‌بخوينى؟ نه‌وئيش گوتوویه‌تى: پياوئك پرسياى له پیغه‌مبه‌ر ﷺ كرد و گوتى: ئايا له هه‌موو نويزيكدا خويندنى واجبه؟ جا پیغه‌مبه‌رى خوا ﷺ فه‌رمووى: به‌لى، ئيتى پياوئك له خه‌لكه‌كه گوتى: نه‌و حوكمه واجبه بوو.

۸۴۳- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: «كُنَّا نَقْرَأُ فِي الظُّهْرِ وَالْعَصْرِ خَلْفَ الْإِمَامِ فِي الرَّكْعَتَيْنِ الْأُولَيَيْنِ، بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ، وَسُورَةٍ وَفِي الْأُخْرَتَيْنِ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ»^(۴).

(۱) صحيح لغيره.

(۲) صحيح لغيره.

(۳) ضعيف الإسناد. أخرجه النسائي: ۹۲۳.

(۴) صحيح.

واته: جابیری کوری عه بدوللا ﷺ ده لی: تیمه له نويزی نیوه پۆ و عه سردا فاتیه و سوورپه تیکی دیکه مان له دوو رکاتی به که مدا له دواى تیمام ده خویند، وه له دوو رکاته که ی کو تاییدا ته نها فاتیه مان ده خویند.

بابهت: دوو وه ستان و بیدهنگ بوونی کهم له لایهن تیماموه

۸۴۴- عَنْ سَعِيدٍ، عَنْ قَتَادَةَ ﷺ، عَنِ الْحَسَنِ، عَنْ سَمُرَةَ بْنِ جُنْدَبٍ ﷺ، قَالَ: «سَكَّتَانِ حَفِظْتُهُمَا عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ»، فَأَنْكَرَ ذَلِكَ عِمْرَانُ بْنُ الْحُصَيْنِ ﷺ، فَكَتَبْنَا إِلَى أَبِي بِنِ كَعْبٍ بِالْمَدِينَةِ، فَكَتَبَ أَنَّ سَمُرَةَ قَدْ حَفِظَ. قَالَ سَعِيدٌ: فَقُلْنَا لِقَتَادَةَ: مَا هَاتَانِ السَّكَّتَانِ؟ قَالَ: إِذَا دَخَلَ فِي صَلَاتِهِ، وَإِذَا فَرَعَ مِنَ الْقِرَاءَةِ، ثُمَّ قَالَ بَعْدُ: وَإِذَا قَرَأَ ﴿عَبْرَ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ﴾ ﴿الفاتحة﴾، قَالَ: وَكَانَ يُعْجِبُهُمْ: إِذَا فَرَعَ مِنَ الْقِرَاءَةِ أَنْ يَسْكُتَ، حَتَّى يَتَرَادَّ إِلَيْهِ نَفْسُهُ^(۱).

واته: سه عیدو قه تاده له سه سه نه وه، له سه مورپه ی کوری چونده به وه ﷺ ده گیرنه وه که گو توویه تی: دوو وه ستانی کهم هه یه که له پیغه مبهری خوا ﷺ له یادم ماوه، جا عیمرانی کوری حوصه ین ﷺ نکوولی کرد، بویه تیمه ش نامه مان نووسی بو ئوبه ی کوری که عب ﷺ، که له مه دینه بوو، ئه ویش نووسی که بیگومان سه مورپه ﷺ راست ده کات. سه عید گو تی: به قه تاده مان گوت: ئه و دوو وه ستانه کامانه ن؟ گو تی: کاتیک سه ره تا ده چوو ه ناو نويزه که به وه، وه کاتیک که له خویندنی فاتیه ده بوویه وه، پاش ئه مه گو تی: وه کاتیک ئه وه ی ده خوینده وه: ﴿عَبْرَ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ﴾ ﴿الفاتحة﴾، واته: نه ک (پینگای) ئه وان ه ی خه شمی (تویان) لیگیرا وه (وه ک جوله که وهاو کرده وه کانیا ن) وه نه ک (پینگای) گو مپرایان وه ک (گاوره کان وهاو کرده وه کانیا ن)، گو تی: ئه وانیش پیی سه رسام بوون، که کاتیک له خویندنی فاتیه ته واو ده بوو، ئنجا که می ده وه ستا تا کو هه ناسه ی ده هاته وه بهر.

۸۴۵- عَنِ الْحَسَنِ ﷺ، قَالَ: قَالَ سَمُرَةُ ﷺ: «حَفِظْتُ سَكَّتَيْنِ فِي الصَّلَاةِ، سَكَّتَهُ قَبْلَ الْقِرَاءَةِ، وَسَكَّتَهُ عِنْدَ الرُّكُوعِ» فَأَنْكَرَ ذَلِكَ عَلَيْهِ عِمْرَانُ بْنُ الْحُصَيْنِ ﷺ، فَكَتَبُوا إِلَى الْمَدِينَةِ إِلَى أَبِي بِنِ كَعْبٍ ﷺ، فَصَدَّقَ سَمُرَةَ^(۲).

(۱) ضعیف. أخرجه أبو داود: ۷۷۷ و ۷۸۰، والترمذي: ۲۵۱.

(۲) ضعیف. أخرجه أبو داود: ۷۷۷ و ۷۸۰، والترمذي: ۲۵۱.

واته: حهسه ن ده لئ: سه مورې ﷺ گوتی: له ناو نو یژدا دوو وه ستانی کم هه یه که له یادم ماون، وه ستانیک پیش ده ستیپ کردن به خویندنی فاتحه، وه وه ستانیک کاتی رکوع، عیمرانی کوری حوصه ینیش ﷺ نکوولی له وه کرد، ئنجا نویسیان بو ئوبه ی کوری که عب ﷺ که له مه دینه بو، ئه ویش سه مورې به پراست دانا.

بابه ت: بیده نگ بوون کاتیک ئیمام قورئان ده خوینت (له نو یژدا)

۸۴۶- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّمَا جُعِلَ الْإِمَامُ لِيُؤْتَمَّ بِهِ، فَإِذَا كَبَّرَ فَكَبِّرُوا، وَإِذَا قَرَأَ فَأَنْصِتُوا، وَإِذَا قَالَ: ﴿عَبْرَ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا أَلْسَانِينَ﴾ ﴿٥﴾ الْفَاتِحَةَ، فَقُولُوا: آمِينَ، وَإِذَا رَكَعَ فَارْكَعُوا، وَإِذَا قَالَ: سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ، فَقُولُوا: اللَّهُمَّ رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ، وَإِذَا سَجَدَ فَاسْجُدُوا، وَإِذَا صَلَّى جَالِسًا، فَصَلُّوا جُلُوسًا أَجْمَعِينَ»^(۱).

واته: ئه بو هورېره پره ﷺ ده لئ: پیغه مبه ری خوا ﷺ فه رموویه تی: پیشنو یژ بو ئه وه یه که به یره وی بکه ون (پیشی مه که ون)، هه رکات ته کبیری کردو نو یژ ی دابه ستا، ئیوه ش ته کبیر بکه ن (نو یژه که تان دابه ستن) وه هه رکات قورئانی خویند ئیوه بیده نگ بن (له گه لی مه لینه وه)، وه کاتیک گوتی: ﴿عَبْرَ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا أَلْسَانِينَ﴾ ﴿٥﴾ الْفَاتِحَةَ، واته: نه ک (پینگای) ئه وان ه ی خه شمی (تویان) لیگیراوه (وه ک جوله که وهاو کرده وه کانیان) وه نه ک (پینگای) گومرایان وه ک (گاوره کان وهاو کرده وه کانیان)، ئیوه بلین: ئامین، وه کاتیک پویشته رکوع ئیوه ش رکوع بهرن، وه کاتی گوتی: «سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ»، ئیوه ش بلین: «اللَّهُمَّ رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ»، وه کاتیک چووه سوجه ئیوه ش له گه لیدا سوجه بهرن، وه کاتیک (پیشنو یژ) نو یژ ی به دانیشته وه کرد، ئیوه ش هه مووتان به دانیشته وه نو یژ بکه ن.

۸۴۷- عَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِذَا قَرَأَ الْإِمَامُ فَأَنْصِتُوا، فَإِذَا كَانَ عِنْدَ الْقَعْدَةِ، فَلْيُكُنْ أَوَّلَ ذِكْرِ أَحَدِكُمُ التَّسْبِيحَ»^(۲).

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۷۲۲ و ۷۳۴، ومسلم: ۴۱۴ و ۴۱۵ و ۴۱۶ و ۴۱۷، وأبو داود: ۶۰۴، والنسائي: ۹۲۱ و ۹۲۲.

(۲) صحیح. أخرجه مسلم: ۴۰۴، وأبو داود: ۹۷۲ و ۹۷۳، والنسائي: ۸۳۰ و ۱۰۶۴ و ۱۱۷۲.

واته: ئەبو موسای ئەشعەریی رضی اللہ عنہ دەلی: پێغه مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فەرموویەتی: هەر کاتیک ئیہام (پیشنویژ) قورئانی خوێند ئەوہ ئیوہ بدەنگ بن (لەگەڵیدا مەیلینەوہ)، وە کاتیک کە ئیہام لە دانیشتنی تەحیياتدا بوو، ئەوہ ئیوہش یە کەم جار لەو یوہ دەست پێیکەن (واته: ئەگەر لە تەحیياتدا بوو ئیوہش بە تەحیيات دەست پێیکەن راستە و خۆ).

۸۴۸- عَنِ ابْنِ أُكَيْمَةَ رضی اللہ عنہ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ يَقُولُ: صَلَّى النَّبِيُّ صلی اللہ علیہ وسلم بِأَصْحَابِهِ صَلَاةً، نَظُنُّ أَنَّهَا الصُّبْحُ، فَقَالَ: «هَلْ قَرَأَ مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ؟» قَالَ رَجُلٌ: أَنَا، قَالَ «إِنِّي أَقُولُ مَا لِي أَنْزَعُ الْقُرْآنَ»^(۱).

واته: ئیبنو ئوکەیمە رضی اللہ عنہ دەلی: گویم لە ئەبو هورەیرە رضی اللہ عنہ بوو دە یگوت: پێغه مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم بهر نوێزی بو هاورەلانی کرد لە یە کێک لە نوێزەکان کە پێم وایە نوێزی بە یانی بوو، ئنجا فەرمووی: ئایا هیچ یە کێک لە ئیوہ (لەگەڵ مندا) قورئانی خوێند؟ پیاویک گوتی: من بووم، (پێغه مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم) فەرمووی: ئەوہ بۆیە دەمگوت (لە دلی خۆمدا) دەبی بو بەر بەرە کانیم بکری (لە قورئان خوێندندا).

تییینی: پێغه مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم لەو رینگایەوہ و یستوو یەتی تییان بگە یەنی کە ئەو کارە نە کەن، تا کو پیشنوێژ، نوێزە کە ی لی تیکنە چی.

۸۴۹- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، قَالَ: صَلَّى بِنَا رَسُولِ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم، فَذَكَرَ نَحْوَهُ، وَزَادَ فِيهِ: قَالَ: فَسَكَّنُوا بَعْدُ فِيمَا جَهَرَ فِيهِ الْإِمَامُ^(۲).

واته: ئەبو هورەیرە رضی اللہ عنہ دەلی: پێغه مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم بهر نوێزی بو کردین، ئیتر وە ک فەرموودە ی پیشوو دە یگێریتەوہ، بە لام ئەوہ ی لی زیاد کرد کە دەلی: خە لکی لە مە و دوا بێدەنگ دە بوون (لەگەڵ ئیہام قورئانیان نە دە خوێند لە نوێژدا) لەو نوێژانە ی کە ئیہام بە دەنگ قورئان دە خوینی.

۸۵۰- عَنْ جَابِرٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: «مَنْ كَانَ لَهُ إِمَامٌ، فَقَرَأَهُ الْإِمَامُ لَهُ قِرَاءَةً»^(۳).

(۱) صحیح. أخرجه أبو داود: ۸۲۶ و ۸۲۷، والترمذي: ۳۱۲، والنسائي: ۹۱۹.

(۲) صحیح. أخرجه أبو داود: ۸۲۶ و ۸۲۷، والترمذي: ۳۱۲، والنسائي: ۹۱۹.

(۳) حسن.

واته: جابير رضي الله عنه ده لى: پيغه مبهري خوا عليه السلام فەرموويه تى: هەر يە كيك له نويزدا ئيامى (پيش نويزى) هه بوو، ئەوه قورئان خویندنى ئيام بوى به خویندنى قورئان هه ژمار ده كرى.

بابەت: بە دەنگى بەرز گوتنى "آمين" لەكاتى خویندنى فاتىحه دا

۸۵۱- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم قَالَ: «إِذَا أَمَّنَ الْقَارِئُ فَأَمَّنُوا، فَإِنَّ الْمَلَائِكَةَ تُؤْمِنُ، فَمَنْ وَاَفَّقَ تَأْمِينُهُ تَأْمِينَ الْمَلَائِكَةِ، غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ»^(۱).

واته: ئەبو هورەیره رضي الله عنه ده گپریته وه گوتوويه تى: پيغه مبهري خوا عليه السلام فەرموويه تى: هەر کاتیک قورئان خوین (ئيام) گوتى: ئامین، ئیوهش بلین: ئامین، چونکه به راستی فریشته کانیش ده لاین: ئامین، جا هەر که سیک ئامین گوتنه که یی به کانگیر (هاوکات) بی له گه ل هی فریشته کان، له گونا هه کانی رابردوی ده بوردری.

۸۵۲- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «إِذَا أَمَّنَ الْقَارِئُ فَأَمَّنُوا، فَمَنْ وَاَفَّقَ تَأْمِينُهُ تَأْمِينَ الْمَلَائِكَةِ، غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ»^(۲).

واته: ئەبو هورەیره رضي الله عنه ده لى: پيغه مبهري خوا عليه السلام فەرموويه تى: هەر کاتیک قورئان خوین (ئيام) گوتى: ئامین، ئیوهش بلین: ئامین، (چونکه فریشته کانیش ده لاین: ئامین، جا هەر که سیک ئامین گوتنه که یی به کانگیر (هاوکات) بی له گه ل هی فریشته کان، له گونا هه کانی رابردوی ده بوردری.

۸۵۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: تَرَكَ النَّاسُ التَّأْمِينَ، وَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم إِذَا قَالَ: ﴿غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ﴾ (۷) الْفَاتِحَةَ، قَالَ: «(أَمِينَ) حَتَّى يَسْمَعَهَا أَهْلُ الصَّفِّ الْأَوَّلِ، فَيَرْتَجُّ بِهَا الْمَسْجِدَ»^(۳).

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۷۸۰، ومسلم: ۴۱۰، وأبو داود: ۹۳۴ و ۹۳۶، والترمذي: ۲۵۰، والنسائي: ۹۲۵ و ۹۳۰.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۷۸۰، ومسلم: ۴۱۰، وأبو داود: ۹۳۴ و ۹۳۶، والترمذي: ۲۵۰، والنسائي: ۹۲۵ و ۹۳۰.

(۳) حسن لغیره. أخرجه أبو داود: ۹۳۴.

واته: نه بو هوره پره ﷺ ده لئى: خه لکى وازيان له گوتنى: ئامین هینابوو، (له نويزدا)، وه کاتیک پیغه مبهرى خوا ﷺ ده یفه رموو: ﴿غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الْفَسَّاقِينَ﴾ الفاتحة، واته: نهک (پینگای) نه وانهى خه شمی (تویان) لینگیراوه (وهک جوله که وهاو کرده وه کانیان) وه نهک (پینگای) گومرایان وهک (گاوره کان وهاو کرده وه کانیان)، نه وه ده یفه رموو: ئامین، به جوریک که ریزی به که می نويز خوینان گویان لیده بوو، پاشان مزگه وت ده هه ژا به گوتنى وشه ی: ئامین.

۸۵۴- عَنْ عَلِيٍّ عَلَيْهِ السَّلَامُ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ إِذَا قَالَ: ﴿وَلَا الْفَسَّاقِينَ﴾ قَالَ: «آمِينَ»^(۱).

واته: عه لى ﷺ ده لئى: گویم له پیغه مبهرى خوا ﷺ بووه کاتیک ده یفه رموو: ﴿وَلَا الْفَسَّاقِينَ﴾ ده یفه رموو: ئامین.

۸۵۵- عَنْ عَبْدِ الْجَبَّارِ بْنِ وَاثِلٍ، عَنْ أَبِيهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ، قَالَ: صَلَّيْتُ مَعَ النَّبِيِّ ﷺ، فَلَمَّا قَالَ: ﴿وَلَا الْفَسَّاقِينَ﴾ قَالَ: «آمِينَ» فَسَمِعْنَاهَا^(۲).

واته: عه بدولجه ببارى كورى واثیل له باوكیبه وه ﷺ ده گپرتته وه، که گوتویه تی: نويزم له گه ل پیغه مبهر ﷺ کرد، جا کاتیک فه رموی: ﴿وَلَا الْفَسَّاقِينَ﴾ فه رموی: ئامین، به جوریک ئیمه ش گویان لیبوو.

۸۵۶- عَنْ عَائِشَةَ عَلَيْهِ السَّلَامُ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: «مَا حَسَدْتُكُمْ الْيَهُودَ عَلَى شَيْءٍ، مَا حَسَدْتُكُمْ عَلَى السَّلَامِ وَالتَّامِينِ»^(۳).

واته: عایشه ﷺ ده گپرتته وه که پیغه مبهر ﷺ فه رمویه تی: جوله که له هیچ شتیک هینده هه سودیتان بینابه ن وه کو له سه لام کردن و گوتنى: ئامین، هه سودیتان پیده به ن.

۸۵۷- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَا حَسَدْتُكُمْ الْيَهُودَ عَلَى شَيْءٍ، مَا حَسَدْتُكُمْ عَلَى آمِينَ، فَأَكْثَرُوا مِنْ قَوْلِ آمِينَ»^(۴).

(۱) صحیح.

(۲) صحیح. أخرجه أبو داود: ۹۳۲، والترمذي: ۲۴۸ و ۲۴۹، والنسائي: ۸۷۹ و ۹۲۲.

(۳) صحیح.

(۴) ضعیف جداً.

واته: ئیبنو عه‌بیاس رضی اللہ عنہ ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فه‌رموویه‌تی: جووله‌که له‌ هیچ شتی‌کدا به‌ ئەندازه‌ی گوتی: ئامین، هه‌سودیتان پینابه‌ن، بۆیه زۆر وشه‌ی ئامین، بلین.

بابه‌ت: ده‌ست به‌رزکردنه‌وه له‌کاتی ڤکووع بردن وه کاتی هه‌ستانه‌وه‌ش له‌ ڤکووع

٨٥٨- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضی اللہ عنہما، قَالَ: «رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم، إِذَا افْتَتَحَ الصَّلَاةَ رَفَعَ يَدَيْهِ حَتَّى يُحَازِيَ بِهَمَّا مَنْكِبَيْهِ، وَإِذَا رَكَعَ، وَإِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ الرُّكُوعِ، وَلَا يَرْفَعُ بَيْنَ السَّجْدَتَيْنِ»^(١).

واته: ئیبنو عومه‌ر رضی اللہ عنہما ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا صلی اللہ علیہ وسلم بینویه کاتیک ده‌ستی ده‌کرد به‌ نوێز ده‌سته‌کانی به‌رز ده‌کرده‌وه تا‌کو ئاستی شانه‌کانی، وه هه‌روه‌ها له‌ کاتی ڤکووع و هه‌لسانه‌وه‌ش له‌ ڤکووع (به‌ هه‌مان شیوه‌ ده‌ستی به‌رز ده‌کرده‌وه)، به‌لام له‌ نێوان دوو سه‌جده‌کاندا ده‌ستی به‌رز نه‌ده‌کرده‌وه.

٨٥٩- عَنْ مَالِكِ بْنِ الْحُوَيْرِثِ رضی اللہ عنہ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم «كَانَ إِذَا كَبَّرَ رَفَعَ يَدَيْهِ حَتَّى يَجْعَلَهُمَا قَرِيبًا مِنْ أُذُنَيْهِ، وَإِذَا رَكَعَ صَنَعَ مِثْلَ ذَلِكَ، وَإِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ الرُّكُوعِ صَنَعَ مِثْلَ ذَلِكَ»^(٢).

واته: مالیکی کوری حوه‌یریس رضی اللہ عنہ ده‌گیریته‌وه، کاتیک پیغه‌مبه‌ری خوا صلی اللہ علیہ وسلم نوێزی داده‌به‌ست ده‌سته‌کانی به‌رز ده‌کرده‌وه، وه تا‌کو نزیک گوویه‌کانی ده‌هینان، وه کاتیک ڤکووعی ده‌برد هه‌مان کاری ده‌کرد، وه کاتیک له‌ ڤکووع هه‌لده‌ستاوه هه‌مان کاری ده‌کرد.

٨٦٠- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، قَالَ: «رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم يَرْفَعُ يَدَيْهِ فِي الصَّلَاةِ حَذْوَ مَنْكِبَيْهِ حِينَ يَفْتَتِحُ الصَّلَاةَ، وَحِينَ يَرْكَعُ، وَحِينَ يَسْجُدُ»^(٣).

(١) صحیح. أخرجه البخاري: ٧٣٥، ومسلم: ٣٩٠، وأبو داود: ٧٢١ و ٧٢٢، والترمذي: ٢٥٥، والنسائي: ٨٧٦ و ٨٧٨ و ١٠٢٥ و ١٠٥٩ و ١٠٨٨ و ١١٤٤.

(٢) صحیح. أخرجه البخاري: ٧٣٧، ومسلم: ٣٩١، وأبو داود: ٧٤٥، والنسائي: ٨٨٠ و ٨٨١ و ١٠٢٤ و ١٠٨٥ و ١١٤٣.

(٣) صحیح. أخرجه البخاري: ٧٨٥، ومسلم: ٣٩٢، وأبو داود: ٨٣٦، والترمذي: ٢٥٤، والنسائي: ١٠٢٣ و ١١٥٥ و ١١٥٦.

واته: نه بو هوره‌پره ﷺ ده‌لى: پيغه‌مبه‌رى خوا م ﷺ بينويه كه له نويزدا ده‌ستى به‌رزكرده‌وه تاكو ئاستى شانه‌كانى كاتيك كه ده‌ستى ده‌كرد به نويز كردن، وه له كاتى ركوع و چوونه سوجه‌شدا (هه‌مان كارى ده‌كرد).

۸۶۱- عَنْ عُمَيْرِ بْنِ حَبِيبٍ ﷺ، قَالَ: «كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَرْفَعُ يَدَيْهِ مَعَ كُلِّ تَكْبِيرَةٍ فِي الصَّلَاةِ الْمَكْتُوبَةِ»^(۱).

واته: عومه‌رى كورى حه‌بيب ﷺ ده‌لى: پيغه‌مبه‌رى خوا م ﷺ له گه‌ل هه‌ر «الله أكبر» يك ده‌سته‌كانى به‌رز ده‌كرده‌وه له نويزه فه‌رزه‌كاندا.

۸۶۲- عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ عَطَاءٍ، عَنْ أَبِي حُمَيْدٍ السَّاعِدِيِّ ﷺ، قَالَ: سَمِعْتُهُ، وَهُوَ فِي عَشْرَةِ مَنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، أَحَدُهُمْ أَبُو فِتَادَةَ بْنُ رَبِيعٍ، قَالَ: أَنَا أَعْلَمُكُمْ بِصَلَاةِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، «كَانَ إِذَا قَامَ فِي الصَّلَاةِ، اعْتَدَلَ قَائِمًا، وَرَفَعَ يَدَيْهِ، حَتَّى يُحَاذِيَ بِهِمَا مَنْكِبَيْهِ» ثُمَّ قَالَ «اللَّهُ أَكْبَرُ» وَإِذَا أَرَادَ أَنْ يَرْكَعَ، رَفَعَ يَدَيْهِ، حَتَّى يُحَاذِيَ بِهِمَا مَنْكِبَيْهِ، فَإِذَا قَالَ «سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ» رَفَعَ يَدَيْهِ، فَأَعْتَدَلَ، فَإِذَا قَامَ مِنَ الثُّلُثَيْنِ، كَبَّرَ وَرَفَعَ يَدَيْهِ، حَتَّى يُحَاذِيَ مَنْكِبَيْهِ، كَمَا صَنَعَ، حِينَ افْتَتَحَ الصَّلَاةَ»^(۲).

واته: موحه‌مه‌دى كورى عه‌مپى كورى عه‌تاء له نه بو حومه‌دى ساعيدى ﷺ ده‌گيرته‌وه كه گوتويه‌تى: گويم له نه بو حومه‌يد بوو كه له ناو ده‌هاوه‌لى پيغه‌مبه‌رى خوا م ﷺ دابوو كه يه‌كيسان نه بو فه‌تاده‌ى كورى ريبعى ﷺ بوو، گوتى: من له هه‌مووتان باشت ده‌زانم و شاره‌زاترم به نويزى پيغه‌مبه‌رى خوا م ﷺ، كاتى هه‌لده‌ستا بو نويز كردن به پيوه ريك ده‌وه‌ستا، وه ده‌سته‌كانى به‌رز ده‌كرده‌وه تاكو لای شانى، پاشان ده‌يفه‌رموو: «الله أكبر» (بو نويز دابه‌ستن)، وه كاتيك كه ده‌يوست بچيته ركوع ده‌سته‌كانى تاكو لای شانى به‌رز ده‌كرده‌وه، وه كاتيك ده‌يفه‌رموو: «سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ»، (كه له ركوع هه‌لده‌ستاوه) ده‌سته‌كانى به‌رز ده‌كرده‌وه، ريك ده‌بووه (به پيوه)، كاتيك له دووه‌م ركات هه‌لده‌ستاوه (بو نه‌وانيتر) «الله أكبر»-سى ده‌كردو ده‌سته‌كانى تاكو ئاستى شانى به‌رز ده‌كرده‌وه، هه‌روه‌كو سه‌ره‌تای نويز ده‌ستى به‌رز ده‌كرده‌وه.

(۱) صحيح.

(۲) صحيح لغيره. أخرجه البخاري: ۸۲۸، وأبو داود: ۷۳۰ و ۹۶۳، والترمذي: ۲۷۰ و ۳۰۴، والنسائي: ۱۰۳۹ و ۱۱۰۱ و ۱۱۸۱ و ۱۲۶۲ مختصراً.

۸۶۳- عَنْ عَبَّاسِ بْنِ سَهْلٍ السَّاعِدِيِّ، قَالَ: اجْتَمَعَ أَبُو حُمَيْدٍ، وَأَبُو أُسَيْدٍ السَّاعِدِيُّ، وَسَهْلُ بْنُ سَعْدٍ، وَمُحَمَّدُ بْنُ مَسْلَمَةَ، فَذَكَرُوا صَلَاةَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَقَالَ أَبُو حُمَيْدٍ ﷺ: «أَنَا أَعْلَمُكُمْ بِصَلَاةِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ «قَامَ، فَكَبَّرَ، وَرَفَعَ يَدَيْهِ، ثُمَّ رَفَعَ حِينَ كَبَّرَ لِلرُّكُوعِ، ثُمَّ قَامَ فَرَفَعَ يَدَيْهِ، وَاسْتَوَى حَتَّى رَجَعَ كُلُّ عَظْمٍ إِلَى مَوْضِعِهِ»^(۱).

واته: عه‌بیاسی کو‌ری سه‌هلی ساعیدی ده‌لی: ئەبو حومه‌ید و ئەبو ئوسه‌یدی ساعیدی کۆبوونه‌وه، وه سه‌هلی کو‌ری سه‌عد و موحه‌مه‌دی کو‌ری سه‌له‌مه‌یان له‌گه‌لدا بوو، جا باسیان له‌ نویری پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ کرد، ئەبو حومه‌ید ﷺ گوتی: من له‌ هه‌مووتان شاره‌زاترم به‌ نویری پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ، پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ هه‌لسا نویری دابه‌ست، جا ته‌ کبیری کرد و ده‌ستی به‌رز کرده‌وه، وه کاتیکیش ڕکوعی برد ده‌ستی به‌رز کرده‌وه، پاشان که‌ راست بووه له‌ ڕکوع ده‌ستی به‌رز کرده‌وه، وه ڕیک ڕاوه‌ستا و تاکو هه‌موو (جومگه‌ی) ئیسقانه‌کانی چوونه‌وه شوینی خویان.

۸۶۴- عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ ﷺ، قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ ﷺ «إِذَا قَامَ إِلَى الصَّلَاةِ الْمَكْتُوبَةِ كَبَّرَ وَرَفَعَ يَدَيْهِ حَتَّى يَكُونَا حَذْوَ مَنْكِبَيْهِ، وَإِذَا أَرَادَ أَنْ يَرْكَعَ فَعَلَّ مِثْلَ ذَلِكَ، وَإِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ الرُّكُوعِ فَعَلَّ مِثْلَ ذَلِكَ، وَإِذَا قَامَ مِنَ السَّجْدَتَيْنِ فَعَلَّ مِثْلَ ذَلِكَ»^(۲).

واته: عه‌لی کو‌ری ئەبو تالیب ﷺ ده‌لی: پیغه‌مبه‌ر ﷺ کاتیک هه‌لسابا بو نویری فه‌رز ته‌ کبیری ده‌کردو ده‌سته‌کانی به‌رز ده‌ کرده‌وه تا ئاستی شانه‌کانی، وه کاتیک بیوستبا بچینه‌ ڕکوع به‌ هه‌مان شیوه‌ی ده‌کرد (ده‌سته‌کانی تا شانی به‌رز ده‌ کرده‌وه)، وه کاتیک سه‌ری له‌ ڕکوع به‌رز ده‌ کرده‌وه هه‌مان کاری ده‌کرد، وه کاتیک له‌ دوو سوچه‌کان هه‌لده‌ستاوه هه‌مان کاری ده‌کرد.

۸۶۵- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ ﷺ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ «كَانَ يَرْفَعُ يَدَيْهِ عِنْدَ كُلِّ تَكْبِيرَةٍ»^(۳).

واته: ئیبنو عه‌بیاس ﷺ ده‌گه‌یته‌وه پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ له‌ گه‌ل هه‌موو «الله‌ اکبر» ێک ده‌سته‌کانی به‌رز ده‌ کرده‌وه.

(۱) صحیح لغیره. أخرجه البخاري: ۸۲۸، وأبو داود: ۷۳۰ و ۹۶۳، والترمذي: ۲۷۰ و ۳۰۴، والنسائي: ۱۰۳۹ و ۱۱۰۱ و ۱۱۸۱ و ۱۲۶۲ مختصراً.

(۲) صحیح. أخرجه مسلم: ۷۷۱، وأبو داود: ۷۴۴، والترمذي: ۳۴۲۳، والنسائي: ۸۹۷.

(۳) صحیح لغیره.

۸۶۶- عَنْ أَنَسٍ رضی اللہ عنہ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ «كَانَ يَرْفَعُ يَدَيْهِ إِذَا دَخَلَ فِي الصَّلَاةِ، وَإِذَا رَكَعَ»^(۱).

واته: ئەنەس رضی اللہ عنہ دەگێڕێتەووە پێغەمبەری خوا ﷺ کاتیکی دەچوووە ناو نوپز و، نوپزی دادەبەست دەستەکانی بەرز دەکرده‌و، وە هەر وەها کاتیکی پکوعیشی دەبرد.

۸۶۷- عَنْ وَائِلِ بْنِ حُجْرٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قُلْتُ: لَأَنْظُرَنَّ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ كَيْفَ يُصَلِّي، «فَقَامَ فَاسْتَقْبَلَ الْقِبْلَةَ، فَرَفَعَ يَدَيْهِ حَتَّى حَادَّتَا أُذُنَيْهِ، فَلَمَّا رَكَعَ رَفَعَهُمَا مِثْلَ ذَلِكَ، فَلَمَّا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ الرُّكُوعِ رَفَعَهُمَا مِثْلَ ذَلِكَ»^(۲).

واته: وائیلی کۆری حوجر رضی اللہ عنہ دەئێ: گۆتم: تەماشای پێغەمبەری خوا ﷺ دەکەم بزانی چۆن نوپز دەکات، ئەویش هەلسا و پرووی کردە قیبلە و دەستەکانی بەرز کردەووە تا ئاستی گۆیەکانی (نوپزی دابەست)، وە کاتیکی پکوعی برد بە هەمان شیوە دەستەکانی بەرز کردەووە، وە کاتیکیش لە پکوع سەری بەرز کردەووە بە هەمان شیوە دەستەکانی بەرز کردەووە.

۸۶۸- عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رضی اللہ عنہ: كَانَ إِذَا افْتَتَحَ الصَّلَاةَ رَفَعَ يَدَيْهِ، وَإِذَا رَكَعَ، وَإِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ الرُّكُوعِ فَعَلَ مِثْلَ ذَلِكَ، وَيَقُولُ: رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ فَعَلَ مِثْلَ ذَلِكَ، وَرَفَعَ إِبْرَاهِيمُ بْنُ طَهْمَانَ يَدَيْهِ إِلَى أُذُنَيْهِ^(۳).

واته: ئەبو زوبەیر رضی اللہ عنہ دەگێڕێتەووە، کە جابیری کۆری عەبدوللا رضی اللہ عنہ کاتیکی دەستی بە نوپز دەکرد دەستەکانی بەرز دەکرده‌و، وە هەر وەها کە دەچوووە پکوعیش، وە هەر وەها کاتیکیش سەری بەرز دەکرده‌و لە پکوع بە هەمان شیوە (دەستی بەرز دەکرده‌و) وە دەیگوت: پێغەمبەری خوا ﷺ بینیوە کە بەم شیوەیە (نوپزی دەکرد. ئیبراھیمی کۆری تەھمان (کە راوی فەرمووده‌کە) دەستەکانی تا کو گۆیەکانی بەرز دەکرده‌و.

(۱) صحیح.

(۲) صحیح. أخرجه مسلم: ۴۰۱، وأبو داود: ۷۲۶، والنسائي: ۸۸۹.

(۳) صحیح.

بابه‌ت: رکووع له‌ناو نوپزدا

۸۶۹- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: «كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا رَكَعَ لَمْ يَشْخِصْ رَأْسَهُ، وَلَمْ يُصَوِّبْهُ، وَلَكِنْ بَيْنَ ذَلِكَ»^(۱).

واته: عائشه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ده‌لئ: کاتیک پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ رکووعی ده‌برد نه سه‌ری به‌رز ده‌کرده‌وه، نه نزمیش، به‌لکو له‌و تیوانه دابوو.

۸۷۰- عَنْ أَبِي مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَا تُجْزِيُ صَلَاةٌ لَا يُقِيمُ الرَّجُلُ فِيهَا صَلْبَهُ فِي الرُّكُوعِ وَالسُّجُودِ»^(۲).

واته: ئەبو مەسعوود رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ده‌لئ: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رموو‌یه‌تی: هه‌ر که‌سیک له‌ نوپزدا له‌ کاتی رکووع و سوچه‌دا پشتیتیدا ریک نه‌کات نوپزه‌که‌ی دروست نیه.

۸۷۱- عَنْ عَلِيِّ بْنِ شَيْبَانَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، وَكَانَ مِنَ الْوَفْدِ، قَالَ: خَرَجْنَا إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، فَبَايَعَنَاهُ وَصَلَّيْنَا خَلْفَهُ، فَلَمَحَ بِمُؤَخِرِ عَيْنِهِ رَجُلًا، لَا يُقِيمُ صَلَاتَهُ، - يَعْنِي صَلْبَهُ - فِي الرُّكُوعِ وَالسُّجُودِ، فَلَمَّا قَضَى النَّبِيُّ ﷺ الصَّلَاةَ، قَالَ: «يَا مَعْشَرَ الْمُسْلِمِينَ لَا صَلَاةَ لِمَنْ لَا يُقِيمُ صَلْبَهُ فِي الرُّكُوعِ وَالسُّجُودِ»^(۳).

واته: عه‌لی کو‌ری شه‌بیان رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ که‌ له‌ گه‌ل وه‌فدیک بووه، ده‌لئ: ده‌رچووین تا‌کو هاتینه‌ خزمه‌ت پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ، ده‌لئ: ئیمه‌ش په‌بیانمان پیدا و نوپزمان له‌ دوایه‌وه کرد، ئنجا (پیغه‌مبه‌ر ﷺ) به‌ نیگای چاوه‌کانی پیاوئکی بینی له‌دواوه که‌ له‌ نوپزدا ته‌واو پشتی راست ناکاته‌وه له‌ رکووع و سوچه‌دا، جا کاتیک پیغه‌مبه‌ر ﷺ له‌ نوپزه‌که‌ی ته‌واوو فه‌رموو‌ی: ئە‌ی کۆمه‌لی مسو‌لمانان هه‌ر که‌سیک له‌ رکووع و سوچه‌دا پشتی راست نه‌کاته‌وه نوپزه‌که‌ی دروست نیه.

۸۷۲- عَنْ رَاشِدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: سَمِعْتُ وَابِصَةَ بِنَ مَعْبَدٍ، يَقُولُ: رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يُصَلِّي، «فَكَانَ إِذَا رَكَعَ سَوَى ظَهْرَهُ، حَتَّى لَوْ صَبَّ عَلَيْهِ الْمَاءُ لَأَسْتَقَرَّ»^(۴).

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۴۹۸، وأبو داود: ۷۸۳ أخرجاه مطولاً.

(۲) صحیح. أخرجه أبو داود: ۸۵۵، والترمذي: ۲۶۵، والنسائي: ۱۰۲۷ و ۱۱۱۱.

(۳) صحیح.

(۴) صحیح لغيره.

واته: راشید رضی الله عنه ده لئی: گویم له وایبصه ی کوری مه عبه د بوو ده یگوت: پیغه مبهری خوام رضی الله عنه بینوه نوژی ده کرد، جا کاتیک رکووعی ده برد پشتی ریگ ده کرد، به شیوه یه ک هه تا کو نه گهر تاوت برشتبایه ته سهر پشتی نه وه تاوه که راده وه ستا (هینده به ته واوی پشتی ریگ ده کرد).

بابهت: ده ست له سهر نه ژنۆ دانان

۸۷۳- عَنْ مُضَعَبِ بْنِ سَعْدٍ رضی الله عنه، قَالَ: رَكَعْتُ إِلَى جَنْبِ أَبِي، فَطَبَّقْتُ، فَضَرَبَ يَدِي وَقَالَ: «قَدْ كُنَّا نَفْعَلُ هَذَا، ثُمَّ أَمَرْنَا أَنْ نَرْفَعَ إِلَى الرَّكْبِ»^(۱).

واته: موضعه بی کوری سه عد رضی الله عنه ده لئی: له ته نیشته باو کم رکووعم برد، جا دهسته کانم لیکدا (په نجه ی دهسته کانم به یه که وه کو کرده وه) و خستمنه تیوان نه ژنۆ کانم، باو کیشم له دهسته کانمی دا (وه ک ئامازه) وه گوتی: به راستی ئیمه ش سهره تا ئاوامان ده کرد، پاشان فه رمانمان پیکرا که بیانخه یه سهر نه ژنۆ کانمان (له رکووعدا).

۸۷۴- عَنْ عَائِشَةَ رضی الله عنها، قَالَتْ: كَانَ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله «يَرْكَعُ، فَيَضَعُ يَدَيْهِ عَلَى رُكْبَتَيْهِ، وَيَجَافِي بَعْضَ يَدَيْهِ»^(۲).

واته: عائشه رضی الله عنها ده لئی: پیغه مبهری خوا صلی الله علیه و آله کاتیک رکووعی ده برد دهسته کانی له سهر نه ژنۆ کانی داده نا، وه باله کانی له که له که ی جیا ده کرده وه.

بابهت: ئه وه ی که له دوا ی هه ستانه وه له رکووع ده گوترن

۸۷۵- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله كَانَ إِذَا قَالَ: سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ، قَالَ: رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ»^(۳).

واته: ئه بو هوریره رضی الله عنه ده گپریته وه که پیغه مبهری خوا صلی الله علیه و آله کاتیک ده یفه رموو: «سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ»، ده یفه رموو: «رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ».

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۷۹۰، ومسلم: ۵۳۵، وأبو داود: ۸۶۷، والترمذي: ۲۵۹، والنسائي: ۱۰۳۲ و ۱۰۳۳.

(۲) صحیح لغیره.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۷۹۶، ومسلم: ۴۰۹، وأبو داود: ۸۴۸، والترمذي: ۲۶۷، والنسائي: ۱۰۶۳.

۸۷۶- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضي الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: إِذَا قَالَ الْإِمَامُ: سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ، فَقُولُوا: رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ^(۱).

واته: نه نه سی کوری مالیک رضي الله عنه ده گپریته وه، پیغه مبهری خوا رضي الله عنه فه رمویه تی: کاتیک پیسنويز (نیام) گوتی: «سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ»، نه وه ئیوه ش بلین: «رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ».

۸۷۷- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رضي الله عنه، أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: إِذَا قَالَ الْإِمَامُ: سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ، فَقُولُوا: اللَّهُمَّ رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ^(۲).

واته: نه بو سه عیدی خودری رضي الله عنه ده گپریته وه که گویی له پیغه مبهری خوا رضي الله عنه بووه ده یفه رموو: هه رکاات پیسنويز (نیام) گوتی: «سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ»، ئیوه ش بلین: «رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ».

۸۷۸- عَنْ ابْنِ أَبِي أَوْفَى رضي الله عنه، قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ ﷺ إِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ الرُّكُوعِ قَالَ: «سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ، اللَّهُمَّ رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ مِلءَ السَّمَوَاتِ، وَمِلءَ الْأَرْضِ، وَمِلءَ مَا شِئْتَ مِنْ شَيْءٍ بَعْدُ»^(۳).

واته: ئیبنو نه بو نه وفا رضي الله عنه ده لی: پیغه مبهری خوا رضي الله عنه کاتیک له رکوع سه ری بهرز ده کرده وه ده یفه رموو: خوا سوپاس و ستایشی نه وه که سه ی بیست که ستایشی کرد، نه ی خوی پهروه ردگارمان سوپاس و ستایش بو تویه، پر به ئاسانه کان و پر به زهوی، وه له دوا ی نه وه پر به و شته ی که ویست له سه ری ه تی.

۸۷۹- عَنْ أَبِي عَمْرٍو قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا جُحَيْفَةَ رضي الله عنه يَقُولُ: ذُكِرَتِ الْجُدُودُ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، وَهُوَ فِي الصَّلَاةِ، فَقَالَ رَجُلٌ: جَدُّ فُلَانٍ فِي الْخَيْلِ، وَقَالَ آخَرُ: جَدُّ فُلَانٍ فِي الْإِبِلِ، وَقَالَ آخَرُ: جَدُّ فُلَانٍ فِي الْغَنَمِ، وَقَالَ آخَرُ: جَدُّ فُلَانٍ فِي الرَّقِيقِ، فَلَمَّا قَضَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ صَلَاتَهُ، وَرَفَعَ رَأْسَهُ، مِنْ آخِرِ الرَّكْعَةِ، قَالَ: «اللَّهُمَّ رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ، مِلءَ السَّمَوَاتِ، وَمِلءَ الْأَرْضِ، وَمِلءَ مَا شِئْتَ مِنْ شَيْءٍ بَعْدُ، اللَّهُمَّ لَا مَانِعَ لِمَا أَعْطَيْتَ، وَلَا مُعْطِي لِمَا مَنَعْتَ، وَلَا يَنْفَعُ ذَا الْجَدِّ، مِنْكَ الْجَدُّ» وَطَوَّلَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ صَوْتَهُ بِالْجَدِّ، لِيَعْلَمُوا أَنَّهُ لَيْسَ كَمَا يَقُولُونَ^(۴).

(۱) صحیح لغیره. تخریجه انفراد به ابن ماجه. وانظر البخاري: ۸۰۵، ومسلم: ۴۱۱.

(۲) صحیح. انفراد به ابن ماجه. وانظر مسلم: ۴۷۷. وراجع: ابن ماجه: ۴۲۷ و ۷۷۶.

(۳) صحیح. أخرجه مسلم: ۴۷۶، وأبو داود: ۸۴۶.

(۴) ضعيف.

واته: ئەبو عومەر دەلی: گویم له ئەبو جوحه یفه ﷺ بوو ده یگوت: له خزمهت پیغه مبهری خوا ﷺ باسی بهخت و شانسی کرا، له کاتیکدا که پیغه مبهری ﷺ له نوێژدا بوو، ئنجایاویک گوتی: فلان کهس له ئەسپدا بهختی ههیه، ئەووتر گوتی: فلان له حوشتدا بهختی ههیه، ئەووتر گوتی: فلان له مهرو مالات بهختی ههیه، یه کیکی تر گوتی: فلان له بندهدا بهختی ههیه، جا کاتیک پیغه مبهری خوا ﷺ نوێژه که ی به جی گیاند، له کۆتا پرکات سهری بهزر کردهوه و فرمووی: «اللَّهُمَّ رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ، مِلْءَ السَّمَوَاتِ، وَمِلْءَ الْأَرْضِ، وَمِلْءَ مَا شِئْتَ مِنْ شَيْءٍ بَعْدُ، اللَّهُمَّ لَا مَانِعَ لِمَا أَعْطَيْتَ، وَلَا مُعْطِيَ لِمَا مَنَعْتَ، وَلَا يَنْفَعُ ذَا الْجَدِّ، مِنْكَ الْجَدُّ»، پیغه مبهری خوا ﷺ له وشه ی «الجد» دهنگی درێژ کردهوه بو ئەوهی بزانی که ئەوهی ئەوان باسی ده کهن (له بهخت و شانسی) ههچی بهو شیوهیه نیه که ده یلین.

بابهت: سوچده بردن

۸۸۰- عَنْ مَيْمُونَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، «أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ إِذَا سَجَدَ جَافَى يَدَيْهِ، فَلَوْ أَنَّ بَهْمَةَ أَرَادَتْ أَنْ تَمُرَّ بَيْنَ يَدَيْهِ لَمَرَّتْ»^(۱).

واته: مهیمونه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ده گپریتهوه که پیغه مبهری ﷺ کاتیک سوچده ی ده برد دهسته کانی له ته نیشه کانی جیا ده کردهوه (دووری ده خسته نهوه)، به جوړیک نه گهر بیچوی مه ر (به رخ) بیویستبا به بن دهست و قۆلی دا گوزهر بکا، دهیتوانی گوزهر بکات.

۸۸۱- عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَقْرَمَ الْخُرَاعِيِّ، عَنْ أَبِيهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: كُنْتُ مَعَ أَبِي بِالْقَاعِ مِنْ مَمْرَةَ، فَمَرَّ بِنَا رَكْبٌ، فَأَنَاخُوا بِنَاحِيَةِ الطَّرِيقِ، فَقَالَ لِي أَبِي: كُنْ فِي بَهْمِكَ حَتَّى آتِيَ هَؤُلَاءِ الْقَوْمَ فَاسْأَلْهُمْ، قَالَ: فَخَرَجَ، وَجِئْتُ، يَغْنِي دَنُوْتُ، فَإِذَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ، فَحَضَرْتُ الصَّلَاةَ، فَصَلَّيْتُ مَعَهُمْ، فَكُنْتُ أَنْظُرُ إِلَى عُفْرَتِي إِنْ طَيَّرَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ كَلَّمَا سَجَدَ»^(۲).

واته: عوبه يدوللای کوری عهبدوللای کوری ته قه می خوزاعی له باوکی ﷺ ده گپریتهوه، که گوتویه تی: له گه ل باوکم له شوینیکه ته ختانی و دهشتدا بووین له نه میره (شوینیکه نریک له عهرفات) کاروانیک به لاماندا تیه پری و له که ناری ریگا

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۴۹۶، وأبو داود: ۸۹۸، والنسائي: ۱۱۰۹.

(۲) صحیح. أخرجه الترمذي: ۲۷۴، والنسائي: ۱۱۰۸.

بارگه یان خست، باو کم پیتی گوتم: تو لای مالاته که به هه تا ده چمه لای ئەو خه لکه و پرسیاریان لیده کهم، وتی: ئەو رویشت و منیش نزیک بوومه وه لییان، له وکاته دا پیغه مبهری خوا ﷺ له ویبوو، منیش ناماده ی نويز کردنه که بووم له گه لیاندا، جا ههر کاتیک پیغه مبهری خوا ﷺ سوجه ی ده برد، من ته ماشای سیپاتی بن بالی ئەوم ده کرد (واته: دهست و قول و باسکه کانی له که له که و ته نیشته کانی دوور ده خسته وه).

۸۸۱- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ مَهْدِيٍّ، وَصَفْوَانُ بْنُ عَيْسَى، وَأَبُو دَاوُدَ، قَالُوا: حَدَّثَنَا دَاوُدُ بْنُ قَيْسٍ، عَنْ عُيَيْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَقْرَمَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ نَحْوَهُ.

واته: بهم سه نه دهش ئەم فەرمووده گێردراوه ته وه.

۸۸۲- عَنْ وَائِلِ بْنِ حُجْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: «رَأَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ إِذَا سَجَدَ وَضَعَ رُكْبَتَيْهِ قَبْلَ يَدَيْهِ، وَإِذَا قَامَ مِنَ السُّجُودِ رَفَعَ يَدَيْهِ قَبْلَ رُكْبَتَيْهِ»^(۱).

واته: وائیلی کوری حوگر ﷺ ده لی: پیغه مبهرم ﷺ بینووه که کاتیک سوجه ی ده برد ئەژنو کانی پیش دهسته کانی له سه ر زهوی داده نا، وه کاتیک له سوجه هه لده ستاوه دهسته کانی پیش ئەژنو کانی بهرز ده کردنه وه له زهوی.

۸۸۳- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «أَمَرْتُ أَنْ أُسْجَدَ عَلَى سَبْعَةِ أَعْظُمٍ»^(۲).

واته: ئیبنو عه عباس ﷺ ده گێریته وه پیغه مبهرم ﷺ فەرموویه تی: فەرمانم پیکراوه که له سه ر حهوت ئیسقان سوجه بهرم.

۸۸۴- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «أَمَرْتُ أَنْ أُسْجَدَ عَلَى سَبْعٍ، وَلَا أَكُفَّ شَعْرًا، وَلَا تَوْبًا» قَالَ ابْنُ طَاوُسٍ: فَكَانَ أَبِي يَقُولُ: الْيَدَيْنِ وَالرُّكْبَتَيْنِ وَالْقَدَمَيْنِ، وَكَانَ يَعُدُّ الْجَبْهَةَ وَالْأَنْفَ وَاحِدًا^(۳).

(۱) صحیح لغیره. أخرجه أبو داود: ۸۳۸، والترمذي: ۲۶۸، والنسائي: ۱۰۸۹ و ۱۱۵۴.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۸۰۹، ومسلم: ۴۹۰، وأبو داود: ۸۸۹ و ۸۹۰، والترمذي: ۲۷۳، والنسائي: ۱۰۹۳ و ۱۰۹۶ و ۱۰۹۸ و ۱۱۱۳ و ۱۱۱۵.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۸۰۹، ومسلم: ۴۹۰، وأبو داود: ۸۸۹ و ۸۹۰، والترمذي: ۲۷۳، والنسائي: ۱۰۹۳ و ۱۰۹۶ و ۱۰۹۸ و ۱۱۱۳ و ۱۱۱۵.

واته: ئیبنو عه بیاس رضی اللہ عنہ ده لئ: پیغه مبهری خوا رضی اللہ عنہ فهرموویه تی: فهرانم پیکراوه، که له سهر حهوت (ئه ندای جهسته) سوجه بهرم، وه (له کاتی نوژدا) نه پرچ و نه پو شاکم نه پیجمه وه و خریان نه که مه وه، ئیبنو تاوس ده لئ: باوکم ده یگوت حه و ته کان بریتین له: دوو دهسته کان و، دوو ئه ژنوکان و، ههردوو پینه کان، وه نیوچاوان و لوتی به یه ک داده نا.

۸۸۵- عَنِ الْعَبَّاسِ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ رضی اللہ عنہ، أَنَّهُ سَمِعَ النَّبِيَّ صلی اللہ علیہ وسلم يَقُولُ: «إِذَا سَجَدَ الْعَبْدُ، سَجَدَ مَعَهُ سَبْعَةُ آرَابٍ: وَجْهُهُ، وَكَفَّاهُ، وَرُكْبَتَاهُ، وَقَدَمَاهُ»^(۱).

واته: عه بیاسی کوپی عه بدولموته لیب رضی اللہ عنہ ده گپریته وه که گوئی له پیغه مبهر رضی اللہ عنہ بووه که ده یفه رموو: هه کاتیک بهنده سوجه ده بات، ئه وه حهوت ئه ندای سوجه ی له گه ل ده بهن: روخساری و له په دهسته کانی و ئه ژنوکانی و پینه کانی.

۸۸۶- عَنِ الْحَسَنِ رضی اللہ عنہ قَالَ: حَدَّثَنَا أَحْمَرُ صَاحِبُ رَسُولِ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم قَالَ: «إِنْ كُنَّا لَنَاوِي لِرَسُولِ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم، مِمَّا يُجَافِي بِيَدَيْهِ عَنْ جَنْبَيْهِ إِذَا سَجَدَ»^(۲).

واته: حه سن رضی اللہ عنہ ده لئ: ئه حمه پی هاوه لی پیغه مبهری خوا رضی اللہ عنہ هه والی پیداین، که پیغه مبهری خوا رضی اللہ عنہ کاتیک سوجه ی ده برد ئه وه نه دهسته کانی دوور ده خسته وه له که له که و ته نیشه کانی که ئیمه دلان بوی ده سوتا.

بابهت: زیکرى ناو رکوع و سوجه

۸۸۷- عُقْبَةُ بْنُ عَامِرٍ الْجُهَنِيُّ رضی اللہ عنہ، يَقُولُ: لَمَّا نَزَلَتْ: ﴿فَسَبِّحْ بِاسْمِ رَبِّكَ الْعَظِيمِ﴾ (۷۶) الواقعة، قَالَ لَنَا رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: «اجْعَلُوهَا فِي رُكُوعِكُمْ» فَلَمَّا نَزَلَتْ: ﴿سَبِّحْ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى﴾ (۱) الأعلى، قَالَ لَنَا رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: «اجْعَلُوهَا فِي سُجُودِكُمْ»^(۳).

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۴۹۱، وأبو داود: ۸۹۱، والترمذي: ۲۷۲، والنسائي: ۱۰۹۴ و ۱۰۹۹.

(۲) صحیح لغیره. أخرجه أبو داود: ۹۰۰.

(۳) حسن. أخرجه أبو داود: ۸۶۹.

واته: عوقبه ی کورپی عامیری جوهه نبی ﷺ گوتوو به تی: کاتیک ئەم ئایه ته دابه زی: ﴿فَسَبِّحْ بِاسْمِ رَبِّكَ الْعَظِيمِ﴾ (۷۶) الواقعة، واته: جا که واته یادو ته سبباحتی پهروه ردگاری گه ووهی خۆت به پاکى بکه، پیغه مبهری خوا ﷻ پینی فهرموین: (ئه و زیکره) له ناو رکووعه کانتاندا دابنن و بیلن، وه کاتی ئەم ئایه ته دابه زی: ﴿سَبِّحْ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى﴾ (۱) الأعلى، واته: ته سبباحتی پهروه ردگاری هه ره بئندت بکه، پیغه مبهری خوا ﷻ پینی فهرموین: (ئه و زیکره) له ناو سوجه کانتاندا دابنن و بیلن.

۸۸۸- عَنْ حُدَيْفَةَ بْنِ الْيَمَانِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ إِذَا رَكَعَ: «سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ» ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، وَإِذَا سَجَدَ قَالَ «سُبْحَانَ رَبِّيَ الْأَعْلَى» ثَلَاثَ مَرَّاتٍ^(۱).

واته: حوزه یفه ی کورپی یه مان ﷺ ده گبیر یته وه که گوئی له پیغه مبهری خوا ﷻ بووه که کاتیک رکووعی ده برد سنی جار ده یفه رموو: «سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ»، وه کاتیک سوجه ی ده برد سنی جار ده یفه رموو: «سُبْحَانَ رَبِّيَ الْأَعْلَى».

۸۸۹- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ «يُكْتَرُ أَنْ يَقُولَ فِي رُكُوعِهِ وَسُجُودِهِ، سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَيَحْمَدُكَ، اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي، يَتَأَوَّلُ الْقُرْآنَ»^(۲).

واته: عائشه ﷺ ده لئ: پیغه مبهری خوا ﷻ به زوری له رکووع و سوجه دا ده یفه رموو: «سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَيَحْمَدُكَ، اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي»، واته: پاکى و بیگه ردی هه ر بو تویه خودایه، وه سوپاس و ستایش هه ر بو تویه، ئە ی پهروه ردگاره لیم خوشبه. ئە و زیکرانه ی له قورئان وه رده گرت.

۸۹۰- عَنْ ابْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا رَكَعَ أَحَدُكُمْ، فَلْيَقُلْ فِي رُكُوعِهِ: سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ ثَلَاثًا، فَإِذَا فَعَلَ ذَلِكَ فَقَدْ تَمَّ رُكُوعُهُ، وَإِذَا سَجَدَ أَحَدُكُمْ، فَلْيَقُلْ فِي سُجُودِهِ: سُبْحَانَ رَبِّيَ الْأَعْلَى ثَلَاثًا، فَإِذَا فَعَلَ ذَلِكَ فَقَدْ تَمَّ سُجُودُهُ، وَذَلِكَ أَذْنَاهُ»^(۳).

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۷۷۲، وأبو داود: ۸۷۱ و ۸۷۴، والترمذي: ۲۶۲ و ۲۶۳، والنسائي: ۱۰۰۸ و ۱۰۰۹ و ۱۰۴۶ و ۱۱۳۳ و ۱۱۶۴.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۸۱۷، ومسلم: ۴۸۴، وأبو داود: ۸۷۷، والنسائي: ۱۰۴۷.

(۳) صحیح لغیره دون قوله: «وَذَلِكَ أَذْنَاهُ». أخرجه أبو داود: ۸۸۶، والترمذي: ۲۶۱.

واته: ئیبنو مه سعود رضی اللہ عنہ ده لئی: پیغه مبهری خوا رضی اللہ عنہ فهرموویه تی: نه گهر به کیکتان پرکووعی برد با له پرکووعه کهیدا بلئی: «سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ» سنی جار، جا کاتیک نهوهی کرد پرکووعه کهی تهواوه، وه نه گهر به کیکتان سوجهی برد با له سوجهه کهیدا بلئی: «سُبْحَانَ رَبِّيَ الْأَعْلَى» سنی جار، جا ههرکات نهوهی کرد نهوه سوجهه کهی تهواوه، نهوهش که مترینیه تی.

بابهت: ریک و راستبوون له سوجهدا

۸۹۱- عَنْ جَابِرٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِذَا سَجَدَ أَحَدُكُمْ فَلْيَعْتَدِلْ، وَلَا يَفْتَرِشْ ذِرَاعَيْهِ افْتِرَاشَ الْكَلْبِ»^(۱).

واته: جابیر رضی اللہ عنہ ده لئی: پیغه مبهری خوا رضی اللہ عنہ فهرموویه تی: نه گهر به کیکتان سوجهی برد با میانگیرو نیوهندگیر بیت (له بهینی راخستن و دانانی دهست و باسک له سهر زهوی و له نیوان جیا کردنه وهی دهست و باسک له ته نیشته کانی و لکاندنیان)، وه دهسته کانی به شیوهیه ک رانه کیشی له سهر زهوی ههر وه کو چون سهگ رایان ده کیشی.

۸۹۲- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضی اللہ عنہ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: «اعْتَدِلُوا فِي السُّجُودِ، وَلَا يَسْجُدْ أَحَدُكُمْ وَهُوَ بَاسِطُ ذِرَاعَيْهِ كَالْكَلْبِ»^(۲).

واته: نه نه سی کوری مالیک رضی اللہ عنہ ده گپریته وه که: پیغه مبهر رضی اللہ عنہ فهرموویه تی: له سوجهدا میانگیرین، هیچ به کیکتان بهو جوړه سوجهه نه بات که دهسته کانی له سهر زهوی رابخات وه کو نهوهی سهگ رایانده خات.

(۱) صحیح. أخرجه الترمذي: ۲۷۵.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۵۳۲ و ۸۲۲، ومسلم: ۴۹۳، وأبو داود: ۸۹۷، والترمذي: ۲۷۶، والنسائي: ۱۰۲۸ و ۱۱۰۳ و ۱۱۱۰.

بابهت: دانیشتن له نیوان دوو سوجه‌دا

۸۹۳- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: «كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ، إِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ الرُّكُوعِ لَمْ يَسْجُدْ حَتَّى يَسْتَوِيَ قَائِمًا، فَإِذَا سَجَدَ فَرَفَعَ رَأْسَهُ، لَمْ يَسْجُدْ حَتَّى يَسْتَوِيَ جَالِسًا، وَكَانَ يَفْتَرِشُ رِجْلَهُ الْيُسْرَى»^(۱).

واته: عائشه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ کاتیک له رکوع سه‌ری به‌رزده‌کرده‌وه (هه‌لده‌ستایه‌وه) نه‌ده‌چوویه سوجه‌دا تا‌کو ته‌واو به‌ پیوه ری‌ک نه‌بایه‌وه (ئه‌وجار سوجه‌دی ده‌برد)، وه کاتیک سوجه‌دی ده‌بر‌دو سه‌ری له سوجه‌ده‌بر‌ز ده‌کرده‌وه نه‌ده‌چووه سوجه‌دا تا‌کو به‌ دانیشتنه‌وه (پشتی) ری‌ک نه‌بووبایه‌وه (ئنج‌ا ده‌چووه سوجه‌ده) وه له دانیشتنی نیوان سوجه‌کاندا لاقی چه‌پی راده‌خست.

۸۹۴- عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَا تُفْعَ بَيْنَ السَّجْدَتَيْنِ»^(۲).

واته: عه‌لی رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ پیی فه‌رمووم: له به‌ینی دوو سوجه‌کاندا به‌ شیوه‌ی «إِقْعَاء» دامه‌نیشه.

إِقْعَاء: ئه‌و دانیشتنه‌یه که پییه‌کانت بچه‌قینی و، له نیوانی هه‌ردوو پییه‌کانت ته‌ختی زه‌وی دانیشی، یان: پییه‌کانت بچه‌قینی واته: هیچیان پانه‌خه‌ی له‌سه‌ر زه‌وی و به‌ چه‌قینراوی له‌سه‌ر خودی پییه‌کانت دابنیشی، ئه‌وه‌ش نه‌هی لی‌کراوه.

۸۹۵- عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «يَا عَلِيُّ لَا تُفْعَ إِقْعَاءَ الْكَلْبِ»^(۳).

واته: عه‌لی رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ده‌لی: پیغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رموویه‌تی: ئه‌ی عه‌لی دانیشتنیک دامه‌نیشه که وه‌ک دانیشتنی سه‌گ وایه (واته: پییه‌کانت بچه‌قینی و له‌یه‌کتر دووریان بخه‌يته‌وه‌و، له نیوان هه‌ردوو پییه‌کانت دابنیشی).

۸۹۶- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، يَقُولُ: قَالَ لِي النَّبِيُّ ﷺ: «إِذَا رَفَعْتَ رَأْسَكَ مِنَ السُّجُودِ، فَلَا تُفْعَ كَمَا يُفْعِي الْكَلْبُ، صَعُ أَلْيَتَيْكَ بَيْنَ قَدَمَيْكَ، وَأَلْزِقْ ظَاهِرَ قَدَمَيْكَ بِالْأَرْضِ»^(۴).

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۴۹۸، وأبو داود: ۷۸۳.

(۲) صحیح لغیره. أخرجه الترمذی: ۲۸۲.

(۳) حسن من حدیث أبي موسى. وضعیف من حدیث أبي إسحاق. أخرجه الترمذی: ۲۸۲.

(۴) موضوع.

واته: نه نه سی کوری مالیک ﷺ ده لی: پیغه مبهەر ﷺ پی فہرموم: نه گہر له سوجده سہری بہر زده کردہ وه کو دانیشتنی سہ گ دامہ نیشہ، بہ جوړنک کہ له نیوان ہہردوو پیہہ کاندہ دابنیشی و پستی پیہہ کان بہ زہویہ وه بنوسینی (ئہو دانیشتنہ نہہی لیکراوہ).

بابہت: زیکرى نیوان سوجده کان

۸۹۷- عَنْ حُذَيْفَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ يَقُولُ بَيْنَ السَّجْدَتَيْنِ: «رَبِّ اغْفِرْ لِي، رَبِّ اغْفِرْ لِي»^(۱).

واته: حوزہ یفہ ﷺ دہ گپریتہ وه، پیغه مبهەر ﷺ له نیوان سوجده کاندہ دوو جار دہ یفہرموو: «رَبِّ اغْفِرْ لِي، رَبِّ اغْفِرْ لِي»، واته: پەرور دگارہ لیم خوشبہ.

۸۹۸- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ بَيْنَ السَّجْدَتَيْنِ فِي صَلَاةِ اللَّيْلِ «رَبِّ اغْفِرْ لِي، وَارْحَمْنِي، وَاجْبُرْنِي، وَارْزُقْنِي، وَارْقَعْنِي»^(۲).

واته: ئینو عہ بیاس ﷺ دہ لی: پیغه مبهیری خوا ﷺ له شہونو پزدا له نیوان دوو سوجده کہ دا دہ یفہرموو: «رَبِّ اغْفِرْ لِي، وَارْحَمْنِي، وَاجْبُرْنِي، وَارْزُقْنِي، وَارْقَعْنِي»، واته: پەرور دگارہ لیم خوشبہ و بہ زہیبت پیمدا بیتہ وه و حالم باش بکہ و رزق و پوزیم بدہ و پلہم بہرز بکہ وه.

بابہت: ئەوهی کہ هاتووہ دہر بارہی زیکرى تہحیات

۸۹۹- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: كُنَّا إِذَا صَلَّيْنَا مَعَ النَّبِيِّ ﷺ قُلْنَا: السَّلَامُ عَلَى اللَّهِ قَبْلَ عِبَادِهِ، السَّلَامُ عَلَى جِبْرَائِيلَ، وَمِيكَائِيلَ، وَعَلَى فُلَانٍ وَفُلَانٍ، يَعْنُونَ الْمَلَائِكَةَ، فَسَمِعْنَا رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «لَا تَقُولُوا: السَّلَامُ عَلَى اللَّهِ، فَإِنَّ اللَّهَ هُوَ السَّلَامُ، فَإِذَا جَلَسْتُمْ، فَقُولُوا: التَّحِيَّاتُ لِلَّهِ، وَالصَّلَوَاتُ وَالطَّيِّبَاتُ، السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ، السَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلَى عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ، فَإِنَّهُ إِذَا قَالَ ذَلِكَ، أَصَابَتْ كُلَّ عَبْدٍ صَالِحٍ فِي السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ»^(۳).

(۱) صحیح. تخریجہ انفراد بہ ابن ماجہ. وانظر بهذا السياق مسلم: ۷۷۲، وأبو داود: ۸۷۴، والترمذي: ۳۶۲.

(۲) صحیح. أخرجه أبو داود: ۸۵۰، والترمذي: ۲۸۴ و ۲۸۵.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۸۳۱، ومسلم: ۴۰۲، وأبو داود: ۹۶۸ و ۹۶۹، والترمذي: ۲۸۹، والنسائي: ۱۱۶۲_۱۱۶۴ و

۱۱۶۶_۱۱۷۱ و ۱۲۹۸.

واته: عه‌بدوللاى كورى مه‌سعوود ﷺ ده‌لى: كاتيك ئيمه له‌گه‌ل پيغه‌مبه‌ر ﷺ نويزمان ده‌کرد ده‌مانگوت: سه‌لام له‌سه‌ر خوا پيش به‌نده‌كانى، سه‌لام له‌سه‌ر جبيريل و ميكايل و فلان و فلان كه مه‌به‌ستيان له‌ فرشته‌كان بوو، جا پيغه‌مبه‌رى خوا ﷺ گووى لتيان بوو، بويه فه‌رمووى: مه‌لئين: سه‌لام له‌سه‌ر خوا بوي، چونكه بيگومان خوا خوى (يه كيك له‌ سيفه‌ته‌كانى) سه‌لامه، جا كاتيك كه دانيشتن (بو ته‌حييات) بلين: هه‌رچى فه‌درو پريزه چ گوفتار، چ كردار وه هه‌رچى سه‌رچاوه‌ى پاكي و خاوينيه ته‌وانه له‌ راستييدا هه‌موويان شايسته‌ى خواى په‌روه‌ردگارن، دروودى خوا له‌سه‌ر تو ئه‌ى پيغه‌مبه‌ر ﷺ له‌گه‌ل په‌حمه‌ت و به‌ره‌كه‌تى خوا، درود و سه‌لام له‌سه‌ر ئيمه‌ش وه له‌سه‌ر هه‌موو به‌نده‌ باشه‌كانى خوا، شايه‌تى و گه‌واهى ده‌ده‌م كه هيچ په‌رستراويكى به‌هه‌ق نيه جگه له‌ خوا، وه شايه‌تى ده‌ده‌م كه موحه‌مه‌د ﷺ به‌نده و نيردراوى خوايه، خو ته‌گه‌ر به‌م جوړه سه‌لام بكن، ته‌وه هه‌رچى به‌نده‌ى چا كه چ له‌ ئاسمان، چ له‌ زه‌وى هه‌موويان ده‌گرته‌وه.

٨٩٩ (١م) - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ قَالَ: أَنْبَأَنَا الثَّوْرِيُّ، عَنْ مَنْصُورٍ، وَالْأَعْمَشِ، وَحُصَيْنٍ، وَأَبِي هَاشِمٍ، وَحَمَّادٍ، عَنْ أَبِي وَائِلٍ، وَعَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنِ الْأَسْوَدِ، وَأَبِي الْأَحْوَصِ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ ﷺ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ نَحْوَهُ^(١).

واته: به‌م سه‌نه‌ده‌ش ئه‌م فه‌رمووده گي‌ردراوه‌ته‌وه.

٨٩٩ (٢م) - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ مَعْمَرٍ قَالَ: حَدَّثَنَا قَبِيصَةُ، أَنْبَأَنَا سُفْيَانُ، عَنِ الْأَعْمَشِ، وَمَنْصُورٍ، وَحُصَيْنٍ، عَنْ أَبِي وَائِلٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ ﷺ، ح قَالَ: وَحَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ أَبِي عُبَيْدَةَ، وَالْأَسْوَدِ، وَأَبِي الْأَحْوَصِ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ ﷺ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ يُعَلِّمُهُمُ التَّشَهُدَ، فَذَكَرَ نَحْوَهُ^(٢).

واته: به‌م سه‌نه‌ده‌ش ئه‌م فه‌رمووده گي‌ردراوه‌ته‌وه.

(١) صحيح.

(٢) صحيح.

۹۰۰- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يُعَلِّمُنَا التَّشَهُدَ كَمَا يُعَلِّمُنَا السُّورَةَ مِنَ الْقُرْآنِ، فَكَانَ يَقُولُ: «التَّحِيَّاتُ الْمُبَارَكَاتُ الصَّلَوَاتُ الطَّيِّبَاتُ لِلَّهِ، السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ، السَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلَى عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ»^(۱).

واته: ئیبنو عبباس رضی اللہ عنہ ده‌لئی: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ خویندنی ته‌حیاتی فیرده‌کردین هه‌روه‌ک چون سووره‌تیکی قورئانی فیر ده‌کردین، جا ده‌یفه‌رموو: هه‌رچی قه‌در و ریزه‌چ گوفتار، چ کردار وه‌هه‌رچی سه‌رچاوه‌ی پاکی و خاوتینییه‌ئه‌وانه‌له‌راستیدا هه‌موویان شایسته‌ی خوان، دروودی خوا له‌سه‌ر تو‌ئه‌ی پیغه‌مبه‌ر ﷺ له‌گه‌ل په‌حمه‌ت و به‌ره‌که‌تی خوا، درود و سه‌لام له‌سه‌ر ئیمه‌ش وه‌له‌سه‌ر هه‌موو به‌نده‌باشه‌کانی خوا، شایه‌تی و گه‌واهی ده‌ده‌م که هه‌یچ په‌رستراویکی به‌هه‌ق نیه‌جگه‌له‌خوا، وه‌شایه‌تی ده‌ده‌م که موحه‌مه‌د ﷺ به‌نده‌و نیردراوی خوایه.

۹۰۱- عَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ رضی اللہ عنہ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ حَظَبَنَا، وَبَيَّنَّ لَنَا سُنَّتَنَا، وَعَلَّمَنَا صَلَاتَنَا، فَقَالَ: إِذَا صَلَّيْتُمْ، فَكَانَ عِنْدَ الْقَعْدَةِ، فَلْيَكُنْ مِنْ أَوَّلِ قَوْلٍ أَحَدِكُمْ: التَّحِيَّاتُ الطَّيِّبَاتُ، الصَّلَوَاتُ لِلَّهِ، السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ، السَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلَى عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، سَبْعَ كَلِمَاتٍ هُنَّ تَحِيَّةُ الصَّلَاةِ»^(۲).

واته: ئه‌بو موسای ئه‌شعه‌ری رضی اللہ عنہ ده‌گه‌ریته‌وه، پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ وتاری بو‌داین و ریبازه‌که‌مانی بو‌پوون کردینه‌وه و نوئیزی فیرکردین و فه‌رمووی: هه‌ر کاتیک نوئرتان کرد کاتیک که دانیشن (بو‌ته‌حیاتی) یه‌که‌م وته‌یه‌ک که ده‌یلین با‌ئه‌وه‌بیت: «التَّحِيَّاتُ الطَّيِّبَاتُ، الصَّلَوَاتُ لِلَّهِ، السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ، السَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلَى عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، سَبْعَ كَلِمَاتٍ هُنَّ تَحِيَّةُ الصَّلَاةِ»، هه‌وت رسته‌ن که ئه‌وانه‌له‌ته‌حیاتی‌ده‌خویندین.

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۴۰۳، وأبو داود: ۹۷۴، والترمذي: ۲۹۰، والنسائي: ۱۱۷۴.

(۲) صحیح. أخرجه مسلم: ۴۰۴، وأبو داود: ۹۷۲ و ۹۷۳، والنسائي: ۸۳۰ و ۱۰۶۴ و ۱۱۷۲.

۹۰۲- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رضي الله عنه، قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يُعَلِّمُنَا التَّشَهُدَ، كَمَا يُعَلِّمُنَا السُّورَةَ مِنَ الْقُرْآنِ «بِاسْمِ اللَّهِ وَبِاللَّهِ، التَّحِيَّاتُ لِلَّهِ، وَالصَّلَوَاتُ وَالطَّيِّبَاتُ لِلَّهِ، السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ، السَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلَى عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، أَسْأَلُ اللَّهَ الْجَنَّةَ، وَأَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ النَّارِ»^(۱).

واته: جابیری کوری عه‌بدوللا رضي الله عنه ده‌لئ: پیغه‌مبه‌ری خوا صلى الله عليه وسلم هه‌روه‌کو چۆن سووره‌تیکی قورئانی فیرده‌کردین ئاواش ته‌حییاتی فیرده‌کردین: واته: به‌ ناوی خوا، یارمه‌تی و سه‌رکه‌وتن هه‌ر به‌ ده‌ست خواجه، هه‌رچی قه‌در و ریزه‌چ گوفتار، چ کردار وه‌ هه‌رچی سه‌رچاوه‌ی پاک‌ی و خاوتینییه‌ ئه‌وانه‌ له‌ راستیدا هه‌موویان شایسته‌ی خوان، دروودی خوا له‌سه‌ر تو‌ ئه‌ی پیغه‌مبه‌ر صلى الله عليه وسلم له‌ گه‌ل ره‌حمه‌ت و به‌ره‌که‌تی خوا، درود و سه‌لام له‌سه‌ر ئیمه‌ش وه‌ له‌سه‌ر هه‌موو به‌نده‌ باشه‌کانی خوا، شایه‌تی و گه‌واهی ده‌ده‌م که‌ هیچ په‌رستراونکی به‌ هه‌ق نیه‌ جگه‌ له‌ خوا، وه‌ شایه‌تی ده‌ده‌م که‌ موحه‌مه‌د صلى الله عليه وسلم به‌نده‌ و تیردرای خواجه، داوای به‌هه‌شت له‌ خوا ده‌که‌م، وه‌ په‌نا ده‌گرم به‌ خوا له‌ ئاگری دۆزه‌خ.

بابه‌ت: سه‌لاوات دان له‌سه‌ر پیغه‌مبه‌ر صلى الله عليه وسلم

۹۰۳- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رضي الله عنه، قَالَ: قُلْنَا: يَا رَسُولَ اللَّهِ هَذَا السَّلَامُ عَلَيْكَ قَدْ عَرَفْنَا، فَكَيْفَ الصَّلَاةُ؟ قَالَ: «قُولُوا: اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ عَبْدِكَ وَرَسُولِكَ، كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ، وَبَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ، وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ، كَمَا بَارَكْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ»^(۲).

واته: ئه‌بو سه‌عیدی خودری رضي الله عنه ده‌لئ: گوتمان: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا صلى الله عليه وسلم ئه‌وه‌ سه‌لام ناردنمان زانی که‌ چۆن سه‌لامت لیبکه‌ین، به‌لام سه‌لاواتدان چۆنه‌؟ پیغه‌مبه‌ریش صلى الله عليه وسلم فه‌رمووی: بئین: «اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ عَبْدِكَ وَرَسُولِكَ، كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ، وَبَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ، وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ، كَمَا بَارَكْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ».

(۱) ضعیف. أخرجه النسائي: ۱۱۷۵ و ۱۲۸۱.

(۲) صحيح. أخرجه البخاري: ۴۷۹۸ و ۶۳۵۸، والنسائي: ۱۲۹۳.

۹۰۴- عَنِ الْحَكَمِ رضي الله عنه، قَالَ: سَمِعْتُ ابْنَ أَبِي لَيْلَى، قَالَ: لَقَيْتَنِي كَعْبُ بْنُ عُجْرَةَ، فَقَالَ: أَلَا أَهْدِي لَكَ هَدِيَّةً؟ حَرَجَ عَلَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ، فَقُلْنَا: قَدْ عَرَفْنَا السَّلَامَ عَلَيْكَ، فَكَيْفَ الصَّلَاةُ عَلَيْكَ؟ قَالَ «قُولُوا: اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ، وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ، كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ، إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ، اللَّهُمَّ بَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ، وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ، كَمَا بَارَكْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ، إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ»^(۱).

واته: حه که م ﷺ ده لئ: گویم له نه بو له یلا بوو گوتی: که عبی کورې عوجره هاته لام و گوتی: نایا دیاریه کت یې نه ده م؟ (جا گوتی): پیغه مبهری خوا ﷺ هاته لامان، نیمه ش پیمان گوت: له راستیدا نیمه فیربووین که چوڼ سه لامت لیبکه یین، نهی سه لاواتدان له سره جه نابت چونه و چوڼ ده بی؟ (پیغه مبهریش ﷺ) فهرمووی: بلین: «اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ، وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ، كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ، إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ، اللَّهُمَّ بَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ، وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ، كَمَا بَارَكْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ، إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ».

۹۰۵- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي بَكْرٍ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ حَزْمٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَمْرِو بْنِ سُلَيْمِ الزُّرْقِيِّ، عَنْ أَبِي حَمِيدٍ السَّاعِدِيِّ رضي الله عنه، أَنَّهُمْ قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَمَرْنَا بِالصَّلَاةِ عَلَيْكَ، فَكَيْفَ نُصَلِّي عَلَيْكَ؟ فَقَالَ: قُولُوا: «اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ، وَأَزْوَاجِهِ، وَذُرِّيَّتِهِ، كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ، وَبَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ، وَأَزْوَاجِهِ، وَذُرِّيَّتِهِ، كَمَا بَارَكْتَ عَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ، فِي الْعَالَمِينَ، إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ»^(۲).

واته: له عه بدوللای کورې نه بو به کری کورې موحه ممه دی کورې عه مړی کورې حه زمه وه له باوکیه وه له عه مړی کورې سوله می زوره قیه وه له نه بو حومه ی دی ساعیدیه وه ﷺ ده گپړنه وه که گوتوو یانه: نهی پیغه مبهری خوا فهرمانمان پیکراوه که سه لاواتت له سره لیبده یین، جا نایا سه لاواتدان له سره جه نابت چونه؟ نهویش فهرمووی: بلین: «اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ، وَأَزْوَاجِهِ، وَذُرِّيَّتِهِ، كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ، وَبَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ، وَأَزْوَاجِهِ، وَذُرِّيَّتِهِ، كَمَا بَارَكْتَ عَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ، فِي الْعَالَمِينَ، إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ».

۹۰۶- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ رضي الله عنه، قَالَ: إِذَا صَلَّيْتُمْ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، فَأَحْسِنُوا الصَّلَاةَ عَلَيْهِ، فَإِنَّكُمْ لَا تَدْرُونَ، لَعَلَّ ذَلِكَ يُعْرَضُ عَلَيْهِ، قَالَ: فَقَالُوا لَهُ: فَعَلَّمْنَا، قَالَ، قُولُوا: «اللَّهُمَّ اجْعَلْ صَلَاتَكَ، وَرَحْمَتَكَ، وَبَرَكَاتِكَ عَلَى سَيِّدِ الْمُرْسَلِينَ، وَإِمَامِ الْمُتَّقِينَ، وَخَاتَمِ النَّبِيِّينَ، مُحَمَّدِ عَبْدِكَ وَرَسُولِكَ، إِمَامِ الْخَيْرِ، وَقَائِدِ الْخَيْرِ، وَرَسُولِ الرَّحْمَةِ، اللَّهُمَّ ابْعَثْهُ مَقَامًا مَحْمُودًا، يَغِطُّهُ بِهِ الْأَوْلُونَ

(۱) صحيح. أخرجه البخاري: ۳۳۷۰، ومسلم: ۴۰۶، وأبو داود: ۹۷۶، والترمذي: ۴۸۳، والنسائي: ۱۲۸۷-۱۲۸۹.

(۲) صحيح. أخرجه البخاري: ۳۳۶۹، ومسلم: ۴۰۷، وأبو داود: ۹۷۹.

وَالْآخِرُونَ، اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ، وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ، كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ، وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ، إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ، اللَّهُمَّ بَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ، وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ، كَمَا بَارَكْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ، وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ، إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ»^(۱).

واته: عهبدووللای کوری مهسعوود ﷺ گوتووویه تی: هه رکات سه لاواتاندا لهسه ر پیغه مبهری خوا ﷺ، نه وه به جوانترین شیوه سه لاواتی لهسه ر لیبدهن، چونکه به راستی ئیوه نازانن به لکوئه و سه لاواته ی ئیوه ی پیبگات، ده گپرنه وه که گوتووویه تی: پییان گوت: که واته فیرمان بکه (چۆن سه لاوات لیبدهین؟)، فهرمووی: بلین: خواجه ره حمهت و سۆز و بهره که تت بریزه بهسه ر گه وره ی پیغه مبهران و پیشه وای پارێزکاران و کوتایی پیغه مبهران که موحه ممه ده ﷺ، بهنده و نیردراوی تویه و پیشه وای چاکه و خیره، وه سه رکرده و سه رمه شقی چاکه و خیره، وه پیغه مبهری ره حمهت و سۆزه، خوای میهره بان ئه و شوینه ی پی ببه خشه که له یه که م تا کوتا که س خۆزگه ی بۆ ده خوازی، که بریتیه له مه قامی مه حمود له رۆژی دواایدا، خواجه ره حمهت و سۆزت بریزێ بهسه ر موحه ممه ددا ﷺ وه بهسه ر ئال و بهیتی موحه ممه ددا ﷺ، ههروهک چۆن ره حمهت پزاندوو بهسه ر ئیبراهیمدا و بهسه ر ئال و بهیتی ئیبراهیمدا، وه هه ر تو سوپاسکرا و شایسته ی سوپاسی، وه گه وره یی و بهرزی هه ر بۆ تویه، خودایه بهره که تی خۆت بریزه بهسه ر موحه ممه د ﷺ و ئالی موحه ممه ددا ﷺ وهک چۆن بهره که تت پزاندوو بهسه ر ئیبراهیم و ئالی ئیبراهیمدا، وه هه ر تو سوپاسکرا و خاوه نی گه وره یی و بهرزی.

۹۰۷- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَامِرِ بْنِ رَبِيعَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْ أَبِيهِ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَ: «مَا مِنْ مُسْلِمٍ يُصَلِّيَ عَلَيَّ، إِلَّا صَلَّتْ عَلَيْهِ الْمَلَائِكَةُ مَا صَلَّى عَلَيَّ، فَلْيُقِلِّ الْعَبْدُ مِنْ ذَلِكَ أَوْ لِيُكْثِرْ»^(۲).

واته: عهبدووللای کوری عامیری کوری ره بیعه ﷺ له باوکییه وه ده گپرنه وه که پیغه مبه ر ﷺ فهرموویه تی: هه ر مسولها نیک سه لاوات لهسه ر من لیبدا، نه وه بیگومان فریشته کانیش به نه ندازه ی ئه و سه لاواته ی که لهسه ر منی لیدا وه سه لاواتی لهسه ر لیبدهن، جا ئه گه ر بهنده که م سه لاوات لیبدا یان زۆر.

(۱) صحیح.

(۲) حسن.

۹۰۸- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ نَسِيَ الصَّلَاةَ عَلَيَّ، خَطِئَ طَرِيقَ الْجَنَّةِ»^(۱).
 واته: ئيبنو عبباس رضي الله عنه ده لئى: پيغه مبهري خوا ﷺ فهرموويه تى: ههر كه سيك واز له
 صه لا واتدان له سهر من بهينى نه وه ريگاي به هه شتى هه له كردوه.

بابهت: نه وهى كه له ته حيايتا ده گوتري

وه صه لا واتدان له سهر پيغه مبهري ﷺ

۹۰۹- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِذَا فَرَعَ أَحَدُكُمْ مِنَ التَّشَهُدِ الْأَخِيرِ، فَلْيَتَعَوَّذْ بِاللَّهِ مِنْ أَرْبَعٍ: مِنْ عَذَابِ جَهَنَّمَ، وَمِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ، وَمِنْ فِتْنَةِ الْمَخْيَا وَالْمَمَاتِ، وَمِنْ فِتْنَةِ الْمَسِيحِ الدَّجَالِ»^(۲).

واته: نه بو هوره يره رضي الله عنه ده لئى: پيغه مبهري خوا ﷺ فهرموويه تى: ههر به كيكتان كاتيک
 له خوښدنې ته حيايتي ناخر بووه با په ناگري به خوا بکات له چوار (شت): له سزاي
 دوزهخ و له سزاي ناوگور و له فيتنه و ناشووي زيان و مردن وه له فيتنه ي ده ججال.

۹۱۰- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: لِرَجُلٍ «مَا تَقُولُ فِي الصَّلَاةِ؟» قَالَ: أَتَشْهَدُ،
 ثُمَّ أَسْأَلُ اللَّهَ الْجَنَّةَ، وَأَعُوذُ بِهِ مِنَ النَّارِ، أَمَا وَاللَّهِ مَا أَحْسِنُ دُئْدَنَتَكَ، وَلَا دُئْدَنَةَ مُعَاذٍ، فَقَالَ:
 «حَوْلَهَا نُدْنِدُنُ»^(۳).

واته: نه بو هوره يره رضي الله عنه ده لئى: پيغه مبهري خوا ﷺ به پياوښكي فهرموو: له نوټر دا چي
 ده لئى؟ (پياوه كه) گوتى: ته حيايت ده خوښم، پاشان داواي به هه شت له خوا ده كه م
 و، په ناده گرم به خوا له دوزهخ، به لام سوښد به خوا نه وهى نه تو و مه عاز ده بيلين:
 من به جواني نازانم بيليم (واته: نازانم وه ك ټيوه بيليم)، پيغه مبهريش ﷺ فهرموي:
 ټيمه ش ههر له ده وري به هه شت ده دوټين (له نوټر دا).

الدفندة: نه وه يه كه نه و كه سه ي لاي تويه گوني له ده ننگه، به لام له قسه كانت تينا گات،
 نازاني چي ده لئى.

(۱) حسن.

(۲) صحيح. أخرجه البخاري: ۱۳۷۷، ومسلم: ۵۸۸، وأبو داود: ۹۸۳، والنسائي: ۱۳۱۰ و ۵۵۱۸_۵۵۱۲ و ۵۵۲۰.

(۳) صحيح. أخرجه أبو داود: ۷۹۲ عن بعض أصحاب النبي ﷺ. وانظر: رقم: ۳۸۴۷.

بابه ت: ناماژهی (په نجهی شایه تمان) له ته حیياتدا

۹۱۱- عَنْ مَالِكِ بْنِ مُمَيَّرِ الْخَزَاعِيِّ، عَنْ أَبِيهِ رضي الله عنه، قَالَ: «رَأَيْتُ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم، وَاضِعًا يَدَهُ الْيُمْنَى عَلَى فَخِذِهِ الْيُمْنَى فِي الصَّلَاةِ، وَيُسِيرُ بِإِصْبَعِهِ»^(۱).

واته: مالیکي کورې نومه یری خوزاعی له باوکیه وه رضي الله عنه ده گپړته وه، ده لى: پیغه مبهرم صلى الله عليه وسلم بینوه له نوڻزدا که ده ستي راستی له سره رانی راستی داده نا، وه به په نجهی ناماژهی ده کرد (یان ناماژهی به په نجه ده کرد له ته حیياتدا).

۹۱۲- عَنْ وَائِلِ بْنِ حُجْرٍ رضي الله عنه، قَالَ: «رَأَيْتُ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم قَدْ حَلَقَ بِالْإِبْهَامِ وَالْوُسْطَى، وَرَفَعَ الَّتِي تَلِيهِمَا، يَدْعُو بِهَا فِي التَّشَهُدِ»^(۲).

واته: وائیلی کورې حوجر رضي الله عنه ده لى: پیغه مبهرم صلى الله عليه وسلم بینوه که په نجه گوره وه په نجهی ناوه راستی ده کرده نالقه (به یه کی ده گه یاندن) وه ئو په نجهی نیوان ته وانی بهرز ده کرده وه (په نجهی شایه تمان) له ته حیياتدا دعای پیده کرد (واته: له کاتی دوعا کردنه که دا به رزی ده کرده وه).

۹۱۳- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضي الله عنهما، «أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم، كَانَ إِذَا جَلَسَ فِي الصَّلَاةِ، وَضَعَ يَدَيْهِ عَلَى رُكْبَتَيْهِ، وَرَفَعَ إِصْبَعَهُ الْيُمْنَى الَّتِي تَلِي الْإِبْهَامَ، فَيَدْعُو بِهَا، وَالْيُسْرَى عَلَى رُكْبَتَيْهِ بِاسِطِّهَا عَلَيْهَا»^(۳).

واته: ئینو عومر رضي الله عنهما ده گپړته وه که هرکات پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم داده نیشته له نوڻزدا، ئهوا ده سته کانی له سره ئه ژتوکانی داده ناو په نجهی (شایه تمانی) ده ستي راستی که له دواى په نجه گوره یه به رزی ده کرده وه و دعای پیده کرد، وه (ده ستي) چه پیشی له سره ئه ژنوی (چه پی) داده ناو درېزی ده کردو رایده خست.

(۱) صحیح لغیره. أخرجه أبو داود: ۹۹۱، والنسائي: ۱۲۷۱ و ۱۲۷۴.

(۲) صحیح.

(۳) صحیح. أخرجه مسلم: ۵۸۰، والترمذي: ۲۹۴، والنسائي: ۱۱۶۰ و ۱۲۶۶ و ۱۲۶۷ و ۱۲۶۹.

بابهت: سهلام دانهوهى نويز

۹۱۴- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ ﷺ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، كَانَ «يُسَلِّمُ عَنْ يَمِينِهِ وَعَنْ شِمَالِهِ حَتَّى يُرَى بَيَاضَ خَدِّهِ، السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ»^(۱).

واته: عه بدوللا ﷺ ده گيريته وه كه پيغه مبهري خوا ﷺ به لاي راست و چه پدا سه لامي ده دايه وه (به جورنيك سه لامي ده دايه وه كه) سپيه تي رومه تي ده بينرا، (وه وته ي سه لام دانه وه كه ي تاوا بوو كه ده يفه رموو): «السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ».

۹۱۵- عَنْ عَامِرِ بْنِ سَعْدٍ، عَنْ أَبِيهِ ﷺ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ «كَانَ يُسَلِّمُ عَنْ يَمِينِهِ، وَعَنْ يَسَارِهِ»^(۲).
واته: عاميري كوري سه عد له باوكيبه وه ﷺ ده گيريته وه كه پيغه مبهري خوا ﷺ به لاي راست و چه پدا سه لامي ده دايه وه.

۹۱۶- عَنْ عَمَّارِ بْنِ يَاسِرٍ ﷺ، قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ، «يُسَلِّمُ عَنْ يَمِينِهِ، وَعَنْ يَسَارِهِ، حَتَّى يُرَى بَيَاضَ خَدِّهِ، السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ، السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ»^(۳).

واته: عه مپاري كوري ياسر ﷺ ده لي: پيغه مبهري خوا ﷺ به لاي راست و چه پدا سه لامي ده دايه وه، به جورنيك كه سپيه تي رومه تي ده بينرا، (ده يفه رموو): «السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ، السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ».

۹۱۷- عَنْ أَبِي مُوسَى ﷺ، قَالَ: «صَلَّى بِنَا عَلِيٌّ، يَوْمَ الْجَمَلِ، صَلَاةً ذَكَرْنَا صَلَاةَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، فَإِمَّا أَنْ نَكُونَ نَسِينَاهَا، وَإِمَّا أَنْ نَكُونَ تَرَكْنَاهَا، فَسَلَّمَ عَلَيَّ يَمِينِهِ وَعَلَى شِمَالِهِ»^(۴).

واته: نه بو موسا ﷺ ده لي: له روژي (جهنگي) جه مه لدا عه لي نويزي بو كردين كه نويزي پيغه مبهري خوي ﷺ بيرخستينه وه، جا يان تيمه له بيرمان چوو بو وه يان تهركمان كر دبوو (سه لامدانه وه ي دووه له دواي نويز) نجا عه لي به لاي راست و چه پدا سه لامي دايه وه.

(۱) صحيح. أخرجه أبو داود: ۹۹۶، والترمذي: ۲۹۵، والنسائي: ۱۳۱۹ و ۱۳۲۴ و ۱۳۲۵.

(۲) صحيح. أخرجه مسلم: ۵۸۲، والنسائي: ۱۳۱۶ و ۱۳۱۷.

(۳) صحيح لغيره.

(۴) منكر. وأما السلام ميمناً ويساراً فصحيح لغيره.

بابهت: يهک سه لام دانوه له نويزدا

۹۱۸- عَنْ عَبْدِ الْمُهِيمِنِ بْنِ عَبَّاسِ بْنِ سَهْلِ بْنِ سَعْدِ السَّاعِدِيِّ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ رضي الله عنه، «أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم سَلَّمَ تَسْلِيمَةً وَاحِدَةً تَلْقَاءَ وَجْهِهِ»^(۱).

واته: عه بدو لموهه يمینی کورپی عه بیاسی کورپی سه هلی کورپی سه عدی ساعیدی له باوکییه وه، له باپیری وه رضي الله عنه ده گپریته وه که پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم رووبه پرووی خوی سه لامی داوه ته وه به یهک سه لام دانوه.

۹۱۹- عَنْ عَائِشَةَ رضي الله عنها، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم «كَانَ يُسَلِّمُ تَسْلِيمَةً وَاحِدَةً تَلْقَاءَ وَجْهِهِ»^(۲).

واته: عائشه رضي الله عنها ده گپریته وه که پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم رووه و پرووی خوی سه لامی داوه ته وه به یهک سه لام دانوه.

۹۲۰- عَنْ سَلَمَةَ بْنِ الْأَكْوَعِ رضي الله عنه، قَالَ: «رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم صَلَّى، فَسَلَّمَ مَرَّةً وَاحِدَةً»^(۳).

واته: سه له مهی کورپی نه کوه ع رضي الله عنه ده لی: پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم بینی نويزی کرد، که یهک جار سه لامی دایه وه.

بابهت: وه لام دانوهی سه لامی نیمام (پیشنويز)

۹۲۱- عَنْ سَمُرَةَ بْنِ جُنْدَبٍ رضي الله عنه، أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم قَالَ: «إِذَا سَلَّمَ الْإِمَامُ، فَرُدُّوا عَلَيْهِ»^(۴).

واته: سه مورهی کورپی چونده ب رضي الله عنه ده گپریته وه که پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم فهرموویه تی: هه رکات پیشنويز (نیمام) سه لامی دایه وه، وه لامی سه لامه که ی بدنه وه.

۹۲۲- عَنْ سَمُرَةَ بْنِ جُنْدَبٍ رضي الله عنه، قَالَ: «أَمَرْنَا رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم أَنْ نُسَلِّمَ عَلَى أُمَّتِنَا، وَأَنْ يُسَلِّمَ بَعْضُنَا عَلَى بَعْضٍ»^(۵).

(۱) صحیح لغیره.

(۲) صحیح لغیره. أخرجه الترمذي: ۲۹۶.

(۳) صحیح.

(۴) ضعيف. أخرجه أبو داود: ۱۰۰۱.

(۵) ضعيف. أخرجه أبو داود: ۱۰۰۱.

واته: سه مورهي کوري چوندهب ﷺ ده لئ: پيغه مبهري خوا ﷺ فه رمانی پيکردين که سه لام له ئيام و پيشنويزه کانمان بکه ين، وه له نيوان خو شاندا سه لام له به کتر بکه ين.

بابهت: نهوهی که نابيت ئيام ته نها دوعا بوخوی بکات

۹۲۳- عَنْ ثَوْبَانَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَا يَوْمٌ عَبْدٌ فَيُخَصُّ نَفْسَهُ بِدَعْوَةٍ دُونَهُمْ، فَإِنْ فَعَلَ فَقَدْ خَانَهُمْ»^(۱).

واته: سه و بان ﷺ ده لئ: پيغه مبهري خوا ﷺ فه رمويه تي: هه ر به نده به ک که پيشنويزی بکات و ته نها دوعای تاييهت به خوی بکات و بو ئه وانيتر دوعا نه کات، جا ئه گه ر وای کرد ئه وه به دلنيايي ناپاکي له گه ل کردوون.

بابهت: نهوهی که له دواي سه لام دانه وه ده گوترن

۹۲۴- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا سَلَّمَ لَمْ يَقْعُدْ إِلَّا مِقْدَارَ مَا يَقُولُ: «اللَّهُمَّ أَنْتَ السَّلَامُ، وَمِنْكَ السَّلَامُ، تَبَارَكْتَ يَا ذَا الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ»^(۲).

واته: عائيشه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ده لئ: پيغه مبهري خوا ﷺ کاتيک سه لامی ده دايه وه ته نها به ئه ندازه ی ئه وه نده (به رامبه ر قبيله) داده نيشت که بلي: خوايه تو خوت خاوه ني ناشتی و هيمني، وه ناشتی هه ر له تو وه به، به رز و پيروزيت خاوه ني شکو و پيزی.

۹۲۵- عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ يَقُولُ إِذَا صَلَّى الصُّبْحَ حِينَ يُسَلِّمُ: «اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ عِلْمًا نَافِعًا، وَرِزْقًا طَيِّبًا، وَعَمَلًا مُتَقَبَّلًا»^(۳).

واته: ئوممو سه له مه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ده گير يته وه که پيغه مبهري خوا ﷺ که نويزی به يانی ده کرد و سه لامی ده دايه وه ده يفه رموو: خوايه داوای زانستیکت لیده که م که سوود به خش بين (بو دونيا و قيامهت) وه (داوای) رۆزی چه لال و پاکت لیده که م، وه کرده وه به ک که وه رگيراو بي.

(۱) صحيح لغيره. أخرجه أبو داود: ۹۰، والترمذي: ۳۵۷.

(۲) صحيح. أخرجه مسلم: ۵۹۲، وأبو داود: ۱۵۱۲، والترمذي: ۲۹۸ و ۲۹۹، والنسائي: ۱۳۳۸.

(۳) حسن.

۹۲۶- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ «خَصَلَتَانِ لَا يُحْصِيهِمَا رَجُلٌ مُسْلِمٌ إِلَّا دَخَلَ الْجَنَّةَ، وَهُمَا يَسِيرٌ، وَمَنْ يَعْمَلْ بِهِمَا قَلِيلًا، يُسَبِّحُ اللَّهَ فِي دُبُرِ كُلِّ صَلَاةٍ عَشْرًا، وَيُكَبِّرُ عَشْرًا، وَيَحْمَدُ عَشْرًا» فَرَأَيْتُمْ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَعْقِدُهَا بِيَدِهِ، «فَذَلِكَ حَمْسُونَ وَمِائَةٌ بِاللِّسَانِ، وَالْأَلْفُ وَخَمْسُمِائَةٌ فِي الْمِيزَانِ، وَإِذَا أَوَى إِلَى فِرَاشِهِ، سَبَّحَ، وَحَمِدَ، وَكَبَّرَ مِائَةً، فَتِلْكَ مِائَةٌ بِاللِّسَانِ، وَالْأَلْفُ فِي الْمِيزَانِ، فَأَيُّكُمْ يَعْمَلُ فِي الْيَوْمِ الْفَيْنِ وَخَمْسُمِائَةِ سَيِّئَةٍ» قَالُوا: وَكَيْفَ لَا يُحْصِيهِمَا؟ قَالَ «يَأْتِي أَحَدَكُمْ الشَّيْطَانُ، وَهُوَ فِي الصَّلَاةِ، فَيَقُولُ: اذْكُرْ كَذَا وَكَذَا، حَتَّى يَنْفَكَ الْعَبْدَ لَا يَعْقِلُ، وَيَأْتِيهِ وَهُوَ فِي مَضْجَعِهِ، فَلَا يَرَأَى نَوْمَهُ حَتَّى يَتَأَمَّ»^(۱).

واته: عه‌بدوللای کوری عه‌مر رضی اللہ عنہ ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا رضی اللہ عنہ فه‌رموویه‌تی: دوو خه‌سله‌ت هه‌ن نه‌گه‌ر مسولمان له‌سه‌ری به‌رده‌وام بیج نه‌وه ده‌چیتته به‌هه‌شت، نه‌وه دووانه‌ش ئاسانن و نه‌وانه‌ی کاریان پیده‌که‌ن که‌من، (یه‌که‌م نه‌وه‌یه‌که) له‌دوای هه‌ر نویتزیک ده‌جار بلّی: «سبحان‌الله»، ده‌جار بلّی: «الله‌اکبر»، ده‌جار بلّی: «الحمد‌لله»، (عه‌بدوللا‌گوتی): جا پیغه‌مبه‌ری خوا رضی اللہ عنہ بینی به‌ده‌ستی حیسابی ده‌کرد که نه‌وه ده‌کاته: سه‌د و په‌نجا به‌زوبان و هه‌زار و پینج سه‌د له‌ته‌رازوودا، وه‌کاتیک هاته‌ناو جینگا له‌«سبحان‌الله» و «الحمد‌لله» و «الله‌اکبر» (به‌هه‌موویان) سه‌د ته‌واو بکات، نه‌وه‌ش سه‌د ده‌کات به‌زوبان و له‌ته‌رازووشدا ده‌کاته هه‌زار (چاکه)، جا باشه‌کی له‌ئیه‌له‌رؤژیکدا دوو هه‌زار و پینج سه‌د خراپه‌ده‌کات؟ (نه‌وانه‌ی که‌ئاماده‌بوون) گوتیان: جا چۆن ده‌بیج (مسولمان) پاریزگاریان لینه‌کات؟ نه‌ویش فه‌رمووی: شه‌یتان دیتته‌لای یه‌کینکتان له‌کاتیکدا که‌له‌نویتزدايه، جا پئی ده‌گیرنه‌وه که‌گوتوویه‌تی: نه‌وه و نه‌وه‌ت له‌بیر بیج (شتی بیرده‌خاته‌وه و سه‌رقالی ده‌کات) تا وای لیدیئ نه‌وه‌که‌سه‌واز دینئی و هوشی لینامینئ (که‌نه‌وه‌زیکرانه‌بکات)، وه‌هه‌روه‌ها شه‌یتان دیتته‌لای له‌وه‌کاته‌ی که‌له‌سه‌ر جینگایه، (خه‌وی لی ده‌خات) وای لیده‌کات که‌ته‌نها خه‌یالی له‌لای خه‌وه‌که‌بیٚت به‌رده‌وام تا‌کو خه‌وی لیده‌که‌وی.

٩٢٧- عَنْ أَبِي ذَرٍّ رضي الله عنه، قَالَ: قِيلَ لِلنَّبِيِّ ﷺ - وَرُبَّمَا قَالَ سُفْيَانُ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ - ذَهَبَ أَهْلُ الْأَمْوَالِ وَالذُّنُورِ بِالْأَجْرِ، يَقُولُونَ كَمَا نَقُولُ، وَيُنْفِقُونَ وَلَا نُنْفِقُ، قَالَ لِي «أَلَا أُخِرْتُمْ بِأَمْرٍ إِذَا فَعَلْتُمُوهُ أَذْرَكْتُمْ مَنْ قَبْلَكُمْ، وَفُتُّمَ مَنْ بَعْدَكُمْ، تَحْمَدُونَ اللَّهَ فِي ذُبْرِ كُلِّ صَلَاةٍ، وَتُسَبِّحُونَهُ، وَتُكَبِّرُونَهُ ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ، وَثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ، وَأَرْبَعًا وَثَلَاثِينَ»، قَالَ سُفْيَانُ: «لَا أَدْرِي أَيُّتَهُنَّ أَرْبَعٌ»^(١).

واته: نه بو زهر رضي الله عنه ده لی: به پیغه مبه ر ﷺ گوترا، - وه پیم وایه نه بو سوفیان گوتی: گوتم نه ی پیغه مبه ری خوا ﷺ - نه وانه ی خاوه نی سه روته و سامانن پاداشتیان زورتره، (چونکه) نه وه ی تیمه ده یلین نه وانیس ده یلین، وه مالیس ده به خشن له کاتی کدا که تیمه نایه خشین (چونکه نه دارین)، پیغه مبه ریش ﷺ پیمی فهرموو: هه والی شتیکتان پییده م که نه گهر نه نجامی بدن به وانه ی پیش خوتان ده گه نه وه (له پاداشتدا) وه نه وانه ی دوا ی خوتان به تیوه ناگه نه وه؟ له دوا ی هه موو نويزیک بلین: «سبحان الله»، بلین: «الحمد لله»، بلین: «الله أكبر» سی و سی جار سی و سی جار سی و چوار جار، سوفیان گوتی: نازانم چواره که بو کامیان بوو.

٩٢٨- عَنْ أَبِي أَسْمَاءَ الرَّحْبِيِّ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ ثَوْبَانُ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ كَانَ إِذَا انْصَرَفَ مِنْ صَلَاتِهِ اسْتَغْفَرَ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، ثُمَّ يَقُولُ: «اللَّهُمَّ أَنْتَ السَّلَامُ، وَمِنْكَ السَّلَامُ، تَبَارَكْتَ يَا ذَا الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ»^(٢).

واته: نه بو نه سائی ره حه بی رضي الله عنه ده لی: سه وبان گوتی: بیگومان کاتیک پیغه مبه ری خوا ﷺ له نويز ته واو ده بوو سی جار «استغفر الله» ی ده کرد (داوا ی لیخوشبون له خوا) پاشان ده یفه رموو: خودایه! خوت سه لامی و سه لام و هیمنیش هه ره له تووه یه، به راستی گه وره و پیروز و بهرزیت و خاوه ن شکو و ریزیت.

بابهت: ته واو بوون و کوتایه هینان به نويز

٩٢٩- عَنْ قَبِيصَةَ بْنِ هُلُبٍ، عَنْ أَبِيهِ رضي الله عنه، قَالَ: «أَمَّا النَّبِيُّ ﷺ، فَكَانَ يَنْصَرِفُ عَنْ جَانِبَيْهِ جَمِيعًا»^(٣).

(١) صحیح لغیره.

(٢) صحیح. أخرجه مسلم: ٥٩١، وأبو داود: ١٥١٣، والترمذي: ٣٠٠، والنسائي: ١٣٣٧.

(٣) حسن. أخرجه أبو داود: ١٠٤١، والترمذي: ٣٠١.

واته: قه‌ببسه‌ی کورپی هولب له‌ باوکی ﷺ ده‌گێڕێته‌وه، ده‌لێ: پێغه‌مبه‌ر ﷺ پێش نوێزی بۆ ده‌کردین و به‌ هه‌ردوو لادا (لای راست و لای چه‌پ) پرووی ده‌سوړاندو ده‌رۆشت.

تییینی: له‌ دوای ته‌واو بوونی نوێز، بیویستبایه‌ ب‌روات جیاوازی نه‌ده‌کرد به‌ هه‌ر لایه‌ کدا رۆیشتبایه‌، لای ئاسایی بوو.

۹۳۰- عَنِ الْأَسْوَدِ ﷺ، قَالَ: قَالَ عَبْدُ اللَّهِ: «لَا يَجْعَلَنَّ أَحَدُكُمْ لِلشَّيْطَانِ فِي نَفْسِهِ جُزْءًا، يَرَى أَنْ حَقًّا لِلَّهِ عَلَيْهِ أَنْ لَا يَنْصَرِفَ إِلَّا عَن يَمِينِهِ، قَدْ رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ أَكْثَرَ انْصِرَافِهِ عَن يَسَارِهِ»^(۱).

واته: ئه‌سه‌ود ﷺ ده‌لێ: عه‌بدوڵلا گوتووێته‌ی: هه‌یج یه‌ کێکتان له‌ ده‌روونیدا شتیکی بچوکیش بۆ شه‌یتان دانه‌نی (به‌هۆی بیر و پرۆای به‌تال و بیجی) که‌ پێی وایێ و اجبی خواهیه‌ له‌سه‌ری که‌ کاتیکی له‌ نوێز ده‌بیته‌وه‌ ته‌نها بۆی هه‌یه‌ به‌لای راستدا ب‌روات و جیگای نوێز به‌ جی بێلێ (نه‌خێر وانیه‌، چونکه‌) له‌ راستیدا من پێغه‌مبه‌ری خوام ﷺ بینیوه‌ به‌ زۆری به‌لای چه‌پدا ده‌رۆشت و له‌ جیگای نوێز ده‌رده‌چوو.

۹۳۱- عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ ﷺ، قَالَ: رَأَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ، «يَنْقُتِلُ عَن يَمِينِهِ وَعَن يَسَارِهِ فِي الصَّلَاةِ»^(۲).

واته: عه‌مپی کورپی شوعه‌یب له‌ باوکییه‌وه، له‌ باپیرییه‌وه ﷺ ده‌گێڕێته‌وه، ده‌لێ: پێغه‌مبه‌رم ﷺ بینی له‌ نوێز و جیگای نوێز ده‌رده‌چوو، به‌ هه‌ردوو لای راست و چه‌پدا ده‌رده‌چوو.

۹۳۲- عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ ﷺ، قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ، «إِذَا سَلَّمَ قَامَ النِّسَاءُ حِينَ يَقْضِي تَسْلِيمَهُ، ثُمَّ يَلْتَبُتُ فِي مَكَانِهِ يَسِيرًا قَبْلَ أَنْ يَقُومَ»^(۳).

واته: ئوممو سه‌له‌مه‌ ﷺ ده‌لێ: پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ کاتیکی سه‌لامی ده‌دایه‌وه‌ له‌ نوێز ئافره‌تان هه‌لده‌ستان کاتی سه‌لامدانه‌وه‌ که‌ی ته‌واو ده‌بوو، پاشان (پێغه‌مبه‌ر ﷺ) که‌میکی له‌ شوێنه‌که‌ی خۆی ده‌مایه‌وه، پێش ئه‌وه‌ی که‌ هه‌لسێ (ب‌روات).

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۸۵۲، ومسلم: ۷۰۷، وأبو داود: ۱۰۴۲، والنسائي: ۱۳۶۰.

(۲) صحیح لغیره.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۸۳۷، وأبو داود: ۱۰۴۰، والنسائي: ۱۳۳۳.

بابهت: کاتيک کاتي نوٽر ديت و ناني ٽيوارهش دانراوه

۹۳۳- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضي الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، قَالَ: «إِذَا وُضِعَ الْعِشَاءُ، وَأُقِيمَتِ الصَّلَاةُ، فَأَبْدَأُوا بِالْعِشَاءِ»^(۱).

واته: نه نه سي کوري ماليک رضي الله عنه ده گپريته وه، پيغه مبهري خوا ﷺ فهرموويه تي: کاتيک ناني ٽيواره دانرا و قامه تي نوٽر کرا، سهره تا ده ست به نان خواردنه که بکه ن.

۹۳۴- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضي الله عنهما، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ، «إِذَا وُضِعَ الْعِشَاءُ وَأُقِيمَتِ الصَّلَاةُ، فَأَبْدَأُوا بِالْعِشَاءِ» قَالَ: فَتَعَشَى ابْنُ عُمَرَ لَيْلَةً، وَهُوَ يَسْمَعُ الْإِقَامَةَ^(۲).

واته: ٽيبنو عومهر رضي الله عنهما ده لي: پيغه مبهري خوا ﷺ فهرموويه تي: ههرکات ناني ٽيواره دانرا و قامه تي بو نوٽر کرا، نه وه سهره تا نان بخون، پاوي ده لي: ٽيبنو عومهر رضي الله عنهما شه ويک ناني ده خوارد و گوښي له قامه تي نوٽر کردن بوو.

۹۳۵- عَنْ عَائِشَةَ رضي الله عنها، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «إِذَا حَضَرَ الْعِشَاءُ، وَأُقِيمَتِ الصَّلَاةُ، فَأَبْدَأُوا بِالْعِشَاءِ»^(۳).

واته: عائشه رضي الله عنها ده گپريته وه پيغه مبهري خوا ﷺ فهرموويه تي: نه گهر ناني ٽيواره ناماده بوو له و کاته شدا قامه تي نوٽر کرا، نه وه ده ست به نان خواردنه که بکه ن.

بابهت: نوٽري جماعت له شهوي باراناويدا

۹۳۶- عَنْ أَبِي الْمَلِيحِ رضي الله عنه، قَالَ: خَرَجْتُ فِي لَيْلَةٍ مَطِيرَةٍ، فَلَمَّا رَجَعْتُ اسْتَفْتَحْتُ، فَقَالَ أَبِي: مَنْ هَذَا؟ قَالَ: أَبُو الْمَلِيحِ، قَالَ: لَقَدْ رَأَيْتُنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ يَوْمَ الْحُدَيْبِيَّةِ، وَأَصَابَتْنَا سَمَاءٌ، لَمْ تَبُلْ أَسْفَلَ نِعَالِنَا، فَتَادَى مُنَادِي رَسُولِ اللَّهِ ﷺ «صَلُّوا فِي رِحَالِكُمْ»^(۴).

(۱) صحيح. أخرجه البخاري: ۶۷۲، ومسلم: ۵۵۷، والترمذي: ۳۵۳، والنسائي: ۸۵۳.

(۲) صحيح. أخرجه البخاري: ۶۷۳، ومسلم: ۵۵۹، وأبو داود: ۳۷۵۷، والترمذي: ۳۵۴.

(۳) صحيح. أخرجه البخاري: ۶۷۱، ومسلم: ۵۵۸.

(۴) صحيح. أخرجه أبو داود: ۱۰۵۹، والنسائي: ۸۵۴.

واته: نه‌بو مه‌لیحه ﷺ ده‌لی: شه‌ویکی باراناوی له‌ مال‌ ده‌رچووم، جا‌ کاتیک‌ گه‌رامه‌وه‌ داوای‌ ده‌رگا‌ کردنه‌وه‌م‌ کرد (له‌ ده‌رگامدا)، جا‌ باوکم‌ گوتی: نه‌وه‌ کییه‌؟ گوتم: نه‌بو مه‌لیحم، گوتی: له‌ رۆزی‌ حوده‌بیبیه‌ له‌ گه‌ل‌ پیغه‌مبه‌ری‌ خوا ﷺ بووین و بارانمان‌ به‌سه‌ردا‌ باری (بارانیک) که‌ ژیر‌ نه‌عله‌ کانمانی‌ ته‌ر‌ نه‌کرد، (واته: بارانیک‌ زۆر‌ که‌م)، بانگبێژی‌ پیغه‌مبه‌ری‌ خوا ﷺ بانگی‌ راهیشت (گوتی): له‌ شوینی‌ خۆتان‌ نوٲر‌ بکه‌ن.

۹۳۷- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يُتَادِي مُتَادِيَهُ فِي اللَّيْلَةِ الْمَطِيرَةِ، أَوِ اللَّيْلَةِ الْبَارِدَةِ ذَاتِ الرِّيحِ «صَلُّوا فِي رِحَالِكُمْ»^(۱).

واته: ئیبنو‌ عومەر ﷺ ده‌لی: له‌ شه‌وی‌ باراناویدا، یان‌ له‌ شه‌وی‌کدا‌ که‌ سارد‌ بووایه‌ و‌ بای‌ هاتبایه، نه‌وه‌ بانگ‌ بێژه‌ که‌ی‌ پیغه‌مبه‌ری‌ خوا ﷺ بانگی‌ راده‌هیشت‌ که‌ له‌ شوین‌ و‌ ماله‌کانی‌ خۆتاندا‌ نوٲر‌ بکه‌ن.

۹۳۸- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، أَنَّهُ قَالَ: فِي يَوْمِ جُمُعَةٍ، يَوْمَ مَطَرٍ، «صَلُّوا فِي رِحَالِكُمْ»^(۲).
واته: ئیبنو‌ عه‌بباس ﷺ ده‌گێرێته‌وه‌ پیغه‌مبه‌ر ﷺ له‌ رۆزیک‌ باراناوی‌ جومعه‌دا‌ فه‌رمووی: له‌ شوین‌ و‌ ماله‌کانی‌ خۆتان‌ نوٲر‌ بکه‌ن.

۹۳۹- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَارِثِ بْنِ نَوْفَلٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ ابْنَ عَبَّاسٍ، أَمَرَ الْمُؤَدَّنَ أَنْ يُؤَدَّنَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ، وَذَلِكَ يَوْمَ مَطِيرٍ، فَقَالَ: اللَّهُ أَكْبَرُ، اللَّهُ أَكْبَرُ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، ثُمَّ قَالَ: نَادِ فِي النَّاسِ فَاصْلُوا فِي بُيُوتِهِمْ فَقَالَ لَهُ النَّاسُ: مَا هَذَا الَّذِي صَنَعْتَ؟ قَالَ: «قَدْ فَعَلَ هَذَا مَنْ هُوَ خَيْرٌ مِنِّي، تَأْمُرُنِي أَنْ أُخْرِجَ النَّاسَ مِنْ بُيُوتِهِمْ، فَيَأْتُونِي يَدُوسُونَ الطِّينَ إِلَى رُكَبِهِمْ»^(۳).

واته: عه‌بدو‌للای‌ کور‌ی‌ حاریسی‌ کور‌ی‌ نه‌وفه‌ل ﷺ ده‌گێرێته‌وه‌ که‌ ئیبنو‌ عه‌بباس‌ له‌ رۆزی‌ جومعه‌دا‌ فه‌رمانی‌ به‌ بانگبێژ‌ کرد‌ که‌ بانگ‌ بلی، وه‌ نه‌و‌ رۆژه‌ باراناوی‌ بوو، ئنجا‌ (بانگبێژ) گوتی: «أَكْبَرُ، اللَّهُ أَكْبَرُ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ»، پاشان‌ بانگی‌ راهیشت‌ له‌ ناو‌ خه‌لکدا‌ که‌ نوٲره‌ که‌تان‌ له‌ ماله‌کانتان‌ بکه‌ن، ئنجا‌ خه‌لکی‌ پێیان‌

(۱) صحیح‌ أخرجه البخاري: ۶۳۲، ومسلم: ۶۷۹، وأبو داود: ۱۰۶۰_۱۰۶۳، والنسائي: ۶۵۴.

(۲) صحیح‌ لغيره. أخرجه البخاري: ۶۱۶ و ۶۶۸ و ۹۰۱، ومسلم: ۶۹۹.

(۳) صحیح‌ لغيره. أخرجه البخاري: ۶۱۶ و ۶۶۸ و ۹۰۱، ومسلم: ۶۹۹.

گوت: نه وه چ کارېک بوو کړدت؟ گوتې: نه و کاره که سېک کړدوويه تې (پيش من) که زور له من باشتر بووه (مه به ستي پيغه مبهري خوا ﷺ بووه) فه رمانم پنده که ی که خه لکې له ماله کانيان بينمه دهر (بو نويز) جا بين و تاكو نه ژنويان به قور و ليته وه بن.

بابه ت: نه و شته ی که گونجاوه بو بهر به ستي نويز خوین

۹۴۰- عَنْ مُوسَى بْنِ طَلْحَةَ، عَنْ أَبِيهِ ﷺ، قَالَ: كُنَّا نُصَلِّي وَالِدَاؤُنَا مَرُّ بَيْنَ أَيْدِينَا، فَذَكَرَ ذَلِكَ لِرَسُولِ اللَّهِ ﷺ، فَقَالَ: «مِثْلُ مُؤَخَّرَةِ الرَّحْلِ، تَكُونُ بَيْنَ يَدَيْ أَحَدِكُمْ، فَلَا يَضُرُّهُ مِنْ مَرِّ بَيْنَ يَدَيْهِ»^(۱).

واته: موسای کوری ته لحه له باوکیه وه ﷺ ده گپړېته وه، ده لې: تيمه نويز مان ده کړدو مالات و نازه ليش به به رده ماندا هاتوچوی ده کړد، جا نه وه يان بو پيغه مبهري خوا ﷺ باسکړد، فه رمووی: شتيکی به رز به نه ندازه ی قوتکه ی دواوه ی کوپانه ی حوشتر (که پالی پيوه دهری له کاتي دانیشن له سهری) له پيش خوتان دابنين (له کاتي نويز کړندا) نه و کاته هاتوچوی نه و که سه ی به به رده متان دی و ده چې، هيچ زیانتيک به نويزه که تان ناگه نه ی.

سرتة: نه و شته یه که نويز خوین له به رده م خوی دايدنه ی، تاكو خه لکې به پيشی دانه یه ن له کاتي نويز کړندا.

۹۴۱- عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ ﷺ، تُخْرَجُ لَهُ حَرْبَةٌ فِي السَّفَرِ، فَيَنْصِبُهَا، فَيُصَلِّي إِلَيْهَا»^(۲).
واته: تينو عومر رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا ده لې: پيغه مبهري ﷺ که له سه فه ر بووايه، نه وه حه ربه به کيان بو ده ينا (وه کو بهر به ستيک) ده يانچه قاند، نجا (پيغه مبهري ﷺ) له به رانه ري نويزی ده کړد.

۹۴۲- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: «كَانَ لِرَسُولِ اللَّهِ ﷺ، حَصِيرٌ يُنْسَطُ بِالنَّهَارِ، وَيَحْتَجِرُهُ بِاللَّيْلِ يُصَلِّي إِلَيْهِ»^(۳).

(۱) صحيح. أخرجه مسلم: ۴۹۹، وأبو داود: ۶۸۵، والترمذي: ۳۳۵.

(۲) صحيح. أخرجه البخاري: ۹۷۲، ومسلم: ۵۰۱، وأبو داود: ۶۸۷، والنسائي: ۷۴۷.

(۳) صحيح. أخرجه البخاري: ۷۳۰، ومسلم: ۷۸۲/۲۱۵، والنسائي: ۷۶۲.

واته: عائشه رضی اللہ عنہا ده لئى: پیغه مبهرى خوا ﷺ چه سیرىكى هه بوو كه رۆژانه رايده خست و شهوانهش ده يكرد به بهر بهست بۆ شه و نوپز (بۆ ته وهى كه س به ده و روه ريدا نه روات و خشوعى نوپزه كهى لئى تىك نه دن).

۹۴۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «إِذَا صَلَّى أَحَدُكُمْ، فَلْيَجْعَلْ تَلَقَاءَ وَجْهِهِ شَيْئًا، فَإِنْ لَمْ يَجِدْ، فَلْيَنْصِبْ عَصًا، فَإِنْ لَمْ يَجِدْ، فَلْيَخُطْ خَطًّا، ثُمَّ لَا يَضُرَّهُ مَا مَرَّ بَيْنَ يَدَيْهِ»^(۱).

واته: نه بو هوره پره ﷺ ده گپرتته وه پیغه مبهر ﷺ فه رمويه تى: نه گه ر به كىكتان نوپزى كرد با شتىك (وهك بهر بهست) له بهردهم خوى دابنئى، نه گه ر هپچى دهست نه كهوت با داردهسته كهى دهستى بچه قىنئى، نه گه ر نه ویش نه بوو، با خه تىك بكيشئى، پاشان هه ر شتىك به بهردهميدا هاتوچۆ بكات زيان له نوپزه كهى نادات.

بابهت: هاتوچۆ كردن به بهردهم نوپز خویندا

۹۴۴- عَنْ بُسْرِ بْنِ سَعِيدٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: أُرْسِلُونِي إِلَى زَيْدِ بْنِ خَالِدٍ أَسْأَلُهُ عَنِ الْمُرُورِ بَيْنَ يَدَيْ الْمُصَلِّي، فَأَخْبَرَنِي عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «لَأَنْ يَقُومَ أَرْبَعِينَ، خَيْرٌ لَهُ مِنْ أَنْ يَمُرَّ بَيْنَ يَدَيْهِ» قَالَ سُفْيَانُ: فَلَا أُدْرِي أَرْبَعِينَ سَنَةً، أَوْ شَهْرًا، أَوْ صَبَاحًا، أَوْ سَاعَةً^(۲).

واته: بوسرى كورى سه عید ﷺ ده لئى: ناردیانم بۆ لای زهیدی كورى خالد تاكو پرسيارى حوكمى هاتوچۆ كردن به بهردهم نوپز خویندا لىبكه م، نه ویش له پیغه مبهروه ﷺ بۆى گپرامه وه كه فه رمويه تى: نه گه ر (كه سىك) چل رابوهستى بۆى باشته ره وهى به بهردهم نوپز خویندا تیه پرى، سوفیان ده لئى: جا نازانم (مه بهستى له چله كه) چل سال بوو، یان چل مانگ بوو، یان چل رۆژ بوو، یان چل سه عات بوو.

۹۴۵- عَنْ بُسْرِ بْنِ سَعِيدٍ رضی اللہ عنہ، أَنَّ زَيْدَ بْنَ خَالِدٍ، أُرْسِلَ إِلَى أَبِي جُهَيْنِمِ الْأَنْصَارِيِّ يَسْأَلُهُ: مَا سَمِعْتَ مِنَ النَّبِيِّ ﷺ فِي الرَّجُلِ يَمُرُّ بَيْنَ يَدَيْ الرَّجُلِ وَهُوَ يُصَلِّي؟ فَقَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ ﷺ يَقُولُ: «لَوْ يَعْلَمُ أَحَدُكُمْ مَا لَهُ أَنْ يَمُرَّ بَيْنَ يَدَيْ أَخِيهِ وَهُوَ يُصَلِّي، كَانَ لَأَنْ يَقِفَ أَرْبَعِينَ» قَالَ: لَا أُدْرِي أَرْبَعِينَ عَامًا، أَوْ أَرْبَعِينَ شَهْرًا، أَوْ أَرْبَعِينَ يَوْمًا «خَيْرٌ لَهُ مِنْ ذَلِكَ»^(۳).

(۱) ضعيف. أخرجه أبو داود: ۶۸۹ و ۶۹۰.

(۲) صحيح. أخرجه البخاري: ۵۱۰، ومسلم: ۵۰۷، وأبو داود: ۷۰۱، والترمذي: ۳۳۶، والنسائي: ۷۵۶.

(۳) صحيح. أخرجه البخاري: ۵۱۰، ومسلم: ۵۰۷، وأبو داود: ۷۰۱، والترمذي: ۳۳۶، والنسائي: ۷۵۶.

واته: بوسری کوری سه عید ﷺ ده گپریته وه که زیدی کوری خالد نار دوویه تی بو لای نه بو جو هه می نه نصاری تا کو پرساری لیکات که چی بیستوه له پیغه مبهرم ﷺ ده باره ی نه وه که سه ی که به بهرده می نوپز خویندا تیپه رده بی کاتیک نوپز ده کات، نه ویش گوتی: له پیغه مبهرم ﷺ بیستوه ده یه فرموو: نه گهر ههر به کیکتان بیزانیبایه چند گونا می ده گاتی که له کاتی نوپز کردندا به بهرده می برا که یدا تیپه رده بی، نه وه نه گهر چل رابوه ستایه، راوی ده لی: نازانم فرمووی: چل سال، یان چل مانگ، یان چل پوژ، رابوه ستایه زور بو باشتر بو وه له وه (که به بهرده میدا تیپه ری).

۹۴۶- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «لَوْ يَعْلَمُ أَحَدُكُمْ مَا لَهُ فِي أَنْ يَمُرَّ بَيْنَ يَدَيْ أَخِيهِ، مُعْتَرِضًا فِي الصَّلَاةِ، كَانَ لَأَنْ يُقِيمَ مِائَةَ عَامٍ، خَيْرٌ لَهُ مِنْ الْخَطْوَةِ الَّتِي خَطَاَهَا»^(۱).

واته: نه بو هوره پره ﷺ ده لی: پیغه مبهرم ﷺ فرموویته تی: نه گهر ههر به کیکتان بزانی چ تا وائیک ده کات که له نوپزدا به بهرده می برا که یدا تیپه رده بی، نه وه نه گهر سه د سال رابوه ستی بو باشتره له وه نگاهوی که هه نگاهوی نا.

بابهت: نه و شتانه می که نوپز ده برن

۹۴۷- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، قَالَ: «كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يُصَلِّي بِعَرَفَةَ، فَجِئْتُ أَنَا وَالْفَضْلُ عَلَى أَتَانٍ، فَمَرَرْنَا عَلَى بَعْضِ الصَّفِّ، فَتَرَلْنَا عَنْهَا وَتَرَكْنَاهَا، ثُمَّ دَخَلْنَا فِي الصَّفِّ»^(۲).

واته: ئیبنو عبباس رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا ده لی: پیغه مبهرم ﷺ له عه ره فه نوپزی ده کرد، جا من و فه زل به سواری ما که ریک هاتین، جا به بهرده م هه ندیک ریزدا تیپه رین، ئنجا دابه زین و ما که ره که مان به ره لدا (تا بله وه ری) پاشان بو خو مان چووینه ناو ریزه که وه (ریزی نوپز خوینان).

۹۴۸- عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: كَانَ النَّبِيُّ ﷺ «يُصَلِّي فِي حُجْرَةٍ أُمِّ سَلَمَةَ» فَمَرَّ بَيْنَ يَدَيْهِ عَبْدُ اللَّهِ، أَوْ عُمَرُ بْنُ أَبِي سَلَمَةَ، فَقَالَ بِيَدِهِ، فَرَجَعَ، فَمَرَّتْ زَيْنَبُ بِنْتُ أُمِّ سَلَمَةَ، فَقَالَ: بِيَدِهِ هَكَذَا، فَمَضَتْ، فَلَمَّا صَلَّى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «هُنَّ أَغْلَبُ»^(۳).

(۱) ضعیف.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۷۶، ومسلم: ۵۰۴، وأبو داود: ۷۱۵ و ۷۱۶، والترمذي: ۳۳۷، والنسائي: ۷۵۲ و ۷۵۴.

(۳) ضعیف.

واته: نوممو سه له مه ﷺ ده لى: پيغه مبه ر ﷺ له ژووره كه ي نوممو سه له مه دا نويزى ده كرد، جا به به رده مي دا عه بدوللا يان عومه رى كورى نه بو سه له مه رابردن، نه ويش به ده ستى پنى فهرموو: بگه رپوه، نه ويش گه رپايه وه، ئنجا زه ينه بى كچى نوممو سه له مه هات رابريى به به رده مي دا، به هه مان شيوه به ده ستى ئاماژه ي بو كرد بو نه وه ي بگه رپته وه، به لام زه ينه ب نه گه رپايه وه و رابرد، ئنجا كاتى پيغه مبه رى خوا ﷺ له نويزه كه ي ته واو بوو، فهرمووى: ئافره تان زالترن (به سهر پياواندا).

تبينى: كه واته: ئافره ت نويز به تال ناكاته وه، نه گه ر به به رده مى نويز خوئندا تپه رى، وه كو هه ندى كه س واى تيگه بشتوه له هه ندى فهرمووده.

٩٤٩- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «يَقْطَعُ الصَّلَاةَ الْكَلْبُ الْأَسْوَدُ، وَالْمَرْأَةُ الْحَائِضُ»^(١).
واته: ئيبنو عه عباس رضى الله عنهما، عه نبيى ﷺ قال: «يقطع الصلاة الكلب الأسود، والمرأة الحائض»^(١).
رهش نويز ده برن.

٩٥٠- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «يَقْطَعُ الصَّلَاةَ الْمَرْأَةُ، وَالْكَلْبُ، وَالْحِمَارُ»^(٢).
واته: نه بو هوره رپه رضى الله عنه، عه نبيى ﷺ قال: «يقطع الصلاة المرأة، والكلب، والحمار»^(٢).
گوئدریز نويز ده برن.

٩٥١- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُعَمَّلٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «يَقْطَعُ الصَّلَاةَ الْمَرْأَةُ، وَالْكَلْبُ، وَالْحِمَارُ»^(٣).
واته: عه بدوللاى كورى موغه ففهل رضى الله عنه، عه نبيى ﷺ قال: «يقطع الصلاة المرأة، والكلب، والحمار»^(٣).
و سه گ و گوئدریز نويز ده برن.

تبينى: مه به ست له (القطع): برى تى نيه له وهى كه نويز به تال ده بى!! به لكو مه به ست نه وه يه كه نويزه ناته واو ده بى به هوى نه وهى كه نه وانه مروف مه شغو ل ده كه ن، كاتيك به به رده مي دا تپه رپه رن، واته: خشوعى نامينى.

(١) صحيح. أخرجه أبو داود: ٧٠٣، والنسائي: ٧٥١.

(٢) صحيح. أخرجه مسلم: ٥١١.

(٣) صحيح.

۹۵۲- عَنْ أَبِي ذَرٍّ رضی اللہ عنہ، عَنِ النَّبِيِّ صلی اللہ علیہ وسلم قَالَ: «يَقْطَعُ الصَّلَاةَ إِذَا لَمْ يَكُنْ بَيْنَ يَدَيْ الرَّجُلِ مِثْلُ مُوْخَرَةٍ الرَّحْلِ، وَالْمَرَأَةِ، وَالْحِمَارِ، وَالْكَلْبِ، الْأَسْوَدِ» قَالَ: قُلْتُ: مَا بَالُ الْأَسْوَدِ مِنَ الْأَحْمَرِ؟ فَقَالَ: سَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم كَمَا سَأَلْتَنِي، فَقَالَ: «الْكَلْبُ الْأَسْوَدُ شَيْطَانٌ»^(۱).

واته: نه بو زهر رضی اللہ عنہ ده گپرتته وه پیغه مبهه صلی اللہ علیہ وسلم فه رموو به تی: نه گهر به نه ندازه ی قوتکه ی کوپانی دواوه ی حوشتر له پیش نوینر خوتن نه بی وه کو به ربه ست، نه وه نافرته و گویندریز و سه گی رهش نوینر که ی ده برن (نه گهر به به رده میدا تیپه برن)، راوی فه رموو ده که ده لی: له نه بو زهرم پرسى: سه گی رهش چیه تی له چا و سه گی سوور؟ (واته: جیاوازی چیه؟)، نه ویش گوتی: منیش نه و پرسیا ره ی تو م له پیغه مبهه ری خوا صلی اللہ علیہ وسلم کرد، وه کو چون تو پرسیا رت لی کردم، (پیغه مبهه ریش صلی اللہ علیہ وسلم) فه رموو ی: سه گی رهش شه ی تانه.

بابهت: پیشگیری کردنی تیپه ربوون به پیی توانا

۹۵۳- عَنِ الْحَسَنِ الْعُرَيْنِيِّ رضی اللہ عنہ، قَالَ ذُكِرَ عِنْدَ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہما، مَا يَقْطَعُ الصَّلَاةَ، فَذَكَرُوا الْكَلْبَ، وَالْحِمَارَ، وَالْمَرَأَةَ، فَقَالَ: مَا تَقُولُونَ فِي الْجَدْيِ؟ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم «كَانَ يُصَلِّي يَوْمًا، فَذَهَبَ جَدْيٌ مَرُّ بَيْنَ يَدَيْهِ، فَبَادَرَهُ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم الْقِبْلَةَ»^(۲).

واته: حه سه نی عوره نیی رضی اللہ عنہ ده لی: له لای ئینو عه بیاس رضی اللہ عنہما باسی نه و شتانه یان ده کرد که نوینر ده برن، جا باسی سه گ و گویندریز و نافرته یان کرد، نه ویش گوتی: نه ی چی ده لئین: ده رباره ی کاریله (بیچووی بزین)؟ به راستی پیغه مبهه ری خوا صلی اللہ علیہ وسلم روژیک نوینر ده کرد، جا کاریله یه ک خه ریک بو که به پیش نوینر که یدا رهت بیی، پیغه مبهه ری خوا صلی اللہ علیہ وسلم به خیرایی له رووی قیبله وه پیشگیری لی کرد (نه بهیشت که به به رده میدا تیپه ربی).

۹۵۴- عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي سَعِيدٍ، عَنِ أَبِيهِ رضی اللہ عنہما، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم «إِذَا صَلَّى أَحَدُكُمْ، فَلْيُصَلِّ إِلَى سُتْرَةٍ، وَلْيَدْنُ مِنْهَا، وَلَا يَدْعُ أَحَدًا مِمَّنْ بَيْنَ يَدَيْهِ، فَإِنْ جَاءَ أَحَدٌ مِمَّنْ فَلْيُقَاتِلْهُ، فَإِنَّهُ شَيْطَانٌ»^(۳).

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۵۱۰، وأبو داود: ۷۰۲، والترمذي: ۳۳۸، والنسائي: ۷۵۰.

(۲) حسن.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۵۰۹، ومسلم: ۵۰۵، وأبو داود: ۶۹۷ و ۶۹۸، والنسائي: ۷۵۷.

واته: عه بدو پرده حمانی کورې نه بو سه عید له باوکیه وه ﷺ ده گپړیته وه، ده لئې: پیغه مبهری خوا ﷺ فرموویه تی: نه گهر یه کیکتان نوښری کرد با بهر به سستیک (له پیش خوی) دابنې، وه لئی نزدیک بی، وه نه هیلې که س به بهر ده میدا تیپه پرې، خو نه گهر که سیک ویستی تیپه پرې (نه گه رایه وه) با بهرگری توندی لئې بکات، چونکه نه وه شهیتان نه و کاره ی پیده کات.

فَلْيُقَاتِلْهُ: واته زور سوریبت له گپړانه وهی نه و که سه ی که ده یه وی تیپه پرې، نه ک شهری ته واوی له گه ل بکات.

۹۵۵- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رضي الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم قَالَ «إِذَا كَانَ أَحَدُكُمْ يُصَلِّي، فَلَا يَدْعُ أَحَدًا، يَمُرُّ بَيْنَ يَدَيْهِ، فَإِنَّ أَبِي، فَلْيُقَاتِلْهُ، فَإِنَّ مَعَهُ الْقَرِينَ» وَقَالَ الْمُنْكَدِرِيُّ، فَإِنَّ مَعَهُ الْعُرَى ^(۱).

واته: عه بدو لالی کورې عومر رضي الله عنه ده گپړیته وه که پیغه مبهری خوا ﷺ فرموویه تی: هر یه کیکتان کاتې نوښر ده کات، با نه هیلې که س به بهر ده میدا تیپه پرې، خو نه گهر نه و که سه نکولی کرد، نه وه با به توندی بهرگری بکات و نه هیلې پروات، چونکه له و کاتدا شهیتان له گه لیه تی نه و کاره ی پیده کات. مونکه دیر ده لئې: بیگومان عوززای له گه له (بو یه وا ده کات).

بابه ت: نه و که سه ی له کاتی نوښر کردندا شتیک له پیشیه تی له بهینی نه و و قبيله

۹۵۶- عَنْ عَائِشَةَ رضي الله عنها، أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم «كَانَ يُصَلِّي مِنَ اللَّيْلِ، وَأَنَا مُعْرِضَةٌ بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْقِبْلَةِ، كَاغْتِرَاضِ الْجِنَازَةِ» ^(۲).

واته: عائشه رضي الله عنها ده گپړیته وه که پیغه مبهر صلى الله عليه وسلم شه و نوښری ده کرد وه کو جه نازه ده که و تمه نیوان پیغه مبهر صلى الله عليه وسلم و قبيله.

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۵۰۶ دون قول المنكدری.

(۲) صحیح. أخرجه البخاری: ۲۸۳، ومسلم: ۵۱۲، وأبو داود: ۷۱۱-۷۱۴، والنسائي: ۱۶۷ و ۷۰۹.

۹۵۷- عَنْ زَيْنَبِ بِنْتِ أَبِي سَلَمَةَ، عَنِ أُمِّهَا رضي الله عنها، قَالَتْ: «كَانَ فِرَاشُهَا بِحِجَالِ مَسْجِدِ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم»^(۱).

واته: زهینه بی کچی نه بو سه له مه له دایکییه وه رضي الله عنها ده گپ یته وه ده لی: که جینگاکه ی له بهرانبهری (پرووبه پرووی) شوینی سوجهی پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم بووه (یان له بهرانبهری جینگای نوێژ کردنه که ی بووه).

۹۵۸- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ شَدَادٍ رضي الله عنه، قَالَ: حَدَّثْتَنِي مَيْمُونَةُ، زَوْجُ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم قَالَتْ: كَانَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم «يُصَلِّي وَأَنَا بِحِجَابِي، وَرُبَّمَا أَصَابَنِي تَوْبُهُ إِذَا سَجَدَ»^(۲).

واته: عهبدو لالی کوری شه دداد رضي الله عنه ده لی: مه مومنه ی خیزانی پیغه مبهری صلى الله عليه وسلم بوی گپرامه وه و گوتی: پیغه مبهری صلى الله عليه وسلم نوێژی ده کردو منیش له پرووی نه و بووم (بهرانبهری بووم) وه جار هه بوو له گه ل سوجه بردندا پوشا که که ی بهر من ده که وت.

۹۵۹- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضي الله عنه، قَالَ «نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم أَنْ يُصَلَّى خَلْفَ الْمُتَحَدِّثِ وَالنَّائِمِ»^(۳).

واته: ئیبنو عه بیاس رضي الله عنه ده لی: پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم قه ده غه ی کردوه که نوێژ بکری به ره و که سیک که قسه ده کات، یان خه وتوو (واته: نه و که سانه نه که ونه پیشت که نوێژ ده که ی، چونکه سه رق ال ده بی به قسه کردنه که یان، یان پرخه پرخی خه وتوو، یان قسه کردنی له خه ودا ... هتد).

بابهت: قه ده غه کردنی پیشکه وتنی پیشنوێژ (ئیمام) له سوجه و رکوعدا

۹۶۰- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ كَانَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم يُعَلِّمُنَا أَنْ «لَا بُدَّ لِلْإِمَامِ بِالرُّكُوعِ، وَالسُّجُودِ، وَإِذَا كَبَّرَ فَكَبِّرُوا، وَإِذَا سَجَدَ فَاسْجُدُوا»^(۴).

(۱) صحیح. أخرجه أبو داود: ۴۱۴۸.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۳۳۳ و ۳۷۹، ومسلم: ۵۱۳، وأبو داود: ۷۵۶.

(۳) ضعيف. أخرجه أبو داود: ۶۹۴.

(۴) صحیح. أخرجه البخاري: ۷۲۲ و ۷۳۴، ومسلم: ۴۱۴ و ۴۱۵ و ۴۱۶ و ۴۱۷، وأبو داود: ۶۰۴، والنسائي: ۹۲۱ و

واته: ئەبو هورەپرە رضی اللہ عنہ دەلی: پینغه‌مبەر صلی اللہ علیہ وسلم فیری دەکردین که له سوجدە و رکوعدا پیش نیام نه‌که‌وین، وه (ده‌یفه‌رموو) که نیام «الله أكبر» سی کرد ئیوه‌ش بیکه‌ن، وه ئە‌گەر رۆیشتە سوجدە ئیوه‌ش سوجدە به‌رن، (واته: پیشی مه‌که‌ون هه‌میشه له‌ دوای ئە‌و بن).
 ۹۶۱- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: «أَلَا يَخْشَى الَّذِي يَرْفَعُ رَأْسَهُ قَبْلَ الْإِمَامِ، أَنْ يُحَوَّلَ اللَّهُ رَأْسَهُ رَأْسَ حِمَارٍ»^(۱).

واته: ئەبو هورەپرە رضی اللہ عنہ دەلی: پینغه‌مبەری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فه‌رموویه‌تی: ئایا ئە‌و که‌سه‌ی که له‌ پیش نیامدا سه‌ری به‌رز ده‌کاته‌وه (له‌ رکوع و سه‌جده) ناترسی که‌ خوا سه‌ری بکاته‌ سه‌ری گویدرئێژ!!

۹۶۲- عَنْ أَبِي مُوسَى رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: «إِنِّي قَدْ بَدَنْتُ، فَإِذَا رَكَعْتُ فَارْكَعُوا، وَإِذَا رَفَعْتُ فَارْفَعُوا، وَإِذَا سَجَدْتُ فَاسْجُدُوا، وَلَا أَلْفِينَ رَجُلًا يَسْبِقُونِي إِلَى الرُّكُوعِ، وَلَا إِلَى السُّجُودِ»^(۲).

واته: ئەبو موسا رضی اللہ عنہ دەلی: پینغه‌مبەری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فه‌رموویه‌تی: له‌ راستیدا من به‌سالاچووم و قورس بووم، بۆیه کاتی‌ک رکوعم برد ئە‌وکات ئیوه‌ش رکوع به‌رن، وه کاتی هه‌لسامه‌وه له‌ رکوع ئە‌وکات ئیوه‌ش هه‌لسنه‌وه، وه کاتی‌ک چوومه سوجدە ئە‌وکات ئیوه‌ش سوجدە به‌رن، نه‌بینم یه‌ کیکتان نه‌ له‌ رکوع، نه‌ له‌ سوجدە پیشم بکه‌وی.

۹۶۳- عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ أَبِي سُفْيَانَ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: «لَا تُبَادِرُونِي بِالرُّكُوعِ، وَلَا بِالسُّجُودِ، فَمَهْمَا أَسْبَقْتُمْ بِهِ إِذَا رَكَعْتُ تُدْرِكُونِي بِهِ إِذَا رَفَعْتُ، وَمَهْمَا أَسْبَقْتُمْ بِهِ إِذَا سَجَدْتُ تُدْرِكُونِي بِهِ إِذَا رَفَعْتُ، إِنِّي قَدْ بَدَنْتُ»^(۳).

واته: موعاویه‌ی کوری ئە‌بو سو‌فیان رضی اللہ عنہ دەلی: پینغه‌مبەری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فه‌رموویه‌تی: له‌ رکوع و له‌ سوجدەدا پیشم مه‌که‌ون، هه‌رچه‌ند پیشتان بکه‌وم کاتی‌ک رکوع ده‌به‌م، ئە‌وه به‌ من ده‌گه‌نه‌وه کاتی‌ک (که‌میک پیش ئیوه) له‌ رکوع هه‌لده‌ستمه‌وه، وه کاتی‌ک (که‌میک) پیش ئیوه ده‌چمه‌ سوجدە، ئە‌وه ده‌گه‌نه‌وه به‌ من کاتی‌ک (که‌میک) پیش ئیوه له‌ سوجدە هه‌لده‌ستمه‌وه، چونکه به‌راستی من به‌سالاچووم و قورس بووم.

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۶۹۱، ومسلم: ۴۲۷، وأبو داود: ۶۲۳، والترمذي: ۵۸۲، والنسائي: ۸۲۸.

(۲) صحیح لغيره.

(۳) صحیح لغيره. أخرجه أبو داود: ۶۱۹.

تییینی: مانای ئەو فەرموودهیه ئاوایه: ئەگەر کهمیک دواى ئیام بچیە پرکوع، ئەو ئەو کهمە قەرەبوو دەبیتەووە کاتیک که ئیامیش کهمیک پیشتر له تو له پرکوع هەڵدەستیتەووە، له سوژدەش به هەمان شیوە.

بابەت: ئەو شتانەى که له نوپژدا ناپەسەندن

۹۶۴- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «إِنَّ مِنَ الْجَفَاءِ أَنْ يُكْثِرَ الرَّجُلُ مَسْحَ جَنْبَيْهِ قَبْلَ الْفَرَاغِ مِنْ صَلَاتِهِ»^(۱).

واتە: ئەبو هورەیره رضي الله عنه دەگێڕیتەووە پیغەمبەری خوا ﷺ فەرموویەتی: بەراستی لە وشکی و زێدەرۆییە که مەرووف زۆر دەستی به نێو چاوانی دا بینێ لە نوپژدا پیش ئەو هی له نوپژ ته و او بێ (واتە: چونکه ئەوکاتە مزگەوتەکان وه کو ئیستا راخەری تیدا نەبوو، بۆیە له گەل هەر سوژدە بردنیکدا ناوچەوانیان به خۆل بوو).

۹۶۵- عَنْ عَلِيٍّ رضي الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «لَا تُفْقِعْ أَصَابِعَكَ وَأَنْتَ فِي الصَّلَاةِ»^(۲).

واتە: عەلی رضي الله عنه دەگێڕیتەووە پیغەمبەری خوا ﷺ فەرموویەتی: لە ناو نوپژدا پەنجە کانت مەتەقینە (مەقرچینە).

۹۶۶- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: «نَهَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَنْ يُعْطِيَ الرَّجُلُ قَاهُ فِي الصَّلَاةِ»^(۳).

واتە: ئەبو هورەیره رضي الله عنه دەلی: پیغەمبەری خوا ﷺ قەدەغەى کردووە که پیاو له نوپژدا دەمی داپۆشی (له ناو عەرەبدا باو بوووە که پیاو به لایەکی، یان پارچەکی لهو پۆشاک و قوماشەى که لەسەری بوو دەمیشی پێداپۆشیو، بەلام پیغەمبەر ﷺ بو ناو نوپژ قەدەغەى کرد).

۹۶۷- عَنْ كَعْبِ بْنِ عُجْرَةَ رضي الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ: «رَأَى رَجُلًا قَدْ شَبَّكَ أَصَابِعَهُ فِي الصَّلَاةِ، فَقَرَّحَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بَيْنَ أَصَابِعِهِ»^(۴).

(۱) ضعیف.

(۲) ضعیف.

(۳) حسن.

(۴) ضعیف. أخرجه أبو داود: ۵۶۲، والترمذي: ۳۸۶.

واته: كه عىبى كورى عوجره ﷺ ده گيرېته وه پيغه مبهرى خوا ﷺ پياوئكى بينى له نويزدا په نجهى دهسته كانى خستبووه ناو به ك، پيغه مبه ريش ﷺ دهسته كانى له به ك بلاو كردن و په نجه كانى له به ك جيا كردنه وه.

۹۶۸- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ﷺ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «إِذَا تَنَاءَبَ أَحَدُكُمْ، فَلْيَضَعْ يَدَهُ عَلَى فِيهِ، وَلَا يَغْوِي، فَإِنَّ الشَّيْطَانَ يَضْحَكُ مِنْهُ»^(۱).

واته: نه بو هور بهر په ﷺ ده گيرېته وه پيغه مبهرى خوا ﷺ فهرموويه تى: نه گهر به كيكتان باوئشكى هات، با دهستى له سهر ده مى دا بنى و هاوار نه كات (واته: باوئشكه كه دهنگى ده رنه چى)، چونكه بيگومان نه و كات شه يتان پي پنده كه نى.

۹۶۹- عَنْ عَدِيِّ بْنِ ثَابِتٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ ﷺ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «الْبُرَاقُ، وَالْمَخَاطُ، وَالْحَيْضُ، وَالنُّعَاسُ فِي الصَّلَاةِ، مِنَ الشَّيْطَانِ»^(۲).

واته: عه ددى كورى سا بيت له باوكيه وه له باپيره وه ﷺ ده گيرېته وه كه پيغه مبهر ﷺ فهرموويه تى: تف هاتن و به لغهم و حه يز و وه نهوز (خه وچكه) له نويزدا نه وانه هه مووى له شه يتانه وه به (واته: هه رچه ند كار ئكى كه ميشه، به لام شه يتان هه ر پي پازيه و، پي خوشه تا نويز خوين بيتاگا بكات).

بابه ت: نه و كه سهى كه بهر نويزى

بو خه لك ده كات و خه لكيش پييان خوش نيه

۹۷۰- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو ﷺ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «ثَلَاثَةٌ لَا تُقْبَلُ لَهُمْ صَلَاةٌ، الرَّجُلُ يَوْمَ الْقَوْمِ وَهُمْ لَهُ كَارِهُونَ، وَالرَّجُلُ لَا يَأْتِي الصَّلَاةَ إِلَّا دِبَارًا - يَعْنِي بَعْدَ مَا يَفُوتُهُ الْوَقْتُ - وَمَنْ اعْتَبَدَ، مُحَرَّرًا»^(۳).

(۱) موضوع بزيادة «وَلَا يَغْوِي» صحيح بدونها. تخريجه انفرده به ابن ماجه. وانظر البخاري: ۳۲۸۹ و ۶۳۲۶، ومسلم: ۲۹۹۴، وأبو داود: ۵۰۲۸، والترمذي: ۳۷۰.

(۲) ضعيف. أخرجه الترمذي: ۲۷۴۸.

(۳) ضعيف إلا الجملة الأولى منه فصحيحة. أخرجه أبو داود: ۵۹۳.

واته: عه‌دوللای کوری عمر رضی الله عنه ده‌لی: پیغمبه‌ری خوا صلی الله علیه و آله فرمویه‌تی: سئ (که‌س، یان سئ کومه‌ل) هه‌ن که نوژیان وه‌رناگیری، نه‌و پیاوه‌ی که پیشنوژی بو‌خه‌لکاتیک بکات که بیان خوش نه‌بی، وه نه‌و پیاوه‌ی که نوژی (به نه‌نقه‌ست) دواده‌خات و له کاتی خویدا نایکات تا‌کو کاتی نوژه‌که ده‌روات، وه نه‌و که‌سه‌شی که مروفی نازاد بکاته کویله (وه‌ک نه‌وه‌ی به زور و ستم بیکاته کویله، یان توانای خو نازاد کردنی هه‌بی، به‌لام ریگای پینه‌دات).

۹۷۱- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی الله عنه، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله قَالَ: ثَلَاثَةٌ لَا تُرْفَعُ صَلَاتُهُمْ فَوْقَ رُءُوسِهِمْ شَبْرًا: رَجُلٌ أُمَّ قَوْمًا وَهُمْ لَهُ كَارِهُونَ، وَامْرَأَةٌ بَاتَتْ وَرَوْحُهَا عَلَيْهَا سَاخِطٌ، وَأَخْوَانٌ مُتَصَارِمَانِ^(۱).

واته: ئینو عه‌بیاس رضی الله عنه ده‌گیریته‌وه پیغمبه‌ری خوا صلی الله علیه و آله فرمویه‌تی: سئ (که‌س، یان سئ کومه‌ل) هه‌ن که نوژه‌کانیان بستیک له‌سه‌ر سه‌ریان به‌رز نابیته‌وه (واته: لیان وه‌رناگیری) نه‌و پیاوه‌ی که پیشنوژی بو‌خه‌لکاتیک بکات که بیان خوش نه‌بی، وه ئافره‌تیک که شه‌و بکاته‌وه و میرده‌که‌ی لئی توره‌بی، وه دوو برا (دینی یان برای پشتی بن) که له‌ی که توره‌بن و قسه‌له‌گه‌ل یه‌ک نه‌که‌ن (له سئ رۆژ زیاتر).

بابه‌ت: نه‌وه‌ی که دوو که‌س به‌جماعت هه‌ژمار ده‌کرین

۹۷۲- عَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ رضی الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: «اِثْنَانِ فَمَا فَوْقَهُمَا جَمَاعَةٌ»^(۲).

واته: نه‌بو موسای ئه‌شعیری رضی الله عنه ده‌لی: پیغمبه‌ری خوا صلی الله علیه و آله فرمویه‌تی: دوو که‌س و سه‌رووی دوو که‌س به‌کومه‌ل هه‌ژمار ده‌کرین.

۹۷۳- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی الله عنه، قَالَ: بَتُّ عِنْدَ خَالَتِي مَيْمُونَةَ، فَقَامَ النَّبِيُّ صلی الله علیه و آله «يُصَلِّي مِنَ اللَّيْلِ، فَقُمْتُ عَنْ يَسَارِهِ، فَأَخَذَ بِيَدِي، فَأَقَامَنِي عَنْ مَيْمِنِهِ»^(۳).

(۱) ضعيف بهذا اللفظ. وحسن بلفظ «العبد الأبق» بدل «أخوان متصارمان».

(۲) ضعيف.

(۳) صحيح. أخرجه البخاري: ۱۱۷، ومسلم: ۷۶۳، وأبو داود: ۶۱۰ و ۶۱۱ و ۱۳۵۷ و ۱۳۶۵ و ۱۳۶۷، والترمذي: ۲۳۲،

والنسائي: ۴۴۲ و ۸۰۶.

واته: ئینو عه بیاس ﷺ ده لئی: شهو له لای مه یمونه ی پورم مامه وه، ئنجا پیغه مبهری ﷺ شهو هه لسا به وه بو شه و نوپز، منیش له لای چه پی ئه ودا وه ستام (بو نوپز، پیغه مبه ریش ﷺ) دهستی گرتم و له لای راستی خو ی داینام.

۹۷۴- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ ﷺ، يَقُولُ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ «يُصَلِّي الْمَغْرِبَ، فَجِئْتُ فَقُمْتُ عَنْ يَسَارِهِ، فَأَقَامَنِي عَنْ يَمِينِهِ»^(۱).

واته: جابیری کوری عه بدوللا ﷺ ده لئی: پیغه مبهری خوا ﷺ نوپزی مه غریبی ده کرد، منیش هاتم له لای چه پیدا وه ستام (بو نوپز کردن) ئه ویش منی برده لای راستی خو ی.

۹۷۵- عَنْ أَنَسِ ﷺ، قَالَ «صَلَّى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بِامْرَأَةٍ مِنْ أَهْلِهِ وَبِي، فَأَقَامَنِي عَنْ يَمِينِهِ، وَصَلَّتِ الْمَرْأَةُ خَلْفَنَا»^(۲).

واته: ئه نه س ﷺ ده لئی: پیغه مبهری خوا ﷺ پيشنو پزی کرد بو من و یه کیک له هاوسه ره کانی، جا منی له لای راستی خو ی دانا و، هاوسه ره کهش له دوا ی ئیمه وه وه ستا (بو نوپز کردن).

بابه ت: ئه وانه ی که سوننه ته راسته وخو له دوا ی ئیمام بن

۹۷۶- عَنْ أَبِي مَسْعُودٍ الْأَنْصَارِيِّ ﷺ، قَالَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَمْسَحُ مَنَاكِبَنَا فِي الصَّلَاةِ وَيَقُولُ «لَا تَخْتَلِفُوا فَتَخْتَلِفَ قُلُوبُكُمْ، لِيَلِينِي مِنْكُمْ أَوْلُو الْأَحْلَامِ وَالنُّهَى، ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ، ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ»^(۳).

واته: ئه بو مه سعودی ئه نصاری ﷺ ده لئی: پیغه مبهری خوا ﷺ دهستی به شانماندا ده هینا له کاتی نوپزدا (به کومه ل، بو ئه وه ی ریکیان بکات له ریزی نوپزدا) وه ده یفه رموو: ریزه که تیکمه ده ن (به جوړنک یه کیک بیته پیش و یه کیک بجیته دوا وه)، چونکه (تیکدانی ریزی نوپز ده بیته هو ی) جیاوازی و لیکترازانی دله کانتان، ئنجا

(۱) صحیح. تخریجه انفراد به ابن ماجه. وانظر مسلم: ۷۶۶.

(۲) صحیح. أخرجه مسلم: ۶۶۰، وأبو داود: ۶۰۹، والنسائي: ۸۰۳ و ۸۰۵.

(۳) صحیح. أخرجه مسلم: ۴۳۲، وأبو داود: ۶۷۴، والنسائي: ۸۰۷ و ۸۱۲.

با ټه وانه ی پیگه یشتوو و ټه قل کاملن له دوا ی منه وه بن (له ریزی یه که م) ټه و جار ټه وانه ی له و تایه تمه ندییه له وان نزیکن (واته: تازه پیگه یشتو و گه نجه کان) ټه و جار ټه وانه ی دوا ی ټه وان (واته: مندا له کان).

۹۷۷- عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ كَانَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ: «يُحِبُّ أَنْ يَلْبَسَهُ الْمُهَاجِرُونَ وَالْأَنْصَارُ لِيَأْخُذُوا عَنْهُ»^(۱).

واته: ټه نه س ﷺ ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ پی خوش بوو (هه میسه) کوچبه ره کان و پشتیوانان له پشتیه وه بوهستن (له نوټزدا) بو ټه وه ی لیبه وه فیترین و لی وه ربگرن.

۹۷۸- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ رَأَى فِي أَصْحَابِهِ تَأَخُّراً فَقَالَ: «تَقَدَّمُوا فَأَتَمُّوا بِي، وَلِيَأْتِكُمْ بِكُمْ مَنْ بَعْدَكُمْ، لَا يَزَالُ قَوْمٌ يَتَأَخَّرُونَ حَتَّى يُؤَخَّرَهُمُ اللَّهُ»^(۲).

واته: ټه بو سه عیدی خودریی ﷺ ده گپریته وه که پیغه مبهری خوا ﷺ ته ماشای کرد که هه ندی له هاوه لان (که خاوه ن پله و پایه بوون) له ریزی نوټزدا چوونه ته دوا وه، (پیغه مبهر ﷺ) پی فهرموون: وهرنه ریزی پیسه وه، شوینی من بکه ون (په پره وه ی له من بکه ن)، وه با ټه وانه شی که له دوا ی ټیوه شوینی ټیوه بکه ون، کومه لیک بهرده وام دوا ده که ون، تا کو خوا له پاداشدا دوا یان ده خات.

بابه ت: ټه وه ی که کن شایسته تره بیته ایمام (پیشوټز)

۹۷۹- عَنْ مَالِكِ بْنِ الْحُوَيْرِثِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ أَتَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ أَنَا وَصَاحِبٌ لِي، فَلَمَّا أَرَدْنَا الْإِنْصِرَافَ، قَالَ لَنَا «إِذَا حَضَرَتِ الصَّلَاةُ فَأَدِّنَا وَأَقِيمَا، وَلِيُؤْمَمَكُمَا أَكْبَرُكُمَا»^(۳).

واته: مالکی کوری حوه یریس ﷺ ده لی: من و هاوه لیکم هاتین بو خزمه ت پیغه مبهری خوا ﷺ، جا کاتیک ویستان هه لسن و برؤین پنیانی فهرموو: ټه گه ر کاتی نوټز هات، بانگ بیژن و قامه ت بکه ن و کامه تان گه وره تره با ټه و پیشوټزی بکات.

(۱) صحیح. أخرجه الترمذي تعليقاُ بإثر: ۲۲۸.

(۲) صحیح. أخرجه مسلم: ۴۳۸، وأبو داود: ۶۸۰، والنسائي: ۷۹۵.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۶۲۸، ومسلم: ۶۷۴، وأبو داود: ۵۸۹، والترمذي: ۲۰۵، والنسائي: ۶۳۴ و ۶۳۵ و ۶۶۹ و

۹۸۰- عَنْ أَبِي مَسْعُودٍ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «يَوْمَ الْقَوْمِ أَفْرُؤُهُمْ لِكِتَابِ اللَّهِ، فَإِنْ كَانَتْ قِرَاءَتُهُمْ سَوَاءً، فَلْيُؤَمِّمَهُمْ أَفْئِدَتَهُمْ هِجْرَةً، فَإِنْ كَانَتْ الْهِجْرَةُ سَوَاءً، فَلْيُؤَمِّمَهُمْ أَكْبْرَهُمْ سِنًا، وَلَا يُؤَمِّمِ الرَّجُلُ فِي أَهْلِهِ، وَلَا فِي سُلْطَانِهِ، وَلَا يُجْلَسَ عَلَى تَكْرِمَتِهِ فِي بَيْتِهِ إِلَّا بِإِذْنٍ، أَوْ بِإِذْنِهِ»^(۱).

واته: نه بو مه سعود رضي الله عنه ده‌لې: پيغه مبهري خوا ﷺ فرمووېه تي: نه و كه سه پيشنوښري بو خه لکه كه ي ده كات كه شاره زاترينه له خوښندنه وه ي قورټان (يان به مانا و خوښندنې قورټان)، خو نه گهر له جوان خوښندنې قورټاندا وه كو يه ك بوون، نه وه كاميان زووتر كوچي كروه (بو مه دينه) با نه و پيش بكه وي، جا نه گهر له كوچر كرونيشدا وه كو يه ك بوون، با كاميان گه وره تره، نه ويان پيش بكه وي، با هيچ پياويك پيش نوښري بو كه س نه كات كه خاوهن ماله، يان خاوهن ده سه لاتي نه م شوينه يه، با له و شوينه ي كه خاوهن مال بو خو ي لبي داده نيشي و، تايبه ته به خو ي لبي دانه نيشي، مه گهر به مؤله تي كه سه كه خو ي نه بي.

بابه ت: نه و شته ي كه له سر ئيمام پيوسته

۹۸۱- عَنْ أَبِي حَازِمٍ رضي الله عنه، قَالَ كَانَ سَهْلُ بْنُ سَعْدٍ السَّاعِدِيُّ يُقَدِّمُ فِتْيَانَ قَوْمِهِ، يُصَلُّونَ بِهِمْ، فَقِيلَ لَهُ: تَفْعَلْ وَلَكَ مِنَ الْقَدَمِ مَا لَكَ، قَالَ: إِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «الْإِمَامُ ضَامِنٌ، فَإِنْ أَحْسَنَ فَلَهُ وَلَهُمْ، وَإِنْ أَسَاءَ، يَعْنِي، فَعَلَيْهِ، وَلَا عَلَيْهِمْ»^(۲).

واته: نه بو حازيم رضي الله عنه ده‌لې: سه هلي كوري سه عدي ساعيدي بو پيشنوښري له ناو خه لکه كه ي گه نجه كاني پيش ده خست، جا پي گوترا: بوچي وا ده كه ي له كاتي كدا خو ت له وان له پيشترې؟ گوتي: گويم له پيغه مبهري خوا ﷺ بوو ده يفه رموو: ئيمام زامن و ده سته بهري (خه لکه كه يه تي بو نوښر) خو نه گهر به جوانترين شيوه (نه ركه كه ي) جيبه جيكرد، نه وه (پادا شته كه ي) هم بو خو يه تي هم ميش بو خه لکه كه، خو نه گهر به خرابي (جيبه جي بكات)، نه وه له سر خو ي هه ژمار ده كروي و خه لکه كه هيچي له سر نيه.

(۱) صحيح. أخرجه مسلم: ۶۷۳، وأبو داود: ۵۸۲ و ۵۸۴، والترمذي: ۲۳۵ و ۲۷۷۲ مختصراً، والنسائي: ۷۸۰.

(۲) صحيح.

۹۸۲- عَنْ سَلَامَةَ بِنْتِ الْحُرِّ رضی اللہ عنہا، أُخْتِ خَرَشَةَ قَالَتْ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ صلی اللہ علیہ وسلم يَقُولُ «يَأْتِي عَلَى النَّاسِ زَمَانٌ يَقُومُونَ سَاعَةً، لَا يَجِدُونَ إِمَامًا يُصَلِّي بِهِمْ»^(۱).

واته: سه لامةى كچى حورى خوشكى خه ره شه رضی اللہ عنہ ده لى: گويم له پيغه مبهرى خوا صلی اللہ علیہ وسلم بوو ده يفه رموو: زه مانتيك دى خه لكى سه عاتيک (يان به سه عات) ده وه ستن، كه سيكيان ده ست ناكه وى پيشنويزيان بو بكات.

۹۸۳- عَنْ أَبِي عَلِيٍّ الْهَمْدَانِيِّ رضی اللہ عنہ، أَنَّهُ خَرَجَ فِي سَفِينَةٍ فِيهَا عُقْبَةُ بْنُ عَامِرٍ الْجُهَنِيُّ فَحَانَتْ صَلَاةَ مِنَ الصَّلَوَاتِ، فَأَمَرْتَاهُ أَنْ يُؤْمِنَا، وَقُلْنَا لَهُ: إِنَّكَ أَحَقُّنَا بِذَلِكَ، أَنْتَ صَاحِبُ رَسُولِ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم، فَأَبَى، فَقَالَ: إِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم يَقُولُ: «مَنْ أَمَّ النَّاسَ فَأَصَابَ، فَالصَّلَاةَ لَهُ وَلَهُمْ، وَمَنْ انْتَقَصَ مِنْ ذَلِكَ شَيْئًا، فَعَلَيْهِ، وَلَا عَلَيْهِمْ»^(۲).

واته: نه بو على هه مه دانى رضی اللہ عنہ ده گيرتته وه كه له گهل كه شتيبه ك ده رچوو عوقبهى كورى عاميرى جوهه نى تيدا بوو، جا كاتى نويزيک له نويزه كان هات و ئيمه ش داوامان ليكرد كه پيشنويزيان بو بكات، پيمان گوت: تو له ئيمه شايسته ترى، تو هاوه لى پيغه مبهرى خواى صلی اللہ علیہ وسلم، نه ویش نه يكرد و گوتى: من له پيغه مبهرى خوا صلی اللہ علیہ وسلم گويم لیبوو كه ده يفه رموو: هه ر كه سيك پيشنويزى بو خه لك بكات و به ته واوى جيبه جيبى بكات بى كه م و كورى، نه وه پادا شته كهى بو خووى و بو خه لكه كه به، وه كه سيك به ناته واوى و كه م و كورتى بيكات، نه وه تاوانه كهى له سه ر خوويه تى و خه لكه كه هيچى له سه ر نيه.

(۱) ضعيف. أخرجه أبو داود: ۵۸۱..

(۲) صحيح لغيره. أخرجه أبو داود: ۵۸۰.

بابهت: نهوهی که ههر کهسهت پیشنوئیزی بو خه لک دهکات با ئاسانکاری بکات

۹۸۴- عَنْ أَبِي مَسْعُودٍ رضی الله عنه، قَالَ أَمَى النَّبِيُّ صلى الله عليه وآله رَجُلًا، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنِّي لَأَتَأَخَّرُ فِي صَلَاةِ الْغَدَاةِ مِنْ أَجْلِ فُلَانٍ لِمَا يُطِيلُ بِنَا فِيهَا، قَالَ: فَمَا رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وآله قَطُّ فِي مَوْعِظَةٍ أَشَدَّ غَضَبًا مِنْهُ يَوْمَئِذٍ، فَقَالَ: «يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ مِنْكُمْ مُنْفَرِينَ، فَأَيْكُمْ مَا صَلَّى بِالنَّاسِ، فَلْيُجَوِّزْ؛ فَإِنَّ فِيهِمْ الضَّعِيفَ، وَالْكَبِيرَ، وَذَا الْحَاجَةِ»^(۱).

واته: نه بو مهسعوود رضی الله عنه ده لی: پیاویک هاته خزمهت پیغهمبه ر صلى الله عليه وآله، گوتی: نه ی پیغهمبه ری خوا، من له نوئیزی به یانی خویم دواده خهم له بهر فلانه کهس، چونکه نوئزه که مان زور له سهر درئز ده کاته وه، (نه بو مهسعوود) گوتی: ههر گیز پیغهمبه ری خوام صلى الله عليه وآله نه بینبوه بهم شیویه له کاتی ناموژگاری کردندا توره بیت وه ک نه و پوژه، ئنجا فهرمووی: نه ی خه لکینه! به راستی ئیوه هه ندیکتان تیدایه که خه لکی دوور ده خه نه وه (له دین)، با ههر کهسیکتان که پیشنوئیزی بو خه لک ده کات نوئزه که ی کورت بی، چونکه به راستی خه لکی کهم توانا و به ته من و خاوهن کارتان له ناو دایه.

۹۸۵- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضی الله عنه، قَالَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله «يُوجِزُ، وَيَتِمُّ الصَّلَاةَ»^(۲).

واته: نه نه سی کوری مالیک رضی الله عنه ده لی: پیغهمبه ری خوا صلى الله عليه وآله نوئزه کانی کورت و ته واوبوون (واته: زور درئزی نه ده کرده وه، وه هه موو واجبه کانشی به ته واوی جیه جی ده کرد).

۹۸۶- عَنْ جَابِرٍ رضی الله عنه، قَالَ: صَلَّى مُعَاذُ بْنُ جَبَلٍ الْأَنْصَارِيُّ رضی الله عنه بِأَصْحَابِهِ صَلَاةَ الْعِشَاءِ، فَطَوَّلَ عَلَيْهِمْ، فَأَنْصَرَفَ رَجُلٌ مِّنَّا فَصَلَّى، فَأَخْبَرَ مُعَاذٌ عَنْهُ، فَقَالَ: إِنَّهُ مُتَأَفِّقٌ، فَلَمَّا بَلَغَ ذَلِكَ الرَّجُلَ، دَخَلَ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وآله، فَأَخْبَرَهُ مَا قَالَ لَهُ مُعَاذٌ، فَقَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وآله: «أَتُرِيدُ أَنْ تَكُونَ فِتْنَانًا يَا مُعَاذُ؟ إِذَا صَلَّيْتَ بِالنَّاسِ، فَأَقْرَأْ بِالشَّمْسِ وَصَحَاهَا، وَ ﴿سَبِّحْ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى﴾ (۱) وَ ﴿وَإِلَّا إِذَا يَغْشَى﴾ (۱) وَ ﴿أَقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ﴾ (۱)»^(۳).

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۹۰ و ۷۰۲ و ۷۰۴ و ۶۱۱۰ و ۷۱۵۹، ومسلم: ۴۶۶.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۷۰۶، ومسلم: ۴۶۹، والترمذي: ۲۳۷، والنسائي: ۸۲۴.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۷۰۰ و ۶۱۰۶، ومسلم: ۴۶۵، وأبو داود: ۷۹۰، والنسائي: ۹۸۴ و ۹۹۷ و ۹۹۸.

واته: جابير رضي الله عنه ده لى: موعازى كورې جه به لى نه نصارى رضي الله عنه نويزى عيشاى بو هاوه لاني كرد و له سهرى دريژ كرده وه، پياو نكيش له ئيمه نويزه كه ي به جيهيشت و چوو به تهنيا نويزى كرد، جا هه والى نه و پياوه يان به موعازدا، نه و يش گوتى: به راستى نه و دووړووه، جا كاتيك قسه كه گه يشته وه به و پياوه، چوو بو خزمهت پينغه مبهري خوا رضي الله عنه و هه والى نه وه ي پيدا كه موعاز پتي گوتبوو، پينغه مبهري رضي الله عنه فهرمووى: نه ي موعاز! ده ته وى بيه مابه ي فيتنه و ناشووب؟! هه ركات نويزت بو خه لك كرد نه وه (نه و سووره تانه) بخوينه: ﴿وَالشَّمْسُ وَضُحَاهَا ۝١﴾ و ﴿سَبِّحْ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى ۝١﴾ و ﴿وَأَلْبَل إِذَا يَبْغَى ۝١﴾ و ﴿أَقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ ۝١﴾.

۹۸۷- عَنْ عُثْمَانَ بْنِ أَبِي الْعَاصِ رضي الله عنه، يَقُولُ: كَانَ آخِرُ مَا عَهَدَ إِلَيَّ النَّبِيُّ رضي الله عنه حِينَ أَمَرَنِي عَلَى الطَّائِفِ قَالَ لِي «يَا عُثْمَانُ تَجَاوَزْ فِي الصَّلَاةِ، وَاقْدِرِ النَّاسَ بِأَضْعَفِهِمْ، فَإِنَّ فِيهِمُ الْكَبِيرَ، وَالصَّغِيرَ، وَالسَّقِيمَ، وَالْبَعِيدَ، وَذَا الْحَاجَةِ»^(۱).

واته: عوسمانى كورې نه بو عاص رضي الله عنه ده گيرې ته وه: كو تا شتيك كه پينغه مبهري رضي الله عنه راي سپاردم كه بيكه م كاتيك كاروبارى تائفم له نه ستو بوو، پتي فهرمووم: نه ي عوسمان، نويزه كان به كورتى بكه (دريژيان مه كه وه)، وه خه لكه كه بخه ملينه به وه كه سه يان كه له هه مووان بې هيزتره (واته: كامه له هه مووان كه م توانا تره بو راوه ستان بو نويز، نه وه هه موو خه لكه كه وه كو نه و په فتاريان له گه ل بكه بو نويز كردن، با نويزه كه ت دريژ نه بى)، چونكه به راستى نه و خه لكه به ته مهن و مندال و نه خوش و خه لكى له دووره وه هاتوو و خاوه ن كارو پيوستى تيدايه.

۹۸۸- عَنْ عُثْمَانَ بْنِ أَبِي الْعَاصِ رضي الله عنه، أَنَّ آخِرَ مَا قَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «إِذَا أَمَمْتَ قَوْمًا فَأَخَفْ بِهِمْ»^(۲).

واته: عوسمانى كورې نه بو عاص رضي الله عنه ده گيرې ته وه كه كو تا شتيك كه پينغه مبهري خوا رضي الله عنه به منى فهرموو: نه گهر پيشنويزيت بو خه لكى كى كرد، نه وه له سه ريان سووك و ناسان بكه (دريژى مه كه وه).

(۱) صحيح. أخرجه مسلم: ۴۶۸/۱۸۶ بنحوه، وأبو داود: ۵۳۱، والنسائي: ۶۷۲.

(۲) صحيح. أخرجه مسلم: ۴۶۸/۱۸۷.

بابهت: ههركات شتيك رويدا

ئيمام نوپزه كهه كورت و تهواو بكات و دريژي نه كاتهوه

۹۸۹- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنِّي لَأَدْخُلُ فِي الصَّلَاةِ، وَإِنِّي أُرِيدُ إِطَالَتَهَا، فَأَسْمَعُ بُكَاءَ الصَّبِيِّ، فَأَتَجَوَّزُ فِي صَلَاتِي، مِمَّا أَعْلَمُ لَوْ جَدِ أُمُّهُ بِبُكَائِهِ»^(۱).

واته: ئه نه سهی كورپی مالیک رضي الله عنه ده لئی: پینغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: له راستیدا کاتی ده چمه ناو نوپز و دهمه وئ نوپزه که دريژ بکه مه وه، له و کاته دا گریانى مندال ده بیستم، بویه نوپزه که کورت ده که مه وه، چونکه ده زانم که دایک چه ند نارپه حهت ده بی کاتی گوئی له دهنگی گریانى منداله که یه تی.

۹۹۰- عَنْ عُمَرَ بْنِ أَبِي الْعَاصِ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنِّي لَأَسْمَعُ بُكَاءَ الصَّبِيِّ، فَأَتَجَوَّزُ فِي الصَّلَاةِ»^(۲).

واته: عوسانی کورپی ئه بو عاص رضي الله عنه ده لئی: پینغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: له راستیدا کاتیک گویم له دهنگی گریانى منداله، نوپزه کهم کورت ده که مه وه.

۹۹۱- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي قَتَادَةَ، عَنْ أَبِيهِ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنِّي لَأَقُومُ فِي الصَّلَاةِ، وَأَنَا أُرِيدُ أَنْ أُطَوَّلَ فِيهَا، فَأَسْمَعُ بُكَاءَ الصَّبِيِّ، فَأَتَجَوَّزُ؛ كَرَاهِيَةً أَنْ يَشُقَّ عَلَى أُمِّهِ»^(۳).

واته: عهبدو لالی کورپی ئه بو قه تاده له باوکییه وه رضي الله عنه ده گپرتته وه، ده لئی: پینغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: من له نوپزه کهمدا پاده وه ستم و دهمه وئ که دريژى بکه مه وه له و کاته دا که گریانى مندالیک ده بیستم کورت و پوختی ده که مه وه، (بو ئه وهی) ناخوش و نارپه حهت نه که وهی له سه ر دایکی (منداله که).

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۷۰۹، ومسلم: ۴۷۰، والترمذي: ۳۷۶.

(۲) صحیح لغيره.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۷۰۷، وأبو داود: ۷۸۹، والنسائي: ۸۲۵.

بابهت: رێكخستنی ریزی نوێزخوینان

٩٩٢- عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ السَّوَائِيَّ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «أَلَا تَصْفُونَ كَمَا تَصَفُّ الْمَلَائِكَةُ عِنْدَ رَبِّهَا؟» قَالَ، قُلْنَا: وَكَيْفَ تَصَفُّ الْمَلَائِكَةُ عِنْدَ رَبِّهَا؟ قَالَ: «يُتِمُّونَ الصُّفُوفَ الْأُولَى، وَيَتَرَاصُونَ فِي الصَّفِّ»^(١).

واته: جابیری کوری سه مورهی سوائیی رضي الله عنه ده لێ: پێغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: ئایا ریزنابن هه ر وه کو چۆن فریشته کان له لای پهروه ردگار یان ریز ده بن؟ ده لێ: گوتمان: فریشته کان چۆن ریز ده بن؟ فهرمووی: ریزه کانی پێشه وه ته واو ده که ن و پال لێکده ده ن له ریزدا.

٩٩٣- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «سُؤُوا صُفُوفَكُمْ، فَإِنَّ تَسْوِيَةَ الصُّفُوفِ مِنْ مَمَامِ الصَّلَاةِ»^(٢).

واته: ئە نه سی کوری مالیک رضي الله عنه ده لێ: پێغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: ریزه کانتان رێکبخه ن، چونکه به راستی رێک و پێکی ریزه کان له ته واوی نوێزه که به.

٩٩٤- عَنْ سِمَاكِ بْنِ حَرْبٍ، أَنَّهُ سَمِعَ النُّعْمَانَ بْنَ بَشِيرٍ رضي الله عنه، يَقُولُ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ، يُسْوِي الصَّفَّ، حَتَّى يَجْعَلَهُ مِثْلَ الرُّمْحِ أَوْ الْقِدْحِ قَالَ، فَرَأَى صَدْرَ رَجُلٍ نَاتِيًا، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «سُؤُوا صُفُوفَكُمْ، أَوْ لِيَخَالِفَنَّ اللَّهُ بَيْنَ وُجُوهِكُمْ»^(٣).

واته: سیماکی کوری چه رب ده گپریته وه که گوئی له نوعمانی کوری به شیر رضي الله عنه بووه، که ده یگوت: پێغه مبهری خوا ﷺ ریزی نوێز خوینانی رێکده خست تا کو وه کو پر، یان داری تیری لێده کردن (واته: رێک و راست وه ک ئەو دارهی که تیری به سه ره که وه ده نری)، ده لێ: (جاریک) پیاویکی بینی که سنگی ده ره په راندبوو له ریزه که ده رچوو بوو، ئنجا پێغه مبهری خوا ﷺ فهرمووی: ریزه کانتان رێک و پێک بکه ن، ئە گه رنا خوا رووتان له به کتر وه رده گپری.

(١) صحیح. أخرجه مسلم: ٤٣٠، وأبو داود: ٦٦١، والنسائي: ٨١٦.

(٢) صحیح. أخرجه البخاري: ٧٢٣، ومسلم: ٤٣٣، وأبو داود: ٦٦٨.

(٣) صحیح. أخرجه البخاري: ٧١٧، ومسلم: ٤٣٦، وأبو داود: ٦٦٢ و ٦٦٣ و ٦٦٥، والترمذي: ٢٢٧، والنسائي: ٨١٠.

۹۹۵- عَنْ عَائِشَةَ رضي الله عنها قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ «إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى الَّذِينَ يُصَلُّونَ الصُّفُوفَ، وَمَنْ سَدَّ فُرْجَةَ رَفَعَهُ اللَّهُ بِهَا دَرَجَةً»^(۱).

واته: عائشه رضي الله عنها ده‌لی: پیغمبه‌ری خوا ﷺ فه‌رموویه‌تی: به‌راستی خوا و فریشته‌کان سه‌لاوات ده‌نیرن بو‌ته‌وانه‌ی که ریزه‌کانیان به‌یه‌ک ده‌گه‌یه‌نن و ریکیان ده‌خن، وه هه‌ر که‌سینک که‌لینیکي ریزه‌پرېکاته‌وه، خوا پله‌یه‌ک به‌رزی ده‌کاته‌وه.

تیبینی: سه‌لاوات: نه‌گه‌ر له‌لایه‌ن خواوه‌ بی، به‌مانای ره‌حمه‌ت و به‌زه‌ییه، نه‌گه‌ر له‌لای فریشته‌کانه‌وه‌ بی، به‌مانای نه‌وه‌یه‌ دو‌عا ده‌که‌ن بو‌ته‌و که‌سه.

بابه‌ت: ریز و گه‌وره‌یی ریزی پیشه‌وه (ریزی یه‌که‌م)

۹۹۶- عَنْ عَزْبَاصِ بْنِ سَارِيَةَ رضي الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ كَانَ «يَسْتَعْفِرُ لِلصَّفِّ الْمَقْدَمِ ثَلَاثًا وَلِلثَّانِي مَرَّةً»^(۲).

واته: عیربازی کوری ساریه رضي الله عنه ده‌گه‌رپه‌ته‌وه، پیغمبه‌ری خوا ﷺ بو‌ریزی یه‌که‌م سی‌جار داوای لیخوشبونی بو‌له‌خوا ده‌کردن، وه بو‌ریزی دو‌وه‌م یه‌که‌جار.

۹۹۷- عَنْ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ رضي الله عنه، يَقُولُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى الصَّفِّ الْأَوَّلِ»^(۳).

واته: به‌پرائی کوری عازیب رضي الله عنه ده‌گه‌رپه‌ته‌وه گویم له‌پیغمبه‌ری خوا ﷺ بو‌وه‌ده‌یفه‌رموو: به‌راستی خوا و فریشته‌کان سه‌لاوات ده‌ده‌ن له‌سه‌ر ریزی یه‌که‌می نويز.

۹۹۸- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَوْ يَعْلَمُونَ مَا فِي الصَّفِّ الْأَوَّلِ لَكَانَتْ قُرْعَةً»^(۴).

واته: نه‌بو هوره‌یره رضي الله عنه ده‌لی: پیغمبه‌ری خوا ﷺ فه‌رموویه‌تی: نه‌گه‌ر ده‌تانزانی ریزی یه‌که‌م چ‌پادا‌شتیکي له‌سه‌ره، نه‌وه‌تیره‌ویشکتان بو‌ده‌کرد.

(۱) صحیح.

(۲) صحیح. أخرجه الترمذي باثر: ۲۲۴ تعليقا، والنسائي: ۸۱۷.

(۳) صحیح. أخرجه أبو داود: ۹۶۴، والنسائي: ۶۴۶ و ۸۱۱ كلاهما مطولا.

(۴) صحیح. أخرجه البخاري: ۶۱۵، ومسلم: ۴۳۷ و ۴۳۹، والترمذي: ۲۲۵ و ۲۲۶، والنسائي: ۵۴۰ و ۶۷۱.

۹۹۹- عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ، عَنْ أَبِيهِ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى الصَّفِّ الْأَوَّلِ»^(۱).

واته: ئیبراهیمی کوری عه‌بدوپرەحمانی کوری عه‌وف له باوکیه‌وه رضي الله عنه ده‌گیریته‌وه، ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا صلى الله عليه وسلم فه‌رموویه‌تی: به‌راستی خوا و فریشته‌کان سه‌لاوات ده‌ده‌ن له‌سه‌ر ریزی یه‌که‌م.

بابه‌ت: ریزه‌کانی ئافره‌تان له‌ نوێژدا

۱۰۰۰- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «خَيْرُ صُفُوفِ النِّسَاءِ آخِرُهَا، وَشَرُّهَا أَوَّلُهَا، وَخَيْرُ صُفُوفِ الرِّجَالِ أَوَّلُهَا، وَشَرُّهَا آخِرُهَا»^(۲).

واته: ئه‌بو هوریره رضي الله عنه ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا صلى الله عليه وسلم فه‌رموویه‌تی: باشترین ریزه‌کانی ئافره‌تان ریزی کۆتاییه، وه‌ خراپترینیان ریزی یه‌که‌مه، وه‌ باشترین ریزه‌کانی پیاوان ریزی یه‌که‌مه، وه‌ خراپترینیان ریزی کۆتاییه.

تییینی: چونکه‌ له‌ دوا‌ی ریزی کۆتایی پیاوان، ریزی یه‌که‌می ئافره‌تان ده‌ست پیده‌کات، ئه‌وکات زۆر لیک‌ نزیک ده‌بنه‌وه، بۆی هه‌یه‌ بیه‌ته‌ هۆی ئه‌وه‌ی نوێژه‌که‌ نوێژیک‌ی پر‌ خشوع و ته‌واو و کامل‌ نه‌بی، ئه‌وه‌ له‌ کاتیک‌دا‌یه‌ که‌ ئافره‌تان و پیاوان به‌یه‌که‌وه‌ له‌ یه‌ک شوین و له‌ یه‌ک کاتدا‌ نوێژی به‌ کۆمه‌ل‌ بکه‌ن به‌ی بوونی په‌رده‌یه‌ک له‌ تیاواناندا.

۱۰۰۱- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «خَيْرُ صُفُوفِ الرِّجَالِ مُقَدَّمُهَا، وَشَرُّهَا مُؤَخَّرُهَا، وَخَيْرُ صُفُوفِ النِّسَاءِ مُؤَخَّرُهَا، وَشَرُّهَا مُقَدَّمُهَا»^(۳).

واته: جابیری کوری عه‌بدو‌للا رضي الله عنه ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا صلى الله عليه وسلم فه‌رموویه‌تی: باشترین ریزه‌کانی پیاوان ریزی پێشه‌وه‌یه، وه‌ خراپترینیان ریزی دواوه‌یه، وه‌ باشترین ریزه‌کانی ئافره‌تان ریزی دواوه‌یه، وه‌ خراپترینیان ریزی پێشه‌وه‌یه.

(۱) حسن صحیح.

(۲) صحیح. أخرجه مسلم: ۴۴۰، وأبو داود: ۶۷۸، والترمذي: ۲۲۴، والنسائي: ۸۲۰.

(۳) حسن صحیح.

بابهت: نويزکردن له نيوان نهو پايه و کوله‌کانه ده‌که‌ونه ناو ريزى نويزه‌وه

۱۰۰۲- عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ قُرَّةَ رضي الله عنه، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: «كُنَّا نُنْهَى أَنْ نَصُفَّ بَيْنَ السَّوَارِي عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم وَنُطْرَدُ عَنْهَا طَرْدًا»^(۱).

واته: موعاويه‌ى كورى قورپه رضي الله عنه له باوكيه‌وه ده‌گيرېته‌وه كه گوتوويه‌تى: ئيمه له سه‌رده‌مى پيغه‌مبه‌رى خوادا صلى الله عليه وسلم ليمان قه‌ده‌غه‌كرا بوو كه له نيوان پايه و كوله‌كه‌كان ريز بيه‌ستين (چونكه پايه‌كان ريزه‌كه ده‌پچرېنين)، وه له‌سه‌ر نه‌وه زور به توندى سه‌رزه‌نشت ده‌كراين و ده‌رده‌كراين له نيوانياندا.

بابهت: نهو كه‌سه‌ى كه به ته‌نيا له‌دواى ريزه‌وه راده‌وه‌ستى

۱۰۰۳- عَنْ عَلِيٍّ بْنِ شَيْبَانَ وَكَانَ مِنَ الْوَفْدِ، قَالَ: خَرَجْنَا حَتَّى قَدِمْنَا عَلَى النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم، فَبَايَعَنَا، وَصَلَّيْنَا خَلْفَهُ، ثُمَّ صَلَّيْنَا وَرَاءَهُ صَلَاةً أُخْرَى، فَقَضَى الصَّلَاةَ، فَرَأَى رَجُلًا فَرَدًّا يُصَلِّي خَلْفَ الصَّفِّ، قَالَ: فَوَقَّفَ عَلَيْهِ نَبِيُّ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم حِينَ انْصَرَفَ قَالَ: «اسْتَمْلِ صَلَاتَكَ، لَا صَلَاةَ لِلَّذِي خَلْفَ الصَّفِّ»^(۲).

واته: عه‌لى كورى شه‌بيان رضي الله عنه ده‌گيرېته‌وه كه له‌گه‌ل وه‌فديك بووه، ده‌لى: ده‌رچووين تاكو گه‌يشتينه‌ خزمه‌ت پيغه‌مبه‌رى خوا صلى الله عليه وسلم، ئنجا په‌يانمان (به‌يعه‌تمان) پيدا و نويزمان له پشتيه‌وه كرد، پاشان نويزيكي ترېشان له پشتيه‌وه كرد، جا له نويزه‌كه‌ى ته‌واو بوو، ته‌ماشاي كرد پياوېك به ته‌نيا له دواى ريزه‌كه‌وه نويز ده‌كات، ده‌لى: پيغه‌مبه‌رى خوا صلى الله عليه وسلم راوه‌ستا، كاتيک (نهو پياوه) له نويزه‌كه‌ى ته‌واو بووه، پي فېرموو: نويزه‌كه‌ت بکه‌وه، نهو كه‌سه‌ى كه له دواى ريزه‌وه (به ته‌نيا) نويز ده‌كات نويزه‌كه‌ى به‌رناكه‌وى (نويزه‌كه‌ى ته‌واو نيه له يادا‌شتدا).

۱۰۰۴- عَنْ هِلَالِ بْنِ يَسَافٍ رضي الله عنه، قَالَ: أَخَذَ بِيَدِي زِيَادُ بْنُ أَبِي الْجَعْدِ فَأَوْقَفَنِي عَلَى شَيْخٍ بِالرَّفَّةِ يُقَالُ لَهُ وَابِصَةُ بْنُ مَعْبِدٍ، فَقَالَ: «صَلَّى رَجُلٌ خَلْفَ الصَّفِّ وَحْدَهُ، فَأَمَرَهُ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم أَنْ يُعِيدَ»^(۳).

(۱) حسن صحيح.

(۲) صحيح.

(۳) صحيح. أخرجه أبو داود: ٦٨٢، والترمذي: ٢٣٠ و ٢٣١.

واته: هیلالی کوری یه ساف ﷺ ده لئ: زیادی کوری ئه بو جه عد دهستی گرتم و بردمی بۆ لای پیاونک و پرایگرتم، (که ئه و پیاوه) پیمان ده گوت: وایبسه ی کوری مه عبه د، (ئنجای وایبسه) گوتی: پیاونک به ته نیا له دوا ی ریزی (نويز خوینان) نويزی کرد، بۆیه پیغه مبهری خوا ﷺ فه رمانی پیکرد که نويزه که دووباره بکاته وه.

بابه ت: ریز و گه وره یی لای راستی ئیمام له ریزی نويزدا

۱۰۰۵- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى مَيِّمِنِ الصُّفُوفِ»^(۱).

واته: عائشه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ده لئ: پیغه مبهری خوا ﷺ فه رموویه تی: بیگومان خوا و فریشته کان سه لاهوت ده دن له سه ر ئه وانهی له لای راستی ریزه کانن.

۱۰۰۶- عَنِ الْبَرَاءِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: «كُنَّا إِذَا صَلَّيْنَا خَلْفَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ - قَالَ مَسْعَرٌ - مِمَّا نُحِبُّ أَوْ مِمَّا أَحَبُّ أَنْ نَقُومَ عَنْ يَمِينِهِ»^(۲).

واته: به پراء رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ده لئ: ئیمه که له دوا ی پیغه مبهری خوا ﷺ نويزمان ده کرد، -میسعه ر گوتی: - ئه وه ی که پیمان خوشبوو، یان ئه وه ی که پیم خوشبوو ئه وه بوو که له لای راستی (پیغه مبهر ﷺ) بوه ستین (بۆ نويز).

۱۰۰۷- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، قَالَ: قِيلَ لِلنَّبِيِّ ﷺ: إِنَّ مَيْسِرَةَ الْمَسْجِدِ تَعَطَّلَتْ، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «مَنْ عَمَرَ مَيْسِرَةَ الْمَسْجِدِ كُتِبَ لَهُ كِفْلَانِ مِنَ الْأَجْرِ»^(۳).

واته: ئیبنو عومه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا ده لئ: به پیغه مبهریان ﷺ گوت: لای چه پی مزگهوت له نويزدا چۆل ده بی (که س ناچی له بهر گه وره یی و فه زلی لای راستی ئیمام)، ئنجای پیغه مبهری خوا ﷺ فه رمووی: هه ر که سیک لای چه پی مزگهوت ئاوه دان بکاته وه (له نويزدا)، ئه وه دوو بهش پاداشتی بۆ ده نوسری.

(۱) ضعیف. أخرجه أبو داود: ۶۷۶.

(۲) صحیح. أخرجه مسلم: ۷۰۹، وأبو داود: ۶۱۵، والنسائي: ۸۲۲.

(۳) ضعیف.

تییینی: که واته: کاتیک پاداشتی لای راست زیاتره که ههردوو لای ئیام راست و چهپ وه کویه ک بن، خو ئه گهر لای راست پر بوو، به لام لای چهپ چول بوو، ئه وه ئاوه دان کردنه وهی لای چهپ دوو جار پاداشتی هه یه.

بابهت: قبیله (رووگهی نويز)

۱۰۰۸- عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّهُ قَالَ: «لَمَّا فَرَعَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مِنْ طَوَافِ الْبَيْتِ، أَتَى مَقَامَ إِبْرَاهِيمَ» فَقَالَ عُمَرُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ هَذَا مَقَامُ أَبِيْنَا إِبْرَاهِيمَ، الَّذِي قَالَ اللَّهُ: ﴿وَأَتَّخِذُوا مِنْ مَّقَامِ إِبْرَاهِيمَ مُصَلًّى﴾ (البقرة، قَالَ الْوَلِيدُ: فَقُلْتُ لِمَالِكٍ: أَهَكَذَا قَرَأَ: ﴿وَأَتَّخِذُوا﴾ (۱۲۵) ﴿البقرة، قَالَ: نَعَمْ﴾^(۱).

واته: جابیر رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ده گپریته وه که گوتوو یه تی: کاتیک پیغه مبهری خوا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ له ته وافی مالی خوا ته و او بوو، هات (بو ئه و شوینه که پیی ده لئین): مه قامی ئیبراهیم، ئنجا عومهر رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ گوتی: ئه ی پیغه مبهری خوا ئه و شوینه مه قامی باوکمان ئیبراهیمه، که خوا ده باره ی فهرموویه تی: ﴿وَأَتَّخِذُوا مِنْ مَّقَامِ إِبْرَاهِيمَ مُصَلًّى﴾ (البقرة، واته: شوینی ئه و بهرده ی ئیبراهیم رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ له سه ری راده وه ستا (کاتی دروست کردنی که عبه) بکه نه جینگای نويز، وه لید گوتی: به مالیکم گوت: ئا به و شیوه یه خویندی وه: ﴿وَأَتَّخِذُوا﴾ (۱۲۵) ﴿البقرة، گوتی: به لئین.

۱۰۰۹- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ عُمَرُ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ «لَوْ اتَّخَذْتَ مِنْ مَقَامِ إِبْرَاهِيمَ مُصَلًّى؟» فَنَزَلَتْ: ﴿وَأَتَّخِذُوا مِنْ مَّقَامِ إِبْرَاهِيمَ مُصَلًّى﴾ (البقرة)^(۲).

واته: ئه نه سی کوری مالیک رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ده لئین: عومهر گوتی: گوتم: ئه ی پیغه مبهری خوا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ بریا مه قامی ئیبراهیمت بکردایه نويز گه (جی نويز کردن)، جا ئه و ئایه ته دابه زی: ﴿وَأَتَّخِذُوا مِنْ مَّقَامِ إِبْرَاهِيمَ مُصَلًّى﴾ (البقرة، واته: شوینی ئه و بهرده ی ئیبراهیم رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ له سه ری راده وه ستا (کاتی دروست کردنی که عبه) بکه نه جینگای نويز.

(۱) ضعيف منكر بهذا اللفظ، والمعروف الذي بعده. وانظر: مسلم: ۱۲۱۸، وأبو داود: ۱۹۰۵، وابن ماجه: ۲۹۵۱، والنسائي: ۲۹۳۹ و ۲۹۴۴ و ۲۹۶۱_۲۹۷۴.

(۲) صحيح. أخرجه البخاري: ۴۰۲، والترمذي: ۲۹۵۹ و ۲۹۶۰.

۱۰۱۰- عَنِ الْبَرَاءِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: صَلَّيْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَحْوَ بَيْتِ الْمَقْدِسِ ثَمَانِيَةَ عَشَرَ شَهْرًا، وَصُرِفَتِ الْقِبْلَةُ إِلَى الْكَعْبَةِ بَعْدَ دُخُولِهِ إِلَى الْمَدِينَةِ بِشَهْرَيْنِ، وَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، إِذَا صَلَّى إِلَى بَيْتِ الْمَقْدِسِ أَكْثَرَ تَقَلُّبَ وَجْهِهِ فِي السَّمَاءِ، وَعَلِمَ اللَّهُ مِنْ قَلْبِ نَبِيِّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ يَهْوَى الْكَعْبَةَ، فَصَعِدَ جِبْرِيْلُ، فَجَعَلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُتْبِعُهُ بَصَرَهُ وَهُوَ يَصْعَدُ بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ، يَنْظُرُ مَا يَأْتِيهِ بِهِ، فَأَنْزَلَ اللَّهُ: ﴿قَدْ رَأَى تَقَلُّبَ وَجْهِكَ فِي السَّمَاءِ ۱۱۴﴾ الْبَقْرَةَ، الْآيَةَ، فَأَتَانَا آتٍ، فَقَالَ: إِنَّ الْقِبْلَةَ قَدْ صُرِفَتْ إِلَى الْكَعْبَةِ، وَقَدْ صَلَّيْنَا رَكْعَتَيْنِ إِلَى بَيْتِ الْمَقْدِسِ وَنَحْنُ رُكُوعٌ فَتَحَوَّلْنَا، فَبَيْنَمَا عَلَى مَا مَضَى مِنْ صَلَاتِنَا، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «يَا جِبْرِيْلُ كَيْفَ حَالُنَا فِي صَلَاتِنَا إِلَى بَيْتِ الْمَقْدِسِ؟» فَأَنْزَلَ اللَّهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ﴿وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُضَيِّعَ إِيمَانَكُمْ ۱۱۳﴾ الْبَقْرَةَ ^(۱).

واته: بهراء رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ده لی: له گه ل پیغه مبهری خوا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ هه زده مانگ به ره و بهیتوله قدیس نوژی مان کرد، وه دوو مانگ دواى نه وهی چوو بو ناو مه دینه پرووی کرده که عبه، وه پیغه مبهری خوا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ کاتی نوژی به ره و بهیتوله قدیس ده کرد زور پرووی ده کرده ناسان (بو نه وهی خوا قبیله ی بو بگورئ)، وه خوا ده زانی که پیغه مبهره که ی صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ پنی خو شه که عبه بیته قبیله ی، نجا جبریل بهرز بو وه وه، پیغه مبهری خوا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ به چاوه کانی شوینی که وت و نه ویش بهرز ده بو وه وه بو بهینی ناسان و زهوی چاوه ری نه وهی ده کرد که نه وهی بوی دی (له لایه ن خواوه) بیهنی (بو پیغه مبهر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)، نیر خوا ی گه وره نه و نایه ته ی دابه زاند: ﴿قَدْ رَأَى تَقَلُّبَ وَجْهِكَ فِي السَّمَاءِ ۱۱۴﴾ الْبَقْرَةَ، واته: به راستی تیمه گه پانی روو خسارت روو به ناسان ده بینین. له وکاته دا یه کیک هاته لمان و گوتی: قبیله گوراوه بو که عبه، تیمه ش دوو رکاتمان به ره و بهیتوله قدیس کردبوو، وه له رکوع دابوون، جا روومان وه رگیرا به ره و که عبه و نه وهی که له نوژی که مان مابوو به ره و نه وی ته و او مان کرد، نجا پیغه مبهری خوا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فه رموی: نه ی جبریل نه ی حالی نه و نوژیانه مان چی لیدی که به ره و بهیتوله قدیس کردو مانه، نجا خوا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تم نایه ته ی دابه زاند: ﴿وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُضَيِّعَ إِيمَانَكُمْ ۱۱۳﴾ الْبَقْرَةَ، واته: وه خوا ی گه وره پروا (و نوژی کانی جار ان) تانی به فیرو نه داوه.

۱۰۱۱- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَا بَيْنَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ قِبْلَةٌ» ^(۲).

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۳۹۹، ومسلم: ۵۲۵، والترمذي: ۳۴۰، والنسائي: ۴۸۸ و ۴۸۹ و ۷۴۲.

(۲) حسن. أخرجه الترمذي: ۳۴۲ و ۳۴۴.

واته: نه بو هوږه پره ﷺ ده لى: پيغه مبهري خوا ﷺ فهرموويه تى: نيوانى روژهلالات و روژتاوا قبيله يه.

بابهت: نهو کهسهى که ده چپته ناو مزگهوت

داننه نيشنه تاكو دوو ركات نويز نهكات

۱۰۱۲- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ﷺ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، قَالَ: «إِذَا دَخَلَ أَحَدُكُمُ الْمَسْجِدَ فَلَا يَجْلِسَ حَتَّى يَرْكَعَ رَكَعَتَيْنِ»^(۱).

واته: نه بو هوږه پره ﷺ ده گيرپته وه پيغه مبهري خوا ﷺ فهرموويه تى: نه گهر يه كيكتان چووه نيو مزگهوت با داننه نيشنى، تاكو دوو ركات نويز ده كات.

۱۰۱۳- عَنْ أَبِي قَتَادَةَ ﷺ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ، قَالَ: «إِذَا دَخَلَ أَحَدُكُمُ الْمَسْجِدَ فَلْيُصَلِّ رَكَعَتَيْنِ قَبْلَ أَنْ يَجْلِسَ»^(۲).

واته: نه بو قه تاده ﷺ ده گيرپته وه پيغه مبهري خوا ﷺ فهرموويه تى: نه گهر يه كيكتان چووه نيو مزگهوت با دوو ركات نويز بكات پيش نه وهى دابنيشنى.

بابهت: نهو کهسهى که سير ده خوات با نهيه ته ناو مزگهوت

۱۰۱۴- عَنْ مَعْدَانَ بْنِ أَبِي طَلْحَةَ الْيَعْمُرِيِّ ﷺ، أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ، قَامَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ خَطِيبًا - أَوْ خَطَبَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ - فَحَمِدَ اللَّهَ وَأَثْنَى عَلَيْهِ، ثُمَّ قَالَ: «يَا أَيُّهَا النَّاسُ، إِنَّكُمْ تَأْكُلُونَ شَجَرَتَيْنِ لَا أَرَاهُمَا إِلَّا خَبِيثَتَيْنِ، هَذَا الثُّومُ وَهَذَا الْبَصَلُ، وَلَقَدْ كُنْتُ أَرَى الرَّجُلَ، عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، يُوجَدُ رِيحُهُ مِنْهُ، فَيُؤْخَذُ بِيَدِهِ حَتَّى يُخْرَجَ إِلَى الْبَقِيعِ، فَمَنْ كَانَ آكِلَهَا لَا بُدَّ فَلْيُمِثْهَا طَبْحًا»^(۳).

واته: مهعدانى كورى نه بو ته لحهى يه عمورى ﷺ ده گيرپته وه كه عومهرى كورى خه تتاب ﷺ روژى جومعه راوه ستا بو وتاردان -يان وتاريدا له روژى جومعه دا- و سوپاس و ستايشى خواى كرد و، پاشان گوتى: نهى خه لكينه! تيوه له و دوو

(۱) صحيح لغيره.

(۲) صحيح. أخرجه البخاري: ۴۴۴، ومسلم: ۷۱۴، وأبو داود: ۴۶۷ و ۴۶۸، والترمذي: ۳۱۶، والنسائي: ۷۳۰.

(۳) صحيح. أخرجه مسلم: ۵۶۷، والنسائي: ۷۰۸.

پرووه که ده خوون به پراستی من بونه که یان به پیس و قیزه ون ده بینم، نه و سیر و پیازه، وه به پراستی من له سه رده می پیغه مبهردا ﷺ ده مبینی که پیاو پک بونی سیری لیها تبا ده ستیان ده گرت و ده یان برده ده ری تا کو به قیع، خو نه گهر که سیک هر ده یخوات با بونه که ی به کولاندن نه هیلی (ئنجای بیخوات).

۱۰۱۵- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ أَكَلَ مِنْ هَذِهِ الشَّجَرَةِ، الثُّومِ، فَلَا يُؤْذِيْنَا بِهَا فِي مَسْجِدِنَا هَذَا» قَالَ إِبْرَاهِيمُ: وَكَانَ أَبِي يَزِيدُ فِيهِ: الْكُرَاتُ وَالْبَصَلُ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، يَعْنِي أَنَّهُ يَزِيدُ عَلَى حَدِيثِ أَبِي هُرَيْرَةَ فِي الثُّومِ^(۱).

واته: نه بو هویره پره ﷺ ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: هر که سیک له و پرووه که (سیر) ی خوارد با به بونه که ی نه زیه تمان نه دات له ناو مزگه و تدا، ئیبراهیم (که راوی فهرمووده که یه) گوتی: وه باو کم که وهر و پیازیشی لی زیاد کردوه و له پیغه مبهروه ﷺ گیراویه تیه وه، واته: نه و له و فهرمووده یه ی نه بو هویره پره ﷺ نه وانه شی زیاد کردوه (که وهر و پیاز).

۱۰۱۶- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ أَكَلَ مِنْ هَذِهِ الشَّجَرَةِ شَيْئًا فَلَا يَأْتِيَنَّ الْمَسْجِدَ»^(۲).

واته: ئیبنو عومهر ﷺ ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: هر که سیک شتیکی له و پرووه که (سیر) خوارد با نه یه ته مزگه و ته وه.

بابه ت: نه وه ی که نه گهر نویر خوین سهلامی لی کرا چۆن وه لأم ده داته وه؟

۱۰۱۷- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، قَالَ: أُنِيَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مَسْجِدَ قُبَاءَ يُصَلِّي فِيهِ، فَجَاءَتْ رِجَالٌ مِنَ الْأَنْصَارِ يُسَلِّمُونَ عَلَيْهِ، فَسَأَلْتُ صُهَيْبًا، وَكَانَ مَعَهُ: كَيْفَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَرُدُّ عَلَيْهِمْ؟ قَالَ: «كَانَ يُشِيرُ بِيَدِهِ»^(۳).

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۵۶۳.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۸۵۳، ومسلم: ۵۶۱، وأبو داود: ۳۸۲۵.

(۳) صحیح. أخرجه النسائي: ۱۱۸۷. وانظر أبو داود: ۹۲۵، والترمذي: ۳۶۷، والنسائي: ۱۱۸۶.

واته: عه‌بدوڵڵای کوری عومەر رضی اللہ عنہ ده‌لی: پینغه‌مبه‌ری خوا رضی اللہ عنہ هات بو مزگه‌وتی قوباء بو ئه‌وه‌ی نوێزی تیدا بکات، هه‌ندی پیاو له‌ ئه‌نصار هاتن و سه‌لامیان لیکرد، جا منیش پرسیارم کرد له‌ صوهه‌یب که ئه‌و رۆژه له‌ گه‌ل پینغه‌مبه‌ر رضی اللہ عنہ بووه‌ ئایا پینغه‌مبه‌ری خوا رضی اللہ عنہ چۆن وه‌لامی سه‌لامه‌که‌ی ده‌دانه‌وه؟ (صوهه‌یبیش) گوتی: به‌ ده‌ستی ئاماژه‌ی ده‌کرد (به‌ ده‌ست وه‌لامی ده‌دانه‌وه).

۱۰۱۸- عَنْ جَابِرٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: بَعَثَنِي النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم لِحَاجَةٍ، ثُمَّ أَدْرَكْتُهُ وَهُوَ يُصَلِّي، فَسَلَّمْتُ عَلَيْهِ، فَأَشَارَ إِلَيَّ، فَلَمَّا فَرَغَ دَعَانِي، فَقَالَ: «إِنَّكَ سَلَّمْتَ عَلَيَّ أَنْفًا وَأَنَا أُصَلِّي»^(۱).

واته: جابیر رضی اللہ عنہ ده‌لی: پینغه‌مبه‌ری خوا رضی اللہ عنہ بو پینوستیه‌ک منی نارد، پاشان که هاتمه‌وه بینیم که نوێز ده‌کات، منیش سه‌لام لیکرد، ئه‌ویش ئاماژه‌ی بو کردم، جا کاتیک له‌ نوێزه‌که ته‌واو، بانگی کردم و فه‌رمووی: ئیستا که تو سه‌لامت لیکردم منیش نوێزم ده‌کرد (مه‌به‌ستی ئه‌وه بوو که له‌ به‌ر نوێزه‌که وه‌لامی نه‌داوه‌ته‌وه، نه‌ک له‌ به‌ر شتیکی دیکه).

۱۰۱۹- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ رضی اللہ عنہ، قَالَ: كُنَّا نُسَلِّمُ فِي الصَّلَاةِ، فَقِيلَ لَنَا: إِنَّ فِي الصَّلَاةِ لَشُغْلًا^(۲).

واته: عه‌بدوڵڵا رضی اللہ عنہ ده‌لی: ئیمه له‌ نوێزدا سه‌لامان (له‌ به‌ر کتر) ده‌کرد، جا پێیان گوترا: نوێز سه‌رقال بوونی شایسته به‌ خۆی هه‌یه (نابێ جگه له‌ نوێز به‌ هه‌یچی دیکه‌وه سه‌رقال بین له‌ نوێزدا).

بابه‌ت: ئه‌و که‌سه‌ی که له‌ نوێزدا رووی

له‌ قیبه‌له‌ نیه و ناشرانه‌ی که رووی له‌ قیبه‌له‌ نیه

۱۰۲۰- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ رَبِيعَةَ، عَنْ أَبِيهِ رضی اللہ عنہ، قَالَ: كُنَّا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم فِي سَفَرٍ، «فَتَعَيَّمَتِ السَّمَاءُ وَأَشْكَلَتْ عَلَيْنَا الْقِبْلَةَ، فَصَلَّيْنَا، وَأَعْلَمْنَا، فَلَمَّا طَلَعَتِ الشَّمْسُ إِذَا نَحْنُ قَدْ صَلَّيْنَا لِعَبْرِ الْقِبْلَةَ» فَذَكَرْنَا ذَلِكَ لِلنَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم، فَأَنْزَلَ اللَّهُ: ﴿فَأَيْنَمَا تُولُوْا فَمِنْ وَجْهِ اللَّهِ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ﴾^(۳).

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۲۱۷، ومسلم: ۵۴۰، وأبو داود: ۹۲۶ و ۱۲۲۷، والترمذي: ۳۵۱، والنسائي: ۱۱۸۹ و ۱۱۹۰.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۱۹۹، ومسلم: ۵۳۸، وأبو داود: ۹۲۳ و ۹۲۴، والنسائي: ۱۲۲۰ و ۱۲۲۱.

(۳) حسن لغیره. أخرجه الترمذي: ۳۴۵ و ۲۹۵۷.

واته: عهبدو للای کوری عامیری کوری په بیعه له باوکییه وه ﷺ ده گێرێته وه، ده لێ: له گه شتیک له گه ل پیغه مبهری خوا ﷺ بووین، جا ئاسمان بوو به ته م و مز و قبیله مان لێ تیکچوو (نه مانزانی کوئ قبیله یه به هوی ئه و ته م و مزه ی بهری ئاسمانی گرتبوو)، ئیمه ش نوێژمان کردو، شتیکمان کرده نیشانه (که بۆ نوێژ روومان له و شوینه کردبوو تا بزانی قبیله بووه، یان نا)، جا کاتیک خۆر ده رکه و ته وه ته ماشامان کرد به ره و، قبیله نوێژمان نه کردوه، ئیمه ش ئه وه مان بۆ پیغه مبهر ﷺ باسکرد، ئنجا ئه و ئایه ته دابه زی: ﴿فَأَيْنَمَا تُولُوا فَتَمَّ وَجْهُ اللَّهِ ﴿١١٥﴾﴾ البقرة، واته: که واته رووبکه نه هه ر لایه ک (له نوێژ کردندا به فه رمانی خودا) ئه وه رووگه یه و رووتان له خودا کردوه.

بابهت: نوێژ خوین کات (له نوێژدا) تف و به لغمه فریته ده دات

١٠٢١- عَنْ طَارِقِ بْنِ عَدِيٍّ الْمُحَارِبِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «إِذَا صَلَّيْتَ فَلَا تَبْرُقَنَّ بَيْنَ يَدَيْكَ، وَلَا عَنْ يَمِينِكَ، وَلَكِنْ ابْرُقْ عَنْ يَسَارِكَ، أَوْ تَحْتَ قَدَمِكَ»^(١).

واته: تاریقی کوری عهبدو للای مو حاریبی ﷺ ده لێ: پیغه مبهر ﷺ فه رموو یه تی: ته گه ر نوێژت کرد تف فری مه ده پێش خۆت، وه بۆ لای راستیش فری مه ده، به لکو بۆ لای چه پت، یان بۆ ژێر پیت تف بکه.

١٠٢٢- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ رَأَى نُخَامَةً فِي قِبْلَةِ الْمَسْجِدِ، فَأَقْبَلَ عَلَى النَّاسِ فَقَالَ: «مَا بَالُ أَحَدِكُمْ يَقُومُ مُسْتَقْبِلَهُ - يَعْنِي رَبَّهُ - فَيَتَنَحَّعُ أَمَامَهُ؟ أَيُحِبُّ أَحَدُكُمْ أَنْ يُسْتَقْبَلَ فَيَتَنَحَّعَ فِي وَجْهِهِ؟ إِذَا بَرَقَ فَلْيَبْرُقْ عَنْ شِمَالِهِ، أَوْ لِيَقُلْ هَكَذَا فِي تَوْبِهِ» ثُمَّ أَرَانِي إِسْمَاعِيلَ يَبْرُقُ فِي تَوْبِهِ ثُمَّ يَدُلُّكُهُ^(٢).

واته: ئه بو هوره پره ﷺ ده گێرێته وه پیغه مبهری خوا ﷺ له قبیله ی مزگه وت به لغمه می بینی، ئنجا رووی کرده خه لکی و فه رموو ی: ئه وه چیتانه که یه کیکتان به ره و رووی خوا راده وه ستی که چی بۆ پێشی خۆی تف ده کات؟ ئایا هه ر یه کیکی له ئیوه پنی خۆشه به ره و رووی بوه ستن و به ره و رووشی تف بکری؟ (بۆیه) هه ر کاتیک یه کیکتان

(١) صحیح. أخرجه أبو داود: ٤٧٨، والترمذي: ٥٧١، والنسائي: ٧٢٦.

(٢) صحیح. أخرجه البخاري: ٤١٦، ومسلم: ٥٥٠، وأبو داود: ٤٧٧، والنسائي: ٣٠٩.

تفی کرد با بهره و لای چه پی تف بکات یان به و شیوه بیکاته ناو پۆشاکه که ی (ئه‌گهر ههر ناچار بو)، راوی گوتی: پاشان ئیسماعیل نیشانی دام چۆن له ناو پۆشاک تف ده‌کری و لیک ده‌خشینری.

۱۰۲۳- عَنْ حُذَيْفَةَ رضی اللہ عنہ، أَنَّهُ رَأَى شَبَثَ بْنَ رَبِيعٍ بَرَقَ بَيْنَ يَدَيْهِ، فَقَالَ: يَا شَبَثُ لَا تَبْرُقْ بَيْنَ يَدَيْكَ، فَإِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم كَانَ يَنْهَى عَنْ ذَلِكَ، وَقَالَ: «إِنَّ الرَّجُلَ إِذَا قَامَ يُصَلِّيَ أَقْبَلَ اللَّهُ عَلَيْهِ بِوَجْهِهِ، حَتَّى يَنْقَلِبَ أَوْ يُحْدِثَ حَدَثَ سَوْءٍ»^(۱).

واته: حوزه یفه رضی اللہ عنہ ده‌گیریته وه که شه‌به‌سه‌ی کوری ریبعی بینی بهره و پیش خوی تفی کرد، نه‌ویش گوتی: نه‌ی شه‌به‌س بو به‌رده‌مت تف مه‌که، چونکه پیغه‌مبه‌ری خوا صلی اللہ علیہ وسلم نه‌و کاره‌ی قه‌ده‌غه کردوه و فه‌رموو‌یه‌تی: کاتیک که سیک هه‌لده‌ستی نويز ده‌کات خوا پروو به‌روو‌یه‌تی، هه‌تا که سه‌که پروو وه‌رده‌گیرى (لیده‌بیته‌وه له نويز)، یان کارینکی خراب و ناشایسته نه‌نجام ده‌دات (وه‌کو ده‌ستويز شکاندنى بی هۆکار، یان ههر کارینکی دیکه‌ی خرابی ناشایسته).

۱۰۲۴- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضی اللہ عنہ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم «بَرَقَ فِي ثَوْبِهِ وَهُوَ فِي الصَّلَاةِ ثُمَّ دَلَّكَ»^(۲).
واته: نه‌سه‌سی کوری مالیک رضی اللہ عنہ ده‌گیریته وه پیغه‌مبه‌ری خوا صلی اللہ علیہ وسلم له نويزدا تفی کرده ناو پۆشاکه که ی، پاشان لیکى خشکاند (واته: پۆشاکه که ی خسته سه‌ر یه‌ک تاکو دیار نه‌بی).

بابه‌ت: سرینه‌وه و پا‌کردنه‌وه‌ی به‌رد و چه‌و له‌ناو نويزدا

۱۰۲۵- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: «مَنْ مَسَّ الْحَصَى فَقَدْ لَعَنَّا»^(۳).
واته: نه‌بو هوره‌یره رضی اللہ عنہ ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فه‌رموو‌یه‌تی: ههر که سیک به‌رد و چه‌وی به‌رده‌می له نويزدا بس‌ریته‌وه، نه‌وا کارینکی نه‌شیایوی کردوه (خوی سه‌رقال کردوه).

(۱) صحیح.

(۲) صحیح دون قوله: «وَهُوَ فِي الصَّلَاةِ». أخرجه البخاري: ۲۴۱، وأبو داود: ۳۹۰.

(۳) صحیح.

١٠٢٦- عَنْ مُعَيَّبٍ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فِي مَسْحِ الْحَصَى فِي الصَّلَاةِ: «إِنْ كُنْتَ فَاعِلًا فَمَرَّةً وَاحِدَةً»^(١).

واته: موعه يقيب رضي الله عنه ده لى: پيغه مبهري خوا ﷺ ده رباره ي دهست ليدان له بهرد له ناو نوٲر دا فهرموويه تى: نه گهر ههر ده بى بيكه ي و ده يكه ي نه وه ته نها يه ك جار نه وه بكه.

تبينى: نه وه بهرد سپينه وه، مه بهستى نه وه كاته يه، كه له دهشت، يان له سهر زهوى پروت، نوٲر ده كه ي، كه واته: نه گهر ههر پيوست بوو بيكه ي، نه وه يه ك جار بو ري كخستى جى گاي سوجه كه ت بيكه و ته واو، نه گهر نا له نوٲر كه ت بيتا گات ده كات.

١٠٢٧- عَنْ أَبِي ذَرٍّ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِذَا قَامَ أَحَدُكُمْ إِلَى الصَّلَاةِ فَإِنَّ الرَّحْمَةَ تَوَاجِهُهُ، فَلَا يَمْسَحُ بِالْحَصَى»^(٢).

واته: نه بو زهر رضي الله عنه ده لى: پيغه مبهري خوا ﷺ فهرموويه تى: نه گهر يه كيكتان هه لسا بو نوٲر كردن، نه وه بيگومان به زه يى (خوا) به ره و پرووى دى (بو يه با خوى خه ري ك نه كات به هيچ شتيك)، جا بو يه با بهرد و چه و نه سپرته وه (واته: نيعمه تى روو تي كرنى ره حمه ته كه زور له وه گه وره تره كه خوت به شتى ديكه سه رقال بكه ي).

بابه ت: نوٲر كردن له سهر بهرمال (خومره)

١٠٢٨- عَنْ مَيْمُونَةَ رضي الله عنها، زَوْجِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «يُصَلِّي عَلَى الْخُمْرَةِ»^(٣).

واته: مه يمونه ي رضي الله عنها خيزانى پيغه مبهري ﷺ ده لى: پيغه مبهري خوا ﷺ له سهر خومره نوٲر ي ده كرد.

الْخُمْرَةُ: بهرمال يكي بچو كه له گه لاي دارخورما دروست ده كرى.

(١) صحيح. أخرجه البخاري: ١٢٠٧، ومسلم: ٥٤٦، وأبو داود: ٩٤٦، والترمذي: ٣٨٠، والنسائي: ١١٩٢

(٢) حسن. أخرجه أبو داود: ٩٤٥، والترمذي: ٣٧٩، والنسائي: ١١٩١.

(٣) صحيح. أخرجه البخاري: ٣٣٣ و ٣٧٩، ومسلم: ٥١٣، وأبو داود: ٦٥٦، والترمذي: ٣٣٢، والنسائي: ٧٣٨.

۱۰۲۹- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ رضي الله عنه، قَالَ: «صَلَّى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَلَيَّ حَصِيرًا»^(۱).

واته: نه بو سه عید ﷺ ده لئی: پیغه مبهری خوا ﷺ له سه ره حه سیر نوژی کرد.

حَصِيرًا: راخهر نکه که له په لک و گه لای دارخورما دروست ده کری بو له سه ره دانیشن.

۱۰۳۰- عَنْ عَمْرِو بْنِ دِينَارٍ رضي الله عنه، قَالَ: صَلَّى ابْنُ عَبَّاسٍ، وَهُوَ بِالْبَصْرَةِ عَلَيَّ بِسَاطِهِ، ثُمَّ حَدَّثَ أَضْحَابَهُ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ كَانَ «يُصَلِّي عَلَيَّ بِسَاطٍ»^(۲).

واته: عه مری کوری دینار رضي الله عنه ده لئی: نیبو عه بباس که له به صره بوو له سه ره راخهر که ی خوی نوژی کرد، پاشان به هاوه له کانی راگه یاند که پیغه مبهری خوا ﷺ نوژی له سه ره راخهر ده کرد.

بابهت: سوجه بردن له سه ره پوښاک له گهرما و سه رمادا

۱۰۳۱- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ رضي الله عنه، قَالَ: جَاءَنَا النَّبِيُّ ﷺ «فَصَلَّى بِنَا فِي مَسْجِدِ بَنِي عَبْدِ الْأَشْهَلِ، فَرَأَيْتُهُ وَاضِعًا يَدَيْهِ فِي تَوْبِهِ إِذَا سَجَدَ»^(۳).

واته: عه بدوللای کوری عه بدورپره حمان رضي الله عنه ده لئی: پیغه مبهر ﷺ هات بو لامان و له مزگه وتی به نو عه بدولئه شهه ل نوژی بو مان کرد، جا بینیم که ده سه ته کانی له سه ره پوښاکه که ی دانا بوو کاتیک سوجه دی ده برد.

۱۰۳۲- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ ثَابِتِ بْنِ الصَّامِتِ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ رضي الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ «صَلَّى فِي بَنِي عَبْدِ الْأَشْهَلِ وَعَلَيْهِ كِسَاءٌ مُتَلَفَّفٌ بِهِ، يَضَعُ يَدَيْهِ عَلَيْهِ، يَقِيهِ بَرْدَ الْحَصَى»^(۴).

واته: عه بدوللای کوری عه بدورپره حمانی کوری سابتی کوری صامت له باوکیه وه له باپیره وه رضي الله عنه ده گپریته وه، که پیغه مبهری خوا ﷺ له ناو به نو عه بدولئه شهه ل نوژی کرد، وه پوښاکیکي له بهر بوو که له خویه وه پیچا بوو، ده سه ته کانی له سه ره داده نا (له کاتی سوجه دا) بو ته وه ی خوی له ساردی به رده کان پیاریزی.

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۵۱۹ و ۶۶۱، والترمذي: ۳۲۲.

(۲) صحیح لغیره. أخرجه الترمذي: ۳۳۱.

(۳) ضعیف.

(۴) ضعیف.

١٠٣٣- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضي الله عنه، قَالَ: «كُنَّا نُصَلِّي مَعَ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم فِي شِدَّةِ الْحَرِّ، فَإِذَا لَمْ يَقْدِرْ أَحَدُنَا أَنْ يُكَنَّ جَنَّهُتَهُ، بَسَطَ تَوْبَهُ فَسَجَدَ عَلَيْهِ»^(١).

واته: نه نه سی کوری مالیک رضي الله عنه ده لئ: تیمه له گه رمای زور به تیندا له گهل پیغه مبهری صلى الله عليه وسلم نويزمان ده کرد، خو نه گهر یه کیکیان نه يتوانیا به ته واوی ناو چه وانی له سهر زهوی دابنی (له بهر گه رمی جیگای سوجهه)، نه وه پو شاکه که ی راده خست و تنجا سوجهی له سهر ده برد.

بابهت: چونیته تی ناگادارکردنه وهی دور و بهر له ناو نويزدا

١٠٣٤- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، قَالَ: «التَّسْبِيحُ لِلرِّجَالِ، وَالتَّصْفِيْقُ لِلنِّسَاءِ»^(٢).

واته: نه بو هوریه ره رضي الله عنه ده گپریته وه که پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم فهرموویه تی: گوتی «سبحان الله» (له نويزدا) بو پیاوانه و چه پله لیدان (به بهری دهستی راست له پشتی دهستی چهپ) بو ئافره تانه (له کاتی ناگادارکردنه وهی دور و بهر له روودانی ههر رووداویک).

١٠٣٥- عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ السَّاعِدِيِّ رضي الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، قَالَ: «التَّسْبِيحُ لِلرِّجَالِ، وَالتَّصْفِيْقُ لِلنِّسَاءِ»^(٣).

واته: سه هلی کوری سه عدی ساعیدی رضي الله عنه ده گپریته وه که پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم فهرموویه تی: گوتی «سبحان الله» بو پیاوانه و، چه پله لیدان بو ئافره تانه.

١٠٣٦- عَنْ نَافِعٍ، أَنَّهُ كَانَ يَقُولُ: قَالَ ابْنُ عُمَرَ رضي الله عنهما: رَخَّصَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم لِلنِّسَاءِ فِي التَّصْفِيْقِ، وَلِلرِّجَالِ فِي التَّسْبِيْحِ»^(٤).

واته: نافع له ئینو عومهر رضي الله عنهما ده گپریته وه که گوتوویه تی: پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم مؤله تی داوه به چه پله لیدان بو ئافره تان و گوتی «سبحان الله» بو پیاوان.

(١) صحیح. أخرجه البخاري: ٣٨٥، ومسلم: ٦٢٠، وأبو داود: ٦٦٠، والترمذي: ٥٨٤، والنسائي: ١١١٦.

(٢) صحیح. أخرجه البخاري: ١٢٠٣، ومسلم: ٤٢٢، وأبو داود: ٩٣٩، والترمذي: ٣٦٩، والنسائي: ١٢٠٧-١٢١٠.

(٣) صحیح. أخرجه البخاري: ٦٨٤، ومسلم: ٤٢١، وأبو داود: ٩٤٠، والنسائي: ٧٨٤ و ٧٩٣ و ١١٨٣ و ٥٤١٣.

(٤) صحیح لغیره.

بابه‌ت: نوپژ کردن به نه‌علموه

١٠٣٧- عَنِ ابْنِ أَبِي أُوَيْسٍ رضي الله عنه، قَالَ: كَانَ جَدِّي أَوْسٌ، أَحْبَبْنَا يُصَلِّي، فَيُشِيرُ إِلَيَّ وَهُوَ فِي الصَّلَاةِ، فَأَعْطِيهِ نَعْلَيْهِ، وَيَقُولُ: «رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يُصَلِّي فِي نَعْلَيْهِ»^(١).

واته: ئینو نه‌بو نه‌وس رضي الله عنه ده‌لئ: نه‌وسی باپیرم هه‌ندی جار که نوپژ ده‌کرد له‌ ناو نوپژدا تاماژه‌ی بو ده‌کردم، منیش نه‌علمه‌کانم پیده‌دا، ده‌یگوت: پیغه‌مبه‌ری خوا صلى الله عليه وسلم بینوه به نه‌علموه نوپژ ده‌کرد.

١٠٣٨- عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ رضي الله عنه، قَالَ: «رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يُصَلِّي حَافِيًا وَمُنْتَعِلًا»^(٢).

واته: عه‌مپی کوری شو‌عه‌یب له‌ باوکیه‌وه له‌ باپیره‌وه رضي الله عنه ده‌گیریتته‌وه، ده‌لئ: پیغه‌مبه‌ری خوا صلى الله عليه وسلم به‌ پیخواسی و به نه‌علموه بینوه نوپژ ده‌کرد.

١٠٣٩- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ رضي الله عنه، قَالَ لَقَدْ رَأَيْتَا رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم «يُصَلِّي فِي النَّعْلَيْنِ وَالْحُفَيْنِ»^(٣).

واته: عه‌بدو‌للا رضي الله عنه ده‌لئ: بیگومان بینومانه که پیغه‌مبه‌ری خوا صلى الله عليه وسلم به نه‌عل و به خوف نوپژ ده‌کرد.

بابه‌ت: پتچانی (کۆکردنه‌وه‌ی) پرچ و پۆشاک له‌ نوپژدا

١٠٤٠- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم: «أَمَرْتُ أَنْ لَا أَكُفَّ شَعْرًا وَلَا تُوبًا»^(٤).

واته: ئینو عه‌باس رضي الله عنه ده‌لئ: پیغه‌مبه‌ر صلى الله عليه وسلم فه‌رموویه‌تی: فه‌رمانم پتچراوه که نه‌ پرچ و نه‌ پۆشاکم نه‌پتچمه‌وه (له‌ نوپژدا).

(١) صحیح لغیره.

(٢) حسن. أخرجه أبو داود: ٦٥٣.

(٣) صحیح لغیره.

(٤) صحیح. أخرجه البخاري: ٨٠٩، ومسلم: ٤٩٠، وأبو داود: ٨٨٩ و ٨٩٠، والترمذي: ٢٧٣، والنسائي: ١٠٩٣ و ١٠٩٦ و ١٠٩٨ و ١١١٣ و ١١١٥.

١٠٤١- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ ﷺ، قَالَ: «أَمْرُنَا أَلَّا نَكْفُفَ شَعْرًا وَلَا نُؤَبَّا وَلَا نَتَوَصَّأَ مِنْ مَوْطِئٍ»^(١).

واته: عهبدو للاً ﷺ ده لئ: فهرمانمان پیکراوه که نه پرچ و نه پو شاکمان کونه کهینه وه، وه ده ستنوئژ نه گرینه وه لهو پیسیه ی که له رینگا بهرمان ده که وی (به لام شوړدنه وه و لا بردنی خودی پیسیه که پتویسته).

١٠٤٢- عَنْ شُعْبَةَ ﷺ، أَخْبَرَنِي مُحَمَّدٌ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا سَعْدٍ، رَجُلًا مِنْ أَهْلِ الْمَدِينَةِ يَقُولُ: رَأَيْتُ أَبَا رَافِعٍ مَوْلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ رَأَى الْحَسَنَ بْنَ عَلِيٍّ وَهُوَ يُصَلِّي وَقَدْ عَقَصَ شَعْرَهُ، فَأَطْلَقَهُ أَوْ نَهَى عَنْهُ، وَقَالَ: «نَهَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَنْ يُصَلِّيَ الرَّجُلُ وَهُوَ عَاقِصُ شَعْرَهُ»^(٢).

واته: شوعبه ﷺ ده گپړتته وه که موخه وهل هه والی پیداوه و گوتوویه تی: گویم له ئه بو سه عد بوو که پیاوونکی خه لکی مه دینه بوو ده یگوت: ئه بو رافیعی خزمه تکاری پیغه مبهری خوام ﷺ بینی که حه سه نی کوری عه لی نوئژی ده کرد و پرچی له ناوه راستی سهریدا کو کرد بووه، منیش بینیم که (ئه بو رافیعی) پرچی بو کرده وه، یان له و کاره قه ده غه ی کرد و گوتی: پیغه مبهری خوا ﷺ قه ده غه ی کرده که پیاو له کاتی نوئژ کردندا پرچی کو بکاته وه.

بابه ت: خشوع له نوئژدا

١٠٤٣- عَنِ ابْنِ عُمَرَ ﷺ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَا تَرْفَعُوا أَبْصَارَكُمْ إِلَى السَّمَاءِ أَنْ تَلْتَمِعَ» يَعْني فِي الصَّلَاةِ^(٣).

واته: ئیبنو عومر ﷺ ده لئ: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: چاوه کانتان به ره و ئاسهان بهرز مه که نه وه نه وه ک له ناکاو کویر بن، واته: له ناو نوئژدا.

١٠٤٤- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ ﷺ، قَالَ: صَلَّى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَوْمًا بِأَصْحَابِهِ فَلَمَّا قَضَى الصَّلَاةَ أَقْبَلَ عَلَى الْقَوْمِ بِوَجْهِهِ فَقَالَ: «مَا بَالُ أَقْوَامٍ يَرْفَعُونَ أَبْصَارَهُمْ إِلَى السَّمَاءِ، حَتَّى اشْتَدَّ قَوْلُهُ فِي ذَلِكَ لَيْتَنَّهُنَّ عَنْ ذَلِكَ أَوْ لَيَخْطَفَنَّ اللَّهُ أَبْصَارَهُمْ»^(٤).

(١) صحيح. أخرجه أبو داود: ٢٠٤، والترمذي بإثر: ١٤٣ تعليقا.

(٢) حسن. أخرجه أبو داود: ٦٤٦، والترمذي: ٣٨٤.

(٣) صحيح.

(٤) صحيح. أخرجه البخاري: ٧٥٠، وأبو داود: ٩١٣، والنسائي: ١١٩٣.

واته: نه نه سی کوری مالیک ﷺ ده لئ: پیغه مبهری خوا ﷺ روژنیک نوپزی بو هاوه لانی کرد، جا کاتیک نوپزه که ی کرد پرووی کرده خه لکه که به ره و پروو، ئنجا فهرمووی: باشه نه وه چییانه هندی که س چاویان به ره و ئاسان بهرز ده که نه وه (له نوپزدا)؟ تا وای لیتهات له وباره وه زور به توندی هه پره شه ی کرد (فهرمووی): یان نه وه تا واز دینن له و کاره یان، یان نه وه تا خوا چاویان کوپر ده کات.

۱۰۴۵- عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمْرَةَ رضی اللہ عنہ، أَنَّ النَّبِيَّ صلی اللہ علیہ وسلم، قَالَ: «لَيْتَنِيَّ أَقْوَامٌ يَرْفَعُونَ أَبْصَارَهُمْ إِلَى السَّمَاءِ، أَوْ لَا تَرْجِعُ أَبْصَارُهُمْ»^(۱).

واته: جابیری کوری سه مورپه ﷺ ده گپریته وه که پیغه مبهر ﷺ فهرموویه تی: که سانیک هه ن، یان ده بی واز له وه بینن که (له نوپزدا) چاویان بهرز ده که نه وه به ره و ئاسان، یان چاویان (به ساغی) بو ناگه پریته وه (کوپر ده بن).

۱۰۴۶- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہما، قَالَ: كَانَتْ امْرَأَةٌ تُصَلِّي خَلْفَ النَّبِيِّ صلی اللہ علیہ وسلم حَسَنَاءَ مِنْ أَحْسَنِ النَّاسِ، فَكَانَ بَعْضُ الْقَوْمِ يَسْتَقْدِمُ فِي الصَّفِّ الْأَوَّلِ لِئَلَّا يَرَاهَا، وَيَسْتَأْخِرُ بَعْضُهُمْ حَتَّى يَكُونَ فِي الصَّفِّ الْمَوْخِرِ، فَإِذَا رَكَعَ قَالَ هَكَذَا، يَنْظُرُ مِنْ تَحْتِ إِبْطِهِ، فَأَنْزَلَ اللَّهُ: ﴿وَلَقَدْ عَلِمْنَا الْمُسْتَقْدِمِينَ مِنْكُمْ وَلَقَدْ عَلِمْنَا الْمُسْتَأْخِرِينَ﴾ الحجر، في شأنها^(۲).

واته: ئینو عبباس رضی اللہ عنہما ده لئ: نافره تیک له دوا ی پیغه مبهر ﷺ نوپزی ده کرد، که له هه ره جوانه کان بوو له ناو خه لکدا، جا هه ندئ که س په له یان ده کرد و، ده چوونه ریزی پیشه وه بو نه وه ی نه بینن، وه هه ندیکیشیان خویان دوا ده خست تا کو پرۆنه ریزی کوتایی، جا کاتی (نه و که سه ی له دوا وه بوو) رکوعی ده برد تا به و شیوه یه، له ژیر بالیه وه ته ماشای ده کرد، ئنجا له وباره وه خوا نه م ئایه ته ی دابه زاند: ﴿وَلَقَدْ عَلِمْنَا الْمُسْتَقْدِمِينَ مِنْكُمْ وَلَقَدْ عَلِمْنَا الْمُسْتَأْخِرِينَ﴾ الحجر، واته: سویند به خوا ئیمه ناگادارین به وانیه ی له پیش ئیوه وه بوون و سویند به خوا بیگومان نه وانیه ش ده ناسین که پاش ئیوه دین.

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۴۲۸، وأبو داود: ۹۱۲.

(۲) ضعيف. أخرجه الترمذي: ۳۱۲۲، والنسائي: ۸۷۰.

بابهت: نوێز کردن له یهک پارچه پۆشاکدا

١٠٤٧- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: أَمَى رَجُلٌ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَحَدَنَا يُصَلِّي فِي الثَّوْبِ الْوَاحِدِ، فَقَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم: «أَوَكُلُّكُمْ يَجِدُ ثَوْبَيْنِ؟»^(١).

واته: ئەبو هورەیره رضي الله عنه ده‌لێ: پیاویک هاته خزمەت پێغه‌مبەر صلى الله عليه وسلم، جا گوتی: ئەو پێغه‌مبەری خوا کەسی واماڵ هەیه کە له یهک کراسدا نوێز ده‌کات، پێغه‌مبەریش صلى الله عليه وسلم فەرمووی: جا ئایا هەر یهک له ئێوه دوو پارچه پۆشاکێ چنگ ده‌که‌وی؟!

١٠٤٨- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رضي الله عنه، أَنَّهُ دَخَلَ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم وَهُوَ «يُصَلِّي فِي ثَوْبٍ وَاحِدٍ، مُتَوَشِّحًا بِهِ»^(٢).

واته: ئەبو سه‌عیدی خودری رضي الله عنه ده‌گێڕیته‌وه کە چوووه‌ته خزمەت پێغه‌مبەری خوا صلى الله عليه وسلم له‌و کاته‌دا نوێزی ده‌کرد له یهک پارچه پۆشاکدا کە ئەملا‌ولای پۆشاکه‌که‌ی هە‌ل‌دا‌بوونه‌وه له‌سه‌ر شانی، لای راستی بۆ شانی چه‌پیی و لای چه‌پیش بۆ شانی راستی له‌ملیدا گریی دا‌بوون ئە‌وه مانای «متوشحا»ه.

١٠٤٩- عَنْ عُمَرَ بْنِ أَبِي سَلَمَةَ رضي الله عنه، قَالَ: رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «يُصَلِّي فِي ثَوْبٍ وَاحِدٍ، مُتَوَشِّحًا بِهِ، وَاضِعًا طَرْفَيْهِ عَلَى عَاتِقَيْهِ»^(٣).

واته: عومەری کورپی ئەبو سه‌له‌مه رضي الله عنه ده‌لێ: بینومه پێغه‌مبەری خوا صلى الله عليه وسلم کە له یهک پارچه پۆشاکدا نوێزی ده‌کرد و ئەملا‌ولای به‌پێچه‌وانه‌وه هە‌ل‌دا‌بوونه‌وه سه‌ر شان و ملی.

١٠٥٠- عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ كَيْسَانَ، عَنْ أَبِيهِ رضي الله عنه، قَالَ: رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «يُصَلِّي بِالْبِئْرِ الْعُلْيَا فِي ثَوْبٍ»^(٤).

(١) صحیح. أخرجه البخاري: ٣٥٨، ومسلم: ٥١٥، وأبو داود: ٦٢٥، والنسائي: ٧٦٣.

(٢) صحیح. أخرجه مسلم: ٥١٩.

(٣) صحیح. أخرجه البخاري: ٣٥٤ و ٣٥٦، ومسلم: ٥١٧، وأبو داود: ٦٢٨، والترمذي: ٣٣٩.

(٤) حسن.

واته: عهبدو پرده حمانی کوری که یسان له باوکیه وه ﷺ ده گپریته وه، گوتوویه تی: بینیم پیغه مبهری خوا ﷺ له لای بیری عولیا (شوتینیکه) نویژی ده کرد له یه ک پارچه پو شاکدا.

۱۰۵۱- ابْنُ كَيْسَانَ، عَنْ أَبِيهِ ﷺ، قَالَ: رَأَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ: «يُصَلِّي الظُّهْرَ وَالْعَصْرَ فِي ثَوْبٍ وَاحِدٍ مُتَلَبِّبًا بِهِ»^(۱).

واته: ئینو که یسان له باوکیه وه ﷺ ده گپریته وه، ده لی: بینیم پیغه مبهری خوا ﷺ نویژی نیوه رۆ و عصری ده کرد له یه ک پارچه پو شاکدا، که له سهر سنگی کوی کرد بووه (واته: له سهر سنگی ئەملاولای خستبوویه سهر یه کتر).

بابهت: سوجه کانی قورئان

۱۰۵۲- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ﷺ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِذَا قَرَأَ ابْنُ آدَمَ السُّجْدَةَ فَسَجَدَ، اعْتَرَلَ الشَّيْطَانُ يَبْنِي، يَقُولُ: يَا وَيْلَهُ أَمَرَ ابْنُ آدَمَ بِالسُّجُودِ فَسَجَدَ فَلَهُ الْجَنَّةُ، وَأَمَرْتُ بِالسُّجُودِ فَأَبَيْتُ فَلِيَ النَّارُ»^(۲).

واته: ئەبو هوریره ﷺ ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: هه رکات ئاده میزاد سوجه ده خوینتی (ئهو ئایه تهی که سوجه دی تیدایه) پاشان سوجه ده بات، ئەوه شهیتان دوور ده که ویتته وه و که نارگیر ده بی و ده گری، ده لی: ئەی هاوار بو خوم، وه چهی ئاده م فه رمانی پیکرا به سوجه بردن و سوجه دی برد و شایسته ی به هه شت بوو، وه منیش فه رمانم پیکرا به سوجه بردن سه ری پیچیم کرد دوزه خم بو هه یه.

۱۰۵۳- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ ﷺ، قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ النَّبِيِّ ﷺ، فَأَتَاهُ رَجُلٌ فَقَالَ: إِنِّي رَأَيْتُ الْبَارِحَةَ، فِيمَا يَرَى النَّائِمُ، كَأَنِّي أَصَلِّي إِلَى أَصْلِ شَجَرَةٍ، فَقَرَأْتُ السُّجْدَةَ فَسَجَدْتُ، فَسَجَدَتِ الشَّجَرَةُ لِسُجُودِي، فَسَمِعْتُهَا تَقُولُ: «اللَّهُمَّ احْطُطْ عَنِّي بِهَا وَزَّرًا، وَاكْتُبْ لِي بِهَا أَجْرًا، وَاجْعَلْهَا لِي عِنْدَكَ دُخْرًا» قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: «قَرَأْتُ النَّبِيَّ ﷺ قَرَأَ السُّجْدَةَ فَسَجَدَ، فَسَمِعْتُهُ يَقُولُ فِي سُجُودِهِ مِثْلَ الَّذِي أَخْبَرَهُ الرَّجُلُ عَنِ قَوْلِ الشَّجَرَةِ»^(۳).

(۱) حسن.

(۲) صحیح. أخرجه مسلم: ۸۱.

(۳) حسن. أخرجه الترمذي: ۵۷۹ و ۳۲۴۴.

واته: ئينو عه بياس ﷺ ده لى: له خزمه تى پيغه مبهردا ﷺ بووم، پياوئىك هاته خزمه تى و گوتى: بهراستى من شهوى رابردوو نهووم بينى كه مرؤفى خه وتوو له خه ودا ده بينى، (بينىم) وه كو نهوى كه بهره و قه دى دارئىك نويز ده كه م، منيش نه و سووره ته م خويند كه سوجدهى تيدايه و سوجدهم برد، ئنجا دره خته كه ش له گه ل سوجدهى من سوجدهى برد و گويم لىبوو ده يگوت: خوايه به چاكه ي نه و سوجدهيه تاوانم لى بسپروه، وه به هوى نه و سوجدهيه پادا شتم بو بنووسه، وه له لاي خوت بوم بكه تويشووى دواړوژ، ئينو عه بياس گوتى: (دواى نهوه) بينىم كه پيغه مبهرى خوا ﷺ سوجدهى خويند و سوجدهى برد، وه گويم لىبوو له سوجده كهيدا هه مان نه و شته ي ده گوت كه دره خته كه گوتويه تى و پياوه كه بوى گيراهه وه.

۱۰۵۴- عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ إِذَا سَجَدَ قَالَ: «اللَّهُمَّ لَكَ سَجَدْتُ، وَبِكَ آمَنْتُ، وَلَكَ أَسْلَمْتُ، أَنْتَ رَبِّي، سَجَدَ وَجْهِي لِلَّذِي شَقَّ سَمْعَهُ وَبَصَرَهُ، تَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ»^(۱).

واته: عه لى ﷺ ده گيړيته وه، پيغه مبهردا ﷺ كاتى سوجدهى ده برد ده يفهرموو: خوايه سوجدهم بو تو بردووو پروام به تو هيناوه ملكه چى تو بووم، تو پهروه ردگارى منى، رووخسارم سوجدهى برد بو نه و زاته ي كه بيستن و بينى بو دارشتوو، وه گوره و پيروزه نه و خوايه ي كه باشتري و چاكتري دروستكارو به ديهيته رانه.

بابه ت: ژماره ي سوجده گاني قورئان

۱۰۵۵- عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّهُ «سَجَدَ مَعَ النَّبِيِّ ﷺ إِحْدَى عَشْرَةَ سَجْدَةً، مِنْهُنَّ النَّجْمُ»^(۲).

واته: نه بو ده ردا ﷺ ده گيړيته وه كه نه و يازده سوجدهى بردوو له گه ل پيغه مبهردا ﷺ، يه كئىك له و سوجدانه هى سووره تى نه جم بووه (مه به ستى له و سوجدانه يه كه له قورئاندا هاتوو).

(۱) صحيح. أخرجه مسلم: ۷۷۱، وأبو داود: ۷۶۰ و ۱۵۰۹، والترمذي: ۲۶۶ و ۳۴۲۱ مطولاً، والنسائي: ۸۹۷ و ۱۱۲۶.

(۲) ضعيف. أخرجه أبو داود بإثر: ۱۴۰۱ تعليقاً، والترمذي: ۵۶۸ و ۵۶۹.

۱۰۵۶- عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ رضي الله عنه، قَالَ: سَجَدْتُ مَعَ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم إِحْدَى عَشْرَةَ سَجْدَةً، لَيْسَ فِيهَا مِنْ الْمُفْصَلِ شَيْءٌ: الْأَعْرَافُ، وَالرَّعْدُ، وَالنَّحْلُ، وَبَنِي إِسْرَائِيلَ، وَمَرْيَمُ، وَالْحَجُّ، وَسَجْدَةُ الْفُرْقَانِ، وَسُلَيْمَانَ سُورَةَ النَّمْلِ، وَالسَّجْدَةَ، وَفِي ص، وَسَجْدَةُ الْحَوَامِيمِ»^(۱).

واته: نه بو ده‌رداء رضي الله عنه ده‌لئ: يازده سو جدهم له گه‌ل پیغه‌مبه‌ردا صلى الله عليه وسلم بردووه، له سووره‌ته موفه‌سه‌له‌کان هېچ سو جده‌ی تیدا نه‌بووه، (نهو سووره‌تان‌ه‌ی سو جده‌یان تیدا بوو): نه‌ع‌راف و ره‌عد و نه‌حل و بنی ئیس‌رائیل و مه‌ریم و ح‌ج و سو جده‌ی فو‌رقان و سوله‌ی‌مان سووره‌تی نه‌مل و سووره‌تی سه‌جده و ص و سو جده‌ی ح‌امیمه‌کان.

۱۰۵۷- عَنْ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ رضي الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «أَقْرَأَهُ خَمْسَ عَشْرَةَ سَجْدَةً فِي الْقُرْآنِ مِنْهَا ثَلَاثٌ فِي الْمُفْصَلِ وَفِي الْحَجِّ سَجْدَتَيْنِ»^(۲).

واته: عه‌م‌ری کو‌ری ع‌اص رضي الله عنه ده‌گ‌یریت‌ه‌وه پیغه‌مبه‌ری خوا صلى الله عليه وسلم یازده سو جده‌ی له فو‌رتان‌دا بو خویندو‌ته‌وه، که سی دان‌ه‌یان له سووره‌ته موفه‌سه‌له‌کان‌دا هاتوون، وه سووره‌تی ح‌ج دوو دان‌ه‌ی تیدا هاتووه.

۱۰۵۸- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: سَجَدْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم فِي ﴿إِذَا السَّمَاءُ أَنْشَقَّتْ﴾ و ﴿أَقْرَأَ بِأَسْمِ رَبِّكَ﴾^(۳).

واته: نه‌بو هوره‌یره رضي الله عنه ده‌لئ: سو جده‌مان برد له گه‌ل پیغه‌مبه‌ری خوا صلى الله عليه وسلم له ﴿إِذَا السَّمَاءُ أَنْشَقَّتْ﴾ و ﴿أَقْرَأَ بِأَسْمِ رَبِّكَ﴾.

۱۰۵۹- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم سَجَدَ فِي ﴿إِذَا السَّمَاءُ أَنْشَقَّتْ﴾، قَالَ أَبُو بَكْرٍ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ: هَذَا الْحَدِيثُ مِنْ حَدِيثِ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ، مَا سَمِعْتُ أَحَدًا يَذْكُرُهُ غَيْرَهُ»^(۴).

(۱) ضعیف.

(۲) ضعیف. أخرجه أبو داود: ۱۴۰۱.

(۳) صحيح. أخرجه البخاري: ۷۶۶، ومسلم: ۵۷۸، وأبو داود: ۱۴۰۷ و ۱۴۰۸، والترمذي: ۵۷۳ و ۵۷۴، والنسائي: ۹۶۳-۹۶۴ و ۹۶۵-۹۶۸.

(۴) صحيح. أخرجه البخاري: ۷۶۶، ومسلم: ۵۷۸، وأبو داود: ۱۴۰۷ و ۱۴۰۸، والترمذي: ۵۷۳ و ۵۷۴، والنسائي: ۹۶۳-۹۶۴ و ۹۶۵-۹۶۸.

واته: نه بو هورپه پره ﷺ ده گيرېته وه که پيغه مبهر ﷺ له سووره تي ئينشيقاق سوجه دي بردوه، نه بو به کري کورې نه بو شه يبه گوتوويه تي: نه و فهرمووده يه له فهرمووده کاني يه حياي کورې سه عيده، گويم لينه بووه هيچ که سيکي تر باسي بکات جگه له و.

بابه ت: ته واويه تي نويز

۱۰۶۰- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ رَجُلًا دَخَلَ الْمَسْجِدَ فَصَلَّى، وَرَسُولُ اللَّهِ ﷺ فِي نَاحِيَةِ مِنَ الْمَسْجِدِ، فَجَاءَ فَسَلَّمَ، فَقَالَ: «وَعَلَيْكَ، فَارْجِعْ فَصَلِّ، فَإِنَّكَ لَمْ تُصَلِّ» فَارْجَعَ فَصَلَّى، ثُمَّ جَاءَ فَسَلَّمَ عَلَى النَّبِيِّ ﷺ، فَقَالَ: «وَعَلَيْكَ، فَارْجِعْ فَصَلِّ، فَإِنَّكَ لَمْ تُصَلِّ بَعْدُ» قَالَ فِي الثَّلَاثَةِ: فَعَلَّمَنِي يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ: «إِذَا قُمْتَ إِلَى الصَّلَاةِ فَأَسْبِغِ الوُضُوءَ، ثُمَّ اسْتَقْبِلِ الْقِبْلَةَ فَكَبِّرْ، ثُمَّ اقْرَأْ مَا تيسَّرَ مَعَكَ مِنَ الْقُرْآنِ، ثُمَّ ارْكَعْ حَتَّى تَطْمَئِنَّ رَاكِعًا، ثُمَّ ارْفَعْ حَتَّى تَطْمَئِنَّ قَائِمًا، ثُمَّ اسْجُدْ حَتَّى تَطْمَئِنَّ سَاجِدًا، ثُمَّ ارْفَعْ رَأْسَكَ حَتَّى تَسْتَوِيَ قَاعِدًا، ثُمَّ افْعَلْ ذَلِكَ فِي صَلَاتِكَ كُلِّهَا»^(۱).

واته: نه بو هورپه پره ﷺ ده گيرېته وه که پياوړک هاته ناو مزگهوت نويزي کرد، پيغه مبهري خوا ﷺ له لايه کي مزگهوت بوو، نجا نه و پياوه هات و سه لامی کرد، (پيغه مبهريش ﷺ) فهرمووي: سه لام له سهر توش، (وه پيني فهرموو) بگه رپوه نويزه که ت دووباره بکه وه، چونکه (به و جوړه ي که داوات ليکراوه) نويزت نه کرد، جا گه پرايه وه و نويزه که ي کرده وه، پاشان هاته وه سه لامی له پيغه مبهر ﷺ کرد، (پيغه مبهريش ﷺ) وه لامی سه لامه که ي دايه وه و (فهرمووي): بگه رپوه نويزه که ت بکه وه نه وه نويز نه بوو کردت، له جاري سييه مدا (کابرا) گوتي: تو فيرم بکه نه ي پيغه مبهري خوا ﷺ، فهرمووي: نه گهر ويستت نويز بکه ي ده ست نويزيکي ته واو بشوره، پاشان روو بکه قبيله و نويز دابهسته، پاشان چي له قورپان ده زاني بيخوينه، پاشان بچو رکوع و له رکوعدا نارام بگه، دواتر له رکوع هه لسه وه تا به پيوه نارام ده گري، پاشان بچو سوجه تا به ته واوي نارام ده گري له سوجه دا، پاشان هه لسه وه تا رنک ده بي به دانيشتنه وه، نجا نه وه بکه له هه موو نويزه که تدا.

(۱) صحيح. أخرجه البخاري: ۷۵۷، ومسلم: ۳۹۷، وأبو داود: ۸۵۶، والترمذي: ۳۰۳ و ۲۶۹۲، والنسائي: ۸۸۴.

١٠٦١- عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرِو بْنِ عَطَاءٍ رضي الله عنه، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا حُمَيْدٍ السَّاعِدِيَّ، فِي عَشْرَةِ مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، فِيهِمْ أَبُو قَتَادَةَ، فَقَالَ أَبُو حُمَيْدٍ: أَنَا أَعْلَمُكُمْ بِصَلَاةِ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، قَالُوا: لِمَ؟ فَوَاللَّهِ مَا كُنْتُ بِأَكْثَرِنَا لَهُ تَبَعَةً، وَلَا أَقْدَمَنَا لَهُ صُحْبَةً، قَالَ: بَلَى، قَالُوا: فَأَعْرِضْ، قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم إِذَا قَامَ إِلَى الصَّلَاةِ كَبَّرَ، ثُمَّ رَفَعَ يَدَيْهِ حَتَّى يُحَاذِيَ بِهِمَا مَنْكِبَيْهِ، وَيَقِرَّ كُلُّ عَضْوٍ مِنْهُ فِي مَوْضِعِهِ، ثُمَّ يَقْرَأُ، ثُمَّ يَكْبُرُ، وَيَرْفَعُ يَدَيْهِ حَتَّى يُحَاذِيَ بِهِمَا مَنْكِبَيْهِ، ثُمَّ يَرْكَعُ وَيَضَعُ رَأْسَهُ عَلَى رُكْبَتَيْهِ مُعْتَمِدًا، لَا يَصُبُّ رَأْسَهُ وَلَا يُفْنَعُ مُعْتَدِلًا، ثُمَّ يَقُولُ: سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمَدَهُ، وَيَرْفَعُ يَدَيْهِ حَتَّى يُحَاذِيَ بِهِمَا مَنْكِبَيْهِ، حَتَّى يَقِرَّ كُلُّ عَظْمٍ إِلَى مَوْضِعِهِ، ثُمَّ يَهْوِي إِلَى الْأَرْضِ وَيَجَافِي بَيْنَ يَدَيْهِ عَنِ جَنْبَيْهِ، ثُمَّ يَرْفَعُ رَأْسَهُ وَيَنْبِي رِجْلَهُ الْيُسْرَى فَيَقْعُدُ عَلَيْهَا وَيَفْتَحُ أَصَابِعَ رِجْلَيْهِ إِذَا سَجَدَ، ثُمَّ يَسْجُدُ، ثُمَّ يَكْبُرُ وَيَجْلِسُ عَلَى رِجْلِهِ الْيُسْرَى حَتَّى يَرْجِعَ كُلُّ عَظْمٍ مِنْهُ إِلَى مَوْضِعِهِ، ثُمَّ يَقُومُ فَيَضَعُ فِي الرَّكْعَةِ الْأُخْرَى مِثْلَ ذَلِكَ، ثُمَّ إِذَا قَامَ مِنَ الرَّكْعَتَيْنِ رَفَعَ يَدَيْهِ حَتَّى يُحَاذِيَ بِهِمَا مَنْكِبَيْهِ، كَمَا صَنَعَ عِنْدَ افْتِتَاحِ الصَّلَاةِ، ثُمَّ يُصَلِّي بِقِيَّتِهِ صَلَاتِهِ هَكَذَا، حَتَّى إِذَا كَانَتِ السَّجْدَةُ الَّتِي يَنْقِضِي فِيهَا التَّسْلِيمَ آخَرَ إِحْدَى رِجْلَيْهِ وَجَلَسَ عَلَى شِقِّهِ الْيُسْرَى، مُتَوَرِّكًا، قَالُوا: صَدَقْتَ، هَكَذَا كَانَ يُصَلِّي رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم ^(١).

واته: موحه ممهدى كورى عه مرى كورى عه تاء رضي الله عنه ده لى: گويم له نه بو حومه يدى ساعيدى بوو كه له ناو ده هاوه لى پيغه مبهرى خوادا صلى الله عليه وسلم بوو، كه نه بو قه تاده شيان له ناو بوو، نجا نه بو حومه يد گوتى: من له هه مواتان شاره زاترم به نويزى پيغه مبهرى خوا صلى الله عليه وسلم، (نه وانيش) گو تيان: بوچى؟ خو سوئند به خوا تو له ئيمه زياتر شوئنكه وتهى نه بووى، وه له پيش ئيمه شدا نه بوويته هاوه لى، گوتى: به لى وايه، گو تيان: تادهى نيشانمان بده، گوتى: كاتيك پيغه مبهرى خوا صلى الله عليه وسلم ويستباى نويز بكات ته كبرى ده كرد، پاشان دهسته كاني تاكو ناستى شاننه كاني بهرز ده كرده وه، به جوړنك كه هه موو نه ندامه كاني جهستهى ده چووه شوئنى خوئى، پاشان فاتيحهى ده خوئند، پاشان «الله أكبر» ده كرد و دهسته كاني تاكو ناستى شاننه كاني بهرز ده كرده وه، پاشان ده پويشته ركوع و دهسته كاني له سهر نه ژنوكانى داده نا و خوئى ده دانه سهر، وه نه سهرى نرم ده كرده وه وه نه سهرى زور بهرز ده كرده وه، به لكو ريك ده وه ستا، پاشان ده يفه رموو: «سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمَدَهُ» وه دهسته كاني تاكو ناستى شاننه كاني بهرز

(١) صحيح لغيره. أخرجه البخاري: ٨٢٨، وأبو داود: ٧٣٠ و ٩٦٣، والترمذي: ٢٧٠ و ٣٠٤، والنسائي: ١٠٣٩ و ١١٠١ و ١١٨١ و ١٢٦٢ مختصراً.

ده کرده‌وه، به جوریک تاکو هه‌موو ئیسک و جومگه‌یه‌ک ده‌هاته‌وه شوینی خوئی، پاشان ده‌هاته خوارئ بو سهر زه‌وی (بو سوجده) وه بو‌شایی ده‌خسته نیوان قول و باسکی له‌گه‌ل که‌له‌که و ته‌نیشته‌کانی، پاشان سه‌ری (له سوجده) به‌رز ده‌کرده‌وه و پی پی چه‌پی راده‌خست و له‌سه‌ری داده‌نیشت، له کاتی سوجده‌دا په‌نجه‌ی پییه‌کانی روو ده‌کرده‌ قبیله، پاشان سوجده‌ی ده‌برد، پاشان «الله اکبر» ی ده‌کرد و له‌سه‌ر پی پی چه‌پی داده‌نیشت، به جوریک تاکو هه‌موو جومگه‌کانی ده‌هاته‌وه شوینی خوئی، پاشان هه‌لده‌ستایه‌وه و له پرکاته‌که‌ی تریش ههر ناوای ده‌کرد، وه کاتیک له پرکاتی دووم هه‌لده‌ستاوه ده‌سته‌کانی تاکو ئاستی شان‌ه‌کانی به‌رز ده‌کرده‌وه ههر وه‌ک ئه‌وه‌ی که له سه‌ره‌تای نوئز کردی، پاشان هه‌موو نوئزه‌که‌ی به‌وجوره ئه‌نجام ده‌دا، تاکو له سوجده‌ی کوتایی که سه‌لامدانه‌وه‌ی له‌دوا دی له‌و دانیشته‌ لاقی چه‌پی راده‌خست و له‌سه‌ر به‌شیک پی پی چه‌پی داده‌نیشت به (تورک)، ئه‌وانیش (ئه‌و هاوه‌لانه‌ی که له ده‌وری ئه‌بو حومه‌ید بوون) گوتیان: راست گوت، پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ هه‌میشه به‌و شیویه نوئزی ده‌کرد.

تورک: ئه‌وه‌یه که لاقی چه‌پ له‌بن لاقی راست دینه‌ی ده‌ر و له‌سه‌ری داده‌نیستی وه لاقی راست بچه‌قینی.

۱۰۶۲- عَنْ عَمْرَةَ قَالَتْ: سَأَلْتُ عَائِشَةَ رضی اللہ عنہا، كَيْفَ كَانَتْ صَلَاةَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ؟ قَالَتْ: كَانَ النَّبِيُّ ﷺ «إِذَا تَوَضَّأَ فَوَضَعَ يَدَيْهِ فِي الْإِنَاءِ سَمَى اللَّهَ، وَيُسَبِّحُ الْوُضُوءَ، ثُمَّ يَقُومُ مُسْتَقْبِلَ الْقِبْلَةِ، فَيَكْبُرُ وَيَرْفَعُ يَدَيْهِ حِذَاءَ مَنْكِبَيْهِ، ثُمَّ يَرْكَعُ فَيَضَعُ يَدَيْهِ عَلَى رُكْبَتَيْهِ، وَيُجَافِي بَعْضَدَيْهِ، ثُمَّ يَرْفَعُ رَأْسَهُ فَيَقِيمُ صَلْبَهُ، وَيَقُومُ قِيَامًا هُوَ أَطْوَلُ مِنْ قِيَامِكُمْ قَلِيلًا، ثُمَّ يَسْجُدُ فَيَضَعُ يَدَيْهِ تَحَاةَ الْقِبْلَةِ، وَيُجَافِي بَعْضَدَيْهِ مَا اسْتَطَاعَ فِيمَا رَأَيْتُ، ثُمَّ يَرْفَعُ رَأْسَهُ فَيَجْلِسُ عَلَى قَدَمِهِ الْيُسْرَى، وَيَنْصَبُ الْيُمْنَى، وَيَكْرَهُ أَنْ يَسْقُطَ عَلَى شِقِّهِ الْاَيْسَرِ»^(۱).

واته: عه‌مه‌ ده‌لی: پرسیارم کرد له عایشه رضی اللہ عنہا، ده‌رباره‌ی چونیه‌تی نوئزی پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ؟ گوتی: پیغه‌مبه‌ر ﷺ کاتیک ده‌ستنوئزی ده‌گرت ده‌ستی ده‌خسته ناو ده‌فری ناوه‌که و ناوی خوای ده‌هینا، وه ده‌ستنوئزیک تهاوای ده‌گرت، پاشان به‌ره و قبیله

(۱) ضعیف جداً، وأكثره ثابت في أحاديث.

پاده وهستا و ته کبيري ده کردو، دهسته کاني تاكو ناستي شانه کاني بهرز ده کرده وه، پاشان ده پرويشته رکوع و دهسته کاني ده خسته سهر نه ژنو کاني و قوله کاني جيا ده کرده وه له که له که ی، پاشان سهری بهرز ده کرده وه و پشتی راست ده کرده وه و به پتوه پاده وهستا، پاره ستانه که ی که ميک له هی تپوه دريژتر بوو، پاشان ده پرويشته سوجه و دهسته کاني پرووه و قبيله داده نا و، قوله کاني به پتي توانا له ته نيشته کاني جيا ده کرده وه و، بلاوی ده کردن نه وه نده ی من بينومه، پاشان هه لده ستايه وه و له سهر پتي چه پي داده نيشته، پتي راستيشی ده چه قاند، وه پتي ناخوش بوو که خوی به لای چه پدا خوار بکاته وه.

بابهت: نويز کورت کردنه وه له سه فهدا

۱۰۶۳- عَنْ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: «صَلَاةُ السَّفَرِ رَكْعَتَانِ، وَالْجُمُعَةُ رَكْعَتَانِ، وَالْعِيدُ رَكْعَتَانِ، مَمَامٌ غَيْرُ قَصْرِ» عَلَى لِسَانِ مُحَمَّدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ^(۱).

واته: عومه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ده لی: نويز له سه فهدا دوو رکاته (جگه له مه غریب)، وه نويزی جومعه ش دوو رکاته، وه نويزی جه ژن دوو رکاته (نه وه شی که ده لی دوو رکاته، واته: نه و نويزانه به دوو رکات واجب بوون و کورت کراوه نین، بویه ده لی: کورت کراوه نین و ته واون که له سهر زمانی پیغه مبهر موحه ممه د رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ به و جوړه هاتووه.

۱۰۶۴- عَنْ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: «صَلَاةُ السَّفَرِ رَكْعَتَانِ، وَصَلَاةُ الْجُمُعَةِ رَكْعَتَانِ، وَالْفِطْرُ وَالْأُضْحَى رَكْعَتَانِ، مَمَامٌ غَيْرُ قَصْرِ» عَلَى لِسَانِ مُحَمَّدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ^(۲).

واته: عومه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ده لی: نويز له سه فهدا دوو رکاته وه نويزی جومعه دوو رکاته وه (نويزی) جه ژنی په مه زان دوو رکاته، وه (نويزی) جه ژنی قوربان دوو رکاته، ته واون و کورت کراوه نین له سهر زمانی پیغه مبهر) موحه ممه د رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ و هاتوون.

(۱) صحيح. أخرجه النسائي: ۱۴۲۰ و ۱۴۴۰ و ۱۵۶۶.

(۲) صحيح. أخرجه النسائي: ۱۴۲۰ و ۱۴۴۰ و ۱۵۶۶.

۱۰۶۵- عَنْ يَعْلَى بْنِ أُمَيَّةَ، قَالَ: سَأَلْتُ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ رضي الله عنه قُلْتُ: ﴿فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ ^(۱۰۱)﴾ النساء، أَنْ تَقْضُوا مِنَ الصَّلَاةِ إِنْ خِفْتُمْ أَنْ يَفْتِنَكُمْ الَّذِينَ كَفَرُوا، وَقَدْ آمَنَ النَّاسُ؟ فَقَالَ: عَجِبْتُ مِمَّا عَجِبْتَ مِنْهُ، فَسَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم عَنْ ذَلِكَ، فَقَالَ: «صَدَقَهُ تَصَدَّقَ اللَّهُ بِهَا عَلَيْكُمْ، فَاقْبَلُوا صَدَقَتَهُ»^(۱).

واته: به علای کوری نومه ییه رضي الله عنه ده لئی: پرسیارم کرد له عومه ری کوری خه تباب رضي الله عنه، گوتم (که خوا ده فهرموی): ﴿فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ ^(۱۰۱)﴾ النساء، واته: هیچ گونا هیکتان له سهر نیه (دروسته بوتان)، که نوبزه چوار رکاتییه کان کورت بکه نه وه، نه گهر ترستان بوو بیبروایه کان تووشی به لایه کتان بکه ن: (بتانکوژن، بتانگرن نازارتان بدهن). به لآم ئیستا خو خه لکی له نارامی و ئاسایشدان؟! عومه رضي الله عنه گوتی: منیش سهرم سوورما له وهی که تو سهرت لئی سوورماوه، بویه پرسیارم کرد له پیغه مبه ری خوا صلى الله عليه وسلم له و باره یه وه، نه ویش فهرموی: چاکه و خیریکی خویه بو ئیوه، ئیوه ش ئه و چاکه یه ی خوا وهر بگرن و کاری پی بکه ن.

۱۰۶۶- عَنْ أُمَيَّةَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ خَالِدٍ رضي الله عنه، أَنَّهُ قَالَ لِعَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رضي الله عنه: إِنَّا نَجِدُ صَلَاةَ الْحَضَرِ وَصَلَاةَ الْخَوْفِ فِي الْقُرْآنِ، وَلَا نَجِدُ صَلَاةَ السَّفَرِ؟ فَقَالَ لَهُ عَبْدُ اللَّهِ: «إِنَّ اللَّهَ بَعَثَ إِلَيْنَا مُحَمَّدًا صلى الله عليه وسلم وَلَا نَعْلَمُ شَيْئًا، فَإِنَّمَا نَفْعَلُ كَمَا رَأَيْنَا مُحَمَّدًا صلى الله عليه وسلم يَفْعَلُ»^(۲).

واته: نومه ییه ی کوری عه بدوللای کوری خالد رضي الله عنه ده گیریته وه، ده لئی: به عه بدوللای کوری عومه رم رضي الله عنه گوت: نوبزه که له ماله وه ده کری و نوبزی کاتی ترس له قورئاندا باسکراوه و ده بینین، به لآم باسی نوبزی کاتی سه فهر نابینین له قورئاندا! عه بدوللای پیی گوت: خوا موحه ممدی صلى الله عليه وسلم بو ئیمه نارد (به پیغه مبه ر) و، هیچمان نه ده زانی، بویه ئه و شتانه جیبه جی ده که یین که بینومانه موحه ممد صلى الله عليه وسلم کردوویه تی و جیبه جی کردوه (واته: پیغه مبه ر صلى الله عليه وسلم نوبزی کورت کردوته وه، ئیمه ش کورتی ده که ینه وه وه کو ئه و).

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۶۸۶، وأبو داود: ۱۱۹۹ و ۱۲۰۰، والترمذي: ۳۰۳۴، والنسائي: ۱۴۳۳.

(۲) صحیح. أخرجه النسائي: ۴۵۷ و ۱۴۳۴.

۱۰۶۷- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضي الله عنه، قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ «إِذَا خَرَجَ مِنْ هَذِهِ الْمَدِينَةِ لَمْ يَزِدْ عَلَى رَكْعَتَيْنِ حَتَّى يَرْجِعَ إِلَيْهَا»^(۱).

واته: ئيبنو عومەر رضي الله عنه ده لى: پيغه مبهري خوا ﷺ کاتيک له مهدينه دهرده چوو له دوو رکات زياترى نه ده کرد (جگه له شيوان)، تاکو ده گه پرايه وه بو مهدينه.

۱۰۶۸- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضي الله عنه، قَالَ: «افْتَرَضَ اللَّهُ الصَّلَاةَ عَلَى لِسَانِ نَبِيِّكُمْ ﷺ فِي الْحَضَرِ أَرْبَعًا وَفِي السَّفَرِ رَكْعَتَيْنِ»^(۲).

واته: ئيبنو عه عباس رضي الله عنه ده لى: خوا له سهر زمانى پيغه مبهره که تان ﷺ چوار رکات نويزى له ماله وه له سهر پيوست کردوون، وه له گه شتيش دوو رکات.

بابهت: کوکردنه وهى دوو نويز له سه فهدا

۱۰۶۹- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضي الله عنه، أَنَّهُ أَخْبَرَهُمْ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، كَانَ «يَجْمَعُ بَيْنَ الْمَغْرِبِ وَالْعِشَاءِ فِي السَّفَرِ، مِنْ غَيْرِ أَنْ يُعْجِلَهُ شَيْءٌ، وَلَا يَطْلُبُهُ عَدُوٌّ، وَلَا يَخَافُ شَيْئًا»^(۳).

واته: عه بدوللاى كورى عه عباس رضي الله عنه ده گيريته وه، پيغه مبهري خوا ﷺ مه غريب و عيشاي به يه كه وه كو كردوته وه له گه شتدا، بي ئه وهى كارى به په لهى هه بووبى، يان دوژمن به دوايه وه بووبى، يان ترسى شتيكى هه بووبى.

۱۰۷۰- عَنِ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ رضي الله عنه، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ «جَمَعَ بَيْنَ الظُّهْرِ وَالْعَصْرِ وَالْمَغْرِبِ وَالْعِشَاءِ فِي غَزْوَةِ تَبُوكَ فِي السَّفَرِ»^(۴).

واته: موغازى كورى جه بهل ﷺ ده گيريته وه پيغه مبهري ﷺ له گه شتدا له جه نگی ته بووک نويزى نيوه پو و عه صرى به يه كه وه و مه غريب و عيشاي به يه كه وه كو كردوته وه.

(۱) حسن صحيح.

(۲) صحيح. أخرجه مسلم: ۶۸۷، وأبو داود: ۱۲۴۷، والنسائي: ۴۵۶ و ۱۴۴۱ و ۱۴۴۲ و ۱۵۳۲.

(۳) صحيح.

(۴) صحيح. أخرجه مسلم بنحوه: ۷۰۶ و بإثر ۲۲۸۱، وأبو داود: ۱۲۰۶ و ۱۲۰۸، والترمذي بإثر: ۵۵۴، والنسائي: ۵۸۷.

بابهت: نوپزی سوننهت له سهفهردا

۱۰۷۱- عَنْ عَيْسَى بْنِ حَفْصِ بْنِ عَاصِمِ بْنِ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رضي الله عنه، قَالَ: حَدَّثَنِي أَبِي، قَالَ: كُنَّا مَعَ ابْنِ عُمَرَ فِي سَفَرٍ فَصَلَّى بِنَا، ثُمَّ انْصَرَفْنَا مَعَهُ وَانْصَرَفَ، قَالَ: فَالْتَفَتَ فَرَأَى أَنَا سَا يُصَلُّونَ، فَقَالَ: مَا يَصْنَعُ هَؤُلَاءِ؟ قُلْتُ يُسَبِّحُونَ، قَالَ: لَوْ كُنْتُ مُسَبِّحًا لَأَتَمَمْتُ صَلَاتِي، يَا ابْنَ أَخِي «إِنِّي صَحِبْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم فَلَمْ يَزِدْ عَلَيَّ رَكَعَتَيْنِ فِي السَّفَرِ حَتَّى قَبِضَهُ اللَّهُ»، ثُمَّ صَحِبْتُ أَبَا بَكْرٍ فَلَمْ يَزِدْ عَلَيَّ رَكَعَتَيْنِ، ثُمَّ صَحِبْتُ عُمَرَ فَلَمْ يَزِدْ عَلَيَّ رَكَعَتَيْنِ، ثُمَّ صَحِبْتُ عُثْمَانَ فَلَمْ يَزِدْ عَلَيَّ رَكَعَتَيْنِ، حَتَّى قَبِضَهُمُ اللَّهُ، وَاللَّهِ يَقُولُ: ﴿لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ ١١﴾ الأحزاب ^(١).

واته: عيسای کورپی چه فضی کورپی عاصیمی کورپی عومهری کورپی خه تتاب رضي الله عنه ده لئ: باو کم بوی گپرامه وه و گوتی: له گه ل عه بدوللای کورپی عومهر رضي الله عنه بووین له گه شتیکدا، نوپزی بو کردین، پاشان به یه که وه شوپنی نوپزمان به جیهنشت، له و کاته دا ناوړی دایه وه بینی هندی که س نوپز ده که ن، (له دواي نوپزه فه پزه که) ته ویش گوتی: نه وانه چی ده که ن؟ ده لئ: گوتم: نوپزی سوننهت ده که ن، گوتی: خو ته گهر ههر نوپزی سوننهت بکه م، نه وه نوپزه فه پزه که م به ته وای ده کرد و کورتم نه ده کرده وه، نه ی برازی خو م من له خزمهت پیغه مبهری خوا رضي الله عنه بووم له گه شتیکدا له دوو رکات زیاتری نه ده کرد تا کو خوا برديه وه بو لای خو ی، پاشان هاوه لیه تی نه بو به کرم کرده له دوو رکات زیاتری نه ده کرد، پاشان هاوه لیه تی عومهرم کرده له دوو رکات زیاتری نه ده کرد، تا کو خوا بردنیه وه بو لای خو ی، وه خوا ده فه رموی: ﴿لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ ١١﴾ الأحزاب، واته: سویند به خوا به راستی له پیغه مبهری خوا دا رضي الله عنه بو تپوه هه یه سه رمه شقی و پیسه وایه تی چاک.

۱۰۷۲- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رضي الله عنه يَقُولُ: «فَرَضَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم صَلَاةَ الْحَضَرِ وَصَلَاةَ السَّفَرِ، فَكُنَّا نُصَلِّي فِي الْحَضَرِ قَبْلَهَا وَبَعْدَهَا، وَكُنَّا نُصَلِّي فِي السَّفَرِ قَبْلَهَا وَبَعْدَهَا» ^(٢).

(١) صحيح. أخرجه البخاري: ١١٠١ و ١١٠٢، ومسلم: ٦٨٩ و ١٢٢٣، والترمذي: ٥٤٤، والنسائي: ١٤٥٧ و ١٤٥٨.

(٢) منكر مخالف الحديث الذي قبله في الصحيحين.

واته: ئیبنو عه بیاس رضی اللہ عنہ گوتوو به تی: پیغه مبهری خوا رضی اللہ عنہ نوژی ماله وه و سه فهری فهرز کرده، جا ئیمه له ماله وه له پیش نوژه فهززه که و له دواى نوژه کهش نوژمان ده کرد (نوژی سوننهت)، وه له سه فه ریشدا له پیش نوژدا و له دواى نوژیشدا نوژمان ده کرد.

بابهت: ژماره ی نهو روژانه ی که نوژیان تیدا کورت ده کریته وه کاتیک که له شاریک ده مینیه وه

١٠٧٣- عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ حُمَيْدٍ الزُّهْرِيِّ، قَالَ: سَأَلْتُ السَّائِبَ بْنَ يَزِيدَ رضی اللہ عنہ مَاذَا سَمِعْتَ فِي سُكْنَى مَكَّةَ؟ قَالَ: سَمِعْتُ الْعَلَاءَ بْنَ الْحَضْرَمِيِّ، يَقُولُ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «ثَلَاثًا لِلْمُهَاجِرِ بَعْدَ الصَّدْرِ»^(١).

واته: عه بدورپه حمانی کوری حومهیدی زوهریی ده لی: له سائیبی کوری یه زیدم پرسى: چیت بیستوهه ده باره ی مانه وه له مه که که دا؟ گوتی: له عه لائی کوری چه زره میم رضی اللہ عنہ بیست ده یگوت: پیغه مبهر رضی اللہ عنہ فهرموو به تی: (مانه وه له مه که که) بو کوچکه ران سی روژه له دواى ته و او کردنی فهززه کانی چه ج (واته: زیاتر مانه وه به نیشه جی هه ژمار ده کری و گه شتیار نامینی).

١٠٧٤- عَنْ عَطَاءٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: حَدَّثَنِي جَابِرُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ رضی اللہ عنہ، فِي أَنَسٍ مَعِيَ، قَالَ: «قَدِمَ النَّبِيُّ ﷺ مَكَّةَ صُبْحَ رَابِعَةٍ مَضَتْ مِنْ شَهْرِ ذِي الْحِجَّةِ»^(٢).

واته: عه تاء رضی اللہ عنہ ده لی: جابیری کوری عه بدوللا رضی اللہ عنہ بوی گپرامه وه له ناو خه لکیکدا که له گه ل من بوون، گوتی: پیغه مبهر رضی اللہ عنہ هات بو مه که که به یانی روژی چواره م له مانگی «ذی الحجّه».

١٠٧٥- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: «أَقَامَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ تِسْعَةَ عَشَرَ يَوْمًا، يُصَلِّي رَكْعَتَيْنِ رَكَعَتَيْنِ» فَنَحْنُ إِذَا أَقَمْنَا تِسْعَةَ عَشَرَ يَوْمًا، نُصَلِّي رَكْعَتَيْنِ رَكَعَتَيْنِ، فَإِذَا أَقَمْنَا أَكْثَرَ مِنْ ذَلِكَ، صَلَّيْنَا أَرْبَعًا^(٣).

(١) صحیح. أخرجه البخاري: ٣٩٣٣، ومسلم: ١٣٥٢، وأبو داود: ٢٠٢٢، والترمذي: ٩٤٩، والنسائي: ١٤٥٤ و ١٤٥٥.

(٢) صحیح. أخرجه البخاري: ٢٥٠٦ و ٧٢٣٠ و ٧٣٦٧، وأبو داود: ١٧٨٧ و ١٧٨٨، والنسائي: ٢٨٧٢ و ٢٩٩٤.

(٣) صحیح. أخرجه البخاري: ١٠٨٠، والترمذي: ٥٤٩. وانظر أبو داود: ١٢٣٠-١٢٣٢، والنسائي: ١٤٥٣.

واته: ئینو عه‌بیاس رضی الله عنه ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا رضی الله عنه نوزده پوژ مایه‌وه، دوو پرکات دوو پرکات نوږی ده‌کرد، جا نه‌گه‌ر ئیمه‌ش نوزده پوژ ماباینه‌وه، نه‌وه دوو پرکات دوو پرکات نوږیمان ده‌کرد، خو نه‌گه‌ر زیاتر ماباینه‌وه به‌چوار پرکاتی ده‌مان کردن.

۱۰۷۶- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله «أَقَامَ مَكَّةَ عَامَ الْفَتْحِ خَمْسَ عَشْرَةَ لَيْلَةً يَقْضُرُ الصَّلَاةَ»^(۱).

واته: ئینو عه‌بیاس رضی الله عنه ده‌گیرته‌وه پیغه‌مبه‌ری خوا رضی الله عنه سالی‌ریزگارکردنی مه‌ککه‌پازده شه‌و له‌مه‌ککه‌مایه‌وه و نوږیزه‌کانیشی کورت ده‌کردنه‌وه.

۱۰۷۷- عَنْ أَنَسٍ رضی الله عنه، قَالَ: «خَرَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله مِنَ الْمَدِينَةِ إِلَى مَكَّةَ، فَصَلَّى رَكْعَتَيْنِ رَكْعَتَيْنِ، حَتَّى رَجَعْنَا» قُلْتُ: كَمْ أَقَامَ مَكَّةَ؟ قَالَ: «عَشْرًا»^(۲).

واته: نه‌نه‌س رضی الله عنه ده‌لی: له‌گه‌ل پیغه‌مبه‌ری خوا رضی الله عنه له‌مه‌دینه‌ده‌رچوین به‌ره‌و مه‌ککه‌، (پیغه‌مبه‌ر رضی الله عنه) دوو پرکات دوو پرکات نوږیزه‌کانی ده‌کرد تا‌کو گه‌پراینه‌وه، (پراوی) ده‌لی: گوتم: چه‌ند مایه‌وه له‌مه‌ککه‌؟ گوتمی: ده‌ (پوژو شه‌و).

بابه‌ت: نه‌وه‌ی ده‌ریاره‌ی نه‌و که‌سه‌هاتوهه که‌وازی له‌نوږی هیناوه

۱۰۷۸- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رضی الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: «بَيْنَ الْعَبْدِ وَبَيْنَ الْكُفْرِ تَرْتُّ الصَّلَاةِ»^(۳).

واته: جابیری کوری عه‌بدو‌للا رضی الله عنه ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا رضی الله عنه فه‌رموویه‌تی: نیوانی به‌نده‌و نیوانی کوفر، ازهینان له‌نوږیزه.

۱۰۷۹- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بَرِيْدَةَ، عَنْ أَبِيهِ رضی الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: «الْعَهْدُ الَّذِي بَيْنَنَا وَبَيْنَهُمُ الصَّلَاةُ، فَمَنْ تَرَكَهَا فَقَدْ كَفَرَ»^(۴).

(۱) ضعیف. أخرجه أبو داود: ۱۲۳۱، والنسائي: ۱۴۵۳.

(۲) صحيح. أخرجه البخاري: ۱۰۸۱، ومسلم: ۶۹۳، وأبو داود: ۱۲۳۳، والترمذي: ۵۴۸، والنسائي: ۱۴۳۸ و ۱۴۵۲.

(۳) صحيح. أخرجه مسلم: ۸۲، وأبو داود: ۴۶۷۸، والترمذي: ۲۶۱۸.

(۴) صحيح. أخرجه الترمذي: ۲۶۲۱، والنسائي: ۴۶۳.

واته: عه‌بدوللای کوری بوره‌یده له باوکییه‌وه ﷺ ده‌گیریتته‌وه، ده‌لن: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رموویه‌تی: نه‌و په‌یمان‌هی له‌ نیتوان تئمه‌و ته‌واندا (دوو پرووه‌کان) هه‌یه‌ نویره، جا هه‌ر که‌س وازی له‌ نویره‌ هینا، نه‌وه‌ به‌راستی بی‌روایی ته‌نجامداوه.

۱۰۸۰- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «لَيْسَ بَيْنَ الْعَبْدِ وَالشَّرِكِ إِلَّا تَرْكُ الصَّلَاةِ، فَإِذَا تَرَكَهَا فَقَدْ أَشْرَكَ»^(۱).

واته: نه‌ه‌سی کوری مالیک ﷺ ده‌گیریتته‌وه پیغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رموویه‌تی: نیتوانی به‌نده‌و هاوبه‌شدانان بو‌ خوا ته‌نها وازه‌نینانه له‌ نویره، هه‌رکات نویره‌ی وازلیه‌نینا، نه‌وه‌ بی‌گومان هاوبه‌شی بو‌ خوا بربار داوه.

۱۰۸۱- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: خَطَبَنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: «يَا أَيُّهَا النَّاسُ تَوُوبُوا إِلَى اللَّهِ قَبْلَ أَنْ تَمُوتُوا، وَبَادِرُوا بِالْأَعْمَالِ الصَّالِحَةِ قَبْلَ أَنْ تَشْغَلُوا، وَصِلُوا الَّذِي بَيْنَكُمْ وَبَيْنَ رَبِّكُمْ بِكَثْرَةٍ ذِكْرِكُمْ لَهُ، وَكَثْرَةِ الصَّدَقَةِ فِي السَّرِّ وَالْعَلَانِيَةِ، تَزُقُّوا وَتُنَصِّرُوا وَتُجَبَّرُوا، وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ قَدْ افْتَرَضَ عَلَيْكُمُ الْجُمُعَةَ فِي مَقَامِي هَذَا، فِي يَوْمِي هَذَا، فِي شَهْرِي هَذَا، مِنْ عَامِي هَذَا إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ، فَمَنْ تَرَكَهَا فِي حَيَاتِي أَوْ بَعْدِي، وَهُوَ إِمَامٌ عَادِلٌ أَوْ جَائِرٌ، اسْتَخْفَافًا بِهَا، أَوْ جُحُودًا لَهَا، فَلَا جَمَعَ اللَّهُ لَهُ شَمْلُهُ، وَلَا بَارَكَ لَهُ فِي أَمْرِهِ، أَلَا وَلَا صَلَاةَ لَهُ، وَلَا زَكَاةَ لَهُ، وَلَا حَجَّ لَهُ، وَلَا صَوْمَ لَهُ، وَلَا بَرَّ لَهُ حَتَّى يَتُوبَ، فَمَنْ تَابَ تَابَ اللَّهُ عَلَيْهِ، أَلَا لَا تَوَمَّنْ أَمْرًا رَجُلًا، وَلَا يَوْمٌ أَعْرَابِيٌّ مُهَاجِرًا، وَلَا يَوْمٌ فَاجِرٌ مُؤْمِنًا، إِلَّا أَنْ يَفْهَرَهُ بِسُلْطَانٍ، يَخَافُ سَيْفَهُ وَسَوْطَهُ»^(۲).

واته: جابیری کوری عه‌بدوللا ﷺ ده‌لن: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ وتاری بو‌ ده‌خویندینه‌وه جا فه‌رمووی: نه‌ی خه‌لکینه! بگه‌رینه‌وه بو‌ لای خوا پیش نه‌وه‌ی بمرن، وه په‌له بکه‌ن و ده‌ستپیشخه‌ر بن بو‌ کاری چاکه‌ پیش نه‌وه‌ی سه‌رقال بین، وه نه‌و نه‌رکه‌ی له‌سه‌رتانه به‌رانبه‌ر خوا به‌زور یادکردنی خوا به‌جیبی بینن، وه به‌ چاکه و خیرکردنی زور به‌ په‌نهانی و به‌ ئاشکرا، نه‌و کات پوزیتان زیاد ده‌بی و سه‌رکه‌وتوو ده‌بن و چاکه و خیرتان دیته‌ پیش، وه بزائن خوا نویره‌ی جومعه‌ی له‌ سه‌رتان فه‌ررز کردوه له‌و شوینه‌ی مندا و له‌و پوزه‌دا و له‌و مانگه‌دا و له‌و ساله‌دا هه‌تا پوزه‌ی قیامه‌ت،

(۱) صحیح لغیره.

(۲) ضعیف.

جا ههر کهس ته رکمی بکات و نه یکات، چ له ژبانی مندا، یان له دواى من، له گه‌ل
 نه وهی پيشه وایه کی دادپه روهی هه بی، یان سته مکار به مه به سستی نه وهی که
 (نوژی جومعه) به کهم بزانی، یان نکولی بکات، خوا کاروباری بو ریکنه خات و
 به ره کهت نه خاته کاروباریه وه، وه ناگادارین! نه وه کهسه نه نوژی هه یه، نه زه کاتی
 له سه ر لاده چی، نه حه جی لی وه رده گیرى، نه پوژووی لی وه رده گیرى، نه چاکه ی
 بو ده نوسری، (واته: که سیک به نه نقه ست نوژی جومعه ته رک بکات و پروای
 پینه بی هیچی لی وه رنا گیرى)، هه تا کو ته وبه ده کات، جا ههر کهس ته وبه بکات خوا
 ته وبه ی وه رده گیرى، ناگادارین! تافه رت نابیته پیشنوژ بو پیاو، وه ده شته کی نابیته
 ئیام بو موهاجیریک (له بهر نه وه نا که نوژه که به رنا که وی، به لکو له بهر گه وره یی
 نه و کوچکر دنه یه که له پینا و خوا نه نجامیانداه)، وه گونا هبار نابیته ئیامی ئیانداری،
 مه گه ر به زه بری زوری ده سه لاتداریک که له تازاری شمشیره که ی و قامچیه که ی
 بترسین کرابیته پیشنوژ.

۱۰۸۲- عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ كَعْبِ بْنِ مَالِكٍ رضي الله عنه، قَالَ: كُنْتُ قَائِدَ أَبِي حِينَ ذَهَبَ بَصْرُهُ، فَكُنْتُ
 إِذَا خَرَجْتُ بِهِ إِلَى الْجُمُعَةِ فَسَمِعَ الْأَذَانَ اسْتَغْفَرَ لِأبي أَمَامَةَ أَسْعَدَ بْنِ زُرَّارَةَ، وَدَعَا لَهُ، فَمَكَثْتُ
 حِينًا أَسْمَعُ ذَلِكَ مِنْهُ، ثُمَّ قُلْتُ فِي نَفْسِي: وَاللَّهِ إِنْ ذَا لَعَجَزْتُ، إِنِّي أَسْمَعُهُ كُلَّمَا سَمِعَ أَذَانَ الْجُمُعَةِ
 يَسْتَغْفِرُ لِأبي أَمَامَةَ وَيُصَلِّي عَلَيْهِ، وَلَا أَسْأَلُهُ عَنْ ذَلِكَ لِمَ هُوَ؟ فَخَرَجْتُ بِهِ كَمَا كُنْتُ أَخْرُجُ بِهِ إِلَى
 الْجُمُعَةِ، فَلَمَّا سَمِعَ الْأَذَانَ اسْتَغْفَرَ كَمَا كَانَ يَفْعَلُ، فَقُلْتُ لَهُ: يَا أَبَتَاهُ، أَرَأَيْتَكَ صَلَاتَكَ عَلَى أَسْعَدَ
 بْنِ زُرَّارَةَ كُلَّمَا سَمِعْتَ النَّدَاءَ بِالْجُمُعَةِ لِمَ هُوَ؟ قَالَ: أَيُّ بَنِي، كَانَ أَوَّلَ مَنْ صَلَّى بِنَا صَلَاةَ الْجُمُعَةِ
 قَبْلَ مَقْدَمِ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم مِنْ مَكَّةَ، فِي نَقِيعِ الْخَضَمَاتِ، فِي هَزْمٍ مِنْ حَرَّةِ بَنِي بِيَّاضَةَ، قُلْتُ: كَمْ
 كُنْتُمْ يَوْمَئِذٍ؟ قَالَ: أَرْبَعِينَ رَجُلًا ^(۱).

واته: عه بدورپه حمانی کوری که عبی کوری مالیک رضي الله عنه ده لی: له وکاته وه باو کم
 چاوه کانی له ده ستدا (کویر بو) من چاوساگی بووم و ده میرد بو نوژی جومعه، جا
 که گوئی له بانگ ده بوو داوای لی خو شبوونی بو نه بو ئومامه ی نه سه ده ی کوری
 زورپاره ده کرد و دوعای بو ده کرد، ماوه یه ک به و شیوه یه مامه وه که نه وه م لی ده بیست
 (له گه لیدا باسی هۆکاره که یم نه ده کرد)، یاشان بو خو م به خو م گوت: سویند به خوا

ئه‌وه ده‌سته‌پاچه‌یی منه کاتیک گویم لێیه هه‌رکات (باوکم) گوئی له بانگی جومعه ده‌بێ ئه‌وه داوای لێ خۆشبوون بۆ ئه‌بو ئومامه ده‌کات و دوعا و نزای بۆ ده‌کات و منیش لێی ناپرسم بۆ ئه‌وه ده‌کات، مه‌گه‌ر ئه‌و (ئه‌بو ئومامه) کتیه، ئنجا وه‌ک هه‌میشه له‌گه‌ڵی ده‌رچووم بۆ نوێژی جومعه، جا کاتیک گوئی له بانگ بوو دیسان داوای لێ خۆشبوونی بۆ کرد وه‌کو جارێ، ئنجا گوتم: ئه‌ی بابه‌ گیان!! ئه‌گه‌ر بمزانیبا که تو بۆچی هه‌رکات گویت له بانگ بوو دوعا بۆ ئه‌سه‌عه‌دی کورپی زورپاره ده‌که‌ی، مه‌گه‌ر کتیه؟ گوئی: ئه‌ی پۆله‌ که‌م به‌ که‌م که‌سێک بوو که نوێژی جومعه‌ی بۆ کردین، پێش هاتنی پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ له مه‌که‌وه، له «نقیح الخضما» (شوێنیکه له ده‌ورووبه‌ری مه‌دینه) له دینی هه‌زم که هه‌واری به‌نو به‌یازه، گوتم: ئه‌وکات ژماره‌تان چهند بوو؟ گوئی: چل پیاو.

١٠٨٣- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «أَضَلَّ اللَّهُ عَنِ الْجُمُعَةِ مَنْ كَانَ قَبْلَنَا، كَانَ لِلْيَهُودِ يَوْمَ السَّبْتِ، وَالْأَحَدُ لِلنَّصَارَى، فَهُمْ لَنَا تَبَعٌ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ، نَحْنُ الْأَخْرُونَ مِنْ أَهْلِ الدُّنْيَا، وَالْأَوْلُونَ الْمَقْضِيُّ لَهُمْ قَبْلَ الْخَلَائِقِ»^(١).

واته: ئه‌بو هوره‌یره رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، ده‌لی: پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رموووه‌تی: خوا ئه‌وانه‌ی پێش ئێمه‌ی سه‌رلێشێواو کرد له (هه‌لبێژاردنی پۆژی) جومعه، جووله‌که‌کان پۆژی شه‌مه‌یان هه‌یه و، گاواره‌کانیش پۆژی به‌ک شه‌مه‌، وه‌ ئه‌وان له داوای ئێمه‌ن تا پۆژی قیامه‌ت، ئێمه (هه‌رچه‌ند) ئێمه‌ کو‌تا ئوممه‌تین له خه‌لکی دونه‌یا، (به‌لام) به‌که‌م ئوممه‌تین له پۆژی قیامه‌ت و پێش هه‌موو دروستکراوان ده‌که‌وین له حیساب و کیتاب.

(١) صحیح. أخرجه مسلم: ٨٥٦، والنسائي: ١٣٦٨.

بابهت: فهزل و گهوره یی جومعه

۱۰۸۴- عَنْ أَبِي ثُبَابَةَ بْنِ عَبْدِ الْمُنْذِرِ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم: «إِنَّ يَوْمَ الْجُمُعَةِ سَيِّدُ الْأَيَّامِ، وَأَعْظَمُهَا عِنْدَ اللَّهِ، وَهُوَ أَعْظَمُ عِنْدَ اللَّهِ مِنْ يَوْمِ الْأَضْحَى وَيَوْمِ الْفِطْرِ، فِيهِ خَمْسُ خِلَالٍ، خَلَقَ اللَّهُ فِيهِ آدَمَ، وَأَهْبَطَ اللَّهُ فِيهِ آدَمَ إِلَى الْأَرْضِ، وَفِيهِ تَوَفَّى اللَّهُ آدَمَ، وَفِيهِ سَاعَةٌ لَا يَسْأَلُ اللَّهُ فِيهَا الْعَبْدُ شَيْئًا إِلَّا أَعْطَاهُ، مَا لَمْ يَسْأَلْ حَرَامًا، وَفِيهِ تَقُومُ السَّاعَةُ، مَا مِنْ مَلِكٍ مُقْرَبٍ، وَلَا سَمَاءٍ، وَلَا أَرْضٍ، وَلَا رِيَّاحٍ، وَلَا جِبَالٍ، وَلَا بَحْرٍ، إِلَّا وَهُنَّ يُشْفِقْنَ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ»^(۱).

واته: نه بو لوبابه ی کوری عه بدولمونزیر رضي الله عنه ده لئی: پیغه مبهری صلى الله عليه وسلم فهرموویه تی: بهراستی پوژی جومعه گهوره ی هه موو پوژه کانی ترو، له لای خوا گهوره تره له پوژی جه ژنی قوربان و پوژی جه ژنی په مه زان، پینج تاییه تمه ندی له و پوژهدا هه یه، خوا ئاده می صلى الله عليه وسلم له و پوژهدا دروست کرد، وه له و پوژهدا ناریدییه خواری بۆ سه ر زه وی، وه ههر لهم پوژهدا ئاده م صلى الله عليه وسلم مرد، وه نه و پوژه کاتیکی تیدایه که ههر که س له و کاته دا ههرچی داوابکات مادام چه رام نه بی، بیگومان خوا پیی ده دات، وه له و پوژهدا قیامت هه لده ستی، هه یچ فریشته یه کی نزیک له خوا نیه، وه هه یچ ئاسمان و زه و بیه ک نیه، وه هه یچ بایه ک و کیوتک و ده ریا یه ک نیه، که له و پوژه نه ترسی و هه مووان ده ترسی له پوژی جومعه.

۱۰۸۵- عَنْ شَدَّادِ بْنِ أَوْسٍ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «إِنَّ مِنْ أَفْضَلِ أَيَّامِكُمْ يَوْمَ الْجُمُعَةِ، فِيهِ خُلِقَ آدَمُ، وَفِيهِ النُّفْحَةُ، وَفِيهِ الصَّعْقَةُ، فَأَكْثَرُوا عَلَيَّ مِنَ الصَّلَاةِ فِيهِ، فَإِنَّ صَلَاتَكُمْ مَعْرُوضَةٌ عَلَيَّ» فَقَالَ رَجُلٌ: يَا رَسُولَ اللَّهِ كَيْفَ تُعْرَضُ صَلَاتُنَا عَلَيْكَ وَقَدْ أَرَمْتَ؟ - يَعْنِي بَلِيَّتَ - فَقَالَ: «إِنَّ اللَّهَ قَدْ حَرَّمَ عَلَيَّ الْأَرْضَ أَنْ تَأْكُلَ أَجْسَادَ الْأَنْبِيَاءِ»^(۲).

واته: شه ددادی کوری نه وس رضي الله عنه ده لئی: پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم فهرموویه تی: له باشتیری پوژه کانتان پوژی جومعه یه، له و پوژهدا ئاده م صلى الله عليه وسلم دروستکرا، وه ههر له پوژهدا فوکردنی (نه فخره ی) دنیا تیکچوون رووده دات، وه له و پوژهدایه نه و ده نگه بهرز و بهه یزه ی که مرؤف لئی ده ترسی رووده دات، جا له پوژی جومعه دا ئیوه زور

(۱) صحیح.

(۲) صحیح.

صەلاوات لەسەر من لێبەدەن، چونکە بێگومان صەلاواتە کانتان بۆ من رادەنوێترین (دەیانبینم، یان دەیانبێستم)، ئنجا پیاویەک گوتی: ئەهی پیغەمبەری خوا ﷺ چۆن صەلاواتە کانتان بۆ رادەنوێترێ لە کاتیکدا لە ژياندا نەماوی و لاشەت نەماوه؟ ئنجا پیغەمبەر ﷺ فەرمووی: خوا قەدەغەیی کردووە لەسەر زەوی کە لاشەیی پیغەمبەران بخوات.

۱۰۸۶- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، قَالَ: «الْجُمُعَةُ إِلَى الْجُمُعَةِ كَفَّارَةٌ مَا بَيْنَهُمَا مَا لَمْ تُغَشَّ الْكَبَائِرُ»^(۱).

واتە: ئەبو ھورەیرە رەزیدە اللہ عنہ دەگێڕێتەووە پیغەمبەری خوا ﷺ فەرموویەتی: جومعه یەک بۆ جومعه یەکی دیکە، دەبێتە ھۆی سڕینەووە گوناھەکانی نێوانیان مادام گوناھی گەورەیی تێدا نەنجامنەدرابن.

بابەت: ئەو فەرموودانەیی ھاتوون دەربارەیی خۆشۆردنی پۆژی جومعه

۱۰۸۷- عَنْ أُوسِ بْنِ أُوسِ الثَّقَفِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ سَمِعْتُ النَّبِيَّ ﷺ، يَقُولُ: «مَنْ غَسَلَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ وَاعْتَسَلَ، وَبَكَرَ وَابْتَكَّرَ، وَمَشَى وَلَمْ يَرْكَبْ، وَدَنَا مِنَ الْإِمَامِ، فَاسْتَمَعَ وَلَمْ يَلْغُ، كَانَ لَهُ بِكُلِّ خَطْوَةٍ عَمَلٌ سَنَةٍ، أَجْرُ صِيَامِهَا وَقِيَامِهَا»^(۲).

واتە: ئەوسە کورپی ئەوسە سەقەفی رەزیدە اللہ عنہ دەلی: گویم لە پیغەمبەر ﷺ بوو، دەیفەرموو: ھەر کەس پۆژی جومعه دەستوێژ بگرت و خۆی بشوات و زوو بجیتە مزگەوت و بەشداری سەرەتای وتار بێ، وە بە پێی بجێ و بە سواری نەچێ، وە لە ئیلام نزیک بێتەووە و گۆنێ بۆ بگرن و کار و قسەیی نەشیاو نەکات، ئەووە بۆ ھەر ھەنگاویک پاداشتی کردەووی یەک سالی بۆ دەنوسن کە بەپۆژ پۆژووی گرتبێ و شەویش شەونوێژی کردبێ.

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۲۳۳، والترمذي: ۲۱۴.

(۲) صحیح. أخرجه أبو داود: ۳۴۵، والترمذي: ۴۹۶، والنسائي: ۱۳۸۱ و ۱۳۸۴ و ۱۳۹۸.

۱۰۸۸- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضی اللہ عنہما، قَالَ سَمِعْتُ النَّبِيَّ صلی اللہ علیہ وسلم، يَقُولُ عَلَى الْمِنْبَرِ: «مَنْ آتَى الْجُمُعَةَ فَلْيَغْتَسِلْ»^(۱).

واته: ئیبنو عومر رضی اللہ عنہما ده لئی: گویم له پیغه مبهري صلی اللہ علیہ وسلم بوو له سهر مینبهري ده يفهرموو: ههر كه س هات بو جومعه با خوی بشوری (واته: پیش نه وهی کاتی جومعه بیت خوی بشوری و خوی ناماده بکات).

۱۰۸۹- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رضی اللہ عنہ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم قَالَ: «غُسْلُ يَوْمِ الْجُمُعَةِ وَاجِبٌ عَلَى كُلِّ مُحْتَلِمٍ»^(۲).

واته: نه بو سه عیدی خودری رضی اللہ عنہ ده گپریته وه كه پیغه مبهري خوا صلی اللہ علیہ وسلم فهرموویه تی: خو شورونی رۆژی جومعه واجبه (بیویسته) له سهر هه موو كه سیکی (بالغ) پیگه یشتوو.

بابهت: مولهتی خونه شوردن

۱۰۹۰- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: «مَنْ تَوَضَّأَ فَأَحْسَنَ الْوُضُوءَ، ثُمَّ آتَى الْجُمُعَةَ، فَدَنَا وَأَنْصَتَ، وَاسْتَمَعَ، غُفِرَ لَهُ مَا بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْجُمُعَةِ الْأُخْرَى، وَزِيَادَةُ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ، وَمَنْ مَسَّ الْحَصَى فَقَدْ لَعَا»^(۳).

واته: نه بو هورپه ره رضی اللہ عنہ ده لئی: پیغه مبهري خوا صلی اللہ علیہ وسلم فهرموویه تی: ههر كه سیك به باشترین شیوه ده ستوڙ بگری، پاشان بیت بو جومعه و نزیك بیته وه (له نیام) و بیدهنگ بیت و گوی بگری، نه وه له گوناھی نیوان نه و جومعه و جومعهی داهاتوو ده بوردری، وه سی رۆزیش زیاتر، وه ههر كه س ده ست له چه و بهرد وه ربداات نه وه کاری نه شیایوی کردوه.

۱۰۹۱- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضی اللہ عنہ، عَنِ النَّبِيِّ صلی اللہ علیہ وسلم قَالَ: «مَنْ تَوَضَّأَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ فِيهَا وَنِعِمَتْ، يُجْزَى عَنْهُ الْقَرِيضَةُ، وَمَنْ اغْتَسَلَ فَالْغُسْلُ أَفْضَلُ»^(۴).

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۸۷۷، ومسلم: ۸۴۴، والترمذي: ۴۹۲، والنسائي: ۱۴۰۶ و ۱۴۰۷.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۸۵۸، ومسلم: ۸۴۶، وأبو داود: ۳۴۱، والنسائي: ۱۳۷۷.

(۳) صحیح. أخرجه مسلم: ۸۵۷، وأبو داود: ۱۰۵۰، والترمذي: ۴۹۸.

(۴) صحیح دون قوله «يُجْزَى عَنْهُ الْقَرِيضَةُ».

واته: نه نه سی کوری مالیک ﷺ ده گپریته وه پیغه مبهری ﷺ فهرموویه تی: ههر کهس له رۆژی جومعه دا دستنویژ بگری (جا بیت بۆ جومعه) نه وه زۆر باشی کردوه، فه رزه که ی به جی گه یاندووه، خو نه گهر خو ی بشوری، نه وه خوشوردن باشته ره.

بابه ت: نه وه فهرموودانه ی دهر باره ی

زوو رۆیشتن بۆ جومعه هاتوون

۱۰۹۲- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «إِذَا كَانَ يَوْمُ الْجُمُعَةِ، كَانَ عَلَى كُلِّ بَابٍ مِنَ أَبْوَابِ الْمَسْجِدِ مَلَائِكَةٌ يَكْتُبُونَ النَّاسَ عَلَى قَدْرِ مَنَازِلِهِمْ، الْأَوَّلَ فَلِأَوَّلٍ، فَإِذَا خَرَجَ الْإِمَامُ طَوَّأُوا الصُّحُفَ، وَاسْتَمَعُوا الْخُطْبَةَ، فَأَلْمَهُجْرُ إِلَى الصَّلَاةِ كَالْمُهْدِي بَدَنَةً، ثُمَّ الَّذِي يَلِيهِ كَمُهْدِي بَقَرَةٍ، ثُمَّ الَّذِي يَلِيهِ كَمُهْدِي كَبْشٍ - حَتَّى ذَكَرَ الدَّجَاغَةَ وَالْبَيْضَةَ، زَادَ سَهْلٌ فِي حَدِيثِهِ - فَمَنْ جَاءَ بَعْدَ ذَلِكَ فَأَيُّهَا يَجِيءُ بِحَقِّ إِلَى الصَّلَاةِ»^(۱).

واته: نه بو هورهیره ﷺ ده گپریته وه پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: نه گهر رۆژی جومعه هات له سه ره ههر دهر گایه کی مزگهوت فریشته یه ک هه یه ناوی خه لک دهنوسن به گویره ی پله و پایه کانیان (له یاداشتدا)، جا سه ره تا یه کهم نه و جار دوا ی نه و، جا کاتیکی ئیهام دهر جوو (بۆ سه ره مینه ره) نه وه په راوه که یان ده بیچنه وه و گو ی بۆ وتار ده گرن، نه وه ی که له زوو ترین کاتدا دیت وه ک نه وه وایه حوشتریک ی کرد بیته خیر، پاشان نه وه ی دوا ی نه وه وه کو نه وه وایه مانگایه کی کرد بیته خیر، پاشان نه وه ی دوا ی نه وه وه کو نه وه ی به رانیکی (نیرینه ی مه ری) کرد بیته خیر، هه تا باسی مریشک و هیلکه شی کرد (بۆ نه وانیه ی دواتر دین)، سه هل نه وه شی له م فهرمووده یه زیاد هیناوه: نه وه ی دوا ی نه وه کاته بین، نه وه ته نه ها هاتووه فه رزه که ی له سه ره خو ی لابیات.

۱۰۹۳- عَنْ سَمُرَةَ بْنِ جُنْدَبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ «صَرَبَ مَثَلِ الْجُمُعَةِ، ثُمَّ التَّبَكِيرِ كَنَاحِرِ الْبَدَنَةِ، كَنَاحِرِ الْبَقَرَةِ، كَنَاحِرِ الشَّاةِ، حَتَّى ذَكَرَ الدَّجَاغَةَ»^(۲).

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۸۸۱، ومسلم: ۸۵۰، وأبو داود: ۳۵۱، والترمذي: ۴۹۹، والنسائي: ۸۶۴ و ۱۲۸۵_۱۳۸۸.

(۲) حسن صحیح.

واته: سه‌موره‌ی کورى چوندهب ﷺ ده‌گيرِته‌وه پيغه‌مبه‌رى خوا ﷺ نمونه‌ی هينايه‌وه بو هاتن بو جومعه و په‌له‌کردن له هاتن (به ريزبه‌ندى به پيى زووتر هاتنيان، نمونه‌كه‌ى ريز‌كردوه و فهرموويه‌تى): وه‌كو كه‌سيك حوشترِيك سهر بپري، (دواى نه‌و) وه‌كو مانگايه‌ك سهر بپري، (دواى نه‌و) وه‌كو مه‌رِيك سهر بپري، هه‌تا باسى مريشكيشى كرد.

۱۰۹۴- عَنْ عَلْقَمَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: خَرَجْتُ مَعَ عَبْدِ اللَّهِ إِلَى الْجُمُعَةِ فَوَجَدَ ثَلَاثَةً وَقَدْ سَبَقُوهُ، فَقَالَ: رَابِعُ أَرْبَعَةٍ وَمَا رَابِعُ أَرْبَعَةٍ بَبَعِيدٍ، إِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «إِنَّ النَّاسَ يَجْلِسُونَ مِنْ اللَّهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَى قَدَرِ رَوَاحِهِمْ إِلَى الْجُمُعَاتِ، الْأَوَّلِ وَالثَّانِيِ وَالثَّلَاثِ» ثُمَّ قَالَ: «رَابِعُ أَرْبَعَةٍ، وَمَا رَابِعُ أَرْبَعَةٍ بَبَعِيدٍ»^(۱).

واته: عه‌لقمه‌مه ﷺ ده‌لى: له‌گه‌ل عه‌بدو‌للا پويشم بو جومعه، ته‌ماشاي كرد سى كه‌س پيش نه‌و كه‌وتونه‌وه (له‌ناو مزگه‌وتن)، ئنجا عه‌بدو‌للا گوتى: چواره‌مى چواره‌كان (مه‌به‌ستى خوى بوو) وه‌ چواره‌مى چواره‌كان دوور نيه له پاداشت (بان چواره‌مى چواره‌كان چه‌نده دووره له پاداشته‌كه)، به‌راستى من له پيغه‌مبه‌رى خوا ﷺ بيستومه كه ده‌يفه‌رموو: خه‌لكى له روي قيامه‌تدا شوينه‌كانيان نزيك ده‌بى له خوا به پيى زوو پويشتنيان بو جومعه‌كان، يه‌كه‌م نه‌وجار دووهم و نه‌وجار سييه‌م، پاشان گوتى: چواره‌مى چواره‌كان زور دوور نابى.

بابه‌ت: خو رازاندنه‌وه‌ى روي جومعه

۱۰۹۵- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سَلَامٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ عَلَى الْمِنْبَرِ فِي يَوْمِ الْجُمُعَةِ: «مَا عَلَى أَحَدِكُمْ لَوْ اشْتَرَى تَوْبِينَ لِيَوْمِ الْجُمُعَةِ، سِوَى تَوْبٍ مِهْنَتِهِ»^(۲).

واته: عه‌بدو‌للاى كورى سه‌لام ﷺ ده‌گيرِته‌وه كه گوى له پيغه‌مبه‌رى خوا ﷺ بووه له روي جومعه‌دا له‌سهر مينبه‌ر ده‌يفه‌رموو: هيچ نه‌نگيه‌ك نابى له‌سهر هه‌ر يه‌كيكتان نه‌گه‌ر (بتوانى) دوو پوشاك بپري بو روي جومعه جگه له پوشاكى كاركرده‌كه‌ى.

(۱) ضعيف.

(۲) صحيح. أخرجه أبو داود: ۱۰۷۸.

۱۰۹۵م- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ قَالَ: حَدَّثَنَا شَيْخٌ لَنَا، عَنْ عَبْدِ الْحَمِيدِ بْنِ جَعْفَرٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى بْنِ حَبَّانَ، عَنْ يُونُسَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سَلَامٍ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: خَطَبَنَا النَّبِيُّ ﷺ فَذَكَرَ ذَلِكَ^(۱).

واته: بهم سه نه ده ش ئەم فەرمووده گێردراوه ته وه.

۱۰۹۶- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ خَطَبَ النَّاسَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ، فَرَأَى عَلَيْهِمْ ثِيَابَ النَّمَارِ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَا عَلَى أَحَدِكُمْ إِنْ وَجَدَ سَعَةً أَنْ يَتَّخِذَ ثَوْبَيْنِ لِجُمُعَتِهِ سِوَى ثَوْبِي مِهْنَتِهِ»^(۲).

واته: عایشه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، ده گێرتیته وه که پیغه مبهەر ﷺ له پوژی جومعه دا وتاری ده خوینده وه بۆ خه لک، ئنجا بینی پۆشاکى نیاریان له بهردایه، جا فەرمووی: هیچ گوناهیکتان له سه ر نابێ هه ر به کیکتان ئە گه ر بۆی بکری دوو پۆشاک پهیدا بکات بۆ جومعه، جگه له پۆشاکى کارکردنه که ی.

النَّمَارُ: پۆشاکیکه ده شته کیه کان به سه ر خویاندا ده دا.

۱۰۹۷- عَنْ أَبِي دَرٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: «مَنْ اغْتَسَلَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ فَأَحْسَنَ غُسْلَهُ، وَتَطَهَّرَ فَأَحْسَنَ طَهْوَرَهُ، وَلَبَسَ مِنْ أَحْسَنِ ثِيَابِهِ، وَمَسَّ مَا كَتَبَ اللَّهُ لَهُ مِنْ طَيِّبِ أَهْلِهِ، ثُمَّ أَتَى الْجُمُعَةَ وَلَمْ يَلْغُ وَلَمْ يَفْرُقْ بَيْنَ اثْنَيْنِ، غُفِرَ لَهُ مَا بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْجُمُعَةِ الْأُخْرَى»^(۳).

واته: ئەبو زه ر رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، ده گێرتیته وه پیغه مبهەر ﷺ فەرموویه تی: هه ر که سیک له پوژی جومعه دا به جوانترین و باشتترین شیوه خۆی بشوێ، وه به باشتترین شیوه ده ستنوێز بگری، وه له جوانترینی پۆشاکه کانی بپوشی، وه چی خوا پێیدا وه له بۆنی خۆش له خۆی بدات، پاشان بیته جومعه و کاری نه شیاووی نه کات وه دوو کهس لیک جیا نه کاته وه (نه بیته نیوانیان بۆ دانێستن و ئەزیه تیان نه دات)، ئەوه خوا له گونا هه کانی نیوان ئەو جومعه و جومعه که ی تریشی ده بوړی.

(۱) صحیح. أخرجه أبو داود: ۱۰۷۸.

(۲) صحیح.

(۳) حسن صحیح.

١٠٩٨- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّ هَذَا يَوْمٌ عِيدٌ، جَعَلَهُ اللَّهُ لِلْمُسْلِمِينَ، فَمَنْ جَاءَ إِلَى الْجُمُعَةِ فَلْيَغْتَسِلْ، وَإِنْ كَانَ طِيبٌ فَلْيَمَسْ مِنْهُ، وَعَلَيْكُمْ بِالسَّوَاكِ»^(١).

واته: ئيبنو عبباس رضي الله عنه ده لى: پيغه مبهري خوا ﷺ فەر موويه تي: به راستي ئه وړو (که جومعه يه) پوژي جه ژنه ئه وړو خوا بو مسولاناني داناوه، جا هر که س هات بو جومعه با خوي بشوات، وه نه گه ر بوني خوشي هه بوو با له خوي بدات، وه بهرده وام بن له سواک (هه ميشه بيتان بيت و به کاري بينن).

بابه ت: ئه وه ي که ده ر باره ي کاتي جومعه هاتوه

١٠٩٩- عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ رضي الله عنه، قَالَ: «مَا كُنَّا نَقِيلُ وَلَا نَتَعَدَّى إِلَّا بَعْدَ الْجُمُعَةِ»^(٢).

واته: سه هلي کوري سه عد رضي الله عنه ده لى: ئيمه نه خه وي نيوه پوړمان (قه يوله) ده کرد و نه ناني نيوه پوړمان ده خوارد هه تا دواي نويزي جومعه.

١١٠٠- عَنْ إِيَّاسِ بْنِ سَلَمَةَ بْنِ الْأَكْوَعِ، عَنْ أَبِيهِ رضي الله عنه، قَالَ: «كُنَّا نُصَلِّي مَعَ النَّبِيِّ ﷺ الْجُمُعَةَ، ثُمَّ نَرْجِعُ فَلَا نَرَى لِلْحَيْطَانِ فَيْئًا نَسْتِظِلُّ بِهِ»^(٣).

واته: ئياسي کوري سه له مه ي کوري ئه کوه له باو کيبه وه رضي الله عنه ده گير يته وه، ده لى: ئيمه له گه ل پيغه مبهري خوادا ﷺ نويزي جومعه مان ده کرد، پاشان ده گه راي نه وه، له کاتي کدا که ديواره کان هيچ سي به ر نکيان نه بوو له ژير سي به ره که يان رو شتباين.

١١٠١- عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ سَعْدِ بْنِ عَمَّارِ بْنِ سَعْدٍ رضي الله عنه، مُؤَدِّدِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: حَدَّثَنِي أَبِي، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، أَنَّهُ كَانَ «يُؤَدِّدُ يَوْمَ الْجُمُعَةِ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ إِذَا كَانَ الْفَيْءُ مِثْلَ الشَّرَاكِ»^(٤).

(١) حسن.

(٢) صحيح. أخرجه البخاري: ٩٣٩، ومسلم: ٨٥٩، وأبو داود: ١٠٨٦، والترمذي: ٥٢٥.

(٣) صحيح. أخرجه البخاري: ٤١٦٨، ومسلم: ٨٦٠، وأبو داود: ١٠٨٥، والنسائي: ١٣٩١.

(٤) ضعيف.

واته: عه بدورپه حمانی کورپی سه عدی کورپی عه مپاری کورپی سه عدی ﷺ بانگ بیژی پیغه مبه ر ﷺ ده لئی: باو کم له باو کییه وه له باپریه وه بوی گیرامه وه که کاتیک پوژی جومعه بانگی ده گوت له سه رده می پیغه مبه ری خوادا ﷺ ته و کاته بوو که سیبه ر به نه دازه ی قه ی تانی نه عمل لایدا بایه.

۱۱۰۲- عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: «كُنَّا نَجْمَعُ ثُمَّ نَرْجِعُ فَنَقِيلُ»^(۱).

واته: نه نه س ﷺ ده لئی: نیمه جومعه مان ده کرد، نه و جار ده گه پراينه وه بو مال و سه رخه و تکمان ده شکاند.

بابه ت: وتاری پوژی جومعه

۱۱۰۳- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ «يَخْطُبُ حُطْبَتَيْنِ، يَجْلِسُ بَيْنَهُمَا جَلْسَةً» زَادَ بَشْرٌ «وَهُوَ قَائِمٌ»^(۲).

واته: ئیبنو عومر رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا ده گپریته وه، پیغه مبه ر ﷺ (له پوژی جومعه دا) دوو وتاری ده خوینده وه، له نیوان وتاره کان که میک داده نیشت، بیشر (راوی فهرمووده که) نه وه شی زیاد هیناوه که ده لئی: (له کاتی وتاره کان) به پیوه بوو.

۱۱۰۴- عَنْ جَعْفَرِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ حُرَيْثٍ، عَنْ أَبِيهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: رَأَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ «يَخْطُبُ عَلَى الْمِنْبَرِ، وَعَلَيْهِ عِمَامَةٌ سَوْدَاءُ»^(۳).

واته: جه عفه ری کورپی عه مپی کورپی حوره یس له باو کییه وه ﷺ ده گپریته وه، ده لئی: بینومه که پیغه مبه ر ﷺ له سه ر مینه ر وتاری ده داو میزه ریکی ره شی له سه ر بوو.

۱۱۰۵- عَنْ سِمَاكِ بْنِ حَرْبٍ، قَالَ: سَمِعْتُ جَابِرَ بْنَ سَمْرَةَ، يَقُولُ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ «يَخْطُبُ قَائِمًا غَيْرَ أَنَّهُ كَانَ يَقْعُدُ قَعْدَةً ثُمَّ يَقُومُ»^(۴).

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۹۰۵ و ۹۴۰.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۹۲۰، ومسلم: ۸۶۱، وأبو داود: ۱۰۹۲، والترمذي: ۵۰۶، والنسائي: ۱۴۱۶.

(۳) صحیح. أخرجه مسلم: ۱۳۵۹، وأبو داود: ۴۰۷۷ مطولاً، والنسائي: ۵۳۴۳ و ۵۳۴۶.

(۴) صحیح. أخرجه مسلم: ۸۶۲ و ۸۶۶، وأبو داود: ۱۰۹۳، والنسائي: ۱۴۱۵ و ۱۵۸۲ و ۱۵۷۴.

واته: سیماکی کوپری چه رب ده لئی: گویم له جابیری کوپری سه مورپه ﷺ بوو ده یگوت: پیغه مبهری خوا ﷺ به پیوه وتاری ددها، به لام نه وه نده هه بوو که که میک داده نیشته، پاشان هه لده ستایه وه (دانیشتنی نیوان وتاره کانی مه بهسته).

۱۱۰۶- عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ ﷺ «يَخْطُبُ قَائِمًا، ثُمَّ يَجْلِسُ، ثُمَّ يَقُومُ فَيَقْرَأُ آيَاتٍ، وَيَذْكُرُ اللَّهَ، وَكَانَتْ حُطْبَتُهُ قَصْدًا، وَصَلَاتُهُ قَصْدًا»^(۱).

واته: جابیری کوپری سه مورپه ﷺ ده لئی: پیغه مبهر ﷺ به وهستان وتاری ددها، پاشان داده نیشته، پاشان هه لده ستایه وه، هه ندیک ثایه تی ده خویند و یادی خوی ده کرد، وه وتاره که ی و نوپزه که ی نه زور کورت بوو، نه زور دریز بوو، له نیوان نهو دووانه دا بوو.

۱۱۰۷- عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ سَعْدِ بْنِ عَمَّارِ بْنِ سَعْدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، حَدَّثَنِي أَبِي، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، كَانَ «إِذَا خَطَبَ فِي الْحَرْبِ خَطَبَ عَلَى قَوْسٍ، وَإِذَا خَطَبَ فِي الْجُمُعَةِ خَطَبَ عَلَى عَصَا»^(۲).

واته: عه بدورپه هانی کوپری سه عدی کوپری عه مپاری کوپری سه عد ﷺ ده گپریته وه له باوکییه وه، نهویش له باوکییه وه، له باپیرییه وه گپراویه ته وه که پیغه مبهری خوا ﷺ کاتییک وتاری ددها نه گهر له جهنگ بووایه نه وه خوی ددهایه سهر که وانیک، نه گهر له وتاری جومعه شدا بووایه خوی ددهایه سهر دارگوچانیک.

۱۱۰۸- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّهُ سُئِلَ: أَكَانَ النَّبِيُّ ﷺ يَخْطُبُ قَائِمًا أَوْ قَاعِدًا؟ قَالَ: أَوْ مَا تَقْرَأُ ﴿ وَتَرَكُوكَ قَائِمًا ﴾^(۳) الْجُمُعَةِ؟ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ: غَرِيبٌ، لَا يُحَدِّثُ بِهِ إِلَّا ابْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَحْدَهُ^(۳).

واته: عه بدوللا ﷺ پرسپاری لیکراوه دهرباره ی نه وه ی ثایا پیغه مبهر ﷺ به وهستانه وه وتاری ددها، یان به دانیشتنه وه؟ نهویش گوتی: نه وه نهو ثایه ته ت نه خویندۆته وه که ده فهرمووی: ﴿ وَتَرَكُوكَ قَائِمًا ﴾^(۱۱) الْجُمُعَةِ، واته: وه تو به جی ده هیلن به پراوه ستاوی! نه بو عه بدوللا ده لئی: (فهرمووده که) غه ریه جگه له ئینو نه بو شهیه که سیت نه یگپراوه ته وه.

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۸۶۶، وأبو داود: ۱۱۰۱ و ۱۱۰۷، والترمذي: ۵۰۷، والنسائي: ۱۴۱۸ و ۱۵۸۲ و ۱۵۸۴.

(۲) ضعیف.

(۳) صحیح.

۱۱۰۹- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رضي الله عنه، أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم، كَانَ «إِذَا صَعَدَ الْمِنْبَرَ سَلَّمَ»^(۱).

واته: جابیری کوری عه بدوللا رضي الله عنه ده گپریته وه پیغه مبهه صلى الله عليه وسلم کاتیک بهرز ده بوویه وه بو سهه مینهه سه لامی ده کرد.

بابهت: گوڼگرتن و بیدهنگ بوون بو وتاری جومعه

۱۱۱۰- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم، قَالَ: إِذَا قُلْتَ لِصَاحِبِكَ: أَنْصِتْ، يَوْمَ الْجُمُعَةِ وَالْإِمَامُ يَخْطُبُ، فَقَدْ لَعَوْتُ»^(۲).

واته: ئه بو هویره پره رضي الله عنه ده گپریته وه پیغه مبهه صلى الله عليه وسلم فهرموویه تی: ههه کاتیک له روژی جومعه دا ئیام وتار ده دات، به هاوه له کهت گوت: بیدهنگ به، ئه وه کارنکی نه شیاوت کردوه.

۱۱۱۱- عَنْ أَبِي بِنِ كَعْبٍ رضي الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم «قَرَأَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ تَبَارَكَ، وَهُوَ قَائِمٌ، فَذَكَرْنَا بِأَيَّامِ اللَّهِ» وَأَبُو الدَّرْدَاءِ أَوْ أَبُو دَرٍّ يَغْمِزُنِي، فَقَالَ: مَتَى أَنْزِلْتَ هَذِهِ السُّورَةَ؟ إِنِّي لَمْ أَسْمَعْهَا إِلَّا الْآنَ، فَأَشَارَ إِلَيْهِ، أَنْ اسْكُتْ، فَلَمَّا انْصَرَفُوا، قَالَ: سَأَلْتُكَ مَتَى أَنْزِلْتَ هَذِهِ السُّورَةَ فَلَمْ تُخْبِرْنِي؟ فَقَالَ أَبِي: لَيْسَ لَكَ مِنْ صَلَاتِكَ الْيَوْمَ إِلَّا مَا لَعَوْتُ، فَذَهَبَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم فَذَكَرَ ذَلِكَ لَهُ، وَأَخْبَرَهُ بِالَّذِي قَالَ أَبِي، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «صَدَقَ أَبِي»^(۳).

واته: ئوبه ی کوری که عب رضي الله عنه ده گپریته وه، پیغه مبهه ری خوا صلى الله عليه وسلم له روژی جومعه دا به پیوه سووره تی «تبارک» ی بو خویندینه وه، باسی رووداوه کانی بو کردین، (جا ده لی:) ئه بو ده ردا، یان ئه بو زهر نقورچه ی لی گرتم و گوتی: ئه وه سووره ته که ی دابه زیوه؟ من تا ئیستا نه مبیستوه، (ئوبه ی) له و کاته دا به ئامازه پیی گوت: بیدهنگ به، جا کاتیک له جومعه لیوونه وه، گوتی: باشه من لیتم پرسی: ئه وه سووره ته که ی دابه زیوه بو پییت نه گوتم! ئنجا ئوبه ی گوتی: تو له نوژی ئه مرودا شتی نه شیاوت (له غوت)

(۱) حسن لغیره.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۹۳۴، ومسلم: ۸۵۱، وأبو داود: ۱۱۱۲، والترمذي: ۵۱۲، والنسائي: ۱۴۰۱ و ۱۴۰۲ و

۱۵۷۷.

(۳) صحیح.

کرد، ته نها نوڙته کهت بهر که وتووه (پاداشته کهت له دهستچووه)، ئنجا روښت بو لای پیغه مبهر ﷺ و نهو قسه یه ی ثوبه ی بو پیغه مبهر ﷺ گیرایه وه، جا پیغه مبهری خوا ﷺ فرمووی: ثوبه ی راست ده کات.

بابه ت: که سځ که دښته ناو مزگهوت و لهوکاته دا ئیمام له وتار دایه

۱۱۱۲- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: دَخَلَ سُلَيْكُ الْعَطْفَانِيُّ الْمَسْجِدَ وَالنَّبِيُّ ﷺ يَخْطُبُ، فَقَالَ: «أَصَلَيْتَ» قَالَ: لَا، قَالَ «فَصَلِّ رَكَعَتَيْنِ» وَأَمَّا عَمْرُو فَلَمْ يَذْكُرْ سُلَيْكًا^(۱).

واته: جابیری کوری عه بدوللا ﷺ ده لئ: سوله یکی غه ته فانی هاته ناو مزگهوت، لهو کاته دا پیغه مبهر ﷺ وتاری دها، ئنجا پیغه مبهر ﷺ پی فرموو: نوڙت کردوه؟ گوتی: نه خیر، فرمووی: دوو رکات نوڙت بکه. به لام عه مر (پراوی فرمووده که) باسی سوله یکی نه کرد.

۱۱۱۳- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ وَالنَّبِيُّ ﷺ يَخْطُبُ، فَقَالَ: «أَصَلَيْتَ؟» قَالَ: لَا، قَالَ «فَصَلِّ رَكَعَتَيْنِ»^(۲).

واته: ئه بو سه عید ﷺ ده لئ: پیاوړیک هات و لهوکاته شدا پیغه مبهر ﷺ وتاری دها، جا (به پیاوه که ی) فرموو: ئایا نوڙت کردوه؟ گوتی: نه خیر، فرمووی: که واته دوو رکات نوڙت بکه.

۱۱۱۴- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، وَعَنْ أَبِي سَفْيَانَ، عَنْ جَابِرِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: جَاءَ سُلَيْكُ الْعَطْفَانِيُّ وَرَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَخْطُبُ، فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ ﷺ: «أَصَلَيْتَ رَكَعَتَيْنِ قَبْلَ أَنْ تَجِيءَ؟» قَالَ: لَا، قَالَ: «فَصَلِّ رَكَعَتَيْنِ وَتَجَوَّزْ فِيهِمَا»^(۳).

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۹۳۰ و ۹۳۱، ومسلم: ۴۵ و ۵۵ و ۸۷۵، وأبو داود: ۱۱۱۵، والترمذي: ۵۱۰، والنسائي: ۱۳۹۵ و ۱۴۰۰ و ۱۳۰۹.

(۲) صحیح. أخرجه الترمذي: ۵۱۱، والنسائي: ۱۴۰۸.

(۳) صحیح دون لفظ «قَبْلَ أَنْ تَجِيءَ» فإنه شاذ. أخرجه مسلم: ۸۷۵/۵۸، وأبو داود: ۱۱۱۶ دون لفظ «قَبْلَ أَنْ تَجِيءَ».

واته: ئه بو هوپه پره و ئه بو سوڤيان له جابير رضي الله عنه گيڤاويانه ته وه، ده لئين: سوله يكي غه ته فاني هات و له و كاته دا پيغه مبهري خوا رضي الله عنه وتاري ده دا، جا پيغه مبهري رضي الله عنه پتي فرموو: پيش ئه وه ي بي دوو ركات نويزت كرده؟ گوتي: نه خير، فرمووي: كه واته دوو ركات نويزي كورت بكه.

بابهت: قه ده غه كردني خه لكی كه به سهر خه لكدا

باز نه دن له روژي جومعه دا

۱۱۱۵- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رضي الله عنه، أَنَّ رَجُلًا دَخَلَ الْمَسْجِدَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ، وَرَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يَخْطُبُ، فَجَعَلَ يَتَخَطَّى النَّاسَ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «اجْلِسْ، فَقَدْ آذَيْتَ وَأَتَيْتَ»^(۱).

واته: جابيري كوري عه بدوللا رضي الله عنه ده گيڤرته وه له روژي جومعه دا پياويك هاته ناو مزگهوت و به سهر خه لكدا هاتوو چۆي ده كرد (بو ئه وه ي بيته پيشه وه)، له و كاته شدا پيغه مبهري خوا رضي الله عنه وتاري ده دا، جا پتي فرموو: دا بنيشه به راستي خه لك ت نه زيه تدا، وه دواشكه وتوو (له هاتنه مزگهوت).

۱۱۱۶- عَنْ سَهْلِ بْنِ مُعَاذِ بْنِ أَنَسٍ، عَنْ أَبِيهِ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «مَنْ تَخَطَّى رِقَابَ النَّاسِ يَوْمَ الْجُمُعَةِ اتَّخَذَ جِسْرًا إِلَىٰ جَهَنَّمَ»^(۲).

واته: سه هلي كوري موعازي كوري نه نهس له باوكيه وه رضي الله عنه ده گيڤرته وه، ده لئ: پيغه مبهري خوا رضي الله عنه فرموويه تي: هه كه سيك به سهر شان و ملي خه لكيدا هاتوو چۆ بكات له روژي جومعه دا، ئه وه پرديكي گرتوته بهر به ره و دوزه خ.

بابهت: قسه كردن دواي ئه وه ي له سهر مينبهري ديه خوار وه

۱۱۱۷- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضي الله عنه، أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم «كَانَ يُكَلِّمُ فِي الْحَاجَةِ إِذَا نَزَلَ عَنِ الْمِنْبَرِ يَوْمَ الْجُمُعَةِ»^(۳).

(۱) صحيح لغيره.

(۲) ضعيف. أخرجه الترمذي: ۵۱۳.

(۳) شاذ. والمحمفوظ أنه في صلاة العشاء. أخرجه أبو داود: ۱۱۲۰، والترمذي: ۵۱۷، والنسائي: ۱۴۱۹.

واته: نه نه سی کوری مالیک ﷺ ده گٲر ٲته وه که ٲنغه مبهر ﷺ کاتیک له سهر مینه ر ده هاته خواره وه له رۆزی جومعه دا، نه گهر ٲیوست بو وایه قسه یان له گه ل ده کرد.

بابه ت: نه و فه رمو ودانه ی که ده ر باره ی قورٲان خویندن هاتوون له نوٲر ی جومعه دا

۱۱۱۸- عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي رَافِعٍ، قَالَ: اسْتَخْلَفَ مَرْوَانَ أَبَا هُرَيْرَةَ عَلَى الْمَدِينَةِ فَخَرَجَ إِلَى مَكَّةَ «فَصَلَّى بِنَا أَبُو هُرَيْرَةَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ فَقَرَأَ سُورَةَ الْجُمُعَةِ فِي السَّجْدَةِ الْأُولَى، وَفِي الْآخِرَةِ ﴿إِذَا جَاءَكَ الْمُتَنَفِّثُونَ﴾ (۱)» قَالَ عُبَيْدُ اللَّهِ فَأَدْرَكْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ حِينَ انْصَرَفَ فَقُلْتُ لَهُ: إِنَّكَ قَرَأْتَ بِسُورَتَيْنِ كَانَ عَلَيَّ يَقْرَأُ بِهِمَا بِالْكُوفَةِ، فَقَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ: إِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقْرَأُ بِهِمَا (۱).

واته: عوبه يدوللای کوری نه بو رافیع ده لی: مه روان نه بو هوره ٲره ی له جیگای خو ی دانا و رۆیشت بو مه ککه، جا نه بو هوره ٲره نوٲر ی جومعه ی بو کردین و له ر کاتی یه که مدا سووره تی «الجمعة» ی خویندو، له ر کاتی دووهم ﴿إِذَا جَاءَكَ الْمُتَنَفِّثُونَ﴾ (۱) ی خویند، عوبه يدوللا گوتی: به نه بو هوره ٲره گه یشتم کاتیک نوٲره که ی ته واو کرد و رۆیشت، جا ٲیم گوت: له راستیدا تو دوو سووره ت خویند که عه لی ﷺ له کوفه ده ی خویندن، ئنجا نه بو هوره ٲره ﷺ گوتی: بیگومان من بو خو م گویم له ٲنغه مبهری خوا ﷺ بوو که نه و دوو سووره ته ی ده خویند.

۱۱۱۹- عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، قَالَ: كَتَبَ الصَّحَّاکُ بْنُ قَيْسٍ إِلَى الثُّعْمَانَ بْنِ بَشِيرٍ: أَخْبَرَنَا بِأَيِّ شَيْءٍ كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يَقْرَأُ يَوْمَ الْجُمُعَةِ مَعَ سُورَةِ الْجُمُعَةِ؟ قَالَ: «كَانَ يَقْرَأُ فِيهَا هَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ الْغَاشِيَةِ» (۲).

واته: عوبه يدوللای کوری عه بدوللا ده لی: زه ححاک ی کوری قه یس نامه یه کی نووسی بو نوعمانی کوری به شیر: که ٲیان بل ی ئایا ٲنغه مبهر ﷺ له گه ل سووره تی «الجمعة» دا چی دیکه ی ده خویند له رۆزی جومعه دا؟ گوتی: «هَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ الْغَاشِيَةِ» ی ده خویند.

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۸۷۷، وأبو داود: ۱۱۲۴، والترمذي: ۵۱۹.

(۲) صحیح. أخرجه مسلم: ۸۷۸، وأبو داود: ۱۱۲۳، والترمذي: ۵۲۳، والنسائي: ۱۴۲۳ و ۱۴۲۴.

۱۱۲۰- عَنْ أَبِي عُبَيْةَ الْخَوْلَانِيِّ رضي الله عنه، أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم، «كَانَ يَقْرَأُ فِي الْجُمُعَةِ بِـ ﴿سَبِّحْ أَسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى﴾ وَ ﴿هَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ الْفَنَشِيَةِ﴾»^(۱).

واته: ئەبو عینەبەیی خەولانی رضي الله عنه، دەگێڕێتەو، پێغه‌مبەر صلى الله عليه وسلم لە (نوێزی) پۆزی جومعه‌دا ﴿سَبِّحْ أَسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى﴾ و ﴿هَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ الْفَنَشِيَةِ﴾ ی دەخوێند.

بابەت: ئەو کەسه‌ی کە فریای

یه‌ک رکات ده‌که‌وت له‌ نوێزی جومعه‌دا

۱۱۲۱- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم قَالَ: «مَنْ أَدْرَكَ مِنَ الْجُمُعَةِ رَكْعَةً فَلْيَصِلْ إِلَيْهَا أُخْرَى»^(۲).

واته: ئەبو هورەیره رضي الله عنه دەگێڕێتەو، کە پێغه‌مبەر صلى الله عليه وسلم فەرموویه‌تی: هەر کەسێک به‌ یه‌ک رکاتی جومعه‌ پراگه‌یشت با ته‌نهما رکاته‌که‌ی دیکه‌ بکات.

۱۱۲۲- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «مَنْ أَدْرَكَ مِنَ الصَّلَاةِ رَكْعَةً فَقَدْ أَدْرَكَ»^(۳).

واته: ئەبو هورەیره رضي الله عنه ده‌لی: پێغه‌مبەری خوا صلى الله عليه وسلم فەرموویه‌تی: هەر کەسێک به‌ک رکاتی هەر نوێزێک فریا بکه‌وی، ئەوه‌ بیگومان فریای نوێزه‌که‌ که‌وتوه‌.

۱۱۲۳- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضي الله عنهما، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «مَنْ أَدْرَكَ رَكْعَةً مِنْ صَلَاةِ الْجُمُعَةِ أَوْ غَيْرَهَا، فَقَدْ أَدْرَكَ الصَّلَاةَ»^(۴).

واته: ئیبنو عومەر رضي الله عنهما ده‌لی: پێغه‌مبەری خوا صلى الله عليه وسلم فەرموویه‌تی: هەر کەسێک فریای یه‌ک رکاتی نوێزی جومعه‌، یان هەر نوێزێکی دیکه‌ بکه‌وی، ئەوه‌ فریای نوێزه‌که‌ی که‌وتوه‌ (ته‌نهما یه‌ک رکات نوێز ده‌کات، دوا‌ی سه‌لام دانه‌وه‌ی ئیپام له‌ نوێزی جومعه‌دا، ئەگەر فریای رکاتیکیش نه‌که‌وی، ده‌بی نوێزی نیوه‌پۆ به‌ ته‌واوی بکات).

(۱) صحیح لغيره.

(۲) صحیح. أخرجه النسائي: ۱۴۲۵.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۵۸۰، ومسلم: ۶۰۷، وأبو داود: ۱۱۲۱، والترمذي: ۵۲۴، والنسائي: ۵۵۲_۵۵۶.

(۴) ضعيف. أخرجه النسائي: ۵۵۷.

بابهت: نهوهی که نوژی جومعه له کویت ده کرت

۱۱۲۴- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضی اللہ عنہما، قَالَ: «إِنَّ أَهْلَ قُبَاءَ كَانُوا يُجْمَعُونَ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ يَوْمَ الْجُمُعَةِ»^(۱).
 واته: ئیبنو عومەر رضی اللہ عنہما ده لئی: خه لکی قوباء (که دوو میل، یان سنی میل له مه دینه دووره) له گه ل پیغه مبهری خوا ﷺ نوژی جومعه یان ده کرد.

بابهت: نهو که سهی که جومعه ناکات بهبت پاساوی شهرعی

۱۱۲۵- عَنْ أَبِي الْجَعْدِ الضَّمْرِيِّ رضی اللہ عنہ وَكَانَ لَهُ صُحْبَةٌ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «مَنْ تَرَكَ الْجُمُعَةَ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ تَهَاوُنًا بِهَا طَبِعَ عَلَى قَلْبِهِ»^(۲).

واته: نه بو جه عدی زه مریی رضی اللہ عنہ که له هاوه لانه، ده لئی: پیغه مبهر ﷺ فه رموو به تی: هر که سینک سنی جار جومعه ته رک بکات و نه یکات و گوئی پینده دا و به که م ته ماشای بکات، نه وه مؤر له سهر دلئی دراوه.

۱۱۲۶- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ تَرَكَ الْجُمُعَةَ، ثَلَاثًا، مِنْ غَيْرِ ضُرُورَةٍ، طَبَعَ اللَّهُ عَلَى قَلْبِهِ»^(۳).

واته: جابیری کوری عه بدوللا رضی اللہ عنہ ده لئی: پیغه مبهری خوا ﷺ فه رموو به تی: هر که سینک سنی جومعه بچوینی به بی هوکارنکی ناچاریی نه وه خوا مؤر له سهر دلئی ده دات.

۱۱۲۷- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «أَلَا هَلْ عَسَى أَحَدُكُمْ أَنْ يَتَّخِذَ الصُّبَّةَ مِنَ الْعَنَمِ عَلَى رَأْسِ مِيلٍ أَوْ مِيلَيْنِ، فَيَتَعَدَّرَ عَلَيْهِ الْكَلْبُ، فَيَرْتَفِعَ، ثُمَّ تَجِيءُ الْجُمُعَةُ فَلَا يَجِيءُ وَلَا يَشْهَدُهَا، وَتَجِيءُ الْجُمُعَةُ فَلَا يَشْهَدُهَا، وَتَجِيءُ الْجُمُعَةُ فَلَا يَشْهَدُهَا، حَتَّى يُطَبَعَ عَلَى قَلْبِهِ»^(۴).

(۱) صحیح لغیره.

(۲) صحیح. أخرجه أبو داود: ۱۰۵۲، والترمذي: ۵۰۰، والنسائي: ۱۳۶۹.

(۳) حسن صحیح. وانظر الذي قبله.

(۴) حسن.

واته: نه بو هوره پره ﷺ ده لئى: پيغه مبهري خوا ﷺ فه رمويه تى: ناگاداربن و گوى بگرن! نزیکه و له وانه يه يه کيکتان کومه له مه رتيكى هه بئ و بو خاترى له وه پراندانيان ميلنيک دوو ميل له شار دوور بکه ويته وهو، نه گهر له وهر و پاوان نه ما زياتر بوى هه لکشي، که چي جومعه يه ک به سه ردا ديت و نايه ته جومعه و ناماده ي نويز نايئ، جومعه ديت وه نايه ته جومعه و ناماده ي نويزي جومعه نايئ، جومعه ديت وهو، نايه ته جومعه و ناماده ي نويزي جومعه نايئ، هه تا کو دلي مور ده کرى.

۱۱۲۸- عَنْ سَمْرَةَ بْنِ جُنْدَبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَ: «مَنْ تَرَكَ الْجُمُعَةَ مُتَعَمِّدًا، فَلَيْتَصَدَّقُ بِدَيْنَارٍ، فَإِنْ لَمْ يَجِدْ، فَيَنْصِفِ دِينَارٍ»^(۱).

واته: سه موره ي كورى جونده ب ﷺ ده گيرتته وه پيغه مبهري ﷺ فه رمويه تى: ههر كه سيك به نه نقه ست و بئ پاساو وازيني له جومعه، با ديناريك له كه فاره تى بدات، نه گهر ده ستي نه كه وت با نيو دينار بكاته كه فاره ت.

بابه ت: نه وه ي ده ر باره ي نويزي پيش جومعه هاتوه

۱۱۲۹- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «يَرْكَعُ قَبْلَ الْجُمُعَةِ أَرْبَعًا، لَا يَفْصِلُ فِي شَيْءٍ مِنْهُنَّ»^(۲).

واته: ئيبنو عه عباس ﷺ ده لئى: پيغه مبهري ﷺ پيش جومعه چوار ركات نويزي ده كرد و، نيوانى نه ده خسته ركاته كان (به سه لام دانه وه).

بابه ت: نه وه ي ده ر باره ي نويزي دواي جومعه هاتوه

۱۱۳۰- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، أَنَّهُ كَانَ «إِذَا صَلَّى الْجُمُعَةَ انْصَرَفَ فَصَلَّى سَجْدَتَيْنِ فِي بَيْتِهِ» ثُمَّ قَالَ: «كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَصْنَعُ ذَلِكَ»^(۳).

(۱) ضعيف. أخرجه أبو داود: ۱۰۵۳، والنسائي: ۱۳۷۲.

(۲) ضعيف جداً.

(۳) صحيح. أخرجه البخاري: ۹۳۷، ومسلم: ۷۲۹ و ۸۸۲، وأبو داود: ۱۱۲۷ و ۱۱۲۸ و ۱۱۳۰ و ۱۱۳۲ و ۱۲۵۲، والترمذي: ۵۲۱، والنسائي: ۸۷۳ و ۱۴۲۷ و ۱۴۲۸.

واته: عه بدوللای کورې عومهر ﷺ ده گپړېته وه، کاتیک نوږی جومعه ی ده کرد و ته واو ده بوو، دوو رکات نوږی له مال ه وه ده کرد، پاشان گوتوویه تی: پیغه مبهری خوا ﷺ به و جوړه ی کردوه.

۱۱۳۱- عَنْ سَالِمٍ، عَنْ أَبِيهِ ﷺ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ «كَانَ يُصَلِّي بَعْدَ الْجُمُعَةِ رَكَعَتَيْنِ»^(۱).

واته: سالم له باوکیه وه ﷺ ده گپړېته وه، پیغه مبهری خوا ﷺ له دوا ی نوږی جومعه دوو رکات نوږی ده کرد.

۱۱۳۲- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ﷺ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِذَا صَلَّيْتُمْ بَعْدَ الْجُمُعَةِ فَصَلُّوا أَرْبَعًا»^(۲).

واته: نه بو هور ه پر ه ﷺ ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ فه رموویه تی: نه گهر له دوا ی نوږی جومعه نوږتان کرد، نه وه چوار رکات بکه ن.

بابه ت: نه وه ی که ده رباره ی دانیشتنی به نه لقه و

دانیشتنی "احتباء" هاتووه له روژی جومعه دا

پیش نوږن کردن کاتیک نیمام وتار دهدات

۱۱۳۳- عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ ﷺ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ «نَهَى أَنْ يُحَلَّقَ فِي الْمَسْجِدِ يَوْمَ الْجُمُعَةِ قَبْلَ الصَّلَاةِ»^(۳).

واته: عه مری کورې شوعه یب له باوکیه وه، له باپیره وه ﷺ ده گپړېته وه، گوتوویه تی: پیغه مبهری خوا ﷺ قه ده غه ی کردوه له مزگه وت له روژی جومعه دا به نالقه دانیشن پیش نوږن کردن (واته: ده بی به ریز دانیشن نه ک به شیوازی نه لقه تا نوږن ده کری).

۱۱۳۴- عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ ﷺ، قَالَ: «نَهَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَنِ الْإِحْتِبَاءِ يَوْمَ الْجُمُعَةِ» يَعْنِي وَالْإِمَامَ يَخْطُبُ^(۴).

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۹۳۷، ومسلم: ۷۲۹ و ۸۸۲، وأبو داود: ۱۱۲۷ و ۱۱۲۸ و ۱۱۳۰ و ۱۱۳۲ و ۱۲۵۲، والترمذي: ۵۲۱، والنسائي: ۸۷۳ و ۱۴۲۷ و ۱۴۲۸.

(۲) صحیح. أخرجه مسلم: ۸۸۱، وأبو داود: ۱۱۳۱، والترمذي: ۵۲۳، والنسائي: ۱۴۲۶.

(۳) حسن. أخرجه أبو داود: ۱۰۷۹، والترمذي: ۳۲۲، والنسائي: ۷۱۴ و ۷۱۵ مختصراً.

(۴) حسن.

واته: عه‌میری کوری شو‌عه‌یب له باوکییه‌وه، له باپیری‌ه‌وه ﷺ، ده‌گیریت‌ه‌وه، ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ قه‌ده‌غهی کردوه له دانیشن به شیوازی «إحتباء» له کاتیکدا که ئیام وتار ده‌دات.

الإحتباء: دانیشن به جوړیک نه‌ژنوکانت و رانت به سنگته‌وه بنوسین و به ده‌ست، یان به شتیک بیانگری، نه‌و جوړه دانیشننه‌وه خو دینی.

بابه‌ت: بانگدانی روژی جومعه

۱۱۳۵- عَنِ السَّائِبِ بْنِ يَزِيدَ ﷺ، قَالَ: «مَا كَانَ لِرَسُولِ اللَّهِ ﷺ إِلَّا مُؤَدُّنٌ وَاحِدٌ، إِذَا خَرَجَ أَدْنَ، وَإِذَا نَزَلَ أَقَامَ» وَأَبُو بَكْرٍ وَعُمَرُ كَذَلِكَ، فَلَمَّا كَانَ عَثْمَانُ وَكَثُرَ النَّاسُ، زَادَ النَّدَاءَ الثَّلَاثَ عَلَى دَارٍ فِي السُّوقِ، يُقَالُ لَهَا: الزُّورَاءُ، فَإِذَا خَرَجَ أَدْنَ، وَإِذَا نَزَلَ أَقَامَ»^(۱).

واته: ساییب کوری یه‌زید ﷺ ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ ته‌نها یه‌ک بانگیژی هه‌بوو، کاتیک ده‌چووه سه‌ر مینه‌ر بانگی ده‌دا، وه کاتیک ده‌هاته خواری له مینه‌ر قامه‌تی ده‌کرد، له سه‌رده‌می نه‌بو به‌کر و عومه‌ریش هه‌ر وابوو، به‌لام له سه‌رده‌می عوساندا که خه‌لک زور بوو بانگی سینه‌می زیاد کرد له سه‌رباتیکی له بازار که پییان ده‌گوت: «الزوراء»، جا کاتیک ده‌رده‌چوو (بو سه‌ر مینه‌ر) بانگی ده‌فه‌رموو، وه کاتیک داده‌به‌زی قامه‌تی ده‌کرد.

بابه‌ت: رووکردنه ئیمام له‌کاتی وتاردا

۱۱۳۶- عَنْ عَدِيِّ بْنِ ثَابِتٍ، عَنْ أَبِيهِ ﷺ، قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ ﷺ «إِذَا قَامَ عَلَى الْمِنْبَرِ، اسْتَقْبَلَهُ أَصْحَابُهُ بِوُجُوهِهِمْ»^(۲).

واته: عه‌دی کوری ساییت له باوکییه‌وه ﷺ، ده‌گیریت‌ه‌وه، ده‌لی: کاتیک که پیغه‌مبه‌ر ﷺ ده‌چووه سه‌ر مینه‌ر، هاوه‌لان رووبه‌روو به‌رانبه‌ری ده‌بوون.

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۹۱۲، وأبو داود: ۱۰۸۷، والترمذي: ۵۱۶، والنسائي: ۱۳۹۲_۱۳۹۴.

(۲) صحیح لغیره.

بابهټ: نهوهى دهر بارههى نهو کاتهى روژى جومعه هاتووه که نوميد وايه دعواى تيدا گيرا دهبيت

١١٣٧- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّ فِي الْجُمُعَةِ سَاعَةً، لَا يُوَافِقُهَا رَجُلٌ مُسْلِمٌ، قَاتِمٌ يُصَلِّي، يَسْأَلُ اللَّهَ فِيهَا خَيْرًا، إِلَّا أَعْطَاهُ» وَقَلَّلَهَا بِيَدِهِ ^(١).

واته: نه بو هوره پره رضي الله عنه ده لى: پيغه مبهري خوا ﷺ فهرموويه تى: بيگومان سه عاتيك (يان سات و كاتيك) هه به له روژى جومعه دا نه گهر مروفي مسولمان له و كاته دا به ناگابى و نويز يان دعواى تيدا بكات و داواى چا كه و خير بكات له خوا، نه وه بيگومان خوا پيداويستيه كه ي جيبه جي ده كات، وه به ده ستي تاماژه ي كه مى ماوه كه كرد.

١١٣٨- عَنْ كَثِيرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ عَوْفِ الْمُرَزِيِّ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ رضي الله عنه، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، يَقُولُ: «فِي يَوْمِ الْجُمُعَةِ سَاعَةٌ مِنَ النَّهَارِ، لَا يَسْأَلُ اللَّهَ فِيهَا الْعَبْدُ شَيْئًا إِلَّا أُعْطِيَ سُؤْلَهُ» قِيلَ: أَيُّ سَاعَةٍ؟ قَالَ: «حِينَ تُقَامُ الصَّلَاةُ إِلَى الْإِنْصِرَافِ مِنْهَا» ^(٢).

واته: كه سيري كورى عه بدوللاى كورى عه مري كورى عه و فى موزه نبي له باوكيه وه، له باپيره وه رضي الله عنه ده گير يته وه ده لى: گويم له پيغه مبهري خوا ﷺ بوو ده يفهرموو: له روژى جومعه دا ساتيك هه به له روژه كه يدا كه ههر به نده به كه له و كاته دا داواى ههر شتيك بكات (خير بين)، به دلنيايي خوا دوو عا كه ي گيرا ده كات، گو تيان: كام ساته به؟ فهرمووى: كاتى قامه ت ده كرى بو نويز كردن تاكو نويز ته واو ده بين.

١١٣٩- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سَلَامٍ رضي الله عنه، قَالَ: قُلْتُ وَرَسُولُ اللَّهِ ﷺ جَالِسٌ: إِنَّا لَنَجِدُ فِي كِتَابِ اللَّهِ: «فِي يَوْمِ الْجُمُعَةِ سَاعَةٌ لَا يُوَافِقُهَا عَبْدٌ مُؤْمِنٌ يُصَلِّي يَسْأَلُ اللَّهَ فِيهَا شَيْئًا إِلَّا قَضَى لَهُ حَاجَتَهُ». قَالَ عَبْدُ اللَّهِ: فَأَشَارَ إِلَيَّ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «أَوْ بَعْضُ سَاعَةٍ» فَقُلْتُ: صَدَقْتَ، أَوْ بَعْضُ سَاعَةٍ. قُلْتُ: أَيُّ سَاعَةٍ هِيَ؟ قَالَ: «هِيَ آخِرُ سَاعَاتِ النَّهَارِ». قُلْتُ: إِنَّهَا لَيْسَتْ سَاعَةً صَلَاةً، قَالَ: «بَلَى، إِنَّ الْعَبْدَ الْمُؤْمِنَ إِذَا صَلَّى ثُمَّ جَلَسَ، لَا يَحْسِبُهُ إِلَّا الصَّلَاةَ، فَهُوَ فِي الصَّلَاةِ» ^(٣).

(١) صحيح. أخرجه البخاري: ٩٢٥، ومسلم: ٨٥٢، وأبو داود: ١٠٤٦، والترمذي: ٤٩١ و ٣٣٣٩، والنسائي: ١٤٣١ و ١٤٣٢.

(٢) ضعيف جداً. أخرجه الترمذي: ٤٩٠.

(٣) حسن صحيح.

واته: عه‌بدوڵڵای كۆری سه‌لام ﷺ ده‌لی: پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ دانیشتبوو منیش گوتم: ئێمه له كتیبه‌كه‌ی خوادا سه‌عاتیک ده‌بینین له‌ رۆژی جومعه‌دا كه له‌وكاته‌دا مرۆفی مسوڵمان نوێز و دو‌عا بکات و هه‌ر شتیک داوا بکات به‌ دلنیا‌یی خوا پێوستیه‌كه‌ی بۆ به‌جێ ده‌هێنێ، جا عه‌بدوڵڵا ده‌لی: پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ ئاماژه‌ی بۆ کردم، كه یان به‌شیکه له سه‌عاتیک، منیش گوتم: راست ده‌فه‌رموی، یان به‌شیکه له سه‌عاتیک، (عه‌بدوڵڵا ده‌لی): گوتم: كام ساته‌یه؟ فه‌رموی: كۆتا ساته‌كانی رۆژی جومعه‌یه، گوتم: خۆ ئه‌و كاته كاتی نوێز نه‌یه؟ فه‌رموی: به‌لێ كاتی نوێزه، بێگومان ئه‌گه‌ر هه‌ر به‌نده‌یه‌ك نوێزی كرد، پاشان دانیشت، دانیشتن و مانه‌وه‌كه‌ی ته‌نها بۆ چاره‌پروانكردنی نوێزی داها‌توو بوو، ئه‌وه وه‌ك ئه‌وه وایه له‌ نوێزدا بێ.

بابه‌ت: دوازه‌ ركاتی نوێزی سوننه‌ت

۱۱۴۰- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ تَابَرَ عَلَيَّ ثِنْتِي عَشْرَةَ رَكَعَةً مِنَ السَّنَةِ، بُنِيَ لَهُ بَيْتٌ فِي الْجَنَّةِ، أَرْبَعٌ قَبْلَ الظُّهْرِ، وَرَكَعَتَيْنِ بَعْدَ الظُّهْرِ، وَرَكَعَتَيْنِ بَعْدَ الْمَغْرِبِ، وَرَكَعَتَيْنِ بَعْدَ الْعِشَاءِ، وَرَكَعَتَيْنِ قَبْلَ الْفَجْرِ»^(۱).

واته: عایشه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ده‌لی: پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رمویه‌تی: هه‌ر كه‌سێك به‌رده‌وام بێ له‌سه‌ر دوازه‌ ركاتی نوێزی سوننه‌ت، ئه‌وه مائیکي بۆ دروست ده‌کری له‌ به‌هه‌شتدا، چوار ركات پێش نوێزی نیوه‌رۆ، دوو ركات دوا‌ی نیوه‌رۆ، دوو ركات دوا‌ی مه‌غریب، دوو ركات دوا‌ی عیशा، دوو ركات پێش نوێزی به‌یانی.

۱۱۴۱- عَنْ أُمِّ حَبِيبَةَ بِنْتِ أَبِي سُفْيَانَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: «مَنْ صَلَّى فِي يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ ثِنْتِي عَشْرَةَ رَكَعَةً، بُنِيَ لَهُ بَيْتٌ فِي الْجَنَّةِ»^(۲).

واته: ئوممو حه‌بیبه‌ی كچی ئه‌بو سو‌فیان رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ده‌گیرێته‌وه پێغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رمویه‌تی: هه‌ر كه‌سێك له‌ شه‌و و رۆژێكدا دوازه‌ ركات نوێز (ی سوننه‌ت) بکات، مائیکي له‌ به‌هه‌شتدا بۆ دروست ده‌کری.

(۱) صحیح لغیره. أخرجه مسلم: الترمذي: ۴۱۴، والنسائي: ۱۷۹۴.

(۲) صحیح. أخرجه مسلم: ۷۲۸، وأبو داود: ۱۲۵۰، والترمذي: ۴۱۵، والنسائي: ۱۷۹۶_۱۷۹۹ و ۱۸۰۱۱_۱۸۱۰.

۱۱۴۲- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ صَلَّى فِي يَوْمِ ثِنْتَيْ عَشْرَةَ رَكْعَةً، بُنِيَ لَهُ بَيْتٌ فِي الْجَنَّةِ، رَكْعَتَيْنِ قَبْلَ الْفَجْرِ، وَرَكْعَتَيْنِ قَبْلَ الظُّهْرِ، وَرَكْعَتَيْنِ بَعْدَ الظُّهْرِ، وَرَكْعَتَيْنِ - أَظْنُهُ قَالَ: قَبْلَ العَصْرِ - وَرَكْعَتَيْنِ بَعْدَ الْمَغْرِبِ - أَظْنُهُ قَالَ: وَرَكْعَتَيْنِ بَعْدَ العِشَاءِ الْآخِرَةِ -»^(۱).

واته: نه بو هوربه يره ﷺ ده لى: پيغه مبهري خوا ﷺ فهرموويه تى: هه ر كه سيك له ر وژنكدا دوازده ركات نويز بكات، مالىكى بو دروست ده كرى له بهه شتدا، دوو ركات پيش نويزى به يانى، دوو ركات پيش نويزى نيوه ر و، دوو ركات دواى نويزى نيوه ر و، وه و ايزانم فهرمووى: دوو ركات پيش نويزى عهصر، وه دوو ركات دواى نويزى مه غريب، و ايزانم فهرمووى: دوو ركات دواى نويزى عيشا.

بابه ت: نه و فهرموودانه ي ده ر باره ي دوو ركاتى پيش نويزى به يانى هاتوون

۱۱۴۳- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضي الله عنهما، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ، «كَانَ إِذَا أَضَاءَ لَهُ الْفَجْرُ صَلَّى رَكْعَتَيْنِ»^(۲).

واته: ئيبنو عومهر رضي الله عنهما ده گيرته وه پيغه مبهري ﷺ كاتيك به يانى داده هات و كاتى نويزى به يانى ده هات، دوو ركات (پيش كردنى نويزى به يانى) نويزى سوننه تى ده كرد.

۱۱۴۴- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضي الله عنهما، قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ، «يُصَلِّي الرَّكْعَتَيْنِ قَبْلَ العُدَاةِ، كَأَنَّ الْأُدَانَ بِأُدْنِيهِ»^(۳).

واته: ئيبنو عومهر رضي الله عنهما ده لى: پيغه مبهري خوا ﷺ دوو ركات نويزى پيش نويزى به يانى ده كرد، به جوړنك (كورت و پوختى ده كرد) وه ك نه وهى قامه ت بكرى (واته: دوو ركاته كه ي دريژ نه ده كرده وه چوون كه سيك پيش قامه ت نويز داده به سته ي وه په له ده كات كه فرياي نويز بكه وى، ناوا كورت و پوختى ده كرده وه).

(۱) ضعيف، والحديث صحيح بلفظ: «وَأَزْبَعَ رَكْعَاتِ قَبْلَ الظُّهْرِ». أخرجه النسائي: ۱۸۱۱ من قوله: «مَنْ صَلَّى... فِي الْجَنَّةِ».

(۲) صحيح.

(۳) صحيح. أخرجه البخاري: ۹۹۵، ومسلم: ۷۴۹/۱۵۷، والترمذي: ۴۶۱.

۱۱۴۵- عَنْ حَفْصَةَ بِنْتِ عُمَرَ رضی اللہ عنہا، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم، «كَانَ إِذَا نُودِيَ لِصَلَاةِ الصُّبْحِ، رَكَعَ رَكَعَتَيْنِ خَفِيفَتَيْنِ، قَبْلَ أَنْ يَقُومَ إِلَى الصَّلَاةِ»^(۱).

واته: حه‌فصه‌ی کچی عومر رضی اللہ عنہا ده‌گپړیته‌وه، که پیغه‌مبه‌ری خوا صلی اللہ علیہ وسلم کاتیک بانگ ده‌درا بو نوږزی به‌یانی دوو رکاتی کورت و پوختی ده‌کرد، پیش نه‌وه‌ی هه‌لسی بو نوږز.

۱۱۴۶- عَنْ عَائِشَةَ رضی اللہ عنہا، قَالَتْ: كَانَ النَّبِيُّ صلی اللہ علیہ وسلم «إِذَا تَوَضَّأَ صَلَّى رَكَعَتَيْنِ ثُمَّ خَرَجَ إِلَى الصَّلَاةِ»^(۲).

واته: عائشه رضی اللہ عنہا ده‌لې: پیغه‌مبه‌ر صلی اللہ علیہ وسلم کاتیک ده‌ستنوږزی ده‌گرت پیش نه‌وه‌ی بجی بو نوږز دوو رکات نوږزی ده‌کرد.

۱۱۴۷- عَنْ عَلِيٍّ رضی اللہ عنہ، قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ صلی اللہ علیہ وسلم «يُصَلِّي الرُّكَعَتَيْنِ عِنْدَ الْإِقَامَةِ»^(۳).

واته: علی رضی اللہ عنہ ده‌لې: پیغه‌مبه‌ر صلی اللہ علیہ وسلم دوو رکات نوږزی ده‌کرد نریک کاتی قامه‌ت کردن.

بابه‌ت: نه‌وه‌ی که له دوو رکاتی

پیش نوږزی به‌یانی دا چي ده‌خوینریت

۱۱۴۸- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، أَنَّ النَّبِيَّ صلی اللہ علیہ وسلم «قَرَأَ فِي الرُّكَعَتَيْنِ قَبْلَ الْفَجْرِ: ﴿قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ﴾^(۱) وَ ﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ﴾^(۲)»^(۴).

واته: نه‌بو هوره‌یره رضی اللہ عنہ ده‌گپړیته‌وه پیغه‌مبه‌ر صلی اللہ علیہ وسلم له دوو رکاتی پیش نوږزی به‌یانیدا: ﴿قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ﴾^(۱) و ﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ﴾^(۲) ی ده‌خویند.

۱۱۴۹- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضی اللہ عنہما، قَالَ: رَمَقْتُ النَّبِيَّ صلی اللہ علیہ وسلم شَهْرًا، «فَكَانَ يَقْرَأُ فِي الرُّكَعَتَيْنِ قَبْلَ الْفَجْرِ: ﴿قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ﴾^(۱) وَ ﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ﴾^(۲)»^(۵).

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۶۱۸، ومسلم: ۷۲۳، والترمذي: ۴۳۳، والنسائي: ۵۸۳ و ۱۷۶۰ و ۱۷۷۶.

(۲) صحیح.

(۳) ضعيف.

(۴) صحیح. أخرجه مسلم: ۷۲۶، وأبو داود: ۱۲۵۶، والنسائي: ۹۴۵.

(۵) حسن. أخرجه الترمذي: ۴۱۷، والنسائي: ۹۹۲.

واته: ثینو عومەر ﷺ ده لئ: مانگیک سه رنجی پیغه مبهرم دا ﷺ (بۆ ته وهی بزانه له دوو رکاتی پیش نوژی به یانی چی ده خوینی)، جا پیغه مبهرم ﷺ له دوو رکاته که ی پیش نوژی به یانی: ﴿قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ﴾ (۱) و ﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ﴾ (۱) ی ده خویند.

۱۱۵۰- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يُصَلِّي رَكَعَتَيْنِ قَبْلَ الْفَجْرِ، وَكَانَ يَقُولُ: «نِعْمَ السُّورَتَانِ هُمَا، يُفْرَأُ بِهِمَا فِي رَكَعَتِي الْفَجْرِ، ﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ﴾ (۱) وَ ﴿قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ﴾ (۱)» (۱).

واته: عائشه ﷺ ده لئ: پیغه مبهری خوا ﷺ پیش نوژی به یانی دوو رکات نوژی ده کرد، ده یه فرموو: باشترین دوو سووره ت که تییاندا بخوینی ئەم دوو سووره تەن: ﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ﴾ (۱) و ﴿قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ﴾ (۱).

بابەت: ئەوهی که ئەگەر قامەتی نوژی کرا نابێ جگە له نوژی هه رزه که هیچ نوژیکی تر بکری

۱۱۵۱- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «إِذَا أُقِيمَتِ الصَّلَاةُ، فَلَا صَلَاةَ إِلَّا الْمَكْتُوبَةُ» (۲).
واته: ئەبو هوریره ﷺ ده گپریته وه پیغه مبهری خوا ﷺ هه رمووه تی: ئەگەر قامەت کرا بۆ نوژی، ئەوه جگە له نوژی هه رزه که هیچ نوژیکی دیکه ناکری.

۱۱۵۱- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ غَيْلَانَ قَالَ: حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ قَالَ: أَخْبَرَنَا حَمَادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ أَيُّوبَ، عَنْ عَمْرِو بْنِ دِينَارٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ مِثْلَهُ (۳).
واته: بهم سه نه دهش ئەم هه رمووده گپردراوه ته وه.

۱۱۵۲- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سَرْجِسَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، رَأَى رَجُلًا يُصَلِّي الرُّكَعَتَيْنِ قَبْلَ صَلَاةِ الْعَدَاةِ، وَهُوَ فِي الصَّلَاةِ، فَلَمَّا صَلَّى قَالَ لَهُ: «بِأَيِّ صَلَاتِكَ اعْتَدَدْتَ» (۴).

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ٦١٩، ومسلم: ٧٢٤ واقتصر علي «كَانَ يُصَلِّي رَكَعَتَيْنِ بَيْنَ النَّدَاءِ وَالْإِقَامَةِ».

(۲) صحیح. أخرجه مسلم: ٧١٠، وأبو داود: ١٢٦٦، والترمذي: ٤٢١، والنسائي: ٨٦٥ و ٨٦٦.

(۳) صحیح. أخرجه مسلم: ٧١٠، وأبو داود: ١٢٦٦، والترمذي: ٤٢١، والنسائي: ٨٦٥ و ٨٦٦.

(۴) صحیح. أخرجه مسلم: ٧١٢، وأبو داود: ١٢٦٥، والنسائي: ٨٦٨.

واته: عهبدوللای کوری سهرجیس ﷺ ده گپړټتهوه، پیغهمبهری خوا ﷺ پیاوټکی بینی دوو رکاتی پیش نوټزی بهیانی ده کرد و پیغهمبهریش ﷺ له نوټزدا بوو، جا کاتیک نوټزه که ی کرد بهو پیاوهی فهرموو: کام نوټزه بو خوت حساب ده که ی؟! (واته: نوټزه که ی که به تنها کردت، یان نهو نوټزه ی که له گهل ټیمه کردت، مه بهستی پیغهمبهر ﷺ نهوه بووه که مادام هاتی بو ژووری مزگهوت و نوټز دابه سترابوو، نابی نوټزی سوننهت بکه ی).

۱۱۵۳- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَالِكِ بْنِ بَحْيَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: مَرَّ النَّبِيُّ ﷺ بِرَجُلٍ وَقَدْ أُقِيمَتْ صَلَاةُ الصُّبْحِ، وَهُوَ يُصَلِّي، فَكَلَّمَهُ بِشَيْءٍ لَا أَدْرِي مَا هُوَ، فَلَمَّا انْصَرَفَ أَحْطَنَّا بِهِ نَقُولُ لَهُ: مَاذَا قَالَ لَكَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ؟ قَالَ لِي: «يُوشِكُ أَحَدُكُمْ أَنْ يُصَلِّيَ الْفَجْرَ أَرْبَعًا»^(۱).

واته: عهبدوللای کوری مالیکی کوری بو حهینه ﷺ ده لی: پیغهمبهر ﷺ به لای پیاوټکدا ټیپه ری که لهو کاته دا قامهت بو نوټزی بهیانی کرابوو، وه کابراش نوټزی سوننه تی ده کرد، جا پیغهمبهر ﷺ قسه به کی پی فهرموو نه مزانی چی بوو، کاتیک که له نوټز ته واوبووین، چووینه دهوری کابرا و لیان پرسی پیغهمبهری خوا ﷺ چی پی فهرمووی؟ گوتی: فهرمووی: نزیکه به کیکتان نوټزی بهیانی بکاته چوار رکات (مه بهستی نهوه بوو که قامهت کرا ده بی تنها نوټزی فهرز بکری، که له دوا ی قامهت نوټزی سوننهت کرا، وه ک نهوه وایه له نوټزه فهرزه که زیاد بکری، نهوه ش پیچه وانهی شه ریه ته).

بابهت: نهو که سه ی که دوو رکاتی پیش نوټزی بهیانی ده فهوتی ده بت چیبکات و که ی ده یگپړټتهوه

۱۱۵۴- عَنْ قَيْسِ بْنِ عَمْرٍو رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: رَأَى النَّبِيُّ ﷺ رَجُلًا يُصَلِّي بَعْدَ صَلَاةِ الصُّبْحِ رَكَعَتَيْنِ، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «أَصَلَاةُ الصُّبْحِ مَرَّتَيْنِ؟» فَقَالَ لَهُ الرَّجُلُ: إِي لَمْ أَكُنْ صَلَّيْتُ الرَّكَعَتَيْنِ اللَّتَيْنِ قَبْلَهَا، فَصَلَّيْتُهُمَا. قَالَ: فَسَكَتَ النَّبِيُّ ﷺ^(۲).

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۶۶۳، ومسلم: ۷۱۱، والنسائي: ۸۶۷.

(۲) ضعيف. أخرجه أبو داود: ۱۲۶۷ و ۱۲۶۸، والترمذي: ۴۲۲.

واته: قه یسی کوری عه مر ﷺ ده لئ: پیغه مبه ر ﷺ بینی که پیاویک دوو رکات نويز ده کات له دواى نويزی به یانی، جا پیغه مبه ر ﷺ فرموی: ئایا نويزی به یانیت دوو جار کرد؟ کابرا گوتی: من دوو رکاته که ی پیش نويزی به یانیم نه کردبوو، جا ئیستا کردم، ده لئ: پیغه مبه ر ﷺ لئی بیده نگ بوو (که واته گیرانه وه ی ئه و سوننه ته دروسته).
 ۱۱۵۵- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ﷺ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ «نَامَ عَنْ رُكْعَتِي الْفَجْرِ، فَقَضَاهُمَا بَعْدَ مَا طَلَعَتِ الشَّمْسُ»^(۱).

واته: ئه بو هوپه پره ﷺ ده گیریتته وه، پیغه مبه ر ﷺ بو دوو رکات نويزه که ی به یانی خه وی لیکه وت بوو، جا کاتیک گیرانیه وه خوره لات بوو.

بابه ت: ئه وه ی که ده رباره ی

چوار رکاته که ی پیش نويزی نیوه رو ها تووه

۱۱۵۶- عَنْ قَابُوسَ، عَنْ أَبِيهِ ﷺ، قَالَ: أَرْسَلَ أَبِي إِلَى عَائِشَةَ: أَيُّ صَلَاةٍ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ كَانَ أَحَبَّ إِلَيْهِ أَنْ يُوَاظَبَ عَلَيْهَا؟ قَالَتْ: «كَانَ يُصَلِّي أَرْبَعًا قَبْلَ الظُّهْرِ، يُطِيلُ فِيهِنَّ الْقِيَامَ، وَيُحْسِنُ فِيهِنَّ الرُّكُوعَ وَالسُّجُودَ»^(۲).

واته: قابوس له باوکیه وه ﷺ ده گیریتته وه، ده لئ: باو کم ناردی بو لای عایشه که چ نويزیک له لای پیغه مبه ر ی خوا ﷺ خوشه ویستتر بووه و به رده وام کردوویه تی؟ گوتی: (پیغه مبه ر ﷺ) چوار رکاتی پیش نويزی نیوه رو ی ده کرد و زور تییاندا ده مایه وه و قورئانی تیدا ده خونندن، وه رکوع و سوجه ی زور به تیر و ته وای تیدا ده بردن (واته: له ئه دا کردنی نويزه که په له ی نه ده کرد).

۱۱۵۷- عَنْ أَبِي أَيُّوبَ ﷺ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ يُصَلِّي قَبْلَ الظُّهْرِ أَرْبَعًا إِذَا زَالَتِ الشَّمْسُ، لَا يَفْصِلُ بَيْنَهُنَّ بِتَسْلِيمٍ، وَقَالَ: «إِنَّ أَبْوَابَ السَّمَاءِ تُفْتَحُ إِذَا زَالَتِ الشَّمْسُ»^(۳).

(۱) صحیح. أخرجه مسلم مطولاً: ۶۸۰، والترمذي: ۴۲۳، والنسائي: ۶۲۳.

(۲) ضعيف.

(۳) صحیح دون جملة الفصل. أخرجه أبو داود: ۱۲۷۰.

واته: نه بو نه ییوب ﷺ ده گپرتته وه که پیغه مبهري ﷺ پیش نويزی نیوه پړو چوار رکات نويزی ده کرد، کاتیک که خور لایده دا و له ناوه راستی ناسان ده ترازا، وه نیوانی نه ده خسته چوار رکاته که وه به سه لامدانه وه (پیکه وه ده بکردن)، وه ده یفه رموو: ده رگاکانی ناسان ده کرینه وه کاتیک خور لایدا به ره و خورثاوا.

بابهت: نهو کهسهی که

چوار رکاته کهسهی پیش نويزی نیوه پړو ده فیهوتیت

۱۱۵۸- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ «إِذَا قَاتَهُ الْأَرَبُ قَبْلَ الظُّهْرِ، صَلَّى بَعْدَ الرَّكْعَتَيْنِ بَعْدَ الظُّهْرِ» قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ: لَمْ يُحَدِّثْ بِهِ إِلَّا قَيْسٌ عَنْ شُعْبَةَ^(۱).

واته: عائشه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ده لئ: پیغه مبهري خوا ﷺ کاتیک که چوار رکاتی پیش نويزی نیوه پړو ده فیهوتا، دواي دوو رکاتی دواي نويزی نیوه پړو ده بکرده وه. نه بو عه بدوللا ده لئ: (نه م فهرمووده یه) کهس نه یگپراوه ته وه ته نیا قه یس نه بی له شوعبه وه.

بابهت: نهوهی که دوو رکاتی دواي نويزی نیوه پړو ده فیهوتیت

۱۱۵۹- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَارِثِ، قَالَ: أُرْسِلَ مُعَاوِيَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ إِلَى أُمِّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، فَأَنْطَلَقْتُ مَعَ الرَّسُولِ فَسَأَلْتُ أُمَّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، فَقَالَتْ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ تَبَيَّنَا هُوَ يَتَوَضَّأُ فِي بَيْتِي لِلظُّهْرِ، وَكَانَ قَدْ بَعَثَ سَاعِيًا، وَكَثُرَ عِنْدَهُ الْمُهَاجِرُونَ وَقَدْ أَهَمَّهُ شَأْنُهُمْ، إِذْ ضُرِبَ الْبَابُ، فَخَرَجَ إِلَيْهِ، فَصَلَّى الظُّهْرَ، ثُمَّ جَلَسَ يَقْسِمُ مَا جَاءَ بِهِ، قَالَتْ: فَلَمْ يَزَلْ كَذَلِكَ حَتَّى الْعَصْرِ، ثُمَّ دَخَلَ مَنْزِلِي فَصَلَّى رَكْعَتَيْنِ، ثُمَّ قَالَ: «شَغَلَنِي أَمْرُ السَّاعِي أَنْ أُصَلِّيَهُمَا بَعْدَ الظُّهْرِ، فَصَلَّيْتُهُمَا بَعْدَ الْعَصْرِ»^(۲).

واته: عه بدوللاي کورې حاریس ده لئ: موعاویه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ که سیکی نارد بو لای نومو سه له مه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا منیش له گه ل نیردراوه که پړویشتم، جا پرسیاری له نومو سه له مه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا کرد، نه ویش گوتی: بیگومان پیغه مبهري خوا ﷺ له کاتیکدا له ماله که ی مندا ده ستويزی ده گرت، بو نويزی نیوه پړو و له وکاته شدا یه کیکی ناردبوو بو زه کات کوکردنه وه، نیر خه لکیکی زور له کوچه ران لئی کوپوونه وه و، نه ویش زور گرنگی

(۱) ضعیف. والمعروف بلفظ «بَعْدَهَا» لم يذكر الركعتين. أخرجه الترمذي: ۴۲۶ بلفظ المعروف. وهو صحيح.

(۲) منکر.

به کاروباريان د هدا، له ناکاو له دهرگا درا، نيتير پيغه مبهري ﷺ دهرچوو بو لايان و نويزى نيوه پړوشى کرد، پاشان راسته وخو دانيشت نه وهى نيردراوه کهى پيغه مبهري ﷺ هينابووى دابه شى کرد، جا نوممو سه له مه ﷺ گوتى: بهرده وام خه ريکى نه و دابه شکر دنه بوو، تا کاتى نويزى عصر هات، پاشان هات بو ماله کهى من و دوو رکات نويزى کرد، پاشان فهرمووى: دابه شکر دنى نه وهى که نيردراوه که هينابووى سه رقالى کردم له وهى که نه و دوو رکاتهى دواى نويزى نيوه پړو بکه م، بويه له دواى نويزى عصر کردم.

بابهت: نه وهى دهر باره ي نه وه که سه هاتوو که چوار رکات پيش نيوه پړو ده کات و چوار رکاتيش دواى نيوه پړو

١١٦٠- عَنْ أُمِّ حَبِيبَةَ رضي الله عنها، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «مَنْ صَلَّى قَبْلَ الظُّهْرِ أَرْبَعًا، وَبَعْدَهَا أَرْبَعًا، حَرَمَهُ اللَّهُ عَلَى النَّارِ»^(١).

واته: نوممو حه بيبه رضي الله عنها ده گيرپته وه پيغه مبهري ﷺ فهرموويه تى: هر که سينک پيش نويزى نيوه پړو چوار رکات بکات و، دواى نويزى نيوه پړوش چوار رکات بکات، خوا ناگرى له سهر حه پرام ده کات.

بابهت: نه وهى دهر باره ي نويزى سوننه ت هاتوو له روژدا

١١٦١- عَنْ عَاصِمِ بْنِ صَمْرَةَ السُّلَوِيِّ، قَالَ: سَأَلْنَا عَلِيًّا رضي الله عنه، عَنِ تَطَوُّعِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ بِالنَّهَارِ فَقَالَ: إِنَّكُمْ لَا تَطِيقُونَهُ، فَقُلْنَا: أَخْبَرْنَا بِهِ نَأْخُذُ مِنْهُ مَا اسْتَطَعْنَا، قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ «إِذَا صَلَّى الْفَجْرَ يُمْهَلُ، حَتَّى إِذَا كَانَتِ الشَّمْسُ مِنْ هَاهُنَا - يَعْنِي مِنْ قِبَلِ الْمَشْرِقِ - مِمْقَدَارِهَا مِنْ صَلَاةِ الْعَصْرِ مِنْ هَاهُنَا - يَعْنِي مِنْ قِبَلِ الْمَغْرِبِ - قَامَ فَصَلَّى رَكَعَتَيْنِ، ثُمَّ يُمْهَلُ حَتَّى إِذَا كَانَتِ الشَّمْسُ مِنْ هَاهُنَا، - يَعْنِي مِنْ قِبَلِ الْمَشْرِقِ - مِمْقَدَارَهَا مِنْ صَلَاةِ الظُّهْرِ مِنْ هَاهُنَا قَامَ فَصَلَّى أَرْبَعًا، وَأَرْبَعًا قَبْلَ الظُّهْرِ إِذَا زَالَتِ الشَّمْسُ، وَرَكَعَتَيْنِ بَعْدَهَا، وَأَرْبَعًا قَبْلَ الْعَصْرِ، يَفْصَلُ بَيْنَ كُلِّ رَكَعَتَيْنِ بِالتَّسْلِيمِ عَلَى الْمَلَائِكَةِ الْمُقْرَبِينَ وَالنَّبِيِّينَ، وَمَنْ تَبِعَهُمْ مِنَ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُؤْمِنِينَ»

(١) صحيح. أخرجه أبو داود: ١٢٦٩، والترمذي: ٤٢٧، والنسائي: ١٨١٢_١٨١٧.

قَالَ عَلِيٌّ: فَتِلْكَ سِتُّ عَشْرَةَ رَكْعَةً، تَطَوُّعُ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ بِالنَّهَارِ، وَقَلَّ مَنْ يُدَاوِمُ عَلَيْهَا، قَالَ وَكَيْفَ: زَادَ فِيهِ أَبِي: فَقَالَ حَبِيبُ بْنُ أَبِي ثَابِتٍ يَا أَبَا إِسْحَاقَ مَا أَحْبَبْتُ أَنْ لِي بِحَدِيثِكَ هَذَا مِْلَةً مَسْجِدِكَ هَذَا ذَهَبًا^(۱).

واته: عاصمی کوری زه مړه ی سه لولی ده لی: پر سیارمان له عه لی ﷺ کرد ده باره ی نه و نو یژه سوننه تانه ی که پیغه مبهری خوا ﷺ له رۆژدا نه نجامی ده دان، نه ویش گوتی: ئیوه ناتوانن نه نجامیان بدهن، ئیمه ش گوتمان: بیان بلن ئیمه ش به گویره ی توانا جیبه جیبی ده که یین، گوتی: پیغه مبهری خوا ﷺ کاتی نو یژی به یانی ده کرد راده وه ستا و نو یژی نه ده کرد تا کو خۆر ده گه یشته ئیره له خۆره له لات، به نه ندازه ی نه و کاته ی خۆر ده گاته ئیره له عصر له لای خۆرئاوا (واته: لای مه غریب، خۆر له کو ییه کاتی نو یژی عصر ده بی له لای خۆره له لاتیش به نه ندازه ی نه و ی خۆر بهرز ده بو یه وه) ئنجا دوو رکات نو یژی ده کرد، ئنجا لیی ده گه را تا کو که میک پیش نو یژی نیوه رۆ ئنجا چوار رکاتی ده کرد (واته: پیش نه وه ی نو یژی نیوه رۆ بیی)، ئنجا که نو یژی نیوه رۆ ده بوو چوار رکاتی پیش نو یژه که ده کرد، دوو رکاتی دوا ی نو یژه که ده کرد، وه چوار رکاتی پیش نو یژی عصر ده کرد، له نتوان هه ر دوو رکاتیک نتوانی ده خسته به یینان به سه لام کردن له سه ر فریشته نزیکه کان و پیغه مبه ران و نه وانه ی شو ینیان ده که ون له مسولمانان و پرواداران، جا عه لی گوتی: نه وه شازده رکاته سوننه ته که ی پیغه مبهری خوا ﷺ بوو له رۆژنکدا، وه که من نه وانه ی که به رده وام ده بن له سه ریان (له سه ر نه و شازده رکاته). وه کیع ده لی: باو کم نه وه شی به زیاده هینا بوو: جا حه بیبی کوری نه بو سابت گوتی: نه ی نه بو ئیسحاق نه و فه رموده یه ی توم یی با شتر و به نرختره له و مزگه وته ی تو پر له زپر.

(۱) حسن. أخرجه الترمذي: ۵۹۸ و ۵۹۹، والنسائي: ۸۷۴ و ۸۷۵.

بابهت: نهوهي که دهر بارهه دوو رکاتي پيش نوڙي شيوان هاتووه

۱۱۶۲- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُعَقَّلٍ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ نَبِيُّ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «بَيْنَ كُلِّ أَدَاتَيْنِ صَلَاةٌ» قَالَهَا ثَلَاثًا. قَالَ فِي الثَّلَاثَةِ: «لِمَنْ شَاءَ»^(۱).

واته: عه بدوللاي کوري موغه ففهل رضي الله عنه ده لئ: پيغه مبهري خوا صلى الله عليه وسلم فهرموويه تي: له نيوان هر دوو بانگيک (بانگ و قامه تيک) نوڙيک هه يه، نه و فهرمايشته ي سي جار دوو باره کرده وه، له جاري ستيه مدا فهرمووي: بو که سيک که بيه وي (نه و نوڙه بکات).

۱۱۶۳- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضي الله عنه، يَقُولُ: «إِنْ كَانَ الْمُؤَدُّنُ لِيُؤَدُّنَ عَلَيَّ عَهْدَ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم فَرَى أَنَّهَا الْإِقَامَةُ، مِنْ كَثْرَةِ مَنْ يَقُومُ فَيَصَلِّي الرَّكْعَتَيْنِ قَبْلَ الْمَغْرَبِ»^(۲).

واته: نه نه سي کوري ماليک رضي الله عنه گوتوويه تي: کاتيک بانگيڙ بانگي ده دا له سه رده مي پيغه مبهري خوا صلى الله عليه وسلم، وا ده بينرا که قامه تي نوڙي کراوه له بهر زوري نه و خه لکه ي که هه لده ستان دوو رکاتي پيش نوڙي شيوانيان ده کرد.

بابهت: نهوهي دهر بارهه دوو رکات دواي نوڙي شيوان هاتووه

۱۱۶۴- عَنْ عَائِشَةَ رضي الله عنها، قَالَتْ: «كَانَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم يُصَلِّي الْمَغْرِبَ، ثُمَّ يَرْجِعُ إِلَى بَيْتِي فَيَصَلِّي رَكْعَتَيْنِ»^(۳).

واته: عايشه رضي الله عنها ده لئ: پيغه مبهري صلى الله عليه وسلم نوڙي شيواني (له مزگه وته که ي) ده کرد، پاشان ده هاته وه بو ماله که ي من دوو رکات نوڙي ده کرد.

(۱) صحيح. أخرجه البخاري: ۶۲۴ و ۶۲۷، ومسلم: ۸۲۸، وأبو داود: ۱۲۸۳، والترمذي: ۱۸۵، والنسائي: ۶۸۱.

(۲) صحيح. أخرجه البخاري: ۶۲۵، ومسلم: ۸۳۷، وأبو داود: ۱۲۵۱، والترمذي: ۴۳۶، والنسائي: ۶۸۲.

(۳) صحيح. أخرجه مسلم: ۷۳۰ مطولاً، وأبو داود: ۱۲۵۱، والترمذي: ۴۳۶.

۱۱۶۵- عَنْ رَافِعِ بْنِ خَدِيجٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: أَتَانَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فِي بَنِي عَبْدِ الْأَشْهَلِ، فَصَلَّى بِنَا الْمَغْرِبِ فِي مَسْجِدِنَا، ثُمَّ قَالَ: «ارْكَعُوا هَاتَيْنِ الرَّكَعَتَيْنِ فِي بُيُوتِكُمْ»^(۱).

واته: رافعی کوری خدیج رضی اللہ عنہ ده‌لی: پیغه‌مبهری خوا ﷺ هاته لاما ناو بو ناو به‌نو عه‌بدو لئه‌شه‌هل، له‌ مرگه‌وته‌که‌ی خو‌مان نو‌یژی مه‌غریبی بو‌ کردین، پاشان فه‌رمووی: نه‌و دوو رکاته (ی دوا‌ی نو‌یژ) له‌ ماله‌ کانتان بیان‌که‌ن.

بابه‌ت: چ‌ی ده‌خو‌ینرێ له‌ دوو رکاتی دوا‌ی شیوان

۱۱۶۶- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ رضی اللہ عنہ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ، «كَانَ يَقْرَأُ فِي الرَّكَعَتَيْنِ بَعْدَ صَلَاةِ الْمَغْرِبِ ﴿قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ﴾^(۱) وَ ﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ﴾^(۲)».

واته: عه‌بدو‌للا‌ی کوری مه‌سعوود رضی اللہ عنہ ده‌گی‌رته‌وه، پیغه‌مبهر ﷺ له‌ دوو رکاتی سوننه‌تی دوا‌ی نو‌یژی مه‌غریب: ﴿قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ﴾^(۱) و ﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ﴾^(۲) ده‌خو‌یند.

بابه‌ت: نه‌وه‌ی که‌ ده‌راره‌ی

شه‌ش رکاتی دوا‌ی شیوان هاتوو‌ه

۱۱۶۷- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ، قَالَ: «مَنْ صَلَّى بَعْدَ الْمَغْرِبِ سِتَّ رَكَعَاتٍ لَمْ يَتَكَلَّمْ بَيْنَهُنَّ بِسُوءٍ، عُدِلْنَ لَهُ بِعِبَادَةِ ثِنْتَيْ عَشْرَةَ سَنَةً»^(۳).

واته: نه‌بو هوره‌یره رضی اللہ عنہ ده‌گی‌رته‌وه، پیغه‌مبهر ﷺ فه‌رموویه‌تی: هه‌ر که‌سیک دوا‌ی نو‌یژی مه‌غریب شه‌ش رکات نو‌یژ بکات، وه‌ له‌ نیوانیاندا قسه‌ی خراب نه‌کات، بو‌ی به‌رانبه‌ر ده‌کرێ به‌ په‌رسته‌شی دوا‌زده‌ سال.

(۱) حسن.

(۲) حسن. أخرجه الترمذي: ۴۳۱.

(۳) ضعيف جداً. أخرجه الترمذي: ۴۳۵.

بابهت: نهوهی دهر بارهی نويزی و وتر هاتوو

١١٦٨- عَنْ حَارِجَةَ بْنِ حُدَافَةَ الْعَدَوِيِّ، قَالَ: حَرَجَ عَلَيْنَا النَّبِيُّ ﷺ، فَقَالَ: «إِنَّ اللَّهَ قَدْ أَمَدَّكُمْ بِصَلَاةٍ، لَهَا خَيْرٌ لَكُمْ مِنْ حُمْرِ النَّعَمِ، الْوِترُ، جَعَلَهُ اللَّهُ لَكُمْ فِيمَا بَيْنَ صَلَاةِ الْعِشَاءِ إِلَى أَنْ يَطْلُعَ الْفَجْرُ»^(١).

واته: خاريجه ی کوری حوزافه ی عهده ویی ﷺ ده لی: پیغه مبه ر ﷺ ته شریفی هات بو لامان و فهرمووی: بیگومان خوا سه پره رای نويزه فهرزه کان نويزی کی بو داناون که نه و نويزه بو تيوه له گه له حوشتری سوور باشته (که باشرینی کالاکان بووه له و رۆزگاره)، نويزه که نويزی و وتره، کاته که خوا دایناوه که له نیوان نويزی عیسا و نويزی به یانییه.

١١٦٩- عَنْ عَلِيٍّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ ﷺ: إِنَّ الْوِترَ لَيْسَ بِحَتْمٍ وَلَا كَصَلَاتِكُمُ الْمَكْتُوبَةِ، وَلَكِنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ أَوْتَرَ ثُمَّ قَالَ: «يَا أَهْلَ الْقُرْآنِ أَوْتَرُوا؛ فَإِنَّ اللَّهَ وَتَرَ يُحِبُّ الْوِترَ»^(٢).

واته: عهلی کوری ئەبو تالیب ﷺ ده لی: بیگومان نويزی و وتر فهرز نیه و، وه ک نويزه فهرزه کانتان نیه، به لام پیغه مبه ری خوا ﷺ نويزی و وتری کردوه، پاشان فهرمووی: ئەهی ئەهلی قورئان (مسولمانان) نويزی و وتر بکه ن، چونکه بیگومان خوا تاکه و تاکی خوشده وی (و وتر، واته: تاک).

١١٧٠- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ ﷺ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: «إِنَّ اللَّهَ وَتَرَ يُحِبُّ الْوِترَ. أَوْتَرُوا يَا أَهْلَ الْقُرْآنِ» فَقَالَ أَعْرَابِيٌّ: مَا يَقُولُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ؟ قَالَ: لَيْسَ لَكَ وَلَا لِأَصْحَابِكَ^(٣).

واته: عهبدو لالی کوری مه سعود ﷺ ده گپریته وه، پیغه مبه ر ﷺ فهرمووی ته ی: بیگومان خوا تاکه و تاکی خوشده وی، تيوه ش نويزی و وتر بکه ن ئەهی ئەهلی قورئان (مسولمانان)، ئنجا ده شته کییه ک گوتی: پیغه مبه ری خوا ﷺ چی ده فهرمووی؟ عهبدو لالاش گوتی: ئەوه بو تو و هاوشیوه کانی وه ک تو نیه (عهبدو لالی کوری

(١) صحیح دون قوله: «هِيَ خَيْرٌ لَكُمْ مِنْ حُمْرِ النَّعَمِ». أخرجه أبو داود: ١٤١٨، والترمذي: ٤٥٢.

(٢) صحیح. أخرجه أبو داود: ١٤١٦، والترمذي: ٤٥٣ بإثر ٤٥٤، والنسائي: ١٦٧٥ و ١٦٧٦.

(٣) صحیح لغیره. أخرجه أبو داود: ١٤١٧.

مه سهوود وای ليکداوه ته وه که نه هلی قورئان مه به سستی نه وانه یه که قورئان ده خوینن و قورئان ده زانن، بویه وای به ده شته کیه که گوت، چونکه نه وان قورئان خوینن و خوینده وار نه بوون، به لام جمهوری زانایان ده لین: ثم فهرمووده یه هه موو مسولمانان ده گریته وه).

بابهت: نه وهى ده برارى خویندنى قورئان هاتوو له نويزى ویتردا

١١٧١- عَنْ أَبِي بِنِ كَعْبٍ رضي الله عنه، قَالَ: «كَانَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يُوتِرُ بِ﴿سَبِّحْ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى﴾ (١) وَ ﴿قُلْ يَتَّيْبُهَا الْكٰفِرُونَ﴾ (١) وَ ﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ﴾ (١)»^(١).

واته: ئوبه ی کورى که عب رضي الله عنه ده لی: پیغه مبهرى خوا ﷺ که نويزى ویترى ده کرد سووره تی ﴿سَبِّحْ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى﴾ (١) و ﴿قُلْ يَتَّيْبُهَا الْكٰفِرُونَ﴾ (١) و ﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ﴾ (١) تیدا ده خویندن.

١١٧٢- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رضي الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ «كَانَ يُوتِرُ بِ﴿سَبِّحْ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى﴾ (١) وَ ﴿قُلْ يَتَّيْبُهَا الْكٰفِرُونَ﴾ (١) وَ ﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ﴾ (١)»^(٢).

واته: ئیبنو عه عباس رضي الله عنه ده گپریته وه که پیغه مبهرى خوا ﷺ نويزى ویترى ده کرد، نه وانه ی ده خویندن: ﴿سَبِّحْ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى﴾ (١) و ﴿قُلْ يَتَّيْبُهَا الْكٰفِرُونَ﴾ (١) و ﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ﴾ (١).

١١٧٢م- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ مَنْصُورٍ أَبُو بَكْرٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا شَبَابَةُ، قَالَ: حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ رضي الله عنه، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رضي الله عنه، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ نَحْوَهُ^(٣).

واته: بهم سه نه ده ش ثم فهرمووده گپرداوه ته وه.

(١) صحيح. أخرجه أبو داود: ١٤٢٣، والنسائي: ١٦٩٩ و ١٧٠٠ و ١٧٠١ و ١٧٢٩ و ١٧٣٠.

(٢) صحيح. أخرجه الترمذي: ٤٦٢، والنسائي: ١٧٠٢ و ١٧٠٣.

(٣) صحيح. أخرجه الترمذي: ٤٦٢، والنسائي: ١٧٠٢ و ١٧٠٣.

۱۱۷۳- عَنْ عَبْدِ الْعَزِيزِ بْنِ جُرَيْجٍ، قَالَ: سَأَلْنَا عَائِشَةَ، بِأَيِّ شَيْءٍ كَانَ يُوتِرُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ؟
قَالَتْ: «كَانَ يَقْرَأُ فِي الرَّكْعَةِ الْأُولَى بِ﴿سَبِّحْ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى﴾ (۱) ، وَفِي الثَّانِيَةِ ﴿قُلْ يَا أَيُّهَا
الْكَافِرُونَ﴾ (۱) ، وَفِي الثَّلَاثَةِ ﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ﴾ (۱) وَالْمُعَوَّدَتَيْنِ» (۱).

واته: عه بدولعه زیزی کوری جو ره یج ﷺ ده لئ: پرسایرمان له عائشه کرد تاخو
پیغه مبهری خوا ﷺ له ویتره کاندای چی ده خویند؟ نه ویش گوتی: له پرکاتی به که مدها
﴿سَبِّحْ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى﴾ (۱) ، وه له پرکاتی دووه مدها ﴿قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ﴾ (۱) ،
وه له پرکاتی سییه مدها ﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ﴾ (۱) و ﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ﴾ (۱) و
﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ﴾ (۱) هی ده خویند.

۱۱۷۴- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، قَالَ: «كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يُصَلِّي مِنَ اللَّيْلِ مَثْنَى مَثْنَى، وَيُوتِرُ بِرَكْعَةٍ» (۲).
واته: ئیبنو عومر ﷺ ده لئ: پیغه مبهری خوا ﷺ شه و نوپږی به دوو پرکات، دوو پرکات
ده کرد، وه ویتريشی به یه ک پرکات ده کرد.

۱۱۷۵- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «صَلَاةُ اللَّيْلِ مَثْنَى مَثْنَى، وَالْوُتْرُ رَكْعَةٌ» قُلْتُ:
أَرَأَيْتَ إِنْ غَلَبْتَنِي عَيْنِي، أَرَأَيْتَ إِنْ نِمْتُ؟ قَالَ: اجْعَلْ - أَرَأَيْتَ - عِنْدَ ذَلِكَ النُّجْمِ، فَرَفَعْتُ رَأْسِي، فَإِذَا
السَّمَاءُ، ثُمَّ أَعَادَ فَقَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «صَلَاةُ اللَّيْلِ مَثْنَى مَثْنَى، وَالْوُتْرُ رَكْعَةٌ قَبْلَ الصُّبْحِ» (۳).

واته: ئیبنو عومر ﷺ ده لئ: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: نوپږه کانی شهو (واته:
شه و نوپږ) دوو پرکات دوو پرکات، وه ویتري به ک پرکاته، (نه بو میجله ز که نه م فهرمووده ی
له ئیبنو عومر ﷺ گپراوه ته وه ده لئ:) گوتم: نه ی نه گهر خه و به سهر چاومدها زال
بوو، نه ی نه گهر هاتوو نوستم به پای توچ ده بی؟ نه ویش (ئیبنو عومر ﷺ) وه کو
ئینکاری کردنیک به رانبه ر به نه بو میجله ز) گوتی: سه یرکه له لای نه و نه ستیره به
شتیک ده بینی؟ ده لئ: منیش سه رم به زر کرده وه نه ستیره ی سیاکم بینی، پاشان ئیبنو
عومر ﷺ له قسه که ی خو ی به رده وام بوو، گوتی: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی:
شه و نوپږ دوو پرکات دوو پرکات، ویتريش به ک پرکاته پیش نوپږی به یانی.

(۱) حسن بطرقة وشواهد. أخرجه أبو داود: ۱۴۲۴، والترمذي: ۴۶۳.

(۲) صحيح. أخرجه البخاري: ۹۹۵، ومسلم: ۷۴۹/۱۵۷، والترمذي: ۴۶۱.

(۳) صحيح. أخرجه البخاري: ۹۹۵، ومسلم: ۷۴۹/۱۵۷، والترمذي: ۴۶۱.

۱۱۷۶- عَنِ الْمُطَّلِبِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، قَالَ: سَأَلَ ابْنَ عُمَرَ رَجُلٌ فَقَالَ: كَيْفَ أُوتِرُ؟ قَالَ: «أُوتِرُ بِوَاحِدَةٍ» قَالَ: إِنِّي أَخَشَى أَنْ يَقُولَ النَّاسُ الْبُتْرَاءُ، فَقَالَ: «سُنَّةُ اللَّهِ وَرَسُولِهِ» يُرِيدُ: هَذِهِ سُنَّةُ اللَّهِ وَرَسُولِهِ ﷺ»^(۱).

واته: موته لیبی کوری عه‌بدوللا ﷺ ده‌لی: پیاویک پرسیا ری له ئیبنو عومه ر کرد و گوتی: نویزی ویتیر چۆن بکه‌م؟ نه‌ویش گوتی: به یه‌ک رکات بیکه، گوتی: به‌پراستی من ده‌ترسم خه‌لکی بلین: بوته‌یراء! (ئیبنو عومه ر ﷺ) گوتی: سوننه‌تی خوا و پیغه‌مبه‌ره‌که‌یه‌تی ﷺ، مه‌به‌ستی نه‌وه بوو که نه‌وه سوننه‌تی خوا و پیغه‌مبه‌ره‌که‌یه‌تی ﷺ.

الْبُتْرَاءُ: گچکه‌کراوی وشه‌ی «بتر»ه، به‌شتیک ده‌لین: که‌کلکی برابین.

۱۱۷۷- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: «كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يُسَلِّمُ فِي كُلِّ ثَنَتَيْنِ، وَيُوتِرُ بِوَاحِدَةٍ»^(۲).

واته: عایشه ر ﷺ ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ له‌هه‌موو دوو رکاتیک سه‌لامی ده‌دایه‌وه‌و، نویزی ویتیری به‌یه‌ک رکات ده‌کرد.

بابه‌ت: نه‌وه‌ی ده‌ر باره‌ی قنوتی ناو ویتیر هاتوه‌و

۱۱۷۸- عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: عَلَّمَنِي جَدِّي رَسُولُ اللَّهِ ﷺ كَلِمَاتٍ أَقُولُهَا فِي قُنُوتِ الْوُتْرِ: «اللَّهُمَّ عَافِنِي فِيْمَنْ عَافَيْتَ، وَتَوَلَّنِي فِيْمَنْ تَوَلَّيْتَ، وَاهْدِنِي فِيْمَنْ هَدَيْتَ، وَفِنِي شَرَّ مَا قَضَيْتَ، وَبَارِكْ لِي فِيْمَا أَعْطَيْتَ، إِنَّكَ تَقْضِي وَلَا يُقْضَى عَلَيْكَ، إِنَّهُ لَا يَذِلُّ مَنْ وَالَيْتَ، سُبْحَانَكَ رَبَّنَا تَبَارَكْتَ وَتَعَالَيْتَ»^(۳).

واته: حه‌سه‌نی کوری عه‌لی ﷺ ده‌لی: باپی‌رم پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فیری وشه‌گه‌لیکی کردووم که له‌قنوتی ویتیردا بیانخوینم: خواجه‌پاریزراو و له‌ش ساغم‌بکه‌له‌گه‌ل نه‌وانه‌ی پاریزراوت کردوون، وه‌پشتگی‌ریم بکه‌له‌گه‌ل نه‌وانه‌ی پشتگی‌ریت کردوون،

(۱) ضعیف.

(۲) صحیح. أخرجه مسلم مطولاً ومختصراً: ۷۳۶، وأبو داود: ۱۳۳۵ و ۱۳۳۶ و ۱۳۳۷، والترمذي: ۴۴۰ و ۴۴۱، والنسائي: ۶۳۵ و ۱۳۲۸ و ۱۶۹۶.

(۳) صحیح. أخرجه أبو داود: ۱۴۲۵، والترمذي: ۴۶۴، والنسائي: ۱۷۴۵ و ۱۷۴۶.

وه رينمونيم بکه له گه ل ئهوانه ي رينمونيت کردوون، وه له خراپه ي ئهوه ي بربارت له سهر داوه بمپاريزه، وه بهر ه کهت بخه ئهوه ي که پيت به خشيوم، بهراستی ههر تو بربار ده ده يت و کهس بربار نادات به سهرتدا، بهراستی ئهوه ي تو پشتی بگری ههرگيز زه بوون و ريسوا نابيت، پاکي و بيگهردي ههر بو تو به پهروه دگارا بهرزي و بلندي ههر بو تو به.

۱۱۷۹- عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام، أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم كَانَ يَقُولُ: فِي آخِرِ الْوَتْرِ «اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِرِضَاكَ مِنْ سَخِطِكَ، وَأَعُوذُ بِمُعَافَاتِكَ مِنْ عُقُوبَتِكَ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْكَ، لَا أُحْصِي ثَنَاءً عَلَيْكَ، أَنْتَ كَمَا أَثْنَيْتَ عَلَيَّ نَفْسِكَ»^(۱).

واته: عهلي كوري نه بو تاليب عليه السلام ده گيرتته وه كه پيغه مبهري عليه السلام له ويتري كوتاييدا ده يفهرموو: خوايه من په نا به رازي بونت ده گرم له توره يبي و خه شمت، وه په نا به ليخوشبوونه كانت ده گرم له سزاكانت، وه په نا ده گرم به خوت له خوت، من ناتوانم و نازانم به ته واوي سوپاس و ستايشي تو بکه م، تو نه و زاته ي ههر وه كو خوت ستايشي خوتت کردوه.

بابهت: بهرز نه کردنه وه ي ده سته كان له کاتي قنوتدا

۱۱۸۰- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضي الله عنه، أَنَّ نَبِيَّ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم «كَانَ لَا يَرْفَعُ يَدَيْهِ فِي شَيْءٍ مِنْ دُعَائِهِ إِلَّا عِنْدَ الْإِسْتِسْقَاءِ، فَإِنَّهُ كَانَ يَرْفَعُ يَدَيْهِ حَتَّى يَرَى بَيَاضَ إِبْطَيْهِ»^(۲).

واته: نه نه سي كوري ماليك رضي الله عنه ده گيرتته وه، پيغه مبهري خوا عليه السلام له هيچ دووعايه كيدا ده ستي بهرز نه ده کرده وه ته نها له پارانه وه ي باران باريندا نه بي (له نه وه ياندا ده ستي بهرز ده کرده وه)، به جورنيك ده ستي بهرز ده کرده وه و ده پارايه وه له خوا بو باران بارين، سپياتي بن باله كاني ده بينرا.

(۱) صحيح. أخرجه أبو داود: ۱۴۲۷، والترمذي: ۳۵۶۶، والنسائي: ۱۷۴۷.

(۲) صحيح. أخرجه البخاري: ۱۰۳۱، ومسلم: ۸۹۵، وأبو داود: ۱۱۷۰، والنسائي: ۱۵۱۳ و ۱۷۴۸.

بابه‌ت: ده‌ست به‌رز کردنه‌وه له‌ پارانه‌وه‌دا و ده‌ست هه‌نان به‌ روخساردا

١١٨١- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِذَا دَعَوْتَ اللَّهَ فَادْعُ بِبَاطِنِ كَفَيْكَ، وَلَا تَدْعُ بِظُهُورِهِمَا، فَإِذَا فَرَعْتَ فَأَمْسَحْ بِهِمَا وَجْهَكَ»^(١).

واته: ئه‌بنو عه‌بباس رضي الله عنه ده‌لێ: په‌نغه‌مه‌ری خوا ﷺ فه‌رموو په‌ته‌ی: ئه‌گه‌ر له‌ خوا پارایته‌وه، به‌ به‌ری ده‌سته‌کانت به‌پارێوه، به‌ پشته‌ ده‌ست له‌ی مه‌پارێوه، جا کاتیک له‌ دو‌عا بوویه‌وه، ئه‌وه‌ ده‌ست به‌هینه‌ به‌ رووخسارتدا.

بابه‌ت: ئه‌وه‌ی ده‌رباره‌ی قنوت هاتوه په‌ش رکوع و دو‌ای رکوع

١١٨٢- عَنِ أَبِي بِنِ كَعْبٍ رضي الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ «كَانَ يُوتِرُ فَيَقْنُتُ قَبْلَ الرَّكْعَةِ»^(٢).

واته: ئه‌به‌ی کورپی که‌عب رضي الله عنه ده‌گه‌رته‌وه، په‌نغه‌مه‌ری خوا ﷺ نوێزی ویتری ده‌کرد، په‌ش رکوع بردن قنوتی ده‌خویند.

١١٨٣- عَنِ حَمِيدٍ رضي الله عنه، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضي الله عنه، قَالَ: سُئِلَ عَنِ الْقُنُوتِ فِي صَلَاةِ الصُّبْحِ، فَقَالَ: «كُنَّا نَقْنُتُ قَبْلَ الرَّكْعَةِ وَبَعْدَهُ»^(٣).

واته: حومه‌ید له‌ ئه‌نه‌سی کورپی مالیک رضي الله عنه ده‌گه‌رته‌وه، که‌ په‌سیار کرا ده‌رباره‌ی قنوت له‌ نوێزی به‌یانیدا، (ئه‌نه‌س رضي الله عنه) گوتی: ئه‌مه‌ قنوتمان ده‌خویند له‌ په‌ش رکوع و له‌ دو‌ای رکوع.

١١٨٤- عَنِ مُحَمَّدٍ رضي الله عنه، قَالَ: سَأَلْتُ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ رضي الله عنه عَنِ الْقُنُوتِ، فَقَالَ: «قَتَّ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بَعْدَ الرَّكْعَةِ»^(٤).

(١) ضعیف. أخرجه أبو داود: ١٤٨٥.

(٢) صحيح. أخرجه البخاري: ١٩٧١، ومسلم: ١١٥٧، والنسائي: ٢٣٤٦.

(٣) صحيح. أخرجه البخاري: ١٠٠١، ومسلم: ٦٧٧.

(٤) صحيح. أخرجه البخاري: ١٠٠١، ومسلم: ٦٧٧، وأبو داود: ١٤٤٤، والنسائي: ١٠٧١.

واته: موحه ممد ﷺ ده لئى: پرسيامر له نه نه سى کورې مالیک ﷺ کرد دهر باره ی قنوت، نه ویش گوتى: پیغه مبهري خوا ﷺ له دواى رکوع قنوتى ده خویند.

بابه ت: نه وهى دهر باره ی ویتړ هاتوو له کوټایى شهودا

۱۱۸۵- عَنْ مَسْرُوقٍ، قَالَ: سَأَلْتُ عَائِشَةَ رضی اللہ عنہا عَنْ وَتْرِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، فَقَالَتْ: «مِنْ كُلِّ اللَّيْلِ قَدْ أُوتِرَ، مِنْ أَوْلِهِ وَأَوْسَطِهِ، وَأَنْتَهَى وَتْرُهُ حِينَ مَاتَ فِي السَّحْرِ»^(۱).

واته: مه سروق ده لئى: پرسيامر له عائشه رضی اللہ عنہا کرد دهر باره ی نوټرې ویتړې پیغه مبهري خوا ﷺ، نه ویش گوتى: له هه موو کاتيکې شهو نوټرې ویتړې کرده، له سه ره تاي شهو و له ناوه راستى شهودا، وه کوټا ویتړه کاني (تاکو وه فاتى کرد) له نزيک به ره به بيان بوون (له کوټایى شهودا).

۱۱۸۶- عَنْ عَلِيٍّ رضی اللہ عنہ، قَالَ: «مِنْ كُلِّ اللَّيْلِ قَدْ أُوتِرَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ، مِنْ أَوْلِهِ وَأَوْسَطِهِ، وَأَنْتَهَى وَتْرُهُ إِلَى السَّحْرِ»^(۲).

واته: عه لى ﷺ ده لئى: پیغه مبهري خوا ﷺ له هه موو کاتيکې شهودا نوټرې ویتړې کرده، له سه ره تاي شهو و له ناوه راستى شهودا، وه کوټا ویتړه کاني (تاکو وه فاتى کرد) تاکو به ره به بيان بوون.

۱۱۸۷- عَنْ جَابِرٍ رضی اللہ عنہ، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، قَالَ: «مَنْ خَافَ مِنْكُمْ أَنْ لَا يَسْتَيْقِظَ مِنْ آخِرِ اللَّيْلِ، فَلْيُوتِرْ مِنْ أَوَّلِ اللَّيْلِ ثُمَّ لِيَرْقُدْ، وَمَنْ طَمِعَ مِنْكُمْ أَنْ يَسْتَيْقِظَ مِنْ آخِرِ اللَّيْلِ، فَلْيُوتِرْ مِنْ آخِرِ اللَّيْلِ، فَإِنَّ قِرَاءَةَ آخِرِ اللَّيْلِ مَحْضُورَةٌ، وَذَلِكَ أَفْضَلُ»^(۳).

واته: جابیر رضی اللہ عنہ ده گپړي ته وه، پیغه مبهري خوا ﷺ فهرموويه تى: نه گهر به کيکتان ترسى نه وهى هه بوو که له کوټایى شهو خه بهري نه بيته وه، نه وه با له سه ره تاي شهودا نوټرې ویتړه که بکات پاشان بخه وى، نه گهر که سيکيشتان چه زى ليو و ده شيزانى له کوټایى شهودا خه بهري ده بيته وه با نوټرې ویتړه که له کوټایى شهودا بکات، چونکه

(۱) صحيح. أخرجه البخاري: ۹۹۶، ومسلم: ۷۴۵، وأبو داود: ۱۴۳۵، والترمذي: ۴۵۶، والنسائي: ۱۶۸۱.

(۲) حسن صحيح.

(۳) صحيح. أخرجه مسلم: ۷۵۵، والترمذي بإثر: ۴۵۵.

بیگومان قورپان خویندنی کوتایی شه و فریشته کان نامادهی دهن، وه نه وهش باشرینه (که فریشته کان نامادهی دهن له کوتایی شه ودا).

بابهت: نهو که سهی که بخهویت یان بیرى بچیته وه نوپڑى ویتربکات

۱۱۸۸- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ نَامَ عَنِ الْوَتْرِ أَوْ نَسِيَهُ، فَلْيُصَلِّ إِذَا أَصْبَحَ، أَوْ ذَكَرَهُ»^(۱).

واته: نه بو سه عید ﷺ ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ فه رموویه تی: هر که سیک خه وی لیکه وت و ویتری نه کرد بوو، یان له بیرى چوو بوو، با نوپڑه که ی بکات هرکات به یانی داهات یان هرکات به بیرى هاته وه.

۱۱۸۹- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «أَوْتَرُوا قَبْلَ أَنْ تُصْبِحُوا» قَالَ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى: فِي هَذَا الْحَدِيثِ دَلِيلٌ عَلَى أَنَّ حَدِيثَ عَبْدِ الرَّحْمَنِ وَاهٍ^(۲).

واته: نه بو سه عید ﷺ ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ فه رموویه تی: پیش نه وه ی به یانی بکه نه وه (پیش نه وه ی نوپڑى به یانی ببی) نوپڑى ویتربکه ن، موحه ممه دی کوری به حیا ده لی: نه و فه رمووده یه به لگه یه له سه ر نه وه ی که فه رمووده که ی عه بدوپره حمان بی بنه مایه (واته: فه رمووده که ی پیشتر).

بابهت: نه وه ی دهر باره ی ژماره ی رکاته کانی ویتربه اتوه

۱۱۹۰- عَنْ أَبِي أَيُّوبَ الْأَنْصَارِيِّ رضی اللہ عنہ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، قَالَ: «الْوَتْرُ حَقٌّ، فَمَنْ شَاءَ فَلْيُوتِرْ بِخَمْسٍ، وَمَنْ شَاءَ فَلْيُوتِرْ بِثَلَاثٍ، وَمَنْ شَاءَ فَلْيُوتِرْ بِوَاحِدَةٍ»^(۳).

(۱) صحیح. أخرجه أبو داود: ۱۴۳۱، والترمذي: ۴۶۵.

(۲) صحیح. أخرجه مسلم: ۷۵۴، والترمذي: ۴۶۸، والنسائي: ۱۶۸۳ و ۱۶۸۴.

(۳) صحیح. أخرجه أبو داود: ۱۴۲۲، والنسائي: ۱۷۱۱.

واته: ئەبو ئەیوبی ئەنصاریی رضی اللہ عنہ دەگیرێتەووە که پیغەمبەری خوا ﷺ فەرموویەتی: ویتەر (له شهردەرا راست و جیگیره و) ههقه، جا ههر کهس دهیهوئ با به پینج رکات بیكات، وه ههر کهس دهیهوئ با به سێ رکات بیكات، وه ههر کهس دهیهوئ با به یهک رکات بیكات.

۱۱۹۱- عَنْ سَعْدِ بْنِ هِشَامٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: سَأَلْتُ عَائِشَةَ رضی اللہ عنہا، قُلْتُ: يَا أُمَّ الْمُؤْمِنِينَ أَفْتِنِي عَنْ وَتْرِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، قَالَتْ: «كُنَّا نُعِدُّ لَهُ سِوَاكُهُ وَطَهْرَهُ، فَيَبْعَثُهُ اللَّهُ فِيمَا شَاءَ أَنْ يَبْعَثَهُ مِنَ اللَّيْلِ، فَيَتَسَوَّكُ وَيَتَوَضَّأُ، ثُمَّ يُصَلِّي تِسْعَ رَكَعَاتٍ. لَا يَجْلِسُ فِيهَا إِلَّا عِنْدَ الثَّامِنَةِ فَيَدْعُو رَبَّهُ، فَيَذْكُرُ اللَّهَ وَيَحْمَدُهُ وَيَدْعُوهُ، ثُمَّ يَنْهَضُ وَلَا يُسَلِّمُ، ثُمَّ يَقُومُ فَيُصَلِّي التَّاسِعَةَ، ثُمَّ يَقْعُدُ فَيَذْكُرُ اللَّهَ، وَيَحْمَدُهُ وَيَدْعُو رَبَّهُ وَيُصَلِّي عَلَى نَبِيِّهِ، ثُمَّ يُسَلِّمُ تَسْلِيمًا يُسْمِعُنَا، ثُمَّ يُصَلِّي رَكَعَتَيْنِ بَعْدَ مَا يُسَلِّمُ وَهُوَ قَاعِدٌ، فَبَلَغَ إِحْدَى عَشْرَةَ رَكَعَةً، فَلَمَّا أَسَنَّ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ، وَأَخَذَ اللَّحْمَ، أَوْتَرَ بِسَبْعِ وَصَلَّى رَكَعَتَيْنِ بَعْدَ مَا سَلَّمَ»^(۱).

واته: سه عدی کوپی هیشام رضی اللہ عنہ ده لئ: پرسیارم له عایشه رضی اللہ عنہا کرد، گوتم: ئەی دایکی ئیانداران دەر باره ی ویتری پیغەمبەری خوا ﷺ پرسیارم ههیه؟ گوتی: ئیمه سیواک و ناوی دهستنوێژمان بو ئاماده ده کرد، که ی خوا پینی خوشبا به ناگای دههینا له شهودا، ئنجا سیواکی ده کرد، وه دهستنوێژی ده گرت، پاشان نو رکات نوێژی ده کرد له نیوانیاندا دانه ده نیشته تا کو رکاتی ههشته م، (له رکاتی ههشته مدا) له پهروهردگاری ده پارایه وه، یادی خوای ده کرد و سوپاس و ستایشی خوای ده کرد، وه لئی ده پارایه وه، پاشان هه لده ستا و سه لامی نه ده دایه وه، دواتر هه لده ستا رکاتی تویه می ده کرد، پاشان داده نیشته یادی خوای ده کردو، ستایشی ده کرد و له پهروهردگاری ده پارایه وه و سه لاواتی له سه ر پیغەمبەره که ی ﷺ لیده دا، پاشان سه لامی ده دایه وه که ئیمه گوێبان لیده بوو، پاشان دوو رکات نوێژی ده کرد دوا ی سه لامدانه وه به دانیشته وه، ئەوه ده کاته یازده رکات، جا کاتیک پیغەمبەری خوا ﷺ به سالداجوو، که می قه له و بوو، به چهوت رکات ویتری ده کرد، وه دوو رکاتی دوا ی سه لامدانه وه (له چهوت رکاته که) ده کرد.

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۷۶۶، وأبو داود: ۱۳۴۲_۱۳۴۵، والنسائي: ۱۳۱۵ و ۱۷۲۰ و ۱۷۲۱.

۱۱۹۲- عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ رضی اللہ عنہا، قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ، «يُوتِرُ بِسَبْعِ أَوْ بِخَمْسِ، لَا يَفْصِلُ بَيْنَهُنَّ بِتَسْلِيمٍ وَلَا كَلَامٍ»^(۱).

واته: ئوممو سه له مه ﷺ ده لى: پيغه مبهرى خوا ﷺ به كهوت پرکات، يان به پينج پرکات، ويترى ده کرد، كه نه به قسه کردن و نه به سه لامدانه وه نيوانى ئه و پرکاتانه ي جيانه ده کرده وه (تا کوتايى).

بابه ت: نه وه ي كه هاتووه ده رباره ي ويتر له سه فهردا

۱۱۹۳- عَنْ سَالِمٍ، عَنْ أَبِيهِ رضی اللہ عنہ، قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ «يُصَلِّي فِي السَّفَرِ رَكْعَتَيْنِ، لَا يَزِيدُ عَلَيْهِمَا، وَكَانَ يَتَهَجَّدُ مِنَ اللَّيْلِ». قُلْتُ: وَكَانَ يُوتِرُ؟ قَالَ: نَعَمْ^(۲).

واته: سالم له باوكيبه وه ﷺ ده گيرتته وه، ده لى: پيغه مبهرى خوا ﷺ له گه شتدا دوو پرکاتى ده کرد، زياتر له و دووه ي نه ده کرد، وه به شه و شه و نويزى ده کرد، (سالم ده لى) گوتم: ويترى ده کرد؟ گوتمى: به لى.

۱۱۹۴- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، وَابْنِ عُمَرَ رضی اللہ عنہما، قَالَا: «سَنَّ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ صَلَاةَ السَّفَرِ رَكْعَتَيْنِ، وَهُمَا مَمَامٌ غَيْرُ قَصْرِ، وَالْوُتْرُ فِي السَّفَرِ سُنَّةٌ»^(۳).

واته: ئيبنو عه عباس و ئيبنو عومهر رضی اللہ عنہما ده لىن: پيغه مبهرى خوا ﷺ نويزى گه شتبارى کرد به دوو پرکات، وه ئه و دوو پرکاته نويزى ته واون و کورتکراوه نين، وه نويزى ويتر له گه شتدا سوننه تى پيغه مبهره ﷺ.

(۱) صحيح لغيره. أخرجه النسائي: ۱۷۱۴.

(۲) ضعيف جداً.

(۳) ضعيف جداً.

بابهت: نهوهی دهر بارهی نهو دوو رکاتهی دوای وپتر به دانیشتهوه هاتوه

١١٩٥- عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ رضی اللہ عنہا، أَنَّ النَّبِيَّ صلی اللہ علیہ وسلم «كَانَ يُصَلِّي بَعْدَ الْوُتْرِ رَكَعَتَيْنِ خَفِيفَتَيْنِ، وَهُوَ جَالِسٌ»^(١).
واته: نوممو سه له مه رضی اللہ عنہا ده گپرتته وه که پیغه مبهر صلی اللہ علیہ وسلم له دوای نوپزی وپتر دوو رکات نوپزی کورت و پوختی به دانیشتهوه ده کرد.

١١٩٦- عَنْ أَبِي سَلَمَةَ رضی اللہ عنہ، قَالَ: حَدَّثَنِي عَائِشَةُ رضی اللہ عنہا، قَالَتْ: «كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم يُوتِرُ بِوَاحِدَةٍ، ثُمَّ يَرْكَعُ رَكَعَتَيْنِ يَفْرَأُ فِيهِمَا وَهُوَ جَالِسٌ، فَإِذَا أَرَادَ أَنْ يَرْكَعَ، قَامَ فَرَكَعَ»^(٢).
واته: نه بو سه له مه رضی اللہ عنہ ده لی: عائشه رضی اللہ عنہا بوی گپرامه وه گوتی: پیغه مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم یه ک رکات وپتری ده کرد، پاشان دوو رکاتی تری ده کرد و، قورپانی تیدا ده خویند به دانیشتهوه، جا کاتیک ویستبای رکوع بیات، هه لده ستا جا رکوعی ده برد.

بابهت: نهوهی دهر بارهی خهوتنیکی کهم هاتوه له دوای وپتر و دوو رکاتی پیش نوپزی به یانی

١١٩٧- عَنْ عَائِشَةَ رضی اللہ عنہا، قَالَتْ: «مَا كُنْتُ أَلْفِي - أَوْ أَلْقَى - النَّبِيَّ صلی اللہ علیہ وسلم مِنْ آخِرِ اللَّيْلِ إِلَّا وَهُوَ نَائِمٌ عِنْدِي» قَالَ وَكَيْعُ: تَعْنِي بَعْدَ الْوُتْرِ^(٣).

واته: عائشه رضی اللہ عنہا ده لی: هیچ کاتیک نه بووه و نه مدیوه که پیغه مبهر صلی اللہ علیہ وسلم شهو له مالی من بووبی، هه میشه له کوتایی شهوه که دا خهوتووه، وه کیع ده لی: (عائشه رضی اللہ عنہا) مه بهستی له دوای وپتر بووه.

١١٩٨- عَنْ عَائِشَةَ رضی اللہ عنہا، قَالَتْ: «كَانَ النَّبِيُّ صلی اللہ علیہ وسلم إِذَا صَلَّى رَكَعَتِي الْفَجْرِ اضْطَجَعَ عَلَي شِقِّهِ الْأَيْمَنِ»^(٤).

(١) صحیح. أخرجه الترمذي: ٤٧١.

(٢) صحیح.

(٣) صحیح. أخرجه البخاري: ١١٣٣، ومسلم: ٧٤٢، وأبو داود: ١٣١٨.

(٤) حسن صحیح. أخرجه مسلم: ٧٣٦، وأبو داود: ١٣٣٦، والنسائي: ٦٨٥.

واته: عائشه رضی اللہ عنہا ده‌لن: کاتیک پیغه‌مبهر صلی اللہ علیہ وسلم دوو پرکاته‌که‌ی پیش نوپزی به‌یانی ده‌کرد، له‌سه‌ر لای راستی راده‌کشا.

۱۱۹۹- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، قَالَ: «كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم إِذَا صَلَّى رَكَعَتَيِ الْفَجْرِ اضْطَجَعَ»^(۱).

واته: ئەبو هورەپرە رضی اللہ عنہ ده‌لن: پیغه‌مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم کاتیک دوو پرکاتی پیش نوپزی به‌یانی ده‌کرد پالی ده‌دایه‌وه.

بابت: ئەوه‌ی که ده‌بارە‌ی نوپزی و پتر هاتوه له‌سه‌ر پشتی و لاخ

۱۲۰۰- عَنْ سَعِيدِ بْنِ يَسَارٍ، قَالَ: كُنْتُ مَعَ ابْنِ عُمَرَ رضی اللہ عنہما، فَتَخَلَّفْتُ فَأَوْتَرْتُ، فَقَالَ: مَا خَلَفَكَ؟ قُلْتُ: أَوْتَرْتُ، فَقَالَ: أَمَا لَكَ فِي رَسُولِ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ؟ قُلْتُ: بَلَى، قَالَ: «فَإِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم كَانَ يُوتِرُ عَلَيَّ بِعَيْرِهِ»^(۲).

واته: سه‌عیدی کوری به‌سار ده‌لن: له‌گه‌ل ئیبنو عومەر رضی اللہ عنہما بووم (له‌گه‌شتیکدا) منیش لئی دواکه‌وتم (له‌سواریه‌که‌ دابه‌زیم) ئنجا نوپزی و پترم کرد، ئەویش گوتی: بوچی دواکه‌وتی؟ گوتم: نوپزی و پترم کرد، گوتی: ئایا پیغه‌مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم باشترین سه‌رمه‌شقت نیه؟! گوتم: با، گوتی: بیگومان پیغه‌مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم نوپزی و پتری له‌سه‌ر (پشتی) و لاخه‌که‌ی ده‌کرد.

۱۲۰۱- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہما، أَنَّ النَّبِيَّ صلی اللہ علیہ وسلم «كَانَ يُوتِرُ عَلَيَّ رَاحِلَتِهِ»^(۳).

واته: ئیبنو عبباس رضی اللہ عنہما ده‌گیرته‌وه، پیغه‌مبهر صلی اللہ علیہ وسلم له‌سه‌ر (پشتی) و لاخه‌که‌ی نوپزی و پتری ده‌کرد.

(۱) صحیح. أخرجه أبو داود: ۱۲۶۱، والترمذي: ۴۲۰.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۹۹۹، ومسلم: ۷۰۰، وأبو داود: ۱۲۲۴، والترمذي: ۴۷۲، والنسائي: ۷۴۰ و ۷۴۳ و ۷۴۴ و ۱۶۸۶ و ۱۶۸۷ و ۱۶۸۸.

(۳) صحیح لغیره.

بابهت: نهوهي که دهر باره ي نويزي و يتر هاتووه له سهره تاي شهودا

١٢٠٢- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم لِأَبِي بَكْرٍ «أَيَّ حِينٍ تُوتِرُ؟» قَالَ: أَوَّلَ اللَّيْلِ، بَعْدَ الْعَتَمَةِ، قَالَ «فَأَنْتَ يَا عُمَرُ؟» فَقَالَ: آخِرَ اللَّيْلِ، فَقَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم، «أَمَّا أَنْتَ يَا أَبَا بَكْرٍ، فَأَخَذْتَ بِالْوُثْقَى، وَأَمَّا أَنْتَ يَا عُمَرُ، فَأَخَذْتَ بِالْقُوَّةِ»^(١).

حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ سُلَيْمَانُ بْنُ تَوْبَةَ قَالَ: أَنْبَأَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبَّادٍ قَالَ: حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ سَلِيمٍ، عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم، قَالَ لِأَبِي بَكْرٍ، فَذَكَرَ نَحْوَهُ^(٢).

واته: جابیری کوری عه بدوللا رضي الله عنه ده لئ: پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم به نه بو به کری فهرموو: که ی نويزی و يتر ده که ی؟ گوتی: سهره تاي شهو دواي نويزی عيشا، فهرمووی: عومهر نه ی تو (که ی ده یکه ی)؟ نه ویش گوتی: کوتایي شهو، ئنجا پیغه مبهر صلى الله عليه وسلم فهرمووی: نه ی نه بو به کر تو ده ست گرتووه به په تیکي به هیز (واته: ناتهوئ نويزی و يترت له ده ست بچی و زوو ده یکه ی)، وه توش نه ی عومهر ده ست گرتووه به هیز و قووه ت (واته: سوری له سهر نه وه ی که ده بی شهو هه لسیه وه بو شه و نويز و نويزی و يتر).

واته: به م سه نه ده ش ئهم فهرمووده گپردراوه ته وه.

بابهت: به سهو چوون له نويزدا

١٢٠٣- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ رضي الله عنه، قَالَ: صَلَّى رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم فَرَادَ أَوْ نَقَصَ - قَالَ إِبْرَاهِيمُ: وَالْوَهُمُ مِنِّي - فَقِيلَ لَهُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَرِيدُ فِي الصَّلَاةِ شَيْءٌ؟ قَالَ: «إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ، أُنْسَى كَمَا تَنْسُونَ، فَإِذَا نَسِيَ أَحَدُكُمْ فَلْيَسْجُدْ سَجْدَتَيْنِ وَهُوَ جَالِسٌ» ثُمَّ تَحَوَّلَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم فَسَجَدَ سَجْدَتَيْنِ^(٣).

(١) حسن صحيح.

(٢) صحيح.

(٣) صحيح. أخرجه البخاري: ٤٠١، ومسلم: ٥٧٢، وأبو داود: ١٠١٩-١٠٢٢، والترمذي: ٣٩٢ و ٣٩٣، والنسائي:

واته: عه‌بدوللا ﷺ ده‌لی: پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ نوێزی کرد، ئنجا یان زیادى کرد، یان که‌م، - ئیبراهیم (پراوی فه‌رمووده‌که) ده‌لی: من له‌ گوماندام که‌ زیادى کرد یان که‌م-، ئنجا پێیان گوت: ئە‌ی پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ ئایا نوێز هه‌یچی لێ زیاد کراوه؟ فه‌رمووی: بێگومان منیش مرۆفم شتم بێر ده‌چێته‌وه، هه‌ر وه‌کو چۆن ئیوه‌ شتتان بێر ده‌چێته‌وه، ئنجا ئە‌گه‌ر هه‌ر یه‌کیک له‌ ئیوه‌ شتیکی له‌بیرکرد (له‌ نوێژدا) با دوو سو‌جده‌ به‌ری به‌ دانێشته‌وه، پاشان پێغه‌مبه‌ر ﷺ پرووی وه‌رگێرا (به‌ره‌و قیبه‌له) و دوو سو‌جده‌ی برد.

١٢٠٤- عَنْ عِيَاضٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّهُ سَأَلَ أَبَا سَعِيدٍ الْخُدْرِيَّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، فَقَالَ: أَحَدَنَا يُصَلِّي فَلَا يَذْرِي كَمْ صَلَّى، فَقَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِذَا صَلَّى أَحَدُكُمْ فَلَمْ يَذْرِ كَمْ صَلَّى، فَلْيَسْجُدْ سَجْدَتَيْنِ وَهُوَ جَالِسٌ»^(١).

واته: عیاز رضی‌الله‌عنه ده‌گێڕێته‌وه که‌ پرسیا‌ری کردوه له‌ ئە‌بو سه‌عی‌دی خودری رضی‌الله‌عنه گوتوویه‌تی: یه‌کیک له‌ ئیمه‌ نوێز ده‌کات جا نازانی چه‌ند (پ‌کات) نوێزی کردوه؟ ئە‌ویش گوتی: پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رموویه‌تی: ئە‌گه‌ر یه‌کیکتان نوێزی کرد و نه‌یزانی چه‌ند (پ‌کات) نوێزی کردوه، با دوو سو‌جده‌ بیات به‌ دانێشته‌وه.

بابه‌ت: ئە‌و که‌سه‌ی که‌ نوێزی نیوه‌رۆ به‌ پێنج پ‌کات ده‌کات به‌ سه‌ه‌و

١٢٠٥- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: صَلَّى النَّبِيُّ ﷺ الظُّهْرَ حَمْسًا، فَقِيلَ لَهُ: أَزِيدَ فِي الصَّلَاةِ؟ قَالَ: «وَمَا ذَاكَ؟» فَقِيلَ لَهُ، «فَتَنَى رَجُلُهُ، فَسَجَدَ سَجْدَتَيْنِ»^(٢).

واته: عه‌بدوللا ﷺ ده‌لی: پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ نوێزی نیوه‌رۆی به‌ پێنج پ‌کات کرد، پێیان گوت: ئایا هه‌یج زیاد کراوه له‌ نوێژدا؟ ئە‌ویش فه‌رمووی: بۆچی ئە‌و پرسیا‌ره (ده‌که‌ن)؟ ئنجا پێیان گوت (که‌ پێنج پ‌کاتی کردوه)، ئە‌ویش قاچه‌کانی نوشتانده‌وه و (به‌ره‌و قیبه‌له) دوو سو‌جده‌ی برد.

(١) صحیح لغیره. أخرجه أبو داود: ١٠٢٩، والترمذي: ٣٩٦ وانظر مسلم: ٥٧١، والنسائي: ١٢٣٨ و ١٢٣٩.

(٢) صحیح. أخرجه البخاري: ٤٠٤ و ١٢٣٦ و ٧٢٤٩، ومسلم: ٥٧٢، وأبو داود: ١٠١٩، والترمذي: ٣٩٢، والنسائي:

بابهت: که سئ که له دووهم رکات هه سئته وه به سهو (ته حیات نه خوینت)

١٢٠٦- عَنِ ابْنِ بُحَيْنَةَ رضي الله عنه، أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم «صَلَّى صَلَاةً، أَظُنُّ أَنَّهَا الظُّهْرُ - الْعَصْرُ - فَلَمَّا كَانَ فِي الثَّانِيَةِ قَامَ قَبْلَ أَنْ يَجْلِسَ، فَلَمَّا كَانَ قَبْلَ أَنْ يُسَلَّمَ سَجَدَ سَجْدَتَيْنِ»^(١).

واته: ئيبنو بوچهينه رضي الله عنه ده گيريتته وه که پيغه مبهه صلى الله عليه وسلم نويزي کى کرد که پيموايه نويزى نيوه رۆ - عصر - بو، ئنجا کاتيک که له رکاتي دووهم دابوو هه لسايه وه پيش ته وهى دابنیشى (بۆ ته حیات)، ئنجا پيش ته وهى که سه لام بداته وه دوو سوچه دهى برد.

١٢٠٧- عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْأَعْرَجِ رضي الله عنه، أَنَّ ابْنَ بُحَيْنَةَ، أَخْبَرَهُ أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم «قَامَ فِي ثِنْتَيْنِ مِنَ الظُّهْرِ نَسِيَ الْجُلُوسَ، حَتَّى إِذَا فَرَغَ مِنْ صَلَاتِهِ إِلَّا أَنْ يُسَلَّمَ، سَجَدَ سَجْدَتِي السَّهُوِ وَسَلَّم»^(٢).

واته: عه بدورپه حمانى ته عه رح رضي الله عنه ده گيريتته وه که ئيبنو بوچهينه رضي الله عنه بۆى گيراوه ته وه که پيغه مبهه صلى الله عليه وسلم له رکاتي دووهمى نويزى نيوه رۆ هه لسايه وه و بيري چوو که دابنیشى (بۆ ته حیات) هه تا کاتيک له نويزه کهى بوويه وه، جا پيش ته وهى سه لام بداته وه، دوو سوچه دهى سه هوى برد، ئنجا سه لامى دايه وه.

١٢٠٨- عَنِ الْمُغِيرَةِ بْنِ شُعْبَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «إِذَا قَامَ أَحَدُكُمْ مِنَ الرَّكَعَتَيْنِ فَلَمْ يَسْتَتِمَّ قَائِمًا فَلْيَجْلِسْ، فَإِذَا اسْتَتَمَّ قَائِمًا فَلَا يَجْلِسُ وَيَسْجُدُ سَجْدَتِي السَّهُوِ»^(٣).

واته: موغيرهى كورپى شوعبه رضي الله عنه ده لى: پيغه مبهه رى خوا صلى الله عليه وسلم فه رمويه تى: ته گهر يه كيكتان له رکاتي دووهم هه لسايه وه (ته حياتى نه خویند) ته گهر به ته واوى هه لئه ستابوو، با دابنیشيته وه (بۆ ته حيات خویندن)، ته گهر به ته واویش هه لسا بوويه وه با دانه نیشيته وه، وه دوو سوچه دهى سه هوه به رى (پيش سه لام دانه وه).

(١) صحيح. أخرجه البخاري: ٨٢٩، ومسلم: ٥٧٠، وأبو داود: ١٠٣٤ و ١٠٣٥، والترمذي: ٣٩١، والنسائي: ١١٧٧ و ١١٧٨ و ١٢٢٢ و ١٢٢٣ و ١٢٦١.

(٢) صحيح. أخرجه البخاري: ٨٢٩، ومسلم: ٥٧٠، وأبو داود: ١٠٣٤ و ١٠٣٥، والترمذي: ٣٩١، والنسائي: ١١٧٧ و ١١٧٨ و ١٢٢٢ و ١٢٢٣ و ١٢٦١.

(٣) صحيح. أخرجه أبو داود: ١٠٣٦.

بابهت: نهو که سهی که ده که ویته گومان له نويزه که یدا دهبت بگه ریتوهه بو نهوهی که یه قینه و لئی دنلیایه

۱۲۰۹- عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «إِذَا شَكَ أَحَدُكُمْ فِي الثَّنَتَيْنِ وَالْوَّاحِدَةِ، فَلْيَجْعَلْهَا وَاحِدَةً، وَإِذَا شَكَ فِي الثَّنَتَيْنِ وَالثَّلَاثِ فَلْيَجْعَلْهَا ثَنَتَيْنِ، وَإِذَا شَكَ فِي الثَّلَاثِ وَالْأَرْبَعِ فَلْيَجْعَلْهَا ثَلَاثًا، ثُمَّ لِيْتِمَّ مَا بَقِيَ مِنْ صَلَاتِهِ حَتَّى يَكُونَ الْوَهْمُ فِي الزِّيَادَةِ، ثُمَّ يَسْجُدْ سَجْدَتَيْنِ وَهُوَ جَالِسٌ قَبْلَ أَنْ يُسَلَّمَ»^(۱).

واته: عهبدو پره حمانی کوری عهوف رضی اللہ عنہ ده لئی: گویم له پیغه مبهری خوا رضی اللہ عنہ بوو ده یفه رموو: نه گهر یه کیکتان که وته گومان له وهی که دوو پرکاتی کردوه، یان یه ک پرکات، با یه ک پرکاته که هه ژمار بکات، وه نه گهر که وته گومان له وهی که دوو پرکاتی کردوه، یان سئ پرکات، با دوو پرکاته که هه ژمار بکات، وه نه گهر له سئ و چوار که وته گومانه وه، با سنیه که هه ژمار بکات، پاشان نه وهی که ماوه له نويزه که ی با ته واوی بکات، تا کو گومانه که بچیته لای زیاده که، پاشان پیش نه وهی سه لام بداته وه، با به دانیشتنه وه دوو سوجه به ری.

۱۲۱۰- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِذَا شَكَ أَحَدُكُمْ فِي صَلَاتِهِ فَلْيُلْغِ الشُّكَّ وَلْيَبْنِ عَلَى الْيَقِينِ، فَإِذَا اسْتَيْقَنَ التَّمَامَ سَجَدَ سَجْدَتَيْنِ، فَإِنْ كَانَتْ صَلَاتُهُ تَامَةً، كَانَتْ الرَّكْعَةُ نَافِلَةً، وَإِنْ كَانَتْ نَاقِصَةً، كَانَتْ الرَّكْعَةُ لِتَمَامِ صَلَاتِهِ، وَكَانَتْ السَّجْدَتَانِ رَغْمَ أَنْفِ الشَّيْطَانِ»^(۲).

واته: نه بو سه عیدی خودری رضی اللہ عنہ ده لئی: پیغه مبهری خوا رضی اللہ عنہ فه رموو یه تی: نه گهر یه کیکتان که وته گومان له نويزه که یدا، با گومانه که ی بره وینیتته وه و بونیاد له سهر نه وه بکات که لئی دنلیایه، جا نه گهر (دواتر) دنلیابوو که ته واوی کردوه با سوجه بیات، وه نه گهر نويزه که ی ته واوو بوو (واته: نه وهی که کردی زیاده بوو) نه وه پرکاته که ده بیته سوننهت، نه گهر ناته واویش بوو، پرکاته که بو ته واوکاری نويزه که یه و، دوو سوجه که ش بو لووت شکاندنی شه ی تانه.

(۱) صحیح. أخرجه الترمذي: ۳۹۸.

(۲) صحیح. أخرجه مسلم: ۵۷۱، وأبو داود: ۱۰۲۴ و ۱۰۲۶، والنسائي: ۱۲۳۸ و ۱۲۳۹.

بابهت: نهو که سهی که له نویره کهیدا ده که ویته گومان به دوا یه یه قین به کویت

۱۲۱۱- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ ﷺ، قَالَ: صَلَّى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ صَلَاةً لَا نَذْرِي أَزَادَ أَوْ نَقَصَ فَسَأَلَ، فَحَدَّثَنَا هُ فَنَتَى رِجْلَهُ، وَاسْتَقْبَلَ الْقِبْلَةَ، وَسَجَدَ سَجْدَتَيْنِ، ثُمَّ سَلَّمَ، ثُمَّ أَقْبَلَ عَلَيْنَا بِوَجْهِهِ، فَقَالَ: «لَوْ حَدَثَ فِي الصَّلَاةِ شَيْءٌ لَأَنْبَأْتُكُمْ بِهِ، وَإِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ أَنْسَى كَمَا تَنْسَوْنَ، فَإِذَا نَسِيتُ فَذَكِّرُونِي، وَأَيُّكُمْ مَا شَكَّ فِي الصَّلَاةِ فَلْيَتَحَرَّرْ أَقْرَبَ ذَلِكَ مِنَ الصَّوَابِ، فَيَتِمَّ عَلَيْهِ وَيُسَلِّمَ وَيَسْجُدَ سَجْدَتَيْنِ»^(۱).

واته: عه بدوللا ﷺ ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ نویره یکی کرد نازانین نه زیادی کرد نه که م، نه ویش پرسیاری کرد، نیمه ش پیمان گوت، ئنجا قاچه کانی نوشتانده وه پرووی کرده قیله و دوو سوجده ی برد، پاشان سه لامی دایه وه، دواتر پرووه و پروو پرووی تیکردین و فهرمووی: نه گهر هیچ گورانکاریه ک پروودات له نویره دا نه وه ئاگادارتان ده که م لی، به لام بیگومان منیش وه کو تیوه مروفم و، شتم بیرده چیته وه، وه کو چون تیوه شتتان بیر ده چیته وه، جا ههر کاتیک بیرم چوه بیرم بخه نه وه، وه ههر یه کیکتان که وته گومان له نویره دا با کامه یان له دنیایی نزیکتره، نه وه یان هه لبریری و نویره که ی له سه ر نه وه ته واو بکات، وه سه لام بداته وه و دوو سوجده بیات.

۱۲۱۲- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ ﷺ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِذَا شَكَّ أَحَدُكُمْ فِي الصَّلَاةِ، فَلْيَتَحَرَّرْ الصَّوَابِ، ثُمَّ يَسْجُدْ سَجْدَتَيْنِ» قَالَ الطَّنَافِيسِيُّ: هَذَا الْأَصْلُ وَلَا يَقْدِرُ أَحَدٌ يَرُدُّهُ^(۲).

واته: عه بدوللا ﷺ ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: نه گهر یه کیکتان که وته گومان له نویره دا، با به دوا یه یه قیندا بگهری، پاشان دوو سوجده بیات. ته نافیسسی ده لی: نه وه بنچینه یه وه که س ناتوانی ره تی بکاته وه (واته: زانایان له سه ری ریککه وتوون).

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۴۰۱، ومسلم: ۵۷۲، وأبو داود: ۱۰۲۰، والنسائي: ۱۲۴۰-۱۲۴۴.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۴۰۱، ومسلم: ۵۷۲، وأبو داود: ۱۰۲۰، والنسائي: ۱۲۴۰-۱۲۴۴.

بابهټ: که سيک که له دووهم رکات يان سييهم رکات سهلام بداتوه به هه له

۱۲۱۳- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضي الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ «سَهَا فَسَلَّمَ فِي الرَّكْعَتَيْنِ» فَقَالَ لَهُ رَجُلٌ يُقَالُ لَهُ دُو الْيَدَيْنِ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَقْصَرْتُ أَوْ نَسَيْتُ؟ قَالَ: «مَا قْصَرْتُ وَمَا نَسَيْتُ» قَالَ: إِذَا، فَصَلَّيْتُ رَكْعَتَيْنِ، قَالَ: «أَكْمَا يَقُولُ دُو الْيَدَيْنِ؟» قَالُوا: نَعَمْ، «فَتَقَدَّمَ فَصَلَّى رَكْعَتَيْنِ ثُمَّ سَلَّمَ، ثُمَّ سَجَدَ سَجْدَتِي السَّهْوِ»^(۱).

واته: ئيبنو عومر رضي الله عنه ده گپړي ته وه که پيغه مبهري خوا ﷺ له بيري چوو جا له رکاتي دووهم سهلامی دايه وه، پياوټک که پني ده گوترا: زوليه ده ين، گوتی: نهی پيغه مبهري خوا ﷺ تايان نوټيز کورت کراوه ته وه يان له بيري چوو؟ فهرمووی: نه کورت کراوه ته وه، نه له بيرم چوو (به گومانی خوم)، گوتی: که واته دوو رکات کرد، فهرمووی: تايان به جوړه به که زوليه ده ين ده لني؟ گوتيان: به لني، جا چوو پيش و دوو رکاتي کرد، پاشان سهلامی دايه وه، دواتر دوو سوجهی برد.

۱۲۱۴- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: صَلَّى بِنَا رَسُولِ اللَّهِ ﷺ إِحْدَى صَلَاتِي الْعِشِيِّ رَكْعَتَيْنِ، ثُمَّ سَلَّمَ، ثُمَّ قَامَ إِلَى حَشْبَةِ كَانَتْ فِي الْمَسْجِدِ يَسْتَنْدُ إِلَيْهَا، فَخَرَجَ سَرْعَانَ النَّاسِ يَقُولُونَ: قْصَرَتِ الصَّلَاةُ، وَفِي الْقَوْمِ أَبُو بَكْرٍ وَعُمَرُ، فَهَابَاهُ أَنْ يَقُولَا لَهُ شَيْئًا وَفِي الْقَوْمِ رَجُلٌ طَوِيلُ الْيَدَيْنِ، يُسَمَّى ذَا الْيَدَيْنِ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَقْصَرَتِ الصَّلَاةُ أَمْ نَسَيْتُ، فَقَالَ: «لَمْ تَقْصُرْ وَلَمْ أَنْسَ» قَالَ: فَإِنَّمَا صَلَّيْتُ رَكْعَتَيْنِ، فَقَالَ: «أَكْمَا يَقُولُ دُو الْيَدَيْنِ» قَالُوا: نَعَمْ، «فَقَامَ فَصَلَّى رَكْعَتَيْنِ، ثُمَّ سَلَّمَ، ثُمَّ سَجَدَ سَجْدَتَيْنِ، ثُمَّ سَلَّمَ»^(۲).

واته: نه بو هورپه ربه رضي الله عنه ده لني: پيغه مبهري خوا ﷺ به کيک له نوټيزه کاني کوتايی پوژي بو کردین (نوټيزی نيوه پو، يان عهصر) به دوو رکات، پاشان سهلامی دايه وه، دواتر هلسا چوو پو لای کولکه داريک که له ناو مزگه وتدا بوو پالی پيوه ده دا، ئنجا نهو خه لکانه ی په له يان بوو چوونه دهر له مزگه وت، گوتيان:

(۱) صحيح. أخرجه أبو داود: ۱۰۱۷.

(۲) صحيح. أخرجه البخاري: ۴۸۲ و ۷۲۵۰، ومسلم: ۵۷۳، وأبو داود: ۱۰۰۸_۱۱۱۱ و ۱۰۱۴ و ۱۰۱۵، والترمذي: ۳۹۹، والنسائي: ۱۲۲۴_۱۲۲۷ و ۱۲۳۳_۱۲۳۵ مختصراً ومطولاً.

نوږیز کورترکراوه ته وه، نه بو به کر و عومه ریش له ناو خه لکه که بوون، شه رمیان کرد که له رووی (پښغه مبهردا ﷺ) شتیک بلین، وه له ناو خه لکه که دا پیاوښک هه بوو دهسته کانی دریز بوو، پیمان ده گوت: زولیه دهین، گوتی: نهی پښغه مبهری خوا ﷺ تیا نوږیز کورترکراوه ته وه، یان له بیرت چوو؟ فهرمووی: نه کورترکراوه ته وه و نه له بیرم چوو، گوتی: ناخر دوو رکاتت کرد، نه ویش فهرمووی: تیا نه وهی زولیه دهین ده یلی وایه؟ گوتیان: به لی، جا هه لسا و دوو رکاتی کرد، پاشان سه لامی دایه وه، دواتر دوو سوجهی برد، پاشان سه لامی دایه وه.

۱۲۱۵- عَنْ عِمْرَانَ بْنِ الْحُصَيْنِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: «سَلَّمَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فِي ثَلَاثِ رَكَعَاتٍ مِنَ الْعَصْرِ، ثُمَّ قَامَ فَدَخَلَ الْحُجْرَةَ» فَقَامَ الْخِزْبَانِيُّ، رَجُلٌ بَسِيطُ الْيَدَيْنِ، فَنَادَى: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَقْصَرَتِ الصَّلَاةُ؟ فَخَرَجَ مُغَضَّبًا يَجْرُ إِزَارَهُ فَسَأَلَ، فَأُخْبِرَ، «فَصَلَّى تِلْكَ الرَّكَعَةَ الَّتِي كَانَ تَرَكَ، ثُمَّ سَلَّمَ، ثُمَّ سَجَدَ سَجْدَتَيْنِ ثُمَّ سَلَّمَ»^(۱).

واته: عیمرانی کوری حوصهین ﷺ ده لی: پښغه مبهری خوا ﷺ له نوږیز عه صردا له رکاتی سیه م سه لامی دایه وه، پاشان هه لسا چوه ژوره که ی خو، نجا خیرباق که پیاوښک بوو دهسته کانی دریز بوون، هه لساو بانگی کرد، نهی پښغه مبهری خوا ﷺ تیا نوږیز کورترکراوه ته وه؟ نجا (پښغه مبهردا ﷺ) هاته دهر تووره بوونی پتوه دیار بو و، پوښاکه که ی به دوی خویدا راده کیشا، وه پرسیاری کرد (له وهی که خیرباق گوتی)، جا پیمان گوت (که راسته)، نجا نه و رکاته ی کرد که نه یکردبوو، پاشان سه لامی دایه وه، دواتر دوو سوجهی برد، پاشان سه لامی دایه وه.

بابهت: دوو سوجهی سهو پیش سه لامدانه وه

۱۲۱۶- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: «إِنَّ الشَّيْطَانَ يَأْتِي أَحَدَكُمْ فِي صَلَاتِهِ، فَيَدْخُلُ بَيْنَهُ وَبَيْنَ نَفْسِهِ حَتَّى لَا يَدْرِي زَادَ أَوْ نَقَصَ، فَإِذَا كَانَ ذَلِكَ، فَلْيَسْجُدْ سَجْدَتَيْنِ قَبْلَ أَنْ يُسَلَّمَ، ثُمَّ يُسَلِّمْ»^(۲).

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۵۷۴، وأبو داود: ۱۰۱۸، والترمذي بإثر: ۳۹۵، والنسائي: ۱۲۳۷ و ۱۳۳۱.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۶۰۸، ومسلم: ۳۸۹، وأبو داود: ۵۱۶ و ۱۰۳۰، والترمذي: ۳۹۷، والنسائي: ۶۷۰ و ۱۲۵۳.

واته: نه بو هوره پره ﷺ ده گيرېته وه که پيغهمبر ﷺ فهرموويه تى: بينگومان هر يه کيکتان له نويزدا شهيتان دېته لای، ده چيته نيوان نه و نه فسييه وه (خوتخوته ی بو ده کات) تاكو وای ليدى نازانى ثايا (له نويزه که ی) زيادى کردوه، يان که م، جا کاتيک نه وه پرويدا با دوو سوجه بهرى پيش نه وه ی سه لام بداته وه، پاشان سه لام بداته وه.

۱۲۱۷- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم قَالَ: «إِنَّ الشَّيْطَانَ يَدْخُلُ بَيْنَ ابْنِ آدَمَ وَبَيْنَ نَفْسِهِ فَلَا يَدْرِي كَمْ صَلَّى فَإِذَا وَجَدَ ذَلِكَ فَلْيَسْجُدْ سَجْدَتَيْنِ قَبْلَ أَنْ يُسَلَّمَ»^(۱).

واته: نه بو هوره پره ﷺ ده گيرېته وه که پيغهمبر ﷺ فهرموويه تى: شهيتان دېته نيوان ناده ميزاد و نه فسييه وه، ئنجا نازانى چهند رکات نويزى کردوه، جا نه گهر نه وه پرويدا، با دوو سوجه بيات، پيش نه وه ی سه لام بداته وه.

بابهت: نه وه ی که دوو

سوجه که ی سه وه دواى سه لام دانه وه ده بات

۱۲۱۸- عَنْ عَلْقَمَةَ، أَنَّ ابْنَ مَسْعُودٍ رضي الله عنه، «سَجَدَ سَجْدَتِي السَّهْوِ بَعْدَ السَّلَامِ» وَذَكَرَ أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم فَعَلَ ذَلِكَ^(۲).

واته: عه لقه مه ﷺ ده گيرېته وه که ئبينو مه سعود ﷺ دوو سوجه ی سه هوى دواى سه لام دانه وه برد، وه باسى نه وه ی کرد که پيغهمبر ﷺ به و شيويه ی کردوه.

۱۲۱۹- عَنْ ثَوْبَانَ رضي الله عنه، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، يَقُولُ: «فِي كُلِّ سَهْوٍ سَجْدَتَانِ بَعْدَ مَا يُسَلَّمُ»^(۳).

واته: سه ويان ﷺ ده لى: گويم له پيغهمبرى خوا ﷺ بوو ده يفهرموو: هه موو سه هويه ک (هه له يه ک) دوو سوجه ی ده وى دواى نه وه ی که سه لام ده دريته وه.

(۱) صحيح. أخرجه البخاري: ۶۰۸، ومسلم: ۳۸۹، وأبو داود: ۵۱۶ و ۱۰۳۰، والترمذي: ۳۹۷، والنسائي: ۶۷۰ و ۱۲۵۳.

(۲) صحيح. أخرجه البخاري: ۴۰۴ و ۱۲۲۶ و ۷۲۴۹، ومسلم: ۵۷۲، وأبو داود: ۱۰۱۹، والترمذي: ۳۹۲، والنسائي: ۱۲۵۴ و ۱۲۵۵.

(۳) حسن لغیره. أخرجه أبو داود: ۱۰۳۸.

بابهت: نهوهي که دهر باره ي بونيداناني نويز هاتووه

١٢٢٠- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: خَرَجَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم إِلَى الصَّلَاةِ وَكَبَّرَ، ثُمَّ أَسَارَ إِلَيْهِمْ، فَمَكَثُوا، ثُمَّ انْطَلَقَ فَاغْتَسَلَ، وَكَانَ رَأْسُهُ يَقْطُرُ مَاءً، فَصَلَّى بِهِمْ، فَلَمَّا انْصَرَفَ قَالَ: «إِنِّي خَرَجْتُ إِلَيْكُمْ جُنُبًا، وَإِنِّي نَسِيتُ حَتَّى قُمْتُ فِي الصَّلَاةِ»^(١).

واته: نه بو هوره پره رضي الله عنه ده لي: پيغه مبهري صلى الله عليه وسلم هاته دهر بو نويز و ته کبيري کردو دهستي به نويز کرد، پاشان تامازه ي بو کردن، نجا (هاوه لان) مانه وه، دواتر رويشت خوي شور د (دواتر گه رايه وه)، سهري دلويه ي ناوي لي ده تکا، نجا پيشنويزي بو کردن، جا کاتيک له نويز ته واوبوو، فهرمووي: من که هاتم بو لاتان له شم گران بوو، وه له راستييدا له بيرم نه بوو، هه تا نويزم دابه ست.

١٢٢١- عَنْ عَائِشَةَ رضي الله عنها، قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «مَنْ أَصَابَهُ قَيْءٌ أَوْ رُعَافٌ أَوْ قَلَسٌ أَوْ مَذْيٌ، فَلْيَنْصَرِفْ، فَلْيَتَوَضَّأْ ثُمَّ لِيَبْنِ عَلَى صَلَاتِهِ، وَهُوَ فِي ذَلِكَ لَا يَتَكَلَّمُ»^(٢).

واته: عايشه رضي الله عنها ده لي: پيغه مبهري خوا صلى الله عليه وسلم فهرموويه تي: ههر که س (له نويزدا) رشايه وه، يان خوین له لووتی هات، يان شتيکی له قورگ هاته دهر، يان مهزي هاته وه، با واز له نويز بيني و بچيت ده ستنويز بگري، پاشان بونيداي نويزه که ي بکات (له کوي وازي ليهيناوه له وئوه ده ست پيکاته وه)، وه له م حاله ته دا نابي قسه بکات.

بابهت: که سني که له ناو نويزدا

بني ده ستنويز ده بني چون نويزه که به جت ديلا

١٢٢٢- عَنْ عَائِشَةَ رضي الله عنها، عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم قَالَ: «إِذَا صَلَّى أَحَدُكُمْ فَأَحَدَتْ، فَلْيُمْسِكْ عَلَى أَنْفِهِ، ثُمَّ لِيَنْصَرِفْ»^(٣).

(١) حسن صحيح.

(٢) ضعيف.

(٣) صحيح. أخرجه أبو داود: ١١١٤.

واته: عائشه رضی اللہ عنہا ده‌لئی پیغمبهر صلی اللہ علیہ وسلم فہرموویہ‌تی: ئە گەر یه کیک له ئیوه نوپژی ده‌کرد، له نوپژه‌که‌یدا ده‌ست‌نوپژی شکا، با ده‌ستی به‌ لوتیبه‌وه بگری، پاشان نوپژه‌که به‌جی بیلی (بو ئەوه‌ی وا هه‌ست بگری که خوین له‌ لووتی هاتووه، نه‌ک ده‌نگ یان بای لی هاتوه).

۱۲۲۲م- حَدَّثَنَا حَزْمَلَةُ بْنُ يَحْيَى قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ وَهْبٍ قَالَ: حَدَّثَنَا عُمَرُ بْنُ قَيْسٍ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ، عَنِ النَّبِيِّ صلی اللہ علیہ وسلم نَحْوَهُ ^(۱).

واته: به‌م سه‌نه‌ده‌ش ئەم فہرمووده‌ گپ‌دراوه‌تہ‌وه.

بابەت: ئەوێ دەربارەمی نوپژکردنی نه‌خۆش هاتووه

۱۲۲۳- عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: كَانَ فِي النَّاصُورِ، فَسَأَلْتُ النَّبِيَّ صلی اللہ علیہ وسلم عَنِ الصَّلَاةِ، فَقَالَ: «صَلِّ قَائِمًا، فَإِنْ لَمْ تَسْتَطِعْ فَقَاعِدًا، فَإِنْ لَمْ تَسْتَطِعْ، فَعَلَى جَنْبٍ» ^(۲).

واته: عیمرانی کوری حوصه‌ین رضی اللہ عنہ ده‌لئی: نه‌خۆشی ناصورم هه‌بوو، جا پرسیارم له‌ پیغمبهر صلی اللہ علیہ وسلم کرد ده‌رباره‌ی نوپژکردن، ئەویش فہرمووی: نوپژ به‌ پیوه‌ بکه، ئە گەر نه‌توانی به‌ دانیشتنه‌وه، ئە گەر نه‌توانی له‌سه‌ر ته‌نیشت.

۱۲۲۴- عَنْ وَائِلِ بْنِ حُجْرٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: رَأَيْتُ النَّبِيَّ صلی اللہ علیہ وسلم «صَلَّى جَالِسًا عَلَى يَمِينِهِ، وَهُوَ وَجِعٌ» ^(۳).

واته: وائیلی کوری حوجر رضی اللہ عنہ ده‌لئی: پیغمبهرم صلی اللہ علیہ وسلم بینی له‌سه‌ر لای راستی به‌ دانیشتنه‌وه نوپژی کردوه، کاتی که نه‌خۆش بوو.

۱۲۲۵- عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ رضی اللہ عنہا، قَالَتْ: «وَالَّذِي ذَهَبَ بِنَفْسِهِ صلی اللہ علیہ وسلم مَا مَاتَ حَتَّى كَانَ أَكْثَرَ صَلَاتِهِ وَهُوَ جَالِسٌ، وَكَانَ أَحَبُّ الْأَعْمَالِ إِلَيْهِ الْعَمَلُ الصَّالِحَ الَّذِي يَدُومُ عَلَيْهِ الْعَبْدُ، وَإِنْ كَانَ يَسِيرًا» ^(۴).

(۱) صحیح. أخرجه أبو داود: ۱۱۱۴.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۱۱۷، وأبو داود: ۹۵۲، والترمذي: ۳۷۲.

(۳) ضعيف الإسناد جداً.

(۴) صحیح. أخرجه النسائي: ۱۶۵۴ و ۱۶۵۵.

واته: ئوممو سه له مه ﷺ ده لى: سويند به و زاته ي گياني موحه مه دى ﷺ برده وه وه فاتى نه کرد تاكو زور به ي نويزه کاني به دانى شته وه ده کرد، وه خوشه ويسترين کرده وه به لايه وه نه و کرده وه چاکه بوو که به نده له سه رى برده وه ام بى، جا نه گه ر (کرده وه به کى) که ميش بووايه، (مه به ستى پى له نويزى سوننه ت و شه و نويز بووه).

بابه ت: نويزى سوننه ت به دانى شته وه

١٢٢٦- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: كَانَ النَّبِيُّ ﷺ «يَقْرَأُ وَهُوَ قَاعِدٌ، فَإِذَا أَرَادَ أَنْ يَرْكَعَ قَامَ قَدْرَ مَا يَقْرَأُ إِنْسَانٌ أَرْبَعِينَ آيَةً»^(١).

واته: عائشه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ده لى: پيغه مبه ر ﷺ (له نويزدا) قورئانى ده خويند به دانى شته وه، جا کاتى ويستباي رکوع به رى هه لده ستا به نه ندازه ي نه وه ي که ئينسان چل ئايه ت بخوينى (واته: کاتى ک بيوستبا رکوع به رى هه لده ستا نزى که ي چل ئايه تى به پيوه ده خويند، ئنجا ده چوو بو رکوع و سوجه ده).

١٢٢٧- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: «مَا رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يُصَلِّي فِي شَيْءٍ مِنْ صَلَاةِ اللَّيْلِ إِلَّا قَامًا، حَتَّى دَخَلَ فِي السَّنِّ، فَجَعَلَ يُصَلِّي جَالِسًا، حَتَّى إِذَا بَقِيَ عَلَيْهِ مِنْ قِرَاءَتِهِ أَرْبَعُونَ آيَةً، أَوْ ثَلَاثُونَ آيَةً، قَامَ فَقَرَأَهَا وَسَجَدَ»^(٢).

واته: عائشه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ده لى: نه مديوه پيغه مبه رى خوا ﷺ له شه و نويزدا به پيوه نويز نه کات، تاكو چوو ته مه نه وه، ئنجا نويزه کاني به دانى شته وه ده کرد، تاكو چل ئايه تى ده ما له قورئان خويند نه که ي، يان سى ئايه ت، نه و جار هه لده ستا به پيوه ده بخويند و سوجه ي ده برد.

(١) صحيح. أخرجه البخاري: ١١١٨ و ١١١٩، ومسلم: ٧٣١، وأبو داود: ٩٥٣ و ٩٥٤، والترمذي: ٣٧٤، والنسائي: ١٦٤٨-١٦٥٠.

(٢) صحيح. أخرجه البخاري: ١١١٨ و ١١١٩، ومسلم: ٧٣١، وأبو داود: ٩٥٣ و ٩٥٤، والترمذي: ٣٧٤، والنسائي: ١٦٤٨-١٦٥٠.

١٢٢٨- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ شَقِيقٍ الْعَقِيلِيِّ رضي الله عنه، قَالَ: سَأَلْتُ عَائِشَةَ رضي الله عنها، عَنْ صَلَاةِ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم بِاللَّيْلِ، فَقَالَتْ: «كَانَ يُصَلِّي لَيْلًا طَوِيلًا قَائِمًا، وَنَيْلًا طَوِيلًا قَاعِدًا، فَإِذَا قَرَأَ قَائِمًا رَكَعَ قَائِمًا، وَإِذَا قَرَأَ قَاعِدًا رَكَعَ قَاعِدًا»^(١).

واته: عه‌بدووللای کوری شه‌قیقی عوقه‌ییلی رضي الله عنه ده‌لی: پرسیارم کرد له‌ عائیشه رضي الله عنها ده‌رباره‌ی شه‌ونوێژی پیغه‌مبه‌ری خوا صلى الله عليه وسلم، گوتی: شه‌وێکی درێژ به‌ پێوه‌ نوێژی ده‌کرد، وه‌ شه‌وێکی درێژ به‌ دانیشتنه‌وه‌ نوێژی ده‌کرد، جا‌ نه‌گه‌ر به‌ پێوه‌ نوێژی کردبا ته‌وه‌ به‌ پێوه‌ رکووعی ده‌برد، وه‌ نه‌گه‌ر به‌ دانیشتنه‌وه‌ نوێژی کردبایه‌، به‌ دانیشتنه‌وه‌ رکووعی ده‌برد.

بابه‌ت: ته‌وه‌ی که‌ نوێژی به‌ دانیشتنه‌وه‌ خێری نیو هێنده‌ی نوێژی به‌ پێوه‌یه

١٢٢٩- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو رضي الله عنه، أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم مَرَّ بِهِ وَهُوَ يُصَلِّي جَالِسًا، فَقَالَ: «صَلَاةُ الْجَالِسِ عَلَى النَّصْفِ مِنْ صَلَاةِ الْقَائِمِ»^(٢).

واته: عه‌بدووللای کوری عه‌مر رضي الله عنه ده‌گه‌ر ته‌وه‌، پیغه‌مبه‌ر صلى الله عليه وسلم به‌ لایدا تیه‌په‌ریوه‌ له‌ وکاته‌دا به‌ دانیشتنه‌وه‌ نوێژی کردوه‌، جا‌ فه‌رموو‌یه‌تی: نوێژی که‌سی که‌ به‌ دانیشتنه‌وه‌ بیکات (پاداشته‌که‌ی) به‌ نه‌دازه‌ی نیوه‌ی نوێژی که‌سه‌یکه‌ که‌ به‌ پێوه‌ ده‌یکات.

١٢٣٠- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضي الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم خَرَجَ فَرَأَى أَنَسًا يُصَلُّونَ قُعُودًا، فَقَالَ: «صَلَاةُ الْقَاعِدِ عَلَى النَّصْفِ مِنْ صَلَاةِ الْقَائِمِ»^(٣).

واته: ته‌نه‌سی کوری مالیک رضي الله عنه ده‌گه‌ر ته‌وه‌ که‌ پیغه‌مبه‌ری خوا صلى الله عليه وسلم ده‌رچوو‌ بینی خه‌ل‌کانێک به‌ دانیشتنه‌وه‌ نوێژ ده‌که‌ن، ئنجا‌ فه‌رموو‌ی: نوێژی که‌سی دانیشتوو‌، نه‌دازه‌ی نیوه‌ی نوێژی به‌ پێوه‌ (پاداشته‌ی) هه‌یه‌.

(١) صحیح. أخرجه مسلم: ٧٣٠، وأبو داود: ٩٥٥، والترمذي: ٣٧٥، والنسائي: ١٦٤٦ و ١٦٤٧.

(٢) صحیح. أخرجه مسلم: ٧٣٥.

(٣) صحیح.

۱۲۳۱- عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ رضی الله عنه، أَنَّهُ سَأَلَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ عَنِ الرَّجُلِ يُصَلِّي قَاعِدًا، قَالَ: «مَنْ صَلَّى قَائِمًا فَهُوَ أَفْضَلُ، وَمَنْ صَلَّى قَاعِدًا فَلَهُ نِصْفُ أَجْرِ الْقَائِمِ، وَمَنْ صَلَّى نَائِمًا فَلَهُ نِصْفُ أَجْرِ الْقَاعِدِ»^(۱).

واته: عیمرانی کوری حوصه یی رضی الله عنه ده گپریته وه که پرساری کردوه له پیغه مبهری خوا ﷺ ده باره یی پیاوینک که نوئز به دانیشتنه وه بکات، فهرمووی: ههر که سیک نوئز به پیوه بکات باستره (پاداشتی زیاتره)، وه نه گهر که سیک به دانیشتنه وه نوئز بکات، نه وه پاداشتی نیوه ی نوئزی به پیوه ی هه یه، وه نه وه ی که به پاکشوی (له سهر ته نیشت) نوئز بکات، نه وه پاداشتی نیوه ی به دانیشتنه وه ی هه یه.

بابه ت: نه وه ی دهر باره یی نوئزی

پیغه مبهری خوا ﷺ هاتوه له کاتی نه خوشییه که یی

۱۲۳۲- عَنْ عَائِشَةَ رضی الله عنها، قَالَتْ: لَمَّا مَرَضَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مَرَضَهُ الَّذِي مَاتَ فِيهِ - وَقَالَ أَبُو مُعَاوِيَةَ: لَمَّا ثَمَلٌ - جَاءَ بِلَالٌ يُؤَذِّنُهُ بِالصَّلَاةِ، فَقَالَ: «مُرُوا أَبَا بَكْرٍ فَلْيُصَلِّ بِالنَّاسِ» قُلْنَا: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ أَبَا بَكْرٍ رَجُلٌ أَسِيفٌ - تَعْنِي رَقِيقٌ - وَمَتَى مَا يَقُومُ مَقَامَكَ يَبْكِي فَلَا يَسْتَطِيعُ، فَلَوْ أَمَرْتَ عُمَرَ فَصَلَّى بِالنَّاسِ، فَقَالَ: «مُرُوا أَبَا بَكْرٍ فَلْيُصَلِّ بِالنَّاسِ، فَإِنَّكُنَّ صَوَاحِبَاتُ يُوسُفَ» قَالَتْ: فَأَرْسَلْنَا إِلَى أَبِي بَكْرٍ فَصَلَّى بِالنَّاسِ، فَوَجَدَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ مِنْ نَفْسِهِ خِفَةً، فَخَرَجَ إِلَى الصَّلَاةِ يُهَادِي بَيْنَ رَجُلَيْنِ، وَرَجُلَاهُ تَخْطَانِ فِي الْأَرْضِ، فَلَمَّا أَحَسَّ بِهِ أَبُو بَكْرٍ ذَهَبَ لِيَتَأَخَّرَ، فَأَوْمَى إِلَيْهِ النَّبِيُّ ﷺ أَنْ مَكَانَكَ، قَالَ: فَجَاءَ حَتَّى اجْلَسَ إِلَى جَنْبِ أَبِي بَكْرٍ، فَكَانَ أَبُو بَكْرٍ يَأْتُمُّ بِالنَّبِيِّ ﷺ، وَالنَّاسُ يَأْتُمُونَ بِأبي بَكْرٍ^(۲).

واته: عایشه رضی الله عنها ده لی: کاتی که پیغه مبهری خوا ﷺ نه خوش که وت به و نه خوشییه ی که به هویه وه وه فاتی کرد - نه بو موعاویه ده لی: کاتی نه خوشییه که ی قورس بو-، جا بیلال هات و ناگاداری کرده وه که کاتی نوئزه، پیغه مبهریش ﷺ فهرمووی: به نه بو به کر بلین: پیشنوئزی بو خه لکه که بکات، تیمه ش گوتمان: نه ی پیغه مبهری خوا ﷺ له راستیدا نه بو به کر پیاوینکی دلناسکه، واته: دل نهرمه، وه ههرکات له

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۱۱۵ و ۱۱۱۶، وأبو داود: ۹۵۱، والترمذي: ۳۷۱، والنسائي: ۱۶۶۰.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۶۷۹، ومسلم: ۹۴ و ۹۵ و ۴۱۸، والترمذي: ۳۶۷۲، والنسائي: ۸۳۳.

شونینی تو بوهستی ده‌گرییت و ناتوانی (نویژه که بکات)، نه‌گه‌ر فه‌رمانت به‌ عومهر ﷺ بکردایه‌ نوپزی بو خه‌لکه‌که بکردبایه، نه‌ویش فه‌رمووی: به‌ نه‌بو به‌ کر بلین: پیش‌نوپزی بو خه‌لکه‌که بکات، ئیوه‌ وه‌ کو که‌سانی ده‌وری یوسف وان (له‌وه‌ی که سورن له‌سه‌ر قسه‌که‌تان و نه‌وه‌ی که ده‌تانه‌وی نه‌گه‌ر هه‌قیش نه‌بی)، ده‌لنی: ئیمه‌ش ناردمان بۆلای نه‌بو به‌کر و نوپزی بو خه‌لکه‌که کرد، پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ بینی که نه‌خوشییه‌که‌ی له‌سه‌ر سووک بووه، بویه‌ ده‌رچوو بو نویژه‌که و دوو که‌س چوونه‌ ژیر بآلیه‌وه، وه‌ پییه‌کانی له‌سه‌ر زه‌وی ده‌خشان، جا کاتی نه‌بو به‌کر ﷺ هه‌ستی پیکرد (وا پیغه‌مبه‌ر ﷺ دی) ویستی بکشیتته‌وه بو دواوه، پیغه‌مبه‌ریش ﷺ ئاماژه‌ی بو کرد که له شونینی خۆت بوه‌سته، ئنجا ده‌لنی: هینایان تاکو له‌ته‌نیشت نه‌بو به‌کر دایان نیشانده‌، جا نه‌بو به‌کر به‌ نوپزی پیغه‌مبه‌ر ﷺ نوپزی کردو، خه‌لکه‌که‌ش به‌ نوپزی نه‌بو به‌کر (واته: نه‌بو به‌کر ﷺ په‌پره‌وی له‌ پیغه‌مبه‌ره‌وه ﷺ کرد، خه‌لکه‌که‌ش له‌ نه‌بو به‌کر ﷺ).

۱۲۳۳- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: «أَمَرَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَبَا بَكْرٍ أَنْ يُصَلِّيَ بِالنَّاسِ فِي مَرَضِهِ» فَكَانَ يُصَلِّيَ بِهِمْ فَوَجَدَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ خَفَةً، فَخَرَجَ، وَإِذَا أَبُو بَكْرٍ يَوْمَئِذٍ رَأَى أَبُو بَكْرٍ اسْتَأْخَرَ، فَأَشَارَ إِلَيْهِ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ، أَيُّ كَمَا أَنْتَ، فَجَلَسَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ حِذَاءَ أَبِي بَكْرٍ، إِلَى جَنْبِهِ، فَكَانَ أَبُو بَكْرٍ يُصَلِّيَ بِصَلَاةِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، وَالنَّاسُ يُصَلُّونَ بِصَلَاةِ أَبِي بَكْرٍ^(۱).

واته: عایشه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، ده‌لنی: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ له‌ نه‌خوشییه‌که‌یدا فه‌رمانی به‌ نه‌بو به‌کر ﷺ کرد، که پیش‌نوپزی بو خه‌لک بکات، نه‌ویش پیش‌نوپزی بو ده‌کردن، پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ بینی که نه‌خوشییه‌که‌ی له‌سه‌ر سووک بووه بویه‌ ده‌رچوو (بو نوپز)، وه له‌وکاته‌دا نه‌بو به‌کر پیش‌نوپزی بو خه‌لکه‌که ده‌کرد، جا کاتی نه‌بو به‌کر پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ بینی ویستی بیته‌ دواوه (بو نه‌وه‌ی پیغه‌مبه‌ر ﷺ پیش بکه‌وی)، بویه‌ پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ ئاماژه‌ی بو کرد، که وه‌ک خۆت بمینه‌وه، ئنجا پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ له‌ریکی نه‌بو به‌کر له‌ته‌نیستییه‌وه دانیشت، نه‌بو به‌کریش ﷺ به‌پیش‌نوپزی پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ نوپزی ده‌کرد، خه‌لکه‌که‌ش به‌پیش‌نوپزی نه‌بو به‌کر ﷺ نوپزیان ده‌کرد.

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۶۸۷، ومسلم: ۴۱۸، والترمذي بإثر: ۳۶۲.

۱۲۳۴- عَنْ سَالِمِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، قَالَ: أَعْمِيَ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فِي مَرَضِهِ، ثُمَّ أَفَاقَ، فَقَالَ: «أَحْضَرَتِ الصَّلَاةُ؟» قَالُوا: نَعَمْ، قَالَ: «مُرُوا بِلَالًا فَلْيُؤَدِّنْ وَمُرُوا أَبَا بَكْرٍ فَلْيُصَلِّ بِالنَّاسِ» ثُمَّ أَعْمِيَ عَلَيْهِ، فَأَفَاقَ، فَقَالَ: «أَحْضَرَتِ الصَّلَاةُ؟» قَالُوا: نَعَمْ، قَالَ: «مُرُوا بِلَالًا فَلْيُؤَدِّنْ، وَمُرُوا أَبَا بَكْرٍ فَلْيُصَلِّ بِالنَّاسِ» فَقَالَتْ عَائِشَةُ: إِنَّ أَبِي رَجُلٌ أَسِيفٌ، فَإِذَا قَامَ ذَلِكَ الْمَقَامَ يَبْكِي، لَا يَسْتَطِيعُ، فَلَوْ أَمَرْتُ غَيْرَهُ، ثُمَّ أَعْمِيَ عَلَيْهِ، فَأَفَاقَ، فَقَالَ: «مُرُوا بِلَالًا فَلْيُؤَدِّنْ، وَمُرُوا أَبَا بَكْرٍ فَلْيُصَلِّ بِالنَّاسِ، فَإِنَّكُنَّ صَوَاحِبُ يُوسُفَ - أَوْ صَوَاحِبَاتُ يُوسُفَ -» قَالَ: فَأَمَرَ بِلَالٌ فَأَدَّنَ، وَأَمَرَ أَبُو بَكْرٍ فَصَلَّى بِالنَّاسِ، ثُمَّ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ وَجَدَ خِفَةً، فَقَالَ: «انظُرُوا لِي مَنْ أَتَيْتُ عَلَيْهِ» فَجَاءَتْ بَرِيرَةُ وَرَجُلٌ آخَرٌ، فَاتَّكَأَ عَلَيْهِمَا، فَلَمَّا رَأَاهُ أَبُو بَكْرٍ، ذَهَبَ لِيَتَكَيَّصَ، فَأَوْمَأَ إِلَيْهِ، أَنْ اثْبُتْ مَكَانَكَ، ثُمَّ جَاءَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ حَتَّى جَلَسَ إِلَى جَنْبِ أَبِي بَكْرٍ، حَتَّى قَضَى أَبُو بَكْرٍ صَلَاتَهُ، ثُمَّ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قُبِضَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ: هَذَا حَدِيثٌ غَرِيبٌ لَمْ يُحَدِّثْ بِهِ غَيْرُ نَصْرِ بْنِ عَلِيٍّ (۱).

واته: سالمی کوری عوبه ید ﷺ ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ له نه خووشیه که یدا بیهوش بوو، پاشان به هوش هاته وه، جا فهرمووی: ئایا نويز بووه؟ گوتیان: به لی، فهرمووی: به بیلال بلین: با بانگ بدات، وه به نه بو به کر بلین: پیشنويزی بو خه لک بکات، پاشان له هوش خوی چووه وه، به ناگا هاته وه تنجا فهرمووی: ئایا نويز بووه؟ گوتیان: به لی، فهرمووی: به بیلال بلین: با بانگ بدات، به نه بو به کریش بلین: با پیشنويزی بو خه لک بکات، پاشان له هوش خوی چووه وه، به ناگا هاته وه، تنجا فهرمووی: ئایا نويز بووه؟ گوتیان: به لی، فهرمووی: به بیلال بلین: با بانگ بدات، به نه بو به کریش بلین: با پیشنويزی بو خه لک بکات، عائیشه ﷺ گوتی: له راستیدا باوکم پیاوینکی دل ناسکه، نه گهر لهو شوینه بوهستی ده گریخ و ناتوانی (نويزه که بکات)، نه گهر فهرمانت به که سیکی تر کرد بایه، پاشان له هوش خوی چووه وه، به ناگا هاته وه تنجا فهرمووی: به بیلال بلین: با بانگ بدات، به نه بو به کریش بلین: با بهرنويزی بو خه لک بکات، به راستی تیوه وه کو که سانی دهوری یوسف وان (سورن له سه ره وهی که ده تانه وی نه گهر هه قیش نه بی)، ده لی: جا فهرمانیان به بیلال کرد و بانگی گوت، وه به نه بو به کریان گوت و پیشنويزی بو خه لکه که کرد، پاشان پیغه مبهری خوا ﷺ

بینی که له‌شی سووک بووه (له نه‌خوشیه‌کی) فه‌رمووی: بزنان کی هه‌یه (بیته بن بالم) خوّم بخه‌مه سهر شانی؟ ئنجا به‌ریره و پیاوینکی تر هاتن ئه‌ویش خوئی خسته سهر شانیان، جا کاتی ئه‌بو به‌کر پیغه‌مبه‌ری ﷺ بینی ویستی بیته دواوه و بکشیته‌وه، بویه پیغه‌مبه‌ر ﷺ ئاماژه‌ی بو کرد که له شوینی خوّت بمینه‌وه، پاشان پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ هات تاکو له ته‌نیشت ئه‌بو به‌کر دانیشت، هه‌تاکو ئه‌بو به‌کر نوینزه‌که‌ی ته‌واو کرد، پاشان پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ وه‌فاتی کرد. ئه‌بو عه‌بدو للاً گوتوویه‌تی: ئه‌م فه‌رمووده‌یه غه‌ریبه که‌س نه‌یگپراوه‌ته‌وه جگه له نه‌صری کوپری عه‌لی.

۱۲۳۵- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہما، قَالَ: لَمَّا مَرَضَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مَرَضَهُ الَّذِي مَاتَ فِيهِ، كَانَ فِي بَيْتِ عَائِشَةَ، فَقَالَ: «ادْعُوا لِي عَلِيًّا» قَالَتْ عَائِشَةُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ نَدْعُو لَكَ أَبَا بَكْرٍ؟ قَالَ: «ادْعُوهُ» قَالَتْ حَفْصَةُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ نَدْعُو لَكَ عُمَرَ؟ قَالَ: «ادْعُوهُ» قَالَتْ أُمُّ الْفَضْلِ: يَا رَسُولَ اللَّهِ نَدْعُو لَكَ الْعَبَّاسَ؟ قَالَ: نَعَمْ، فَلَمَّا اجْتَمَعُوا رَفَعَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ رَأْسَهُ، فَنَظَرَ فَسَكَتَ، فَقَالَ عُمَرُ: قُومُوا عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، ثُمَّ جَاءَ بِلَالٌ يُوذِنُهُ بِالصَّلَاةِ، فَقَالَ: «مُرُوا أَبَا بَكْرٍ فَلْيُصَلِّ بِالنَّاسِ» فَقَالَتْ عَائِشَةُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ أَبَا بَكْرٍ رَجُلٌ رَقِيقٌ حَصِرٌ وَمَتَى لَا يَرَاكَ يَبْكِي، وَالنَّاسُ يَبْكُونَ، فَلَوْ أَمَرْتَ عُمَرَ يُصَلِّيَ بِالنَّاسِ، فَخَرَجَ أَبُو بَكْرٍ فَصَلَّى بِالنَّاسِ، فَوَجَدَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فِي نَفْسِهِ خِيفَةً، فَخَرَجَ يَهَادِي بَيْنَ رَجُلَيْنِ، وَرَجُلَاهُ تَخْطَانِ فِي الْأَرْضِ، فَلَمَّا رَأَى النَّاسُ سَبَّحُوا بِأَبِي بَكْرٍ فَذَهَبَ لِيَسْتَأْخِرَ، فَأَوْمَأَ إِلَيْهِ النَّبِيُّ ﷺ أَيَّ مَكَانِكَ، فَجَاءَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فَجَلَسَ عَنْ يَمِينِهِ، وَقَامَ أَبُو بَكْرٍ، وَكَانَ أَبُو بَكْرٍ يَأْتُمُ بِالنَّبِيِّ ﷺ، وَالنَّاسُ يَأْتُمُونَ بِأَبِي بَكْرٍ، قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: وَأَخَذَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مِنَ الْقِرَاءَةِ مَنْ حَيْثُ كَانَ بَلَغَ أَبُو بَكْرٍ - قَالَ: وَكَيْعٌ وَكَذَا السُّنَّةُ - قَالَ: فَمَاتَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فِي مَرَضِهِ ذَلِكَ^(۱).

واته: ئیبنو عه‌بیاس رضی اللہ عنہما ده‌لی: کاتی که پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ نه‌خوش کهوت به‌و نه‌خوشیه‌ی که تیدا وه‌فاتی کرد، له مالی عایشه رضی اللہ عنہا بوو، جا فه‌رمووی: عه‌لیم بو بانگ بکه‌ن، عایشه گوتی: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ بانگی ئه‌بو به‌کرت بو بکه‌ین؟ فه‌رمووی: بانگی بکه‌ن، حه‌فصه گوتی: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ بانگی عومه‌رت بو بکه‌ین؟ فه‌رمووی: بانگی بکه‌ن، ئوممو فه‌زل گوتی: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ بانگی عه‌بیاست بو بکه‌ین؟ فه‌رمووی: به‌لی، جا کاتی که کوبوونه‌وه پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ سه‌ری هه‌لپری ته‌ماشایه‌کی کرد و بیده‌نگ بوو، ئنجا عومه‌ر گوتی: هه‌لسن له

(۱) حسن دون ذکر علی.

لای پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ، پاشان بیلال هات ئاگاداری بکاته‌وه به هاتنی کاتی نوێز، ئەویش فه‌رمووی: به ئەبو به‌کر بلین: پیشنوێزی بۆ خە‌لک بکات، عایشه گوتی: ئە‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ به‌راستی ئەبو به‌کر پیاوێکی دلناسکه و ناتوانی پیشنوێزی بکات، وه کاتی که جه‌نابت نابینی ده‌گریی و خە‌لکه‌که‌ش ده‌گریین، ئە‌گه‌ر فه‌رمانت به‌ عومه‌ر کردبایه‌ پیشنوێزی بۆ خە‌لک بکات، ئنجا ئەبو به‌کر چوو پیشنوێزی بۆ خە‌لکه‌که‌ کرد، جا پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ بینی که نه‌خۆشیه‌که‌ی له‌سه‌ر سووک بووه چوو بۆ نوێز له‌ تیوان دوو که‌سدا بوو خۆی خستبووه‌ سه‌ر شانیا‌ن و پێیه‌کانی له‌ زه‌وی ده‌خشکان، جا کاتی خە‌لکی (پیغه‌مبه‌ریان ﷺ) بینی «سبحان الله» یان کرد بۆ ئەبو به‌کر (تا ئاگاداری بکه‌ن له‌ هاتنی پیغه‌مبه‌ر ﷺ)، ئەویش ویستی بێته‌ دواوه‌، بۆیه‌ پیغه‌مبه‌ر ﷺ ئاماژه‌ی بۆ کرد که له‌ شوینی خۆت بمینه‌وه‌، جا پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ هات و له‌لای راستی دانیشت، وه ئەبو به‌کر هه‌لسابوو، جا ئەبو به‌کر په‌یره‌وی به‌ پیغه‌مبه‌ره‌وه‌ ﷺ کردو، خە‌لکیش په‌یره‌وی به‌ ئەبو به‌کره‌وه‌ کرد، ئینو عه‌بباس ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ له‌و شوینه‌ ده‌ستی به‌ خویندنی نوێز کرد، که ئەبو به‌کر پینی گه‌یشتبوو، وه‌ کیع ده‌لی: سوننه‌تیش هه‌روایه‌. (پراوی) ده‌لی: ئنجا پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ له‌و نه‌خۆشیه‌دا وه‌فاتی کرد.

بابه‌ت: ئەوه‌ی که پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ

له‌دوا‌ی پیاوێک له‌ ئومه‌ته‌که‌ی نوێزی کردوه

۱۲۳۶- عَنْ حَمْرَةَ بْنِ الْمُغِيرَةَ بْنِ شُعْبَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: تَخَلَّفَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ، فَأَتَتْهُنَا إِلَى الْقَوْمِ وَقَدْ صَلَّى بِهِمْ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ عَوْفٍ رَكْعَةً، فَلَمَّا أَحَسَّ بِالنَّبِيِّ ﷺ ذَهَبَ يَتَأَخَّرُ، فَأَوْمَأَ إِلَيْهِ النَّبِيُّ ﷺ أَنْ يُتِمَّ الصَّلَاةَ، قَالَ: «وَقَدْ أَحْسَنْتَ، كَذَلِكَ فَافْعَلْ»^(۱).

واته: حه‌مه‌ی کوری موغیره‌ی کوری شوعبه‌ ﷺ له‌ باوکییه‌وه‌ ده‌گیریته‌وه‌ که گوتویه‌تی: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ (له‌به‌ر کارێک) له‌ خە‌لکه‌که‌ دواکه‌وت، ئنجا به‌ خە‌لکه‌که‌ گه‌یشته‌وه‌، له‌وکاته‌دا عه‌بدویره‌حمانی کوری عه‌وف رکا‌تیکی نوێز بۆ

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۲۷۴، وأبو داود مطولاً: ۱۴۹ و ۱۵۲، والنسائي: ۸۲.

کردببون، جا کاتی ههستی به هانتی پیغه مبهەر ﷺ کرد ویستی بیته دواوه، بویه پیغه مبهەر ﷺ ناماژهی بو کرد که نوێژه که ته واو بکه، فهرمووی: کاریکی باشت کرد، وه ههر بهو شیوهیهش بکه.

بابهت: نهومی که پیشنوێژ بو نهومی که ئیقتیدامی پیوه بکرن

۱۲۳۷- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: اسْتَكْبَرَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ، فَدَخَلَ عَلَيْهِ نَاسٌ مِنْ أَصْحَابِهِ يَعُودُونَهُ، فَصَلَّى النَّبِيُّ ﷺ جَالِسًا، فَصَلُّوا بِصَلَاتِهِ قِيَامًا، فَأَشَارَ إِلَيْهِمْ أَنْ اجْلِسُوا، فَلَمَّا انْصَرَفَ، قَالَ: «إِنَّمَا جُعِلَ الْإِمَامُ لِيُؤْتَمَّ بِهِ، فَإِذَا رَكَعَ فَارْكَعُوا، وَإِذَا رَفَعَ فَارْفَعُوا، وَإِذَا صَلَّى جَالِسًا فَصَلُّوا جُلُوسًا»^(۱).

واته: عائیشه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ده لئ: پیغه مبهری خوا ﷺ به دهست نازاره وه سکا لای ده کرد (واته: نه خووشی هه بوو)، جا هه ندی له هاوه لان هاتن سهردانیان کرد، جا پیغه مبهەر ﷺ به دانیشتنه وه نوێژی کرد، خه لکه کهش به پیوه نوێژیان له دوا ی نهو کرد، ئنجا ناماژهی بو کردن که دابنیشن، جا که ته واو بوو، فهرمووی: بیگومان پیشنوێژ بو نهوه دانراوه په پیرهوی لئ بکری، کاتی رکوعی برد رکوع بهرن، وه کاتی هه لسا به وه هه لسنه وه، وه کاتیک نوێژی به دانیشتنه وه کرد ئیوهش به دانیشتنه وه نوێژ بکهن.

۱۲۳۸- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ صَرَعَ عَنْ فَرَسٍ فَجَحِشَ شِقُّهُ الْأَيْمَنُ، فَدَخَلْنَا نَعُودُهُ، وَحَضَرَتِ الصَّلَاةُ، فَصَلَّى بِنَا قَاعِدًا، وَصَلَيْنَا وَرَاءَهُ فُعُودًا، فَلَمَّا قَضَى الصَّلَاةَ، قَالَ: «إِنَّمَا جُعِلَ الْإِمَامُ لِيُؤْتَمَّ بِهِ، فَإِذَا كَبَّرَ فَكَبِّرُوا، وَإِذَا رَكَعَ فَارْكَعُوا، وَإِذَا قَالَ: سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ فَقُولُوا: رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ، وَإِذَا سَجَدَ فَاسْجُدُوا، وَإِذَا صَلَّى قَاعِدًا فَصَلُّوا فُعُودًا أَجْمَعِينَ»^(۲).

واته: نههسی کوری مالیک رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ده گپریته وه پیغه مبهەر ﷺ له سهر و لاخه که ی بهر بوویه وه و شانی لای راستی رووشا و نازاری پینگه یشت، ئیمهش چووینه خزمه تی، کاتی نوێژ هات، ئه ویش به دانیشتنه وه نوێژی بو مان کرد، وه ئیمهش به دانیشتنه وه له دوا به وه نوێژمان کرد، جا کاتی له نوێژه که ته واو بوو، فهرمووی: بیگومان پیشنوێژ بو نهوه دانراوه که په پیرهوی لئ بکری، بویه کاتی «الله أكبر» ی کرد ئیوهش «الله أكبر» بکهن، وه کاتی رکوعی برد ئیوهش رکوع بهرن، وه کاتی گوتی: «سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۶۸۸، ومسلم: ۴۱۲، وأبو داود: ۶۰۵، والترمذي بإثر: ۳۶۲.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۳۷۸، ومسلم: ۴۱۱، وأبو داود: ۶۰۱، والترمذي: ۳۶۱، والنسائي: ۷۹۴ و ۸۳۲ و ۱۰۶۱.

حَمِدَهُ»، ٲیوهش بلٲن: «رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ»، وه کاتی سوجهی برد سوجهه بهرن، وه کاتی به دانیشته وه نوٲری کرد ٲیوهش هه مووتان به دانیشته وه نوٲر بکهن.

۱۲۳۹- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: «إِنَّمَا جَعَلَ الْإِمَامُ لِيُؤْتَمَّ بِهِ، فَإِذَا كَبَّرَ فَكَبِّرُوا، وَإِذَا رَكَعَ فَارْكَعُوا، وَإِذَا قَالَ: سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ، فَقُولُوا: رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ، وَإِنْ صَلَّى قَائِمًا فَصَلُّوا قِيَامًا، وَإِنْ صَلَّى قَاعِدًا فَصَلُّوا قُعُودًا»^(۱).

واته: ٲه بو هورپه ربه رضی الله عنه ده لی: ٲیغه مبهری خوا صلی الله علیه و آله فه رموی: ٲیشه وا بو ٲه وه دانراوه به ربه وی لی بکهن، جا کاتیک «الله اکبر» ی کرد ٲیوهش «الله اکبر» بکهن، وه کاتی رکوعی برد ٲیوهش رکوع بهرن، وه کاتی گوتی: «سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ»، ٲیوهش بلٲن: «رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ»، وه ٲه گهر به ٲیوه نوٲری کرد، ٲیوهش به ٲیوه نوٲر بکهن، وه ٲه گهر به دانیشته وه نوٲری کرد ٲیوهش به دانیشته وه نوٲر بکهن.

۱۲۴۰- عَنْ جَابِرٍ رضی الله عنه، قَالَ: اشْتَكَيْ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله، فَصَلَّيْنَا وَرَاءَهُ وَهُوَ قَاعِدٌ، وَأَبُو بَكْرٍ يُكَبِّرُ يُسْمِعُ النَّاسَ تَكْبِيرَهُ، فَالْتَفَتَ إِلَيْنَا فَرَأَانَا قِيَامًا، فَأَشَارَ إِلَيْنَا فَقَعَدْنَا فَصَلَّيْنَا بِصَلَاتِهِ قُعُودًا، فَلَمَّا سَلَّمَ قَالَ: «إِنْ كِدْتُمْ أَنْ تَفْعَلُوا فِعْلَ فَارِسَ وَالرُّومِ، يَقُومُونَ عَلَىٰ مُلُوكِهِمْ وَهُمْ قُعُودٌ، فَلَا تَفْعَلُوا، انْتَمُوا بِأُمَّتِكُمْ، إِنْ صَلَّى قَائِمًا فَصَلُّوا قِيَامًا، وَإِنْ صَلَّى قَاعِدًا فَصَلُّوا قُعُودًا»^(۲).

واته: جابیر رضی الله عنه ده لی: ٲیغه مبهری خوا صلی الله علیه و آله نازاری هه بوو، ٲیمهش نوٲرمان له دوای کرد که ٲه دانیشته بوو، وه ٲه بو به کر «الله اکبر» ه کانی ده کرد خه لکیش ته کبیره کانی ده بیست، ٲنجا (ٲیغه مبهر صلی الله علیه و آله) ناوری لیمان دایه وه بینمانی که به ٲیوهین، ٲه ویش (ٲیغه مبهر صلی الله علیه و آله) نامازه ی بو کردین، ٲنجا دانیشتن، جا نوٲرمان به نوٲری ٲه وه کرد به دانیشته وه، جا کاتی سه لامی دایه وه، فه رموی: ٲه وه ی خهریک بوو بیکه ن ٲه وه کرده وی فارس و رومه کانه، به سه ر پاشا کانیانه وه ده وه ستن کاتیک ٲه وان دانیشتون، ٲه وه کاره مه کهن، شوٲنی ٲیشه وا کاتان بکهون، جا ٲه گهر به ٲیوه نوٲریان کرد به ٲیوه نوٲر بکهن، وه ٲه گهر به دانیشته وه نوٲریان کرد ٲیوهش به دانیشته وه نوٲر بکهن.

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۷۲۲ و ۷۳۴، ومسلم: ۴۱۴، وأبو داود: ۶۰۳.

(۲) صحیح. أخرجه مسلم: ۴۱۳، وأبو داود: ۶۰۲ و ۶۰۶، والنسائي: ۱۲۰۰.

بابهت: نهوهي که دهر بارهه قنوت هاتووه له نويزي به يانيدا

١٢٤١- عَنْ أَبِي مَالِكٍ الْأَشْجَعِيِّ سَعْدِ بْنِ طَارِقٍ رضي الله عنه، قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي: يَا أَبَتِ إِنَّكَ قَدْ صَلَّيْتَ خَلْفَ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم وَأَبِي بَكَرٍ وَعُمَرُ وَعُثْمَانُ وَعَلِيٌّ هَاهُنَا بِالْكُوفَةِ، نَحْوًا مِنْ خَمْسِ سِنِينَ، «فَكَانُوا يَفْتَنُونَ فِي الْفَجْرِ؟» فَقَالَ: أَيُّ بَنِي مُحَمَّدٍ صلى الله عليه وسلم ^(١).

واته: نه بو ماليکي نه شجه عی سه عدی کوری تاریقی رضي الله عنه ده لی: به باو کم گوت: نه ی باوکه له راستیدا تو نریکه ی پینج سال له دوا ی پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم و نه بو به کر و عومر و عوسمان و علی ئا لیره له کوفه نويزت کردوه، ئایا نه وان له نويزی به یانیدا قنوتیان ده خویند؟ نه ویش گوتی: رۆله که م نه وه داهینراوه.

١٢٤٢- عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ رضي الله عنها، قَالَتْ «نُهِيَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم عَنِ الْقُنُوتِ فِي الْفَجْرِ» ^(٢).

واته: ئوممو سه له مه رضي الله عنها ده لی: پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم ریگری لیکراوه که له نويزی به یانیدا قنوت بخوینئ.

١٢٤٣- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضي الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم «كَانَ يَقْنُتُ فِي صَلَاةِ الصُّبْحِ يَدْعُو عَلَيَّ حَيًّا مِنْ أَحْيَاءِ الْعَرَبِ شَهْرًا ثُمَّ تَرَكَ» ^(٣).

واته: نه نه سی کوری مالیک رضي الله عنه ده گپریته وه که پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم ماوه ی مانگیک له نويزی به یانیدا قنوتی ده خویند، دوعای له هوزیک له هوزه کانی عه ره ب ده کرد، دواتر وازی هینا.

١٢٤٤- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: لَمَّا رَفَعَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم رَأْسَهُ مِنْ صَلَاةِ الصُّبْحِ قَالَ: «اللَّهُمَّ أَنْجِ الْوَلِيدَ بْنَ الْوَلِيدِ وَسَلَمَةَ بْنَ هِشَامٍ وَعِيَّاشَ بْنَ أَبِي رَبِيعَةَ وَالْمُسْتَضْعَفِينَ مِمَّا كَتَبَ اللَّهُمَّ اشْدُدْ وَطَأْتِكَ عَلَى مُضَرَ وَاجْعَلْهَا عَلَيْهِمْ سِنِينَ كَسَنِي يُوسُفَ» ^(٤).

(١) صحیح. أخرجه الترمذي: ٤٠٢ و ٤٠٣، والنسائي: ١٠٨٠.

(٢) موضوع.

(٣) صحیح. أخرجه البخاري: ٤٠٨٩، ومسلم: ٦٧٧، والنسائي: ١٠٧٧.

(٤) صحیح. أخرجه البخاري: ٦٢٠٠، ومسلم: ٦٧٥، وأبو داود: ١٤٤٢، والنسائي: ١٠٧٣ و ١٠٧٤.

واته: ئەبو هورهیره رضی اللہ عنہ ده لئ: کاتج پیغه مبهری خوا رضی اللہ عنہ له نويزی به یانی سه ری بهرز ده کرده وه (له رکوع) ده یفه رموو: خوايه وه لیدی کوری وه لید و سه له مهی کوری هیشام و عه یاشی کوری ئەبو ره بیعه و لاواز و بیده سه لاته کانی مه کهه پرگار بکهی، خوايه هوزی موزه ر ته نگیان پیهه لچنی و توشی قات و قریان بکهی وه ک جهوت سآله کهی یوسف.

بابه ت: نهوهی که ده رباره هی کوشتنی مار و دوویشکه هاتوو له ناو نويزدا

۱۲۴۵- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، أَنَّ النَّبِيَّ صلی اللہ علیہ وسلم «أَمَرَ بِقَتْلِ الْأَسْوَدَيْنِ فِي الصَّلَاةِ: الْعَقْرَبِ وَالْحَيَّةِ»^(۱).

واته: ئەبو هورهیره رضی اللہ عنہ ده گپریته وه که پیغه مبهر رضی اللہ عنہ فه رمانی کردوه به کوشتنی دوو شته ره شه که له ناو نويزدا: دوویشکه و مار.

۱۲۴۶- عَنْ عَائِشَةَ رضی اللہ عنہا، قَالَتْ: لَدَعَتِ النَّبِيَّ صلی اللہ علیہ وسلم عَقْرَبٌ وَهُوَ فِي الصَّلَاةِ فَقَالَ: «لَعَنَ اللَّهُ الْعَقْرَبَ، مَا تَدَعُ الْمُصَلِّيَّ وَغَيْرَ الْمُصَلِّيِّ، اقْتُلُوهَا فِي الْحِلِّ وَالْحَرَمِ»^(۲).

واته: عایشه رضی اللہ عنہا ده لئ: دوویشکیک پیغه مبهری رضی اللہ عنہ گهست له کاتیکدا که له نويز دابوو، ئەویش فه رموو: نه فره تی خوا له دوویشک بی، وازناهیتی له نويز دابی، یان له نويز دانه بی، بیکورن چ له ده ره وهی نويزدا بن، چ له ناو نويزدا بن.

۱۲۴۷- عَنِ ابْنِ أَبِي رَافِعٍ عَنِ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، أَنَّ النَّبِيَّ صلی اللہ علیہ وسلم «قَتَلَ عَقْرَبًا وَهُوَ فِي الصَّلَاةِ»^(۳).

واته: ئینو ئەبو رافیع رضی اللہ عنہ له باوکییه وه له باپیرییه وه ده گپریته وه پیغه مبهر رضی اللہ عنہ له ناو نويزدا بوو، دوویشکیکی کوشت.

(۱) صحیح. أخرجه أبو داود: ۹۲۱، والترمذي: ۳۹۰، والنسائي: ۱۲۰۲ و ۱۲۰۳.

(۲) صحیح.

(۳) ضعیف.

بابهٔ: قهده‌گکردنى نويز کردن له‌دواى نويزى به‌يانى و عصر

١٢٤٨- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ «نَهَى عَنْ صَلَاتَيْنِ: عَنِ الصَّلَاةِ بَعْدَ الْفَجْرِ حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ، وَبَعْدَ الْعَصْرِ حَتَّى تَغْرُبَ الشَّمْسُ»^(١).

واته: نه‌بو هوره‌يره رضي الله عنه ده‌گيرته‌وه پيغه‌مبه‌رى خوا ﷺ نه‌هى كردوه له دوو كاتدا نويز بكرى، له دواى نويزى به‌يانى تاكو خوره‌لدئ، له دواى نويزى عصر تاكو خورتاوا ده‌بئ.

١٢٤٩- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رضي الله عنه، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «لَا صَلَاةَ بَعْدَ الْعَصْرِ حَتَّى تَغْرُبَ الشَّمْسُ، وَلَا صَلَاةَ بَعْدَ الْفَجْرِ حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ»^(٢).

واته: نه‌بو سه‌عیدی خودری رضي الله عنه ده‌گيرته‌وه پيغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رموويه‌تى: هيچ نويزيك نيه له دواى نويزى عصر تاكو خورتاوا ده‌بئ، وه له دواى نويزى به‌يانى تاكو خوره‌لدئ.

١٢٥٠- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضي الله عنه، قَالَ: شَهِدَ عِنْدِي رَجُلًا مَرَضِيئًا فِيهِمْ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ وَأَرْضَاهُمْ عِنْدِي عُمَرُ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «لَا صَلَاةَ بَعْدَ الْفَجْرِ حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ، وَلَا صَلَاةَ بَعْدَ الْعَصْرِ حَتَّى تَغْرُبَ الشَّمْسُ»^(٣).

واته: ئيبنو عه‌بباس رضي الله عنه ده‌لئ: چه‌ند پياويك لاي من بوون، نه‌و فه‌رمووده‌يان بو پرونكرده‌وه كه جئى ره‌زامه‌ندى بوون و عومه‌ريان له ناودا بوو، وه جئ متانه‌ترينيان لاي من عومه‌ر بوو، كه پيغه‌مبه‌رى خوا ﷺ فه‌رموويه‌تى: هيچ نويزيك نيه له دواى نويزى به‌يانى تاكو خوره‌لدئ، وه هيچ نويزيك نيه دواى نويزى عصر تاكو خورتاوا ده‌بئ.

تبينى: نويزى سوننه‌تى ره‌هاى مه‌به‌سته، نه‌گه‌رنا نه‌و نويزه سوننه‌تانه‌ى كه ناوو نيشانيان هه‌يه وه‌كو: سوننه‌تى ده‌ستنويزو سوننه‌تى هاتنه ناو مزگه‌وت و ... هتد، دروستن له دواى نه‌و دوو نويزه‌وه‌وه نه‌نجام بدرين.

(١) صحيح. أخرجه البخاري: ٥٨٨، ومسلم: ٨٢٥، والنسائي: ٥٦١.

(٢) صحيح. أخرجه البخاري: ٥٨٦، ومسلم: ٨٢٧، والنسائي: ٥٦٧.

(٣) صحيح. أخرجه البخاري: ٥٨١، ومسلم: ٨٢٦، وأبو داود: ١٢٧٦، والترمذي: ١٨٣، والنسائي: ٥٦٢ و ٥٦٩.

بابه‌ت: ئەو کاتانه‌ی که نویتزکردن تییاندا ناپه‌سه‌نده

۱۲۵۱- عَنْ عَمْرِو بْنِ عَبَسَةَ رضی اللہ عنہ، قَالَ: أَتَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم فَقُلْتُ: هَلْ مِنْ سَاعَةٍ أَحَبُّ إِلَيَّ اللَّهُ مِنْ أُخْرَى؟ قَالَ: «نَعَمْ، جَوْفُ اللَّيْلِ الْأَوْسَطِ، فَصَلِّ مَا بَدَا لَكَ حَتَّى يَطْلُعَ الصُّبْحُ، ثُمَّ أَنْتَ حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ، وَمَا دَامَتْ كَأَنَّهَا حَجَفَةٌ حَتَّى تُبْشِشَ، ثُمَّ صَلِّ مَا بَدَا لَكَ حَتَّى يَقُومَ الْعَمُودُ عَلَى ظِلِّهِ، ثُمَّ أَنْتَ حَتَّى تَزِيغَ الشَّمْسُ فَإِنَّ جَهَنَّمَ تُسْجَرُ نِصْفَ النَّهَارِ، ثُمَّ صَلِّ مَا بَدَا لَكَ حَتَّى تُصَلِّيَ الْعَصْرَ، ثُمَّ أَنْتَ حَتَّى تَغْرُبَ الشَّمْسُ، فَإِنَّهَا تَغْرُبُ بَيْنَ قَرْنَيْ الشَّيْطَانِ وَتَطْلُعُ بَيْنَ قَرْنَيْ الشَّيْطَانِ»^(۱).

واته: عه‌م‌ری ک‌و‌ری عه‌به‌سه رضی اللہ عنہ ده‌لی: هاتمه خزمه‌تی پی‌ن‌غه‌م‌به‌ری خوا صلی اللہ علیہ وسلم، گوتم: ئایا هیچ کاتیک هه‌یه لای خوا خو‌شه‌ویست‌تر بی له کاته‌کانی تر؟ فه‌رم‌و‌وی: به‌لی، ناوه‌راستی شه‌و، نویتزی تیدا بکه، چه‌نده‌ی پی‌را‌گه‌یشتی تا‌کو به‌یانی هه‌لدی، پاشان وازیینه تا‌کو خو‌ره‌ه‌لدی مادام تینی گه‌رمی نیه و پ‌ر‌ش‌نگ و نوره‌که‌ی بلا‌ونه‌بوته‌وه تا‌کو به ته‌واوی ده‌کریته‌وه و بلا‌وده‌بیته‌وه (گه‌رم دادی)، پاشان نویتز بکه چه‌ندی پی‌را‌گه‌یشتی تا‌کو دار سیبه‌ری که‌م ده‌بی و نامینیی (واته: پ‌ی‌ش ته‌وه‌ی خو‌ر لا‌بدا له نیوه‌پ‌و‌دا) تا‌کو خو‌ر لاده‌دات، له‌راستیدا د‌و‌زه‌خ له نیوه‌پ‌و‌ژدا کلپه‌ ده‌گری، پاشان نویتز بکه هه‌ر چه‌ندی پی‌را‌گه‌یشتی تا‌کو نویتزی عه‌صر ده‌که‌ی، پاشان وازیینه تا‌کو خو‌رتا‌وا ده‌بی، چونکه به‌راستی خو‌ر له نیوان دوو شاخه‌ی شه‌یتان ئا‌وا‌ده‌بی و له‌نیوان دوو شاخه‌ی شه‌یتان هه‌لدی.

۱۲۵۲- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، قَالَ: سَأَلَ صَفْوَانُ بْنُ الْمُعَطَّلِ رَسُولَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي سَأَلْتُكَ عَنْ أَمْرِ أَنْتَ بِهِ عَالِمٌ وَأَنَا بِهِ جَاهِلٌ، قَالَ: «وَمَا هُوَ؟» قَالَ: هَلْ مِنْ سَاعَاتِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ سَاعَةٌ تُكْرَهُ فِيهَا الصَّلَاةُ؟ قَالَ: «نَعَمْ إِذَا صَلَّيْتَ الصُّبْحَ، فَدَعِ الصَّلَاةَ، حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ، فَإِنَّهَا تَطْلُعُ بِقَرْنَيْ الشَّيْطَانِ، ثُمَّ صَلِّ فَالصَّلَاةُ مَحْضُورَةٌ مُتَقَبَّلَةٌ حَتَّى تَسْتَوِيَ الشَّمْسُ عَلَى رَأْسِكَ كَالرُّمْحِ، فَإِذَا كَانَتْ عَلَى رَأْسِكَ كَالرُّمْحِ فَدَعِ الصَّلَاةَ، فَإِنَّ تِلْكَ السَّاعَةَ تُسْجَرُ فِيهَا جَهَنَّمَ وَتُفْتَحُ فِيهَا أَبْوَابُهَا، حَتَّى تَزِيغَ الشَّمْسُ عَنْ حَاجِبِكَ الْأَيْمَنِ، فَإِذَا زَالَتْ فَالصَّلَاةُ مَحْضُورَةٌ مُتَقَبَّلَةٌ حَتَّى تُصَلِّيَ الْعَصْرَ، ثُمَّ دَعِ الصَّلَاةَ حَتَّى تَغِيبَ الشَّمْسُ»^(۲).

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۸۳۲ مطولاً، وأبو داود: ۱۲۷۷، والترمذي: ۳۵۷۹، والنسائي: ۵۷۲.

(۲) صحیح. تخريجہ انفراد به ابن ماجه. وانظر مسلم: ۸۲۵.

واته: ئەبو هورەیره رضی اللہ عنہ ده‌لی: سه‌فوانی کوری موعه‌تته‌ل پرسیا‌ری کرد له‌ پیغه‌مبه‌ری خوا رضی اللہ عنہ، گوتی: ئە‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا، من پرسیا‌ر ده‌ که‌م ده‌ریاره‌ی کارێک، تو ده‌یزانی و من نایزانم، فه‌رمووی: پرسیا‌ره‌ که‌ چییه‌؟ گوتی: نایا هیچ کاتی‌ک هه‌یه‌ له‌ شه‌و و رۆژدا که‌ نوێژ کردن تییدا ناپه‌سند بی؟ فه‌رمووی: به‌لی، ئە‌گه‌ر نوێژی به‌یانیت کرد واز بی‌نه‌ له‌ نوێژ کردن تا‌کو خۆره‌ه‌ل‌دی، له‌ راستییدا خۆر له‌ نیوان دوو شاخی شه‌یتان هه‌ل‌دی، پاشان نوێژ بکه‌ فریشته‌کان ئاماده‌ ده‌بن و لای خوا وه‌رگیراوه‌، هه‌تا‌کو خۆر له‌سه‌ر ئاستی سه‌رت وه‌ک پم راست ده‌بی، جا کاتی‌ک وه‌ک پم له‌ سه‌ر سه‌رت پاست بوو واز له‌ نوێژ بی‌نه‌ ئە‌و کاته‌ کاتی‌که‌ که‌ دۆزه‌خ تییدا کلپه‌ ده‌گری، وه‌ ده‌رگا‌کانی ده‌کرینه‌وه‌، تا‌کو خۆر له‌لای راست شو‌ر ده‌بیته‌وه‌، جا کاتی‌ک خۆر لایدا، فریشته‌کان ئاماده‌ ده‌بن بۆ نوێژه‌ که‌ و گیرایه‌ (له‌ لایه‌ن خواوه‌) تا‌کو نوێژی عه‌صر ده‌که‌ی، پاشان واز له‌ نوێژکردن بی‌نه‌ تا‌کو خۆر ئاواده‌بی.

١٢٥٣- عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ الصَّنَابِجِيِّ رضی اللہ عنہ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم قَالَ: «إِنَّ الشَّمْسَ تَطْلُعُ بَيْنَ قَرْيَتِي الشَّيْطَانِ - أَوْ قَالَ: يَطْلُعُ مَعَهَا قَرْيَتَا الشَّيْطَانِ - فَإِذَا ارْتَفَعَتْ فَارْقَهَا، فَإِذَا كَانَتْ فِي وَسْطِ السَّمَاءِ فَارْتَهَا، فَإِذَا دَلَّكَتْ - أَوْ قَالَ: زَالَتْ - فَارْقَهَا، فَإِذَا دَنَّتْ لِلْغُرُوبِ فَارْتَهَا، فَإِذَا غَرَبَتْ فَارْقَهَا، فَلَا تُصَلُّوا هَذِهِ السَّاعَاتِ الثَّلَاثَ»^(١).

واته: ئەبو عه‌بدو‌ل‌لای صونابیحی رضی اللہ عنہ ده‌گیرپه‌ته‌وه‌، پیغه‌مبه‌ری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فه‌رموویه‌تی: خۆر له‌ نیوان دوو شاخه‌ی شه‌یتان هه‌ل‌دی، یان فه‌رمووی: دوو شاخه‌ی شه‌یتان له‌گه‌ل‌یدا هه‌ل‌دی، جا کاتی خۆر به‌رز بوویه‌وه‌ لئی جیا‌ده‌بیته‌وه‌، کاتی‌ک که‌ له‌ ناوه‌راستی ئاسانه‌ به‌رانبه‌ره‌ له‌گه‌ل‌ شاخه‌ی شه‌یتان، جا کاتی‌ک لایدا (له‌ ناوه‌راستی ئاسان) لئی جیا‌ده‌بیته‌وه‌، ئنجا که‌ نزیک‌ی ئاوابوون بوو له‌گه‌لی ده‌که‌ویته‌وه‌، جا که‌ ئاوابوو لئی جیا‌ده‌بیته‌وه‌، که‌واته‌ له‌و سنج کاته‌دا نوێژ مه‌که‌ن.

(١) صحیح بشواهد. أخرجه النسائي: ٥٥٩.

بابهت: نهوهي که له مهکهدا نويز کردن له هه موو کاته کاندای ريگه پيدراوه

١٢٥٤- عَنْ جُبَيْرِ بْنِ مُطْعِمٍ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «يَا بَنِي عَبْدِ مَنَافٍ لَا تَمْنَعُوا أَحَدًا طَافَ بِهَذَا الْبَيْتِ وَصَلَّى أَيَّةَ سَاعَةٍ شَاءَ مِنَ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ»^(١).

واته: جوبه يری کوری موتعيم رضي الله عنه ده لی: پیغه مبهری خوا رضي الله عنه فرموویه تی: نهی نهوهی عهبدو مهناف، هیچ کهس قهدهغه مهکهن که تهواف کردنی به دهوری کهعبه و، نويزی لی کردنی، ههر کاتیک پتی خوش بوو له شهو و رپوژدا.

بابهت: نهوهي که کاتیک نويز له کاتی خویدا دواده خريت

١٢٥٥- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَعَلَّكُمْ سَتُدْرِكُونَ أَقْوَامًا يُصَلُّونَ الصَّلَاةَ لِيَغَيِّرَ وَقْفَتَهَا، فَإِنْ أَدْرَكْتُمُوهُمْ فَصَلُّوا فِي بُيُوتِكُمْ لِلْوَقْتِ الَّذِي تَعْرِفُونَ، ثُمَّ صَلُّوا مَعَهُمْ وَاجْعَلُوهَا سُبْحَةً»^(٢).

واته: عهبدو لای کوری مهسعوود رضي الله عنه ده لی: پیغه مبهری خوا رضي الله عنه فرموویه تی: لهوانه یه تیوه بگه ن به خه لکاتیک نويز له کاتی خویدا ناکه ن، نه گهر نهوانه تان بینی، نويزه کانتان له کاتی خویدا له ماله کانتاندا بکه ن، که زانیتان (کاتیه تی)، پاشان له گهل نهوانیشدا نويز بکه ن، بیکه ن به نويزی سوننه ت.

١٢٥٦- عَنْ أَبِي ذَرٍّ رضي الله عنه، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «صَلِّ الصَّلَاةَ لِوَقْفَتِهَا، فَإِنْ أَدْرَكْتَ الْإِمَامَ يُصَلِّي بِهِمْ فَصَلِّ مَعَهُمْ، وَقَدْ أَحْرَزْتَ صَلَاتَكَ، وَإِلَّا فَهِيَ نَافِلَةٌ لَكَ»^(٣).

واته: نه بو زهر رضي الله عنه ده گپریته وه، پیغه مبهری خوا رضي الله عنه فرموویه تی: له کاتی خویدا نويز بکه، جا نه گهر بینیت نیام له کاتی خویدا نويز ده کات نهوه نويزیان له گهل بکه و نويزه کهت له کاتی خویدا نهجامداوه، نه گهر وانه بوو نهوه نهوه نويزه ت بو ده بیته نويزی سوننه ت.

(١) صحیح. أخرجه أبو داود: ١٨٩٤، والترمذي: ٨٦٨، والنسائي: ٥٨٥ و ٢٩٢٤.

(٢) حسن صحیح. أخرجه أبو داود: ٤٣٢ مطولاً، والنسائي: ٧٧٩.

(٣) صحیح. أخرجه مسلم: ٦٤٨، وأبو داود: ٤٣١، والترمذي: ١٧٦، والنسائي: ٧٧٨ و ٨٥٩.

۱۲۵۷- عَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ رضي الله عنه، عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم قَالَ: «سَيَكُونُ أَمْرَاءُ تَشْغَلُهُمْ أَشْيَاءٌ، يُؤَخَّرُونَ الصَّلَاةَ عَنْ وَقْتِهَا فَاجْعَلُوا صَلَاتَكُمْ مَعَهُمْ تَطَوُّعًا»^(۱).

واته: عوبادهى كورى صاميت رضي الله عنه ده گيريتوهه پيغه مبهري صلى الله عليه وسلم فهرموويه تى: كاتيك ديت كاربه دهست و پيشه واکان به كار و باره وه سه رقالم ده بن، نويز له كاتى خویدا دواده خه، نئجا ئيوه نويزه کانتان له گهل ئه وان بکه نه سوننه ت (واته: نويزه که له کاتى خویدا به ته نيا بکه ن و، له گهل ئه وان دوو باره ی بکه نه وه).

بابهت: نه وهى دهر باره ی نويزى ترس هاتوو

۱۲۵۸- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم «فِي صَلَاةِ الْخَوْفِ أَنْ يَكُونَ الْإِمَامُ يُصَلِّي بِطَائِفَةٍ مَعَهُ، فَيَسْجُدُونَ سَجْدَةً وَاحِدَةً، وَتَكُونُ طَائِفَةٌ مِنْهُمْ بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ الْعَدُوِّ، ثُمَّ يَنْصَرِفُ الَّذِينَ سَجَدُوا السَّجْدَةَ مَعَ أَمِيرِهِمْ، ثُمَّ يَكُونُونَ مَكَانَ الَّذِينَ لَمْ يُصَلُّوا، وَيَتَقَدَّمُ الَّذِينَ لَمْ يُصَلُّوا فَيُصَلُّوا مَعَ أَمِيرِهِمْ سَجْدَةً وَاحِدَةً، ثُمَّ يَنْصَرِفُ أَمِيرُهُمْ وَقَدْ صَلَّى صَلَاتَهُ، وَيُصَلِّي كُلُّ وَاحِدٍ مِنَ الطَّائِفَتَيْنِ بِصَلَاتِهِ سَجْدَةً لِنَفْسِهِ، فَإِنْ كَانَ خَوْفٌ أَشَدَّ مِنْ ذَلِكَ، فَرَجَالًا أَوْ رُكْبَانًا» قَالَ: يَعْنِي بِالسَّجْدَةِ الرَّكْعَةَ^(۲).

واته: ئينو عومهر رضي الله عنه ده لى: پيغه مبهري خوا صلى الله عليه وسلم دهر باره ی نويزى كاتى ترس فهرموويه تى: ده بى ئيام نه و كومه له ی که له گهل دايه نويزيان بو بکات، نه وانيش يه ک پکات له گهل ئيامدا ده که ن، له وکاته دا كومه ليكى تر له نيوان نه وان و دوزمندا ده بن (پاريزگاريان لیده که ن)، پاشان نه وان ه ی که يه ک پکاتيان له گهل فهرمانده که يان کرده جنى نويزه که جيديلن و ده چنه شويني نه وان ه ی که نويزيان نه کرده، وه نه وان ه ی نويزيان نه کرده دينه پيشه وه له گهل فهرمانده که يان يه ک پکات ده که ن، پاشان فهرمانده که يان، سه لام ده داته وه، نويزه که ی ته واو ده کات (واته: هر كومه له يه ک له و دوو كومه له يه يه ک پکات به نويزى ئيامه که ده کات)، نه وه يتر بو خويان ته واوى ده که ن، جا نه گهر ترسه که زور توندتر بوو له و حاله ته دا نه وه به پويشتن و به سواری (نويز ده که ن). (راوى) گوتى: مه به ست له سوجه ليره دا پکاته.

(۱) صحيح لغيره. أخرجه أبو داود: ۴۳۳.

(۲) صحيح. أخرجه البخاري: ۹۴۲ و ۴۵۳۵، ومسلم: ۸۳۹، وأبو داود: ۵۶۵، والنسائي: ۱۵۳۶ و ۱۵۵۳.

۱۲۵۹- عَنْ سَهْلِ بْنِ أَبِي حَتْمَةَ رضي الله عنه، أَنَّهُ قَالَ فِي صَلَاةِ الْخَوْفِ قَالَ: «يَقُومُ الْإِمَامُ مُسْتَقْبِلَ الْقِبْلَةِ، وَتَقُومُ طَائِفَةٌ مِنْهُمْ مَعَهُ، وَطَائِفَةٌ مِنْ قِبَلِ الْعَدُوِّ، وَوُجُوهُهُمْ إِلَى الصَّفِّ، فَيَرْكَعُ بِهِمْ رُكْعَةً، وَيَرْكَعُونَ لِأَنْفُسِهِمْ وَيَسْجُدُونَ لِأَنْفُسِهِمْ سَجْدَتَيْنِ فِي مَكَانِهِمْ، ثُمَّ يَذْهَبُونَ إِلَى مَقَامِ أَوْلِيائِكَ، وَيَجِيءُ أَوْلِيائِكَ، فَيَرْكَعُ بِهِمْ رُكْعَةً، وَيَسْجُدُ بِهِمْ سَجْدَتَيْنِ فَهِيَ لَهُ تِنْتَانٍ وَلَهُمْ وَاحِدَةٌ، ثُمَّ يَرْكَعُونَ رُكْعَةً وَيَسْجُدُونَ سَجْدَتَيْنِ»^(۱).

واته: سه‌هلی کوری نه‌بو حه‌سمه رضي الله عنه ده‌گپ‌رته‌وه، ده‌رباره‌ی نوژی ترس گوتوو‌یه‌تی: نیام به‌ره و قبیله راده‌وه‌ستی، وه کومه‌لیک له‌گه‌لیدا راده‌وه‌ستن، کومه‌لیکیش به‌ره و دوژمن ده‌وه‌ستن و چاویان له‌سه‌ر ریزه‌که ده‌بی، ئنجا نیام رکاتیکی (به کومه‌لی یه‌که‌م) ده‌کات، ئنجا نه‌وان بو خویان رکاتیکی تر ده‌که‌ن و دوو سوجده ده‌به‌ن له شونینی خویان، پاشان ده‌چنه شونینی نه‌وانه‌یتر، نه‌وانیش دین، ئنجا یه‌ک رکاتیش به‌نه‌وان ده‌کات و دوو سوجده‌یان له‌گه‌لدا ده‌بات، نه‌وجار نوژه‌که بو نیام ده‌بیته دوو رکات، بو‌نه‌و کومه‌له‌ش ده‌بیته رکاتیکی، ئنجا (نه‌و کومه‌له‌یه) بو خویان رکاتیکی ده‌که‌ن و دوو سوجده ده‌به‌ن.

۱۲۶۰- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رضي الله عنه، أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم، «صَلَّى بِأَصْحَابِهِ صَلَاةَ الْخَوْفِ، فَرَكَعَ بِهِمْ جَمِيعًا، ثُمَّ سَجَدَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، وَالصَّفُّ الَّذِي يَلُونَهُ، وَالْآخَرُونَ قِيَامًا، حَتَّى إِذَا نَهَضَ سَجَدَ أَوْلِيائِكَ بِأَنْفُسِهِمْ سَجْدَتَيْنِ، ثُمَّ تَأَخَّرَ الصَّفُّ الْمُقَدَّمُ، حَتَّى قَامُوا مَقَامَ أَوْلِيائِكَ، وَتَخَلَّلَ أَوْلِيائِكَ حَتَّى قَامُوا مَقَامَ الصَّفِّ الْمُقَدَّمِ، فَكَرَعَ بِهِمُ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم جَمِيعًا، ثُمَّ سَجَدَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم وَالصَّفُّ الَّذِي يَلُونَهُ، فَلَمَّا رَفَعُوا رُءُوسَهُمْ سَجَدَ أَوْلِيائِكَ سَجْدَتَيْنِ، وَكُلُّهُمْ قَدْ رَكَعَ مَعَ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم وَسَجَدَ طَائِفَةٌ بِأَنْفُسِهِمْ سَجْدَتَيْنِ، وَكَانَ الْعَدُوُّ مِمَّا يَلِي الْقِبْلَةَ»^(۲).

واته: جابیری کوری عه‌بدوللا رضي الله عنه ده‌گپ‌رته‌وه، پیغه‌مبه‌ر صلى الله عليه وسلم نوژی ترسی به‌هاوه‌لان کرد، جا رکوو‌عی به‌ه‌موویان برد، پاشان پیغه‌مبه‌ری خوا صلى الله عليه وسلم سوجده‌ی برد له‌گه‌ل نه‌و ریزه‌ی له‌دواوه‌ی بوون، نه‌وانیتر به‌پیوه‌بوون، تا‌کو هه‌لسایه‌وه، ئنجا نه‌وانیش بو خویان دوو سوجده‌یان برد (رکاتیکی)، پاشان ریزی پیشه‌وه چوونه دواوه بو

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۴۱۳۱، ومسلم: ۸۴۱، وأبو داود: ۱۲۳۹، والترمذي: ۵۶۵، والنسائي: ۱۵۳۶ و ۱۵۵۳.

(۲) صحیح. أخرجه مسلم: ۸۴۰، والنسائي: ۱۵۴۷.

شوینی ئەوانیتر، ئەوانیش هاتنه پیش تاكو شوینی ریزی به‌كه‌م، ئنجا پینغه‌مبه‌ر ﷺ ركووعی به‌هه‌موویان برد، پاشان پینغه‌مبه‌ری خوا ﷺ سو‌جده‌ی برد له‌گه‌ل ئەو ریزی كه له‌ دواوه‌ی بوون، جا كاتی ئەوان سه‌ریان له‌ سو‌جده به‌رز كرده‌وه ئەوانیتر دوو سو‌جده‌یان برد (ركاتیك)، به‌م شیوه‌یه‌ هه‌موویان له‌گه‌ل پینغه‌مبه‌ر ﷺ ركووعیان برد، وه‌ هه‌ر كۆمه‌له‌یه‌ك بۆ خۆیان دوو سو‌جده‌یان برد (واته: هه‌موویان له‌گه‌ل پینغه‌مبه‌ر ﷺ ركووعیان بردوه، به‌لام هه‌ر كۆمه‌له‌و بۆ خۆی به‌ ته‌نیا دوو سو‌جده‌ی بردوه)، وه‌ دو‌ژمن له‌لای قیبله‌ بوو.

بابه‌ت: ئەوه‌ی ده‌رباره‌ی نوێزی رۆژگیران و مانگ‌گیران هاتوه

۱۲۶۱- عَنْ أَبِي مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ لَا يَنْكَسِفَانِ لِمَوْتِ أَحَدٍ مِنَ النَّاسِ فَإِذَا رَأَيْتُمُوهُ فَقُومُوا فَصَلُّوا»^(۱).

واته: ئەبو مه‌سه‌وود رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ده‌لی: پینغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رموویه‌تی: خۆر و مانگ له‌به‌ر مردنی هه‌یج به‌کتیک له‌و خه‌لکه‌ ناگیرین، جا کاتیك بینیتان (خۆرگیران و مانگ‌گیران روویدا) ئەوه‌ هه‌لسن و نوێز بکه‌ن.

۱۲۶۲- عَنِ النُّعْمَانِ بْنِ بَشِيرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: انْكَسَفَتِ الشَّمْسُ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، فَخَرَجَ فَرَعًا يَجْرُ نُوبُهُ، حَتَّى آتَى الْمَسْجِدَ، فَلَمْ يَزَلْ يُصَلِّي حَتَّى انْجَلَتْ، ثُمَّ قَالَ: «إِنَّ أَنَا سَأَ يَزْعُمُونَ أَنَّ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ لَا يَنْكَسِفَانِ إِلَّا لِمَوْتِ عَظِيمٍ مِنَ الْعُظَمَاءِ، وَلَيْسَ كَذَلِكَ، إِنَّ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ لَا يَنْكَسِفَانِ لِمَوْتِ أَحَدٍ وَلَا لِحَيَاتِهِ، فَإِذَا تَجَلَّى اللَّهُ لِسَيِّءٍ مِنْ خَلْقِهِ خَشَعَ لَهُ»^(۲).

واته: نوعمانی کوری به‌شیر رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ده‌لی: له‌ سه‌رده‌می پینغه‌مبه‌ری خوا ﷺ خۆرگیرا، ئنجا پینغه‌مبه‌ری خوا ﷺ به‌ په‌له‌په‌ل ده‌رچوو پۆشاکه‌کانی له‌ دوا خۆی پاده‌کیشا، تاكو هاته‌ مزگه‌وت، ئنجا به‌رده‌وام بوو له‌ نوێزکردن تاكو به‌ری خۆر بووه‌وه، پاشان فه‌رمووی: خه‌لکاتیك پینان وایه‌ كه‌ خۆر و مانگ ناگیرین ته‌نها له‌به‌ر مردنی گه‌وره‌یه‌ك له‌ گه‌وره‌کان نه‌بێ، وه‌ به‌و شیوه‌یه‌ش نیه‌، له‌ راستیدا خۆر و مانگ نه‌

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۰۴۱، ومسلم: ۹۱۱، والنسائي: ۱۴۶۲.

(۲) ضعيف. أخرجه أبو داود: ۱۱۹۳ مختصراً، والنسائي: ۱۴۸۵ و ۱۴۹۰.

لەبەر مردنى كەس و، نە لەبەر ژيانى كەس ناگىرىن، جا ھەر كاتىك خىۋاى گەورە خۋى ئاشكرا كىرد بۇ ھەر شتىك لە دروستكراۋە كانى، ئەۋە ئەۋ دروستكراۋە ملكەچ دەبى و دەچىتە خشووعەۋە.

۱۲۶۳- عَن عَائِشَةَ، قَالَتْ: كَسَفَتِ الشَّمْسُ فِي حَيَاةِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، فَخَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى الْمَسْجِدِ، فَقَامَ فَكَبَّرَ فَصَفَّ النَّاسَ وَرَاءَهُ، فَقَرَأَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ قِرَاءَةً طَوِيلَةً، ثُمَّ كَبَّرَ، فَزَكَّعَ زُكُوعًا طَوِيلًا، ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ فَقَالَ: «سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ، رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ» ثُمَّ قَامَ فَقَرَأَ قِرَاءَةً طَوِيلَةً، هِيَ أَدْنَى مِنَ الْقِرَاءَةِ الْأُولَى، ثُمَّ كَبَّرَ فَزَكَّعَ زُكُوعًا طَوِيلًا هُوَ أَدْنَى مِنَ الزُّكُوعِ الْأُولَى، ثُمَّ قَالَ: «سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ، رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ» ثُمَّ فَعَلَ فِي الرَّكْعَةِ الْأُخْرَى مِثْلَ ذَلِكَ، فَاسْتَكْمَلَ أَرْبَعَ رَكَعَاتٍ وَأَرْبَعَ سَجَدَاتٍ، وَأَنْجَلَتِ الشَّمْسُ قَبْلَ أَنْ يَنْصَرِفَ، ثُمَّ قَامَ فَخَطَبَ النَّاسَ فَأَتَى عَلَى اللَّهِ مِمَّا هُوَ أَهْلُهُ، ثُمَّ قَالَ: «إِنَّ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ آيَاتَانِ مِنْ آيَاتِ اللَّهِ، لَا يَنْكَسِفَانِ لِمَوْتِ أَحَدٍ وَلَا لِحَيَاتِهِ، فَإِذَا رَأَيْتُمُوهُمَا فَافْزَعُوا إِلَى الصَّلَاةِ»^(۱).

ۋاتە: عائشە ﷺ دەلى: لە سەردەمى پىغەمبەرى خوادا ﷺ خۆرگىرا، ئنجا پىغەمبەرى خوا ﷺ چوو بۇ مزگەوت، پراۋەستا و «الله اكبر»سى كىرد و خەلكىش لە دواپەۋە رىز بوون، ئنجا پىغەمبەرى خوا ﷺ دەستى كىرد بە قورئان خويندن خويندنىكى درىژ، پاشان «الله اكبر»سى كىرد، پكۈۋەئىكى درىژى برد، ئنجا سەرى بەرزكردەۋە و فەرموۋى: «سمع الله لمن حمده ربنا ولك الحمد»، پاشان بە پىۋە ۋەستا و قورئاننىكى درىژى خويند، كە كەمتر بوو لە خويندنى يە كەم، پاشان «الله اكبر»سى كىرد و پكۈۋەئىكى درىژى برد، كە كەمتر بوو لە پكۈۋەئىكى يە كەم، ئنجا فەرموۋى: «سمع الله لمن حمده ربنا ولك الحمد»، پاشان لە پكاته كەى تىرىش بە ھەمان شىۋەى كىرد، چوار پكۈۋەئىكى و چوار سۈجدهى تەۋاۋ كىرد، ۋە بەرى خۆر كراپەۋە پىش ئەۋەى لە نوپژە كە بىتتەۋە، پاشان ھەلسا و وتارى بۇ خەلكە كەدا، جا سوپاس و ستايشى خىۋاى كىرد، بە جۆرئىك كە شاىستە بە خوا بى، پاشان فەرموۋى: لە راستىدا خۆر و مانگ دوو نىشانەن لە نىشانە كانى (ھەبوون و دەسەلاتى) خوا، لەبەر مردن و ژيانى ھىچ كەسىك ناگىرىن، ئنجا ھەر كاتىك خۆرگىران و مانگ گىرانتان بىنى، بە پەلە بچۆن بۇ نوپژ كىردن.

(۱) صحيح. أخرجه البخاري: ۱۰۴۴، ومسلم: ۹۰۱ و ۹۰۳، وأبو داود: ۱۱۸۰، والترمذي: ۵۶۱، والنسائي: ۱۴۷۴_۱۴۷۶ و ۱۴۸۱ و ۱۴۹۹ و ۱۵۰۰.

په روهرد گاره منيش له ناوياندام؟! نافع ده لى: و ابازانم فهرمووى: وه ژنيکم بينى که پشيله يه ک به چرنووک پيستی داده مالى، گوتم: ته وه بو وايه؟ گوتيان: نه و (له دونيا) پشيله که ي حه پس کرده، تاکو له برسان مردووه، نه خواردنى پيداوه نه نازادى کرده، بچيت بو خو ي له جر و جانه و هرو خاشاکی زه وى بخوات.

بابهت: نه وهى دهر باره ي نوٲرى داواکردنى باران بارين هاتووه

۱۲۶۶- عَنْ هِشَامِ بْنِ إِسْحَاقَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ كِنَانَةَ رضي الله عنه، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: أَرْسَلَنِي أَمِيرٌ مِنَ الْأَمْرَاءِ إِلَى ابْنِ عَبَّاسٍ رضي الله عنه أَسْأَلُهُ عَنِ الصَّلَاةِ فِي الْإِسْتِسْقَاءِ، فَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: مَا مَنَعَهُ أَنْ يَسْأَلَنِي؟ قَالَ: «خَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم مُتَوَاضِعًا مُتَبَدِّلًا مُتَخَشِعًا مُتَرَسِّلًا مُتَضَرِّعًا، فَصَلَّى رَكَعَتَيْنِ كَمَا يُصَلِّي فِي الْعِيدِ، وَلَمْ يَخْطُبْ خُطْبَتَكُمْ هَذِهِ»^(۱).

واته: هيشامى كورى ئيسحاقى كورى عه بدوللاى كورى كينانه رضي الله عنه له باوكيه وه ده گيرپيته وه، گوتويه تى: يه كيك له نه ميره كان منى نارد بو لاي ئينو عه عباس رضي الله عنه بو نه وهى دهر باره ي نوٲرى داواکردنى باران بارين پرسيارى ليكهم، ئينو عه عباسيش رضي الله عنه گوتى: چى رينگر بووه كه پرسيار له خو م بکات؟ گوتى: پينغه مبهرى خوا صلى الله عليه وسلم به خو به كه م زانين به رابه ر خواو، به پوشاکی ناساييه وه به خشوع و هيمنى و خو به كه م گرييه وه دهرچوو (بو نوٲر)، ئنجا دوو ركات نوٲرى كرد وه كو دوو ركاتى جه زن، وه وتارى نه دا به و شيوه يه ي ئيوه وتار ده دن (واته: وتاره كه ي دوعا و پارانه وه بووه).

۱۲۶۷- عَنْ عَبَّادِ بْنِ مَمِيحٍ، يُحَدِّثُ أَبِي، عَنْ عَمِّهِ رضي الله عنه، أَنَّهُ شَهِدَ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم، «خَرَجَ إِلَى الْمُصَلَّى يَسْتَسْقِي، فَاسْتَقْبَلَ الْقِبْلَةَ وَقَلَّبَ رِدَاءَهُ وَصَلَّى رَكَعَتَيْنِ»^(۲).

واته: عه ببادى كورى ته ميم له باوكيه وه ده گيرپيته وه، له ماميه وه رضي الله عنه گيرپراويه ته وه، كه ناگادار بووه و بينويه تى پينغه مبه ر صلى الله عليه وسلم دهرچوو بو نوٲرگه، بو نه وهى داواى باران بارين بکات (له خوا)، ئنجا رووى کرده قيبه و پوشا که كه ي هه لگيرپرايه وه دوو ركات نوٲرى كرد.

(۱) حسن. أخرجه أبو داود: ۱۱۶۵، والترمذي: ۵۵۸، والنسائي: ۱۵۰۶ و ۱۵۰۸ و ۱۵۲۱.

(۲) صحيح. أخرجه البخاري: ۱۰۰۵ و ۱۰۲۵، ومسلم: ۸۹۴، وأبو داود: ۱۱۶۱ و ۱۱۶۳ و ۱۱۶۴ و ۱۱۶۶ و ۱۱۶۷.

والترمذي: ۵۵۶، والنسائي: ۱۵۰۵ و ۱۵۰۷ و ۱۵۰۹_۱۵۱۲ و ۱۵۱۹ و ۱۵۲۰ و ۱۵۲۲.

۱۲۶۷م- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الصَّبَّاحِ قَالَ: أَنْبَأَنَا سُفْيَانُ، عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ، عَنْ أَبِي بَكْرٍ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ حَزْمٍ، عَنْ عَبَّادِ بْنِ مَيْمٍ، عَنْ عَمِّهِ رضي الله عنه، عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم ^(۱) قَالَ سُفْيَانُ: عَنِ الْمَسْعُودِيِّ، قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا بَكْرٍ بْنَ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرٍو أَجَعَلَ أَعْلَاهُ أَسْفَلَهُ أَوْ الْيَمِينَ عَلَى الشَّمَالِ، قَالَ: لَا بَلِ الْيَمِينَ عَلَى الشَّمَالِ.

واته: له سه نه دینکی دیکه دا سو فیان له مه سهوودیه وه ده بهینتی، ده لئی: پرسیارم له نه بو به کری کوری موحه ممه دی کوری عه مر کرد نایا (پوشاکه کانی) لای سه ره وه ی خسته خواره وه، یان لای راستی بو سه ر لای چه پی (واته: هه لگپرا نه وه ی پوشاکه کانی چون بووه)؟ گوتی: نه خیر، به لکو لای راستی هه لدایه سه ر لای چه پ.

۱۲۶۸- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: «خَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يَوْمًا يَسْتَسْقِي، فَصَلَّى بِنَا رَكَعَتَيْنِ بِلَا أَدَانٍ وَلَا إِقَامَةٍ، ثُمَّ حَظَبْنَا وَدَعَا اللَّهَ وَحَوَّلَ وَجْهَهُ نَحْوَ الْقِبْلَةِ رَافِعًا يَدَيْهِ، ثُمَّ قَلَبَ رِدَاءَهُ فَجَعَلَ الْأَيْمَنَ عَلَى الْأَيْسَرِ وَالْأَيْسَرَ عَلَى الْأَيْمَنِ» ^(۲).

واته: نه بو هوره پره رضي الله عنه ده لئی: روژنیک پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم ده رچوو داوای باران بارینی ده کرد، تنجا دوو رکات نوژیژ بو کردین به بی بانگ دان و قامهت کردن، پاشان وتاری بو خویندینه وه و له بهر خوا پارایه وه، وه پرووی کرده لای قبیله له و حاله دا دهستی بهر زکردنه وه، پاشان پوشاکه که هه لگپرایه وه و لای راستی خسته سه ر لای چه پ و، لای چه پی خسته سه ر لای راست.

بابهت: دوعای نوژیژ داواکردنی باران بارین

۱۲۶۹- عَنْ شُرْحَبِيلِ بْنِ السَّمْطِ رضي الله عنه، أَنَّهُ قَالَ لِكَعْبٍ: يَا كَعْبُ بْنُ مَرَّةَ حَدَّثَنَا عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم وَآخِذْ، قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ اسْتَسْقِ اللَّهَ فَرَفَعَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يَدَيْهِ فَقَالَ: «اللَّهُمَّ اسْقِنَا عَيْثًا مَرِيئًا مَرِيئًا طَبَقًا عَاجِلًا غَيْرَ رَائِثٍ، نَافِعًا غَيْرَ ضَارٍّ» قَالَ: فَمَا جَمَعُوا حَتَّى أُحْيُوا، قَالَ: فَأَتَوْهُ فَشَكُّوا إِلَيْهِ الْمَطَرَ، فَقَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ: تَهَدَّمَتِ الْبُيُوتُ، فَقَالَ: «اللَّهُمَّ حَوِّالِنَا وَلَا عَلَيْنَا» قَالَ: فَجَعَلَ السَّحَابُ يَنْقَطِعُ مِئِنَّا وَشِمَالًا ^(۳).

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۰۰۵ و ۱۰۲۵، ومسلم: ۸۹۴، وأبو داود: ۱۱۶۱ و ۱۱۶۳ و ۱۱۶۴ و ۱۱۶۶ و ۱۱۶۷.

والترمذي: ۵۵۶، والنسائي: ۱۵۰۵ و ۱۵۰۷ و ۱۵۰۹_۱۵۱۲ و ۱۵۱۹ و ۱۵۲۰ و ۱۵۲۲.

(۲) صحیح لغیره.

(۳) صحیح لغیره.

واته: شوره حبیلی کوری سیمت ﷺ ده گیریتته وه که به که عبی گوتوه: ئه ی که عبی کوری مورپه، له پیغه مبهری خواوه ﷺ (فهرمووده مان) بو بگریه وه به ناگایه وه، گوتی: پیاوینک هاته خزمهت پیغه مبهر ﷺ گوتی: ئه ی پیغه مبهری خوا ﷺ داوای باران بارین له خوا بکه، جا پیغه مبهری خوا ﷺ دهسته کانی بهر زکرده وه، فهرمووی: ئه ی خودایه باران تیکمان بو بیارینه که کوتایه که ی خیر بی و زور بی و له سه رخو بی له زووترین کاتدا و دوانه که وی، سوود به خش بی و زیان به خش نه بی، گوتی: نوټری جومعه که بیان ته واو نه کردبوو خوا وه لامی دوعا که ی دانه وه (باران بارین دهستی پیکرد)، گوتی: خه لکی هاتن و سکا لایان کرد له دهستی زور باران بارین و گوتیان: ئه ی پیغه مبهری خوا ﷺ خانووه کان له ناوده چن، ئنجا (پیغه مبهری خوا ﷺ) فهرمووی: خودایه له دور و بهرمان بیارینه به سهرماندا مه بیارینه، گوتی: ئنجا هه وره کان به لای راست و چه پدا که رت بوون (بلا و بوونه وه).

۱۲۷۰- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، قَالَ: جَاءَ أَعْرَابِيٌّ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ لَقَدْ جِئْتُكَ مِنْ عِنْدِ قَوْمٍ مَا يَتَزَوَّدُ لَهُمْ رَاعٍ، وَلَا يَخْطُرُ لَهُمْ فَحْلٌ، فَصَعِدَ الْمِنْبَرَ، فَحَمِدَ اللَّهَ، ثُمَّ قَالَ: «اللَّهُمَّ اسْقِنَا عَيْثًا مُغِيثًا مَرِيئًا طَبَقًا مَرِيئًا عَدَقًا عَاجِلًا عَيْرَ رَائِثٍ» ثُمَّ نَزَلَ، فَمَا يَأْتِيهِ أَحَدٌ مِنْ وَجْهِ مَنْ الْوُجُوهِ إِلَّا قَالُوا قَدْ أُحْيِينَا^(۱).

واته: ئیبنو عبباس رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا ده گیریتته وه که گوتویه تی: ده شته کیه ک هاته خزمهت پیغه مبهر ﷺ و گوتی: ئه ی پیغه مبهری خوا ﷺ له لایه ن هوزنکه وه هاتوم بو خزمهت که شوانه که بیان هیچی چنگ ناکه وی بو مالآت و نازه له کانیان، ناتوان کلکیان بجولینن (له برسان)، ئنجا پیغه مبهر ﷺ چوو ه سهر مینه بر و ستایشی خوی کرد، پاشان فهرمووی: خواجه باران تیکی تیرمان بو بیارینی که کوتایه که ی خیر بی و به سهر زه ویدا بیاری، زور و به خوور بی و له زووترین کاتدا و دوانه که وی، پاشان دابهزی ئنجا هیچ که س نه هات مه گهر له هه ر پویه که وه، گوتیان: به راستی زیندوو بووینه وه (واته: له هه موو پویه ک کیشه ی بی بارانی چاره سهر بوو).

۱۲۷۱- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم «اسْتَسْقَى حَتَّى رَأَيْتُ أَوْ رُئِيَ بِيَاضَ إِبْطِيهِ» قَالَ مُعْتَمِرٌ: أَرَاهُ فِي الْإِسْتِسْقَاءِ»^(۱).

واته: نه بو هورهیره رضي الله عنه ده گبریته وه که پیغمبر صلى الله عليه وسلم دوعای باران بارینی کرد، به جوړنیک که سپیاتی بن بالیم بینی یان بینرا، موعته میر گوتی: وا ده زانم له داواکردنی باران باریندا بوو.

۱۲۷۲- عَنْ سَالِمٍ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: «رُبَّمَا ذَكَرْتُ قَوْلَ الشَّاعِرِ وَأَنَا أَنْظُرُ إِلَى وَجْهِ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم عَلَى الْمِنْبَرِ، فَمَا نَزَلَ حَتَّى جَيْشَ كُلِّ مِيزَابٍ بِالْمَدِينَةِ فَأَذْكَرُ قَوْلَ الشَّاعِرِ: وَأَبْيَضَ يُسْتَسْقَى الْعَمَامُ بِوَجْهِهِ ... ثَمَّالُ الْيَتَامَى عِصْمَةٌ لِلْأَرَامِلِ» وَهُوَ قَوْلُ أَبِي طَالِبٍ^(۲).

واته: سالم عه بدوللای کوری عومر رضي الله عنه ده لئی: زورجار (له کاتی داواکردنی باران باریندا که پیغمبر صلى الله عليه وسلم داواای ده کرد) نهو شیعره م بیرده هاته وه که ته ماشای روخساری پیغمبر خوام صلى الله عليه وسلم ده کرد له سهر مینبره که، نه هاته خوار هه تا هه موو جوگه له و ناوباره کانی مه دینه پر ناو ده بوون و هه لده ستان، منیش نهو شیعره م بیر ده هاته وه:

به روخساری سپی و دره وشاوهی که داواای باران ده کهن

به پشت و په نای بی باوکان و بیوه زنان ناوی ده بن

وه نه وهش وتهی نه بو تالیبه.

بابهت: نهوهی دهر باره ی نویژی دوو جه ژنه که هاتوه

۱۲۷۳- عَنْ عَطَاءٍ رضي الله عنه، قَالَ: سَمِعْتُ ابْنَ عَبَّاسٍ رضي الله عنه، يَقُولُ أَشْهَدُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم أَنَّهُ «صَلَّى قَبْلَ الْخُطْبَةِ، ثُمَّ خَطَبَ فَرَأَى أَنَّهُ لَمْ يُسْمِعِ النِّسَاءَ فَأَتَاهُنَّ فَذَكَرَهُنَّ وَوَعظَهُنَّ وَأَمَرَهُنَّ بِالصَّدَقَةِ، وَبِلَالٍ قَائِلٌ بِيَدَيْهِ هَكَذَا، فَجَعَلَتِ الْمَرْأَةُ تُلْقِي الْخُرْصَ وَالْحَاتَمَ وَالشَّيْءَ»^(۳).

(۱) صحیح.

(۲) حسن. أخرجه البخاري: ۱۰۰۹ معلقاً بهذا اللفظ.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۹۸، ومسلم: ۸۸۴ و ۱۱۴۲-۱۱۴۴ و ۱۱۴۶، والنسائي: ۱۵۶۹ و ۱۵۸۶.

واته: عه‌تاء ﷺ ده‌لی: گویم له ئیبنو عه‌بیاس ﷺ بوو ده‌یگوت: شاهیدی ده‌دهم که پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ پیش وتار نوژی کرد، پاشان وتاری دا، ئنجا بینی که ئافره‌تان گوئی بیستی نه‌ده‌بوون، بویه هات بو لایان یادی خسته‌وه و ئاموژگاری کردن و، فه‌رمانی پیکردن که خیر و چاکه بکه‌ن، وه بیلالیش پو‌شاکه که‌ی به ده‌ستی راخستبوو، ئنجا ئافره‌ته‌کان گواره و نه‌نگوستیله و شتی دیکه‌ی له خشل و زیپر و زیویان ده‌خسته ناو پو‌شاکه که‌ی بیلاله‌وه.

۱۲۷۴- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ ﷺ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ «صَلَّى يَوْمَ الْعِيدِ بَعْدَ أَذَانٍ وَلَا إِقَامَةٍ»^(۱).

واته: ئیبنو عه‌بیاس ﷺ ده‌گپ‌ریته‌وه که پیغه‌مبه‌ر ﷺ نوژی جه‌ژنی کرد به‌بی بانگدان و قامه‌ت کردن.

۱۲۷۵- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ ﷺ، قَالَ: أَخْرَجَ مَرْوَانُ الْمِنْبَرَ يَوْمَ الْعِيدِ، فَبَدَأَ بِالْخُطْبَةِ قَبْلَ الصَّلَاةِ، فَقَامَ رَجُلٌ فَقَالَ: يَا مَرْوَانُ خَالَفْتَ السُّنَّةَ، أَخْرَجْتَ الْمِنْبَرَ يَوْمَ عِيدٍ وَلَمْ يَكُنْ يُخْرَجُ بِهِ، وَبَدَأَتْ بِالْخُطْبَةِ قَبْلَ الصَّلَاةِ وَلَمْ يَكُنْ يُبْدَأُ بِهَا، فَقَالَ أَبُو سَعِيدٍ: أَمَا هَذَا فَقَدْ قَضَى مَا عَلَيْهِ، سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «مَنْ رَأَى مُنْكَرًا فَاسْتَطَاعَ أَنْ يُعَيِّرَهُ بِيَدِهِ فَلْيُعَيِّرْهُ بِيَدِهِ، فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَبِلِسَانِهِ، فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ بِلِسَانِهِ، فَبِقَلْبِهِ، وَذَلِكَ أضعف الإيمان»^(۲).

واته: ئەبو سه‌عید ﷺ ده‌لی: مه‌روان له پو‌ژی جه‌ژندا دوانگه‌که‌ی هینا بو شوینی نوژی‌کردنی جه‌ژن، جا پیش نوژی‌کردن ده‌ستی کرد به وتاردان، ئنجا پیاونک هه‌لساو گوتی: ئە‌ی مه‌روان، پیچه‌وانه‌ی سوننه‌ت جو‌لایته‌وه!! له پو‌ژی جه‌ژندا دوانگه‌که‌ت هینایه شوینی نوژی‌کردن که پیش تو ئە‌وه نه‌کراوه، وه به وتاردان ده‌ستت پیکرد پیش نوژی‌کردن که پیش تو به‌و کاره ده‌ست بی نه‌ده‌کرا، ئنجا ئە‌بو سه‌عید گوتی: به‌لام ئە‌و پیاوه به بریارنک بریاریدا که له‌سه‌ری پنیست بوو جیبه‌جینی کرد، من له پیغه‌مبه‌ری خواوه ﷺ بیستووومه که ده‌یفه‌رموو: هه‌ر یه‌کیک له ئیوه ناشه‌رعیه‌کی بینی، با به ده‌ست بیگوری، ئە‌گه‌ر توانای هه‌بوو، ئە‌گه‌ر نه‌یتوانی با به زمان بیگوری، ئە‌گه‌ر هه‌ر نه‌یتوانی به دل (پنی ناخوش بی) که ئە‌وه‌ش لاوازترین ئیانه.

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۸۱۶/۵، وأبو داود: ۱۱۴۷.

(۲) صحیح. أخرجه مسلم: ۴۹، وأبو داود: ۱۱۴۰ و ۴۳۴۰، والترمذی: ۲۱۷۲، والنسائی: ۵۰۰۸ و ۵۰۰۹.

۱۲۷۶- عَنْ ابْنِ عُمَرَ رضی اللہ عنہما، قَالَ كَانَ النَّبِيُّ ﷺ ثُمَّ أَبُو بَكْرٍ ثُمَّ عُمَرُ يُصَلُّونَ الْعِيدَ قَبْلَ الْخُطْبَةِ»^(۱).
 واته: ئیبنو عومەر رضی اللہ عنہما ده‌لی: پیغه‌مبەر ﷺ دواى ئه‌ویش ئه‌بو به‌کر، دواى ئه‌ویش
 عومەر، له‌ پیش و تارداندا نو‌یزی جه‌ژنیان ده‌کرد.

بابه‌ت: ژماره‌ی «الله أكبر» ه‌کانی نو‌یزی دوو جه‌ژنه‌کان

۱۲۷۷- عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ سَعْدِ بْنِ عَمَّارِ بْنِ سَعْدٍ رضی اللہ عنہ مُؤَدِّنِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، قَالَ: حَدَّثَنِي أَبِي، عَنْ
 أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ «كَانَ يُكَبِّرُ فِي الْعِيدَيْنِ فِي الْأُولَى سَبْعًا قَبْلَ الْقِرَاءَةِ، وَفِي الْآخِرَةِ
 خَمْسًا قَبْلَ الْقِرَاءَةِ»^(۲).

واته: عه‌بدو‌رپه‌ه‌انی کورپی سه‌عدی کورپی عه‌ما‌ری کورپی سه‌عد رضی اللہ عنہ بانگ‌یژی
 پیغه‌مبهری خوا، ﷺ ده‌گ‌یر‌یت‌ه‌وه‌ که گوتوو‌یه‌تی: باو‌کم له‌ باو‌کیه‌وه‌ ئه‌ویش له‌
 با‌پیره‌وه‌ بوی گ‌یر‌امه‌وه‌ که پیغه‌مبهری خوا ﷺ له‌ نو‌یزی دوو جه‌ژنه‌که‌دا له‌ ر‌کاتی
 یه‌که‌مدا ه‌وت «الله أكبر»‌ی ده‌کرد، پیش خو‌یندنی فات‌یحه‌، وه‌ له‌ ر‌کاته‌که‌ی دیکه‌دا
 پینج «الله أكبر»‌ی ده‌کرد پیش خو‌یندنی فات‌یحه‌.

۱۲۷۸- عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ رضی اللہ عنہ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ «كَبَّرَ فِي صَلَاةِ الْعِيدَيْنِ سَبْعًا
 وَخَمْسًا»^(۳).

واته: عه‌م‌ری کورپی شو‌عیب رضی اللہ عنہ له‌ باو‌کیه‌وه‌، له‌ با‌پیره‌وه‌، ده‌گ‌یر‌یت‌ه‌وه‌ که پیغه‌مبهر
ﷺ له‌ نو‌یزی دوو جه‌ژنه‌که‌دا له‌ ر‌کاتی یه‌که‌مدا ه‌وت، وه‌ له‌ ر‌کاتی دووه‌مدا پینج
 «الله أكبر»‌ی ده‌کرد.

۱۲۷۹- عَنْ كَثِيرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرِو بْنِ عَوْفٍ رضی اللہ عنہ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ «كَبَّرَ
 فِي الْعِيدَيْنِ سَبْعًا فِي الْأُولَى، وَخَمْسًا فِي الْآخِرَةِ»^(۴).

(۱) صحیح البخاری: ۹۶۲، و مسلم: ۸۸۸، و الترمذی: ۵۲۱، و النسائی: ۱۵۶۴.

(۲) حسن لغیره.

(۳) حسن لغیره. أخرجه أبو داود: ۱۱۵۱.

(۴) حسن لغیره. أخرجه الترمذی: ۵۳۶.

واته: که سیری کورې عه بدوللای کورې عه مړی کورې عه وف ﷺ له باوکیبه وه، له بایره وه ده گیریته وه، پیغه مبهری خوا ﷺ له رکاتی به که می نوږتی دوو جه ژنه که دا حهوت جار «الله اکبر» سی ده کرد، وه له رکاتی کو تاید ا پینج جار.

۱۲۸۰- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ «كَبَّرَ فِي الْفِطْرِ وَالْأَضْحَى سَبْعًا وَخَمْسًا، سِوَى تَكْبِيرَتِي الرُّكُوعِ»^(۱).

واته: عائشه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ده گیریته وه، پیغه مبهری خوا ﷺ له نوږتی جه ژنی په مه زمان و جه ژنی قورباندا حهوت وه پینج «الله اکبر» سی ده کرد، جگه له دوو «الله اکبر» ه که ی چوونه رکوع.

بابه ت: خویندنې قوربان له نوږتی دوو جه ژنه که دا

۱۲۸۱- عَنِ النُّعْمَانِ بْنِ بَشِيرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ «كَانَ يَقْرَأُ فِي الْعِيدَيْنِ بِـ ﴿سَبِّحْ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى﴾ وَ ﴿هَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ الْغَنِيَّةِ﴾»^(۲).

واته: نوعمانی کورې به شیر رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ده گیریته وه، پیغه مبهری خوا ﷺ له نوږتی دوو جه ژنه که دا سووره تی ﴿سَبِّحْ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى﴾ و ﴿هَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ الْغَنِيَّةِ﴾ ی ده خویند.

۱۲۸۲- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: خَرَجَ عُمَرُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ يَوْمَ عِيدِ قَارَسَلٍ إِلَى أَبِي وَقِيدٍ اللَّيْثِيِّ: يَا أَيُّ شَيْءٍ كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يَقْرَأُ فِي مِثْلِ هَذَا الْيَوْمِ؟ قَالَ: «بِقَافٍ وَأَقْرَبَتْ»^(۳).

واته: عوبه بدوللای کورې عه بدوللا ده لی: عومر رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ له روژی جه ژندا ده رچوو، تنجا به دواى نه بو واقیدی له سیدا نارد که نایا پیغه مبهری خوا ﷺ له روژیکى وه کو نه مړودا (له نوږتی جه ژندا) چی ده خویند؟ گوتی: سووره تی «قاف» و «اقربت».

(۱) حسن لغیره. أخرجه أبو داود: ۱۱۴۹ و ۱۱۵۰.

(۲) صحيح. أخرجه مسلم: ۸۷۸، وأبو داود: ۱۱۲۲، والترمذي: ۵۳۳، والنسائي: ۱۵۶۸.

(۳) صحيح. أخرجه مسلم: ۸۹۱، وأبو داود: ۱۱۵۴، والترمذي: ۵۳۴، والنسائي: ۱۵۶۷.

۱۲۸۳- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہ، أَنَّ النَّبِيَّ صلی اللہ علیہ وسلم «كَانَ يَقْرَأُ فِي الْعِيدَيْنِ بِـ ﴿سَبِّحْ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى﴾ (۱) وَ ﴿هَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ الْغَنِيَّةِ﴾ (۱)»^(۱).

واته: ئیبنو عبباس رضی اللہ عنہ ده‌گیریته‌وه، پیغه‌مبهر صلی اللہ علیہ وسلم له نوژری هه‌ردوو جه‌ژنه‌که‌دا سووره‌تی: ﴿سَبِّحْ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى﴾ (۱) و ﴿هَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ الْغَنِيَّةِ﴾ (۱) سی ده‌خویند.

بابه‌ت: وتاری دوو جه‌ژنه‌کان

۱۲۸۴- عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ أَبِي خَالِدٍ، قَالَ: رَأَيْتُ أَبَا كَاهِلٍ وَكَانَتْ لَهُ صُحْبَةٌ، فَحَدَّثَنِي أَخِي عَنْهُ، قَالَ: رَأَيْتُ النَّبِيَّ صلی اللہ علیہ وسلم «يَخْطُبُ عَلَى نَاقَةٍ وَحَبَشِيٌّ أَخَذَ بِخِطَامِهَا»^(۲).

واته: ئیسه‌اعلی کوری ئەبو خالید رضی اللہ عنہ ده‌لی: ئەبو کاهیلیم بینی که به‌شی هاو‌ریه‌تی پیغه‌مبهری صلی اللہ علیہ وسلم هه‌بووه، براه‌کم له ئەوه‌وه بۆی گیراومه‌وه که گوتوو‌یه‌تی: پیغه‌مبهرم صلی اللہ علیہ وسلم بینی له‌سه‌ر حوشتره‌که‌ی وتاری ده‌دا و حه‌به‌شیه‌ک جله‌وی حوشتره‌که‌ی بۆ گرتبوو.

۱۲۸۵- عَنْ قَيْسِ بْنِ عَائِدٍ هُوَ أَبُو كَاهِلٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: «رَأَيْتُ النَّبِيَّ صلی اللہ علیہ وسلم يَخْطُبُ عَلَى نَاقَةٍ حَسَنَاءَ وَحَبَشِيٌّ أَخَذَ بِخِطَامِهَا»^(۳).

واته: قه‌یسی کوری عائیز که ئەبو کاهیله رضی اللہ عنہ ده‌لی: پیغه‌مبهرم صلی اللہ علیہ وسلم بینی له‌سه‌ر حوشتره‌که‌ی وتاری ده‌دا، وه حه‌به‌شیه‌ک جله‌وی حوشتره‌که‌ی بۆ گرتبوو.

۱۲۸۶- عَنْ سَلَمَةَ بْنِ بُبَيْطٍ رضی اللہ عنہ، عَنْ أَبِيهِ، أَنَّهُ حَجَّ فَقَالَ: رَأَيْتُ النَّبِيَّ صلی اللہ علیہ وسلم «يَخْطُبُ عَلَى بَعِيرِهِ»^(۴).

واته: سه‌له‌مه‌ی کوری نوبه‌یت رضی اللہ عنہ له باوکیه‌وه ده‌گیریته‌وه که حه‌جی کردوه گوتوو‌یه‌تی: پیغه‌مبهرم صلی اللہ علیہ وسلم بینی له‌سه‌ر حوشتره‌که‌ی وتاری ده‌دا.

(۱) صحیح لغیره.

(۲) حسن. أخرجه النسائي: ۱۵۷۳.

(۳) حسن. أخرجه النسائي: ۱۵۷۳.

(۴) صحیح لغیره. أخرجه أبو داود: ۱۹۱۶، والنسائي: ۳۰۰۸.

۱۲۸۷- عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ سَعْدِ بْنِ عَمَّارِ بْنِ سَعْدٍ رضی الله عنه الْمُوَدَّنِ قَالَ: حَدَّثَنِي أَبِي، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم «يُكَبِّرُ بَيْنَ أَضْعَافِ الْخُطْبَةِ، يَكْتُمُ التَّكْبِيرَ فِي خُطْبَةِ الْعِيدَيْنِ»^(۱).

واته: عه‌بدو‌رره‌ه‌مانی کو‌ری سه‌عدی کو‌ری عه‌ماری کو‌ری سه‌عد رضی الله عنه بانگ بی‌ژی پی‌غه‌مبه‌ره‌وه رضی الله عنه ده‌گی‌رته‌وه، که‌ گوتو‌ویه‌تی: باوکم له‌ باوکیه‌وه له‌ باپیره‌وه بو‌ی گی‌رامه‌وه، گوتی: پی‌غه‌مبه‌ر رضی الله عنه له‌ ناو و‌تاردا «الله‌ اکبر» ی‌ ده‌کرد، وه‌ له‌ ناو و‌تاری دوو‌ جه‌ژنه‌که‌دا زور «الله‌ اکبر» ی‌ ده‌کرد.

۱۲۸۸- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رضی الله عنه، قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يَخْرُجُ يَوْمَ الْعِيدِ، فَيُصَلِّي بِالنَّاسِ رَكَعَتَيْنِ، ثُمَّ يُسَلِّمُ فَيَقِفُ عَلَى رَجْلَيْهِ فَيَسْتَقْبِلُ النَّاسَ وَهُمْ جُلُوسٌ، فَيَقُولُ: «تَصَدَّقُوا تَصَدَّقُوا» فَأَكْثَرُ مَنْ يَتَصَدَّقُ النِّسَاءُ، بِالْقُرْطِ وَالْخَاتَمِ وَالشَّيْءِ، فَإِنْ كَانَتْ لَهُ حَاجَةٌ يُرِيدُ أَنْ يَبْعَثَ بَعْثًا يَذْكُرُهُ لَهُمْ وَإِلَّا انْصَرَفَ^(۲).

واته: نه‌بو سه‌عیدی خودری رضی الله عنه ده‌لی: پی‌غه‌مبه‌ری خوا رضی الله عنه له‌ رۆژی جه‌ژندا ده‌رده‌چوو دوو‌ ر‌کات پی‌شنو‌ژی بو‌ خه‌لک ده‌کرد، پاشان سه‌لامی ده‌دایه‌وه‌و، له‌سه‌ر پی‌یه‌کانی راده‌وه‌ستا، ئنجا رووی له‌ خه‌لکه‌که‌ ده‌کرد، له‌ کاتیکدا که‌ خه‌لکه‌که‌ دانیشتبون، جا ده‌یفه‌رموو: چاکه‌ و‌ خیر بکه‌ن، چاکه‌ و‌ خیر بکه‌ن، جا نه‌وه‌ی زورترین خیری ده‌کرد ئافره‌تان بوون به‌ گواره‌کانیان و‌ به‌ نه‌نگوستیله‌کانیان و‌ شتی تر، جا نه‌گه‌ر پی‌ویستییه‌کی هه‌بو‌وایه‌ وه‌کو ناردنی له‌شکر نیک نه‌وه‌ بو‌ی باس ده‌کردن، نه‌گه‌رنا ده‌رۆیشت و‌ کوتایی پیده‌هینا.

۱۲۸۹- عَنْ جَابِرٍ رضی الله عنه، قَالَ: «خَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يَوْمَ فِطْرٍ أَوْ أَضْحَى، فَخَطَبَ قَائِمًا، ثُمَّ قَعَدَ قَعْدَةً، ثُمَّ قَامَ»^(۳).

واته: جابیر رضی الله عنه ده‌لی: له‌ رۆژی جه‌ژنی په‌مه‌زان، یان قوربان بوو، پی‌غه‌مبه‌ری خوا رضی الله عنه ده‌رچوو (بو‌ نو‌ژی)، ئنجا به‌پی‌وه‌ و‌تاری دا، پاشان دانشتنیک دانیششت و، پاشان هه‌ل‌سایه‌وه‌.

(۱) إسنادہ ضعیف.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۳۰۴، ومسلم: ۸۸۹، والنسائي: ۱۵۷۶ و ۱۵۷۹.

(۳) منکر سندا و متناً. والمحموظ أن ذلك في خطبة الجمعة، ومن حديث جابر بن سمره.

بابهت: چاوه روانی کردنی وتار له دواى نویژ

۱۲۹۰- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ السَّائِبِ رضي الله عنه، قَالَ: حَضَرْتُ الْعِيدَ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم فَصَلَّى بِنَا الْعِيدَ، ثُمَّ قَالَ: «قَدْ قَضَيْنَا الصَّلَاةَ، فَمَنْ أَحَبَّ أَنْ يَجْلِسَ لِلْخُطْبَةِ فَلْيَجْلِسْ، وَمَنْ أَحَبَّ أَنْ يَذْهَبَ فَلْيَذْهَبْ»^(۱).

واته: عهبدو لّلاى كورى سائيب رضي الله عنه ده لى: له گه ل پيغه مبهرى خوادا صلى الله عليه وسلم تامادهى نويزى جهژن بووم، نويزى جهژنى بو كردين، پاشان فهرمووى: نويزه كه مان بهجى گه ياند، ههر كه س پيى خو شه با بو وتاره كه دانيشى، نه وهشى كه ده يهوى پروات، با پروات.

بابهت: نويز كردن پيش نويزى جهژن و دواى نويزى جهژن

۱۲۹۱- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضي الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم «خَرَجَ فَصَلَّى بِهِمُ الْعِيدَ، لَمْ يُصَلِّ قَبْلَهَا وَلَا بَعْدَهَا»^(۲).

واته: ئيبنو عه عباس رضي الله عنه ده گيرتته وه، پيغه مبهرى خوا صلى الله عليه وسلم ده رچوو نويزى جهژنى بو كردن، نه له پيش نويزى جهژن، نه له دواى نويزى جهژن، نويزى ديكهى نه كرد.

۱۲۹۲- عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ رضي الله عنه، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم «لَمْ يُصَلِّ قَبْلَهَا وَلَا بَعْدَهَا فِي عِيدٍ»^(۳).

واته: عه مرى كورى شوعيب رضي الله عنه له باوكيه وه، له باپيره وه ده گيرتته وه، پيغه مبهرى صلى الله عليه وسلم له (نويزى) جهژندا له پيش و له دواى نويزى جهژن نويزى ديكهى نه كردوه.

۱۲۹۳- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رضي الله عنه، قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، «لَا يُصَلِّي قَبْلَ الْعِيدِ شَيْئًا، فَإِذَا رَجَعَ إِلَى مَنْزِلِهِ صَلَّى رَكَعَتَيْنِ»^(۴).

(۱) صحيح. أخرجه أبو داود: ۱۱۵۵، والنسائي: ۱۵۷۱.

(۲) صحيح. أخرجه البخاري: ۹۶۴، ومسلم: ۸۸۴، وأبو داود: ۱۱۵۹، والترمذي: ۵۲۷، والنسائي: ۱۵۸۷.

(۳) صحيح ليغره.

(۴) إسناده ضعيف.

واته: نه بو سه عیدی خودریی ﷺ ده لئ: پیغه مبهری خوا ﷺ له پیش نوٲزی جه ژن هیچ نوٲزیکى نه ده کرد، ئنجا کاتى ده گه رایه وه بو ماله که ی خوی دوو رکات نوٲزی ده کرد.

بابهت: روٲشتن بو نوٲزى جه ژن به پیاده (پٲرؤ)

۱۲۹۴- عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ سَعْدِ بْنِ عَمَّارِ بْنِ سَعْدٍ ﷺ قَالَ: حَدَّثَنِي أَبِي، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ «كَانَ يَخْرُجُ إِلَى الْعِيدِ مَاشِيًا، وَيَرْجِعُ مَاشِيًا»^(۱).

واته: عه بدوره حمانى کورى سه عدی کورى عه مہاری کورى سه عد ﷺ ده لئ: باو کم له باوکییه وه له باپیرییه وه بوی گٲرامه وه که پیغه مبهر ﷺ بو نوٲزی جه ژن به پیاده ده رده چوو، وه به پیاده ده گه رایه وه.

۱۲۹۵- عَنِ ابْنِ عُمَرَ ﷺ، قَالَ: «كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَخْرُجُ إِلَى الْعِيدِ مَاشِيًا، وَيَرْجِعُ مَاشِيًا»^(۲).

واته: ئینو عومەر ﷺ ده گٲر نه وه که گو توویه تی: پیغه مبهری خوا ﷺ بو نوٲزی جه ژن به پیاده ده روٲشت و به پیاده ش ده گه رایه وه.

۱۲۹۶- عَنْ عَلِيٍّ ﷺ، قَالَ: «إِنَّ مِنَ السُّنَّةِ أَنْ يَمْشِيَ إِلَى الْعِيدِ»^(۳).

واته: عه لی ﷺ ده لئ: له راستیدا روٲشتن به پیاده بو نوٲزی جه ژن له سوننه ته وه یه.

۱۲۹۷- عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي رَافِعٍ ﷺ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ «كَانَ يَأْتِي الْعِيدَ مَاشِيًا»^(۴).

واته: موحه ممه دی کورى عوبه یدوللای کورى نه بو رافع ﷺ له باوکییه وه، له باپیرییه وه ده گٲر یته وه: پیغه مبهری خوا ﷺ که ده هات بو نوٲزی جه ژن به پیاده ده هات.

(۱) حسن لغیره.

(۲) إسناده ضعيف.

(۳) حسن لغیره. أخرجه الترمذي: ۵۳۰.

(۴) حسن لغیره.

بابهت: دەرچوون له روژنی جهژندا به رینگایه کدا و گهرايهوه به رینگایه کس تردا

١٢٩٨- عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ سَعْدِ بْنِ عَمَّارِ بْنِ سَعْدٍ رضي الله عنه قَالَ: أَخْبَرَنِي أَبِي، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم «كَانَ إِذَا خَرَجَ إِلَى الْعِيدَيْنِ سَلَكَ عَلَى دَارِ سَعِيدِ بْنِ أَبِي الْعَاصِ، ثُمَّ عَلَى أَصْحَابِ الْفَسَاطِيطِ، ثُمَّ انْصَرَفَ فِي الطَّرِيقِ الْأُخْرَى، طَرِيقَ بَنِي زُرَيْقٍ، ثُمَّ يَخْرُجُ عَلَى دَارِ عَمَّارِ بْنِ يَاسِرٍ وَدَارِ أَبِي هُرَيْرَةَ إِلَى الْبَلَاطِ»^(١).

واته: عهبدویرهحمانی کوری سهعدی کوری عههماری کوری سهعد رضي الله عنه دهلی: باوکم له باوکییهوه، له باپیرییهوه بوی گپراههوه، که پیغهمبهر صلى الله عليه وسلم کاتی بو نوێزی دوو جهژنه که دهردهچوو به لای مالی سهعیدی کوری نهبولعاصدا، پاشان به لای خاوهن خهیمهکاندا دهرویشت، دواتر به رینگایه کس تردا دهگهرايهوه، رینگای بهنی زوپهقی، پاشان به لای مالی عههماری کوری یاسرو نهبو هورپهدهدا بو «البلاط» (شوننیکه له مه دینه).

١٢٩٩- عَنْ ابْنِ عُمَرَ رضي الله عنهما، أَنَّهُ «كَانَ يَخْرُجُ إِلَى الْعِيدِ فِي طَرِيقِ، وَيَرْجِعُ فِي أُخْرَى، وَيَزْعُمُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم كَانَ يَفْعَلُ ذَلِكَ»^(٢).

واته: ئیبنو عومهر رضي الله عنهما دهگپریتهوه، که کاتییک دهچوو بو نوێزی جهژن به رینگایه کدا دهچوو، به رینگایه کس تردا دهگهرايهوه، وه پینی وابوو که پیغهمبهری خوا صلى الله عليه وسلم ههمان کاری دهکرد.

١٣٠٠- عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي رَافِعٍ رضي الله عنه، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم «كَانَ يَأْتِي الْعِيدَ مَاشِيًا، وَيَرْجِعُ فِي غَيْرِ الطَّرِيقِ الَّذِي ابْتَدَأَ فِيهِ»^(٣).

(١) ضعيف.

(٢) حسن لغیره. أخرجه أبو داود: ١١٥٦.

(٣) حسن لغیره.

واته: موحه‌مه‌دی کوری نه‌بو عوبه‌یدوللای کوری رافع عليه السلام له باوکیه‌وه، له باپیره‌وه ده‌گیریته‌وه که پیغه‌مبه‌ر عليه السلام به پیاده ده‌هات بو نوپژی جه‌ژن، وه به ریڭگایه‌کی جیاواز له و ریڭگایه‌ی که پیندا هاتووه ده‌گه‌رایه‌وه.

۱۳۰۱- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم «كَانَ إِذَا خَرَجَ إِلَى الْعِيدِ رَجَعَ فِي غَيْرِ الطَّرِيقِ الَّذِي أَخَذَ فِيهِ»^(۱).

واته: نه‌بو هورپه‌پره عليه السلام ده‌گیریته‌وه که کاتیک پیغه‌مبه‌ر عليه السلام بو نوپژی جه‌ژن ده‌رده‌چوو به غیری نه‌و ریڭگایه‌دا ده‌گه‌رایه‌وه که پیندا هاتووه (بو نوپژی جه‌ژن).

بابه‌ت: ده‌ف لیدان و گورانی یان سروود له روژانی جه‌ژندا

۱۳۰۲- عَنْ عَامِرٍ رضي الله عنه، قَالَ: شَهِدَ عِيَاضُ الْأَشْعَرِيُّ عِيدًا بِالْأَنْبَارِ، فَقَالَ: «مَا لِي لَا أَرَاكُمْ تُقَلِّسُونَ كَمَا كَانَ يُقَلِّسُ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم»^(۲).

واته: عامیر رضي الله عنه ده‌لن: عیازی نه‌شعهری له نه‌نبار ناماده‌ی نوپژی جه‌ژنیک بوو، ئنجا گوتی: بوچی ناتانبینم که ده‌ف لیدن و سروود بلین، هه‌ر وه‌ک چۆن له سه‌رده‌می پیغه‌مبه‌ری خوا عليه السلام لیده‌درا و ده‌گوترا.

التقلیس: واته: ده‌ف لیدان یان گورانی گوتن.

۱۳۰۳- عَنْ قَيْسِ بْنِ سَعْدٍ رضي الله عنه، قَالَ مَا كَانَ شَيْءٌ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم إِلَّا وَقَدَّ رَأَيْتُهُ، إِلَّا شَيْءٌ وَاحِدٌ، فَإِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم «كَانَ يُقَلِّسُ لَهُ يَوْمَ الْفِطْرِ»^(۳).

واته: قه‌یسی کوری سه‌عد رضي الله عنه ده‌لن: هه‌ر شتیک هه‌بووه له سه‌رده‌می پیغه‌مبه‌ری خوا عليه السلام هه‌موویم بینوه‌ته‌وه (له‌و سه‌رده‌مه‌دا) ته‌نها شتیک نه‌بی، (نه‌ویش نه‌وه‌یه که) له روژی جه‌ژندی په‌مه‌زان ده‌ف لیده‌درا بو پیغه‌مبه‌ری خوا عليه السلام (واته: له‌و روژه‌دا به ده‌ف و سروود پیشوازی لیده‌کرا).

(۱) حسن لغیره. أخرجه الترمذي: ۵۴۱.

(۲) ضعيف.

(۳) إسناده ضعيف.

بابهت: حهر به بۆ سوتره له نوپژنی جهژندا

۱۳۰۴- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضي الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم «كَانَ يَغْدُو إِلَى الْمُصَلَّى فِي يَوْمِ الْعِيدِ، وَالْعَنْزَةَ تُحْمَلُ بَيْنَ يَدَيْهِ، فَإِذَا بَلَغَ الْمُصَلَّى، نُصِبَتْ بَيْنَ يَدَيْهِ، فَيُصَلِّي إِلَيْهَا، وَذَلِكَ أَنَّ الْمُصَلَّى كَانَ فَضَاءً، لَيْسَ فِيهِ شَيْءٌ يُسْتَرُّ بِهِ»^(۱).

واته: ئىبنو عومەر رضي الله عنه ده گپریته وه، پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم به یانی زوو ده رویشت بۆ شوینی نوپژنی جهژن (نوپژگه) له پوژنی جهژندا، وه حهر به یه کی بۆ هه لده گپرا تا له بهرده میدا بچه قینری، جا کاتیک ده گه یشته شوینی نوپژکردن حهر به که ی له بهرده میدا ده چه قینرا، جا نوپژنی به ره و رووی حهر به که ده کرد، نه وه کاتیک بوو که شوینی نوپژکردنه که دهشت و دهر بوو، هیچ شتیکی لینه بوو ببیته سوتره ی نوپژ.

۱۳۰۵- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضي الله عنه، قَالَ: «كَانَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم إِذَا صَلَّى يَوْمَ عِيدٍ أَوْ غَيْرَهُ، نُصِبَتْ الْحَرْبَةُ بَيْنَ يَدَيْهِ، فَيُصَلِّي إِلَيْهَا، وَالنَّاسُ مِنْ خَلْفِهِ» قَالَ نَافِعٌ: «فَمِنْ ثَمَّ اتَّخَذَهَا الْأَمْرَاءُ»^(۲).

واته: ئىبنو عومەر رضي الله عنه ده لى: پیغه مبهر صلى الله عليه وسلم هه رکات نوپژنی پوژنی جهژنی بکردبايه، یان هه نوپژنیکی دیکه، حهر به یه کی له بهرده میدا ده چه قینرا، ئنجا نوپژنی به ره و نه وی ده کرد، وه خه لکیش له دواى نه وه وه ده بوو. نافع ده لى: له وه به دوا نه میره کانیش کردیانه عادهت.

۱۳۰۶- عَنِ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضي الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم «صَلَّى الْعِيدَ بِالْمُصَلَّى مُسْتَرًّا بِحَرْبَةٍ»^(۳).

واته: نه نه سی کوری مالیک رضي الله عنه ده گپریته وه، پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم نوپژنی جهژنی له نوپژگه دا کرد، له کاتیکدا که حهر به یه کی کرد بووه سوتره (بۆ نوپژه که ی).

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۴۹۴، ومسلم: ۵۰۱، وأبو داود: ۶۸۷.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۴۹۴، ومسلم: ۵۰۱، وأبو داود: ۶۸۷.

(۳) صحیح.

بابەت: دەرچونى ئافرىتان بۆ نوژنى دوو جەژنەكان

۱۳۰۷- عَنْ أُمِّ عَطِيَّةَ رضي الله عنها، قَالَتْ: «أَمَرَنَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَنْ نُخْرِجَهُنَّ فِي يَوْمِ الْفِطْرِ وَالنَّحْرِ، قَالَ: قَالَتْ أُمُّ عَطِيَّةَ: فَمَلْنَا: أَرَأَيْتَ إِخْدَاهُنَّ لَا يَكُونُ لَهَا جِلْبَابٌ؟ قَالَ: «فَلْتُلْبِسْهَا أُخْتَهَا مِنْ جِلْبَابِهَا»^(۱).

واتە: ئوممو عەتیبە رضي الله عنها دەلى: پىغەمبەرى خوا ﷺ فەرمانى پىكردىن كە ئافرىتان بەئىنن لە رۆژى جەژنى رەمەزان و قوربان (بۆ ئامادە بوون بۆ نوژنى جەژن)، راوى دەلى: ئوممو عەتیبە گوتى: جا گوتمان: ئەى ئەگەر يەككىك عەبايەكى نەبوو (كە خۆى يى داييوشى)؟ فەرمووى: با خوشكە كەى بە عەبايە كەى خۆى داييوشى (پىى بدات).

۱۳۰۸- عَنْ أُمِّ عَطِيَّةَ رضي الله عنها، قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «أَخْرِجُوا الْعَوَاقِقَ وَذَوَاتِ الْخُدُورِ لِيَشْهَدَنَّ الْعِيدَ وَدَعْوَةَ الْمُسْلِمِينَ، وَلِيَجْتَنِبَنَّ الْحَيْضُ مَضَلَى النَّاسِ»^(۲).

واتە: ئوممو عەتیبە رضي الله عنها دەلى: پىغەمبەرى خوا ﷺ فەرموويەتى: ئافرىتانى تازە پىگە يىشتوو (كە بلوغيان نەبوو) بەئىنن لە گەل ئەوانەى لە مألەوھن بۆ ئەوھى ئامادەى نوژنى جەژن و دوعاى مسولمانان بىن، ئەوانەش كە عادەن (لە سوپى مانگانەدان) با نەيە نە ناو خەلك بۆ جىى نوژن كەردن (واتە: با ئامادە بن، بەلام نوژن نە كەن، چونكە ئافرىت كاتى كە عادەيە نوژن كەردنى لەسەر حەرامە).

۱۳۰۹- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضي الله عنهما، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ «كَانَ يُخْرِجُ بَنَاتِهِ وَنِسَاءَهُ فِي الْعِيدَيْنِ»^(۳).

واتە: ئىبنو عەبباس رضي الله عنهما دە گىرېتەوھ، پىغەمبەر ﷺ كچە كانى و خىزانە كانى دەھىنا بۆ نوژنى ھەردوو جەژنە كە.

(۱) صحيح. أخرجه البخاري: ۳۲۴، ومسلم: ۸۹۰، وأبو داود: ۱۱۳۶ و ۱۱۳۹، والترمذي: ۵۳۹، والنسائي: ۳۹۰ و ۱۵۵۸.

(۲) صحيح. أخرجه البخاري: ۳۲۴، ومسلم: ۸۹۰، وأبو داود: ۱۱۳۶ و ۱۱۳۹، والترمذي: ۵۳۹، والنسائي: ۳۹۰ و ۱۵۵۸.

(۳) حسن لغیره.

بابهٔ: نهوهی که نهگهر بهکیک له جهژنهکان کهوته روژی جومعه

۱۳۱۰- عَنْ إِبَاسِ بْنِ أَبِي رَمَلَةَ الشَّامِيِّ رضي الله عنه، قَالَ: سَمِعْتُ رَجُلًا، سَأَلَ زَيْدَ بْنَ أَرْقَمَ هَلْ شَهِدْتَ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم عِيدَيْنِ فِي يَوْمٍ؟ قَالَ: نَعَمْ، قَالَ: فَكَيْفَ كَانَ يَصْنَعُ؟ قَالَ: صَلَّى الْعِيدَ، ثُمَّ رَخَّصَ فِي الْجُمُعَةِ، ثُمَّ قَالَ: «مَنْ شَاءَ أَنْ يُصَلِّيَ فَلْيُصَلِّ»^(۱).

واته: ئيباسی کوری نه بو رهملهی شامی رضي الله عنه ده لئ: گویم له پیاوینک بوو، پرسیاوی له زهیدی کوری نه رقه م کرد که نایا له گهل پیغه مبهری خوادا صلى الله عليه وسلم نامادهی دوو جهژن بووی له یه ک پوژدا؟ گوتی: به لئ، گوتی: ئی جا (پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم) چی کرد؟ گوتی: نوژی جهژنی بو کردین، پاشان بو نوژی جومعه مؤله تی (خه لکه که ی) دا، پاشان فهرمووی: نه وهی پنی خوشه با نوژ (نوژی جومعه) بکات.

۱۳۱۱- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضي الله عنه، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم أَنَّهُ قَالَ: «اجْتَمَعَ عِيدَانِ فِي يَوْمِكُمْ هَذَا، فَمَنْ شَاءَ أَجْزَأَهُ مِنَ الْجُمُعَةِ، وَإِنَّا مُجْمَعُونَ إِنْ شَاءَ اللَّهُ»^(۲).

واته: ئیبنا عه بیاس رضي الله عنه ده گیریته وه، پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم فهرموویه تی: له م پوژده دا که تیداین دوو جهژن کو بوونه ته وه، جا هر که سیک ده یه وی ده کات نه وه بو ی به بری نوژی جومعه ده که وی، وه ئیمه نه گهر خوا بیه وی نوژی جومعه ده که ی.

۱۳۱۱م- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى قَالَ: حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ عَبْدِ رَبِّهِ قَالَ: حَدَّثَنَا بَقِيَّةٌ قَالَ: حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ مُغِيرَةَ الضَّبِّيِّ، عَنْ عَبْدِ الْعَزِيزِ بْنِ رُفَيْعٍ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم نَحْوَهُ^(۳).

واته: به م سه نه ده ش نه م فهرمووده گیردراوه ته وه.

۱۳۱۲- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضي الله عنه، قَالَ: اجْتَمَعَ عِيدَانِ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم فَصَلَّى بِالنَّاسِ، ثُمَّ قَالَ: «مَنْ شَاءَ أَنْ يَأْتِيَ الْجُمُعَةَ فَلْيَأْتِهَا، وَمَنْ شَاءَ أَنْ يَتَخَلَّفَ فَلْيَتَخَلَّفْ»^(۴).

(۱) صحیح لغیره. أخرجه أبو داود: ۱۰۷۰، والنسائي: ۱۵۹۱.

(۲) صحیح لغیره.

(۳) صحیح لغیره. أخرجه أبو داود: ۱۰۷۳.

(۴) صحیح لغیره.

واته: ئیبنو عومەر ﷺ ده لئی: دوو جه ژن کۆبوونه وه له سه رده می پیغه مبه ری خوا دا ﷺ، ئنجا نوٲزی به خه لکه که کرد (نوٲزی جه ژن)، پاشان فرمووی: ئه وه ی که چه زی لیه بیته وه بو نوٲزی جومعه با بیته وه، ئه وه شی نایه ته وه با نه یه ته وه.

بابه ت: کردنی نوٲزی جه ژن له مزگه وتدا ئه گه ر باران بوو

۱۳۱۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: «أَصَابَ النَّاسَ مَطَرٌ فِي يَوْمِ عِيدٍ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَصَلَّى بِهِمْ فِي الْمَسْجِدِ»^(۱).

واته: ئه بو هوره پره ﷺ ده لئی: له رۆژی جه ژندا خه لکی تووشی باران بارین هاتن له سه رده می پیغه مبه ری خوا دا ﷺ، ئنجا (پیغه مبه ر ﷺ) نوٲزی جه ژنی له مزگه وتدا بو کردن.

بابه ت: هه لگرتنی چه ک و سیلاح له رۆژی جه ژندا

۱۳۱۴- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ «نَهَى أَنْ يُلْبَسَ السَّلَاحُ فِي بِلَادِ الْإِسْلَامِ فِي الْعِيدَيْنِ إِلَّا أَنْ يَكُونَ بِحَضْرَةِ الْعَدُوِّ»^(۲).

واته: ئیبنو عه بیاس ﷺ ده گپ نه وه که پیغه مبه ر ﷺ هه لگرتنی چه کی له ولاتی مسو لئانادا له رۆزی دوو جه ژنه که دا قه ده غه کرده، مه گه ر کاتیک که دوزمن هه بی و ئاماده بی.

بابه ت: خۆشوشتن له دوو جه ژنه که دا

۱۳۱۵- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ «يَغْتَسِلُ يَوْمَ الْفِطْرِ وَيَوْمَ الْأَضْحَى»^(۳).

واته: ئیبنو عه بیاس ﷺ ده لئی: پیغه مبه ری خوا ﷺ له رۆزی جه ژنی ره مه زان و جه ژنی قورباندا خۆی ده شوورد.

(۱) ضعیف. أخرجه أبو داود: ۱۱۶۰.

(۲) ضعیف جداً.

(۳) ضعیف جداً.

١٣١٦- عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عُقْبَةَ بْنِ الْفَاكِهِ بْنِ سَعْدٍ رضي الله عنه، عَنْ جَدِّهِ الْفَاكِهِ بْنِ سَعْدٍ، وَكَانَتْ لَهُ صُحْبَةٌ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم «كَانَ يَغْتَسِلُ يَوْمَ الْفِطْرِ وَيَوْمَ النَّحْرِ وَيَوْمَ عَرَفَةَ» وَكَانَ الْفَاكِهُ يَأْمُرُ أَهْلَهُ بِالْغُسْلِ فِي هَذِهِ الْأَيَّامِ ^(١).

واته: عه‌بدوپر‌ه‌حمانی کوری عوقبه‌ی کوری فاکیهی کوری سه‌عد رضي الله عنه له فاکیهی کوری سه‌عدی باپیره‌وه که یه‌کێ بووه له هاوه‌لان ده‌گیرێته‌وه، پێغه‌مبه‌ری خوا صلى الله عليه وسلم له پوژی جه‌زنی په‌مه‌زان و جه‌زنی قوربان و پوژی عه‌ره‌فه‌دا خوی ده‌شورد، وه فاکیه‌ فه‌رمانی به‌ مال و مندالی ده‌کرد خویان بشورن له‌و پوژانه‌دا.

بابه‌ت: کاتی نوێزی جه‌زنه‌کان

١٣١٧- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بُسْرِ رضي الله عنه، أَنَّهُ خَرَجَ مَعَ النَّاسِ يَوْمَ فِطْرِ أَوْ أَصْحَى، فَأَنْكَرَ إِبْطَاءَ الْإِمَامِ، وَقَالَ: «إِنْ كُنَّا لَقَدْ فَرَعْنَا سَاعَتَنَا هَذِهِ وَذَلِكَ حِينَ التَّسْبِيحِ» ^(٢).

واته: عه‌بدوئلا‌ی کوری بوسر رضي الله عنه ده‌گیرێته‌وه که له‌گه‌ل خه‌لکیدا ده‌رچوو بو‌ نوێزی جه‌زنی په‌مه‌زان، یان قوربان، ئنجا له‌وه‌ی که پێشنوێز به‌ سستی هات ناره‌زایی ده‌رپری و، گوتی: ئیمه‌ ئه‌و کاتانه له‌ نوێز ده‌بووینه‌وه، کاته‌که‌ش کاتی نوێزی چێشته‌نگاو بوو.

بابه‌ت: ئه‌وه‌ی که شه‌ونوێز دوو رکاتن

١٣١٨- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضي الله عنه، قَالَ: «كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يُصَلِّي مِنَ اللَّيْلِ مَثْنِي مَثْنِي» ^(٣).

واته: ئیبنو عومه‌ر رضي الله عنه ده‌لی: پێغه‌مبه‌ری خوا صلى الله عليه وسلم شه‌ونوێزی به‌ دوو رکات دوو رکات ده‌کرد.

١٣١٩- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضي الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم قَالَ: «صَلَاةُ اللَّيْلِ مَثْنِي مَثْنِي» ^(٤).

(١) موضوع.

(٢) صحيح. أخرجه أبو داود: ١١٣٥.

(٣) صحيح. أخرجه البخاري: ٩٩٥، ومسلم: ٧٤٩/١٥٧، والترمذي: ٤٦١.

(٤) صحيح. أخرجه البخاري: ٩٩٥، ومسلم: ٧٤٩/١٥٧، والترمذي: ٤٦١.

واته: ئينو عومەر رضي الله عنه ده گيرېته وه، پيغه مبهري خوا رضي الله عنه فهرموويه تي: شه ونويز دوو رکات دوو رکاته.

۱۳۲۰- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضي الله عنه، قَالَ: سُئِلَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم عَنْ صَلَاةِ اللَّيْلِ فَقَالَ: «يُصَلِّي مَثْنِي مَثْنِي، فَإِذَا خَافَ الصُّبْحَ أَوْ تَرَ بِوَاحِدَةٍ»^(۱).

واته: ئينو عومەر رضي الله عنه ده لى: دهر باره ي شه ونويز پرسيار کرا له پيغه مبهري رضي الله عنه، ئه ويش فهرمووي: دوو رکات دوو رکات ده کرين، جا نه گهر ترسي ئه وه ي هه بوو که خه ريکه به ياني ده بيته وه، ئه وه با به رکاتيکي و يتر کو تايي به شه ونويزه کاني بيني.

۱۳۲۱- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضي الله عنه، قَالَ: «كَانَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم يُصَلِّي بِاللَّيْلِ رَكْعَتَيْنِ رَكْعَتَيْنِ»^(۲).

واته: ئينو عه عباس رضي الله عنه ده لى: پيغه مبهري رضي الله عنه شه ونويزي به دوو رکات دوو رکات ده کرد.

بابهت: ئه وه ي که نويزي شه و رۆژ (دوو دوون (نويزي سوننهت)

۱۳۲۲- عَنْ يَعْلَى بْنِ عَطَاءٍ رضي الله عنه، أَنَّهُ سَمِعَ عَلِيًّا الْأَزْدِيَّ، يُحَدِّثُ أَنَّهُ سَمِعَ ابْنَ عُمَرَ رضي الله عنه، يُحَدِّثُ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ أَنَّهُ قَالَ: «صَلَاةُ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ مَثْنِي مَثْنِي»^(۳).

واته: به علاي کور ي عه تاء رضي الله عنه ده گيرېته وه که گوئي له عه لي نه زدي بووه، گيراويه ته وه که گوئي ئينو عومەر رضي الله عنه بووه له پيغه مبهري خوا وه رضي الله عنه گيراويه ته وه، فهرموويه تي: نويزي شه و رۆژ دوو رکات دوو رکاتن (نويزي سوننهت).

۱۳۲۳- عَنْ أُمِّ هَانِئِ بْنِتِ أَبِي طَالِبٍ رضي الله عنه، «أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يَوْمَ الْفَتْحِ صَلَّى سُبْحَةَ الصُّحَى قَمَائِي رَكْعَاتٍ، ثُمَّ سَلَّمَ مِنْ كُلِّ رَكْعَتَيْنِ»^(۴).

(۱) صحيح. أخرجه البخاري: ۴۷۲، ومسلم: ۷۴۹، وأبو داود: ۱۳۲۶ و ۱۴۲۱، والترمذي: ۴۳۷، والنسائي: ۱۶۶۷-۱۶۷۴ و ۱۶۸۲ و ۱۶۹۱-۱۶۹۵.

(۲) صحيح.

(۳) صحيح دون قوله: ((وَالنَّهَارِ)). أخرجه أبو داود: ۱۲۹۵، والترمذي: ۵۹۷، والنسائي: ۱۶۶۶.

(۴) منكر بزيادة التسليم، والمحفوظ دونها. أخرجه أبو داود: ۱۲۹۰.

واته: نوممو هانیئی کچی ئەبو تالیب رضی اللہ عنہ ده گپریته‌وه، پیغه‌مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم له پوژی فه‌تحداهشت رکات نوژی چیشته‌نگاوی کرد، که له ههر دوو رکاتیک سه‌لامی ده‌دایه‌وه.

۱۳۲۴- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ رضی اللہ عنہ، عَنِ النَّبِيِّ صلی اللہ علیہ وسلم أَنَّهُ قَالَ: «فِي كُلِّ رُكْعَتَيْنِ تَسْلِيمَةٌ»^(۱).

واته: ئەبو سه‌عید رضی اللہ عنہ ده گپریته‌وه پیغه‌مبهر صلی اللہ علیہ وسلم فه‌رموویه‌تی: له ههر دوو رکاتیک سه‌لامدانه‌وه هه‌یه (واته: له دوای ههر دوو رکات نوژی سوننه‌ت ده‌بی سه‌لام بدریته‌وه).

۱۳۲۵- عَنِ الْمُطَّلِبِ يَعْنِي ابْنَ أَبِي وَدَاعَةَ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: «صَلَاةُ اللَّيْلِ مَثْنَى مَثْنَى، وَتَشَهُدٌ فِي كُلِّ رُكْعَتَيْنِ، وَتَبَاءَسُ وَتَمَسْكُنُ وَتَقْنَعُ، وَتَقُولُ: اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي، فَمَنْ لَمْ يَفْعَلْ ذَلِكَ فَهِيَ خِدَاجٌ»^(۲).

واته: موته‌لیب یانی ئیبو ئەبو وه‌داعه رضی اللہ عنہ ده‌لی: پیغه‌مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فه‌رموویه‌تی: شه‌نوژی دوو رکات دوو رکاتن، وه له ههر دوو رکاتیک ته‌حیات بخوینه، هه‌ژاری و گه‌ردنکه‌چی و ئارامی خۆت ده‌ریخه (بو په‌روه‌ردگار) و، ده‌سته‌کانت به‌رز بکه‌وه بلی: خواجه لیم خۆشی، ئەوه‌ی ئەوه نه‌کات نوژی‌که‌ی ته‌واو نیه.

بابه‌ت: شه‌و بیدار بوون له په‌مه‌زاندا

۱۳۲۶- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: «مَنْ صَامَ رَمَضَانَ وَقَامَهُ إِمَانًا وَاخْتِسَابًا، غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ»^(۳).

واته: ئەبو هوره‌یره رضی اللہ عنہ ده‌لی: پیغه‌مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فه‌رموویه‌تی: ههر که‌سیک پوژه‌کانی په‌مه‌زان به‌پوژوو بی و، شه‌وه‌کانیشی شه‌نوژی بکات، بروای پی هه‌بی و چاوه‌پیی پاداشت بی، له گونا‌هه‌کانی رابردووی ده‌بوردری.

(۱) ضعیف.

(۲) ضعیف. أخرجه أبو داود: ۱۲۹۶، والترمذي: ۳۸۵

(۳) صحيح. أخرجه البخاري: ۳۷، ومسلم: ۷۵۹، وأبو داود: ۱۳۷۲، والترمذي: ۶۸۳، والنسائي: ۱۶۰۲ و ۱۶۰۳ و

۱۳۲۷- عَنْ أَبِي ذَرٍّ رضي الله عنه، قَالَ: صُمْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم رَمَضَانَ، فَلَمْ يَقُمْ بِنَا شَيْئًا مِنْهُ، حَتَّى بَقِيَ سَبْعُ لَيَالٍ، فَقَامَ بِنَا لَيْلَةَ السَّابِعَةِ حَتَّى مَضَى نَحْوُ مِنْ ثَلَاثِ اللَّيْلِ، ثُمَّ كَانَتْ اللَّيْلَةُ السَّادِسَةُ الَّتِي تَلِيهَا، فَلَمْ يَقُمْهَا، حَتَّى كَانَتْ الْخَامِسَةُ الَّتِي تَلِيهَا، ثُمَّ قَامَ بِنَا حَتَّى مَضَى نَحْوُ مِنْ سَطْرِ اللَّيْلِ، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ لَوْ نَفَلْتَنَا بَقِيَّةَ لَيْلَتِنَا هَذِهِ. فَقَالَ: «إِنَّهُ مَنْ قَامَ مَعَ الْإِمَامِ حَتَّى يَنْصَرِفَ، فَإِنَّهُ يَعْدُلُ قِيَامَ لَيْلَةٍ» ثُمَّ كَانَتْ الرَّابِعَةُ الَّتِي تَلِيهَا، فَلَمْ يَقُمْهَا، حَتَّى كَانَتْ الثَّلَاثَةُ الَّتِي تَلِيهَا، قَالَ: فَجَمَعَ نِسَاءَهُ وَأَهْلَهُ وَاجْتَمَعَ النَّاسُ، قَالَ: فَقَامَ بِنَا حَتَّى خَشِينَا أَنْ يَفُوتَنَا الْفَلَاخُ، قِيلَ: وَمَا الْفَلَاخُ؟ قَالَ: السُّحُورُ، قَالَ: ثُمَّ لَمْ يَقُمْ بِنَا شَيْئًا مِنْ بَقِيَّةِ الشَّهْرِ ^(۱).

واته: نه بو زهر رضي الله عنه ده لئى: مانگى ره مه زان له گه ل پیغه مبهرى خوادا صلى الله عليه وسلم به پوژوو بووین، هیچ شه ونوئزی پینه کردین تا کو حهوت پوژ ما یه وه له ره مه زان، ئنجا نه و پوژى حهوت مه که وا مابوو له ره مه زان شه ونوئزی بو کردین تا کو نزیکه ی سیه کی شه و، ئنجا شه وی شه شه م که مابوو له ره مه زان هیچ شه ونوئزی بو نه کردین، تا کو ما یه وه پینج پوژ، نه و جار شه ونوئزی بو کردین تا کو نزیکه ی نیوه ی شه و، منیش گوتم: نه ی پیغه مبهرى خوادا صلى الله عليه وسلم نه گهر نه وه ی ماویشه له شه وی نه و شه و شه ونوئرت بو کردباین، نه ویش فه رمووی: نه وه ی له گه ل نیام بمینیتته وه تا کو کوتایى پیدینى نه وه به ته واوی شه وه که بوی نه ژمار ده کری، پاشان که چوار شه وی مابوو (ره مه زان) شه ونوئزی بو نه کردین، تا کو ما یه وه سی شه و، گوتى: ئنجا خیزان و ماله وه ی کو کرده وه، خه لکیش کو بوونه وه، گوتى: ئنجا شه ونوئزی بو کردین تا وای لیتهات ترسی فه وتانى فه لاهان هه بوو، گوتیان: فه لاج چیه؟ گوتى: پارشیو، گوتى: پاش نه وه چیتر شه ونوئزی بو نه کردین له وه ی که مابوو (له ره مه زان).

۱۳۲۸- عَنِ النَّضْرِ بْنِ شَيْبَانَ رضي الله عنه، قَالَ: لَقِيتُ أَبَا سَلَمَةَ بْنَ عَبْدِ الرَّحْمَنِ فَقُلْتُ: حَدِّثْنِي بِحَدِيثٍ سَمِعْتَهُ مِنْ أَبِيكَ يَذْكُرُهُ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ، قَالَ: نَعَمْ، حَدَّثَنِي أَبِي أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم ذَكَرَ شَهْرَ رَمَضَانَ فَقَالَ: «شَهْرٌ كَتَبَ اللَّهُ عَلَيْكُمْ صِيَامَهُ، وَسَنَنْتُ لَكُمْ قِيَامَهُ، فَمَنْ صَامَهُ وَقَامَهُ إِيمَانًا وَاجْتِسَابًا خَرَجَ مِنْ ذُنُوبِهِ كَيَوْمِ وَلَدَتْهُ أُمُّهُ» ^(۲).

(۱) صحیح. أخرجه أبو داود: ۱۳۷۵، والترمذي: ۸۰۶، والنسائي: ۱۳۶۴.

(۲) ضعيف، والشرط الثاني منه صحیح. أخرجه النسائي: ۲۲۰۸.

واته: نه زری کوری شه بیان ﷺ ده لئی: به ئه بو سه له مه ی کوری عه بدور ره همان گه ی شتم و پیمگوت: فه رمووده یه کم بو بگپیره وه که له باو کته وه بیستوته ده رباره ی مانگی ره مه زان، گوتی: به لئی، باو کم له پیغه مبه ری خواوه ﷺ بوی گپیرامه وه که باسی مانگی ره مه زانی کرده، فه رموویه تی: مانگی که که خواو پوژووی تیدا له سه رتان واجب کرده، وه منیش شه ونو پزیم تیدا کرده به سوننه ت بو تان، جا هر که سیک تیدا به پوژوو بی و شه ونو پزی تیدا بکات به پروا بوون به خوا و پیغه مبه ر ﷺ وه چاوه پنی پاداشت بی و تنها له پیناو خوا بیکات، له گونا هه کانی پاک ده بیته وه وه ک ئه و پوژه ی که تیدا له دایک بووه.

بابه ت: شه ونو پز

۱۳۲۹- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «يَعْقِدُ الشَّيْطَانُ عَلَى قَافِيَةِ رَأْسِ أَحَدِكُمْ بِاللَّيْلِ بِحَبْلِ فِيهِ ثَلَاثُ عُقَدٍ، فَإِنْ اسْتَيْقَظَ فَذَكَرَ اللَّهَ انْحَلَّتْ عُقْدَةٌ، فَإِذَا قَامَ فَتَوَضَّأَ، انْحَلَّتْ عُقْدَةٌ، فَإِذَا قَامَ إِلَى الصَّلَاةِ انْحَلَّتْ عُقْدُهُ كُلُّهَا، فَيُصْبِحُ نَشِيطًا طَيِّبَ النَّفْسِ قَدْ أَصَابَ خَيْرًا، وَإِنْ لَمْ يَفْعَلْ أَصْبَحَ كَسَلًا خَبِيثَ النَّفْسِ لَمْ يُصِبْ خَيْرًا»^(۱).

واته: ئه بو هوره پره ﷺ ده لئی: پیغه مبه ری خوا ﷺ فه رموویه تی: شه ی تان له به شی دوا وه ی سه ری هه ر یه کیکتان له شه ودا به په تیک سی گری لیده دات (کاتی ده خه وی)، جا ئه گه ر (هه لسا له خه و) یادی خوا ی کرد، گریه ک ده بیته وه، ئه گه ر هه لسا و ده ستو پزی گرت گریه کی دیکه ده بیته وه، ئنجا هه ر کات هه لسا نو پزی کرد، ئه وه هه موو گریه کان ده کرینه وه، ئه وکات به چوست و چالاکی و دلخوشی به یانی ده کاته وه و خیر و چاکه ی دینه ری، خو ئه گه ر ئه وه ی نه کرد ئه وه به ته نبه لی و دلنا خوشی به یانی ده کاته وه و چاکه نایه ته ری.

۱۳۳۰- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: ذُكِرَ لِرَسُولِ اللَّهِ ﷺ رَجُلٌ نَامَ لَيْلَةً حَتَّى أَصْبَحَ، قَالَ: «ذَلِكَ الشَّيْطَانُ بَالٍ فِي أَدْنِيهِ»^(۲).

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۱۴۲، ومسلم: ۷۷۶، وأبو داود: ۱۳۰۶، والنسائي: ۱۶۰۷.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۱۴۴، ومسلم: ۷۷۴، والنسائي: ۱۶۰۸ و ۱۶۰۹.

واته: عهبدو للاً ﷺ ده لى: له لای پیغه مبهری خوا ﷺ باسی پیاوینک کرا، که شه و تا کو به یانی ده بیته وه ده خه وى، فهرمووی: نه و که سه شه یتان میزی کردو ته گوینچه کانی. ۱۳۳۱- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَا تَكُنْ مِثْلَ فُلَانٍ، كَانَ يَقُومُ اللَّيْلَ فَتَرَكَ قِيَامَ اللَّيْلِ»^(۱).

واته: عهبدو للاً کوری عمر رضی اللہ عنہ ده لى: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرمووی: وه کو فلان که س مه به، هه موو شه وه لده ستایه وه، به لام ئیستا شه ونويزی واز لیتهیناوه.

۱۳۳۲- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «قَالَتْ أُمُّ سَلَيْمَانَ بْنِ دَاوُدَ لِسَلَيْمَانَ: يَا بُنَيَّ لَا تَكْثِرِ النَّوْمَ بِاللَّيْلِ فَإِنَّ كَثْرَةَ النَّوْمِ بِاللَّيْلِ تَتْرُكُ الرَّجُلَ فَقِيرًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ»^(۲).

واته: جابیری کوری عهبدو للاً رضی اللہ عنہ ده لى: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: دایکی سوله یانی کوری داود به سوله یانی گوت: نه ی روله کم، به شه و زور مه خه وه، به راستی زور خه وتن به شه و، مرؤف له رورزی قیامه تدا هه ژار ده کات (واته: به زور خه وتن وه، کرده وه ی چاکی که م ده بی، وه ک هه ژارو نه دار ده بی له چا که کاری دا).

۱۳۳۳- عَنْ جَابِرٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ كَثُرَتْ صَلَاتُهُ بِاللَّيْلِ حَسَنَ وَجْهَهُ بِالنَّهَارِ»^(۳).

واته: جابیر رضی اللہ عنہ ده لى: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: هه ر که سیک شه ونويزی زور بیت نه و له رورژدا روخساری جوان و گه شاره ده بی.

۱۳۳۴- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سَلَامٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: لَمَّا قَدِمَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ الْمَدِينَةَ انْجَفَلَ النَّاسُ إِلَيْهِ، وَقِيلَ: قَدِمَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ، فَجِئْتُ فِي النَّاسِ لِأَنْظُرَ إِلَيْهِ، فَلَمَّا اسْتَبْتُّ وَجْهَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ عَرَفْتُ أَنَّ وَجْهَهُ لَيْسَ بِوَجْهِ كَذَّابٍ، فَكَانَ أَوَّلَ شَيْءٍ تَكَلَّمْتُ بِهِ أَنْ قَالَ: «يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَفْشُوا السَّلَامَ، وَأَطْعِمُوا الطَّعَامَ وَصَلُّوا بِاللَّيْلِ وَالنَّاسُ نِيَامٌ، تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ بِسَلَامٍ»^(۴).

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۱۵۲، ومسلم: ۱۱۵۹/۱۱۸۵، والنسائي: ۱۷۶۴.

(۲) ضعيف.

(۳) ضعيف.

(۴) صحیح. أخرجه الترمذي: ۲۴۸۵.

واته: عه‌بدوللای کوری سه‌لامه‌وه ﷺ ده‌لی: ئەو کاته‌ی که پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ ته‌شیری هی‌نا بو مه‌دینه خه‌لکی به‌ په‌له و هه‌له‌داوان چوونه خزمه‌تی و، گوتیان: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ هات، منیش له‌ناو خه‌لکه‌که‌دا بووم، هاتم ته‌ماشای بکه‌م، جا کاتی پوخساری پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ بو ده‌رکه‌وت، زانیم که ئەو پوخساره‌هی که‌سی درۆزن نیه، ئنجا یه‌که‌م شت که فهرمووی، ئەوه بوو: ئەه‌ی خه‌لکینه، زۆر سه‌لام له‌یه‌کتری بکه‌ن، وه‌ خواردن بیه‌خشن، به‌ شه‌و نویژ بکه‌ن، له‌ کاتیک خه‌لک خه‌وتوون، (ئه‌وکات) به‌ ئارامی و سه‌لامه‌تی ده‌چنه‌ ناو به‌هه‌شت.

بابه‌ت: ئەوانه‌ی که‌ ماله‌وه‌یان هه‌له‌سه‌تین له‌ شه‌ودا (بو شه‌ونویژ)

۱۳۳۵- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ وَأَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنهما، عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم قَالَ: «إِذَا اسْتَيْقَظَ الرَّجُلُ مِنَ اللَّيْلِ وَأَيَّقَظَ امْرَأَتَهُ فَصَلَّتَا رَكَعَتَيْنِ كُتِبَا مِنَ الذَّاكِرِينَ اللَّهَ كَثِيرًا وَالذَّاكِرَاتِ»^(۱).

واته: ئەبو سه‌عید و ئەبو هوریره‌په‌وه ﷺ ده‌گێرنه‌وه که له‌ پیغه‌مبه‌ره‌وه ﷺ گێراویانه‌ته‌وه که فهرموویه‌تی: هه‌ر کاتیک پیاو له‌ شه‌ودا هه‌ستایه‌وه و خیزانه‌که‌شی هه‌ستاند و دوو پکات نویژیان کرد، ئەوا له‌وانه‌ ناووس ده‌کرین که زۆر یادی خوا ده‌که‌ن له‌ ژنان و له‌ پیاوان.

۱۳۳۶- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «رَحِمَ اللَّهُ رَجُلًا قَامَ مِنَ اللَّيْلِ فَصَلَّى وَأَيَّقَظَ امْرَأَتَهُ فَصَلَّتْ، فَإِنْ أَبَتْ رَسَّ فِي وَجْهَهَا الْمَاءُ، رَحِمَ اللَّهُ امْرَأَةً قَامَتْ مِنَ اللَّيْلِ فَصَلَّتْ وَأَيَّقَظَتْ زَوْجَهَا فَصَلَّى، فَإِنْ أَبِي رَسَّتْ فِي وَجْهِهِ الْمَاءُ»^(۲).

واته: ئەبو هوریره‌په‌وه ﷺ ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فهرموویه‌تی: په‌حمه‌تی خوا له‌وه که‌سه‌ بی که‌ شه‌وه‌له‌سایه‌وه و نویژی کردو خیزانه‌که‌شی هه‌لساند و ئەویش نویژی کرد، خو ئەگه‌ر هه‌له‌سه‌تایه‌وه، ئەوه‌ ئاو پرشینێ به‌ ده‌م و چاویدا، په‌حمه‌تی خوا له‌وه ئافه‌ته‌ی که‌ شه‌وه‌له‌سایه‌وه نویژی کرد و می‌رده‌که‌ی به‌ ئاگا هی‌نایه‌وه و ئەویش

(۱) صحیح. أخرجه أبو داود: ۱۳۰۹ و ۱۴۵۱.

(۲) صحیح. أخرجه أبو داود: ۱۳۰۸ و ۱۴۵۰، والنسائي: ۱۶۱۰.

نويزى کرد، جا نه گهر هه لئه ستايه وه، نه وه ناو برشتينى به دهم و چاويدا (ئاوئى که م به پيدا کردنى که له سه رخو و نارام).

بابهت: دهنگ خووشى و جوان خویندنى قورئان

۱۳۳۷- عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ السَّائِبِ، قَالَ: قَدِمَ عَلَيْنَا سَعْدُ بْنُ أَبِي وَقَّاصٍ رضي الله عنه، وَقَدْ كَفَّ بَصَرَهُ، فَسَلَّمْتُ عَلَيْهِ، فَقَالَ: مَنْ أَنْتَ؟ فَأَخْبَرْتُهُ، فَقَالَ: مَرَحَبًا يَا بِنِ أَخِي، بَلَّغْنِي أَنَّكَ حَسَنُ الصَّوْتِ بِالْقُرْآنِ، سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يَقُولُ: «إِنَّ هَذَا الْقُرْآنَ نَزَلَ بِحُزْنٍ، فَإِذَا قَرَأْتُمُوهُ فَابْكُوا، فَإِنْ لَمْ تَبْكُوا فَتَبَاكُوا، وَتَعَنُّوا بِهِ فَمَنْ لَمْ يَتَعَنَّ بِهِ فَلَيْسَ مِنَّا»^(۱).

واته: عه بدورپه همانى كورى سائيب، ده لى: سه عدى كورى نه بو وه قاص رضي الله عنه هاته لامان، له كاتيكدا كه چاوه كاني له دهست دابوو، منيش سه لامم ليكرد، گوتى: تو كينى؟ هه وائم پيدا، جا گوتى: به خيربى برازاي خووم، پيم كه يشتوو كه به راستى تو دهنگت خووشه بو قورئان خویندن، له پيغه مبهري خوام صلى الله عليه وسلم بيستوو كه ده يه فرموو: نه وه قورئانه به جورىك دابه زيوه كه دل غه مگين ده كات (به هوى نه وه سزا و پرووداوانه ي كه تيدا باسكراوه) جا كاتيك خویند تانه وه بگريه ن، خو نه گهر نه گريان، خوتان بگريه ن، به دهنگى خوش بيخوينن، ههر كه س به دهنگى خوش نه يخوينى نه وه له تيمه نيه.

۱۳۳۸- عَنْ عَائِشَةَ رضي الله عنها، زَوْجِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم، قَالَتْ: أَبْطَأْتُ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم لَيْلَةً بَعْدَ الْعِشَاءِ، ثُمَّ جِئْتُ فَقَالَ: «أَيْنَ كُنْتِ؟» قُلْتُ: كُنْتُ أَسْتَمِعُ قِرَاءَةَ رَجُلٍ مِنْ أَصْحَابِكَ لَمْ أَسْمَعْ مِثْلَ قِرَاءَتِهِ وَصَوْتِهِ مِنْ أَحَدٍ، قَالَتْ: فَقَامَ وَقُمْتُ مَعَهُ حَتَّى اسْتَمَعَ لَهُ، ثُمَّ التَفَتَ إِلَيَّ فَقَالَ: «هَذَا سَالِمٌ مَوْلَى أَبِي حُدَيْفَةَ، الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي جَعَلَ فِي أُمَّتِي مِثْلَ هَذَا»^(۲).

واته: عائشه رضي الله عنها خيزانى پيغه مبهري صلى الله عليه وسلم ده لى: شهويك دواى نويزى خهوتنان خووم دواخست له سه رده مى پيغه مبهري خوادا صلى الله عليه وسلم، پاشان كه هاتمه وه فرمووى: له كوى بووى؟ گوتم: گويم له قورئان خویندنى يه كيك له هاوه له كانت گرتبوو، كه گويم له وه

(۱) ضعيف.

(۲) حسن.

شیوه خویندنه‌وه و ده‌نگه نه‌بووه له هیچ که‌سیک، ئەویش هه‌لساو منیش له‌گه‌لیدا هه‌لسام تا‌کو گوئی لیب‌گری، پاشان ئاو‌ری له من دایه‌وه، فه‌رمووی: ئەوه سالیمه‌و به‌نده‌ی ئەبو حوزه‌یفه‌یه، سوپاس و ستایش بو‌خوا که که‌سانی ئاوای داناوه له ناو ئوممه‌ته که‌مدا.

۱۳۳۹- عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّ مِنْ أَحْسَنِ النَّاسِ صَوْتًا بِالْقُرْآنِ، الَّذِي إِذَا سَمِعْتُمُوهُ يَقْرَأُ، حَسِبْتُمُوهُ يَخْشَى اللَّهَ»^(۱).

واته: جابیر رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رموویه‌تی: باشترین و جوانترین ده‌نگ بو‌قورئان خویندن (ده‌نگی) ئەو که‌سه‌یه که گوئتان له خویندنه‌که‌ی بو‌وه‌ست بکه‌ن که له خوا ده‌ترسی (ته‌نها مه‌به‌ستی له قورئان خویندنه‌که‌ په‌زامه‌ندی خودا بی).

۱۳۴۰- عَنْ فَضَالَةَ بْنِ عُبَيْدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَلَّهِ أَشَدُّ أَدْنًا إِلَى الرَّجُلِ الْحَسَنِ الصَّوْتِ بِالْقُرْآنِ يَجْهَرُ بِهِ، مِنْ صَاحِبِ الْقَيْنَةِ إِلَى قَيْنَتِهِ»^(۲).

واته: فه‌زاله‌ی کوری عوبه‌ید رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رموویه‌تی: خوا زیاتر گوئیستی پیاوئکی ده‌نگ‌خۆش ده‌کری که قورئان به‌ئاشکرا ده‌خوینی، له گوئیگرتنی خاوه‌ن که‌نیزه‌کیک که‌گورانی بو‌ده‌لی.

۱۳۴۱- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: دَخَلَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ الْمَسْجِدَ فَسَمِعَ قِرَاءَةَ رَجُلٍ فَقَالَ: «مَنْ هَذَا؟» فَقِيلَ: عَبْدُ اللَّهِ بْنُ قَيْسٍ، فَقَالَ: «لَقَدْ أُوْتِيَ هَذَا مِنْ مَرَامِيرِ آلِ دَاوُدَ»^(۳).

واته: ئەبو هوریره‌ره رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ هاته ناو مزگه‌وت و گوئی له قورئان خویندنی پیاوئک بو، فه‌رمووی: ئەوه کییه؟ گوترا: عه‌بدو‌ل‌لای کوری قه‌یسه، فه‌رمووی: ئەو که‌سه له ده‌نگه‌خۆشه‌که‌ی ئالی داودی پیدراوه.

۱۳۴۲- عَبْدَ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْسَجَةَ، قَالَ: سَمِعْتُ الْبَرَاءَ بْنَ عَازِبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، يُحَدِّثُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «زَيِّنُوا الْقُرْآنَ بِأَصْوَاتِكُمْ»^(۴).

(۱) حسن لغیره.

(۲) ضعيف.

(۳) حسن صحيح. أخرجه النسائي: ۱۰۱۹.

(۴) صحيح. أخرجه أبو داود: ۱۴۶۸، والنسائي: ۱۰۱۵ و ۱۰۱۶.

واته: عه بدورپه حمانی کورې عه وسه جه، ده لئې: گوټم لیبوو به پرائی کورې عازیب ﷺ ده یگپراپه وه و گوتی: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: قورئان به ده نگه خوشه کانتان پرازیننه وه.

بابه ت: ئەو که سه می که له به شه قورئان خویندنی شه وه که می خه وی لیده که وی

۱۳۴۳- عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَبْدِ الْقَارِيِّ، قَالَ: سَمِعْتُ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ، يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ نَامَ عَنْ حِزْبِهِ، أَوْ عَنْ شَيْءٍ مِنْهُ، فَقَرَأَهُ فِيمَا بَيْنَ صَلَاةِ الْفَجْرِ وَصَلَاةِ الظُّهْرِ، كُتِبَ لَهُ كَأَمَّا قَرَأَهُ مِنَ اللَّيْلِ»^(۱).

واته: عه بدورپه حمانی کورې عه بدولقاری ده لئې: گوټم له عومهری کورې خه تتاب ﷺ بوو، ده یگوت: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: ههر که س خه وی لیبکه وی له به شه قورئان خویندنی شه وه که یدا، یان که میک له به شی شه وه که می، دواتر له نیوان نوټزی به یانی و نیوه پودا (ئهو به شه می) خویند، وه ک له شه ودا خویند بی بوی هه ژمار ده کری.

۱۳۴۴- عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ ﷺ، يَبْلُغُ بِهِ النَّبِيُّ ﷺ قَالَ: «مَنْ أَتَى فِرَاشَهُ، وَهُوَ يَنْوِي أَنْ يَقُومَ فَيُصَلِّيَ مِنَ اللَّيْلِ، فَغَلَبَتْهُ عَيْنُهُ حَتَّى يُصْبِحَ، كُتِبَ لَهُ مَا نَوَى، وَكَانَ نَوْمُهُ صَدَقَةً عَلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ»^(۲).

واته: ئەبو دهرداء ﷺ ده گپرتته وه له پیغه مبهروه وه ﷺ پییگه یشته، فهرموویه تی: ههر که سیک هاته سهر جیگای خه وه که می و نیه تی ئه وه می هه بوو که شه وه لسیته وه، شه ونوټز بکات، به لام خه وه به سهر چاوه کانیدا زال بوو تا کو به یانی، ئه وه ئه وه می نیه تی لیهیناوه بوی ده نوسری، وه خه وه که شی ده بیته به خششیکمی خوا که به سهریدا پزاندوه.

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۷۴۷، وأبو داود: ۱۳۱۳، والترمذي: ۵۸۱، والنسائي: ۱۷۹۰-۱۷۹۲.

(۲) صحیح. أخرجه النسائي: ۱۷۸۷ و ۱۷۸۸ موقوفاً.

بابهت: نهوهى كه سوننه ته

له ماوهى چه نددا قورئان خه تم بكرى

۱۳۴۵- عَنْ أَوْسِ بْنِ حُدَيْفَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَدِمْنَا عَلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فِي وَفْدِ ثَقِيفٍ، فَنَزَلُوا الْأَخْلَافَ عَلَى الْمُغِيرَةَ بْنِ شُعْبَةَ، وَأَنْزَلَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بَنِي مَالِكٍ فِي قُبَّةٍ لَهُ، فَكَانَ يَأْتِينَا كُلَّ لَيْلَةٍ بَعْدَ الْعِشَاءِ فَيُحَدِّثُنَا قَائِمًا عَلَى رِجْلَيْهِ، حَتَّى يُرَآوِحَ بَيْنَ رِجْلَيْهِ وَأَكْثَرَ مَا يُحَدِّثُنَا مَا لَقِيَ مِنْ قَوْمِهِ مِنْ قُرَيْشٍ وَيَقُولُ: «وَلَا سَوَاءَ، كُنَّا مُسْتَضْعَفِينَ مُسْتَدَلِّينَ، فَلَمَّا خَرَجْنَا إِلَى الْمَدِينَةِ كَانَتْ سِجَالُ الْحَرْبِ بَيْنَنَا وَبَيْنَهُمْ، نُدَّالٌ عَلَيْهِمْ وَيُدَّالُونَ عَلَيْنَا» فَلَمَّا كَانَ ذَاتَ لَيْلَةٍ أَبْطَأَ عَنِ الْوَقْتِ الَّذِي كَانَ يَأْتِينَا فِيهِ، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ لَقَدْ أَبْطَأَتْ عَلَيْنَا اللَّيْلَةُ قَالَ: «إِنَّهُ طَرَأَ عَلَيَّ حِزْبِي مِنَ الْقُرْآنِ فَكَّرِهْتُ أَنْ أُخْرَجَ حَتَّى أُمَّهُ» قَالَ أَوْسٌ: فَسَأَلْتُ أَصْحَابَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ كَيْفَ تُحَزَّبُونَ الْقُرْآنَ؟ قَالُوا: ثَلَاثٌ وَخَمْسٌ وَسَبْعٌ وَتِسْعٌ وَإِحْدَى عَشْرَةَ وَثَلَاثَ عَشْرَةَ وَحِزْبُ الْمُفْصَلِ (۱).

واته: نهوسى كورى حوزه يفه رضي الله عنه ده لى: هاتينه خزمهت پيغه مبهرى خوا ﷺ وه كو وه فدى هو زى سه قيف، جا نه حلاف لاي موغيره ي كورى شوعبه دابه زين، وه به نو ماليك له لاي پيغه مبهرى خوا ﷺ دابه زين له خه يمه كه يدا، هه موو شه ويك دواى خه وتنان (پيغه مبهر ﷺ) ده هات بو لامان، به پيوه له سهر دوو قاچه كانى قسه ي بو ده كردين، تاكو واى ليده هات نوره ي به پييه كانى ده كرد (كه ماندوو ده بوو) وه زوربه ي نهو باسانه ي كه پياني ده فهرموو باسى نهو رووداوانه بوو كه له گه ل گه له كه ي خوى قوره يش به سه ريده هاتبوو، وه ده يفه رموو: يه كسان نه بووين، تيمه ژيرده سته و كه م و داماو بووين، جا كاتيك ده رچووين بو مه دينه شهر له نيوانماندا روويده دا، جاريك تيمه سه رده كه وتين جاريك نه وان، جا كاتيك شه ويك له كاتى خوى دواكهوت و نه هات لهو كاته ي كه ده هاته لامان، گوتم: نه ي پيغه مبهرى خوا ﷺ نهو شهو دواكهوتى، فهرمووى: له راستيدا خه ريكي خو يندنى نهو به شه قورئانه ي رۆژانه م بووم پيم خوش نه بوو ده رچم تاكو ته واوى ده كه م. نهوس گوتى: پرسيامر له هاوه لانى پيغه مبهرى خوا ﷺ كرد چون قورئان بهش بهش ده كه ن؟ گو تيان: سى سوورپهت به شيكه و، پينج سوورپهت به شيكه و،

(۱) ضعيف. أخرجه أبو داود: ۱۳۹۳.

حهوت سوورپهت بهشیکه و، نو سوورپهت بهشیکه و، یانزه سوورپهت بهشیکه و، سیزده سوورپهت بهشیکه و، له سوورپهتی «قاف» بهولاهه بهشیکه.

۱۳۴۶- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو رضی اللہ عنہ، قَالَ: جَمَعْتُ الْقُرْآنَ فَقَرَأْتُهُ كُلَّهُ فِي لَيْلَةٍ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنِّي أَخَشَى أَنْ يَطُولَ عَلَيْكَ الزَّمَانُ، وَأَنْ تَمَلَّ، فَاقْرَأْهُ فِي شَهْرٍ». فَقُلْتُ: دَعْنِي أَسْتَمْتِعْ مِنْ قُوَّتِي وَشَبَابِي، قَالَ: «فَاقْرَأْهُ فِي عَشْرَةِ» قُلْتُ: دَعْنِي أَسْتَمْتِعْ مِنْ قُوَّتِي وَشَبَابِي، قَالَ: «فَاقْرَأْهُ فِي سَنَةٍ» قُلْتُ: دَعْنِي أَسْتَمْتِعْ مِنْ قُوَّتِي وَشَبَابِي فَأَبَى ^(۱).

واته: عهبدووللای کوری عهمره رضی اللہ عنہ ده لئی: قورئانم له بهرکرد، ئنجا هه موویم له شه و نکدا ده خوینده وه، پیغه مبهری خوا رضی اللہ عنہ فهرمووی: ده ترسم لیت که رۆژگار به سه رتدا تیپه ری و توش توانای ته وه نه بی، بویه مانگی جاریک دهوری بکه وه و بیخوینه، منیش گوتم: ریگه م بده زیاتر چیتز له هیز و گه نجیم وه ربگرم، فهرمووی: له ده رۆژدا بیخوینه، گوتم: ریگه م بده زیاتر چیتز له هیز و گه نجیم وه ربگرم، فهرمووی: که واته له ههوت رۆژدا بیخوینه، گوتم: ریگه م بده زیاتر چیتز له هیز و گه نجیم وه ربگرم، تهویش ریگه ی نه دا له وه زیاتر.

۱۳۴۷- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو رضی اللہ عنہ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «لَمْ يَفْقَهُ مَنْ قَرَأَ الْقُرْآنَ فِي أَقَلِّ مِنْ ثَلَاثٍ» ^(۲).

واته: عهبدووللای کوری عهمره رضی اللہ عنہ ده گپرتته وه، پیغه مبهری خوا رضی اللہ عنہ فهرمووی تهی: ههر که سیک له که متر له سی رۆژدا قورئان ته واو بکات، ته وه له مانا و مه بهستی تیناگات.

۱۳۴۸- عَنْ عَائِشَةَ رضی اللہ عنہا، قَالَتْ: «لَا أَعْلَمُ نَبِيَّ اللَّهِ ﷺ قَرَأَ الْقُرْآنَ كُلَّهُ حَتَّى الصَّبَاحِ» ^(۳).

واته: عائیشه رضی اللہ عنہا ده لئی: نه زمانیه پیغه مبهری خوا رضی اللہ عنہ قورئانی هه موو خویندیی تاکو به یانی.

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۹۷۸ و ۵۰۵۲، ومسلم: ۱۱۵۹، وأبو داود: ۱۳۹۰، والترمذي: ۲۹۴۶، والنسائي: ۲۴۰۰.

(۲) صحیح. أخرجه أبو داود: ۱۳۹۰ و ۱۳۹۴، والترمذي: ۲۹۴۹.

(۳) صحیح. أخرجه مسلم: ۷۴۶، وأبو داود: ۱۳۴۲، والنسائي: ۱۶۴۱ و ۲۱۸۲.

بابهت: خویندنى قورئان له شه‌ونويزدا

۱۳۴۹- عَنْ أُمِّ هَانِيَةَ بِنْتِ أَبِي طَالِبٍ رضي الله عنه، قَالَتْ: «كُنْتُ أَسْمَعُ قِرَاءَةَ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم بِاللَّيْلِ وَأَنَا عَلَى عَرِيشِي»^(۱).

واته: نوممو هانیشی کچی ئەبو تالیب رضي الله عنه ده‌لئی: گویم له قورئان خویندنه‌که‌ی پیغه‌مبه‌ر صلى الله عليه وسلم ده‌بوو، به شه‌وانه له کاتیکیدا که من له‌سه‌ر سه‌قفی ماله‌که‌ی خۆم بووم.

۱۳۵۰- عَنْ جَسْرَةَ بِنْتِ دَجَاجَةَ، قَالَتْ: سَمِعْتُ أَبَا ذَرٍّ رضي الله عنه، يَقُولُ: «قَامَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم بِأَيَّةِ حَتَّى أَصْبَحَ يُرَدِّدُهَا» وَالآيَةُ: ﴿إِنْ تُعَذِّبُهُمْ فَإِنَّهُمْ عَبْدُكَ وَإِنْ تَغْفِرَ لَهُمْ فَإِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾ المائدة^(۲).

واته: جه‌سپه‌ی کچی ده‌جاجة، ده‌لئی: گویم له ئەو زهر رضي الله عنه بوو ده‌یگوت: پیغه‌مبه‌ر صلى الله عليه وسلم به ئایه‌تیک شه‌ونويزی کرد تا‌کو به‌یانی دووباره‌ی ده‌کرده‌وه، ئەویش ئەو ئایه‌ته‌ بوو: ﴿إِنْ تُعَذِّبُهُمْ فَإِنَّهُمْ عَبْدُكَ وَإِنْ تَغْفِرَ لَهُمْ فَإِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾ المائدة، واته: ئە‌گه‌ر سزایان بده‌یت، ئە‌وه بی‌گومان به‌نده‌ی خۆتن وه ئە‌گه‌ر لی‌شیان خۆش ببیت ئە‌وه بی‌گومان ته‌نها خۆتی به‌ده‌سته‌لات و کاردروست.

۱۳۵۱- عَنْ حُدَيْفَةَ رضي الله عنه، أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم «صَلَّى فَكَانَ إِذَا مَرَّ بِأَيَّةِ رَحْمَةٍ سَأَلَ، وَإِذَا مَرَّ بِأَيَّةِ عَذَابٍ اسْتَجَارَ، وَإِذَا مَرَّ بِأَيَّةٍ فِيهَا تَنْزِيَهُ لِلَّهِ سَبَّحَ»^(۳).

واته: حوزه‌یفه رضي الله عنه ده‌گپه‌یته‌وه که پیغه‌مبه‌ر صلى الله عليه وسلم نويزی کرد، جا کاتیک به ئایه‌تیکدا تیده‌په‌ری که باسی په‌حمه‌ت و به‌زه‌یی ده‌کرد داوای (په‌حمه‌ت و به‌زه‌یی خوای) ده‌کرد، وه کاتیک به ئایه‌تی سزادا تیده‌په‌ری په‌نای ده‌گرت به‌خوا (له‌سزای خوا)، وه کاتیک به ئایه‌تیکدا تیده‌په‌ری که باسی پاکی و بی‌گه‌ردی خوای ده‌کرد «سبحان الله»‌سی ده‌کرد (واته: خوای به‌پاک و بی‌گه‌رد ناو ده‌برد).

(۱) صحیح. أخرجه النسائي: ۱۰۱۳.

(۲) حسن. أخرجه النسائي: ۱۰۱۰.

(۳) صحیح. أخرجه مسلم: ۷۷۲، وأبو داود: ۸۷۱، والترمذي: ۲۶۲، والنسائي: ۱۰۰۸ و ۱۰۰۹.

۱۳۵۲- عَنْ أَبِي لَيْلَى رضي الله عنه، قَالَ: صَلَّيْتُ إِلَى جَنْبِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم وَهُوَ يُصَلِّي مِنَ اللَّيْلِ تَطَوُّعًا فَمَرُّ بِآيَةِ عَذَابٍ فَقَالَ: «أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ النَّارِ وَوَيْلٌ لِأَهْلِ النَّارِ»^(۱).

واته: نه بو له یلا رضي الله عنه ده لی: له ته نیشته پیغه مبهه صلى الله عليه وسلم نو یژم کرد کاتیک نهو له شه ودا نو یژی سونه ته ده کرد، ئنجا نایه تیکی خویند که باسی سزای ده کرد، جا فه رمووی: به نا ده گرم به خوا له ناگر، وه سزای سهخت بو خه لکی دوزه خ.

۱۳۵۳- عَنْ قَتَادَةَ، قَالَ: سَأَلْتُ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ رضي الله عنه عَنْ قِرَاءَةِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم فَقَالَ: «كَانَ يَمُدُّ صَوْتَهُ مَدًّا»^(۲).

واته: قه تاده ده لی: پرسیارم له نه نه سی کوری مالیک رضي الله عنه کرد ده باره ی قورئان خویندنی پیغه مبهه صلى الله عليه وسلم، نه ویش گوتی: ده نگی (به قورئان خویندن) در یژ ده کرده وه.

۱۳۵۴- عَنْ غُضَيْفِ بْنِ الْحَارِثِ، قَالَ: أَتَيْتُ عَائِشَةَ رضي الله عنها، فَقُلْتُ: أَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يَجْهَرُ بِالْقُرْآنِ أَوْ يُخَافُ بِهِ قَالَتْ: «رُبَّمَا جَهَرَ وَرُبَّمَا خَافَتْ» قُلْتُ: اللَّهُ أَكْبَرُ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي جَعَلَ فِي هَذَا الْأَمْرِ سَعَةً^(۳).

واته: غوزه یفی کوری حاریس، ده لی: هاتم بو لای عایشه رضي الله عنها گوتم: نایا پیغه مبهه ی خوا صلى الله عليه وسلم قورئانی به ده نگی به رز ده خویند یان به ده نگی نزم؟ گوتی: هه ندی جار به ده نگی به رز و، هه ندی جار به ده نگی نزم، گوتم: «الله أكبر»، سوپاس و ستایش بو نهو خویبه ی که فراوانی خستوته ناو نهو دینه وه.

بابهت: دوعای نهو کاتانه ی که سیک به شه وه آده ستیته وه

۱۳۵۵- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضي الله عنه، قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم إِذَا تَهَجَّدَ مِنَ اللَّيْلِ قَالَ: «اللَّهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ، أَنْتَ نُورُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَنْ فِيهِنَّ، وَلَكَ الْحَمْدُ، أَنْتَ قِيَامُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَنْ فِيهِنَّ، وَلَكَ الْحَمْدُ، أَنْتَ مَالِكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَنْ فِيهِنَّ، وَلَكَ الْحَمْدُ، أَنْتَ الْحَقُّ، وَوَعْدُكَ حَقٌّ، وَلِقَاؤُكَ حَقٌّ، وَقَوْلُكَ حَقٌّ، وَالْجَنَّةُ حَقٌّ، وَالنَّارُ حَقٌّ، وَالسَّاعَةُ حَقٌّ، وَالنَّبِيُّونَ حَقٌّ، وَمُحَمَّدٌ حَقٌّ،

(۱) ضعیف. أخرجه أبو داود: ۸۸۱.

(۲) صحیح. أخرجه البخاری: ۵۰۴۵ و ۵۰۴۶، وأبو داود: ۱۴۶۵، والنسائی: ۱۰۱۴.

(۳) صحیح. أخرجه أبو داود: ۲۲۶ و ۱۴۳۷، والترمذی: ۴۴۹، والنسائی: ۱۶۶۲.

اللَّهُمَّ لَكَ أَسْلَمْتُ، وَبِكَ آمَنْتُ، وَعَلَيْكَ تَوَكَّلْتُ، وَإِلَيْكَ أُنَبْتُ، وَبِكَ خَاصَمْتُ، وَإِلَيْكَ حَاكَمْتُ، فَاعْفِرْ لِي مَا قَدَّمْتُ وَمَا أَخَّرْتُ، وَمَا أَسْرَرْتُ وَمَا أَعْلَنْتُ، أَنْتَ الْمُقَدِّمُ وَأَنْتَ الْمُؤَخِّرُ، لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ، وَلَا إِلَهَ غَيْرُكَ، وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِكَ»^(۱).

واته: ئیبنو عەبباس رضی اللہ عنہ دەلێ: پیغه‌مبەری خوا ﷺ کاتیکی شه‌ونوێژی ده‌کرد، ده‌یفه‌رموو: خودایه‌ سوپاس و ستایش بۆ تو، تو پرووناکی ئاسمانه‌کان و زه‌وی و هه‌رچی وا له‌ ناویاندایه‌، وه‌ سوپاس و ستایش هه‌ر بۆ تو یه‌، تو هه‌لسورینه‌ری ئاسمانه‌کان و زه‌وی و هه‌رچی وا له‌ ناویاندایه‌، وه‌ سوپاس و ستایش هه‌ر بۆ تو یه‌، تو خاوه‌نی ئاسمانه‌کان و زه‌وی و هه‌رچی وا له‌ ناویاندایه‌، وه‌ سوپاس و ستایش بۆ تو یه‌، تو هه‌قی، وه‌ به‌لینه‌ کانت هه‌قن، وه‌ پیگه‌ یشتنت هه‌قه‌، وه‌ فه‌رمایشته‌ که‌ت هه‌قه‌، وه‌ به‌هه‌شت هه‌قه‌، وه‌ دۆزه‌خ هه‌قه‌، وه‌ پوژی دوا یی هه‌قه‌، وه‌ پیغه‌مبهران ﷺ هه‌قن، وه‌ موحه‌مه‌د ﷺ هه‌قه‌، خوا یه‌ ملکه‌ چی فه‌رمانه‌کانی تۆم و خۆم سپاردوو به‌ تو، وه‌ پروام هه‌یناوه‌ به‌ تو، وه‌ یشتم هه‌ر به‌ تو به‌ستوو، وه‌ هه‌ر بۆ لای تو ده‌گه‌ریمه‌وه‌، وه‌ به‌ پشتیوانی تو به‌ره‌نگاری (دوژمنان) ده‌بمه‌وه‌، وه‌ حوکی کیشه‌کان ته‌نها بۆ لای تو دینمه‌وه‌، سا له‌ و گوناها نه‌م خۆش به‌ که‌ پیشم خستوو وه‌ له‌ و گوناها نه‌شم که‌ دوام خستوو، وه‌ ئه‌وه‌ی که‌ به‌ نه‌ینی کردوو مه‌، وه‌ ئه‌وه‌شی که‌ به‌ ئاشکرا کردوو مه‌، پیشخستن و پاش خستن، ته‌نها به‌ ده‌ستی تو یه‌، هه‌یج په‌رستراویکی به‌ هه‌ق نیه‌، ته‌نها تو نه‌بی، وه‌ هه‌یج په‌رستراویکی به‌ هه‌ق نیه‌ جگه‌ له‌ تو، وه‌ هه‌یج ئالو گوڤ و وه‌رگه‌یرانیک و هه‌یزیک نیه‌ ته‌نها به‌ پشتیوانی تو نه‌بی.

۱۳۵۵هـ- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ خَلَّادِ الْبَاهِلِيُّ قَالَ: حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ قَالَ: حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ أَبِي مُسْلِمٍ الْأَحْوَلُ، خَالَ ابْنِ أَبِي نَجِيحٍ، سَمِعَ طَاوُوسًا، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا قَامَ مِنَ اللَّيْلِ لِلتَّهَجُّدِ فَذَكَرَ نَحْوَهُ^(۲).

واته: به‌م سه‌نه‌ده‌ش ئه‌م فه‌رموو ده‌ گه‌ردراوه‌ ته‌وه‌.

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۱۲۰، ومسلم: ۷۶۹، وأبو داود: ۷۷۱ و ۷۷۲، والترمذي: ۳۴۱۸، والنسائي: ۱۶۱۹.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۱۲۰، ومسلم: ۷۶۹، وأبو داود: ۷۷۱ و ۷۷۲، والترمذي: ۳۴۱۸، والنسائي: ۱۶۱۹.

۱۳۵۶- عَنْ عَاصِمِ بْنِ حُمَيْدٍ رضي الله عنه، قَالَ: سَأَلْتُ عَائِشَةَ رضي الله عنها: مَاذَا كَانَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم يَفْتَتِحُ بِهِ قِيَامَ اللَّيْلِ؟ قَالَتْ: لَقَدْ سَأَلْتَنِي عَنْ شَيْءٍ مَا سَأَلْتَنِي عَنْهُ أَحَدٌ قَبْلَكَ، كَانَ يُكَبِّرُ عَشْرًا، وَيَحْمَدُ عَشْرًا، وَيَسْبُحُ عَشْرًا، وَيَسْتَغْفِرُ عَشْرًا، وَيَقُولُ: «اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي وَاهْدِنِي وَارْزُقْنِي وَعَافِنِي» وَيَتَعَوَّذُ مِنْ ضِيْقِ الْمَقَامِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ^(۱).

واته: عاصیمی کوری حومه یدیه وه ده لئی: پرسیارم کرد له عائیشه رضي الله عنها، که نایا پیغه مبهه صلى الله عليه وسلم شه نووئزی به چی ده ست پیده کرد؟ گوتی: له راستییدا ده باره ی شتیک پرسیارم لیکردم که هیچ که سیک پیش تو ده باره ی نه و شته پرسیارم لینه کردووم، ده جار «الله أكبر» سی ده کرد، وه ده جار «الحمد لله» سی ده کرد، وه ده جار «سبحان الله» سی ده کرد، وه ده جار «استغفر الله» سی ده کرد، وه ده یفه رموو: خواجه لیم خو شبه و هیدایه تم بده و رزق و رۆزیم بده و له ش ساغ و سه لامه تم بکه، وه په نای به خوا ده گرت له ناره حه تیه کانی رۆزی دوا یی.

۱۳۵۷- عَنْ أَبِي سَلَمَةَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ رضي الله عنه، قَالَ: سَأَلْتُ عَائِشَةَ رضي الله عنها: بِمَ كَانَ يَسْتَفْتِحُ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم صَلَاتَهُ إِذَا قَامَ مِنَ اللَّيْلِ؟ قَالَتْ: كَانَ يَقُولُ: «اللَّهُمَّ رَبِّ جِبْرَيْلَ وَمِيكَائِيلَ وَإِسْرَافِيلَ، فَاطِرَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ، عَالِمَ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ، أَنْتَ تَحْكُمُ بَيْنَ عِبَادِكَ فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ، اهْدِنِي لِمَا اخْتَلَفَ فِيهِ مِنَ الْحَقِّ بِإِذْنِكَ، إِنَّكَ لَتَهْدِي إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ» قَالَ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ عُمَرَ: أَحْفَظُوهُ - جِبْرَيْلَ - مَهْمُورَةٌ فَإِنَّهُ كَذَّابٌ عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم ^(۲).

واته: نه بو سه له مه ی کوری عه بدورپه حمان رضي الله عنه ده لئی: پرسیارم کرد له عائیشه رضي الله عنها نایا پیغه مبهه صلى الله عليه وسلم به چ شتیک ده ستی ده کرد به نوئزه کانی کاتی شه وه ه لده ستایه وه؟ گوتی: ده یفه رموو: خودایه نه ی په روه ردگاری جیبرئیل و میکائیل و ئیسرافیل، به دیهینه ری ناسانه کان و زهوی، زانا و ناگادار به په نهان و ناشکرکان، تو دادوه ری ده که ی له سه ر نه وه هقه ی که خه لکی تییدا جیاوازن، سا هیدایه ت و پینونیم بکه له وه ی که تییدا جیاوازن له هه ق و راستی به مؤله تی خوت، به راستی هه ر تو رینونیی ده که ی بو راسته رینگای هه ق. عه بدورپه حمانی کوری عومه ر ده لئی: -جیبرئیل- به پیتی هه مزه له بهر بکه ن، چونکه به و شیوه یه هاتوه له پیغه مبهه وه صلى الله عليه وسلم.

(۱) صحیح. أخرجه أبو داود: ۷۶۶، والنسائي: ۱۶۱۷ و ۵۵۳۵.

(۲) صحیح. أخرجه مسلم: ۷۷۰، وأبو داود: ۷۶۷، والترمذي: ۳۴۲۰، والنسائي: ۱۶۲۵.

بابهت: نهوهي که چهند نويز ده کړي به شهو

۱۳۵۸- عَنْ عَائِشَةَ رضي الله عنها - وَهَذَا حَدِيثُ أَبِي بَكْرٍ رضي الله عنه - قَالَتْ: «كَانَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم يُصَلِّي، مَا بَيْنَ أَنْ يَفْرُغَ مِنْ صَلَاةِ الْعِشَاءِ إِلَى الْفَجْرِ، إِحْدَى عَشْرَةَ رُكْعَةً، يُسَلِّمُ فِي كُلِّ اثْنَتَيْنِ، وَيُوتِرُ بِوَاحِدَةٍ، وَيَسْجُدُ فِيهِنَّ سَجْدَةً، بِقَدْرِ مَا يَقْرَأُ أَحَدَكُمْ حَمْسِينَ آيَةً، قَبْلَ أَنْ يَرْفَعَ رَأْسَهُ، فَإِذَا سَكَتَ الْمُؤَدِّنُ مِنَ الْأَذَانِ الْأَوَّلِ مِنْ صَلَاةِ الصُّبْحِ، قَامَ فَرَكَعَ رُكْعَتَيْنِ خَفِيفَتَيْنِ»^(۱).

واته: عائشه رضي الله عنها ده گيرېته وه - نه مه فهرمووده ي نه بو به کره رضي الله عنه - ده لي: پينغه مبه صلى الله عليه وسلم که نويزي عيشاي ده کرد له نيوان نويزي عيشا تا کو به ياني يازده رکات نويزي ده کرد، له هر دوو رکاتيک سهلامی ده دايه وه، وه به يه ک رکات نويزي ويتری ده کرد، وه به جوړي سوجه دي ده برد که سوجه يه کی به نه ندازه ي نه وه بو که يه کيک له نيوه په نجا نايهت بخويني پيش نه وه ي سهري به رز بکاته وه، جا کاتي که بانگ بيژ له بانگي يه که م ده بو وه بو نويزي به ياني هله ده ستا دوو رکات نويزي کورت و پوختي ده کرد.

۱۳۵۹- عَنْ عَائِشَةَ رضي الله عنها، قَالَتْ: «كَانَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم يُصَلِّي مِنَ اللَّيْلِ ثَلَاثَ عَشْرَةَ رُكْعَةً»^(۲).

واته: عائشه رضي الله عنها ده لي: پينغه مبه صلى الله عليه وسلم سيزده رکاتي نويزي ده کرد له شه واندا.

۱۳۶۰- عَنْ عَائِشَةَ رضي الله عنها، أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم كَانَ «يُصَلِّي مِنَ اللَّيْلِ تِسْعَ رُكْعَاتٍ»^(۳).

واته: عائشه رضي الله عنها ده گيرېته وه پينغه مبه صلى الله عليه وسلم له شه واندا نو رکات نويزي ده کرد.

۱۳۶۱- عَنْ عَامِرِ الشَّعْبِيِّ رضي الله عنه، قَالَ: سَأَلْتُ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عَبَّاسٍ وَعَبْدَ اللَّهِ بْنَ عُمَرَ، عَنْ صَلَاةِ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم بِاللَّيْلِ، فَقَالَا: «ثَلَاثَ عَشْرَةَ رُكْعَةً، مِنْهَا ثَمَانٍ، وَيُوتِرُ بِثَلَاثٍ، وَرُكْعَتَيْنِ بَعْدَ الْفَجْرِ»^(۴).

(۱) صحيح. أخرجه البخاري: ۹۹۴، ومسلم: ۷۳۶، وأبو داود: ۱۳۳۶، والترمذي: ۴۴۰ و ۴۴۱، والنسائي: ۶۸۵ و ۱۳۲۸.

(۲) صحيح. أخرجه البخاري: ۱۱۷۰، ومسلم: ۱۷۲۱، وأبو داود: ۱۳۳۹، والترمذي: ۴۵۸.

(۳) صحيح. أخرجه الترمذي: ۴۴۳ و ۴۴۴، والنسائي: ۱۷۲۵، وانظر البخاري: ۱۱۳۹.

(۴) صحيح.

واته: عامیری شه عیبی ﷺ ده لئی: پرسیارم له عهبدوللای کوری عه بیاس ﷺ و، عهبدوللای کوری عومەر ﷺ کرد ده رباره ی شه و نوپژ ی پیغه مبهری خوا ﷺ، گوتیان: سیزده رکات بوون، ههشتیان شه و نوپژ و به سنی رکاتیش نوپژ ویتری ده کرد وه دوو رکاتیش دوا ی کاتی نوپژ به یانی (واته: پیش نه وه ی نوپژ به یانی بکات).

۱۳۶۲- عَنْ زَيْدِ بْنِ خَالِدِ الْجُهَنِيِّ ﷺ، قَالَ: قُلْتُ، لِأَرْمُقَنَّ صَلَاةَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ اللَّيْلَةَ، قَالَ: فَتَوَسَّدْتُ عَتَبَتَهُ، أَوْ فُسْطَاطَهُ، «فَقَامَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فَصَلَّى رَكَعَتَيْنِ خَفِيفَتَيْنِ، ثُمَّ رَكَعَتَيْنِ طَوِيلَتَيْنِ، طَوِيلَتَيْنِ، طَوِيلَتَيْنِ، وَهُمَا دُونَ اللَّتَيْنِ قَبْلَهُمَا، ثُمَّ رَكَعَتَيْنِ، وَهُمَا دُونَ اللَّتَيْنِ قَبْلَهُمَا، ثُمَّ رَكَعَتَيْنِ وَهُمَا دُونَ اللَّتَيْنِ قَبْلَهُمَا، ثُمَّ أَوْتَرَ، فَتِلْكَ ثَلَاثٌ عَشْرَةٌ رَكَعَةٌ»^(۱).

واته: زیدی کوری خالیدی جو هه نیی ﷺ ده لئی: گوتم: نه مشه و سه رنج ده ده مه نوپژ ی پیغه مبهری خوا ﷺ، ده لئی: منیش سه رم کرده بهر ده رگا کاهی، یان خهیمه کاهی پیغه مبهر ﷺ، ئنجا پیغه مبهری خوا ﷺ هه لسا یه وه دوو رکات نوپژ کورت و پوختی کرد، پاشان دوو رکاتی درپژ کرد، پاشان دوو رکاتی دیکه که نه وان وه ک نه وان ه ی پیشوو درپژ نه بوون، پاشان دوو رکاتی دیکه که وه ک دوو رکاتی پیش خو یان درپژ نه بوون، پاشان دوو رکاتی دیکه که وه ک هی پیش خو یان درپژ نه بوون، پاشان دوو رکاتی دیکه، پاشان نوپژ ویتری کرد، که نه وه ش ده کاته سیزده رکات.

۱۳۶۳- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ ﷺ، أَخْبَرَهُ أَنَّهُ نَامَ عِنْدَ مَيْمُونَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ ﷺ وَهِيَ خَالَتُهُ قَالَ: فَأَضْطَجَعْتُ فِي عَرْضِ الْوِسَادَةِ، وَأَضْطَجَعَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ وَأَهْلُهُ فِي طَوْلِهَا، فَتَمَّ النَّبِيُّ ﷺ، حَتَّى إِذَا انْتَصَفَ اللَّيْلُ، أَوْ قَبْلَهُ بِقَلِيلٍ، أَوْ بَعْدَهُ بِقَلِيلٍ، «اسْتَيْقَظَ النَّبِيُّ ﷺ فَجَعَلَ يَمْسَحُ النَّوْمَ عَنْ وَجْهِهِ بِيَدِهِ، ثُمَّ قَرَأَ الْعَشْرَ آيَاتِ مِنْ آخِرِ سُورَةِ آلِ عِمْرَانَ، ثُمَّ قَامَ إِلَى شَنْ مُعَلَّقَةٍ، فَتَوَضَّأَ مِنْهَا، فَأَحْسَنَ وَضُوءَهُ، ثُمَّ قَامَ يُصَلِّي» قَالَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَبَّاسٍ: فَقُمْتُ فَصَنَعْتُ مِثْلَ مَا صَنَعَ، ثُمَّ دَهَبْتُ فَقُمْتُ إِلَى جَنْبِهِ فَوَضَعَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَدَهُ الْيُمْنَى عَلَى رَأْسِي وَأَخَذَ أُذُنِي الْيُمْنَى يَفْتِلُهَا، فَصَلَّى رَكَعَتَيْنِ، ثُمَّ رَكَعَتَيْنِ، ثُمَّ رَكَعَتَيْنِ، ثُمَّ رَكَعَتَيْنِ، ثُمَّ رَكَعَتَيْنِ، ثُمَّ أَوْتَرَ، ثُمَّ اضْطَجَعَ حَتَّى جَاءَهُ الْمُؤَدُّنُ، فَصَلَّى رَكَعَتَيْنِ خَفِيفَتَيْنِ، ثُمَّ خَرَجَ إِلَى الصَّلَاةِ^(۲).

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۷۶۵، وأبو داود: ۱۳۶۶.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۸۳، ومسلم: ۷۶۳، وأبو داود: ۱۳۶۷، والنسائي: ۱۶۲۰.

۱۳۶۵- عَنْ عَائِشَةَ رضي الله عنها، قَالَتْ: «كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يَتَامُ أَوَّلَ اللَّيْلِ، وَيُحْيِي آخِرَهُ»^(۱).

واته: عائشه رضي الله عنها ده لى: پيغه مبهري خوا صلى الله عليه وسلم له سهره تاي شهو ده خهوت و كو تايه كه ي زیندوو ده کرده وه (به ناگابوو).

۱۳۶۶- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، قَالَ: «يَنْزِلُ رَبُّنَا تَبَارَكَ وَتَعَالَى، حِينَ يَبْقَى ثُلُثُ اللَّيْلِ الْآخِرِ، كُلِّ لَيْلَةٍ، فَيَقُولُ: مَنْ يَسْأَلُنِي فَأُعْطِيهِ؟ مَنْ يَدْعُونِي فَأَسْتَجِيبَ لَهُ؟ مَنْ يَسْتَغْفِرُنِي فَأَغْفِرَ لَهُ؟ حَتَّى يَطْلُعَ الْفَجْرُ» فَلِذَلِكَ كَانُوا يَسْتَجِيبُونَ صَلَاةَ آخِرِ اللَّيْلِ عَلَى أَوَّلِهِ^(۲).

واته: نه بو هوره پره رضي الله عنه ده گير يته وه، پيغه مبهري خوا صلى الله عليه وسلم فهرموويه تي: خواي بهرزو به ده سولات کاتيک سييه کي کو تايي شهو ده مينى داده به زى (به جوړنيک که شايسته ي شکو و بهرزي په روه ردگاره) نجا ده فهرموي: کي هه يه داواکاري ليم هه بي تاكو پي بدېم، کي هه يه داوام بکات، دوعا بکات تاكو وه لامى بده مه وه، کي هه يه داواي ليخوش بوون بکات تاكو لبي خوش بم، تاكو به ياني ده بيته وه. (راوى ده لى: ههر بويه شه که کو تايي شه ويان له لا خوشه ويستتر بوو له سهره تايه که ي.

۱۳۶۷- عَنْ رِفَاعَةَ الْجُهَنِيِّ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «إِنَّ اللَّهَ يَهْلُ، حَتَّى إِذَا ذَهَبَ مِنَ اللَّيْلِ نِصْفُهُ أَوْ ثُلَاثُهُ، قَالَ: لَا يَسْأَلَنَّ عِبَادِي غَيْرِي، مَنْ يَدْعُنِي أُسْتَجِبَ لَهُ، مَنْ يَسْأَلُنِي أُعْطِيَ، مَنْ يَسْتَغْفِرُنِي أَغْفِرَ لَهُ، حَتَّى يَطْلُعَ الْفَجْرُ»^(۳).

واته: ريفاعه ي جوهه نبي صلى الله عليه وسلم ده لى: پيغه مبهري خوا صلى الله عليه وسلم فهرموويه تي: بيگومان خوا ماوه ده دات تاكو شهو نيوه، يان دوو سييه کي ده روا ت، ده فهرموي: به نده کانم جگه له من داوا له کهس نه کهن، ههر کهس داواکاري هه بي وه لامى ده ده مه وه، ههر کهس پيويستي هه بي پييده ده م، ههر کهس داواي ليخوش بوون بکات لبي خوش ده بم، (به رده وام ده بي) تاكو به ياني ده بيته وه.

(۱) صحيح. أخرجه البخاري: ۱۱۴۶، ومسلم: ۷۳۹، والنسائي: ۱۶۴۰ و ۱۶۸۰.

(۲) صحيح. أخرجه البخاري: ۱۱۴۵، ومسلم: ۷۵۸، وأبو داود: ۱۳۱۵ و ۴۷۳۳، والترمذي: ۴۴۶ و ۳۴۹۸.

(۳) صحيح.

بابهت: نهوهى که چاوه پروان ده کرىت به برى شهونويز بکهوت

۱۳۶۸- عَنْ أَبِي مَسْعُودٍ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «الْأَيَّتَانِ مِنْ آخِرِ سُورَةِ الْبَقَرَةِ مَنْ قَرَأَهُمَا فِي لَيْلَةٍ كَفَّتَاهُ» قَالَ حَفْصُ فِي حَدِيثِهِ: قَالَ عَبْدُ الرَّحْمَنِ فَلَقِيْتُ أَبَا مَسْعُودٍ وَهُوَ يَطُوفُ فَحَدَّثَنِي بِهِ ^(۱).

واته: نه بو مه سعوود رضي الله عنه ده لى: پيغه مبهرى خوا رضي الله عنه فهرموويه تى: دوو نايهت هه به له کوتايى سووره تى به قه ره ههر که س بيانخوينى له شه و نکدا به سييه تى، حه فص له ريوايه ته که يدا ده لى: عه بدورپه حمان گوتى: به نه بو مه سعوود رضي الله عنه گه يشتم له کاتيکدا که ته و افى ده کرد، نه و يش نه و فهرمووده يه ي بو گيرامه وه.

۱۳۶۹- عَنْ أَبِي مَسْعُودٍ رضي الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «مَنْ قَرَأَ الْآيَتَيْنِ مِنْ آخِرِ سُورَةِ الْبَقَرَةِ فِي لَيْلَةٍ كَفَّتَاهُ» ^(۲).

واته: نه بو مه سعوود رضي الله عنه ده گيريتته وه که پيغه مبهرى خوا رضي الله عنه فهرموويه تى: ههر که سيک دوو نايه تى کوتايى سووره تى به قه ره بخوينتته وه له شه ودا به سييه تى.

بابهت: نهو که سهى له نويزدا خهوى ديت

۱۳۷۰- عَنْ عَائِشَةَ رضي الله عنها، قَالَتْ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «إِذَا نَعَسَ أَحَدُكُمْ، فَلْيَرْقُدْ حَتَّى يَذْهَبَ عَنْهُ النَّوْمُ، فَإِنَّهُ لَا يَدْرِي، إِذَا صَلَّى وَهُوَ نَاعِسٌ، لَعَلَّهُ يَذْهَبُ فَيَسْتَغْفِرُ، فَيَسُبُّ نَفْسَهُ» ^(۳).

واته: عايشه رضي الله عنها ده لى: پيغه مبهرى خوا رضي الله عنه فهرموويه تى: ههر يه کيک له تيوه خهوى هات، با پالبداته وه و بخهوى تاكو خه وه کهى ده روات، چونکه نهو که سه کاتيک نويز ده کات و خهوى ديت نازانى، بو هه يه بيهوى داواى ليخوش بوون له خوا بکات، به لام له جياتى نه وه جنيو به خوى بدات.

(۱) صحيح. أخرجه البخاري: ۴۰۰۸، ومسلم: ۸۰۷ و ۸۰۸، وأبو داود: ۱۳۹۷، والترمذي: ۲۸۸۱.

(۲) صحيح. أخرجه البخاري: ۴۰۰۸، ومسلم: ۸۰۷ و ۸۰۸، وأبو داود: ۱۳۹۷، والترمذي: ۲۸۸۱.

(۳) صحيح. أخرجه البخاري: ۲۱۲، ومسلم: ۷۸۶، وأبو داود: ۱۳۱۰، والترمذي: ۳۵۵، والنسائي: ۱۶۲.

۱۳۷۱- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضي الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ دَخَلَ الْمَسْجِدَ فَرَأَى حَبْلًا مَمْدُودًا بَيْنَ سَارِيَتَيْنِ، فَقَالَ: «مَا هَذَا الْحَبْلُ؟» قَالُوا: لِرِزْنَبِ تُصَلِّي فِيهِ فَإِذَا فَتَرَتْ تَعَلَّقَتْ بِهِ فَقَالَ: «حُلُوهُ حُلُوهُ لِيُصَلَّ أَحَدُكُمْ نَشَاطَهُ، فَإِذَا فَتَرَ فَلْيَقْعُدْ»^(۱).

واته: نه نه سی کوری مالیک رضي الله عنه ده گپریته وه، پیغه مبهری خوا رضي الله عنه هاته ناو مزگهوت، ئنجا بینی په تیک (گوریسیک) پراکیشراوه له بهینی دوو کوله که دا، ئنجا فهرمووی: نه م په تکه چییه؟ گوتیان: هی زهینه به نویر له نیتوانیدا ده کات، جا کاتیک ماندوو بوو هیزی نه ما خوئی پیوه ده گری، فهرمووی: بیکه نه وه، بیکه نه وه، ههر به کیکتان با له کاتی چالاکیدا نویر بکات، جا هرکات ماندو و بی هیز بوو با دابنیشی.

۱۳۷۲- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: «إِذَا قَامَ أَحَدُكُمْ مِنَ اللَّيْلِ، فَاسْتَعَجَمَ الْقُرْآنُ عَلَى لِسَانِهِ، فَلَمْ يَدْرِ مَا يَقُولُ، اضْطَجَعَ»^(۲).

واته: نه بو هوره پره رضي الله عنه ده گپریته وه پیغه مبهر رضي الله عنه فهرموویه تی: نه گهر په کیکتان له شهودا هه لساپه وه (بو نویر، یان قورئان خویندن) جا زمانی ته ته له ی ده کرد له قورئان خویندندا و هه له ی ده کرد، وه نهیده زانی چی ده لی، با پراکشی (تاکو خه و به ریده دات).

بابهت: نویر کردن له نیوان شیوان و خهوتنان

۱۳۷۳- عَنْ عَائِشَةَ رضي الله عنها، قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ صَلَّى، بَيْنَ الْمَغْرِبِ وَالْعِشَاءِ، عَشْرِينَ رَكْعَةً بَنَى اللَّهُ لَهُ بَيْتًا فِي الْجَنَّةِ»^(۳).

واته: عائشه رضي الله عنها ده لی: پیغه مبهری خوا رضي الله عنه فهرموویه تی: ههر که سیک له نیتوانی مه غریب و عیسا بیست رکات نویر بکات، خوا مالیکی له به هه شتدا بو دروست ده کات.

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۱۵۰، ومسلم: ۷۸۴، وأبو داود: ۱۳۱۲، والنسائي: ۱۶۴۳.

(۲) صحیح. أخرجه مسلم: ۷۸۷، وأبو داود: ۱۳۱۱.

(۳) موضوع.

۱۳۷۴- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ صَلَّى سِتَّ رَكَعَاتٍ بَعْدَ الْمَغْرِبِ، لَمْ يَتَكَلَّمْ بَيْنَهُنَّ بِسُوءٍ، عُدَّتْ لَهُ عِبَادَةٌ اثْنَتَيْ عَشْرَةَ سَنَةً»^(۱).

واته: ئەبو ھورەیرە رضي الله عنه دەلی: پیغەمبەری خوا ﷺ ھەر کەسیک شەش رکات بکات لە دواى نوێزی مەغریب، وە لە نێوانیاندا قەسەى نابەحی نەکات، ئەو ھەمان بەرانبەر دەکری بە پەرستشی دوازدە ساڵ.

بابەت: نوێزی سوننەت لە مالهو

۱۳۷۵- عَنْ عَاصِمِ بْنِ عَمْرٍو رضي الله عنه، قَالَ: خَرَجَ نَفَرٌ مِنْ أَهْلِ الْعِرَاقِ إِلَى عُمَرَ رضي الله عنه، فَلَمَّا قَدِمُوا عَلَيْهِ، قَالَ لَهُمْ: مِمَّنْ أَنْتُمْ؟ قَالُوا: مِنْ أَهْلِ الْعِرَاقِ، قَالَ: فَيَا ذُنَّ جِئْتُمْ؟ قَالُوا: نَعَمْ، قَالَ: فَسَأَلُوهُ عَنْ صَلَاةِ الرَّجُلِ فِي بَيْتِهِ، فَقَالَ عُمَرُ: سَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ فَقَالَ: «أَمَّا صَلَاةُ الرَّجُلِ فِي بَيْتِهِ فَنُورٌ، فَتُورُوا بِيُوتِكُمْ»^(۲).

واته: عاصمی کوری عەمەر رضي الله عنه دەلی: ھەندی کەس لە عێراقەو ھەر کەسێک بوو لای عومەر رضي الله عنه، جا کاتی چوونە لای پێیگوتن: ئیو ھەمان؟ گوتیان: ھەمانکی عێراقین، گوتی: بە مۆلەت ھاتوون؟ گوتیان: بەلی، (راوی) دەلی: جا پرسیاریان لێکرد لە نوێزی کەسیک لە مالهو، عومەریش رضي الله عنه گوتی: منیش پرسیارم لە پیغەمبەری خوا ﷺ کرد، ئەویش ھەر مووی: بەلام نوێزی مەرووف لە ماله کەیدا رووناکی و رووشنایی، کەواتە ماله کانتان رووناک بکەنەو.

۱۳۷۵م- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي الْحُسَيْنِ قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ جَعْفَرٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَمْرٍو، عَنْ زَيْدِ بْنِ أَبِي أَنَيْسَةَ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ عَاصِمِ بْنِ عَمْرٍو، عَنْ عُمَيْرِ مَوْلَى عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ، عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رضي الله عنه، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ نَحْوَهُ^(۳).

واته: بەم سەنەدەش ئەم ھەر موودە گێردراو ھەو.

(۱) ضعيف جداً. أخرجه الترمذي: ۴۳۵.

(۲) ضعيف.

(۳) ضعيف.

۱۳۷۶- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رضي الله عنه، عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم قَالَ: «إِذَا قَضَى أَحَدُكُمْ صَلَاتَهُ، فَلْيَجْعَلْ لِبَيْتِهِ مِنْهَا نَصِيبًا، فَإِنَّ اللَّهَ جَاعِلٌ فِي بَيْتِهِ مِنْ صَلَاتِهِ خَيْرًا»^(۱).

واته: نه بو سه عیدی خودری رضي الله عنه ده گٲرٲته وه، ٲنغه مبهری صلى الله عليه وسلم فهرموویه تی: نه گهر به کیکتان نوٲره کانی به جی گه یاند با به شیک بو ماله که ی بهٲٲته وه، به راستی خوا به هوٲی نوٲره کانی خیر و چاکه ده خاته ناو ماله که یه وه (واته: سوننه ته کان بیاته وه مال).

۱۳۷۷- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «لَا تَتَّخِذُوا بُيُوتَكُمْ قُبُورًا»^(۲).

واته: ئینو عومهر رضي الله عنه ده لی: ٲنغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم فهرموویه تی: ماله کانتان مه که نه گورستان (واته: نوٲریان تیدا بکه ن با رووناک بینه وه).

۱۳۷۸- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سَعْدٍ رضي الله عنه، قَالَ: سَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم أَيُّهَا أَفْضَلُ؟ الصَّلَاةُ فِي بَيْتِي أَوْ الصَّلَاةُ فِي الْمَسْجِدِ؟ قَالَ: «أَلَا تَرَى إِلَى بَيْتِي؟ مَا أَقْرَبَهُ مِنَ الْمَسْجِدِ فَلَأَنْ أَصَلِّيَ فِي بَيْتِي أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ أَنْ أَصَلِّيَ فِي الْمَسْجِدِ، إِلَّا أَنْ تَكُونَ صَلَاةً مَكْتُوبَةً»^(۳).

واته: عه بدوللای کوری سه عد رضي الله عنه ده لی: پرسیارم له ٲنغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم کرد نایا کامیان باشتره، نوٲر کردن له ماله که مدا یان له مزگه وتدا؟ فهرمووی: نایا نابینی ماله که م چه نه ده له مزگه وت نریکه؟! جا نه گهر نوٲر له ماله وه بکه م ٲیم خوشره له وه ی که له مزگه وتدا نوٲر بکه م مه گهر نوٲره فه رزه کان نه بی (واته: نوٲری فه رز له مزگه وت خیری زیاتره).

بابه ت: نوٲری چٲشته نگاو

۱۳۷۹- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَارِثِ، قَالَ: سَأَلْتُ فِي زَمَنِ عُمَانَ بْنِ عَمَانَ رضي الله عنه وَالنَّاسُ مُتَوَافِرُونَ - أَوْ مُتَوَافُونَ - عَنْ صَلَاةِ الضُّحَى، فَلَمْ أَجِدْ أَحَدًا يُخْبِرُنِي أَنَّهُ صَلَّاهَا - يَعْنِي النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم - عَدَّ أُمَّ هَانِي فَأَخْبَرْتَنِي أَنَّهُ «صَلَّاهَا تَمَّانَ رَكَعَاتٍ»^(۴).

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۷۷۸.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۴۳۲، ومسلم: ۷۷۷، وأبو داود: ۱۴۴۸ و ۱۰۴۳، والترمذي: ۴۵۱، والنسائي: ۱۵۹۸.

(۳) صحیح.

(۴) صحیح. أخرجه البخاري: ۳۵۷ و ۱۱۷۶، ومسلم: ۳۳۶ و ۷۱۹، وأبو داود: ۱۲۹۰ و ۱۲۹۱.

واته: عه‌بدوڵڵای کوری حاریس ده‌لی: له‌ سه‌رده‌می عوسمانی کوری عه‌ففاندا ﷺ پرسیارم کرد ده‌رباره‌ی نوێزی چیشته‌نگاو وه‌ ئه‌و کاته‌ خه‌لکی زۆر بوون، ئنجایه‌ک که‌سیش نه‌بوو پیم بلی پیغه‌مبه‌ر ﷺ کردووویه‌تی، جگه‌ ئوممو هانیی، ئه‌و هه‌والی پیدام (پیغه‌مبه‌ر ﷺ) به‌ هه‌شت رکات کردووویه‌تی.

۱۳۸۰- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «مَنْ صَلَّى الضُّحَى تِنْتِي عَشْرَةَ رَكْعَةً، بَنَى اللَّهُ لَهُ قَصْرًا مِنْ ذَهَبٍ فِي الْجَنَّةِ»^(۱).

واته: ئه‌نه‌سی کوری مالیک ﷺ ده‌لی: گویم له‌ پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ بوو ده‌یفه‌رموو: هه‌ر که‌سێک دوازه‌ رکات نوێزی چیشته‌نگاو بکات، خوا له‌ به‌هه‌شتدا کوشکیکی له‌ زیر بۆ دروست ده‌کات.

۱۳۸۱- عَنْ مُعَاذَةَ الْعَدَوِيَّةِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: سَأَلْتُ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: «أَكَانَ النَّبِيُّ ﷺ يُصَلِّي الضُّحَى؟ قَالَتْ: نَعَمْ، أَرْبَعًا، وَيَزِيدُ مَا شَاءَ اللَّهُ»^(۲).

واته: موعاژه‌ته‌ی عه‌ده‌ویی ﷺ ده‌لی: پرسیارم کرد له‌ عایشه‌ ﷺ ئایا پیغه‌مبه‌ر ﷺ نوێزی چیشته‌نگاوی ده‌کرد؟ گوتی: به‌لی، چوار رکات، وه‌ زیاتریش ئه‌وه‌نده‌ی خوا ویستی له‌ سه‌ریا.

۱۳۸۲- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ حَافَظَ عَلَيَّ شُفْعَةَ الضُّحَى، عُفِرَتْ لَهُ ذُنُوبُهُ وَإِنْ كَانَتْ مِثْلَ زَبَدِ الْبَحْرِ»^(۳).

واته: ئه‌بو هوره‌یره‌ ﷺ ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رمووویه‌تی: هه‌ر که‌سێک پارێزگاری له‌ دوو رکاتی نوێزی چیشته‌نگاو بکات، له‌ گوناوه‌کانی ده‌بوردری ئه‌گه‌ر به‌ ئه‌ندازه‌ی که‌فی ده‌ریاش بن.

(۱) ضعيف. أخرجه الترمذي: ۴۷۳.

(۲) صحيح. أخرجه مسلم: ۷۱۹.

(۳) ضعيف. أخرجه الترمذي: ۴۷۶.

بابه ت: نوڙی ئیستیخاره

۱۳۸۳- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رضي الله عنه، قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يُعَلِّمُنَا الْإِسْتِخَارَةَ، كَمَا يُعَلِّمُنَا السُّورَةَ مِنَ الْقُرْآنِ يَقُولُ: «إِذَا هَمَّ أَحَدُكُمْ بِالْأَمْرِ فَلْيَرْكَعْ رَكَعَتَيْنِ مِنْ غَيْرِ الْفَرِيضَةِ، ثُمَّ لِيَقُلْ: اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْتَخِيرُكَ بِعِلْمِكَ وَأَسْتَقْدِرُكَ بِقُدْرَتِكَ وَأَسْأَلُكَ مِنْ فَضْلِكَ الْعَظِيمِ، فَإِنَّكَ تَقْدِرُ وَلَا أَقْدِرُ، وَتَعْلَمُ وَلَا أَعْلَمُ، وَأَنْتَ عَلَّامُ الْغُيُوبِ، اللَّهُمَّ إِنْ كُنْتَ تَعْلَمُ هَذَا الْأَمْرَ - فَيَسْمِيهِ، مَا كَانَ مِنْ شَيْءٍ - خَيْرًا لِي فِي دِينِي وَمَعَاشِي وَعَاقِبَةِ أَمْرِي - أَوْ خَيْرًا لِي فِي عَاجِلِ أَمْرِي وَآجِلِهِ - فَاقْدُرْهُ لِي وَيَسِّرْهُ لِي وَبَارِكْ لِي فِيهِ، وَإِنْ كُنْتَ تَعْلَمُ - يَقُولُ مِثْلَ مَا قَالَ فِي الْمَرَّةِ الْأُولَى - وَإِنْ كَانَ شَرًّا لِي، فَاصْرِفْهُ عَنِّي وَاصْرِفْنِي عَنْهُ، وَاقْدُرْ لِي الْخَيْرَ حَيْثُمَا كَانَ، ثُمَّ رَضِّنِي بِهِ»^(۱).

واته: جابیری کوری عه بدوللا رضي الله عنه ده لئ: پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم فیری نوڙی ئیستیخاره ی ده کردین وه کو چؤن فیری سووره تیک له سووره ته کانی قورئانی ده کردین، ده یفه رموو: نه گهر یه کییک له ئیوه ویستی کارنیک بکات، با دوو رکات نوڙ بکات له غیری نوڙی فهرز، پاشان بلئ: خواجه به زانستی خوت داوای چاکه و خیرت لیده کهم، وه داوای هیزت لیده کهم به هیز و توانای خوت، وه له فهزل و چاکه و گه وره یی خوت داوات لیده کهم، به راستی تو ده توانی و من ناتوانم، وه تو ده زانیت و من نازانم، وه تو زانا و شاره زای به هه موو نهینی و په نهانه کان، سا خواجه نه گهر نه و کاره - لیره دا ناوی کاره که دینئ - خیر و چاکه یه بو من بو دین و ژین و کو تایی ته مه نم - یان بو ئیستام و کو تاییم - بیکه به به شم و بوم ئاسان بکه و بیکه به خیر و بهر کهت بوم، وه نه گهر ده زانی - به شیوه ی یه کهم جار ده لئ - نه گهر (نه و کاره) شهر و خراپه ی تیدایه بو من لیم دووربخه وه و منی لئ دووربخه وه، وه چاکه بکه به شم له ههر شوئینیک بی، پاشان منی پین رازی بکه.

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۱۶۲ و ۶۳۸۲، وأبو داود: ۱۵۳۸، والترمذي: ۴۸۰، والنسائي: ۳۲۵۳.

بابهت: نويزي داواکردني پيويستي (حاجه)

۱۳۸۴- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي أَوْفَى الْأَسْلَمِيِّ رضي الله عنه، قَالَ: خَرَجَ عَلَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم فَقَالَ: «مَنْ كَانَتْ لَهُ حَاجَةٌ إِلَى اللَّهِ، أَوْ إِلَى أَحَدٍ مِنْ خَلْقِهِ، فَلْيَتَوَضَّأْ وَلْيُصَلِّ رَكَعَتَيْنِ، ثُمَّ لِيَقُلْ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْحَلِيمُ الْكَرِيمُ، سُبْحَانَ اللَّهِ رَبِّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ، الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ، اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ مُوجِبَاتِ رَحْمَتِكَ، وَعَزَائِمَ مَغْفِرَتِكَ، وَالْغَنِيمَةَ مِنْ كُلِّ بَرٍّ، وَالسَّلَامَةَ مِنْ كُلِّ إِثْمٍ، أَسْأَلُكَ أَلَّا تَدْعَ لِي ذَنْبًا إِلَّا غَفَرْتَهُ، وَلَا هَمًّا إِلَّا فَرَجْتَهُ، وَلَا حَاجَةً هِيَ لَكَ رِضًا إِلَّا قَضَيْتَهَا لِي، ثُمَّ يَسْأَلُ اللَّهَ مِنْ أَمْرِ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ مَا شَاءَ، فَإِنَّهُ يُقَدَّرُ»^(۱).

واته: عه بدوللای کوری نه بو نه وفای ته سله می صلى الله عليه وسلم ده لی: پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم هات بو لاما و فهرمووی: هر یه کیک پیوستیه کی لای خوی هه بوو، یان لای هر که سیکي دیکه هه بیوو له دروست کراوه کانی، با ده ستونیز بگری و دوو رکات نويز بکات، پاشان بلیت: هیچ په رستراونکی به هه ق نیه جگه له خوا، خاوه نی سیفته تی تارامی و سه خاوه ت و به خشنده ییه، پاک و بیگه ردی بو په روه ردگاری عه پشی گه وره، سوپاس و ستایش بو په روه ردگاری جیهانیان، خودایه من داوای نه و هوکارانه ت لیده که کم که دهنه هو ی په حمه ت و سوزی تو، وه نه و هوکارانه ی که دهنه هو ی دلنیا که ره وه ی لیخوش بوونی تو، وه ده سته که وتی هه رچی چاکه و خیره، وه سه لامه تی و قوتار بوون له هه رچی تاوانه، داوات لیده که کم هیچ گونا هیکم نه هیل ی مه گه ر چاوپوشیت لیکرد بی، وه هیچ غه میک نیلا په واند بیتته وه، وه هر پیوستیه ک که توی لی پازی بوت جیه جی کردیم، پاشان له کار و باری دنیا و دواړوژی چی پیخوشه با داوای بکات، نه و با په راستی جیه جی ده بی.

۱۳۸۵- عَنْ عُمَانَ بْنِ حُنَيْفٍ رضي الله عنه، أَنَّ رَجُلًا ضَرِيَ الرَّبَصِرِ أَلَى النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم فَقَالَ: ادْعُ اللَّهَ لِي أَنْ يُعَافِيَنِي فَقَالَ: «إِنْ شِئْتَ أَخْرْتُ لَكَ وَهُوَ خَيْرٌ، وَإِنْ شِئْتَ دَعَوْتُ» فَقَالَ: ادْعُهُ، فَأَمَرَهُ أَنْ يَتَوَضَّأَ فَيُحْسِنَ وُضوءَهُ، وَيُصَلِّيَ رَكَعَتَيْنِ، وَيَدْعُوَ بِهَذَا الدَّعَاءِ: «اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ، وَأَتَوَجَّهُ إِلَيْكَ مِحْمَدَ نَبِيِّ الرَّحْمَةِ، يَا مُحَمَّدُ إِنِّي قَدْ تَوَجَّهْتُ بِكَ إِلَى رَبِّي فِي حَاجَتِي هَذِهِ لِتُقْضَى، اللَّهُمَّ فَشَفِّعْهُ فِيَّ». قَالَ أَبُو إِسْحَاقَ: هَذَا حَدِيثٌ صَحِيحٌ^(۲).

(۱) ضعيف جداً. أخرجه الترمذي: ۴۷۹.

(۲) صحيح. أخرجه الترمذي: ۳۵۷۸.

واته: عوسانی کوری حونه یف ﷺ ده گٲرٲته وه، پیاوٲکی نابینا هاته خزمهت پیغه مبه ر ﷺ، گوتی: داوام بو له خوا بکه که چاکم بکاته وه، پیغه مبه ریش ﷺ فرمووی: نه گهر پیٲت خو شه داوا کاریه که ت دوا ده خم نه وه باشتره بو تو، نه گهر پیشت خو شه دعوات بو ده که م، نه ویش گوتی: دو عام بو بکه، ئنجا فرمانی پیکرد که به جوانی ده ستوٲز بگری، وه دوو رکات نوٲز بکات و نه م دو عایه بخوٲنی: خودایه داوات لیده که م وه به پارانه وه که ی موحه ممه د ﷺ که پیغه مبه ری ره حمه ته داوات لیده که م، نه ی موحه ممه د ﷺ من به دو عاکه ی تو وه روو له پهروه ردگار ده که م بو نه و پیوستییه م بو نه وه ی بو م جٲبه جٲ بکات، ده سا خویاه بو م بکه به تکا کار. نه بو ئیسحاق گوتی: نه م فرمووده صه حیحه .

بابهت: نوٲزی ته سبیح

۱۳۸۶- عَنْ أَبِي رَافِعٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لِّلْعَبَّاسِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: «يَا عَمَّ أَلَا أَحْبُوكَ، أَلَا أَنْفَعُكَ، أَلَا أَصِلُكَ» قَالَ: بَلَى، يَا رَسُولَ اللَّهِ، قَالَ: «فَصَلِّ أَرْبَعَ رَكَعَاتٍ تَقْرَأُ فِي كُلِّ رَكَعَةٍ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ وَسُورَةٍ، فَإِذَا انْقَضَتِ الْقِرَاءَةُ فَقُلْ: سُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ خَمْسَ عَشْرَةَ مَرَّةً قَبْلَ أَنْ تَرْكَعَ، ثُمَّ ارْكَعْ فَقُلْهَا عَشْرًا، ثُمَّ ارْزُقْ رَأْسَكَ فَقُلْهَا عَشْرًا، ثُمَّ اسْجُدْ فَقُلْهَا عَشْرًا، ثُمَّ ارْزُقْ رَأْسَكَ فَقُلْهَا عَشْرًا، ثُمَّ اسْجُدْ فَقُلْهَا عَشْرًا، ثُمَّ ارْزُقْ رَأْسَكَ فَقُلْهَا عَشْرًا قَبْلَ أَنْ تَقُومَ، فَتِلْكَ خَمْسٌ وَسَبْعُونَ فِي كُلِّ رَكَعَةٍ، وَهِيَ ثَلَاثُمِائَةٍ فِي أَرْبَعِ رَكَعَاتٍ، فَلَوْ كَانَتْ ذُنُوبُكَ مِثْلَ رَمْلِ عَالِجٍ غَفَرَهَا اللَّهُ لَكَ» قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ وَمَنْ لَمْ يَسْتَطِعْ يَقُولُهَا فِي يَوْمٍ؟ قَالَ «قُلْهَا فِي جُمُعَةٍ، فَإِنْ لَمْ تَسْتَطِعْ فَقُلْهَا فِي شَهْرٍ» حَتَّى قَالَ: «فَقُلْهَا فِي سَنَةٍ»^(۱).

واته: نه بو رافیع ﷺ ده لی: پیغه مبه ری خوا ﷺ به عه بیاسی ﷺ فرموو: نه ی مامه شتیکت پی نه به خشم و هانت نه ده م بو شتیکی، سوو دیکت پی نه گه یه نم، چاکه یه کت له گه ل نه که م، گوتی: به لی نه ی پیغه مبه ری خوا ﷺ، فرمووی: که واته چوار رکات نوٲز بکه له هر رکاتی کدا سووره تی فاتحه و سووره تیکی دیکه بخوٲنه، جا که له خوٲندنی نه وه ته واو بووی پازده جار بلی: «سُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ» پیش نه وه ی برؤیته رکوع، پاشان برؤ رکوع و ده جار بلی، دواتر سهرت

(۱) حسن لغیره. أخرجه الترمذي: ۴۸۲.

به رزبکه وهو، ده جار بیلئ، پاشان برؤ سوجده و ده جار بیلئ، دواتر سهرت به رزبکه وه و ده جار بیلئ، پاشان برؤوه سوجده و ده جار بیلئ، دواتر سهرت به رزبکه وه ده جار بیلئ پیش نه وهی هه لسیه وه سهری، که نه وه ده کاته حه فتا و پینج جار له ههر پرکاتیکدا، وه ده کاته سئ سهد جار به ههر چوار پرکاته که، خو نه گهر بیت و گونا هه کانت به نه ندازه ی کیویک له لم بن، خوا لیت خوش ده بی، گوتی: نه ی پیغه مبهری خوا نه ی نه گهر که سینک نه ی توانی له رۆزیکدا بیلئ؟ فهرمووی: با له هه فته یه کدا بیلئ، وه نه گهر نه ی توانی با له مانگیکدا بیلئ، هه تا وه کو فهرمووی: با له سالیکدا بیلئ.

۱۳۸۷- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم لِلْعَبَّاسِ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ رضی اللہ عنہ: «يَا عَبَّاسُ يَا عَمَّاهُ أَلَا أُعْطِيكَ، أَلَا أَمْنُحُكَ، أَلَا أَحْبُوكَ، أَلَا أَفْعَلُ لَكَ عَشْرَ خِصَالٍ، إِذَا أَنْتَ فَعَلْتَ ذَلِكَ غَفَرَ اللَّهُ لَكَ ذَنْبَكَ أَوَّلَهُ وَآخِرَهُ وَقَدِيمَهُ وَحَدِيثَهُ وَخَطَأَهُ وَعَمْدَهُ وَصَغِيرَهُ وَكَبِيرَهُ وَسِرَّهُ وَعَلَانِيَتَهُ عَشْرَ خِصَالٍ: أَنْ تُصَلِّيَ أَرْبَعَ رَكَعَاتٍ تَقْرَأُ فِي كُلِّ رَكَعَةٍ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ وَسُورَةٍ، فَإِذَا فَرَغْتَ مِنَ الْقِرَاءَةِ فِي أَوَّلِ رَكَعَةٍ قُلْتَ وَأَنْتَ قَائِمٌ، سُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ، خَمْسَ عَشْرَةَ مَرَّةً، ثُمَّ تَرْكَعُ فَتَقُولُ، وَأَنْتَ رَاكِعٌ عَشْرًا، ثُمَّ تَرْفَعُ رَأْسَكَ مِنَ الرَّكُوعِ فَتَقُولُهَا عَشْرًا، ثُمَّ تَهْوِي سَاجِدًا فَتَقُولُهَا وَأَنْتَ سَاجِدٌ عَشْرًا، ثُمَّ تَرْفَعُ رَأْسَكَ مِنَ السُّجُودِ فَتَقُولُهَا عَشْرًا، ثُمَّ تَسْجُدُ فَتَقُولُهَا عَشْرًا، ثُمَّ تَرْفَعُ رَأْسَكَ مِنَ السُّجُودِ فَتَقُولُهَا عَشْرًا، فَذَلِكَ خَمْسَةٌ وَسَبْعُونَ فِي كُلِّ رَكَعَةٍ، تَفْعَلُ فِي أَرْبَعِ رَكَعَاتٍ، إِنْ اسْتَطَعْتَ أَنْ تُصَلِّيَهَا فِي كُلِّ يَوْمٍ مَرَّةً فَافْعَلْ، فَإِنْ لَمْ تَسْتَطِعْ فِيهِ كُلِّ جُمُعَةٍ مَرَّةً، فَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ فِيهِ كُلِّ شَهْرٍ مَرَّةً، فَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ فِيهِ عُمْرِكَ مَرَّةً»^(۱).

واته: ئیبنو عه بیاس رضی اللہ عنہ ده لئ: پیغه مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم به عه بیاسی کوری عه بدولوته لیبی رضی اللہ عنہ فهرموو: نه ی عه بیاس نه ی مامه، ئایا شتیکت پییده م و قازانجیکت پی بگه یه نم و شتیکی گرنگت پی بلیم؟ ئایا ده شتت فیڕ نه که م، که نه گهر نه نجامیان بده ی خوا له گوناھی سهره تا و کوتاییت خوش بیی؟ وه له گونا هه کونه کان و تازه کانیش، وه نه وه شی به هه له یان به نه نه قهست کردووته، له گچکه و گه وره ی گونا هه کان و نهینی ئاشکراکانیش، ده شتن نه ویش نه وه یه که نوبزیککی چوار پرکاتی بکه ی، له ههر پرکاتیکدا سووره تی فاتیحه و سووره تیکی تر بخوینی، جا نه گهر له خویندنی فاتیحه

بوويه وه له سه ره تاي رکاته که به پيوه پازده جار بلی: «سُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ»، پاشان بچو رکووع و له رکووعدا ده جار بیللی، پاشان له رکووع هه لسه وه و ده جار ریتربیللی، پاشان سوچه ببه و له سوچه دا ده جار بیللی، پاشان له سوچه هه لسه وه و ده جار بیللی، پاشان سوچه ببه و ده جار بیللی، پاشان له سوچه دووهم ههسته وه و ده جار بیللی، جا نه وه بو هه رکاتیک ده کاته حه فتا و پینج جار، له هه موو رکاته کاندای دووباره ی بکه وه، جا نه گهر توانیت، هه موو پوژیک جاریک نه و نوژه بکه، نه گهر نه توانی هه فته ی جاریک، نه گهر نه کرا مانگی جاریک، نه گهر هه نه کرا، نه و له ته مه نتدا جاریک نه جامی بده.

بابهت: شهوی نیوهی شهعبان

۱۳۸۸- عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «إِذَا كَانَتْ لَيْلَةُ النُّصْفِ مِنْ شَعْبَانَ، فَقُومُوا لَيْلَهَا وَصُومُوا نَهَارَهَا، فَإِنَّ اللَّهَ يَنْزِلُ فِيهَا لِعُرُوبِ الشَّمْسِ إِلَى سَمَاءِ الدُّنْيَا، فَيَقُولُ: أَلَا مِنْ مُسْتَغْفِرٍ لِي فَأَغْفِرَ لَهُ أَلَا مُسْتَرْزِقٌ فَأَرْزُقَهُ أَلَا مُبْتَلَى فَأَعَافِيَهُ أَلَا كَذَا أَلَا كَذَا، حَتَّى يَطْلُعَ الْفَجْرُ»^(۱).

واته: عهلی کوری نه بو تالیب عليه السلام ده لی: پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم فهرموویه تی: نه گهر شهوی نیوهی شهعبان هات شهوه که ی بیدار بن و، پوژه که ی به پوژووبن، له راستیدا له کاتی ر وژئاواوه خوا داده به زئی بو ناسمانی دنیا (به جوریک که شایسته ی بهرزی و بی وینه یی خوایه)، جا ده فهرموی: ئایا هیچ کهس هه یه داوای لیخوش بوون بکات و لئی خوش بیم؟! ئایا کهس هه یه داوای رزق و پوزی بکات پییده م؟! ئایا ده رده دارئ هه یه رزگاری بکه م؟! ئایا نه وه و نه وه هه یه؟ تاکو به یانی ده بیته وه.

۱۳۸۹- عَنْ عَائِشَةَ رضي الله عنها، قَالَتْ: فَقَدْتُ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم ذَاتَ لَيْلَةٍ، فَخَرَجْتُ أَطْلُبُهُ، فَإِذَا هُوَ بِالْبَقِيعِ رَافِعُ رَأْسِهِ إِلَى السَّمَاءِ. فَقَالَ: «يَا عَائِشَةُ أَكُنْتِ تَخَافِينَ أَنْ يَحِيفَ اللَّهُ عَلَيْكِ وَرَسُولُهُ؟» قَالَتْ، قَدْ قُلْتُ: وَمَا بِي ذَلِكَ، وَلَكِنِّي ظَنَنْتُ أَنَّكَ أَتَيْتِ بَعْضَ نِسَائِكَ، فَقَالَ: «إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى يَنْزِلُ لَيْلَةَ النُّصْفِ مِنْ شَعْبَانَ إِلَى السَّمَاءِ الدُّنْيَا فَيَغْفِرُ لِأَكْثَرِ مَنْ عَدَدِ شَعْرِ غَنَمٍ كَلْبٍ»^(۲).

(۱) ضعیف جداً، أو موضوع.

(۲) ضعیف. أخرجه الترمذي: ۷۳۹.

واته: عائیشه رضی اللہ عنہا ده‌لی: شه‌وێک پیغه‌مبه‌رم صلی اللہ علیہ و آله و سلم لی ونبوو، منیش به‌ دوایدا پرۆیستم تا بینیمه‌وه، له‌ نا‌کاو بینیم له‌ به‌قیع بوو، سه‌ری به‌ره‌و ئاسمان به‌رز کردبووه، ئنجا فه‌رمووی: ئه‌ی عائیشه، ده‌ترسای که‌ خوا و پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی صلی اللہ علیہ و آله و سلم سته‌مت لیبکه‌ن؟ (به‌وه‌ی که‌ پیغه‌مبه‌ر صلی اللہ علیہ و آله و سلم پرۆیستبیتته‌ لای خیزانێکی دیکه‌ی) گو‌تی: له‌ پاستیدا منیش گوتم: بۆ ده‌بێ ئاوا به‌م؟ به‌لام من وامزانی چوویته‌ لای به‌کیک له‌ خیزانه‌ کانت (واته: نه‌ک به‌ سته‌م، به‌ لکو به‌ رینگه‌ پیدان له‌ لایه‌ن خواوه)، ئنجا فه‌رمووی: به‌پراستی خوای به‌رز و بالآ له‌ شه‌وی نیوه‌ی شه‌عباندا داده‌به‌زیتته‌ ئاسمانی دنیا، ئنجا له‌ زیاتر له‌ ژماره‌ی مووه‌کانی مه‌ر و مالاتی هۆزی که‌ لب (له‌ به‌نده‌کانی) خو‌ش ده‌بێ.

۱۳۹۰- عَن أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ رضی اللہ عنہ، عَنِ رَسُولِ اللَّهِ صلی اللہ علیہ و آله و سلم قَالَ: «إِنَّ اللَّهَ لَيَطَّلِعُ فِي لَيْلَةِ النُّصْفِ مِنْ شَعْبَانَ فَيَغْفِرُ لَجَمِيعِ خَلْقِهِ إِلَّا لِمُشْرِكٍ أَوْ مُشَاحِنٍ»^(۱).

واته: ئه‌بو موسای ئه‌شعه‌ری رضی اللہ عنہ ده‌گپریته‌وه پیغه‌مبه‌ری خوا صلی اللہ علیہ و آله و سلم فه‌رموویه‌تی: به‌پراستی له‌ شه‌وی نیوه‌ی شه‌عباندا خوا دیت له‌ ته‌واوی به‌نده‌کانی خو‌ش ده‌بێ، مه‌گه‌ر که‌س هاوه‌لی بۆ خوا بریار دابێ، یان دژایه‌تی سنوره‌کانی خوا بکات و، خاوه‌نی بیدعه‌ بێ و له‌ کومه‌لی مسولمانان جیا‌بووبیتته‌وه.

۱۳۹۰م- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو الْأَسْوَدِ النَّضْرُ بْنُ عَبْدِ الْجَبَّارِ قَالَ: حَدَّثَنَا ابْنُ لَهَيْعَةَ، عَنِ الزُّبَيْرِ بْنِ سُلَيْمٍ، عَنِ الصَّخَّاکِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنِ أَبِيهِ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا مُوسَى عَنِ النَّبِيِّ صلی اللہ علیہ و آله و سلم نَحْوَهُ^(۲).

واته: به‌م سه‌نه‌ده‌ش ئه‌م فه‌رمووده‌ گپ‌دراوه‌ته‌وه.

بابه‌ت: نوێژکردن و سو‌جده‌ بردن له‌کاتی

شو‌کردا (سو‌پاسکردنی په‌روه‌ردگار له‌سه‌ر نیعه‌مه‌ته‌کانی)

۱۳۹۱- عَنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي أَوْفَى رضی اللہ عنہ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ و آله و سلم «صَلَى يَوْمَ بُشَيْرٍ بِرَأْسِ أَبِي جَهْلٍ رَكَعَتَيْنِ»^(۳).

(۱) حسن بشواهد.

(۲) حسن بشواهد.

(۳) ضعيف.

واته: عه بدوللای کوری ئه بو ئه وفا ﷺ ده گپړېته وه، پېغه مبهری خوا ﷺ ئه و روزهی مژدهی سهری ئه بو جه هلی پیدرا دوو پکات نوژی کرد.

۱۳۹۲- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ «بُشِّرَ بِحَاجَةٍ فَخَرَّ سَاجِدًا»^(۱).

واته: ئه نه سی کوری مالیک ﷺ ده گپړېته وه که پېغه مبهر ﷺ مژدهی جبه جی بوونی پیوستیه کی پیدرا، ئه ویش سوجهی برد.

۱۳۹۳- عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ كَعْبٍ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: «لَمَّا تَابَ اللَّهُ عَلَيْهِ خَرَّ سَاجِدًا»^(۲).

واته: عه بدورپه حماني کوری که عبی کوری مالیک ﷺ له باوکیه وه ده گپړېته وه، که گوتوویه تی: کاتیک خوا ته وبه ی لنگیرا و قه بول کرد پویشته سوجه.

تیبینی: که عبی کوری مالیک ﷺ په کیک بوو له و سچ که سه ی که به بی پاساو نه چوون بو جه نگی ته بپوک، دواتر خوا ته وبه ی لی قبول کرد، جا باسی ئه و کاته ده کات خوا لی خوشبووه، ئه ویش سوجهی بردوه وه ک سوپاسگوزاری بو لی خوشبوونی خوی گوره.

۱۳۹۴- عَنْ أَبِي بَكْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ «كَانَ إِذَا آتَاهُ أَمْرٌ يَسْرُهُ أَوْ بُشِّرَ بِهِ، خَرَّ سَاجِدًا، شُكْرًا لِلَّهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى»^(۳).

واته: ئه بو به کره وه ﷺ ده گپړېته وه که پېغه مبهر ﷺ کاتیک شتیک ده هاته پیشی که پنی دلخوش ده بوو یان جی دلخوشی بوو یان مژده یه کی پی درابا، له په وروو سوجهی دهرد، وه کو سوپاس گوزاریه ک بو خوا تبارک و تعالی.

(۱) حسن لغیره.

(۲) صحیح.

(۳) حسن لغیره. أخرجه أبو داود: ۲۷۷۴، والترمذي: ۱۵۷۸.

بابهت: نهوهی که نوینز که فاره ته

۱۳۹۵- عَنْ عَلِيٍّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام، قَالَ: كُنْتُ إِذَا سَمِعْتُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم حَدِيثًا، يَنْفَعُنِي اللَّهُ بِمَا شَاءَ مِنْهُ وَإِذَا حَدَّثَنِي عَنْهُ غَيْرُهُ، اسْتَحْلَفْتُهُ فَإِذَا حَلَفَ صَدَقْتُهُ، وَإِنْ أَبَا بَكْرٍ حَدَّثَنِي وَصَدَّقَ أَبُو بَكْرٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «مَا مِنْ رَجُلٍ يُذْنِبُ ذَنْبًا فَيَتَوَضَّأُ فَيُحْسِنُ الْوُضُوءَ ثُمَّ يُصَلِّي رَكَعَتَيْنِ - وَقَالَ مِسْعَرٌ ثُمَّ يُصَلِّي - وَيَسْتَغْفِرُ اللَّهُ إِلَّا غَفَرَ اللَّهُ لَهُ»^(۱).

واته: عهلی کوری نه بو تالیب عليه السلام ده لی: هه کاتیک فه رمایشتیکم له پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم بیستبایه خوا ده بکرده مایه ی سود پیگه یاندم نه وه نده ی پئی خوش بایه (به وه ی که کارم به فه رمووده که ده کرد)، وه نه گه ر که سیک فه رمووده ی بو گپرا بامه وه سویندم ده دا جا کاتی سویندی بخوارد بایه پروام پیده کرد، وه به راستی نه بو به کر بوی گپرا موه و راستیشی گوت، گوتی: پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم فه رموویه تی: هیچ که س نیه که گونا هیک ده کات، پاشان ده ستوئیزی ریک و جوان هه لده گری پاشان دوو پرکات نوینز ده کات - میسعه ر ده لی: پاشان نوینز ده کات - وه داوای لیخوش بوون له خوا ده کات مسوگه ر خوا لئی خوش ده بی.

۱۳۹۶- عَنْ عَاصِمِ بْنِ سُفْيَانَ الثَّقَفِيِّ رضي الله عنه، أَنَّهُمْ غَزَوْا غَزْوَةَ السُّلَاسِلِ، فَقَاتَهُمُ الْعَزْوُ، فَرَابَطُوا، ثُمَّ رَجَعُوا إِلَى مُعَاوِيَةَ وَعِنْدَهُ أَبُو أَيُّوبَ وَعُقْبَةُ بْنُ عَامِرٍ، فَقَالَ: عَاصِمُ: يَا أَبَا أَيُّوبَ قَاتَنَا الْعَزْوُ الْعَامَ، وَقَدْ أُخْبِرْنَا أَنَّهُ مَنْ صَلَّى فِي الْمَسَاجِدِ الْأَرْبَعَةِ، غُفِرَ لَهُ ذَنْبُهُ، فَقَالَ: يَا ابْنَ أَخِي أَذَلِكَ عَلَى أَيْسَرَ مِنْ ذَلِكَ، إِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يَقُولُ: «مَنْ تَوَضَّأَ كَمَا أَمَرَ، وَصَلَّى كَمَا أَمَرَ، غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ عَمَلٍ» أَكْذَلِكَ يَا عُقْبَةُ؟ قَالَ: نَعَمْ^(۲).

واته: عاصیمی کوری سو فیانی سه قه فی رضي الله عنه ده گپریته وه که غه زای سولاسیلیان کردوه (له سه رده می موعاویه دا) غه زاکه شیان له ده ست چووه، خوشیان ناماده کردوه، پاشان گه پراونه وه بو لای موعاویه له وکاته دا نه بو نه بیوب و عوقبه ی کوری عامیری له لا بووه، ئنجا عاصیم گوتی: نه ی نه بو نه بیوب نه و سال غه زاکه مان له ده ست چوو، وه به راستی هه و الهان پیدراوه (له پیغه مبه ره وه صلى الله عليه وسلم که فه رموویه تی): هه ر

(۱) حسن. أخرجه أبو داود: ۱۵۲۱، والترمذي: ۴۰۶ و ۳۰۰۶.

(۲) حسن. أخرجه النسائي: ۱۴۴.

که سٲک له چوار مزگه و ته که دا نوٲر بکات نه وه له گونا هه کانی ده بوردری، نه ویش گوتی: برازای خوم له وه ئاسانترت ٲٲ بلٲم؟ من له ٲٲغه مبهری خوا ﷺ بیستومه ده یفه رموو: ههر که سٲک به و جوړه ی که فه رمانی ٲٲکراوه ده ستنوٲر بگری وه نوٲر بکات به و شیوه یه ی که فه رمانی ٲٲکراوه، نه و له و کرده وانه ی رابردووی ده بوردری، نایا وایه نه ی عوقبه؟ (عوقبه ش) گوتی: به لٲ.

۱۳۹۷- عَنْ أَبَانَ بْنِ عُمَانَ، يَقُولُ: قَالَ عُمَانُ ﷺ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «أَرَأَيْتَ لَوْ كَانَ يَفْنَاءَ أَحَدِكُمْ نَهْرٌ يَجْرِي يَغْتَسِلُ فِيهِ كُلُّ يَوْمٍ خَمْسَ مَرَّاتٍ، مَا كَانَ يَبْقَى مِنْ دَرَنِهِ؟» قَالَ: لَا شَيْءَ، قَالَ: «فَإِنَّ الصَّلَاةَ تُذْهِبُ الذُّنُوبَ كَمَا يُذْهِبُ الْمَاءُ الدَّرَنَ»^(۱).

واته: نه بانى کورٲى عوسمان ده لٲ: عوسمان ﷺ گوتی: له ٲٲغه مبهری خوا ﷺ بیستومه ده یفه رموو: نایا نه گهر له بهر مالى ههر یه کیکتان روبریک بروت و پوژئى ٲٲنج جار خوى لٲ بشوات هیچ چلکى ٲٲوه ده مٲٲٲى؟ گوتی: هیچ شتٲک، فه رموی: به راسٲى نوٲر تا وانه کان راده مالى وه کو چون ناو چلک و چه په لٲ راده مالى.

۱۳۹۸- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ ﷺ، أَنَّ رَجُلًا أَصَابَ مِنْ امْرَأَةٍ - يَغْنِي مَا دُونَ الْفَاحِشَةِ - فَلَا أَذْرِي مَا بَلَغَ، غَيْرَ أَنَّهُ دُونَ الرِّثَا، فَأَتَى النَّبِيَّ ﷺ، فَذَكَرَ ذَلِكَ لَهُ، فَأَنْزَلَ اللَّهُ سُبْحَانَهُ: ﴿وَاقِمِ الصَّلَاةَ طَرَفِي النَّهَارِ وَرُفُلًا مِنَ اللَّيْلِ إِنَّ الْحَسَنَاتِ يُذْهِبْنَ السَّيِّئَاتِ ذَلِكَ ذِكْرِي لِلذَّكْرَيْنِ﴾ ﷻ هود، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَلِي هَذِهِ؟ قَالَ: «لِمَنْ أَخَذَ بِهَا»^(۲).

واته: عه بدوللاى کورٲى مه سعود ﷺ ده گٲر نه وه که گوتو یه تی: ٲیاونک بهر نافر ته ٲٲک که وٲبوو ته نها زینای له گه لدا نه کردبوو، نازانم تا کوٲى روٲشتبوو، به لام زینای نه کردبوو، هاته خزمهت ٲٲغه مبهر ﷺ و نه وه ی بو باسکرد، ننجا خواى گه وره نه و نایه ته ی دابه زانند: ﴿وَاقِمِ الصَّلَاةَ طَرَفِي النَّهَارِ وَرُفُلًا مِنَ اللَّيْلِ إِنَّ الْحَسَنَاتِ يُذْهِبْنَ السَّيِّئَاتِ ذَلِكَ ذِكْرِي لِلذَّكْرَيْنِ﴾ ﷻ هود، واته: وه نوٲر نه نجام بده له م سهرو نه و سهری روژدا (له به یانیا و ٲٲواراندا) و له به شٲک له شه ودا چونکه به راسٲى (کرده وه) چاکه کان (کرده وه) خراپه کان لاده بهن و ده یانسرنه وه نه وه په ندو ناموژگاریه بو

(۱) صحیح.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۵۲۶، ومسلم: ۲۷۶۳/۳۹، والترمذي: ۳۱۱۴.

په‌ند وه‌رگران. ئنجا (پياوه‌که) گوتی: ئه‌ی پيغه‌مبه‌ری خوا ﷺ ئايا ئه‌وه‌ ته‌نھا بۆ منه (حوکمی ئه‌و ئايه‌ته)؟ فه‌رمووی: بۆ هه‌ر که‌سيکه‌ که‌ کاری پيڤکات.

بابه‌ت: پينج نويزه‌ فه‌رزه‌که‌ و پاريزگاري لى‌ا کردنيان

۱۳۹۹- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «فَرَضَ اللَّهُ عَلَى أُمَّتِي خَمْسِينَ صَلَاةً، فَرَجَعْتُ بِذَلِكَ، حَتَّى آتَى عَلَى مُوسَى، فَقَالَ مُوسَى: مَاذَا افْتَرَضَ رَبُّكَ عَلَى أُمَّتِكَ؟ قُلْتُ: فَرَضَ عَلَيَّ خَمْسِينَ صَلَاةً، قَالَ: فَارْجِعْ إِلَى رَبِّكَ، فَإِنَّ أُمَّتَكَ لَا تُطِيقُ ذَلِكَ، فَارْجَعْتُ رَبِّي، فَوَضَعَ عَنِّي شَطْرَهَا، فَرَجَعْتُ إِلَى مُوسَى فَأَخْبَرْتُهُ، فَقَالَ: ارْجِعْ إِلَى رَبِّكَ، فَإِنَّ أُمَّتَكَ لَا تُطِيقُ ذَلِكَ فَارْجَعْتُ رَبِّي، فَقَالَ: هِيَ خَمْسٌ وَهِيَ خَمْسُونَ، لَا يُبَدِّلُ الْقَوْلُ لَدَيَّ، فَرَجَعْتُ إِلَى مُوسَى، فَقَالَ: ارْجِعْ إِلَى رَبِّكَ، فَقُلْتُ: قَدْ اسْتَحْيَيْتُ مِنْ رَبِّي»^(۱).

واته: ئه‌نه‌سى كورپى ماليك رضي الله عنه ده‌لى: پيغه‌مبه‌رى خوا ﷺ فه‌رموويه‌تى: خوا په‌نجاي نويزى له‌سه‌ر ئوممه‌ته‌که‌م فه‌رزه‌ کرد، منيش به‌و شيوه‌به‌ گه‌پامه‌وه، تاكو هاتمه‌ لای موسا رضي الله عنه ئنجا موسا گوتی: په‌روه‌ردگارت چى فه‌رزه‌ کردوه له‌سه‌ر ئوممه‌ته‌که‌ت؟ گوتم: په‌نجا نويزى له‌سه‌ر فه‌رزه‌ کردم، گوتی: بگه‌پريه‌وه بۆ لای په‌روه‌ردگارت، به‌پراستی ئوممه‌ته‌که‌ت توانای ئه‌وه‌ی نيه، منيش گه‌پامه‌وه لای په‌روه‌ردگارم، ئنجا به‌شیکى له‌سه‌ر هه‌لگرتم، گه‌پامه‌وه لای موسا و پيم پراگه‌ياند، ئه‌ویش گوتی: بگه‌پريه‌وه به‌پراستی ئوممه‌ته‌که‌ت توانای ئه‌وه‌ی نيه، منيش گه‌پامه‌وه لای په‌روه‌ردگارم، فه‌رمووی: (نويزه‌کان) پينجن به‌ برى په‌نجا ده‌که‌ون (له‌ پادا‌شتدا)، جيگورکى و گوران به‌سه‌ر فه‌رمانه‌که‌مدا نايه‌ت، ئنجا گه‌پامه‌وه لای موسا، ئه‌ویش گوتی: بگه‌پريه‌وه بۆ لای په‌روه‌ردگارت، منيش گوتم: به‌پراستی شه‌رم له‌ په‌روه‌ردگارم ده‌که‌م.

۱۴۰۰- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رضي الله عنه، قَالَ: «أَمَرَ نَبِيُّكُمْ ﷺ بِخَمْسِينَ صَلَاةً، فَنَازَلَ رَبُّكُمْ أَنْ يَجْعَلَهَا خَمْسَ صَلَوَاتٍ»^(۲).

(۱) صحيح. أخرجه البخاري: ۳۴۹، ومسلم: ۱۶۳، والنسائي: ۴۴۹.

(۲) صحيح لغيره.

واته: ئيبنو عه بباس ﷺ ده لى: پيغه مبه ره كه تان ﷺ فه رمانى پيكره به نه نجامدانى به نجا نويز (له سه ره تادا)، ئنجا په روه ردگارتان دا بيه زاندا تاكو كرديه پينج نويز.

١٤٠١- عَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «خَمْسُ صَلَوَاتٍ افْتَرَضَهُنَّ اللَّهُ عَلَى عِبَادِهِ، فَمَنْ جَاءَ بِهِنَّ لَمْ يَنْتَقِصْ مِنْهُنَّ شَيْئًا، اسْتَحْقَاقًا بِحَقِّهِنَّ، فَإِنَّ اللَّهَ جَاعِلٌ لَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَهْدًا أَنْ يُدْخِلَهُ الْجَنَّةَ، وَمَنْ جَاءَ بِهِنَّ قَدْ انْتَقَصَ مِنْهُنَّ شَيْئًا، اسْتَحْقَاقًا بِحَقِّهِنَّ، لَمْ يَكُنْ لَهُ عِنْدَ اللَّهِ عَهْدٌ، إِنْ شَاءَ عَذَّبَهُ، وَإِنْ شَاءَ غَفَرَ لَهُ»^(١).

واته: عوبادهى كورى صاميت ﷺ ده لى: گويم له پيغه مبه رى خوا ﷺ بوو ده يفه رموو: پينج نويز خوا فه رزى كردوون له سه ره به نده كانى، جا هه ره كهس به رينك و پيكي جييه جيان بكات و كه م و كورتيان تينه خات به وهى كه هه قيان به سوک بزاني، نه وا به پراستى خوا په بيانى داوه كه له رۆزى قيامه تدا بيخاته به هه شته وه، وه هه ره كهس به كه م و كورتى و كه مته رخه مى پييان هه ستى به وهى هه قيان به سوک بزاني، نه وه كه سه هيچ په بيانى كى له لاي خوا نيه، نه گه ر پيى خوش بوو سزاي ده دات و نه گه ر پيى خوش بوو لى خوش ده بى.

١٤٠٢- عَنْ شَرِيكِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي مَرْ، أَنَّهُ سَمِعَ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، يَقُولُ: بَيْنَمَا نَحْنُ جُلُوسٌ فِي الْمَسْجِدِ دَخَلَ رَجُلٌ عَلَى جَمَلٍ فَأَنَاحَهُ فِي الْمَسْجِدِ، ثُمَّ عَقَلَهُ، ثُمَّ قَالَ لَهُمْ: أَيُّكُمْ مُحَمَّدٌ؟ وَرَسُولُ اللَّهِ ﷺ مُتَّكِرٌ بَيْنَ ظَهْرَانِيهِمْ، قَالَ: فَقَالُوا: هَذَا الرَّجُلُ الْأَبْيَضُ الْمُتَّكِرُ، فَقَالَ لَهُ الرَّجُلُ: يَا ابْنَ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ ﷺ: «قَدْ أَجَبْتُكَ» فَقَالَ لَهُ الرَّجُلُ: يَا مُحَمَّدُ إِنِّي سَأَلْتُكَ وَمَشَدَّدٌ عَلَيْكَ فِي الْمَسْأَلَةِ، فَلَا تَجِدَنَّ عَلَيَّ فِي نَفْسِكَ، فَقَالَ: «سَلْ مَا بَدَا لَكَ» قَالَ لَهُ الرَّجُلُ: نَشَدْتُكَ بِرَبِّكَ وَرَبِّ مَنْ قَبْلَكَ، أَلَلَّهُ أَرْسَلَكَ إِلَى النَّاسِ كُلِّهِمْ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «اللَّهُمَّ نَعَمْ» قَالَ: فَأَنْشُدْكَ بِاللَّهِ، أَلَلَّهُ أَمَرَكَ أَنْ تُصَلِّيَ الصَّلَوَاتِ الْخَمْسَ فِي الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ؟ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «اللَّهُمَّ نَعَمْ» قَالَ: فَأَنْشُدْكَ بِاللَّهِ، أَلَلَّهُ أَمَرَكَ أَنْ تَصُومَ هَذَا الشَّهْرَ مِنَ السَّنَةِ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «اللَّهُمَّ نَعَمْ» قَالَ: فَأَنْشُدْكَ بِاللَّهِ، أَلَلَّهُ أَمَرَكَ أَنْ تَأْخُذَ هَذِهِ الصَّدَقَةَ مِنْ أَعْيَانِنَا فَتَقْسِمَهَا عَلَى فَقْرَانِنَا؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «اللَّهُمَّ نَعَمْ» فَقَالَ الرَّجُلُ: آمَنْتُ بِمَا جِئْتُ بِهِ، وَأَنَا رَسُولٌ مِّنْ وَرَائِي مِنْ قَوْمِي، وَأَنَا ضِمَامٌ بِنُ تَعْلَبَةَ أَخُو بَنِي سَعْدِ بْنِ بَكْرِ^(٢).

(١) صحيح. أخرجه أبو داود: ٤٢٥ و ١٤٢٠، والنسائي: ٤٦١.

(٢) صحيح. أخرجه البخاري: ٦٣ بنحوه، ومسلم: ١٢، وأبو داود: ٤٨٦، والترمذي: ٦١٩، والنسائي: ٢٠٩١-٢٠٩٣.

واته: شهريکی کورې عه بدوللای کورې نه بو نه میره ده گپر یتوه که گوئی له نه سی کورې مالیک ﷺ بووه که گوتوویه تی: جارنیک له ناو مزگه وتدا دانیشتبووین، پیاوینک به سواری حوشرنیک هات و حوشره که ی یه خدا و له ناو مزگه وتدا به سستییه وه، پاشان به خه لکه که ی گوت: کامتان موحه ممه ده ﷺ؟ وه پیغه مبهری خوا ﷺ له نیو خه لکه که دا پالکه وتبوو، گوتی: پینان گوت: نهو پیاوه سپیه ی که پالی داوه ته وه، پیاوه که ش گوتی: نه ی کورې عه بدولمو ته لیب، پیغه مبه ریش ﷺ فهرمووی: به لئی وا وه لامم دایته وه، پیاوه که ش گوتی: نه ی موحه ممه د ﷺ هه ندی پرسپارت لیده که م وه پرسپاره کانم توندن، پیت ناخوش نه بی و لیم مه گره، نه ویش فهرمووی: چی پیت خوشه پیرسه، کابراش گوتی: تو نهو خواهیه ی که پهروه ردگاری تو و پهروه ردگاری نه وانی پیش توشه نایا خوا تو ی به پیغه مبه ر ﷺ ناردوو به هه موو خه لکی؟ پیغه مبهری خوا ﷺ فهرمووی: نه ی خودایه (به شایه ت به) که به لئی وایه، گوتی: توخوا نایا خوا فهرمانی پیکردووی که پینج نويز بکه ی له روژ و شه ویکدا؟ پیغه مبهری خوا ﷺ فهرمووی: نه ی خواهیه (به شایه ت به) که به لئی وایه، گوتی: تو نهو خواهیه نایا خوا فهرمانی پیکردووی که نهو مانگه له سالدا به روژوو بیت؟ پیغه مبهری خوا ﷺ فهرمووی: نه ی خواهیه (به شایه ت به) که به لئی وایه، گوتی: توخوا نایا خوا فهرمانی پیکردووی که نهو زه کات و سه ده قه یه وه ربگری له ده وله مهنده کانمان و دابه شی بکه یته وه به سهر هه ژاره کانماندا؟ پیغه مبهری خوا ﷺ فهرمووی: خواهیه (به شایه ت به) که به لئی وایه، نجا کابرا گوتی: نهوا پروام هیئا به وهی که هیئاوته، وه من نوینه ری خه لکه که ی دوا خووم، وه من زیامی کورې سه عله به م له هوژی به نو سه عدی کورې به کر.

۱۴۰۳- عَنِ الرَّهْرِيِّ، قَالَ: قَالَ سَعِيدُ بْنُ الْمُسَيْبِ: إِنَّ أَبَا قَتَادَةَ بْنَ رِبْعِيٍّ أَخْبَرَهُ ﷺ أَنَّنَا رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «إِفْتَرَضْتُ عَلَى أُمَّتِكَ خَمْسَ صَلَوَاتٍ، وَعَهْدْتُ عِنْدِي عَهْدًا أَنَّهُ مَنْ حَافَظَ عَلَيْهِنَّ لَوْ قَتَلَتْهُ الْجَنَّةُ، وَمَنْ لَمْ يُحَافِظْ عَلَيْهِنَّ فَلَا عَهْدَ لَهُ عِنْدِي»^(۱).

واته: زوهريی ﷺ ده لئى: سه عیدی کورپی موسه ییب گوتی: ئەبو قه تاده ی کورپی ریبعی بوی گپرامه وه که پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: خوا ی خاوه ن شکو و گه وره یی فهرموویه تی: له سه ر ئوممه ته که م پینج نويزم فه رز کردوه، وه له لای خۆمه وه په یانم داوه که هر که س پاريزگاریان لئیکات له کاتی خویاندا ده یبه مه ناو به هه شت، وه هر که س پاريزگاریان لئینه کات، هیچ په یانیکى نیه له لای منه وه.

بابهت: فهزل و گه وره یی نويز

له «مسجد الحرام» و مزگه وتی پیغه مبهردا ﷺ

۱۴۰۴- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «صَلَاةٌ فِي مَسْجِدِي هَذَا أَفْضَلُ مِنْ أَلْفِ صَلَاةٍ فِيمَا سِوَاهُ إِلَّا الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ»^(۱).

واته: ئەبو هورهیره ﷺ ده گپریته وه که پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: نويزیک له ناو مزگه وتی من خیر و پاداشتی زیاتره له هه زار نويز له شوینه کانی تر، ته نها «مسجد الحرام» نه یی (مزگه وتی مه ککه که که عبه ی پیروزی تیدایه).

۱۴۰۴م- حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ عَمَّارٍ قَالَ: حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ نَحْوَهُ^(۲).

واته: به م سه نه ده ش ئەم فهرمووده گپردراوه ته وه.

۱۴۰۵- عَنْ ابْنِ عَمْرٍو رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «صَلَاةٌ فِي مَسْجِدِي هَذَا أَفْضَلُ مِنْ أَلْفِ صَلَاةٍ فِيمَا سِوَاهُ مِنَ الْمَسَاجِدِ إِلَّا الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ»^(۳).

واته: ئیبنو عومەر ﷺ ده گپریته وه پیغه مبهر ﷺ فهرموویه تی: نويزیک له و مزگه وتی من خیر و پاداشتی زیاتره له هه زار نويز له مزگه وته کانی تر، ته نها «مسجد الحرام» نه یی.

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۱۹۰، ومسلم: ۱۳۹۴، والترمذي: ۳۲۵ وبإثر ۳۹۱۶، والنسائي: ۶۹۴ و ۲۸۹۹.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۱۹۰، ومسلم: ۱۳۹۴، والترمذي: ۳۲۵ وبإثر ۳۹۱۶، والنسائي: ۶۹۴ و ۲۸۹۹.

(۳) صحیح. أخرجه مسلم: ۱۳۹۵، والنسائي: ۲۸۹۷.

۱۴۰۶- عَنْ جَابِرٍ رضی الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «صَلَاةٌ فِي مَسْجِدِي أَفْضَلُ مِنْ أَلْفِ صَلَاةٍ فِيَمَا سِوَاهُ إِلَّا الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ وَصَلَاةٌ فِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ أَفْضَلُ مِنْ مِائَةِ أَلْفِ صَلَاةٍ فِيَمَا سِوَاهُ»^(۱).

واته: جابیر رضی الله عنه ده گپرنه وه که پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: نوژیکی له مزگه وته که هی مندا خیر و پاداشتی زیاتره له ههزار نوژی مزگه وته کانی تر، تهنها «مسجد الحرام» نه بی، وه نوژیکی له «مسجد الحرام» خیری زیاتره له سه د ههزار نوژی له مزگه وته کانی تر.

بابهت: نوژیکردن له مزگه وتی (بیت المقدس) دا

۱۴۰۷- عَنْ مَيْمُونَةَ رضی الله عنها، مَوْلَاةِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَتْ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَفْتِنَا فِي بَيْتِ الْمَقْدِسِ قَالَ: «أَرْضُ الْمَحْشَرِ وَالْمَنْشَرِ ائْتَوْهُ فَصَلُّوا فِيهِ، فَإِنَّ صَلَاةً فِيهِ كَأَلْفِ صَلَاةٍ فِي غَيْرِهِ» قُلْتُ: أَرَأَيْتَ إِنْ لَمْ أَسْتَطِعْ أَنْ أَتَحْمَلَ إِلَيْهِ؟ قَالَ: «فَتُهْدِي لَهُ زَيْتًا يُسْرَجُ فِيهِ، فَمَنْ فَعَلَ ذَلِكَ فَهُوَ كَمَنْ أَتَاهُ»^(۲).

واته: مهیمونه ی رضی الله عنها خزمه تکاری پیغه مبهری ﷺ ده لی: گوتم: نه هی پیغه مبهری خوا ﷺ ده رباره ی «بیت المقدس» حوکمی خۆتمان پی بلی، فهرمووی: زهوی حه شر و حیسابه، بوی بچن و نوژی تیدا بکه ن، به راستی نوژیکی له ویدا وه کو ههزار نوژی وایه له شوینه کانی تر، گوتم: نه هی نه گهر نه متوانی سه فهری بو بکه م؟ فهرمووی: زهیتی بو بنیره بو داگیرساندن چراکانی، جا ههر که سیک نه وه بکات وه کو نه وه وایه که سه فهری بو کرد بیت.

۱۴۰۸- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو رضی الله عنه، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «لَمَّا فَرَعَ سُلَيْمَانُ بْنُ دَاوُدَ مِنْ بِنَاءِ بَيْتِ الْمَقْدِسِ، سَأَلَ اللَّهَ ثَلَاثًا: حُكْمًا يُصَادَفُ حُكْمَهُ، وَمُلْكًا لَا يَنْبَغِي لِأَحَدٍ مِنْ بَعْدِهِ، وَأَلَّا يَأْتِيَ هَذَا الْمَسْجِدَ أَحَدٌ لَا يُرِيدُ إِلَّا الصَّلَاةَ فِيهِ، إِلَّا خَرَجَ مِنْ دُنُوبِهِ كَيَوْمِ وَلَدَتْهُ أُمُّهُ» فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «أَمَّا اثْنَتَانِ فَقَدْ أُعْطِيَهُمَا، وَأَرْجُو أَنْ يَكُونَ قَدْ أُعْطِيَ الثَّلَاثَةَ»^(۳).

بهر نوکلی نویر بهر یاکردن و سوینه نه کانی ناو نویر

(۱) صحیح.

(۲) منکر. أخرجه أبو داود: ۴۵۷.

(۳) صحیح. أخرجه النسائي: ۶۹۳.

واته: عه بدوللای کوری عومەر رضی اللہ عنہ ده گیریتته وه پیغه مبهەر رضی اللہ عنہ فه رموویه تی: کاتیک که سوله یمانی کوری داود له دروست کردنی «بیت المقدس» بووه سنی داواکاری له خوا کرد، حوکم و بریاریک که ریک بی له گه ل حوکمی خوا، وه مولک و ده سه لاتیک که جگه له نه و نه یادت به که سی تر له دوای نه و، وه هر که س که سهردانی نه و مزگه وته ی کرد و ته نها به مه به سستی نه وه ی که نوپزی تیدا بکات گونا نه کانی هه لوه رین وه کو نه و پورزه ی که تیدا له دایک بووه، ئنجا پیغه مبهەر رضی اللہ عنہ فه رمووی: دوو داواکاری سه ره تا خوا پتی به خشی، وه تکام وایه که داواکاری سه هه میشی پیبه خشییی.

۱۴۰۹- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ و آله و سلم قَالَ: «لَا تُشَدُّ الرَّحَالُ إِلَّا إِلَى ثَلَاثَةِ مَسَاجِدَ: مَسْجِدِ الْحَرَامِ وَمَسْجِدِي هَذَا وَالْمَسْجِدِ الْأَقْصَى»^(۱).

واته: نه بو هورهیره رضی اللہ عنہ ده گیریتته وه، پیغه مبهری خوا رضی اللہ عنہ فه رموویه تی: سه فه نا کرئ به تایه تی ته نها بو سنی مزگه وت نه بی: «مسجد الحرام» (له مه ککه)، وه نه و مزگه وته ی من (له مه دینه)، وه مزگه وتی نه قضا (له قودس).

۱۴۱۰- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ، وَعَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ الْعَاصِ رضی اللہ عنہ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ و آله و سلم قَالَ: «لَا تُشَدُّ الرَّحَالُ إِلَّا إِلَى ثَلَاثَةِ مَسَاجِدَ: إِلَى الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ، وَإِلَى الْمَسْجِدِ الْأَقْصَى وَإِلَى مَسْجِدِي هَذَا»^(۲).

واته: نه بو سه عید و عه بدوللای کوری عه مری کوری عاص رضی اللہ عنہ ده گیریتته وه، پیغه مبهری خوا رضی اللہ عنہ فه رموویه تی: سه فه نا کرئ (له مزگه وتیک بو مزگه وتیکی تر) ته نها بو سنی مزگه وت نه بی: بو «مسجد الحرام» وه بو مزگه وتی نه قضا وه بو نه و مزگه وته ی من.

بابه ت: نوپز کردن له مزگه وتی قوباندا

۱۴۱۱- عَنْ أُسَيْدِ بْنِ ظَهْرٍ الْأَنْصَارِيِّ رضی اللہ عنہ، وَكَانَ مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ صلی اللہ علیہ و آله و سلم، يُحَدِّثُ عَنِ النَّبِيِّ صلی اللہ علیہ و آله و سلم، أَنَّهُ قَالَ: «صَلَاةٌ فِي مَسْجِدِ قُبَاءَ كَعُمْرَةٍ»^(۳).

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۱۸۹، ومسلم: ۱۳۹۷، وأبو داود: ۲۰۳۳، والنسائي: ۷۰۰.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۱۹۷ و ۱۸۶۴ و ۱۹۹۵، ومسلم: ۸۲۷/۴۱۵، والترمذي: ۳۲۶.

(۳) صحیح لغیره. أخرجه الترمذي: ۳۲۴.

واته: نوسه يدي کورې زوهه يري نه نصاريي ﷺ که له هاوه لاني پيغه مبهري ﷺ بووه ده گيرنه وه که له پيغه مبهروه ﷺ گيړاويه ته وه که فهرموويه تي: نوڙيک له مزگه وتي قوباندا (خير و پاداشتي) وه کو عومره يه که.

۱۴۱۲- عَنْ سَهْلِ بْنِ حُنَيْفٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ تَطَهَّرَ فِي بَيْتِهِ ثُمَّ أَقَى مَسْجِدَ قُبَاءَ، فَصَلَّى فِيهِ صَلَاةً، كَانَ لَهُ كَأَجْرِ عُمْرَةَ»^(۱).

واته: سه هلي کورې حونه يي ده لي: پيغه مبهري خوا ﷺ فهرموويه تي: هر که سيک له ماله وه خوي پاک بکاته وه و ده ستنوڙ بگري، پاشان بچيته مزگه وتي قوباء، نجا نوڙيکي تيدا بکات، نه وا پاداشته که ي وه کو پاداشتي عومره يه که.

بابه ت: نوڙکردن له مزگه وتيک که جومعه و جماعه تي تيدا ده کريت

۱۴۱۳- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «صَلَاةُ الرَّجُلِ فِي بَيْتِهِ بِصَلَاةٍ، وَصَلَاتُهُ فِي مَسْجِدِ الْقُبَائِلِ بِخَمْسِينَ وَعِشْرِينَ صَلَاةً، وَصَلَاتُهُ فِي الْمَسْجِدِ الَّذِي يُجْمَعُ فِيهِ بِخَمْسِ مِائَةِ صَلَاةٍ، وَصَلَاتُهُ فِي الْمَسْجِدِ الْأَقْصَى بِخَمْسِينَ أَلْفِ صَلَاةٍ، وَصَلَاتُهُ فِي مَسْجِدِي بِخَمْسِينَ أَلْفِ صَلَاةٍ، وَصَلَاتُهُ فِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ مِائَةَ أَلْفِ صَلَاةٍ»^(۲).

واته: نه نه سي کورې ماليک ﷺ ده لي: پيغه مبهري خوا ﷺ فهرموويه تي: نوڙي مروف له ماله که ي به رابه ره به نوڙيک، وه نوڙيک که له مزگه وتي گه ره که که ي بيکات به بيست و پينج نوڙ هه يه، وه نوڙيک که له مزگه وته بيکات که جومعه ي تيدا ده کري به پينج سهد نوڙ هه يه (خير و پاداشته که ي)، وه نوڙيک که له مزگه وتي نه قصا بيکات به په نجا هزار نوڙ هه يه، وه نوڙيک له مزگه وته که ي من به په نجا هزار نوڙ هه يه، وه نوڙيک له مزگه وتي «مسجد الحرام» به سهد هزار نوڙ هه يه.

(۱) صحيح بشواهد. أخرجه النسائي: ۶۹۹.

(۲) ضعيف.

بابهت: سه‌ره‌تای دروست کردنی دوانگه (مینبر)

۱۴۱۴- عَنِ الطُّفَيْلِ بْنِ أَبِي بِنِ كَعْبٍ رضی الله عنه، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يُصَلِّي إِلَى جِدْعٍ إِذْ كَانَ الْمَسْجِدُ عَرِيشًا، وَكَانَ يَخْطُبُ إِلَى ذَلِكَ الْجِدْعِ، فَقَالَ رَجُلٌ مِنْ أَصْحَابِهِ: هَلْ لَكَ أَنْ نَجْعَلَ لَكَ شَيْئًا تَقُومُ عَلَيْهِ يَوْمَ الْجُمُعَةِ حَتَّى يَرَاكَ النَّاسُ وَتُسْمِعَهُمْ حُطْبَتَكَ؟ قَالَ: «نَعَمْ» فَصَنَعَ لَهُ ثَلَاثَ دَرَجَاتٍ، فَهِيَ الَّتِي أَعْلَى الْمِنْبَرِ، فَلَمَّا وُضِعَ الْمِنْبَرُ، وَضَعُوهُ فِي مَوْضِعِهِ الَّذِي هُوَ فِيهِ، فَلَمَّا أَرَادَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم أَنْ يَقُومَ إِلَى الْمِنْبَرِ، مَرَّ إِلَى الْجِدْعِ الَّذِي كَانَ يَخْطُبُ إِلَيْهِ، فَلَمَّا جَاوَزَ الْجِدْعَ، خَارَ حَتَّى تَصَدَّعَ وَأَنْشَقَّ، فَنَزَلَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم لَمَّا سَمِعَ صَوْتَ الْجِدْعِ، فَمَسَحَهُ بِيَدِهِ حَتَّى سَكَنَ، ثُمَّ رَجَعَ إِلَى الْمِنْبَرِ، فَكَانَ إِذَا صَلَّى، صَلَّى إِلَيْهِ، فَلَمَّا هَدِمَ الْمَسْجِدَ وَغَيَّرَ أَحَدَ ذَلِكَ الْجِدْعِ أَبِي بِنِ كَعْبٍ، وَكَانَ عِنْدَهُ فِي بَيْتِهِ حَتَّى بَلَى، فَأَكَلَتْهُ الْأَرْضُ وَعَادَ رُفَاتًا^(۱).

واته: توفه‌یلی کوری ئوبه‌ی کوری که عب رضی الله عنه له باوکیه‌وه، ده‌گی‌پ‌ته‌وه که گوتوویه‌تی: ئەو کاته‌ی که سه‌قفی مزگه‌وته‌که وه‌کو که‌پر و‌ابوو پی‌غه‌مبه‌ری خوا صلى الله عليه وسلم له پال قه‌دی دارخورمایه‌ک نوژی ده‌کرد، وه‌ و‌تاریشی هر لای ئەو قه‌ده دارخورمایه ده‌خوینده‌وه، ئنجا پیاوینک له‌هاوه‌لان گوتی: ئایا ده‌ته‌ه‌وی شتی‌کت بو‌ دروست بکه‌ین له‌سه‌ری بوه‌ستی پوژانی جومعه بو‌ئه‌وه‌ی خه‌لکی بتبینن و‌گویی بیستی و‌تاره‌که‌ت بن؟ فه‌رمووی: به‌لێ، ئنجا (شتیکی) بو‌ دروستکرا که‌ سێ پلیکانه‌ بوو، که‌ ئه‌وه‌ش به‌رزترین دوانگه‌ بوو، جا کاتی دوانگه‌ که‌یان دانا له‌و شویننه‌یان دانا که‌ لیه‌تی، ئیتر کاتی‌ک پی‌غه‌مبه‌ری خوا صلى الله عليه وسلم ویستی بچی‌ته‌ سه‌ر دوانگه‌ که‌ به‌لای ئەو دارخورمایه‌دا ره‌ت بوو که‌ جارانی و‌تاری له‌ پالدا ده‌خوینده‌وه، جا کاتی‌ک لێی تیپه‌ری (داره‌که‌) ده‌ستی به‌گریان کرد تا‌کو ناله‌ و‌هاواری لێ هه‌ستاو دزی تیکه‌وت له‌ نا‌ره‌حتیان، ئنجا پی‌غه‌مبه‌ری خوا صلى الله عليه وسلم کاتی‌ک گویی بیستی ده‌نگی دارخورماکه‌ بوو دابه‌زی، ده‌ستی پیدایه‌نا تا‌کو که‌وته‌یه‌ک و‌ه‌یواش بوو، پاشان گه‌راپه‌وه‌ سه‌ر دوانگه‌ که‌، جا کاتی‌ک نوژی بکه‌ردایه‌ له‌لای ئەو نوژی ده‌کرد، ئنجا کاتی‌ک که‌ مزگه‌وته‌که‌ تیکدرا و‌گورانکاری به‌سه‌ردا هات ئوبه‌ی کوری که‌عب قه‌ده دارخورماکه‌ی هه‌لگه‌رته‌وه‌ و‌ له‌لای خوی هه‌شتیه‌وه‌ له‌ ماله‌وه‌ تا‌کو رزا و‌میری‌کانه‌ خواری و‌ بو‌ه‌ خو‌ل.

۱۴۱۵- عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ يَخْطُبُ إِلَى جِدْعٍ فَلَمَّا اتَّخَذَ الْمِنْبَرَ ذَهَبَ إِلَى الْمِنْبَرِ فَحَنَّ الْجِدْعُ فَأَتَاهُ فَأَحْتَضَنَهُ فَسَكَنَ فَقَالَ: «لَوْ لَمْ أَحْتَضِنُهُ لَحَنَّ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ»^(۱).

واته: نه‌نه‌س ﷺ ده‌گیرته‌وه، که پیغهمبه‌ر ﷺ له‌لای قه‌دی دارخورمایه‌ک وتاری ده‌فه‌رموو، جا کاتی که دوانگه‌یان بو دروست کرد رویشته لای دوانگه‌که‌ی، نجا قه‌ده دارخورماکه ده‌ستی کرد به ناله نال کردن، پیغهمبه‌ریش ﷺ هات و له باوه‌شی گرت، نیتر داکه‌وت و هیواش بو‌وه، وه فه‌رمووی: نه‌گه‌ر له باوه‌شم نه‌گرتایه نه‌واتا روژی دوای ده‌ینالاند.

۱۴۱۶- عَنْ أَبِي حَازِمٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: اخْتَلَفَ النَّاسُ فِي مَنبَرِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ مِنْ أَيِّ شَيْءٍ هُوَ؟ فَأَتَوْا سَهْلَ بْنَ سَعْدٍ فَسَأَلُوهُ فَقَالَ: مَا بَقِيَ أَحَدٌ مِنَ النَّاسِ أَعْلَمُ بِهِ مِنِّي «هُوَ مِنْ أَثْلِ الْغَابَةِ عَمَلَهُ فَلَانَ مَوْلَى فَلَانَةَ نَجَارَ فَبَاءَ بِهِ، فَقَامَ عَلَيْهِ حِينَمَا وُضِعَ، فَاسْتَقْبَلَ وَقَامَ النَّاسُ خَلْفَهُ، فَقَرَأَ ثُمَّ رَكَعَ ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ فَرَجَعَ الْقَهْقَرَى حَتَّى سَجَدَ بِالْأَرْضِ، ثُمَّ عَادَ إِلَى الْمِنْبَرِ فَقَرَأَ ثُمَّ رَكَعَ فَقَامَ ثُمَّ رَجَعَ الْقَهْقَرَى حَتَّى سَجَدَ بِالْأَرْضِ»^(۲).

واته: نه‌بو حازیمه‌وه ﷺ ده‌گیرنه‌وه که گوتوویه‌تی: له‌سه‌ر دوانگه‌ی پیغهمبه‌ری خوا ﷺ خه‌لکی که‌وته‌ه پاجیایی ناخو له چی دروست کرابوو، هاتنه لای سه‌هلی کوری سه‌عد و پرساریان لیکرد، نه‌ویش گوتی: هیچ که‌س له‌و خه‌لکه نه‌ماوه که له من باشر بزانی ده‌رباره‌ی (دوانگه‌که)، گوتی: له داری ته‌رگه‌زی جه‌نگه‌لی نزیک مه‌دینه بوو، که ناوی «الغابة»‌یه، فلان که‌سی په‌نجه‌ری فلانه زن دروستی کرد که دارتاش بوو، نجا دوانگه‌که‌ی هینا، کاتی دانرا له‌سه‌ری وه‌ستا و رووی کرده‌ قیبله، وه خه‌لکیش له‌دوایه‌وه وه‌ستان، نجا فاتحه و قورثانی خویند پاشان رویشته رکوع پاشان سه‌ری به‌رزکرده‌وه و گه‌رایه‌وه دواوه و پشتا و پشت (رووی له قیبله وه‌رنه‌گیرا) هه‌تا هات له‌سه‌ر زه‌وی سوجه‌ی برد، پاشان گه‌رایه‌وه سه‌ر دوانگه‌که و فاتحه و قورثانی خویند و پاشان رویشته رکوع و هه‌ستاوه به‌پشتدا گه‌راوه تاکو هات له‌سه‌ر زه‌وی سوجه‌ی برد.

(۱) صحیح. أخرجه الترمذي: ۳۲۲۷.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۳۷۷، ومسلم: ۵۴۴، وأبو داود: ۱۰۸۰، والنسائي: ۷۳۹.

۱۴۱۷- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رضي الله عنه، قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يَقُومُ إِلَى أَصْلِ شَجَرَةٍ - أَوْ قَالَ إِلَى جِدْعٍ - ثُمَّ اتَّخَذَ مِنْبَرًا، قَالَ: «فَحَنَّ الْجِدْعُ - قَالَ جَابِرٌ - حَتَّى سَمِعَهُ أَهْلَ الْمَسْجِدِ، حَتَّى أَتَاهُ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم فَمَسَحَهُ فَسَكَنَ» فَقَالَ بَعْضُهُمْ: لَوْ لَمْ يَأْتِهِ لَحَنَّ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ^(۱).

واته: جابیری کورپی عهبدو للاً رضي الله عنه ده لئی: پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم له لای قه دی دارنیک راده وهستا یان گوتی: له لای قه دی دارخورمایه ک پاشان دوانگه یه کی دروستکرد، گوتی: ئنجا داره که ناله نالی کرد - جابیر گوتی: - تا کو خه لکی مزگه وته که گویبیستی بوون، هه تا کو پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم هات بۆلای و دهستی پیدا هینا ئنجا بیده نگ بوو، جا هه ندیکیان گوتیان: نه گهر نه هاتبایه لای نه و تا پوژی قیامت ده ینا لاند.

بابهت: درټزکردنه وهی راپوهستان له نوټر هه کاند

۱۴۱۸- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ رضي الله عنه، قَالَ: «صَلَّيْتُ ذَاتَ لَيْلَةٍ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم فَلَمْ يَزَلْ قَائِمًا حَتَّى هَمَمْتُ بِأَمْرِ سَوْءٍ» قُلْتُ: وَمَا ذَاكَ الْأَمْرُ؟ قَالَ: هَمَمْتُ أَنْ أَجْلِسَ وَأَتْرُكَهُ^(۲).

واته: عهبدو للاً رضي الله عنه ده لئی: شهوئیک له گهل پیغه مبهری خوا دا صلى الله عليه وسلم نوټر م کرد، هه ر بهرده وام به پیوه مایه وه تا خه یالی کارنکی نه شیام کرد، (راوی ده لئی) گوتم: نه و کاره نه شیاهه چی بوو؟ گوتی: خه یالم کرد که دابنیشم و واز له نوټر هه که له گه لیدا بینم.

۱۴۱۹- عَنْ زِيَادِ بْنِ عِلَاقَةَ، سَمِعَ الْمُغِيرَةَ رضي الله عنه، يَقُولُ: قَامَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم حَتَّى تَوَرَّمَتْ قَدَمَاهُ، فَقِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ قَدْ غَفَرَ اللَّهُ لَكَ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ، قَالَ: «أَفَلَا أَكُونُ عَبْدًا شَكُورًا»^(۳).

واته: زیادی کورپی عیلاقه ده گپرنه وه که گوئی له موغیره رضي الله عنه بووه که ده یگوت: پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم نه وهنده به پیوه وهستا بوو (له نوټر دا) هه تا کو پییه کانی ناوسا بوون، ئنجا پیمان گوت: نه ی پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم بیگومان خوا له گوناھی پیشر و پاشتریش خۆش بووه (که واته بۆ ناوا خۆت نار ههت ده که ی) فهرمووی: نه ی نابی بهنده یه کی سوپاس گوزار بم!!

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۹۱۸ و ۲۰۹۵ و ۳۵۸۴ و ۳۵۸۵، والنسائي: ۱۳۹۶.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۱۳۵، ومسلم: ۷۷۳.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۱۳۰، ومسلم: ۲۸۱۹، والترمذي: ۴۱۲، والنسائي: ۱۶۴۴.

۱۴۲۰- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يُصَلِّي حَتَّى تَوَرَّمَتْ قَدَمَاهُ، فَقِيلَ لَهُ: إِنَّ اللَّهَ قَدْ غَفَرَ لَكَ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ، قَالَ: «أَفَلَا أَكُونُ عَبْدًا شَكُورًا»^(۱).

واته: نه بو هوړه پره رضي الله عنه ده لى: پينغه مبهري خوا صلى الله عليه وسلم بهرده وام نويزى ده کر تاكو پييه کانی ده تاوسان، نجا پييان گوت: نه ی پينغه مبهري خوا صلى الله عليه وسلم بيگومان خوا له گوناھى رابردو و داهاتوشت خوښ بووه (که واته بو تاوا خوټ نارې حهت ده که ی) فهرمووی: نه ی نابج به نده یه کی سوپاس گوزار بم!!

۱۴۲۱- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رضي الله عنه، قَالَ: سُئِلَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم: أَيُّ الصَّلَاةِ أَفْضَلُ؟ قَالَ: «طُولُ الْقُنُوتِ»^(۲).

واته: جابري کورې عه بدوللا رضي الله عنه ده لى: پرسيار له پينغه مبهري صلى الله عليه وسلم کرا، کامه نويزه باشرينه (له نه جر و پاداشتا)؟ فهرمووی: (نه و نويزه ی) که راوهستان تيدا دريژتره.

بابهت: سوجه بردنې زور

۱۴۲۲- عَنْ كَثِيرِ بْنِ مُرَّةٍ، أَنَّ أَبَا فَاطِمَةَ رضي الله عنه، حَدَّثَهُ قَالَ: قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَخْبِرْنِي بِعَمَلٍ أَسْتَقِيمَ عَلَيْهِ وَأَعْمَلُهُ، قَالَ: «عَلَيْكَ بِالسُّجُودِ؛ فَإِنَّكَ لَا تَسْجُدُ لِلَّهِ سَجْدَةً إِلَّا رَفَعَكَ اللَّهُ بِهَا دَرَجَةً، وَحَطَّ بِهَا عَنْكَ خَطِيئَةٌ»^(۳).

واته: که سيري کورې مورپه وه ده گيرپته وه که نه بو فاتيمه رضي الله عنه بوی گپراوه ته وه، گوتوويه تی: گوتم: نه ی پينغه مبهري خوا صلى الله عليه وسلم کرده وه یه کم پي بلې که له سهري بهرده وام بم و بيکه م، فهرمووی: زور سوجه بهره، به راستی هر سوجه یه ک که تو ده یبه ی (بو خوا) پله یه کی پي بهرز ده بيته وه و هه له و تاوانیکت لى ره ش ده بيته وه.

۱۴۲۳- عَنْ مَعْدَانَ بْنِ أَبِي طَلْحَةَ الْيَعْمُرِيُّ، قَالَ: لَقِيتُ تَوْبَانَ فَقُلْتُ لَهُ: حَدِّثْنِي حَدِيثًا عَسَى اللَّهُ أَنْ يَنْفَعَنِي بِهِ، قَالَ: فَسَكَتَ، ثُمَّ عُدْتُ فَقُلْتُ مِثْلَهَا، فَسَكَتَ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، فَقَالَ لِي: عَلَيْكَ بِالسُّجُودِ لِلَّهِ، فَإِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يَقُولُ: «مَا مِنْ عَبْدٍ يَسْجُدُ لِلَّهِ سَجْدَةً إِلَّا رَفَعَهُ اللَّهُ بِهَا دَرَجَةً، وَحَطَّ عَنْهُ بِهَا خَطِيئَةٌ» قَالَ مَعْدَانُ: ثُمَّ لَقِيتُ أَبَا الدَّرْدَاءِ فَسَأَلْتُهُ فَقَالَ مِثْلَ ذَلِكَ^(۴).

(۱) صحيح.

(۲) صحيح، أخرجه مسلم: ۷۵۶، والترمذي: ۳۸۷.

(۳) صحيح بطرقه وشواهد.

(۴) صحيح، أخرجه مسلم: ۴۸۸، والترمذي: ۳۸۸، والنسائي: ۱۱۳۹.

واته: مه‌عدانی کوری نه بو ته‌لحه‌ی یه‌عموری علیه‌السلام ده‌لئی: به سه‌وبان علیه‌السلام گه‌یستم و پیتم گوت: فه‌رمووده‌یه‌کم بۆ بگپره‌وه به‌لکو خوا به هۆیه‌وه سوودمه‌ندم بکات، گوتی: نه‌ویش بیده‌نگ بو، پاشان چوومه‌وه سه‌ری هه‌مان شتم پیگوته‌وه، نه‌ویش بیده‌نگ بو، سی جاران، ئنجا پیی گوتم: زۆر سوچده بۆ خوا ببه، به‌راستی من بیستوومه له پیغه‌مبه‌ری خوا علیه‌السلام ده‌یفه‌رموو: هیچ به‌نده‌یه‌ک نیه که سوچده‌یه‌ک بۆ خوا بیات ئیلا به‌هۆی نه‌و سوچده‌یه‌وه خوا پله‌یه‌کی به‌رز ده‌کاته‌وه و تاوانیکی لی ده‌سپه‌ته‌وه. مه‌عدان ده‌لئی: پاشان به نه‌بو ده‌رداء گه‌یستم و پرسیارم لیکرد، نه‌ویش هه‌مان شتی گوت.

۱۴۲۴- عَنْ عَبْدِ بْنِ الصَّامِتِ رضی‌الله‌عنه، أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللَّهِ صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم، يَقُولُ: «مَا مِنْ عَبْدٍ يَسْجُدُ لِلَّهِ سَجْدَةً إِلَّا كَتَبَ اللَّهُ لَهُ بِهَا حَسَنَةً، وَمَا عَنْهُ بِهَا سَيِّئَةٌ، وَرَفَعَ لَهُ بِهَا دَرَجَةً، فَاسْتَكْبَرُوا مِنْ السُّجُودِ»^(۱).

واته: عوباده‌ی کوری صامیت رضی‌الله‌عنه ده‌گپه‌ته‌وه، که له پیغه‌مبه‌ری خوی صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم بیستووه ده‌یفه‌رموو: هیچ به‌نده‌یه‌ک نیه که سوچده‌یه‌ک بۆ خوا بیات ئیلا خوا به‌هۆیه‌وه چاکه‌یه‌کی بۆ ده‌نوسی، وه خه‌راپه‌یه‌کی لی ده‌سپه‌ته‌وه، وه پله‌یه‌کی به‌رز ده‌کاته‌وه، که‌واته زۆر سوچده ببه‌ن.

بابه‌ت: نه‌وه‌ی که یه‌که‌م شت که به‌نده لی‌پرسینه‌وه‌ی لی‌ده‌کری له‌سه‌ری نوێزه

۱۴۲۵- عَنْ أَنَسِ بْنِ حَكِيمٍ الضَّبِّيِّ رضی‌الله‌عنه، قَالَ: قَالَ لِي أَبُو هُرَيْرَةَ: إِذَا أَتَيْتَ أَهْلَ مِصْرِكَ فَأَخْبِرْهُمْ أَنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم يَقُولُ: «إِنَّ أَوَّلَ مَا يُحَاسَبُ بِهِ الْعَبْدُ الْمُسْلِمُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، الصَّلَاةُ الْمَكْتُوبَةُ، فَإِنْ أَتَمَّهَا، وَإِلَّا قِيلَ: انظُرُوا هَلْ لَهُ مِنْ تَطَوُّعٍ؟ فَإِنْ كَانَ لَهُ تَطَوُّعٌ أَكْمَلَتِ الْفَرِيضَةَ مِنْ تَطَوُّعِهِ، ثُمَّ يُفْعَلُ بِسَائِرِ الْأَعْمَالِ الْمَفْرُوضَةِ مِثْلَ ذَلِكَ»^(۲).

(۱) صحیح.

(۲) صحیح لغیره. أخرجه أبو داود: ۸۶۴ و ۸۶۵، والترمذي: ۴۱۳، والنسائي: ۴۶۵.

واته: ئەنەسی کۆری حەکەمی زەبیبی رضی اللہ عنہ دەلێ: ئەبو ھورەیرە پێی گوتم: ئەگەر چوویتەووە بۆ ناو خەلکی شارەکەت پێیان رابگەیه‌نە که من لە پێغەمبەری خوا صلی اللہ علیہ وسلم بیستووومە دەیفەرموو: بێگومان یە کەم شتیک که بەندە ی مسوڵمان لە رۆژی دوایی لێرسینەوہی لەسەری دەکرێ نوێزە فەرزەکانن، جا ئەگەر تەواو بوون ئەوا باشە، ئەگەرنا دەگوتری: تەماشای بکەن ئایا نوێزی سوننەتی ھەبە؟ جا ئەگەر نوێزی سوننەتی ھەبوو ئەوا نوێزە فەرزەکانی بێ کەم و تەواو دەکرێ، پاشان ھەموو کردەوہ فەرزەکانی بەم شیوہیان لەگەڵ دەکرێ.

١٤٢٦- عَنْ مِيمِ الدَّارِيِّ رضی اللہ عنہ، عَنِ النَّبِيِّ صلی اللہ علیہ وسلم قَالَ: «أَوَّلُ مَا يُحَاسَبُ بِهِ الْعَبْدُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ صَلَاتُهُ، فَإِنْ أَكْمَلَهَا كُتِبَتْ لَهُ نَافِلَةٌ، فَإِنْ لَمْ يَكُنْ أَكْمَلَهَا، قَالَ اللَّهُ سُبْحَانَهُ لِمَلَائِكَتِهِ: انظُرُوا، هَلْ تَجِدُونَ لِعَبْدِي مِنْ تَطَوُّعٍ؟ فَأَكْمِلُوا بِهَا مَا ضَيَّعَ مِنْ فَرِيضَتِهِ، ثُمَّ تُوَخَّذُ الْأَعْمَالُ عَلَى حَسَبِ ذَلِكَ»^(١).

واته: تەمیمی داری رضی اللہ عنہ دەگێڕیتەوہ، پێغەمبەر صلی اللہ علیہ وسلم فەرموو یەتی: یە کەم شتیک که بەندە لەسەری لێرسینەوہی لەگەڵدا دەکرێ لە قیامەتدا نوێزەکانییەتی، جا ئەگەر بە تەواوی جیبەجیبی کردبەن ئەوہ زیادەکانی بۆ دەنوسری، خۆ ئەگەر ناتەواو بن ئەوا خوای پاک و بێگەرد بە فریشتەکان دەفەرمووی: تەماشای بکەن ئایا بەندە کەم ھیچ نوێزی سوننەتی ھەبە؟ بە سوننەتەکانی ئەوہی لە نوێزە فەرزەکان بە زایە ی داوہ بۆی تەواو بکەن، پاشان کردەوہ کان بەو گۆڕیە بە مامەلەیان لەگەڵ دەکریت.

بابەت: نوێزی سوننەت لەو شوێنە ی نوێزی فەرز دەکرێ

١٤٢٧- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، عَنِ النَّبِيِّ صلی اللہ علیہ وسلم قَالَ: «أَيَعِزُّ أَحَدُكُمْ إِذَا صَلَّى أَنْ يَتَقَدَّمَ أَوْ يَتَأَخَّرَ، أَوْ عَنْ يَمِينِهِ، أَوْ عَنْ شِمَالِهِ» يَعْني السُّبْحَةَ^(٢).

واته: ئەبو ھورەیرە رضی اللہ عنہ دەگێڕیتەوہ، پێغەمبەر صلی اللہ علیہ وسلم فەرموو یەتی: ئایا ھەر یە کێکتان کاتی لە نوێز دەبیتەوہ ناتوانی بجیتە پێشەوہ یان داوہ یان بۆلای راست یان بۆلای چەپ (جیگۆرکی بکات)؟ واته: بۆ نوێزی سوننەت.

(١) صحیح. أخرجه أبو داود: ٨٦٦.

(٢) ضعيف. أخرجه أبو داود: ١٠٠٦.

۱۴۲۸- عَنِ الْمُغِيرَةِ بْنِ شُعْبَةَ رضي الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم قَالَ: «لَا يُصَلِّي الْإِمَامُ فِي مَقَامِهِ الَّذِي صَلَّى فِيهِ الْمَكْتُوبَةَ حَتَّى يَتَنَحَّى عَنْهُ»^(۱).

واته: موغیره ی کوری شوعبه رضي الله عنه ده گپریته وه، که پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم فهرموویه تی: با یمام (پیش نوینز) له و شوینه ی که نوینزی فهرزی تیدا کردوه نوینز نه کات (سوننه ت) تاکو له شوینه که ی دوور ده که ویته وه و لائه دات.

۱۴۲۸م- حَدَّثَنَا كَثِيرُ بْنُ عُبيدٍ الْحَمِصِيُّ قَالَ: حَدَّثَنَا بَقِيَّةُ، عَنْ أَبِي عَبْدِ الرَّحْمَنِ التَّمِيمِيِّ، عَنْ عَثْمَانَ بْنِ عَطَاءٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ الْمُغِيرَةِ، عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم نَحْوَهُ^(۲).
واته: بهم سه نه ده ش نه م فهرمووده گپردراوه ته وه.

بابه ت: شوین ديارى كردن بو نوینز كردن له ناو مزگه وتدا

۱۴۲۹- عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ شَبَلٍ رضي الله عنه، قَالَ: «نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم عَنْ ثَلَاثٍ: عَنْ تَفْرِةِ الْغُرَابِ، وَعَنْ فِرْشَةِ السَّبْعِ، وَأَنْ يُوطَّنَ الرَّجُلُ الْمَكَانَ الَّذِي يُصَلِّي فِيهِ كَمَا يُوطَّنُ الْبَعِيرُ»^(۳).

واته: عه بدوره حمانی کوری شیبیل رضي الله عنه ده لی: پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم سنی شتی قه ده غه کردوه: له وهی که وه کو قه له رهش ده نوک به زه ویدا بدری (له نوینزدا)، وه له بال راخستن وه کو درنده (به جورنیک که باسکه کانی له سه ر زه وی رابخات له کاتی سوجده و وه کو سه گ و گورگ)، وه له وهی که که سیک شوینیک دیاری بکات له و شوینه ی نوینزی تیدا ده کات (ناو مزگه وت) هه ر وه کو چۆن حوشتر شوینی خوی دیاری ده کات.

۱۴۳۰- عَنْ سَلَمَةَ بْنِ الْأَكْوَعِ رضي الله عنه، أَنَّهُ «كَانَ يَأْتِي إِلَى سُبْحَةِ الصُّحَى فَيَعْمِدُ إِلَى الْأُسْطُوَانَةِ، دُونَ الْمُصْحَفِ، فَيُصَلِّي قَرِيبًا مِنْهَا» فَأَقُولُ لَهُ: «أَلَا تَصَلِّي هَاهُنَا؟ وَأَشِيرُ إِلَى بَعْضِ نَوَاحِي الْمَسْجِدِ، فَيَقُولُ: «إِنِّي رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يَتَحَرَّى هَذَا الْمَقَامَ»^(۴).

(۱) ضعيف. أخرجه أبو داود: ۶۱۶.

(۲) ضعيف. أخرجه أبو داود: ۶۱۶.

(۳) ضعيف.

(۴) صحيح. أخرجه البخاري: ۵۰۲، ومسلم: ۵۰۹.

واته: سه له مهی کوری ئه کوه ﷺ ده گپریته وه که کاتیک ده هات بو نویتز کردنی چیشته نگاو هه ولی لای ئه و کۆله که بهی ده دا که له لای سندوقی موصحه فه که ی عوسمان بوو، جا له نزیک ئه وی نویتزی ده کرد، منیش پیم گوت: ئایا لیتره نویتز ناکه ی؟ له و کاته دا ئاماژه م بو هه ندی شوینی مزگه وته که کرد، ئه ویش ده یگوت: له راستیدا من بینومه که پیغه مبهری خوا ﷺ بو ئه و شوینه ده گه را و هه ولی ده دا.

بابهت: شوینی نهعل لیدانان کاتیک که له نویتزدا دانان

۱۴۳۱- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ السَّائِبِ رضي الله عنه، قَالَ: رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ «صَلَّى يَوْمَ الْفَتْحِ فَجَعَلَ نَعْلَيْهِ عَنْ يَسَارِهِ»^(۱).

واته: عه بدوللای کوری سائب رضي الله عنه ده لی: له روژی فه تحدا پیغه مبهری خوا ﷺ بینی کاتی نویتزی کرد، نهعله کانی له لای چه پی دانا.

۱۴۳۲- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «الزِّم نَعْلَيْكَ قَدَمَيْكَ، فَإِنْ خَلَعْتَهُمَا فَاجْعَلُهُمَا بَيْنَ رِجْلَيْكَ، وَلَا تَجْعَلَهُمَا عَنْ يَمِينِكَ، وَلَا عَنْ يَمِينِ صَاحِبِكَ، وَلَا وِرَاءَكَ، فَتُؤْذِي مَنْ خَلْفَكَ»^(۲).

واته: ئه بو هورپه ره رضي الله عنه ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ فه رموویه تی: با نهعله کانت له پیدابیت جا ئه گه ر داتنان له تیوان پییه کانت دایان بنی، له لای راستت دایان مه نی، وه له لای راستی هاوړیکه شت دایان مه نی، وه له دوا ی خوشت دایان مه نی خه لکی دوا ی خۆت تووشی ئازار و ناره حه تی ده که ی.

(۱) صحیح. أخرجه أبو داود: ۶۴۸، والنسائي: ۷۷۶.

(۲) صحیح لغیره. أخرجه أبو داود: ۶۵۴.

ناوہرۆک

- ۷..... پێشه کی وه رگێر
- ۷..... سوپاس و پێزانین
- ۸..... ژياننامه ی پێشه و ئین ماجه
- ۸..... ناسنامه ی ته و او ی ئیمامی ئین ماجه:
- ۹..... مامۆستاکانی:
- ۱۰..... قوتابیه کان:
- ۱۱..... په رتووکه کان:
- ۱۱..... ده باره ی په رتووکه که ی «سونه نی ئین ماجه»:
- ۱۱..... کۆچی دوایی کردنی:
- ۱۲..... وته ی زانایان ده باره ی:
- ۱۳..... په رتووکی پێشه کی
- ۱۵..... بابه ت: هاندان له سه ر شوین که وتنی پێغه مبه ر ﷺ:
- بابه ت: به گه و ره دانانی فه رمووده کان ی پێغه مبه ری خوا ﷺ و، هه ره شه ی توند له سه ر
ئه وانه ی که رووبه رووی فه رمووده کان ده وه ستنه وه
- ۱۹.....
- ۲۶..... بابه ت: پارێزکردن له گێرانه وه ی
- ۲۶..... فه رمووده له پێغه مبه ری خوا ﷺ:
- ۲۹..... بابه ت: هه ره شه ی توند له سه ر ئه وانه ی که به ئه نقه ست
- ۲۹..... درۆ به ده م پێغه مبه ره وه ﷺ هه لده به ستن
- بابه ت: حوکمی ئه و که سه ی که له پێغه مبه ر ﷺ ده گێرێته وه و ده شرانێ که ئه وه ی
ده یگێرێته وه درۆیه و هه لبه ستراره
- ۳۲.....
- ۳۳..... بابه ت: شوین که وتنی جێنشینه سه ر راست و شاره زاکان
- بابه ت: دوورکه تنه وه له داهێنانی شتی بێ بنه ماله دیندا و دوورکه وتنه وه له ده مه ده می
(ده مه قالن)
- ۳۵.....

- بابەت: دوورکەوتنەوه له فهتوادانبه رهئی و قیاس و پێوانهئى بێینهما و به ئارهزوو ٣٩
- بابەت: بڕوا (ئیمان) ٤٢
- بابەت: قەدەر ٥٣
- بابەت: رێز و گهورهئى هاوهلانی پێغه مبهرى خوا ﷺ ٦٤
- رێز و گهورهئى ئەبو به كرى صديق ﷺ ٦٤
- رێز و گهورهئى عومەر ﷺ ٦٧
- رێز و گهورهئى عوسمان ﷺ ٦٩
- رێز و گهورهئى عهلى كورئى ئەبو تائب ﷺ ٧١
- رێز و گهورهئى زوبهیر ﷺ ٧٤
- رێز و گهورهئى تهلحهئى كورئى عوبهیدوللا ﷺ ٧٥
- رێز و گهورهئى سهعدئى كورئى ئەبو وه قاص ﷺ ٧٦
- رێز و گهورهئى ده (مژده پندراوه كان) ﷺ ٧٧
- رێز و گهورهئى ئەبو عوبهیدهئى كورئى جهراح ﷺ ٧٨
- رێز و گهورهئى عهبدوئلائى كورئى مه سعوود ﷺ ٧٨
- رێز و گهورهئى عه بباسئى كورئى عه بدولموته تائب ﷺ ٧٩
- رێز و گهورهئى حه سه ن و حوسه ئین ٨٠
- كورپه كانئى عهلى كورئى ئەبو تائب ﷺ ٨٠
- رێز و گهورهئى عه مپارى كورئى یاسر ﷺ ٨٢
- رێز و گهورهئى سه لمان، وه ئەبو زهر، وه ميقداد ﷺ ٨٣
- رێز و گهورهئى بيلال ٨٤
- رێز و گهورهئى خه بباب ٨٤
- رێز و گهورهئى زه یدئى كورئى سابیت ٨٥
- رێز و گهورهئى ئەبو زهر ٨٦
- رێز و گهورهئى سهعدئى كورئى مهعاز ٨٦

- ٨٧..... ریز و گهورهیی جهریری کوری عهبدوئلائی به جهلی
- ٨٧..... ریز و گهورهیی ئههلی بهدر
- ٨٨..... ریز و گهورهیی پشتیوانان
- ٩٠..... ریز و گهورهیی ئینو عهباس
- ٩٠..... باسێک ده‌باره‌ی خه‌واریج
- ٩٤..... بابەت: ئه‌و شتانه‌ی که جه‌همیه‌کان نکوئی لێده‌که‌ن
- ١٠٧..... بابەت: ئه‌و که‌سه‌ی که رێچکه‌یه‌کی چاک یان خراب داده‌هینیت
- ١١٠..... بابەت: ئه‌و که‌سه‌ی که سوننه‌تێکی مردوو زیندوو بکاته‌وه
- ١١١..... بابەت: فه‌زڵ و گه‌وره‌یی ئه‌و که‌سه‌ی که قورئان
- ١١١..... فێرده‌بێ و خه‌لکیش فێری قورئان ده‌کات
- ١١٥..... بابەت: فه‌زڵ و گه‌وره‌یی زانایان و هه‌ئنان و هاندان
- ١١٥..... بۆ وه‌رگرتن و فێربوونی زانست
- ١٢٠..... بابەت: ئه‌و که‌سه‌ی که زانستێک ده‌گه‌یه‌نێ
- ١٢٢..... بابەت: ئه‌و که‌سه‌ی که ده‌بێته‌ کلیلی چاکه‌کاری
- ١٢٣..... بابەت: پاداشتی ئه‌و که‌سه‌ی که خه‌لکی فێری چاکه‌ ده‌کات
- ١٢٥..... بابەت: ئه‌و که‌سه‌ی که هه‌زناکات خه‌لکی له‌دوایه‌وه‌ برۆن
- ١٢٦..... بابەت: وه‌سه‌یت کردن به‌ زانست خوازان
- ١٢٧..... بابەت: سود وه‌رگرتن به‌ زانست و کارپێکردنی
- ١٣١..... بابەت: ئه‌و که‌سه‌ی پرسپاری زانستێکی لێده‌کری و ده‌یشاریته‌وه
- ١٣٥..... په‌رتووکی پاکیه‌تی و سوننه‌ته‌کانی
- ١٣٧..... بابەت: ئه‌وه‌ی که ده‌باره‌ی ئه‌و ئه‌ندازه‌ ئاوه‌ی هاتوو
- ١٣٧..... که‌ گونجاوه‌ بۆ ده‌ستنوێژ و خۆ شوشتن له‌ له‌شگرانی
- ١٣٨..... بابەت: نوێژێک که به‌بێ
- ١٣٨..... ده‌ستنوێژی بکری خوای گه‌وره‌ وه‌ری ناگری

- بابهت: کلیلی نوپژ دهستنویره ۱۳۹
- بابهت: پاريزگاری کردن له دهستنويز به بهردهوامی ۱۴۰
- بابهت: ئهوهی که دهستنويز نيوهی ئيمانه (يان بهشیکه له ئيمان) ۱۴۱
- بابهت: پاداشتی دهستنويز و دهستنويز گرتن ۱۴۱
- بابهت: سیواک ۱۴۴
- بابهت: سروشتی پاک (فیرهت) ۱۴۵
- بابهت: ئهوهی که کهسیک دهچیتته سهرئاو چی دهلی ۱۴۷
- بابهت: ئهوهی که کهسیک له سهرئاو دهردهچی چی دهلی ۱۴۸
- بابهت: هینانی ناوی خوا ﷺ له سهرئاو، وه بردنی ئهنگوستیله بو سهرئاو ۱۴۹
- بابهت: ناپهسندی سهرئاوکردن لهسهر گهرماو (حهمام) ۱۴۹
- بابهت: میزکردن به پیوه ۱۵۰
- بابهت: میزکردن به دانیشتنهوه ۱۵۰
- بابهت: ناپهسندی دهستدان له عهوپهت به دهستی راست و پاککردنهوهی ۱۵۲
- بابهت: خوپاککردنهوه له سهرئاو به بهرد، وه قهدهغهکردن به پاشهرووی مالآت و ئیسکی رزیو (یان ههر ئیسکیک) ۱۵۳
- بابهت: قهدهغهکردنی پروکردنه قبیله لهکاتی سهرئاوکردندا ۱۵۴
- بابهت: مؤلهتی سهرئاوکردن پرووهو قبیله له سهرئاو وه پپیدانی جگه له دهشت و دهر ... ۱۵۵
- بابهت: خوپاککردنهوه له دوا میزکردن ۱۵۷
- بابهت: ئهوه کهسهی که میزبکات و ئاو بهکارنههینن ۱۵۷
- بابهت: قهدهغهکردنی سهرئاوکردن لهسهر ریگا ۱۵۷
- بابهت: دوورکهوتنهوه بو سهرئاوکردن له دهشت و دهردا ۱۵۹
- بابهت: دهستنیشان کردنی شوینیک بو سهرئاوکردن ۱۶۰
- بابهت: قهدهغهکردنی کوپونهوه و قسهکردن له سهرئاو ۱۶۲
- بابهت: قهدهغه میزکردن له ئاوی پراوهستاودا ۱۶۲

- ١٦٣.....بابەت: هه‌ره‌شه‌ی توند له‌سه‌ر خۆپاک نه‌کردنه‌وه له‌میز
- ١٦٤.....بابەت: که‌سێک که‌ سه‌رئاو ده‌کات و سه‌لامی لێ‌ده‌کری
- ١٦٦.....بابەت: خۆپاککردنه‌وه به‌ ئاو.....
- ١٦٧.....بابەت: ئه‌و که‌سه‌ی که‌ ده‌ست دێنی به‌ زه‌ویدا دوا‌ی خۆپاککردنه‌وه.....
- ١٦٨.....بابەت: سه‌ر دا‌پۆشینی تاس و ته‌شتی که‌ ئاوی تێدا‌بی.....
- ١٦٩.....بابەت: شوشتی ئه‌و قاپ و قا‌چاخه‌ی که‌ سه‌گ ده‌می تێناوه.....
- ١٧٠.....بابەت: ده‌ستنوێژگرتن به‌ به‌رماوه‌ی پشیله‌ و، مۆله‌ت له‌و بواره‌دا.....
- ١٧١.....بابەت: مۆله‌تی ده‌ستنوێژگرتن به‌و ئاوه‌ی که‌ زیاده‌و ده‌مێنێته‌وه له‌به‌ر ئافه‌رت.....
- ١٧٢.....بابەت: قه‌ده‌غه‌کردنی ده‌ستنوێژگرتن به‌و ئاوه‌ی که‌ زیاده‌و ده‌مێنێته‌وه له‌به‌ر ئافه‌رت.....
- ١٧٣.....بابەت: ئه‌وه‌ی که‌ ئافه‌رت و پیاو ده‌توانن به‌ ئاوی یه‌ک ته‌شت خۆیان بشۆن.....
- ١٧٤.....بابەت: ئه‌وه‌ی که‌ پیاو و ئافه‌رت به‌ ئاوی یه‌ک ته‌شت یان قاپ ده‌ستنوێژ ده‌شۆن.....
- ١٧٥.....بابەت: ده‌ستنوێژ شوشتن به‌ خۆشاو (شه‌ربه‌ت).....
- ١٧٥.....بابەت: ده‌ستنوێژ شوشتن به‌ ئاوی ده‌ریا.....
- ١٧٦.....بابەت: ئه‌وه‌ی که‌ پیاو یارمه‌تی بدری له‌ ده‌ستنوێژ و ئاوی به‌ده‌ستدا بکری
- بابەت: که‌سێک که‌ له‌ خه‌و هه‌لده‌ستی ئایا ده‌ست ده‌خاته ناو ده‌فری ئاو پێش ئه‌وه‌ی ده‌ستی بشوات.....
- ١٧٨.....
- ١٧٩.....بابەت: ئه‌وه‌ی ده‌رباره‌ی (بسم الله) کردن هاتوو‌ه له‌ ده‌ستنوێژگرتندا.....
- ١٨٠.....بابەت: پێش خه‌ستی لای راست له‌ ده‌ستنوێژدا.....
- ١٨١.....بابەت: ئاو له‌ زار و لوت رادان به‌ یه‌ک مشت لویج (مست).....
- ١٨١.....زیاده‌ په‌وی کردن له‌ ئاو له‌ لوت راداندا.....
- ١٨٢.....بابەت: ئه‌وه‌ی ده‌رباره‌ی شوشتی ئه‌ندامانی ده‌ستنوێژ هاتوو‌ه یه‌ک جار یه‌ک جار.....
- ١٨٣.....بابەت: شوشتی ئه‌ندامانی ده‌ستنوێژ سێ جار سێ جار.....
- بابەت: ئه‌وه‌ی ده‌رباره‌ی شوشتی ئه‌ندامانی ده‌ستنوێژ هاتوو‌ه یه‌ک جار و دوو جار و سێ جار.....
- ١٨٤.....

- بابهت: ئه‌وه‌ی ده‌رباره‌ی نښه‌ندگيري هاتووه له ده‌ست‌نوښډا و ناپه‌سهندي زياده‌په‌وي... ۱۸۶
- بابهت: ئه‌وه‌ی ده‌رباره‌ی جوان ده‌ست‌نوښډا گرتن هاتووه..... ۱۸۷
- بابهت: په‌نجه‌ خسته‌ ناو ريش له‌کاتي ده‌ست‌نوښډا..... ۱۸۸
- بابهت: ئه‌وه‌ی ده‌رباره‌ی مه‌سح‌کردني سهر هاتووه..... ۱۸۹
- بابهت: مه‌سح‌کردني گوڼچکه‌کان..... ۱۹۱
- بابهت: گوڼچکه‌کان به‌شښکن له‌سهر..... ۱۹۲
- بابهت: شوشتي نيوان (که‌لښن) په‌نجه‌کان..... ۱۹۲
- بابهت: شوشتي گوزينگ و پاژنه‌ پڼ..... ۱۹۳
- بابهت: شوشتي ههردوو پڼيه‌کان..... ۱۹۵
- بابهت: ئه‌وه‌ی ده‌رباره‌ی ئه‌و ده‌ست‌نوښډه‌ هاتووه که خوا فه‌رمانی پڼکړدوه..... ۱۹۶
- بابهت: ئاو پرژاندن له‌دواي ده‌ست‌نوښډا..... ۱۹۶
- بابهت: به‌کاره‌ينانی خاوي دواي ده‌ست‌نوښډا گرتن و دواي خوښورډن..... ۱۹۷
- بابهت: ئه‌وه‌ی که ده‌گوتري دواي ده‌ست‌نوښډا..... ۱۹۹
- بابهت: ده‌ست‌نوښډا گرتن به‌ ئاوي قاپ و ده‌فري مس..... ۱۹۹
- بابهت: ده‌ست‌نوښډا گرتنه‌وه له‌ خه‌و..... ۲۰۰
- بابهت: ده‌ست‌نوښډا گرتنه‌وه له‌ ده‌ست لښدانی نه‌ندامی نښرينه..... ۲۰۱
- بابهت: مؤله‌تدان له‌و بابته..... ۲۰۲
- بابهت: ده‌ست‌نوښډا گرتنه‌وه له‌و شته‌ی به‌ر ناگر ده‌که‌وي..... ۲۰۳
- بابهت: مؤله‌ت له‌و باره‌وه..... ۲۰۴
- بابهت: ئه‌وه‌ی هاتووه ده‌رباره‌ی ده‌ست‌نوښډا گرتنه‌وه له‌ (خواردنی) گوشتی حوشر..... ۲۰۵
- بابهت: ئاو له‌ دم و هردان له‌ شير خواردنه‌وه..... ۲۰۷
- بابهت: ده‌ست‌نوښډا گرتنه‌وه له‌ ماچ‌کردن..... ۲۰۸
- بابهت: ده‌ست‌نوښډا گرتنه‌وه له‌ مه‌زي..... ۲۰۸
- بابهت: دم و چاو شوډنی له‌ خه‌و هه‌لسان و خه‌وته‌وه..... ۲۱۰

- بابەت: دەستنوێژ گرتنەوێه بو هەر نوێژێك وه كردنى هەموو نوێژەكان بە دەستنوێژێك .. ٢١٠
- بابەت: دەستنوێژ گرتن لەسەر دەستنوێژ (دەستنوێژ نوێكردنەوێه) ٢١١
- بابەت: نەشكان و هەلنەگرتنەوێه دەستنوێژ مەگەر دوای بێ دەستنوێژ بوون..... ٢١٢
- بابەت: ئەندازەى ئەو ئاوەى كە پيس نابێ..... ٢١٣
- بابەت: ئاوى حەوزەكان ٢١٤
- بابەت: ئەوێهى كە دەربارەى میزی مندالى نيرينه هاتووێه كە هيشتا تەنها شيرى داىكى دەخوات..... ٢١٥
- بابەت: ئەوێهى كە زەوى میزی بەركەوت چۆن پاك دەكرێتەوێه ٢١٧
- بابەت: زەوى بەشيكى بەشەكەيتەر پاك دەكاتەوێه..... ٢١٩
- بابەت: تۆقەكردن لەگەڵ كەسى لەشگران..... ٢٢٠
- بابەت: پۆشاكێك كە مەنى بەركەوتبێ..... ٢٢٠
- بابەت: كړاندنى مەنى كە بە پۆشاكەوێه بێ..... ٢٢١
- بابەت: نوێژكردن لە پۆشاكێكدا كە جيماعى پيوەكراى..... ٢٢٢
- بابەت: ئەوێهى كە هاتووێه دەربارەى مەسح كردنى خوففەكان..... ٢٢٣
- بابەت: مەسح كردنى سەرو ژيرى خوففەكان..... ٢٢٥
- بابەت: ماوێهى ديارىكرائو بو مەسحى خوففەكان بو ئەو كەسەى لە مائەوێهەيان لە سەفەرە..... ٢٢٦
- بابەت: ئەوێهى دەربارەى مەسح هاتووێه بەبێ ديارى كردنى كات..... ٢٢٧
- بابەت: مەسح كردن لەسەر گۆرەوى و نەعلەكان..... ٢٢٨
- بابەت: مەسح كردن لەسەر مێزەر..... ٢٢٨
- باسەكانى تەيەممووم..... ٢٣٠
- بابەت: هۆكارەكانى تەيەممووم كردن..... ٢٣٠
- بابەت: ئەوێهى دەربارەى تەيەممووم هاتووێه بە يەك جار دەست لە زەويدان..... ٢٣١
- بابەت: دوو جار دەست لە زەويدان بو تەيەممووم..... ٢٣٢

- بابەت: کەسێ کە بریندار دەبێ و توشی لەشگرانی دەبێ و مەترسی لەسەر گیانی هەبە،
 ٢٣٣.....ئەگەر ئاو بەکاربێت بۆ خوشوشتن.....
- بابەت: خوشوشتن لە لەشگرانی..... ٢٣٣
- بابەت: خوشوشتن لە لەشگرانی..... ٢٣٤
- بابەت: دەستنوێژ دواى خوشوشتن..... ٢٣٥
- بابەت: پیاوی لەشگران کە (دواى خوشوشتن) خۆى بە خێزانەکەى گەرم دەکاتەووە پیش
 ئەوەى ئەو (خێزانەکەى) خۆى بشوات..... ٢٣٦
- بابەت: لەشگران کە دەخەوێ بێ ئەوەى ئاو بەکاربێت (خۆى بشوات)..... ٢٣٦
- بابەت: ئەوەى گوتووویەتی: لەشگران ناخەوێ تاكو دەستنوێژ نەگرێ..... ٢٣٧
- بابەت: لەشگران کە بیهوێ دووبارە جیماع بکاتەووە دەستنوێژ بگرێ..... ٢٣٨
- بابەت: یەك جار خوشوشتن بۆ کەسێک کە دەچیتە لای هەموو خێزانەکانى..... ٢٣٨
- بابەت: خوشوشتن بۆ هەر جارێک کە دەچیتە لای خێزانەکانى..... ٢٣٨
- بابەت: لەشگران شت دەخوا و دەشخواتەووە..... ٢٣٩
- بابەت: ئەوەى کە گوتووویەتی: تەنھا دەست شوشتن دروستە بۆ خواردن و خواردنەووە.... ٢٣٩
- بابەت: ئەوەى کە هاتوووە دەربارەى قورئان خوێندن بەبێ دەستنوێژی..... ٢٤٠
- بابەت: لەژێر هەر موویەک لەشگرانی هەبە..... ٢٤٠
- بابەت: ئەوەى پیاو لە خەودا دەبێت ئاfrهتیش دەبێت..... ٢٤١
- بابەت: ئەوەى کە هاتوووە دەربارەى خوشوشتنى ئاfrهتان لە لەشگرانی..... ٢٤٣
- بابەت: لەشگرانی ئەگەر خۆى لە ئاودا نقوم بکات ئایا دروستە و لەسەرى لادەچێ؟..... ٢٤٣
- بابەت: ئاو (خوشوشتن) لە ئاوه (مەنى هاتنەووە)..... ٢٤٤
- بابەت: واجب بوونی خوشوشتن ئەگەر ئەندامى نێرینە و مێینەى پیاو و ئاfrهت بەر یەك
 کەوتن..... ٢٤٤
- بابەت: کەسێ خەو ببینێ بەلام تەرى بە جەستە و پۆشاکییەووە نەبێت..... ٢٤٦
- بابەت: خو پەنادان لەکاتى خوشوشتندا..... ٢٤٦
- بابەت: قەدەغەکردن لە کەسى تەنگاو کە نوێژ بکات..... ٢٤٧

- بابهت: خوینچرکه هی "الإستحاضة" ٺه و ٺافره ته هی رڙه کانی پاکیتی یان سووری مانگانہی ژمارد و پیش ٺه وه تووشی خوینی بهرده وام بیت ۲۴۸
- بابهت: ٺه و ٺافره ته هی "استحاض" یه تی خوینه کانی لی تیکه ل بووه و نایانناستته وه ۲۵۱
- بابهت: ٺه و کچه هی که له سهره تاوه تووشی خوین بهربوون بووه یان رڙه کانی عاده ی بیرچوته وه ۲۵۲
- بابهت: بهرکه وتنی خوینی حهیز به پوښاک ۲۵۳
- بابهت: ٺافره تی بینویژ نویژه کانی ناگیرته وه ۲۵۴
- بابهت: ٺه وهی که ٺافره تی بی نویژ ده توانی شتیک له مزگهوت بینی ۲۵۴
- بابهت: ٺه وهی که پیاو چی بو هه یه بیکات که خیزانه که ی عاده ده بی ۲۵۵
- بابهت: قه ده غه کردنی چوونه لای ٺافره تی عاده ۲۵۷
- بابهت: که فاره تی ٺه و که سه ی ده چپته لای ٺافره ته که ی که عاده یه ۲۵۷
- بابهت: چوینه تی خووشوتنی ٺافره تی عاده ۲۵۷
- بابهت: نان خواردن له گه ل ٺافره تی عاده و بهرماوه که ی ۲۵۹
- بابهت: خو دوورگرتنی ٺافره تی عاده له مزگهوت ۲۶۰
- بابهت: ٺافره تی عاده که دوا ی پاک بوونه وه زهردی یان لیلی ده بینی ۲۶۰
- بابهت: مانه وه و کاتی ٺافره تیک که مندالی بووه ۲۶۱
- بابهت: که سی که تووشی جیماع ده بی له گه ل خیزانه که ی که عاده یه ۲۶۲
- بابهت: نان خواردن له گه ل ٺافره تی عاده ۲۶۲
- بابهت: نویژکردن له پوښاک کیدا که تیدا عاده بووه ۲۶۲
- بابهت: ٺافره تیک که بالغ ده بی نابی به بی سه رپوش نویژ بکات ۲۶۳
- بابهت: به کارهیتانی خه نه و رهنگ بو ٺافره تی عاده ۲۶۳
- بابهت: مه سح کردن له سهر برینپیچی ٺه ندایمکی شکاو ۲۶۴
- بابهت: لیک که بهر پوښاک ده که وی ۲۶۴
- بابهت: تفینه وه له تاس و قاب ۲۶۵

- ٢٦٥.....بابەت: قەدەغەکردن لە بینینی عەوڕەتی یە کتر.....
- بابەت: کەسێ کە خۆی لە لەشکرانی بشوات بەلام کەمیک لە لاشە ی مینێ ئاوی بەر نە کەوتبێ
 ٢٦٦.....چی دە کات
- بابەت: کەسێ دەستوێژ بگری بەلام شوینیک جیبهێتێ کە و ئاوی بەر نە کەوێ.....
 ٢٦٧.....
- ٢٦٩.....پەرتووکی نوێژ
- بابەت: کاتەکانی نوێژ.....
 ٢٧١.....
- بابەت: کاتی نوێژی بە یانی.....
 ٢٧٣.....
- بابەت: کاتی نوێژی نیوهرۆ.....
 ٢٧٤.....
- بابەت: دواخستنی نوێژی نیوهرۆ لە بەر خاتری فینکی لە کاتی گەرما ی بە تیندا.....
 ٢٧٥.....
- بابەت: کاتی نوێژی عەصر.....
 ٢٧٦.....
- بابەت: پارێزگاری کردن لە نوێژی عەصر.....
 ٢٧٧.....
- بابەت: کاتی نوێژی مەغریب (شیوان).....
 ٢٧٧.....
- بابەت: کاتی نوێژی عیسا (خەوتنان).....
 ٢٧٨.....
- بابەت: دیاریکردنی کات بۆ نوێژ لە پۆژی هەور و تەمدا.....
 ٢٨٠.....
- بابەت: ئەوانە ی کە لە کاتی نوێژدا خەویان لێ دە کەوێ یان لە بیر یان دە چێتەو ه.....
 ٢٨٠.....
- بابەت: کاتی نوێژ کە بە هانە یە کی شەری هەبوو یان زەرپەرە تیک هەبوو.....
 ٢٨٣.....
- بابەت: قەدەغەکردنی نوێژ پێش نوێژی (عیسا) خەوتنان و هە قسەکردن لە دوا ی نوێژی
 خەوتنان.....
 ٢٨٤.....
- بابەت: قەدەغەکردنی ناوی (عەتە مە) بۆ نوێژی (عیسا) خەوتنان.....
 ٢٨٤.....
- ٢٨٧.....پەرتووکی بانگ و سوننە تە کانی
- بابەت: دە سپیک ی بانگدان (بانگی نوێژ).....
 ٢٨٩.....
- بابەت: دوبارە کردنەو ه لە بانگدان.....
 ٢٩١.....
- بابەت: سوننە تە کانی بانگدان.....
 ٢٩٤.....
- بابەت: ئەو ه ی کە کاتیک بانگدەر بانگ دە دات دە بێ چۆن وە لام ی بدە ی نەو ه و چی
 بلیین.....
 ٢٩٦.....

- بابهت: گه وره یی بانگدان وه پاداشتی بانگده ران..... ۲۹۸.....
- بابهت: ئه وهی که پرسته کانی قامهت کردن تاک تاکن (وه کو بانگدان جووت نین)..... ۳۰۰.....
- بابهت: ئه وهی که کاتیک بانگ درا و له ناو مزگهوت بووی نابیی له مزگهوت ده رچی تا نوژی ده که ی..... ۳۰۱.....
- په رتووکی مزگهوته کان و جه ماعهت (نوژی به کومه ل) کردن..... ۳۰۳.....
- بابهت: ئه و که سه ی که مزگهوتیک له پیناوی خوادا دروست ده کات..... ۳۰۵.....
- بابهت: به رزکردنی مزگهوته کان زیاد له پتویست..... ۳۰۶.....
- بابهت: دروستکردنی مزگهوت له کوئی ریگه پیدراوه..... ۳۰۷.....
- بابهت: ئه و شوینانه ی که نوژی کردن تیدا ناپه سه نده (مکروه)..... ۳۰۸.....
- بابهت: ئه و شتانه ی که ناپه سه نده له ناو مزگهوتدا..... ۳۰۹.....
- بابهت: نوستن له ناو مزگهوتدا..... ۳۱۰.....
- بابهت: کامه مزگهوت یه که م جار بنیات نرا..... ۳۱۱.....
- بابهت: به مزگهوت کردنی مال..... ۳۱۱.....
- بابهت: پاک کردنه وهی مزگهوته کان و بوئن خوش کردنیان..... ۳۱۳.....
- بابهت: ناپه سه ندی به لغم و تف فریدان له ناو مزگهوت..... ۳۱۴.....
- بابهت: قه ده غه کردنی بانگهواز بو شتی ونبوو له ناو مزگهوتدا..... ۳۱۵.....
- بابهت: نوژی کردن له مؤلگه ی حوشر و مه ردا..... ۳۱۶.....
- بابهت: دو عای چوونه ناو مزگهوت..... ۳۱۷.....
- بابهت: رویشن بو نوژی..... ۳۱۸.....
- بابهت: ئه وهی که تا دوورتر بی له مزگهوت و هاموشوی مزگهوت بکه ی خیر و پاداشتی زیاتره..... ۳۲۲.....
- بابهت: گه وره یی نوژی به جه ماعهت (به کومه ل)..... ۳۲۳.....
- بابهت: هه ره شه کردن له دواکه وتن له نوژی به کومه ل..... ۳۲۵.....
- بابهت: نوژی عیسا و به یانی به کومه ل..... ۳۲۶.....

- بابهت: پابه ندبون به مزگه وته وه، وه چاوه پروانی کردنی نوێژ..... ۳۲۷
- په رتووکی نوێژ به رپا کردن و سونه ته کانی ناو نوێژ..... ۳۳۱**
- بابهت: ده سپیکی نوێژ..... ۳۳۳
- بابهت: گوتهی: "أعوذ بالله من الشيطان الرجيم" له نوێژدا..... ۳۳۴
- بابهت: دانانی دهستی راست له سه ره دهستی چهپ له نوێژدا..... ۳۳۵
- بابهت: ده سپیکی خویندنی فاتحه..... ۳۳۶
- بابهت: خویندنی قورئان له نوێژی به یانیدا..... ۳۳۷
- بابهت: خویندنی قورئان له نوێژی به یانی رۆژی جومعه دا..... ۳۳۸
- بابهت: خویندنی قورئان له نوێژی نیوه رۆ و عه صردا..... ۳۳۹
- بابهت: به دهنگی بهرز خویندنی ئایه ته کان هه ندی جار له نوێژی نیوه رۆ و عه صردا... ۳۴۱
- بابهت: قورئان خویندن له نوێژی شیواندا..... ۳۴۲
- بابهت: قورئان خویندن له نوێژی خه وتناندا..... ۳۴۳
- بابهت: قورئان خویندن له دوا ی ئیمام (له نوێژدا)..... ۳۴۴
- بابهت: دوو وه ستان و بیده نگ بوونی که م له لایه ن ئیمامه وه..... ۳۴۶
- بابهت: بیده نگ بوون کاتیک ئیمام قورئان ده خوینی (له نوێژدا)..... ۳۴۷
- بابهت: به دهنگی بهرز گوتهی "آمین" له کاتی خویندنی فاتحه دا..... ۳۴۹
- بابهت: ده ست بهرز کردنه وه له کاتی رکووع بردن وه کاتی هه ستانه وه ش له رکووع..... ۳۵۱
- بابهت: رکووع له ناو نوێژدا..... ۳۵۵
- بابهت: ده ست له سه ره ئه ژنو دانان..... ۳۵۶
- بابهت: ئه وه ی که له دوا ی هه ستانه وه له رکووع ده گوتهی..... ۳۵۶
- بابهت: سوچه بردن..... ۳۵۸
- بابهت: زیگری ناو رکووع و سوچه..... ۳۶۰
- بابهت: ریک و راستبوون له سوچه دا..... ۳۶۲
- بابهت: دانیشتن له تیوان دوو سوچه دا..... ۳۶۳

- ۳۶۴..... بابەت: زىكرى نىوان سوجده كان
- ۳۶۴..... بابەت: ئەوهى كه هاتووە دەربارەى زىكرى تەحىيات
- ۳۶۷..... بابەت: صەلاوات دان لەسەر پىغەمبەر ﷺ
- ۳۷۰..... بابەت: ئەوهى كه له تەحىياتدا دەگوترى وه صەلاواتدان لەسەر پىغەمبەر ﷺ
- ۳۷۱..... بابەت: ئاماژەى (پەنجەى شاھەمان) له تەحىياتدا
- ۳۷۲..... بابەت: سەلام دانەوهى نوێژ
- ۳۷۳..... بابەت: بەك سەلام دانەوه له نوێژدا
- ۳۷۳..... بابەت: وه لآمدانهوهى سەلامى ئىمام (پىشنوێژ)
- ۳۷۴..... بابەت: ئەوهى كه نابى ئىمام تەنها دوعا بوخۆى بكات
- ۳۷۴..... بابەت: ئەوهى كه لەدواى سەلام دانەوه دەگوترى
- ۳۷۶..... بابەت: تەواو بوون و كوٹايى هينان به نوێژ
- ۳۷۸..... بابەت: كاتىك كاتى نوێژ دىت و نانى ئىوارەش دانراوه
- ۳۷۸..... بابەت: نوێژى جەماعەت له شەوى باراناويدا
- ۳۸۰..... بابەت: ئەو شتەى كه گونجاوه بو بەر بەستى نوێژ خوین
- ۳۸۱..... بابەت: هاتوچۆكردن به بەردەم نوێژ خویندا
- ۳۸۲..... بابەت: ئەو شتانەى كه نوێژ دەبرن
- ۳۸۴..... بابەت: پىشگىرى كردنى تىپەربوون به پى توانا
- ۳۸۵..... بابەت: ئەو كەسەى له كاتى نوێژ كردندا شتىك له پىشەتەى له بەینى ئەو و قىبلە
- ۳۸۶..... بابەت: قەدەغە كردنى پىشكەوتنى پىشنوێژ (ئىمام) له سوجده و ركوعدا
- ۳۸۸..... بابەت: ئەو شتانەى كه له نوێژدا ناپەسەندن
- ۳۸۹..... بابەت: ئەو كەسەى كه بەرنوێژى بو خەلك دەكات و خەلكىش پىيان خوش نیه
- ۳۹۰..... بابەت: ئەوهى كه دوو كەس به جەماعەت هەژمار دەكرين
- ۳۹۱..... بابەت: ئەوانەى كه سوننەتە راستەوخۆ لەدواى ئىمام بن
- ۳۹۲..... بابەت: ئەوهى كه كى شایستەترە بىتە ئىمام (پىشنوێژ)

- ۳۹۳.....بابهت: ئەو شتەي که له سەر ئیمام پێویسته.....
- ۳۹۵.....بابهت: ئەوهی که هەر که سی پێشنوێژی بۆ خەلک دەکات با ئاسانکاری بکات.....
- ۳۹۷.....بابهت: هەرکات شتیک رویدا ئیمام نوێژه که ی کورت و تهواو بکات و درێژی نه کاتهوه.....
- ۳۹۸.....بابهت: رێکخستنی ریزی نوێژخوێنان.....
- ۳۹۹.....بابهت: رێژ و گهورهیی ریزی پێشهوه (ریزی یه کهم).....
- ۴۰۰.....بابهت: ریزهکانی ئافرهتان له نوێژدا.....
- ۴۰۱.....بابهت: نوێژکردن له نێوان ئەو پایه و کۆلهکانه ی ده که ونه ناو ریزی نوێژهوه.....
- ۴۰۱.....بابهت: ئەو که سه ی که به ته نیا له دوا ی ریزه وه راده وه ستی.....
- ۴۰۲.....بابهت: رێژ و گهورهیی لای راستی ئیمام له ریزی نوێژدا.....
- ۴۰۳.....بابهت: قبیله (پرووگه ی نوێژ).....
- ۴۰۵.....بابهت: ئەو که سه ی که ده چێته ناو مزگهوت دانەنیشی تا کو دوو رکات نوێژ نه کات.....
- ۴۰۵.....بابهت: ئەو که سه ی که سیر ده خوات با نه یه ته ناو مزگهوت.....
- ۴۰۶.....بابهت: ئەوهی که ئەگه ر نوێژخوێن سه لامی لیکرا چۆن وه لام ده داته وه؟.....
- ۴۰۷.....بابهت: ئەو که سه ی که له نوێژدا رووی له قبیله نیه و ناشزانێ که رووی له قبیله نیه ..
- ۴۰۸.....بابهت: نوێژ خوێن کاتی (له نوێژدا) تف و به لغم فری ده دات.....
- ۴۰۹.....بابهت: سرینه وه و پاککردنه وه ی به رد و چه و له ناو نوێژدا.....
- ۴۱۰.....بابهت: نوێژ کردن له سەر به رمال (خومره).....
- ۴۱۱.....بابهت: سوجه بردن له سەر پۆشاک له گه رما و سه رمادا.....
- ۴۱۲.....بابهت: چۆنیه تی ئاگادارکردنه وه ی ده ور وه ر له ناو نوێژدا.....
- ۴۱۳.....بابهت: نوێژ کردن به نه عله وه.....
- ۴۱۳.....بابهت: پێچانی (کوکردنه وه ی) پرچ و پۆشاک له نوێژدا.....
- ۴۱۴.....بابهت: خشوع له نوێژدا.....
- ۴۱۶.....بابهت: نوێژ کردن له یه ک پارچه پۆشاکدا.....
- ۴۱۷.....بابهت: سوجهکانی قورئان.....

- ٤١٨.....بابەت: ژمارەى سوجدەکانى قورئان
- ٤٢٠.....بابەت: تەواویەتى نوێژ
- ٤٢٣.....بابەت: نوێژ کورت کردنەوه له سه فهردا
- ٤٢٥.....بابەت: کۆکردنەوهى دوو نوێژ له سه فهردا
- ٤٢٦.....بابەت: نوێژى سوننەت له سه فهردا
- بابەت: ژمارەى ئەو پڕۆژانەى که نوێژیان تیدا کورت دەکړیتەوه کاتیک که له شارێک دەمیتنیهوه.....٤٢٧
- ٤٢٨.....بابەت: ئەوهى دەربارەى ئەو که سه هاتوو که وازی له نوێژى هیناوه.....
- ٤٣٢.....بابەت: فەزڵ و گەورەیی جومعه
- ٤٣٣.....بابەت: ئەو فەرموودانەى هاتوون دەربارەى خۆشۆردنى پڕۆژى جومعه
- ٤٣٤.....بابەت: مۆلەتى خۆنەشۆردن.....
- ٤٣٥.....بابەت: ئەو فەرموودانەى دەربارەى زوو پڕۆیشتن بۆ جومعه هاتوون.....
- ٤٣٦.....بابەت: خۆ پازاندنەوهى پڕۆژى جومعه.....
- ٤٣٨.....بابەت: ئەوهى که دەربارەى کاتى جومعه هاتوو.....
- ٤٣٩.....بابەت: وتارى پڕۆژى جومعه.....
- ٤٤١.....بابەت: گوئیگرتن و بیدەنگ بوون بۆ وتارى جومعه.....
- ٤٤٢.....بابەت: کەسى که دیتە ناو مزگەوت و له وکاتەدا ئیمام له وتاردایه.....
- ٤٤٣.....بابەت: قەدەغەکردنى خەلکی که به سه ر خەلکدا باز نەدەن له پڕۆژى جومعهدا.....
- ٤٤٣.....بابەت: قسەکردن دواى ئەوهى له سه ر مینبەر دیتە خوارەوه.....
- ٤٤٤.....بابەت: ئەو فەرموودانەى که دەربارەى قورئان خویندن هاتوون له نوێژى جومعهدا.....
- ٤٤٥.....بابەت: ئەو کەسهى که فریای یهک رکات دەکەوێ له نوێژى جومعهدا.....
- ٤٤٦.....بابەت: ئەوهى که نوێژى جومعه له کوێ دەکړی.....
- ٤٤٦.....بابەت: ئەو کەسهى که جومعه ناکات به بن پاساوى شەرى.....
- ٤٤٧.....بابەت: ئەوهى دەربارەى نوێژى پيش جومعه هاتوو.....

- ٤٤٧..... باهت: نهوهی دهربارهی نوټزی دواى جومعه هاتووه
- ٤٤٨..... باهت: نهوهی که دهربارهی دانیشتنی به نهلقه و دانیشتنی "احتباء" هاتووه له پوژی جومعه دا پیش نوټز کردن کاتیک ئیمام وتار ده دات
- ٤٤٩..... باهت: بانگدانى پوژی جومعه
- ٤٤٩..... باهت: پووکردنه ئیمام له کاتى وتاردا
- ٤٥٠..... باهت: نهوهی دهربارهی نهو کاتهى پوژی جومعه هاتووه که ئومید وایه دوعای تیدا گیرا ده بیت
- ٤٥١..... باهت: دوازده رکاتى نوټزی سوننهت
- ٤٥٢..... باهت: نهو فهرموودانهى دهربارهى دوو رکاتى پیش نوټزی به یانى هاتوون
- ٤٥٣..... باهت: نهوهی که له دوو رکاتى پیش نوټزی به یانى دا چى ده خوټرټ
- ٤٥٤..... باهت: نهوهی که نه گهر قامه تی نوټز کرا نابن جگه له نوټزه فهرزه که هیچ نوټزىکی تر بکرى
- ٤٥٥..... باهت: نهو که سهى که دوو رکاتى پیش نوټزی به یانى ده فهوتى ده بن چیبکات و کهى ده یگپرټه وه
- ٤٥٦..... باهت: نهوهی که دهربارهى چوار رکاته کهى پیش نوټزی نیوه پو هاتووه
- ٤٥٧..... باهت: نهو که سهى که چوار رکاته کهى پیش نوټزی نیوه پو ده فهوتیت
- ٤٥٧..... باهت: نهوهی که دوو رکاتى دواى نوټزی نیوه پو ده فهوتى
- ٤٥٨..... باهت: نهوهی دهربارهى نهو که سه هاتووه که چوار رکات پیش نیوه پو ده کات و چوار رکاتیش دواى نیوه پو
- ٤٥٨..... باهت: نهوهی دهربارهى نوټزی سوننهت هاتووه له پوژدا
- ٤٦٠..... باهت: نهوهی که دهربارهى دوو رکاتى پیش نوټزی شیوان هاتووه
- ٤٦٠..... باهت: نهوهی دهربارهى دوو رکات دواى نوټزی شیوان هاتووه
- ٤٦١..... باهت: چى ده خوټرټى له دوو رکاتى دواى شیوان
- ٤٦١..... باهت: نهوهی که دهربارهى شهش رکاتى دواى شیوان هاتووه
- ٤٦٢..... باهت: نهوهی دهربارهى نوټزی ویت هاتووه

- بابهت: ئه وهی ده رباری خویندنی قورئان هاتوو له نوژی ویترا..... ٤٦٣
- بابهت: ئه وهی ده رباره قنوتی ناو ویترا هاتوو..... ٤٦٥
- بابهت: بهرز نه کردنه وهی دهسته کان له کاتی قنوتدا..... ٤٦٦
- بابهت: دهست بهرز کردنه وهی له پارانه وهدا و دهست هینان به روخساردا..... ٤٦٧
- بابهت: ئه وهی ده رباره قنوت هاتوو پیش رکوع و دواي رکوع..... ٤٦٧
- بابهت: ئه وهی ده رباره ویترا هاتوو له کوتایی شهودا..... ٤٦٨
- بابهت: ئه وهی که به ویترا یان بیري بچیتته وه نوژی ویترا بکات..... ٤٦٩
- بابهت: ئه وهی ده رباره ژماره ي رکاته کانی ویترا هاتوو..... ٤٦٩
- بابهت: ئه وهی که هاتوو ده رباره ویترا له سه فه ردا..... ٤٧١
- بابهت: ئه وهی ده رباره ئه وه دوو رکاته ي دواي ویترا به دانیشته وه هاتوو..... ٤٧٢
- بابهت: ئه وهی ده رباره خه و تنیکی که م هاتوو له دواي ویترا و دوو رکاتی پیش نوژی به یانی..... ٤٧٢
- بابهت: ئه وهی که ده رباره نوژی ویترا هاتوو له سه ر پشتی و لاخ..... ٤٧٣
- بابهت: ئه وهی که ده رباره نوژی ویترا هاتوو له سه ره تاي شهودا..... ٤٧٤
- بابهت: به سه هو چوون له نوژدا..... ٤٧٤
- بابهت: ئه وهی که نوژی نیوه رۆ به پینج رکات ده کات به سه هو..... ٤٧٥
- بابهت: که سهی که له دووهم رکات هه ستیتته وه به سه هو (ته حیات نه خوینتی)..... ٤٧٦
- بابهت: ئه وهی که ده که ویتته گومان له نوژه کهیدا ده بی بگه ریتته وه بۆ ئه وهی که یه قینه و لئی دنیا به..... ٤٧٧
- بابهت: ئه وهی که له نوژه کهیدا ده که ویتته گومان به دواي یه قین بکه وئی..... ٤٧٨
- بابهت: که سیک که له دووهم رکات یان سییه م رکات سه لام بداته وه به هه له..... ٤٧٩
- بابهت: دوو سوچه ي سه هو پیش سه لامدانه وه..... ٤٨٠
- بابهت: ئه وهی که دوو سوچه که ی سه هو دواي سه لام دانه وه ده بات..... ٤٨١
- بابهت: ئه وهی که ده رباره ی بونیادانی نوژی هاتوو..... ٤٨٢

- بابهت: که سئ که له ناو نوټژدا بئ دهستنوټژ ده بئ چوَن نوټژه که به جئ دټلئ ٤٨٢
- بابهت: ئه وهی ده ربارهی نوټژکردنی نه خوَش هاتووه ٤٨٣
- بابهت: نوټژی سوننهت به دانیشتنه وه ٤٨٤
- بابهت: ئه وهی که نوټژی به دانیشتنه وه خټری نیو هټندهی نوټژی به پټوه یه ٤٨٥
- بابهت: ئه وهی ده ربارهی نوټژی پټغه مبه ری خوا ﷺ هاتووه له کاتی نه خوَشییه که ی ٤٨٦
- بابهت: ئه وهی که پټغه مبه ری خوا ﷺ له دوا ی پیاوټک له ئوممه ته که ی نوټژی کردوه ... ٤٩٠
- بابهت: ئه وهی که پټشنوټژ بوَ ئه وه یه که ئیقتیدای پټوه بکری ٤٩١
- بابهت: ئه وهی که ده ربارهی قنوت هاتووه له نوټژی به یانیدا ٤٩٣
- بابهت: ئه وهی که ده ربارهی کوشتنی مار و دوو پشکه هاتووه له ناو نوټژدا ٤٩٤
- بابهت: قه ده غه کردنی نوټژ کردن له دوا ی نوټژی به یانی و عه صر ٤٩٥
- بابهت: ئه و کاتانه ی که نوټژکردن ټیاندا ناپه سه نده ٤٩٦
- بابهت: ئه وهی که له مه ککه دا نوټژ کردن له هه موو کاته کاندای پټگه ی پټدراوه ٤٩٨
- بابهت: ئه وهی که کاتیک نوټژ له کاتی خوټیدا دوا ده خرټ ٤٩٨
- بابهت: ئه وهی ده ربارهی نوټژی ترس هاتووه ٤٩٩
- بابهت: ئه وهی ده ربارهی نوټژی رُوژگیران و مانگ گیران هاتووه ٥٠١
- بابهت: ئه وهی ده ربارهی نوټژی داواکردنی باران بارین هاتووه ٥٠٤
- بابهت: دوعای نوټژی داواکردنی باران بارین ٥٠٥
- بابهت: ئه وهی ده ربارهی نوټژی دوو جه ژنه که هاتووه ٥٠٧
- بابهت: ژماره ی «الله اکبر» هه کانی نوټژی دوو جه ژنه کان ٥٠٩
- بابهت: خوټندنی قورټان له نوټژی دوو جه ژنه که دا ٥١٠
- بابهت: وتاری دوو جه ژنه کان ٥١١
- بابهت: چاوه پروانی کردنی وتار له دوا ی نوټژ ٥١٣
- بابهت: نوټژکردن پټش نوټژی جه ژن و دوا ی نوټژی جه ژن ٥١٣
- بابهت: رُویشتن بوَ نوټژی جه ژن به پیاده (پټرُق) ٥١٤

- بابەت: دەرچوون له رۆژی جهژندا به رینگایه کدا و گه پانه وه به رینگایه کی تردا 010
- بابەت: دهف لیدان و گۆرانی یان سروود له رۆژانی جهژندا..... 016
- بابەت: حهربه بۆ سوتره له نوێژی جهژندا..... 017
- بابەت: دەرچونی ئافرهتان بۆ نوێژی دوو جهژنهکان..... 018
- بابەت: ئهوهی که ئهگەر یه کێک له جهژنهکان کهوته رۆژی جومعه..... 019
- بابەت: کردنی نوێژی جهژن له مزگهوتدا ئهگەر باران بوو..... 020
- بابەت: هه لگرتنی چهک و سیلاح له رۆژی جهژندا..... 020
- بابەت: خۆشوشتن له دوو جهژنه کهدا..... 020
- بابەت: کاتی نوێژی جهژنهکان..... 021
- بابەت: ئهوهی که شه و نوێژ دوو رکاتن..... 021
- بابەت: ئهوهی که نوێژی شه و رۆژ دوو دوون (نوێژی سوننهت)..... 022
- بابەت: شه و بیدار بوون له په مەزاندای..... 023
- بابەت: شه و نوێژ..... 025
- بابەت: ئهوانه ی که ماله وه یان هه لده ستین له شه ودا (بۆ شه و نوێژ)..... 027
- بابەت: دهنگ خۆشی و جوان خویندنی قورئان..... 028
- بابەت: ئه و که سه ی که له به شه قورئان خویندنی شه وه که ی خهوی لیده که وئ..... 030
- بابەت: ئهوهی که سوننه ته له ماوه ی چه نددا قورئان خه تم بکری..... 031
- بابەت: خویندنی قورئان له شه و نوێژدا..... 033
- بابەت: دوعای ئه و کاتانه ی که سیک به شه و هه لده ستیه وه..... 034
- بابەت: ئهوهی که چه ند نوێژ ده کری به شه و..... 037
- بابەت: باشرین کاتی شه و..... 039
- بابەت: ئهوهی که چاوه پروان ده کری به بری شه و نوێژ بکه وئ..... 041
- بابەت: ئه و که سه ی له نوێژدا خهوی دیت..... 041
- بابەت: نوێژکردن له نێوان شیوان و خه و تنان..... 042

- 0543..... بابەت: نوێژی سوننەت لە مآلهوه.....
 0544..... بابەت: نوێژی چیشتهنگاو.....
 0546..... بابەت: نوێژی ئیستیخاره.....
 0547..... بابەت: نوێژی داواکردنی پێویستی (حاجه).....
 0548..... بابەت: نوێژی تەسبیح.....
 0550..... بابەت: شەوی نیوہی شەعبان.....
 0551..... بابەت: نوێژکردن و سوجدە بردن لە کاتی شوکردا (سوپاسکردنی پەرورەدگار لە سەر نیعمەتەکانی).....
 0553..... بابەت: ئەوہی کہ نوێژ کہ فارہ تە.....
 0555..... بابەت: پینج نوێژە فەرہ کہ و پارێزگاری لێ کردنیان.....
 0558..... بابەت: فەزڵ و گەورەیی نوێژ لە «مسجد الحرام» و مزگەوتی پیغەمبەردا ﷺ.....
 0559..... بابەت: نوێژکردن لە مزگەوتی (بیت المقدس)دا.....
 0560..... بابەت: نوێژکردن لە مزگەوتی قوبائدا.....
 0561..... بابەت: نوێژکردن لە مزگەوتیک کہ جومعە و جەماعەتی تیدا دەکریت.....
 0562..... بابەت: سەرەتای دروست کردنی دوانگە (مێنبەر).....
 0564..... بابەت: درێژکردنەوہی راوہستان لە نوێژەکاندا.....
 0565..... بابەت: سوجدە بردنی زۆر.....
 0566..... بابەت: ئەوہی کہ یە کہم شت کہ بەندە لێپرسینەوہی لێدەکرێ لە سەری نوێژە.....
 0567..... بابەت: نوێژی سوننەت لەو شوێنە نوێژی فەرز دەکرێ.....
 0568..... بابەت: شوێن دیاری کردن بۆ نوێژکردن لە ناو مزگەوتدا.....
 0569..... بابەت: شوێنی نەعل لێدانان کاتیک کہ لە نوێژدا دانران.....
 0571..... ناوہ پۆک.....